

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

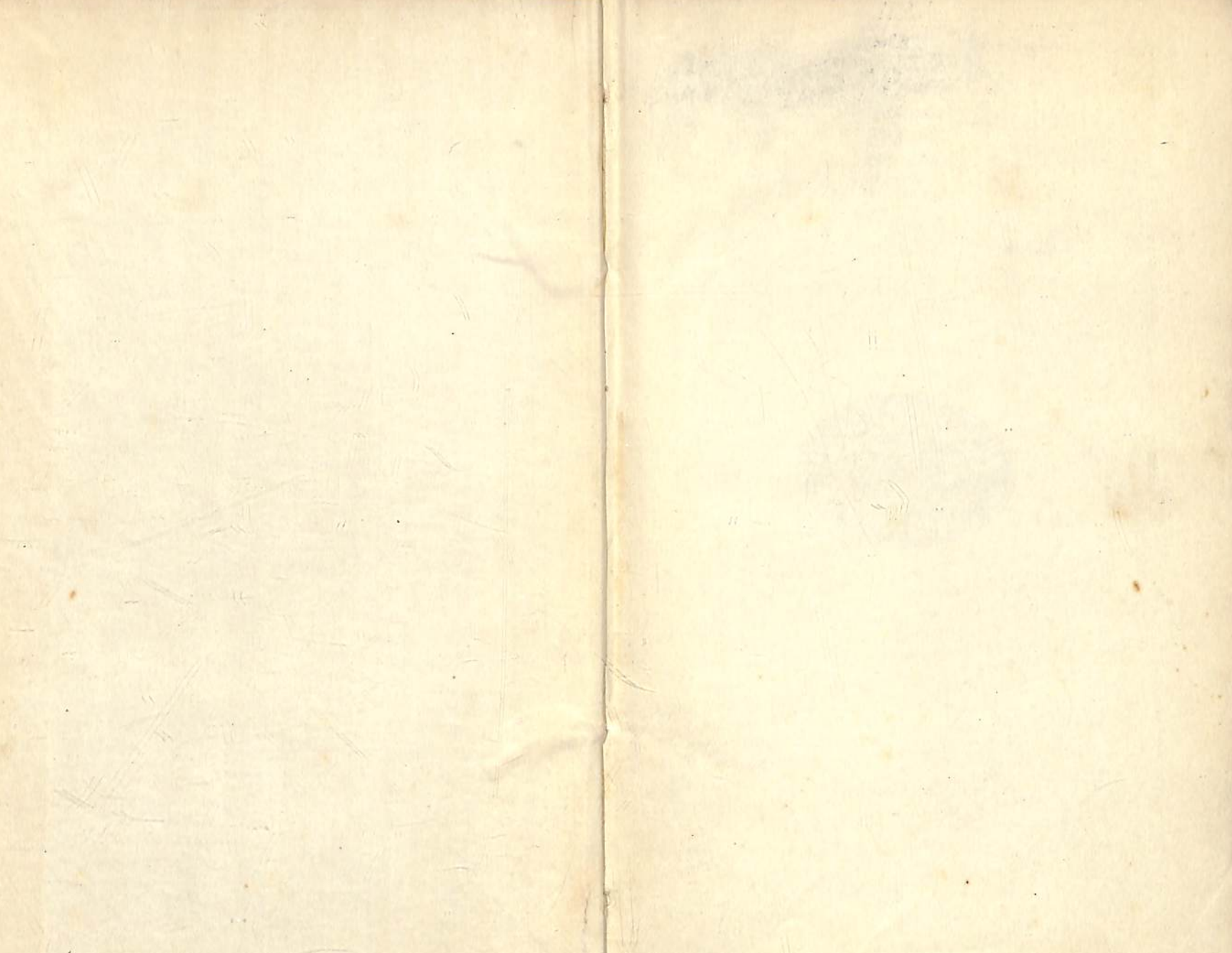
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

16154

24

ՄԻԻՐՇԻՏ Ի ԹԱԼԻՊԻՆ

ՔԻԹԱՊ Ը ՄՈՒԳԱՏՏԷՍԻ

ԱՆԿԼԱՄԱՂԱ ՄՈՒՂՎԵՆԵԹ ԻԶԻՆ

ՏՐ. ԱՆԿԸՍԸՆ

ԻՆԿԼԻԶՃԷ ԵԱԶՏԸՂԸ ԷՍԷՐԻՆ ՊԱՂԸ ԹԱ՛ՏԻԼԱԹ
ՎԷ ԻՍԼԱՀԱԹԼԷ ԹԻԻՐՔՃԷՅԷ ԹԷՐՃԷՄԷՍԻ ՕԼՈՒՊ

ՄԷՍԱՐԻՖԻ ԱՄԷՐԻԳԱՆ ՄԻՍԻՈՆԷՐ ՀԻՐՔԷԹԻ ԹԱՐԱՖԸՆՏԱՆ
ԹԷՍՎԻՅԷ ՕԼՈՒՆԱՐԱԳ

معارف عمومیہ نظارت جلیلہ سنک ۱۱ شعبان ۱۳۰۳ و ۳ مایس
۱۳۰۲ تاریخلی و ۲۲۳ نومرولی رخصتنامه سیله

ԳԸՍՄ Ը ԷՎՎԷԼ

ԻՍԹԱՆՊՈԼՏԱ

Ա. ՅԱԿՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆ ՄԱԹՊԱՄԱԸՆՏԱ ԹԱՊ՝ ՕԼՈՒՆՄԸՇ ՏԸՐ

1886

84798
16/5/91

ՊԱՊԼԱՐԸՆ ՖԻՀՐԻՍԹԻ

ԳԸՍՄ Ը ԷՎՎԵԼ

ՔԻԹԱՊ Ը ՄՈՒԳԱՏՏԵՍԷ ՎԷ ԹԷՖՍԻՐԻՆԷ ՏԱՊԻՐ
'ՈՒՄՈՒՄԻ ՄԱՂԻՄԱԹ

- ՊԻՐԻՆՃԻ պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէսին գըսմլարը վէ հէր պիր գըսմլն իսմ ի մահսուսը 4 :
- ԻՔԻՆՃԻ պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէսին 'ան ասըլ մուհարրէր պուլունարըլը լիսանլար 'Ահտ Ը 'Աթիգ 4 . 'Ահտ Ը ձէտիտ 40 :
- ԻԼՀԻԼՆՃԻԼ պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէսին նէ վէճճԷ հըֆղ օլունարըլը վէ նէ սուրէթԷ թօփլանարըլը , թէրճէՎէլէրի 41—45 . վէ գըսմլարճա ֆիհրիսթի 46 . էսքի մէթիլէր 49 . վէ անլէրին թապ'ընա տա'իր 25 :
- Տէօրտիլնճիլ պապ . Էլտէ պուլունան Քիթապ Ը Մուգատտէս ասլընա միլթապըգ օլարըլը 28 :
- ՊԷՀԻՆՃԻ պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէս սահիճ օլարըլը . 'Ահտ Ը ձէտիտ 40 . 'Ահտ Ը 'Աթիգ 51 :
- Ալթընճը պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէս Ալլահ թարաֆընտան օլարըլը 55 . 'Ահտ Ը ձէտիտ 56 . 'Ահտ Ը 'Աթիգ 60 :
- Եէտիլնճի պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէս իլհամ Ը իլահի օլարըլը 89 . 'Ահտ Ը ձէտիտ 90 . 'Ահտ Ը 'Աթիգ 92 :
- Սէքիլիլնճի պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէսին էվսաֆ Ը մահսուսէսի 95 :
- Տօգուղընճը պապ . Քիթապ Ը Մուգատտէս տէյիլ գապուլ օլունմայան քիթապլար 425 :

Օնունճը պապ .

Քիթապը Մուգատտէսի միւթա-
լա'ա էթմէք խուսուսընտա միւլա-
հաղաթը Մուսնմիյէ 137 :

Օն պիւրինճի պապ .

Ուսուլը թէֆսիր 149 :

Օն էքինճի պապ .

Քիթապը Մուգատտէսին թէմնի-
լաթ ու իսթի'արաթընը թէֆսիր ի-
չին գափա'իտ ի խուսուսիյէ 179 :

Օն իւչինճի պապ .

Իխսարաթը իչին պա'ղը գա'իտէլը 191 :

Օն տէօրտիւնճի պապ .

Քիթապը Մուգատտէսի թէֆսիր ի-
չին խարիճտէն իսթի'անէ 217 . Եւ-
հուսիլէրին վէ սա'իր էսքի միլէթ-
լէրին մէսքէնլէրի 222 . Էլլիսէլէրի
226 . Թա'ամլարը 229 . Եւհուսիլէ-
րին թարթըլարը 234 . մուլթէլիֆ
միգէասաթ 237 . մէպտէ'ի թարիի-
լէրի 253 . Քիթապը Մուգատտէս-
տէ զիքր օլունան հայլանաթ 263 .
նէպաթըլար 267 . մա'տէնլէր վէ թօփ-
ըազըլար 280 . թաշըլար 281 . զի-
գըլմէթ թաշըլար 282 . մա'տէնլէր
284 . մէմլէքէթլէր 286 . Ֆիլիսթին
տիլարընըն թա'րիֆի 289 :

Օն պէշինճի պապ .

'Ահտը ճէտիտտէ 'Ահտը 'Աթիգ-
տէն էտիլէն իսթիլչասաթ 313 :

ՄԻԻՐՇԻՏ Ի ԹԱԼԻՊԻՆ Ի

ՔԻԹԱՊ Ը ՄՈՒԳԱՏՏԷՍ

ԳԸՍՄ Ը ԷՎՎԵԼ

ՔԻԹԱՊ Ը ՄՈՒԳԱՏՏԷՍԷՎԷ ՎԷ ԹԵՖՍԻՐԻՆԷ ՏԱ'ԻՐ
'ՈՒՄՈՒՄԻ ՄԱ'ԼԻՄԱԹ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՊԱՊ

ՔԻՒՄԱՊ Ը ՄՈՒԳԱՏՏԷՍԷՎԷ ԳԸՍՄ Ը ԷՎՎԵԼ
ԳԸՍՄԷՆ ԻՍԻ ԴԻՄԱՍԱԹ :

Քիթապը Մուգատտէս 'Ահտը 'Աթիգ վէ 'Ահտը ճէտիտ
թէմիյէ օլունան քիթապըլարտա 'իպարէթ տիր : 'Ահտը լաֆ-
ղը Եունանիճէ նիղամ մա'նապընտա օլան ԴԻՄԱՍԱԹԷՎԷ ԼՈՒԳԷԹԻՆ
թէրճէմէսի օլուպ , լաֆղը մէգքիւր 'Ահտը ճէտիտ քիթա-
պընտա իւչ մա'նա իլէ իսթի'մալ օլունարադ , Էվիլէլա' ճէ-
նապը Հազգըն պէնի պէշէր իչին վաղ' էթտիլի նիղամը , վէ
սանիլէն' պիր ատէմին քէնտի էմիլը խուսուսընտա , վէֆա-
թընտան սօնկրա իճրա օլունամագ իւզըլէ հիյնի հայաթընտա
թափիլէ էթտիլի նիղամը , վէ սալիսէն' մէգքիւր էքի նիղա-
մըն նիղամնամէլէրինի իֆատէ էտէր :

'Ահտը ճէտիտին լիսանը 'Օսմանիյէ թէրճէմէսինտէ ԴԻՄ-
ԴԷԷԷ քէլիմէսի պիրինճի մա'նապա 'Ահտը (Ա'մալ . 3 . 25 , 7 . 8 .
'Իպը . 9 . 4 , 15) վէ էքինճի մա'նապա Էւթէլէթ ('Իպը . 9 . 46)
վէ իւչինճի մա'նապա քիթապ միւրատ օլունան 'Ահտը (2
Գօր . 3 . 44) լաֆղըլարըլէ թէրճէմէ օլունամը տիր :

Իմաթի 'Ահտը 'Աթիգին մէմնլընա , Մէսիհի զուհուրըն-

2. Փեշղամպերէրէր (Նիպըր . Նեֆէէթ) օլուպ՝ պու տախի թէքը-
րար էրէ գըրամա միւնգասիմ ախըր . պերինճի գըրամը թարիխէ
տա՛խը քիթապլարտան, եա՛նի (1) Եէշու՛, (2) Հաքէյմ՝ վէ
Բաուլթ (էրէխի պիր քիթապ է՛թիպարը էլէ), (3) Միւլուք է
Էվիէլ վէ Միւլուք է Սա՛նի (քէչա պիր քիթապ է՛թիպարը
էլէ), (4) Միւլուք է Սալիւ, վէ Միւլուք է Բապի՛ (էրինէ պիր
քիթապ է՛թիպարը էլէ), (5) Թէվարիխի է Էվիէլ, վէ Թէվա-
րիխի է Սա՛նի (պունլար տախի պիր քիթապ է՛թիպարը էլէ),
(6) Տանիէլ, (7) Էշգըս, վէ Նեհէմեա, (8) Իսթէր վէ (9)
Էյուպ քիթապլարնտան Իպարէթ օլուպ՝ էրինճի գըրամ Խսէ՛
Սալլ փեշղամպերէրէր օլարագ (10) Իշա՛եա, (11) Էրէմիա վէ
Մէրսիէլէրի, (12) Հէգգիէլ, (13) Օն էրի Էնպիա է Սաղիւրէ
(պունլարն ճիւմլէսի պիր քիթապ է՛թիպարը էլէ) . քիթապ-
լարնտան իպարէթ ախը :

Սկսած և ճշտորեն Միլաթոնը իւր անարարընտան իւն զբամա ետ'նի (1) Ինճիլ, (2) Ա՛մալ և Բուսուլ իւն Բէսալէլէր, վէ (3) Վաճի Ի Խուհաննա զբամարա միւնգասիմ խոխ: Վէ օն իւհիւնճիւ տէհրտէ Հուկըղ նամ Բոմալը Գաթթօլը Գարտինալ Գիթապ և Մուգաստէտի պապարա թագսիմ էյլէլիպ, օն պէշնճի տէհրտէ տախի Եէհուտի Մուրթըէ Նաթան Սկսած Սթիլի, վէ օն ալ Թոնճը տէհրտէ Բօպէրթ Սթիլնա Սկսած Ճէտիտի սյէթլէլէ թագսիմ էթտիքտէն մա՛տա, պիւր քէլի-մէնին Գիթապ և Մուգաստէտէտէ պուլուհտըղը մէզըլինի կէօս-թէրմէր իսիւն պիւրէր քիթապ տախի Թէ՛լիֆ էյլէտիլէր:

ԻՔԻՆՃԻ ՊԱՊ

Քի՛նապ և Մոսկովայի մէջ առաջին հարկեր
պահանջողը լինանա՞ր :

ՍՆՏ Ը ՍԹԻԳ

ՍՆտը Սթիգին գումար ա՛ղամը՝ Իպրանի վէ ճիւղի պէր
գումար տախի Գիլտանի լիսանդնտա մուհարրէր տիր : Կերէք
լիսանը ի Իպրանի վէ կերէք անա գարապէթի օլան լիսանը
Արամի վէ՝ Արապի թէքէլիւմ էյլէյէն միլէյին հքսէրիսի
Նուհըն իւք օղլու Սամըն նէսիլ օլորդլարը էճլտէն մէդքիւր
լիսանլարա Էլիինէ Սամիյէ թէսմիյէ օլունուր : Պու լի-
սանլէրին՝ ալամէթի մախսուսէսի շու տըր քի միւշթագդուն
մինհու (արտադրութիւն) օլան քէլիմէյէրին սանքի ճիւղիսի իւշ
հուրուքը առիյէտէն միւրէքքէպ օլուպ, իշթիգադլէ հու-
սուլէ կէլէն սա՛իր քէլիմէյէր եա միւշթագդուն մինհունըն
հարէքէսինի թաղիւր, վէ եա հուրուքը առիյէտէն հարֆ
՛իլավէ ետէրէք թէրքիպ օլունուր : Մէսէլա, լիսանը Սարապի-
տէ, Էլիւպ, Էթիւպ վէ Էթիւպ լաֆլարը՝ Էթիւքէլիմէսին-
տէն միւշթագդ տըր :

Լիսանը ի Իպրանի Գէն՝ան տիյարընտա վէ ճիւղընտա օ-
լան Ֆինիգիյէտէ վէ անըն Սուր վէ Սայտա նաման մէշհուր
շէհրլէրինտէ թէքէլիւմ օլունան լիսան իտի : Հէմտէ դէմանը
գատիմտէ Ֆինիգիյէ մուհաճրլէրինին Շիմալի Աֆրիգա սա-
հիլինէ հիճրէթ ետիպ թէվաթթուն էթտիլլէրի կարկէթօն
պէլտէսինտէ տախի լիսանը ի Իպրանի, վէ եաթօտ անա փէք
եադըն պիր լիսան սէյլէնիլ իտի : Իշպուր քէյֆիյէթին սըպու-
թընա պէր վէճհի աթի իւշ տէլիլ վար տըր :

1. Քիթապը Մուհաատէստէ զիբր օլունտըղը իւղըն Գէն-
՝անիլէրին տտմէյէրէ վէ մահալլէրէ վալ՝ էթտիլլէրի իոմլէր
առըլ ի Իպրանի լիսանընտա տըր : Մէսէլա, Ապիմէլք, Մէլքի-
սաադգ վէ Սալէմ ի Իպրանի՞քէ քէլիմէյէր օլուպ՝ փէտէրիմ
մէլք, Սատադաթ մէլիյի, վէ Սէլամէթ տէմէք տիր :

2. Ֆինիգիյէ վէ կարկէթօնտա թէքէլիւմ օլունան լիսան-

տան օլարագ դատիմ սիքքէլէր վէ սա՛իր ասարը ի աթիլգէ
Լուղէրինտէ հէմ տախի Խունանի վէ Բոմալի միւշէլլիֆլէրին
քիթապլարընտա պուլունան քէլիմէյէր ի Իպրանի՞քէ քէլիմէյէր
տիր : Քէզալքը Ավղուսթինօս վէ Հէրօնիմօս տախի քէնտի՛ասր-
լարընտա կարկէթօնտա թէքէլիւմ էտիլէն լիսանըն հքսէր
քէլիմէյէրի ի Իպրանի՞քէ օլորդընա շէհատէթ էտէրլէր :

3. Գէն՝անի վէ ի Իպրանի լիսանլէրինին ֆէրգինէ տա՛իր Գի-
թապը Մուհաատէստէ սիւքիւթի տախի գալի պիր տէլիլ
սայրլա պիլլըր : Զիրա Գիթապը Մուհաատէստէ լիսանը
՛իպրանիին Մըսրիլլէրին լիսանընտան ֆէրգիլ օլորդը, Մէգ-
81. 5. 144. 4 այէթտէ, վէ լիսանը ի Իպրանիյէ գուրպիյէթի
պուլունան Գիլտանի լիսանըն փէք ճուղի պիր ֆէրգի տախի
Իշա՛. 36. 14. վէ Էր. 5. 15 այէթլէրտէ իշար օլունմըշ
էքէն, հէման պիր տիյարտա միւթէմէքքին պու լիքի միլէ-
թին թէքէլիւմ էթտիլլէրի լիսանըն ֆէրգիլ օլորդընա տա՛իր
հէլ պիր շէյ զիբր օլունամտըղը Գէն՝անիլէրին տախի լիսանը
՛իպրանի՞քէ օլորդընա տէլիլ գալի տիր : Շու տախի վար
տըր քի էյէր լիսանը ի Իպրանի էն գատիմ լիսան տէլիլ իսէ
անա էն գարիպ պիր լիսան տըր : Զիրա Թէքվին իւլ Մախ-
լուգաթըն իւք պապլարընտա զիբր օլունան ինսան վէ մէքեան
իոմլէրի ի Իպրանի՞քէ օլորդլարը կիպի, պու իոմլէրին մէ՛խէղի
եա՛նի վէճհի թէսմիյէլլէրինէ տէլալէթ էտէն քէլիմէյէր տա-
խի ի Իպրանի՞քէ տիր : Մէսէլա Հադրէթի Ատէմին Հափլայա
Իշլա թէսմիյէ օլունուր, զիրա իշտէն ախլ օլունուր տէ-
մէսի Էլիւշ մէ՛խէղի վէ վէճհի թէսմիյէսի ի Իպրանի՞քէ ինսան
մա՛նապընտա օլան էլ քէլիմէսի օլորդընա մէպնի տիր :

Լիսանը ի Իպրանիին թարիխի իւշ միւտտէթէ միւնգասիմ
օլուպ հէր պիր միւտտէթտէ մախսուս պիր նէվ՝ իսթիմալ
ու իսթիլաշը օլմուշ տըր :

Պիլինճի միւտտէթ էյամը Մուսա օլուպ՝ լիսանը մէդքիւ-
րին իսթիմալ ու իսթիլաշը միւշարըն իւլհիլին թահրիլ էյ-
լէտիլի Պէշ քիթապըն ուսուլը ի ֆատտէսինտէն մա՛լիւմ օ-
լուր : Պու քիթապլարըն պա՛ղը շիվէ ի ինչա վէ իսթիլաշթը
միւթէվալի օլան՝ աարլէրտէքի մուհարրէրաթտա պուլունամալ,
շէյլէ քի պիրինճի միւտտէթտէ իսթիմալ օլունան պա՛ղը

քելիմէլը սոնկրատան եւս պիւս պիւթիւն թէքը էտիւմիշ վէ
էախօտ պաշղա պիր մա'նատա իսթի'մալ օլունմըշ տրը : Իշ-
թէ պու էճլտէն մէգքիւր լիսանն պիրինճի միւտտէթտէքի
իսթի'մալ ու իսթիլաճնա պիր ստէմ աշինա օլմաղէ պու-
քիթապլարն տէվը ի դատիմտէ թաճրը օլունտրդլարնը
տէքը էթմէյէ հէմ տախի էամա ի մախտուսէ վէ պա'ղը Ֆըզ-
լալարն մա'նատրն անկլամաղա սուհուլէթ պուլուր :

Իքինճի միւտտէթ էյամը Մուսատան սոնկրա վէ մէլը
Հօշատան էվիլէլ օլան միւտտէթ օլուպ՝ պու միւտտէթտէ
թաճրը օլունան քիթապլարն ուսուլը թաճրըքինտէն լի-
սանը 'Խարանխտէ թէպէտտիւլ վուգու՝ պուլտրը միւշաճտէ
օլունուր : Պա'ղը եէնի քելիմէլը իտիւլ, վէ պա'ղը էպրի քէ-
լիմէլը թարճ էտիւմիշ տիր : Թարիգ ի իֆատէ եէնի պիր
շիվէ քէսպ էթմիշ վէ Մուսանն Պէշ քիթապլարնտա պուլու-
նան պա'ղը իսթիլաճաթ տախի փէյ տէր փէյ թէքը էտիւմիշ
տիր : Իշպու բէվիշ Տաուտըն էյամը սալթամաթընտա
տէվամ էյէմիշ օլուպ, Տաուտըն ինչա ու թաճրիւթթը դա-
յէթ սաստէ վէ Ֆասիճ պիր սուրէթտէ տիր : Մէլը Սիւլէյ-
մանն թէլիֆաթը, Հաքիյմ, Բաութ, Միւլուք ի էվիլէլ վէ
Միւլուք ի Սանի քիթապլարը պու իքինճի միւտտէթէ մէն-
սուպ տրը : Գատիմ փէյլամուլէրէրտէն՝ Եուռուս, 'Ամս վէ
Հօշա'ն մուճարրէրաթը սաֆի 'Խարանիճէ օլուպ քէնտի խա-
լէֆէրինին քիթապլարնտա կէօրիւլէյէն ֆէսաճաթ ու պէ-
լաղաթլէ էաղմըշտր տրը : Իշա'նա, Միւսա, Նահուդ, Հա-
պազգուգ վէ 'Օպատէս հիւան ի 'Խարէլէրի ճիճէթիլէ նամ
տար օլմուշտր տրը : Վէ հէր նէ դատար պա'ղըլարնըն
էա'նի Միւսա քիթապլարնտա վէ Իշա'նա քիթապլարն պիր գըս-
մընտա էլընէն ի էճնէպիլէյէն թէ'սիրի կէօրիւլուր իսէ տէ,
'ալ էլ 'ուսուդ իսթի'մալ էյլէտիլէրի լիսան փէք մաղպուլ
տրը : Էլ Հասըլ, մէգքիւր միւլէլիֆէրին ճիւմլէսի տէ լի-
սանը 'Խարանիին Ալթուն 'ասընա մէնսուպ տրըլար :

Մէլը Հօշապա հէմ'տար օլան Սէֆանիա, հէմ տախի Է-
րէմիա, Տանիէլ վէ Հէգգիէլ փէյլամուլէրէր իւլիւնճիւ միւտ-
տէթտէ օլուպ՝ էճնէպիլէր իլէ օլան իսթիլաթլարնըն թէ-
սիրի թէլիֆաթլարնտա աշիքեսար կէօրիւնիւր . քէզալք

վաղթը էսարէթտէ էախօտ անտէն պիր աղ սոնկրա թաճրը
օլունան 'Խղա, Էսթէր վէ Նէհէմա քիթապլարը տախի պու-
գապիլտէն օլուպ, քիւլիւպ ի մէգքիւրէնին միւլէլիֆէրին լի-
սանը 'Խարանիին իլք սաֆի հալինտէ պուլունմալան լուղէթ
վէ իսթիլաճաթ իսթի'մալ էթմիշ տիրէր : Պուշարն խալէֆէ-
րի Հաճապ, Զաքարէս վէ Մալախա փէյլամուլէրէր իսէ,
էյամը էսարէթտէ լիսանը 'Խարանի պէյն էն նաս միւսթա՝
մէլ պիր լիսան օլմալըպ, անճաղ քիթապլէթ լիսանը օլտը-
ղնտան քէնտի քիթապլարնըն Ֆասիճ 'Խարանիճէ իլէ էաղ-
մըշտր տրը : Մատէմ քի մէգքիւր իւլ փէյլամուլէրէր քէն-
տիլէրինէ իլճամ օլունան իկալարաթ ի փէյլամուլէրանէյի
թաճրը էալէճքէր իտի, պէյն էն նաս ճարի օլան լիսան իլէ
թաճրիւրէ մէճպուրիլէթլէրի էօղ իտի :

Եուսուսաթը մէգքիւրէր ֆիթապը Մուգատտէսին գատիմ
պիր քիթապ օլտըղնա վէ աղսամը միւթէնէվիլէյէսինին միւ-
թէվալի միւտտէթլէրտէ թէլիֆ օլունտըղնա տէլիլ օլուպ՝
հէր պիր միւլէլիֆին իսթի'մալ էթմիլի քէլիմէլէրին քէնտի
'ասընտա նէ մա'նատա իսթի'մալ օլունտըլարնըն թէտղիգ
ու թէմիլ էթմէնին էհէմիլէթի պուլունտան անկլաշլըր :

Եհհուտիլէր Պապէլ էսարէթինտէ, թաճթը ճիւլքիւմէ-
թինտէ պուլունտըլարը ֆիլտանիլէրին լիսանընը, էա'նի Շար-
գի Արամի լիսանընը իսթի'մալ էթմիլէրինտէն վաթանլա-
րնա 'ալտէթ էյլէտիլէրի զէման 'Խարանիճէյի ուսութմըշ
օլտրաղ կէրէք թաճրիւրտէ վէ կէրէք միւլքէպլէտէ էզյէն-
տիլէրի լիսանը իսթի'մալ էտրէրէր իտի, 'Խղա քիթապլարն
4 պապ 8 այլէթինտէն 6 պապ 18, վէ 7 պապ 12-26 պլէթի-
նէտէք, քէզալք Տանիէլ 2 պապ 4 այլէթինտէն 7 պապ 28
այլէթինտէք մէգքիւր լիսան իւզրէ թաճրը օլունմըշ տրը :
Վէ միւլուրը զէման իլէ պէնի 'Խարանիին սէօյլէտիլէ պու լի-
սան փէյ տէր փէյ թէպէտտիւլէ օղլալարաղ Ղարպի Արամի
էախօտ Սիւրէնի լիսանը տէնիլտի :

Մէսիճին էյամը սա'տտէթլէրինտէ Եհհուտիլէրին լիսանը
պու իտի : Էֆէնտիլիլին քէլամլարնտան օլտրաղ 'Ահմը ճէ-
տիտտէ պիլ լաֆղ մուճարրէր պուլունտան Տալիթա գումի
(Մար. 5. 41) վէ Էլթի Էլթի լամա սապաղթանի (Մար. 13.

34) միսկլիւ քէլամար 'իպրանիճէ օլմայըպ' Սիւրեանիճէ տիր, Հէր նէ դատար պու լիսան Եհնուտիլէր պէյնիտէ 'ուսմուսէն իսթիմալ օլունտըղը էճլտէն պա'ղէն 'իպրանիճէ թէսմիյէ օլունուր իտի իսէ տէ (Ա'մալ. 21. 40) լիսանը 'իպրանիճէ ի ասլիտէն ֆէրգիլ օլուպ, օլ վաղթըն պիր նէվ' 'իպրանիճէսի իտի:

Էսքի Արամի լիսանը դալմամբը, ֆազամթ ֆարթ նէհրինէ եազըն պերբիյէտէ վազը' ֆալմիրա նամ էսքի շէհրին ճիվարընտա Միլտարն իլք 'ասրլարընտա իւղէրի մէզքիւր լիսան իլէ թահրիբ օլունմըշ պա'ղը ասար պուլունտու: Պու լիսան պալտաէ զիբ օլունան Ամի լիսանլարն պիրի օլուպ, Արամը շէհրէյիտէ իսթիմալ օլունտըղը սէպէպլէ (Թէք. 31. 47) Գիլտանիլէր տիյարընտա վէ Պապէլտէ թէքէլիւմ օլունան Գիլտանիճէ վէ եախօտ Շարգի Արամի լիսանը, վէ Արամը շէհրէյիտէ շիմալ թարաֆընտա վէ Սիւրեանիլէր պէյնիտէ սէօյլէնիլէն Ղարպի Արամի լիսանը պուլունտան միւնլա'իպ օլմուշ տըր: Գիլտանի լիսանընըն նասըլ պիր լիսան օլտըղը 'Ահաը 'Աթիգին պալտա զիբ օլունան գըթ'ալարընտան վէ Եհնուտի թարկուլարընտան անկլալըպ պիլիբ: Թարկուլարը 'Ահաը 'Աթիգին պա'ղը գըթ'ալարընըն Գիլտանիճէյէ շէրհ Եօլու թէքիճէմէլէրի տիր քի' Եհնուտիլէր լիսանը 'իպրանիլի ունուլթարըլարը իչիւն պու թէֆսիրլէր մէզքիւր լիսանտա թահրիբ օլունմըշար տըր: Էն էսքի թարկուլմըն միւնլիլիֆի Օթքէլա նամ քիմնէ օլուպ, լիսանը փէք ֆասիհ օլտըղը ճիհէթլէ, սոնկրատան Եհրուշալիմ վէ եախօտ ֆալէսթին էյալէթի լիսանը իւղէ թահրիբ օլունան թարկուլարտան անը թէֆրիգ իչիւն մէզքիւր թէքէմէյին եազըլտըղը լիսանա Պապէլ էյալէթի լիսանը տէնիլիբ իտի, քի ֆիլ հազիգէ 'իպրանի վէ Արամիտէն մսխլութ պիր լիսան տըր:

Եազըն վազըլթարտա էսքի Նինիվէ շէհրինն վերանէլէրինտէ իւղէրի Գիլտանիճէ եազըլմըշ պիր չօգ ասարը 'աթիգէ պուլունտու: Պու եազըլար օգ տէմիրի վէ չիվի շէքիլտէ օլուպ թաշ էվսալար, թուլլար, վէ պալլըգտան եափմա իւսթիմալնի տիքէլէր իւղէրինտէ պուլունուր: Կէօրիւնիւր քի թուլլար վէ իւսթիւմանի տիքէլէր գուրումաղտան

էվիլէ իւղէրլէրինն եազըլ չօգ վազըլթ գալմալարը իչիւն ֆուրունտա փիշիլիլէր իտի, Հէգ. 4. 1: Մէզքիւր ասար իւղէրինտէ 'իլմ' ի Հէյ'էթ, վէ Ֆիհրիթի վազայի' վէ թարիի միսկլիւ մէվատաը օլ միւհիմմէ ի միւթէնէվիլէ մուգայլէտ պուլունտըղընտան օլ դայալար սուհուլէթ իւղէ վէ քեսմիլէն օգունուլա պիլտէ, էսքի Աշուր հիւքիւմէթի վէ լիսանը վէ թարիի խուսուսընտա տահա զիյատաէ քէսպ ի մա'լ լիւմաթ էտիլէճէյի պէտիհի տիր: Շիմոիյէտէք մէզքիւր դայալարտան թահսիլ օլունան մա'լիւմաթ 'Ահաը 'Աթիգին հիւքիւմէթի մէզքիւրէ հազընտա օլան ըիվայէթին, վէ Աշուրիլէրին Եհնուտիլէր իլէ օլան 'ալազալարընը թասսիգու պէյան էտէրլէր:

Ագտէմճէ իշար օլունտըղը իւղէ Եհնուտիլէր Պապէլ էսարէթինտէ Գիլտանիճէ թէքէլիւմ վէ վաթանլարընա 'ալտէթ էթտիքտէն սոնկրա տախի լիսանը մէզքիւր իսթիմալ էյլէտիլէրի էճլտէն Գիլթալը Մուգատտէսին պա'ղը գըթ'ալարը մէզքիւր լիսան իւղէ թահրիբ օլունմըշ, հէմ տախի միւրուր ի զէման իլէ լիսանը մէզքիւր ալար ալար թէպէտտիւլէ օղրայարազ Ղարպի Արամի լիսանը վէ եախօտ Սիւրեանի լիսանը թէսմիյէ օլունմըշ իտի:

Էլ էէվմ Սիւրեանի տէնիլէն լիսանը Եմեսսա վէ ճիվարտաընտա պուլունան խրիսթիյանլարըն իսթիմալ էթտիլէրի լիսան տըր: Պու լիսան էսքի վազըլթտա թահրիբ օլունան քիլիսէ թարիի վէ 'իլմ' ի իլահի քիթապլարըյլէ զէնիլէն օլուպ' շիմոի Սիւրեանի խրիսթիյանլարըն քիլիսէ լիսանը տըր: 'Աճէ միսթանտա պուլունան Կէսթօրի խրիսթիյանլարըն շիմոի սէօյլէտիլէրի լիսան Սիւրեանիճէյին պիր նէվ' ի ճէտիտի տիր:

Ամի տէնիլէն լիսանլարըն տիլէր պիր շիւպ'էսի' հալա Ասիա վէ Աֆրիգանըն չօգ եէրլէրինտէ թէքէլիւմ օլունան լիսանը 'Արապի տիր: Պու լիսան իսթիմալ տէմէտէ սէօյլէնիպ տիլիլէն Հէճաղտա վէ սա'իր եէրլէրտէ թէքէլիւմ էտիլիբ իտի: Գուր'ան պու լիսանտա եազըլմըշ օլուպ' էլ ան 'Արապլար արաւընտա լիսանը մէզքիւր քիթապէթ վէ էշար լիսանը տըր: Շիմոի թէքէլիւմ էտիլէն 'Արապի իսէ պա'ղը եէրլէրտէ պիր տէրէճէյէ դատար թէպէտտիլէ օղրայըլ,

էպքի 'Արապճայա մախսուս օլան ի'րապ վէ սա'իր խուսուսա-
թը զայպ էթմիշ տիր :

Ձէմանը գատիմաէ պա'զը գապա'իլ ի 'Արապ պահը ը Ահ-
մէրին զարպի սէվաշիլինէ հիծրէթ էտէրէք Հապէշիթանտա
թէվաթթուն էթտիլէրինտէն' քէնտի լիսանլէրինի օլ ախարա
տախի խախալ էթտիլէր, վէ պունլարըն լիսանը միւրուրը զէման
իլէ թէպէտտիւլէ օղըպարապ գատիմ' Հապէշ լիսանը օլտու
քի' 'Արապճայա փէք եազըն տըր : Շիմտիլի Հապէշ լիսանը
խսէ Ամհար թէսմիլէ օլունան լիսան տըր :

Իշպու էլաննէ ի միւթէնէվիլէնին թասիլի 'Ահա ը 'Աթիգի
լա'իգըլէ անկլամապ արզուսընտա օլանլար իչիւն փէք էհէմ'
տիր . զիւր պու լիսանլար 'Ահա ը 'Աթիգին լիսանը մէթնի-
սինին էլի անկլաշլամսընա եարտըմ' էտէրէք . վէ էլաննէ ի
մէզքիւրէյէ վազըֆ օլմայան քիմնէ լիսանը 'Խպրանիլ լա'ի-
գիլէ թասիլ էտէմէզ :

'ԱՀՏ Ը ՃԵՏԻՏ

'Ահա ը ձէտիա լիսանը Եունանի իւզլէ մուհարրէր տիր :
Խաքէնտէր ի Բուսինին ճիհանկիրլիլի վէ Եունանիլէրին Ասիա
վէ Աֆրիգանըն ճիհաթ ը մուխթէլիֆէսինէ հիծրէթի միւնա-
սէպէթիլլէ լիսանը Եունանի պահը ը Աէֆիա սէվաշիլինտէ
'ուսուսէն թէքէլլիւմ' էտիլմէյէ պաշանըլարապ ազ վազըթ
զարֆընտա Եունանիձէ լիսան սանքի 'ուսուսի լիսան օլտու :
Եէհուտիլէրտէն նիլէլէրի, 'ալ էլ խուսուս Մըսըն Խաքէնտէ-
րիլէ շէհրինտէ վէ մէմալիլ ի սա'իրէնին մէշուր շէհրէրին-
տէ միւթէմէքքին օլանլարը լիսանը մէզքիւրիւ էջրէնտիլէր ,
վէ Եէհուտիլէտէ տախի իսթի'մալ օլունամազա պաշանըլտը .
Լուգ . 23 . 38 : Ա'մալ . 21 . 38 : Լիսանը Եունանի Եէհու-
տիլէր արասընտա օլ տէրէձէ 'ուսուսի օլտու քի , Միլտտան
200 սէնէ գատար ազտէմ 'Ահա ը 'Աթիգ Եունանիձէյէ թէր-
ձէմէ օլունտու : Պալ խուսուստան իլէրիտէ պահա օլունամապ
տըր :

Բէսուլէրէ հէմ'տար օլան Եունսիֆօն վէ Ֆիլօն կիպի մէշ-

հուր Եէհուտի միւ'էլլիֆէլէր քէնտի թէ'լիֆէլէրին Եունանիձէ
լիսանտա եազարըար . լաքին կէրէք մէզքիւր միւ'էլլիֆէլէրին, վէ
կէրէք 'Ահա ը ձէտիա մուհարրէլլէրինին իսթի'մալ էթտիլէրի
Եունանիձէ լիսան' տարը Եունանիսթանտա սէջլէնիլիպ Եֆլա-
թուն , Քսէնօֆօն հէմ' թէմօսթէնէսին մուհարրէրաթը լիսա-
նը օլարապ' ֆասիհ 'ատտ օլունան գատիմ' Ելլէնիգատան
ֆէրգլի խտի : Եունսիֆօնըն վէ Ֆիլօնըն վէ 'Ահա ը ձէտիտին
Եունանիձէսի' Եէհուտիլէրին անկլաշլալ իսթի'մալ էտէ պի-
լէձէլլէրի պիլ լիսան օլարապ 'Խպրանի վէ Արամի ուսուլլիտա
թա'պիլաթ վէ օլ լիսանլարտան մէ'խուզ պիլ չօգ էլֆազ
իլէ մախլութ խտի : Հէմ' տէ Եունանիձէ լաֆլարտան պա'-
զըլարը մա'նա ի ապիլլէրինտէն պաշապ պիլ մա'նատա իսթի'-
մալ էտիլլիլ խտի : Պինա'էն 'ալէյհ Եունանիձէ 'Ահա ը ձէ-
տիտի էլիձէ անկլամապ արզուսընտա օլանլար խուսուսաթ ը
մէզքիւրէյէ ֆէրամուշ էթմէմէլի տիրլէր :

Մէմալիլ ի էճնէպիլէտէ միւթէմէքքին վէ Եունանիձէ միւ-
թէքէլլիւմ օլան Եէհուտիլէրէ 'Ահա ը ձէտիտաէ , Եունանիձէ
Բէտէլլէ-ժ Էթէնլէր (Ա'մալ . 6 . 4 : 9 . 29) տէնիլլէրէք տարը
Եունանիլլէրտէն թէֆրիլ օլունմըլար տըր : Եուն . 12 . 20 :
Ա'մալ . 14 . 4 : 18 . 4 :

ԻԻԶԻՆՃԻԻ ՊԱՊ

'Բիլապ ը Մա'գապէսին նէ վէճիլէ հըֆլ օլունալըլը վէ
նէ աւրէլլէ Բօֆլանլըլը , Բէրձէթէլլէր վէ Բըսալընա
Ֆիլիլլէ , Էսթի Էլլիլլէր վէ անլլէրին Բապլընա պա'իր պիր :

'Ահա ը 'Աթիգտէ կէօրիլլըլ քի , Մուսանըն մուհարրէ-
րաթը , Էս'նի թէվլաթ կէրէք պէրրիլլէ Էօլըլըլը Էսնալըն-
տա վէ կէրէք անտէն սօնկրա մէպէնտէ Թապուլթ իւլ
'ահալըն Էսնընտա հըֆլ օլունալ խտի : Թէս . 31 . 9, 24-26 :
Եէշ . 24 . 26 : Սամուլլին էլամընտա միլլէթէ տա'իր մու-
հարրէրաթ տախի օրատա հըֆլ օլունալ խտի : 1 Միւլ . 10 .
23 : Իսթիմալ տըր քի Եէշուլլն վազթընտան Տաուսըն է-

յամբնատեք թահրեր օլունան կեօնէ կեօն թարիխ քիթապ-
լարը մահալի մեղքերէ վաղ՝ օլունուպ՝ մէլքը Աիււէյման
հէյքէլի ինչա էթտիլիսնտէ պունլարըն ճիւմէսինի թապու-
իււլ 'աճտ իլէ պիլիքտէ մահալի մեղքերէ նազլ էտիպ
քէնտինին իլհամ իլէ հազմըլ օլարըլ քիթապլարը տախի ան-
լէրին իւզէրինէ 'իլալէ էթտի 3 Միւլ. 6. 49: 4 Միւլ. 22.
8: Իշա'. 34. 46: Միւշարըն իլէյսին էյամբնտան հէյքէլին թախ-
րիպի զէմանընա գատար միւրուր էտէն միւտտէթտէ կէլմիշ
օլան Եունուս, 'Ամս, Իշա'եա, Հօշա', Եօէլ, Միխա, Նա-
հում, Աֆանէա, Էրէմիա, 'Օպատեա վէ Հապադգուգ փէյ-
ղամպէրլէրին գըյմէթլի մուհարրէրաթը տախի մեղքերէ գըթ-
ալարա 'իլալէ էտիլտի: Մէլքը Նէպուստանասար հէյքէլի
թարիխի ինչասընտան 420 սէնէ սօնկրա իհրազ էյլէտիլիսնտէ,
մեղքերէ Մուգատտէս քիթապլարըն նէ օլարըլարը մա'լիւմ
տէյլիլ տիր: Ֆադաթ Տանիէլ Պապէլտէ իքէն թէվլաթ վէ
Էրէմիա հէմ ախէր փէյղամպէրլէրին քիթապլարը հազգըն-
տա 'ամմէյէ մա'լիւմ վէ քէնտի նէզալիսնտէ մէվճուտ պուլու-
նուր կիպի սէյլէյօր: Տան. 9. 2, 44: Մատիլէր իլէ Ֆարսի-
լէր Պապէլի ալարգտան սօնկրա, Եէհուտիլէր մէլքը Գօրէշին
րուխտթըյլէ վաթմանլարընա 'ալտէթ էտիպ, Հաճայ վէ
Զարբեա փէյղամպէրլէրին թէվլիգիլէ հէյքէլի միւճէտտէտէն
պինա էտիպ տէրունիսնտէ թէքըրա Ալլահա 'իպատէթ էթմէյի
պաշլատըլար: Հէյքէլ իքինճի տէֆ'ա պինա օլունարգտան 50
սէնէ սօնկրա քեաթիպ 'Էզրա ճէմի' ի մուհարրէրաթը մուգատ-
տէսէյի թօփլայարազ թէվլաթը իղահ ու թէֆսիր իլէ աճքեա-
մընճա հարէքէթ օլունասընա սալ ու իգտամ էյլէտի: Նէհ.
8. 1, 3, 9: Պու քիթապլար իւզէրինէ 'Էզրա իլէ Նէհէմանըն
վէ Մալախիանըն քիթապլարը տախի զամմ էտիլէրէք 'Աճտը
'Աթիգին քիթապլարը թէքմիլ օլուու, զերա Մալախիատան
սօնկրա արթըգ փէյղամպէր զուհուր էթմէտի: Եունիֆօս
նամ Եէհուտի միւլէրիսնտէ տախի պու խուսուտա շէյլէ տե-
յօր, "Հէր նէ գատար վադայի' ի միլլէյէմիլին թէվլարիսն
Արտաշէսին էյամբնտան սօնկրա տախի մուֆտասալէն գալէմէ
ալընտը իսէ տէ, օլ էյամտան սօնկրա սիլիլէ ի էնպիյա խի-
թամէ րէսիտէ օլարըլ էճլտէն էճատարմըլ օլ թարիխլէրի

էվլէլքիլէր կիպի մուգատտէս սայմատըլար: Վէ պիլալմ Գիււ-
թիւպ ի Մուգատտէսէյէ նէ տէրէճէ տիգդաթ ու իթինա
էթմէքտէ օլարըլմըլ անլէր հազգընտա օլան հարէքէթիլի-
տէն աշլէքտը տըր, զերա միլլէթմիլտէ կէլիպ կէչէն պու
գատար տէհրլէրտէ քիւթիւպ ի մեղպուրէնին իւզէրինէ պիր
շէյ 'իլալէ, էա անլէրտէն պիր շէյ թէնղիլ էթմէյի, վէ եա-
խօս պիր կէօնէ թէպտիլ ու թահրէֆի իրթիքեապ էտէճէք
պիր միւթէճատիր պուլունմատը:

Վազթը էսարէթտէն սօնկրա Եէհուտիլէտէ վէ տիյարը
ախէրտէ սինաղօղլար թէ'սիս ու քիւշաա օլունու, վէ 'Աճտը
'Աթիգին Նուսիսլէրի թէքսիր էտիլէրէք հէր պիր սինաղօղտա
պուլունուր իտի: Մար. 4. 21: Լուգ. 4. 46: Ա'մալ. 9.
2: 43. 44, 45: 44. 4: 45. 21: 47. 4, 40: 48. 4: 49. 8:
Գէզալքը Եէրուշալիմ հէյքէլինտէ խուսուսի Նուսիսլէրի հըֆը
օլունուր իտի. վէ Տիտոսըն Եէրուշալիմի թախիպ էտէրէք
հէյքէլտէն ալըպ Բամայա նազլ էյլէտիլի էշեալար արասընտա
թէվլաթ տախի պուլունտըլը Եունիֆօսըն թարիխիսնտէ մու-
հարրէր տիր:

Միլատտան իւշ տէհր ագտէմ՝ 'Աճտը 'Աթիգ քիթապ-
լարը Եունանիճէյէ թէրճէմէ օլունու. շէյլէ քի Մըսըր մե-
լիյի Պապլիմս քէնտի քիւթիւպիսնէ նազըրը թիմէտրիս
Փալէրիօսըն թէշլիգիլէ 'ուլէմա ի Եէհուտիլէտէն եթմիշ
քիլ քիլի Եէրուշալիմտէն Մըսըրն Իքէնտէրլէյէ շէհրինէ ճէպ
էտիպ, 'Աճտը 'Աթիգի լիսանը Եունանիլէ թէրճէմէ էթ-
տիրտի, պու սէպէպտէն օլ թէրճէմէյէ "Եէթմիշլէր թէր-
ճէմէս" տէնիլտի, Իշպու թէրճէմէ Մէօիհին վէ Բէսուլլէրի-
նին էյամբնտա Եէհուտիլէր պէյնիսնտէ 'ալ էս սէվիլէ իսթի-
մալ օլունուր իտի. վէ րէսուլլէրին 'Աճտը 'Աթիգտէն իսթիս-
րաճ էթտիլլէրինտէ մէթն ի 'Իպրանիտէն զիյատէ մեղքեր
թէրճէմէյէ միւրաճա'աթ էթմէլէրի պու սէպէպէ մէպնի օլ-
մալը տըր: Եէթմիշլէր թէրճէմէսի մէթն ի 'Իպրանի իլէ թաթ-
պիգ օլունարգտա արալարընտա պա'զը ֆէրգ կէօրիւնիւր:
'Աճտը 'Աթիգտէն Մուսանըն պէշ քիթապը՝ սա'իր զըսմա-
ընտան զիյատէ մէթնէ մուվաֆըգ պիր թարըլ իւզրէ թէր-
ճէմէ օլունուպ, Էյուպ, Մէզաթիր վէ Փէյղամպէրլէր, 'ալ

էլ խուսուս իշա'նա վէ Տանիէլ քիթապլարը իսէ թաճսին օրուածաճգ պիր սուրէթլէ թէրճէմէ օրուանամըշ տըր : Պու ճիւմլէ իլէ Մէսիճ վէ բէսուլլէրի պու թէրճէմէյի օլ տէրէճէ միւթէպէր թուլթարլար իտի քի արա սըրա մէթն ի 'Կարա Նիյէ միւրաճա'աթ էթտիլէր իսէ տէ , 'ուսմուսն Եէթմիշլէր թէրճէմէսինէ միւրաճա'աթ էտէրլէր իտի :

'ԱՆՏ Ը ՃԵՏԻՏԻՆ տէօրթ Խնճիլլէրի մուխթէլիֆ մաճալլէրտէ թաճրիր օրուամըշ, բէսուլլէրին բէսալլէրի տախի եէք տիկէրինտէն ուզազ շէճրլէրտէ պուլունան քիլիսէլլէրէ իրսալ օրուանարագ ճէր թարաֆա տաղըմըշ օլտըղընտան անլէրին ճիւմլէսի թօփլանըլ պիր քիթապ օրուանայատէք խալլէր զէ ման միւրուր էյլէտի : Շու տախի տէր խաթըր էտիլմէլի տիր քի օլ 'ասըրտա մէմլէքէթլէր , ճաթթա պիր մէմլէքէթ տախիլինտէ պուլունան շէճրլէր արասընտա պիլէ վէսայիթ ի նագլլէ շիմտիքինէ Նիսպէթէն փէք ճիւղ'ի օլտըղը կիպի , նուսա խէլէրին թէքէսիւրիւնէ մէտար օլան մաթթա'ալար տախի իճատ օրուանամըշ խոկլինտէն ճէր պիր քիլիսէ ֆիլիթալ Ը Մուգատտէսին մէճմուլընա փէք էրքէն մալիք օլմատըլար : Ճէր պիր նուսիսէյի էլ իլէ էաղմագ իճապ էթթալիլինտէն պիթթապի'է ֆիլթիլի Ի Մուգատտէսէնին նուսիսէլլէրի փէք աղ օլտըրագ քիլիսէլլէր անլէրի գօլըլըզլէ էլէ կէլիքէմէտիլլէրին : տէն 'Աճա Ը Ճէտիտին պաշլըճա գըթ'ալարընտան պիրէր նուսիսէլլէրինէ մալիք իտիլլէր : Պու ճիւմլէ իլէ մուճարրէրաթ Ը մուգատտէսէյի թօփլարը պիր քիթապ էթմէյէ փէք էրքէն զայլէթ էթտիլլէր : Պետրոս բէսուլլը 2 Պետ . 3 . 15 , 16 այլէթլէրտէքի իֆատէսինտէն անկալըլտըղընա կէօրէ փալլօս բէսուլլըն բէսալլէլլէրի օլ վաղթըն խրիսթիանըլարը նէգտիլտէ 'ուսմուսն պուլունուր վէ գրա'աթ օլունուր իտի : Ճէմ տախի խրիսթիանըլըն իլք տէճրլէրինտէ էաղըլ պիլիսէ ուսմուլընա միւթա'ալլիք պա'ղը մուճարրէրաթ վար տըր քի , ճէր նէ գատար աղ իսէլլէր տէ , էինէ օլ էյամուտ 'Աճա Ը Ճէտիտին մա'լիւմ վէ 'ալ էս սէվիլէ տտէմլէրին եէտիլտէ պուլունան պիր քիթապ խոկլինի իսպաթա քէտֆի տիրլէր : Պիրինճի տէճրին սօնկլարընտա Անթաքիա էփիսգօփօսը Իգնատիոս շէճիտ' մէքթուպլարըն պիրինտէ Խնճիլլէր վէ բէսուլլէրին

բէսալլէրի ճաղընտա մուխթառէն սէօլլէր : Քէղալիք բէսուլլար բէֆիգ օլան Գլէմէս վէ փօլէգարպօսըն ճալա մէվ ճուտ պուլունան մէքթուպլարընտա 'Աճա Ը Ճէտիտին պա'ղը գըթ'ալարընտան իսթիլիքաճ էթտիլլէրի կէօրիւլլէր : Խրինճի տէճրին սօն նըսֆընտա Ֆրանսատա Լիօն շէճրին էփիսգօփօսը Էրանոս , միւթէլլէրէ գարըն էաղտըղը քիթապլարընտա , Մաթթա , Մարգօս , Լուգա , վէ Եուճաննա Խնճիլլէրինի իսթիլլէրի վէքըր էթմիշ տիր : Խնճիլլէր տէճրին էվսլիլինտէ Խաքէնտէրիլլի Գլէմէս վէ Կարիէթօնը թէթթուլլանոս մէգէր Խնճիլլէրի իսթիլլէրի վէքըր էթտիլլէրին մա'տա , քէնտի թէլիֆաթլարընտա բէսուլլէրին թագրիպէն պիլ ճիւմլէ բէսալլէրինտէն իսթիլիքաճ էթմիշ տիրլէր : Խուսուսա թէթթուլլանոսըն իֆատէսինտէն պու քիթապլարըն տիւննատա կէրէք խրիսթիան վէ կէրէք փուլթիլլէրէթ , ճէր մագուլէ տտէմլին թէֆիլիշ ու թէտղիգի իլիւն մէյտանտա պիր քիթապ օլտըղը անկալըլլօր : Պունըլար վէ պունըլար միւսմաթիլ շէճատէթլէրտէն աշիքէար տըր քի օլ 'ասըրտա էա'նի պիրինճի վէ Խրինճի տէճրլէրտէ , ճէմ իւլլէնճիւ տէճրին իսթիլտալընտա , Ֆրանսատա Լիօն վէ Աֆրիգատա Կարիէթօն կիպի եէքտիկէրինտէն պու տէրէճէ ուզազ շէճրլէրտէ տախի 'Աճա Ը Ճէտիտ քիթապլարը խրիսթիանըլար վէ թա'իֆէլլէր պէլլինտէ միւնթէլլի օլմուշ իտի :

Խրինճի տէճրին էվսլիլինտէ վէ պա'ղըլարըն գալլինճէ պիրինճի տէճրին էվսլիլինտէ 'Աճա Ը Ճէտիտ վէ 'Աճա Ը Աթիգ քիթապլարը Աիւրիյանըն շիմալ ճիճէթլէրինտէ վէ Արամ Ը Նէճրէյնտէ միւթէմէքքին խրիսթիանըլար իլիւն Աիւրեանի լիսանընա թէրճէմէ օլունուպ պու թէրճէմէյէ ֆիլիթիթ ('Արապաճա պէսիթէ) էա'նի Էպիսթօլ թէրճէմէ տէնիլիտ : Մէգքիւր թէրճէմէ , Պետրոսըն Խրինճի բէսալլէրինտէն վէ Եուճաննանըն Խրինճի վէ Խնճիլլէր բէսալլէրիլլէ Եէճուտանըն բէսալլէրինտէն վէ Վաճի քիթապլարընտան մա'տա 'Աճա Ը Ճէտիտին սա'լի քիթապլարըն ճալլի տիր : Վաճի քիթապլար մէճաղ օլտըղընտան վէ մէգքիւր բէսալլէր տախի քիւլիւք օլունա ճէր քէսէ մա'լիւմ օլմատըղընտան խրիսթիան քիլիսէլլէրտէն պա'ղըլարը 'Աճա Ը Ճէտիտին պու գըսմարըն , ճէմ տախի միւլլիլլինին

խմբին համընդհանուր իրաւունքներ չունենալու գտնուել է թմային պեր զեման թերեւտաւաւ է թմային: Վէ մատմ մի Մէսիսին սկիւթ ու թմային թմային տաւր սաւր քիթապար տաւր նէր օրունմը իտի, պունարտան գապուէ շայան հանարարը օրունմէսի գունար է թմային: Իշթէ պու մէսէլէ մէյտանտա պունունան պիլ ճիւմէ պու քիթապարըն սահիճ օրու պ օրմարդարընը թէֆթիլ է թմային վէ քիթիւթը թարաֆընտան գապուէ օրունանարըն պիլ ֆիհրիւթիւնի եափմաղա սէպէպ օրուն: պինա'էն 'ալէյճ թարիւ ի Միլատըն 200-400 մէնէսինէ գատար օլան միւտտէթտէ մէգ քիւր քիթապարըն օն պէլ 'ատէտ միւթէնէվիլի' ֆիհրիւթտէֆթիւթիւթի նէր էտիլտի: Պու ֆիհրիւթիւթտէն ալթըր, եա'նի Խաբէնէրիլէլ Ալթանսըն, Խաբէնէր, Բուֆիւնսըն, Ալթընթիւթիւթտէն, Կարիլթիւթտէն միւնաղիտ օլան իւլիւնիւ մէճիւթին վէ Արիփաղաղը Տիւնիսիոն նամ քիթապարըն իսմի միւթում օրմայան միւթիլիֆիւթիւթի նէր է թմային ֆիհրիւթիւթը շիւտի գապուէ օրունան Գանունա եա'նի 'Ահա ը ճէտիտ քիթապարըն ֆիհրիւթիւթին միւթապղգ տըրար: Իւլիւ տաւրի եա'նի Երուշալէմիլ Կիւրէղին, Լալթիւթիւթ մէճիւթիւթին, վէ Նաղիւնաղաղ Գրիգորըն ֆիհրիւթիւթի տնճաղ Վահի քիթապարըն իսմի նի համըն ճալի տէլի տիր: Պիւ արիւթի տաւրի եա'նի Գալիսըն 196 թարիւթիւթտէ նէր է թմային զանն օրունան ֆիհրիւթ Պետրոսըն իբիւթի վէ Երուշալէմիլ իւլիւնիւ ըսալէլէրինի վէ Եա'գուպըն ըսալէլէրինի խարիւթտէ պրաղմըն տը: Տիւթիւթ պիլ ֆիհրիւթիւթին միւթթիւթի օլան Որդիւթիւթ, Եա'գուպ իլէ Երուշալէմիլ ըսալէլէրինի, հէր նէ գատար պիլ պաղա մահալտէ գապուէ է թմայինի պէյան էտէր իսէ տէ, էրին ֆիհրիւթիւթտէ տաւրի է թմային տիր: Խիւթիւթ քէնտի ֆիհրիւթիւթտէ, պա'ղըլարըն Եա'գուպ իլէ Երուշալէմիլ ըսալէլէրինի հէմ Պետրոսըն իբիւթի, վէ Երուշալէմիլ իւլիւնիւ ըսալէլէրինի վէ Վահի քիթապար հաղընտա շիւթէլէ թմայինի պէյան էտէր: Փլատիւթ եալընը 'Խաբէնէր ըսալէլէրինի վէ Վահի քիթապար քէնտի ֆիհրիւթիւթտէ տաւրի է թմային տիր: Ամիլթիւթ իսէ, շիւթէլ 'արիլ օրունանարըն զիւթ իլէ պէրապէր էրին քէնտի ֆիհրիւթիւթտէ քէնտի ֆիհրիւթիւթտէ տա-

1654
264387

իւլ է թմային վէ 'Խաբէնէր ըսալէլէրինի տաւր մահալտէ 'ատա էլէլէլ տիր: Լաբին Հէրօնիմօն քէնտի ֆիհրիւթիւթտէ եալընը 'Խաբէնէր ըսալէլէրինի շիւթէլի կէսթիւթիւթ իսէ տէ, սօնկ-րա անը տաւրի գապուէ է թմային օրունըն պաղա թահրիւթ-թնտա զիւթ էտիլտիր:

Խաղա. ֆիհրիւթիւթտէն ալթիւթ տըր քի օլ էյամոտ 'Ահա ը ճէտիւթին 27 'ատէտ քիթապարընտան 20 'ատէտի, եա'նի տէթթ ինճիլ, Ա'մալ ի բուսուէ վէ Փալլոս բէսուլըն ('Խաբէնէր ըսալէլէրինի տաւրի օրմայարաղ) օն իւլ ըսալէլէրինի վէ Երուշալէմիլ իլէ Պետրոսըն պիլիւթի ըսալէլէրինի 'ալ էլ 'ու-միւթ գապուէ օրունմը օլարաղ անլէրէ Հօթըլ-Քէն, եա'նի միւթթէֆաղուն 'ալէյճ տէնիլտի: Պագի ետի քիթապար հաղընտա պիլ միւտտէթ քիլիւթիւթտէ իսթիւթ պունունաղընտան պու քիթապարա Ա'պիլթըլ-Քէն, եա'նի միւթթէլէլէլ ֆիհրիւթիւթտէն 'Ա'մալ տէնիլտի: Մու'ալիւթիւթ պունար տաւր քէմալ ք տիւթիւթիւթ թէֆթիլ օրունարաղ մահալտէ 'ատա էտիլտիր: Անլէրինի պէյլէ թէլէլիւթ ու թէլէլէլին իլէ գապուէ օրունունարըն պու իստունտա օլան թէֆթիլիւթ զայլէթ տիւթիւթ իւլթէ օլարընտա տէլի տիր:

Միլատան իւլ տէհր մահալտէմ 'Ահա ը 'Ալթիլի Երուշալէմիլ, վէ Միլատըն պիլիւթի տէհրիւթիւթ էվալիլիւթտէ վէ եա իբիւթի տէհրին էվալիլիւթտէ 'Ահա ը 'Ալթիլի իլէ 'Ահա ը ճէտիւթին Սիւրեանիւթէլէլ թէհրէմէ օրունարըն աղտէմէ 13 վէ 15 ինճի սահիֆէլէրտէ զիւթ օրունտա:

Իբիւթի տէհրտէ Քիթապը Մուգատտէս, "Եպի թալէան-ճա" տէնիլէն Լաթիւթէլէլ տաւրի թէհրէմէ օրունտա: Պու թէհրէմէ 'Ահա ը 'Ալթիլի Երուշալէմիլ թէհրէմէսիւթտէն, վէ 'Ահա ը ճէտիւթին Երուշալէմիլտէն էտիլտիր: Թէրթուլիւթտէ իբիւթի տէհրին էվալիլիւթտէ եաղտըն մահարրէրաթնտա պու թէհրէմէլի զիւթ էտիլտիր վէ պու թէհրէմէսիւթ պա'ղը գըթ'ալար էլ ան մէվճուտ տըր: Տէօրիւթիւթ տէհրտէ Հէրօնիմօն էրիւթիւթտէն էմէր չէրէրէր Վուլիւթա եա'նի 'ուսմա-մի թէմիլի օրունան թէհրէմէլի մէյտանա կէթիւթի: Պու թէհրէմէլէլ Հէրօնիմօն Եպի Լաթիւթէլ թէհրէմէսիւթ պա'ղը էրիւթիւթի պիլ թմային վէ պա'ղը էրիւթիւթի օլարըն կիպի

գապուլ իլէ պիր չօգ գըսմարը աստի տօղրուտան տօղրույա
'իպրանիճէտէն թէրճէմէ էթմէսիլէ հուսուէ կէլմիշ տիր :
Ախրէն Բօմա քիլիսէսի ճիւղի թասհիճ իլէ մէղքիւր թէր-
ճէմէյի մազպուլ վէ գանուէ տէյիւ գապուլ էթտի, վէ Գի-
թապը Մուգատտէսին շիմտիքի Խվրօփա լիսանլարընտա օլան
թէրճէմէյէրինտէն պիր չօղւմ մէղքիւր թէրճէմէյէ կէօրէ տիր :

Իւլիւնճիւ վէ տէօրտիւնճիւ տէհրէրտէ 'Ահտը ճէտիտին
քեաֆէսի վէ 'Ահտը 'Աթիգին պա'ղը գըթ'ալարը շիմալի
Մըսըրտա օլան խրիսթիյանլար իլիւն Գըպտի եախօտ Մէնֆիս
լիսանընա, քէզալը օլ վազըթլարտա ճէնուպի Մըսըրտա
իսթի'մալ օլունան Սիութէ եախօտ Թէփէս լիսանընա տախի
թէրճէմէ օլունտու : Վէ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Գանտաքէ
մէլիքէսիլին հիւքմ' էթտիլի տիյարտա, եա'նի շիմտիքի Հա-
պէշիսթանտա թէքէլլիւմ օլունան Հապէշ լիսանընա տախի
թէրճէմէ օլունտու :

Ալթընճը տէհրտէ Գիթապը Մուգատտէս իւրճի լիսա-
նընա տա թէրճէմէ օլունտու : Վէ տօգուղունճը տէհրտէ
շիմտիքի Բուսլարըն, Պուլղարլարըն վէ սա'իր Սլալ միլլէթ-
լէրին իսթի'մալ էթտիլլէրի հուրուֆաթը իճատ էյլէյէն
Սէլանիլի իւրէղին ետիլլէ Սլալ լիսանընա տախի թէրճէմէ
օլունտու : Մէղքիւր թէրճէմէյէրին էքսէրիսի 'Ահտը 'Աթի-
գին Եթմիշէր թէրճէմէսինտէն վէ պա'ղըլարը Գիթապը Մու-
գատտէսին Սիւրեանիճէ թէրճէմէսինտէն, պա'ղըլարը տա-
խի Վուկաթա նամ' Լաթինճէ թէրճէմէտէն թէրճէմէ օ-
լունմըշ տըրլար :

Գիթապը Մուգատտէս Էրմէնիճէյէ փէք էրքէն, եա'նի
Էրմէնի հուրուֆաթըն իհտաս էյլէյէն Մեարոպըն ետիլլէ
պէշինճի տէհրտէ թէրճէմէ օլունտու : Բիվալէթ օլունուր քի
միւմաիլէյհ հէմ' րէֆիգլէրի Յովսէփ վէ Եղնիկ, էվլէլա ֆէ-
շիթօ նամ' Սիւրեանիճէ թէրճէմէտէն Էրմէնիճէյէ թէրճէմէ
էթմէյէ պաշլատըլար . լաքին սօնկրա Գիթապը Մուգատտէ-
սին Երմէնիճէ պիր նուսիսի էլէ կէլիլիլէսի իւզէրինէ օլ
էանատէ' Յովսէփ, Եղնիկ վէ Մովսէս Խորենացի Խաքէնտէրի-
յէյէ կիտիպ լիսանը Երմէնիճէ թասիլ իլէ վաթանլարընա
'ալլտէթլէրինտէ' թէրճէմէյէրին օլ նուսիսէյէ միւթապըգ

գըլտըլար : Էրմէնիճէ Գիթապը Մուգատտէս իլք տէֆ'ա օ-
լարազ 1666 տա Ամսթէրտամ' շէհրինտէ թապ' օլունմըշ իս-
տէ, օն տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Գիլիգիա էյալլէթինտէ թաս-
րիր օլունմըշ էլ եաղը պիր նուսիսէյէ կէօրէ, պիր տէ իլթի-
զա ի հալտէ ալթմըշ պէշ 'ատէտ սա'իր էլ եաղը նուսիսէյէրէ
միւրաճա'աթ էտիլլէրէք 1805 տէ միւնիթաղամ' պիր սուրէթլէ
Վէնէտիկ շէհրինտէ թապ' օլունտու :

Պալատա զիքը օլունան թէրճէմէյէր Գիթապը Մուգատ-
տէսին էն էպի թէրճէմէյէրինտէն պաշլըճալարը տըր : Մու-
տիսէրէն 'ալլմ' քիմնէյէր էլինէ ի միւսիթիլիֆէտէ պուլու-
նան էպի թէրճէմէյէրի վէ Գիթապը Մուգատտէսին 'իպրա-
նիճէ վէ Երմէնիճէ էպի էլ եաղըլարընտան էլտէ էտէ պիլ-
տիլլէրինի եէքտիլլէրինէ թաթպիգ էտէրէք մուհարրէրաթը
մուգատտէսէնին տըրլ . քէլմէլլէրինի վէ մէ'անի ի հազիգիլէ-
լէրինի թահգիգ էյլէմէյէ սա'յ ու իգտամ' էյլէմիշէր տիր :

'Ուլէմիս ի մէղքիւրէնին շիմտիք գատար թօփլալըպ եէք-
տիլլէրինէ թաթպիգ էթտիլլէրի էլ եաղըլարըն 'ատէտի 1300իւ
'իպրանիճէ, վէ 600 իւ Երմէնիճէ օլարազ ճէմ'ան 1900 է
պալլըլ օլմուշ տըր : Հէր նէ գատար պու էլ եաղըլարըն էքսէր
նուսիսէյէրի Գիթապը Մուգատտէսին հալլի օլարըր գըթ'ա-
լարտան անճազ պիր միգտարըն վէ պիր գաշ նուսիսէ քեաֆ-
ֆէսինի հալլի իսէլէր տէ, պու ճիւմլէ իլէ Գիթապը Մու-
գատտէսին նէսս ի 'իպարէսինի եա'նի տըրլ 'իպարէսինի թա-
էրն էթմէք իլիւն անլէրին չօգ էհէմիլլէթի վար տըր :

Գիթապը Մուգատտէսին էլ ան մէվճուտ պուլունան 'իպ-
րանիճէ էլ եաղը նուսիսէյէրինին սէքիլինճի վէ տօգուղունճը
տէհրէ 'ա'իտ օլան պիր գաշընտան մա'տա, էքսէրիսի Միլա-
տըն 1000-1457 սէնէյէրի զարֆընտա թահրիր օլունմըշ տըր :
'Ահտը ճէտիտին հէմ' տէ Եթմիշէր թէրճէմէսինին եա'նի
'Ահտը 'Աթիգին Երմէնիճէ թէրճէմէսինին էլ եաղը նու-
սիսէյէր տահա էպի տիր : Պուլղարըն էն էպի վէ էն միւթէ-
պլէրլէրի պէր վէճհի աթի տիր :

(1) 1628 տէ Սթանպուլ փաթըրլի իւրէղ Ղուկարըն Ին-
կիլթէրա գրալը պիրինճի կարողտա իրսալ էթտիլի Ալէք-
սանտրեան նամ' նուսիսէ տիր : Պու նուսիսէ 'Ահտը 'Աթիգ

վէ 'Ահա ք ձեռնիտ հալի օլուպ տէօթ ճիւղ օլարագ պէշինճի տէհրտէ ուֆագ հուրուֆաթիէ եաղըմըշ վէ էլ ան լոնտրանըն Պրիթիշ Միւղիլըմ' նամ' նիւմնէխանէսինտէ մահֆուղ տըր :

(2) Սինա տաղընտա վազը 'Աղիւղ կատարինէ նամ' մանաս թըրտա պուլունուպ մէղքիւր տաղըն իսմիլէ Սինալ թէս միլէ օլունան էսքի էլ եաղը նուսխէ տիր : Ալամանեալը թիւ շէնտօրֆ նամ' 'ալիւմ' 1844 տէ մէղքիւր մանասթըրա կիթմիշ օլուպ օտապընտա ալթէշինի թուլթուշտըմսը իչիւն քէնտի սինէ վէրիլմիշ օլան էսքի քեաղըալար արապընտա Եթմիշէր թէրճէմէսինին Կէհէմեա վէ Էսթէր քիթապլարընտան օլարագ 43 սահֆէ պուլտու, վէ օ նէյլ' մուհարրէրաթըն պաղըսընն մանասթըրտա մէվճուա իսիլինի թահգիւգ էթաի իսէ տէ, ան լէրի էլէ կէշիւրմէտի Կիհայէթ 1859 տա Բուսիս իմիլէրաթօրը նըն թէվաասիւթիլէ քեաֆֆէսինի էլէ կէշիւրտի : վէ պու նուս իս շիմտի ֆէթըրսպուրկտա հիւքիւմէթ քիւթիւպխանէսինտէ մահֆուղ օլուպ, անճագ դէքրի սէպղաթ էտէն 43 սահֆէ Պէրլինտէ տիր : Սինա տաղընտա պուլունուլըշ օլան պու նուս իս 'Ահա ք 'Աթիգին Եթմիշէր թէրճէմէսի թէսմիլէ օլունան թէրճէմէտէն պաղը գըսմիլարըն վէ Կունանիճէ օլարագ պիւթիւն 'Ահա ք ձեռնիտ հալի օլուպ 'ալ էս սէվիլէ տէօր տիւնճիւ 'ասընն էվաիսինտէ վէ եախօտ պէշինճի 'ասընն էվայիլինտէ թահրի օլունմըշ տէյիւ դանն օլունուր : (3) Լիւսան ք Եունանի իւղը 'Ահա ք 'Աթիգ վէ 'Ահա ք ձեռնիտ հալի օլարագ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ եաղըմըշ վէ էլ ան Բօմատա Վաթիգան քիւթիւպխանէսինտէ մահֆուղ օլան Վաթիգան նամ' նուսխէ տիր : (4) Ալթընճը տէհրտէ եաղըմըշ վէ հալա ֆարիգտէ հիւքիւմէթ քիւթիւպխանէսինտէ մահֆուղ օլան Շահանէ նամ' նուսխէ տիր : Պու նուսխէնին մուհարրէր պուլ լունարը թիրշէ իւղէրինտէ վաղթըլէ Եփրեմին թահրիաթը պուլունարընտան Եփրեմ' նուսխէսի տաիի թէսմիլէ օլունուր : Զիրա գատիմ' միւէլլիլէր քեաֆի միգտար թիրշէ պուլունատըլարընտան պաղը տէֆ'ա էսքի թիրշէլէր իւղէրինտէ օլան էլ եաղըլարըն սիլէրէք եերինէ իսթէաիլէրինի եաղարլար իտի, պինա'էն 'ալէյս պու միսիլիւ թիրշէլէր Միւքէրէրէն մուհարրէր տէնիլը, վէ եախօտ սիլինմիշ վէ գաղըմըշ

մահնապընտա Կունանիճէ Բալիֆէթի թէսմիլէ օլունուր իտի : ֆարիգ քիւթիւպխանէսինտէ պուլունտա Շահանէ նամ' նուս իսինին թիրշէլէրի պու մահուլէ օլուպ' իւղէրինէ իլք տէֆ'ա եաղըմըշ օլան տաիի եինէ ֆիթապը Մուգատտէս օլարագ հէր նէ գատար պէր վէճէ ի մէղքիւր սիլինմիշ իսէ տէ, հայլըն միւշքիլաթտան սօնիլա քեամիլէն դրա'աթ օլունուր : (5) Միւսիլ հիւտ տին օլան Պէզանըն Ինկիլթէրտա Գամպրիշ շէհրինին տար իւլ ֆիւնունընա վէրտիլի Պէզա նամ' նուսխէ տիր : պու նուսխէ տաիի Եունանի վէ Լաթին լիսանլէրի իւղը տէօրթ Ինճիլի վէ Ա'մալ ի Բուսուլը հալի օլուպ, հէր նէ գատար անըն փէք էսքի օլմատըղըն իտի'ա էտէնյէր, անը ալթընճը եա ետինճի տէհրէ նիսպէթ էտէրէր իսէ տէ պէշինճի տէհրտէ եաղըմըշ օլարը փէք միւհթէմէլ տիր :

Խմտի մէղքիւր էլ եաղը նուսխէլէրին էքսէրիսի գատիմտէ եաղըմըշ մէթիլլէրին անճագ պիրէր դըթ'աթը իրէն անլէրին ղէման ք թահրի իսէ եօլ իլէ թահին վէ թահգիւգ էտիլէ պիլիւր տէյիւ սու'ալ օլունուր :

Պունա ճէվապէն էվիլէա տէյէ պիրիլի քի, մէղքիւր նուս իսլէրին պաղըսընտա ղէման ք թահրիլլէրինին թարիիս տաիի իշար օլունմըշ տըր, վէ պու թարիլին եաղըսը մուհարրիլինն գալէմիլլէ օլուպ, թարիլին սըհէթի տիւր տէլլէր իլէ տաիի իսպաթ օլունտըղը հալտէ, մէսէլէ հալլ օլունուր, լաքին ծնունճը տէհրտէն աղտէմ' թահրի օլունան նուսխէլէրտէ թարիլ իշար օլունմմըշ տըր :

Պաղէն էլ եաղըլարընտա պուլունան գուլուտաթ անլէրին թարիլի թահրիլինի պուլունա չօղ սուհուլէթ վէրմիշ տիր, մէսէլա պալտա մէղքիւր Ալէքսանտրեան նամ' նուսխէտէ թարիլի Միլատըն 325 ինտէ միւն'աղըտ օլան պիրինճի Կիւկիւ մէճլիսինի միւթէ'աղըպ պիր վաղըթտա եաղայան վէ Մըսըր հիւքիւմտարը խանէտանընտան օլան թէվա նամ' իսա թունըն մէղքիւր նուսխէլի եաղմըշ օլարընտա տա'իր 'Արապի լիսան իւղը պիր գայտ վար տըր : Տաիլի 'ալամէթ ու գալինէլէր տաիի գայտ ք մէղքիւր թասաիլ էտէրէր :

Թահին ի թարիլի մէսէլէսի փէք միւշքիլ օլարը միւսէլէմ' իսէ տէ, եինէ տիւրլիւ տիւրլիւ գարինէլէրի եա'նի նուս

խենին մուհարրէր պուլունտըղը եվրագ ու սէհայիֆինի վէ հուրուֆաթընըն շէքլ ու թերթիպինի վէ մուհարրէրին ու սուլ ք թա'պիր ու իսթիլահընը քէմալ ի տիգագթլէ թէֆթիլ ու թէհարրի էտէրէք թա'եին էտիլը :

Քիթապ ք Մուգատտէսին էպրի նուսխէլէրինտէն պա'ղըսը դըրմըղը եա սարը սախթիլէն իւղէրինէ թահրի օլունմըշ տըր : Քիթապ ք Մուգատտէսին պիր գըթ'ասը մէսէլա Մուսանըն պէշ քիթապը վէ եախօտ ֆէյլամպէրլէր քեամիլէն իւղէրլէրինտէ եաղըս պիրլէսի իչին պու սախթիլէրինտէն պիր գաշընը պիրնէ պիրինէ ըապթ էտէրլէր իտի : Տիւնեա իւղէրինտէ պուլունան էն էպրի էլ եաղը նուսխէլէրտէն պա'ղըսըր՝ մին վալ ք մէշըուհ իւղը եաղըմըշ օլան Մուսանըն պէշ քիթապը տըր :

Գատիմիլէրին եափըղըրը թիրշէ սոյյանմագ ճիհէթիլէ սախթիլէնէ նիսպէթէն իքինճի սայըլըպ , ալթընճը տէհրտէն էվիլէլ եաղըմըշ վէ շիմտիլէտէք պագի գալմըշ օլան էլ եաղըրըն էքսէրիսի թիրշէ իւղէրինտէ տըր :

Էպրի տէհրլէրտէ Եունանիլէր վէ Բոմալըլար Նիլ իչինտէ հասըլ օլան պիր նէվ՝ սագ , եա'նի ֆափիւրօս իւղէրինէ եաղը եաղըրըլար իտի , լաքին տօգուղունճը տէհրին սօնլարնտա ֆափիւրօս եւրինէ փամուգտան եափըմըշ քեաղըտ տախի իսթի'մալ օլունտու . օնունճը վէ օն պիրինճի տէհրլէրտէ իսէ էպրի փաշափրատան եափըլան քեաղըտ իւղէրինէ տախի եաղըլմաղա պաշլանտը : Խմտի նուսխէլէրին իւղէրլէրինտէ մուհարրէր պուլունտըղըրը էվրագ թարիխ ի թահրէրին թա'եինինէ պիր տէլիլ օլուր : Եվրագը սախթիլէն եախօտ թիրշէ օլան պիր նուսխէլէրին էպրիլէրինէ ախէր գարինէլէր տախի պուլունտուր իսէ , օլ նուսխէ պին նիսպէ էպրի սայըլըր , ֆաղաթ էվրագը փամուգտան եափըմըշ քեաղըտ օլան պիր նուսխէ օնունճը տէհրտէն ագտէմ թահրի օլունմըշ տէնիլէմէգ : Ել եաղըլարըն 'ասընը վէ գէման ք թահրիլինի պէյան էտէն սա'իր գարինէլէր տախի վար տըր :

Քիթապ ք Մուգատտէսին պապլարճա օլան շիմտիլի թերթիպի իւղը եաղըմըշ պիր նուսխէ օն իւղինճի տէհրտէն էվիլէլ եաղըմըշ օլամաղ : Պիրինճի պապըն սօն դըսմընա միւ-

լուճա'աթ օլունա) Քէգալիք օնունճը տէհրտէն էվիլէլ էլ եաղը քիթապլարտա իսթի'մալ օլունան հուրուֆաթ 'ալ էլ 'ուսմու միւլիւս հուրուֆաթ օլուպ գալըն վէ միւրէպպա' վէ միւնֆասըլ իտի . շիմտի իսթի'մալ օլունան միւտէվիլէր վէ մուլթիթասըլ հուրուֆաթ օնունճը տէհրտէ իսթի'մալ օլունա մաղա պաշլանտը , պինա'էն 'ալէյհ շէքլ ի միւտէվիլէրտէ թահրի օլունմըշ պիր նուսխէ օնունճը տէհրտէն էվիլէլ օլամաղ :

Խաթիֆհամ (:) վէ ֆասիլէ (.) իշարէթլէրին պիտա'էթ ի իսթի'մալի տօգուղընճը տէհր օլարղընտան մէգքիւր իշարէթլէրին պուլունտըղ պիր նուսխէ էլպէթթէ եա տէհր ի մէգքիւրտէ վէ եա անտէն սօնկրա եաղըմըշ օլմաղ տըր : Տիկէր իշարէթլէր իսէ սէքիլինճի տէհրտէ գուլանըլտըղը էքտէն' իսթիֆհամ վէ ֆասիլէ իշարէթլէրինտէն մա'տա ախէր իշարէթլէրի պուլունան պիր նուսխէ սէքիլինճի տէհրէ մէնսուպ տըր :

Ինճիլ էվիլէլա իւղինճի տէհրտէ , պէյիւք վէ քիւլիւք իքի նէվ՝ դըսմըլարա թագսիմ' օլունտու : Պու նէվ՝ թագսսիմ' գաաթիլին իսթինէ նիսպէթլէ Ամմնի թագսիմ' տէնիլը իտի , վէ անտէն պիր տէհր սօնկրա Էվսէփիօս Քիթապ ք Մուգատտէս իչին թէրթիպ էյլէտիլի միւրէճճա'ա ֆիհրիթլէրին մէգքիւր թագսիլէրէ կէօրէ թանղիմ' էյլէտիլի էքտէն անլէրէ Էվսէփի գանուլ տախի տէնիլտի : Հէման օլ տէհրին սօնլարնտա եա'նի Միլատըն 360 ընտա Եունան նա Զէրտէհէն (Ովհան Ոսկերեան) Քիթապ ք Մուգատտէսի փէք ինճէ թիրշէլէր իւղէրինէ ալթուն վէ կիւմիւլէ եաղմագ 'աստէթիլին գատիմ' պիր 'աստէթ օլարղընը զիքը էտիլօր : Խոստուսաթ ք մէգպուրէ տախի էլ եաղըլարըն թարիխ ի թահրիլինի թա'եինէ պիր տէլիլ օլա պիլըր :

Պէշինճի տէհրտէ մէգքիւր թագսիմ' իւղը օլան հէր պիր դըսմըն պալասընտա մէվատտը միւնտէրիճէսի եաղըլը իտի , վէ սահէֆէնին սաթըլըրը քիլէ տէնիլէն դըսմըլարա թագսիմ' օլունտու իտի . պինա'էն 'ալէյհ հէր պիր դըսմըն պալասընտա մէվատտը միւնտէրիճէսի պուլունան պիր նուսխէ պէշինճի տէհրտէն էվիլէլ օլամաղ . ֆաղաթ Ամմնի թագսիմ' իւղը թագսիմ' վէ մուրապպա' հուրուֆաթլէ թահրի օլունմըշ

պիր նուսխէ իւշխնճիւ եւ տէօրտիւնճիւ տէճրէ մէնսուպ տըր :

Իշպու խուսուսաթ քէմալ ի տիգդաթլէ թէճարրի էտիլէ-
րէք, պիր չօգ էլ եաղը նուսխէլէրին թարիխ ի թաճրիլէրի
պիթ թաղրիպ թա'նինլէ նուսխէլէր դատար ու գըլմէթլէրինէ
կէօրէ սըրայա գօնուլտըլար : Են միւ'թէպէր էլ եաղը նուս-
խէլէրտէն պա'ղըլարը՝ էրպապը միւ'թէլա'անըն բէյ էլ 'այն
միւշաճէտէ էտէ պիլմէլէրի իշխն ճէման եաղըլտըլարը ճու-
բուֆաթ ու շէքլտէ պիր չօգ մէսարիֆլէ թապ' օրուհուռ :

Սօն իքի տէճրէրտէ ֆիթապը Մուգատտէսին, 'ալ էլ խու-
սուս Երուանիճէ 'Աճաը ճէտիտին քէլիմէլէրինի թաճրիգ
ղըմնընտա սա'յ ու զայրէթ (19 սաճիֆէյէ միւրէճա'աթ օրու-
նա) էտիլտիլի միսիլիւ, պուհուան պին սէնէ դատար մու-
գատտէս թէպէրիլէ շէճրիտէ 'Իպրանիճէ 'Աճաը 'Աթիգ
իշխն տախի ֆէվզ էլ 'ատէ զայրէթ էտիլմիշ տիր : Օլ էյամ
տա մէվճուտ օլան 'Իպրանիճէ էլ եաղը նուսխէլէրին ճիւմէ-
սի եէքարիկէրի իլէ թաթպիգ էտիլէրէք, 'Աճաը 'Աթիգին
պիր նուսխէսի թանղիմ' օրուհուռ քի զայէթ միւ'թէպէր վէ
տօղրու սսըլլըր : Պու նուսխէյէ Մասօրի թէմիլյէ օրուհուպ
մուսխիսէրէն իճրա օրուհան թէֆիթիլ ու թէճարրիլէր տախի
անըն սըճճաթընը թաստիգ էթմիշ տիր : 'Արապլարըն գէ-
մանը իսթիլասընտա պիր չօգ Եէճուտիլէր ճէր թարաֆա
տաղըլմաղա մէճպուր օրուպ 'ուլէմալարը զարպա միւ'թէվէճ-
ճիճէն Սպանիայա, վէ իթալիայա, վէ Եվրօֆա ի վիւսթայա
ճիճրէթ էտէրէք ֆիթապը Մուգատտէսին Մասօրի նամ'
նուսխէսինի տախի պէրապէր կէօթիւրտիլէր, վէ միլէթտաշ-
լարընըն իսթիլմալի իշխն մէղքիւր նուսխէսին 'ատէտինի թէք-
սիր էյլէտիլէր :

Ֆէնն ի թապ' իճատ օրուհարդտա իլք տէֆ'ա թապ' օրու-
հան քիթապ ֆիթապը Մուգատտէսին Վուլիլթա նամ'
Լաթիմէ թէրճէմէսի իտի : Մէղքիւր քիթապ 1455 տէ Ա-
լամանեանըն Մայնա շէճրիտէ Կութթէմպէրի վէ Ֆապլթըն
ճիմմէթիլլէ թապ' օրուհարապ անա Մաղարինի տէնիլտի :
Պու քիթապըն թապ'ը զայէթ կիւղէլ վէ ա'լա օլըրընտան
մէյտանը ինթիլարէ վաղ' էտիլտիլիտէ անը թապ' էտէն-

լէրտէն մա'տա ճիւ քիմնէ իշին նէ եօլ իլէ իճրա էտիլտիլինի
պիլմէյէրէք քիթապը թապ' էտէնլէրտէն պիր օլան Ֆապլթ'
եանընտ պիր դաշ նուսխէ լաղպ սաթմապ նիլէթիլլէ Փարիզէ
կէլտիլլիտէ, սիճրապղ դանն էտիլէրէք թուլուլապ մաճ-
պէսէ իլգա օլուհմասը իւղէրինէ Ֆէնն ի թապ'ը պէյանէ մէճ-
պուր օլուռ :

Քիթապը Մուգատտէսին պու իլք թապ'ընտան օն սէքիլ
նուսխէ էլան մէվճուտ գալըպ' պուշլարըն պիրիսի պիր ճինս
ա'լա թիրլէ իւղէրինտէ թապ' օրուհմըշ օլարապ 1827 տէ 550
լէրայա սաթըլտը :

'Իպրանիճէ 'Աճաը 'Աթիգ 1488 տէ Սօնկինօ շէճրիտէ
թապ' օրուհուռ : Թէքմիլ ֆիթապը Մուգատտէս իւլ լիսան-
տա եա'նի 'Իպրանիճէ, Երուանիճէ վէ Լաթիմէ պիրլէրտէ
օլարապ 1514 տէ Խաֆանիանըն Կոմիլուտօն շէճրիտէ թապ'
օրուհուպ պու նուսխէյէ 'Կոմիլուտօնի ֆէսիր իւլ էլիմնէ'
տէնիլտի : Լութէրին բէֆիգի Երասմօս տախի 1516 տա
Խալիլէրանըն Պաղէլ շէճրիտէ Երուանիճէ 'Աճաը ճէտիտի
թապ' ու նէշ էյլէտի :

Օն էտիլնի տէճրին իլք գըրմընտա Ելզէվէր նամ' պիր 'ա-
լիմ' 'Աճաը ճէտիտին մէղքիւր իքի նուսխէլէրինի էսասը
միւրաճա'աթ իթթիլտաղ էտէրէք 'Մաղպուլ մէթիլն' թէս-
միլյէ օրուհան նուսխէյի թապ' ու նէշ էյլէտի : Ելզէվէր պա-
լատէ մէղքիւր իքի նուսխէլէրտէն մա'տա, 1546 տա Փարիզ-
տէ, վէ 1563 տէ ճէնօվտա թապ' օրուհան նուսխէլէրէ տա-
խի միւրաճա'աթ էթմիշ տիր : Ֆաղաթ օլ վաղթըն 'ուլէմա-
սը եէտիտէ պուլուհան էլ եաղը նուսխէլէրին 'ատէտի,
շիմտիլլէն նիպէթէն փէք աղ օլըրընտան եէնի վէ 'ալ էլ
խուսուս Ալմանեատա թապ' ու նէշ օրուհան նուսխէլէր տա-
ճա մաղպուլ տըրլար : պու ճիւմէ իլէ պու նուսխէլէրտէ
պիլէ մուճիմմ' պիր ֆէրգ միւշաճէտէ էտիլմէղ վէ ֆիթապը
Մուգատտէսին թա'լիմինէ խալէլ Կէլմէլ :

Միւտտէթ ի մէղքիւրէտէն պէրու ֆիթապը Մուգատտէս
լէրի եիւլ եէթմիշ լիսանլէրէ թէքճէմէ օրուհարապ շիմտի
տիւնեատա պուլուհան պաշլըճա միլլէթլէր արասընա նէշ
օրուհմըշ տըր :

Քիթապ և Մուգատտէն Թուրքիայում Երմէնիճէ, Թիւրք-
ճէ, Երմէնի հուրուֆաթըլէ Թիւրքճէ, Երուանի հուրուֆա-
թըլէ Թիւրքճէ, Պուլղարճա, 'Իպրանիճէ, 'Իպրանի հուրու-
ֆաթըլէ Իսփանիօլճա վէ Քիւրտճէ լիսանէր իւղրէ թապ' ու
նէշը օլունմըշ տըր :

'Ահա և ճէտիտ շիմոխը Երմէնի լիսանը իւղրէ իւր տէֆ'ա
փարիզտէ վէ սոնկրա 1842 տէ իզմիրտէ թապ' օլունտու. պու-
թէրճէմէ էսքի Երմէնիճէտէն լուղէթ պէ լուղէթ էտիլտի .
ֆազաթ պիւթիւն Քիթապ և Մուգատտէն 'Իպրանիճէ վէ
Երուանիճէ մէթինղէրտէն շիմոխը Երմէնիճէյէ թէրճէմէ վէ
միւրաճա'ա տախի 'իլաղէ էտիլէրէք 1853 տէ իզմիրտէ թապ'
օլունտու . վէ մու'ախէրէն մէզքիւր թէրճէմէ Իսթանպուլտա
վէ Նիւ Եօքքտա տէֆ'ա պէ տէֆ'ա թապ' ու նէշը էտիլտի :

'Ահա և ճէտիտ վէ Մէզամիր էսքի Երմէնիճէ, վէ Շարգի
էախօտ Արարատէան տէնիլէն Երմէնի լիսանը իւղրէ տախի
թապ' ու նէշը օլունմըշ տըր : Պա'տէհու 'Ահա և ճէտիտ, պիր
սաշիֆէտէ իքի սիւթուռն վէ հէր սիւթուռն մէզքիւր լիսան-
լարըն պիրինէ մախսուս օլարագ, թէքրար 1856 տա Իսթան-
պուլտա թապ' օլունտու :

1843 տէ Էսքի Երմէնիճէ լիսան իւղրէ 'Ահա և ճէտիտ իզ-
միրտէ տախի թապ' օլունտու : Իշպու նուսխէտէ Երմէնիճէ
թէրճէմէ իլէ Երուանիճէ մէթին արասընտա օլան ֆէրղլէք
կէօսթէրիմիշ տիր :

Երմէնի հուրուֆաթըլէ Թիւրքճէ 'Ահա և ճէտիտ իւր տէֆ'ա
1831 տէ Մալթատա թապ' օլունտու : Լաքին պիւթիւն
Քիթապ և Մուգատտէն Թիւրքճէյէ թէրճէմէ օլունարագ Եր-
մէնի հուրուֆաթըլէ էվլէլա 1843 տէ իզմիրտէ թապ' օ-
լունտու . միւրաճա'ա իլէ օլարագ 1863 տէ Իսթանպուլտա տա-
խի թապ' օլունտու . վէ մու'ախէրէն մէզքիւր թէրճէմէ Իս-
թանպուլտա վէ ախէր մահալլէրտէ տէֆ'ա պէ տէֆ'ա թապ'
ու նէշը օլունտու : Պու ճիւլլէ իլէ Քիթապ և Մուգատտէն
էնիտէն Թիւրքճէյէ թէրճէմէ օլունարագ Երմէնի հուրու-
ֆաթըլէ 1878 տէ վէ միւրաճա'ա իլէ օլարագ 1880 տէ Իս-
թանպուլտա թապ' օլունտու :

Երուանի հուրուֆաթըլէ Թիւրքճէ Քիթապ և Մուգատ-

տէս իւր տէֆ'ա օլարագ 1838 տէ Աթինտա, վէ Էրինճի
տէֆ'ա 1856 տա Իսթանպուլտա թապ' օլունտու : Պիր տէ
'Ահա և ճէտիտ վէ Մէզամիր սյըր օլարագ թապ' ու նէշը օ-
լունմըշ տըր : Քիթապ և Մուգատտէն Երուանի հուրու-
ֆաթըլէ Թիւրքճէ թապ' և Ասիա ի սիւղրատա միւթէմէքքին
օլուպ Թիւրքճէ սէյլէյէն վէ Երուանի հուրուֆաթըլէ Էա-
զան Գարամանը Բուսթարըն իհթիյաճընա մէպին տիր : Քի-
թապ և Մուգատտէն շիմոխը Բուսթա լիսանտա չօգ տէֆ'ա
Աթինտա վէ Լօտրատա թապ' օլունմըշ տըր :

Թէքմիլ Քիթապ և Մուգատտէն 'Արապի հուրուֆաթըլէ
Թիւրքճէ լիսանտա իւր տէֆ'ա 1827 տէ փարիզտէ վէ պա-
տէհու 'Ահա և ճէտիտին թէրճէմէսի պիր միգտար թասհիհ
էտիլէրէք 1866 տա Իսթանպուլտա թապ' օլունտու Խէ տէ,
պիւթիւն Քիթապ և Մուգատտէն Լէնիտէն Թիւրքճէյէ թէր-
ճէմէ օլունարագ 1878 տէ Իսթանպուլտա թապ' օլունտու :

Պուլղարճա 'Ահա և ճէտիտ իւր տէֆ'ա 1840 տա իզմիրտէ
վէ ախիլէն Պուգրէշ, իզմիր վէ Լօտրատա ալթը տէֆ'ա
թապ' օլունտու . նիհայէթ քէմալ ի տիլգաթլէ թասհիհ
էտիլէրէք էվլէլա 1865 տէ վէ սոնկրա միւրաճա'ա իլէ օլա-
րագ 1871 տէ Իսթանպուլտա թապ' օլունտու : Տէօրթ ինճիլ
1825 տէ Պուքրէշտէ, վէ 'Ահա և 'Աթիլ գըսմ գըսմ օլարագ
1861—1863 էտէք Իսթանպուլտա, վէ Մէզամիր տէֆ'ա պէ
տէֆ'ա թապ' օլունտու :

'Ահա և 'Աթիլ լիսան և 'Իպրանի իւղրէ, վէ Թիւրքիտա
միւթէմէքքին Եհհուտիլէրին պէյիւք փայըրն թէքէլլիւմ
էյլէտիյի Իսթանբուլ լիսան իւղրէ 'Իպրանի հուրուֆաթըլէ
վէ պիւթիւն քիթապ պիր ճիլը օլարագ 1848 տէ իզմիրտէ
թապ' օլունտու . պունտան ագտէմ լիսան և մէզքիւր իւղրէ
պիւթիւն 'Ահա և 'Աթիլ վէ տահա էվլէլէրի Քիթապ և Մու-
գատտէն պա'զը գըթ'ալարը Վիեննատէ թապ' օլունմըշ տիր :

Քիւրտճէ թէքէլլիւմ էյլէյէն Երմէնիլէր իլիւն Երմէնի
հուրուֆաթըլէ Քիւրտճէ օլարագ, Էալըրը տէօրթ ինճիլ
1857 տէ Իսթանպուլտա թապ' օլունտու . թարիխ ի մէզքիւր-
տէն պիր սէնէ ագտէմ մէզքիւր լիսան իւղրէ Էալըրը Մալթ-
թա ինճիլ թապ' ու նէշը օլունմըշ տիր :

ՏԷՕՐՏԻԿՆՃԻԻ ՊԱՊ

Էլտէ պոլուսան Բիւսպ Ե Մոսկուսի ասլըն

Բիւսպ Ե Մոսկուսի ասլըն

Պուրայա գատար Բիւթապ Ե Մուգատտէսին ահվալ ր խա-
րիճիլէսինտէն եա՛նի մէթին լիսանլարը , վէ նէ վէճճէ ճըֆիլ
էտիլտիլ Վէ նասըլ թօփլանլարը վէ թէրճէմէ ու թապլըն-
տան մուլթաասարէն պահս էթտիլ: Շիմտի անըն ահվալ Ե
տախիլիլէսինի թէֆթիլէ պաշլարը: Պու խուսուստա պի-
րինճի մէսէլէ Շիմտի եէտիլմիլտէ պուլունան Բիւթապ Ե Մու-
գատտէսին ասլընա միւթապըգ օլունալ օլմասըրը մէսէլէսի
տիլ :

Միւ՛էլիլթին թահրիր էյլէտիլի նուսխէնին թըպը օլտըրը
իսպաթ օլունան նուսխէյէ ասլըն Բիւսպ Ե Մոսկուսի ասլըն
տըրը միւ՛էլիլթին թէ՛լիլթի օլմայան նուսխէյէ ասլըն վէ ասլը
թահրիլթ վէ թաղէրի էտիլմիլ օլտըրը իսպաթ էտիլէն նուս-
խէյէ տախի Բահրէֆ տէնիլիլ: Իմտի պուրատա շու սու՛ալ
իրատ օլունուր քի՛ Շիմտի էլտէ օլան Բիւթապ Ե Մուգատ-
տէս Մուսա իլէ գատիմ՝ փէյլամպէրլէրին վէ միւսլէշիլէր
իլէ րէսուլլէրին թահրիր էյլէտիլլէրի նուսխէլէրէ միւթապըգ
օլտըրընա նէ՛ տէլիլ վար տըր :

Էյեր մէգըրի միւ՛էլիլթիլէրին թահրիր էյլէտիլլէրի ասլըլ
նուսխէլէր մէվճուտ գալըպ շիմտի էլտէ օլան Բիւթապ Ե Մու-
գատտէսի անլէրէ թաթպիլգ էտէ պիլտէ իտիլ , մէսէլէ ի մէգ-
քիւրէ փէք սուհուլէթլէ ճալլ օլունուր իտիլ . լարին նէ Բի-
թապ Ե Մուգատտէսին , նէ տէ էպի Եունանին վէ Բօմալի
միւ՛էլիլթիլէրին թահրիրաթլարընը նուսխէ ի տալլէլէրի մէվ-
ճուտ գալմըլ տըր : Պու ճիւմլէ իլէ էլտէ օլան Բիւթապ Ե
Մուգատտէս մուհարրէլլէրին եաղմըլ օլտըրըրը ասլըլ
նուսխէլէրէ միւթապըգ օլտըրընա տա՛իր մուգնի՛ իսպաթլար
վար տըր :

Էվլէլա՛ Բիւթապ Ե Մուգատտէսին շիմտիլի նուսխէլէրինի
չոգ վաղըմ էվլէլ , ճաթթա 1455 տէ թապ՝ օլունուպ էլան

մէվճուտ օլան (24 սահիֆէյէ միւրաճա՛տթ օլունա) նուսխէ-
լէրէ թաթպիլգ էյլէտիլիմիլտէ իքիսինին ճալլ օլտըրը մաս-
տէլէրտէ պիր ֆէրգ միւշահտէ էտիլմէլ . պինա՛էն՝ ալէյճ
սօն տէօրթ էիւղ սէնէ զարֆընտա Բիւթապ Ե Մուգատտէ-
սին թէպալլ վէ թաղէրի էտիլմէտիլի աշիքեար տըր :

Սանիլէն՝ Շիմտի եէտիլմիլտէ պուլունան նուսխէլէրի՛ տէօր-
տիւնճիւ տէճը իլէ օն պէշինճի տէճը արասընտա թահրիր օ-
լունան էլէաղը նուսխէլէրէ (19-21 սահիֆէյէ միւրաճա՛տթ
օլունա) թաթպիլգ էյլէտիլիմիլտէ տախի ճալլ օլտըրըրը
մաստէլէրտէ պիր ֆէրգ կէօրմէյիլ :

Վազը՛ա էպի էլ եաղը նուսխէլէրի եէք տիլէրին վէ եա-
խօտ շիմտի եէտիլմիլտէ պուլունան Բիւթապ Ե Մուգատտէս
թաթպիլգ էտիլտիլտէ քէլիմէճէ վէ պա՛ղէն՝ իպարէճէ ճիւղ՛ի
ֆէրգլէր պուլունուր . ֆաղաթ պունա թէ՛աճճիւպ էլթմէմէլի-
յիլ . զիրա տիլգաթ Ե՛ աղիմէ իլէ Բա՛լ օլունա քիթապլար-
տա պիլէ նիլէ տէֆ՛ա սէճիլիլթաթ վուգու՛ պուլուր : Պիր քի-
թապը իսթինասա էթմէքտէ իսէ , սէճիլէն ճարֆ վէ ճէճէ վէ
քէլիմէ զամմ՛ եա թէրը եա թէպալլ էլթմէք , վէ եախօտ
եէրլէրին տէլիլտիլմէք թէ՛շիլքէսի , թապ՝ էթմէքտէ օլտը-
րընտան զէյատէ իտիլի պէտիճի տիր . զիրա իսթինասա է-
տէն պիր քիմնէ , եա էօրնէյէ քէնտիսի պաղըպ եաղաճադ ,
վէ եախօտ պիր տիլէրի օգուլուպ քէնտիսի թահրիր էտէճէք
տիր . պու իքի թարիլգ տախի էմին տէլիլ տիր . շիւնքի պիր
ատէմ՝ եանկըլ կէօրմիւշ վէ եանկըլ իլիթմիլ օլա պիլիլ :
Նիլէ տէֆ՛ա միւսթէնսիս տիրլէրի պիրի պիրինէ միւթա-
պըգ օլան ֆարգըլ քէլիմէլէրէ ճէմտէ տիրլէրինտէ քէլիմէլէր
պիր օլան ֆարգըլ իպարէլլէրէ ըսաթ կէլէրէք էսնա ի թահ-
րիրտէ սէճիլ էտէ պիլիլ : Պա՛ղէն իսթինասա էտիլէճէք էլ
եաղընը էյի օգունամասընտան տախի զալաթ վուգու՛ պու-
լուր : Իսթինասա էտիլէրէք պա՛ղը ճարֆլարը եաղըմամըլ օլան
քէլիմէլէրին եանկըլ օգունամար , վէ էպի էլ եաղըրընըն
էքսէրիսինտէ ֆատիլէ իլարէթլէրի (կէտադրուլիւն) պու-
լունամարըլ իլիւն միւսթէնսիս ֆատիլէ իլարէթլէրինի
եանկըլ եէրէ գօմասը , ճէմ տախի իսթինասա էտիլէճէք էլ
եաղընը պա՛ղը եէրլէրի պօղըպ օլմասը սէճիլ ու թաթպիլ

սեպեպ օլուր : Հէր նէ գատար էսպապ ք մէշուհէտէն տօլու-
յը գատար միւսթէնսիւքէր պա'զը սէհվ ու խաթատա պու-
լունմըշար իսէ տէ , մա'նա ի մէթնի թաղերի էտէճէք տէ-
րէճէտէ սէհվ ու խաթապա նատիրէն ուղըմըշար տըր . պու-
տիւրլիւ եանկլըշար միւսասհհիհէրէն տիգգաթ ք թամմէ իլէ
օգուլուպ թասհիհ էթտիքէրի միւսալէտտէտէ կէօրէմէտիքէ-
րի վէ մաթպա'ա սէհվի տէնիլէն եանկլըշարա պէնկլէրլէր :
Իմնի պու 'ապտա միւրէթթիպ վէ միւսասհհիհէրէն քէմալի
իհթիմամլէ թապ' էթտիքէրի քիթապլարտա պա'ղէն քէլիմէ
վէ պա'ղէն քէլամ սէհվի պուլունույօր իսէ , գատար միւս-
թէնսիւքէր ֆիթպա ք Մուգատտէտի իսթիմաթի էթտիքէ-
րինաէ պա'ղէ տէրէճէ սէհվ վուգու' պուլմաթը վէ պու ճի-
հէթլէ նուսիւքէրտէ աղ չօգ ֆէրգ վուգու' պուլարապ շիմ-
տիքի մաթպու' նուսիւքէրտէ ֆէրգ կէօրիւմէսի 'աճա'իպ տէ-
յիլ տիր : Պուհուշլէ պէրապէր կէօրիւմէն ֆէրգլէր մէթն ի
մուգատտէտի մէվատտ ք էսաթիլէտէն տօգուհմաթընտան
շիմաթի էլտէ պուլունան ֆիթպա ք Մուգատտէտ ասլընա միւ-
թապլըգ տէյիւ հիւքմ' էտիլլը :

Սալիսէն՝ Պիրինճի տէհրտէն պէշինճի տէհրտէ գատար օլան
միւտտէթտէ եաշամըշ խրէսթիյան միւ'էլլիֆլէրին վէ 'ուլէ-
մա ի տինին շիմաթիտէք մէվմուտ գալմըշ Մէքթուպլըր ,
հուլթարը վէ Միւտաֆա'անամէլէրի վէ Թէֆսիլլէրինտէ
ֆիթպա ք Մուգատտէտէն էթտիքէրի իսթիշատաթ էլտէ
օլան ֆիթպա ք Մուգատտէտէն ասլընա միւթապլըգ օլտըղնա
տէլիլ տիր : Զիրա տիգգաթ ք թամմէ իլէ ասլտէն լաֆղպէ
լաֆղ նապէ էտիլիպ մէգքիւր մուհարրէրաթ ք միւթէնէք
վիլէտէ պուլունան իսթիշատաթ էլտէ օլան ֆիթպա ք Մու-
գատտէտէ միւթապլըգ օլտըղնտան պու քիթապլըգ գատարմ'
նուսիւքէրինէ եա'նի ասլընա միւթապլըգ օլտըղը իսպաթ օլուն-
մըշ օլուր :

Թաֆսիլ ի մատաէյէ կէլինճէ էվլէլա՝ էտիմիլտէ պէշինճի
տէհրտէ եաշալան Գըպլըպը Թէօգօրէտօրն՝ փալլօս րէսուլըն
րէսալէլէրի վէ 'Ահա ք 'Աթիլիլն գըսմ ք ա'ղամը իւղէրինէ
եաղտըղը մուհարրէրաթ պուլունուր : Անտէն մուգատտէմ'
Խաքէնտէրիլէլի կիւրէղ՝ փէյղամպէրլէր վէ Ասհա'նա Ինճի-

լինէ Թէֆսիլ կաղմըշ տըր : Տէգրտինճիւ տէհրտէ Եուհաննա
Զէրաէհէն (Յովհան Ոսկերեան) պիւթիւն 'Ահա ք ճէտիտէ
Թէֆսիլ կաղմըշ տըր : Նիւսալը Գըրգորըն մուհարրէրաթը
տախի տէհր ի մէգքիւրէ 'ա'իտ տիր : Քէզալը Հէրոնիմօսըն
տէօրտինճիւ տէհրտէ ֆիթպա ք Մուգատտէտ իւղէրինէ
եաղտըղը զայլէթ միւհիմմ' Թէֆսիլլէր տիր : Ավղսթիւս
տախի պիր չօգ ճիլտէն 'իպարէթ օլան մուհարրէրաթըն
մէգքիւր տէհրտէ կաղմըշ տըր : Իքինճի վէ իւլիւնճիւ տէհր-
լէրտէ կաղմըշ օլան Որոգինէն իլէ Անթաքիլը Թէֆսիլլըն
մուհարրէրաթը տախի էտիմիլտէ տիր : Պուշարըն մուհար-
րէրաթընտան պա'զը գըսմըր վէ Թէօֆիլլօսընի լաթիլնէ օ-
լտըրապ էլէ կէլիլ տիր : Իքինճի տէհրտէն՝ Խաքէնտէրիլէլի
Գլէմէսին վէ Ղիօն էփիսգօփօսը Խրանօսըն մուհարրէրաթընա
հէմ Գուստիլիս շէհիտին Բօմա խմիլէրաթօրընա թապարմ'
էյլէտիլի Միւտաֆա'անամէլէյէ մալիլ իլ , քի միւ'էլլիֆ ի մէգ-
քիւր իսթիշատ օլարապ պու Միւտաֆա'անամէլէյէ Խաքէնտի-
միլլին տաղ իւղէրինտէ էթտիլի վա'զը քէսալիլն , վէ րէսա-
լէլէրին քէսաֆէտիլնտէն տախի պիրէր փարշա տէրճ էթմիլ տիր :
Պու միսիլլիւ սա'իր նիլէ մուհարրիլլէրի ղիլրտէն սաթք ք նա-
ղարլէ եաղմըղ պիրինճի տէհրին մուհարրիլլէրինտէն Գլէմէս
նամ զալթըն Բօմա քիլիսէսի թարաֆընտան Գօրընթօս քիլի-
սէսինէ եաղտըղը մէքթուպը տէ ղիլր էտէլիմ' Խաքի միւ'էլլ-
իլլէրտէն չօղարընըն զաննընճա պու Գլէմէս՝ Ֆիլիպ . 4 . 3
պլէթտէ ղիլր օլունան քիլմէ տիր : Միւսա'իլէյէ մէգքիւր
մէքթուպտա Մէսիհին . « Պու քիւլիլլէրտէն պիրինի սիւրը-
տիւրմէքտէն իսէ , պընընա պիր տէյիլմէն թաղ տալըպ'
տէնիլլէ արլըմաթը անա տաշա էյի տիր , » տէտիլի քէլամը
թէգէքքիւր էթմէլլէրինի Գօրընթօսլըրա իսթար էտէր :
Պուհուտան ալիլէր օլուր քի , պիրինճի տէհրտէ Գլէմէսին վէ
Գօրընթօսլըրա օգուտըղարը Ղազա Ինճիլի շիմաթի էլտէ
օլան իլէ պիր տիր : Քէզալը մէգքիւր մուհարրէրաթը ք միւ-
թէնէվիլէտէ պուլունան իսթիլարալը շիմաթի էթտիլի
տէ պուլունան ֆիթպա ք Մուգատտէտէ թաթպիլ էյլէտի-
լիմիլտէ մէգքիւր միւ'էլլիլլէրին միւրաճա'աթ էթտիլլէրի
նուսիւքէրին շիմաթի պիլլիմ' էտիմիլտէ պուլունան նուսիւքէ-

րէ մուսուլման օլտըղը վէ դատարմ տէհրէրտէն պէրու ֆի-
թապ ք Մուգատտէստէ պիր կէօնէ թէպտիլաթ վուգու-
պուլմատըղը իսթինթաճ էտիրիր :

Պալատէ զէքը օլունան միւլէլիֆէր իւք տէհրէրտէ օլան
թրիսթիյան միւլէլիֆէրին հալընը պիր գաչը տըր : Զիրա
մուհարրէրաթլարընըն հա թէքմիլի վէ հա պա'ղը դըթ'ալարը
էլան մէվճուտ օլան էիւզսէքսէն դատար քիլիսէ միւլէլիֆ-
էրինին քիթապլարընտա 'Ահա ք ճէտիտտէն իսթիքրաճլար
պուլունուր : վէ պու իսթիքրաճլար օլ դատար չօգ տըր քի :
էյէր պէշինճի տէհրտէն սօնկրա 'Ահա ք ճէտիտ քիթապլարը
ղայ' օլմուշ օլտա իտի , տէհր ի մէղքիւրտէն ագտմ' հաշա-
յան միւլէլիֆէրին մուհարրէրաթլարաքի իսթիքրաճլարտան
'Ահա ք ճէտիտ թէքրար թէրթիպ էտիրիր իտի' տէմէյէ թէ-
րէտտիւտ էթմէյիվ : Տօգթօր Պէնթիլինին թէճրիպէսիլլէ պու
իֆատէմիլ թաստըգ օլունմըշ տըր :

Բապիէն' ֆիթապ ք Մուգատտէսին իւք տէհրէրտէ 'Իպ-
րանիճէ վէ իւնանիճէտէն էլիինէ ի մուլթէլիֆէյէ օլան թէք-
ճէմէլէրի տախի էլտէ օլան ֆիթապ ք Մուգատտէս' ապընա
միւլթապըգ օլտըղընա տա'իր էպրի էլ հազը նուսիէլէրտէն վէ
գատարմ թրիսթիյան միւլէլիֆէրին էթաիքլէրի իսթիքրաճլար-
տան իսթինթաճ էթաիքլիվ տէլիլլէրի թէէիտ էտէր : Զիք-
րի սէպգաթ էտէն էպրի թէքճէմէլէր , մէսէլա իքինճի տէհրին
էվայիլինտէ վէ պա'ղըլարըն դալլինճէ պիրինճի տէհրին էվաի-
րինտէ թէքճէմէ էտիրիվ ֆէշիթօ թէսմիլլէ օլունան Սիւրեա-
նիճէ թէքճէմէ , վէ իւլիւնճիւ հա տէօրաիւնճիւ տէհրտէ է-
տիլէն Գըպլիճէ թէքճէմէ , հէմ պէշինճի տէհրին էվայիլին-
տէ էտիրին իրմէնիճէ թէքճէմէ , հէմ աաիի իքինճի տէհրտէ
թէքճէմէ օլունուպ , տէօրաիւնճիւ տէհրտէ Հէրօնիմօլըն թուս-
հիհ էյլէտիլի էպրի Ղաթիճէմէ թէքճէմէ , պուլարըն ճիւմէսի
վուգուլի թապի'ի օլան պա'ղը ճիւզի իիթիլաֆտան մա'տա ,
էլտէ օլան ֆիթապ ք Մուգատտէսէ մուսուլմըգ տըր :

Խիւլասա ի քէլամ' էլ էէվմ' տէսթուր իւլ'ամէլ թուլու-
լան ֆիթապ ք Մուգատտէսի էն իպթիտա թապ' էտիրին նուս-
իւլէրէն վէ էլ հազը մէթիլլէրէ վէ գատարմ թրիսթիյան միւլէլ-
լիֆէրին իսթիքրաճլարտան հէմ տէ էն էպրի թէքճէմէլէրէ

թաթապիգ էյլէտիլիմիլտէ ֆիթապ ք մէղքիւրտէն թաղէրինէ
տա'իր պիր 'ալամէթ կէօրմէտիլիվ կիպի , ապընա միւլթա-
պըգ օլտըղընա տա'իր պիր չօգ տէլա'իլ կէօրիւրէլ : Գատարմ
թրիսթիյանլարըն էէտինտէ պուլունան ֆիթապ ք Մուգատ-
տէս թէսուլլէրին վէ միւլէլլէրէրին թահրիր էթաիքլէրինին
թըպըգ օլտըղընա տա'իր տթի իւզ զէքը իսպաթլարըմըղ վար
տըր :

1. Իւք թրիսթիյանլարտան պու քիթապլարը միւլէլլէրէ-
րին վէ թէսուլլէրին մուհարրէրաթլար տա'տա էյլէլիպ , ալլէրտէն
իսթիքրաճ տախի էտէն պա'ղը միւլէլիֆէր թէսուլլէրին թէ-
ֆիգլէրի օլտըղլարը ճիհէթլէ էլպէթթէ թէսուլլէրէ իսնաա
էթաիքլէրի մուհարրէրաթլարն ֆիլ հադիգէ թէսուլլէրին օլտը-
ղընը պիրլէրի իտի : (14,15 սահիֆէյէ միւրաճա'աթ օլունա) :

2. Թրիսթիյանլարըն իւք տէհրէրտէն թէսուլլէրին ապըլ-
մուհարրէրաթլար հանիլլարը օլտըղը մէսէլէսինին զուհուր տա-
իի էլտէ օլան քիթապլար' ապընա միւլթապըգ օլտըղընա պաշ-
գա պիր տէլիլ տիր : Զիրա մէսէլէ ի մէղքիւրէ օլ էյամուա
թաշթ ի միւլթաքէրէյէ ալընմըշ վէ թէսուլլէրին մուհարրէ-
րաթլար սա'իրլէրտէն թէֆրիգ էտիրիլ վէ շիմոի էէտիլիլտէ
պուլունանլար օլ վազըթաա թէսուլլէրին մուհարրէրաթլար
տէլիւ թաստիգ օլունանլար տըր : (16 սահիֆէյէ միւրա-
ճա'աթ օլունա) : Խմոի տէլա'իլ ի մէղքիւրէյէ իսթինատէն
պիլա թէրէտտիւտ տէրիլ քի' ֆիթապ ք Մուգատտէս , խու-
սուա 'Ահա ք ճէտիտին շիմոի էլտէ օլան քիթապլարը պի-
րինճի տէհրտէ միւլէլլէրէրին վէ թէսուլլէրին մուհարրէրա-
թլար տէլիւ թաստիգ օլունուպ տէսթուր իւլ'ամէլ թուլու-
լան քիթապլար տըր :

'Ահա ք ճէտիտ քիթապլարըն քէնտի ապըլլէրինէ միւ-
լթապըգ օլտըղլարը խուսուլարտա նէ տէլիլիվ վար իտէ :
'Ահա ք 'Աթիգ քիթապլարըն տախի քէնտի ապըլլէրինէ
միւլթապըգ օլտըղլարըն տա'իր հէման օ միսիլլիւ տէլա'իլ
էա'նի գատարմ մաթպու' նուսիէլէրտէն վէ էպրի էլ հազը-
լարտան , գատարմ թրիսթիյան միւլէլիֆէրին մուհարրէրա-
թլարաքի իսթիքրաճլարտան իսթինթաճ էտիրին տէլիլլէր
վար տըր : 'Ահա ք 'Աթիգին ապընա միւլթապըգ օլտըղընա

տա՛իր Խրիսթիյանըդ զուհուրն տան սօնկրա օլան տեղիլէր-տէն մա՛տա , անտէն պիր գաչ տէհը ազտեմ տախի տեղիլէր վար տըր . մէսէլա պու տեղիլէրին պիրի 8 սահիֆէտէ զիբը օլունան թարկումլար տըր : Պու թարկումլարտան Եօնաթանըն թարկումլը Խրիսթիյանըդն վազթ ք զուհուրն տա վէ Օնգէլօսըն թարկումլը վազթ ք մէղքիւրտէն ալթմըշ սէնէ ագտեմ եազլմըշ տէյիւ զանն օլունուր : Թարկումլ քիթապլարը 'Ահա ք 'Աթիգին պա'ղը գըթ'ալարընն ֆիտա-նիճէյէ շէրհ եօլու թէրճէմէլէրի տիր : Պունլարըն քեաֆֆէսի օն 'ատէտ օլարադ ֆիթապ ք Մուգատտէսին նէսս ի 'իպա-րէսինի' եա'նի սաըլ 'իպարէսինի թահգիգ զմնընտա էհէմ միյթիլէրի տէրքեար օլուպ , 'Ահա ք 'Աթիգ քիթապլարընտա պիր կէօնէ թէպէտտիւլաթ վազը' օլմատըղըն տախի թաս-տիգ էտէրէր :

Պու տեղիլէրին պիր տիկէրի' 'Ահա ք 'Աթիգ Միլատ ք 'խատէն իւշ տէհը ագտեմ Երանանիճէյէ թէրճէմէ էտիլիպ Եթմիշլէր թէրճէմէսի թէսմիյէ օլունան թէրճէմէ տիր (13 սահիֆէյէ միւրաճա'աթ օլունա) : Ագտեմէ պէյան էթտիյիմիղ իւզլէ մէղքիւր թէրճէմէտէ պա'ղը գուսուր վար իսէ տէ , պու մի-սիլիւ գուսուր ֆիթապ ք Մուգատտէսին ասընա միւթապըգ օլտըղնա տա՛իր մէղքիւր թէրճէմէտէն կէթիլիլէն տեղիլի ի'թիպարտան սազըթ էթմէղ :

'Ահա ք 'Աթիգ քիթապլարընն էվլէլա Մէսքէնտէ , տի-րէն Հէյքէլտէ հըֆղ օլունտըղըն 11ինճի սահիֆէտէ , հէմ տէ ֆիթապ ք Մուգատտէսէ զամմ' , եա անտէն իրարճ , եա անը թահհիֆէ էթմէյէ քիմսէնին միւթէճասըր օլմատըղնա տա՛իր Եուսիֆօսըն շէհատէթինի 12ինճի սահիֆէտէ զիբը էթտիք : Պունտան մա՛տա Մէսիհ վէ Բէսուլլէրի' Մուսանըն քիթապ-լարընը վէ Մէգամիր իլէ Փէյդամպէրլէրի սաըլլարընա միւ-թապըգ նուսիլէրի սպարադ անլէրտէն նազլ ու իսթիշատ էյլէմիշլէր տիր . վէ էյէր ֆիթապ ք մէղպուրտէ պիր կէօնէ թաղիլիւթ վուգու' պուլմուշ օլտա իտի , անը միւթէպէր սալմայարադ թաղիլի էտիլիլինի մութլազա զիբը էտէճէրէր իտի : Մէսիհին տիւնեայը թէլիլիֆինտէն էվլէլ 'Ահա ք 'Ա-թիգին էն էսքի քիթապլարը , եա'նի Մուսանըն պէշ քիթա-

պը կէրէք Եէհուտիլէրին վէ կէրէք Մամարիալլարն ետին-տէ իտի . վէ էլ եէվմ Մամարիալլարն նէգտինտէ պիր չօգ էսքի էլ եազը նուսիլէր վար տըր քի , իտտի'ալէրինճէ անլէր Եէրօպլ'ամ գէմանընտա խարայէլին օն սըպլթ Եէհուտա իլէ Պէնեամին սըպլթընտան սյըրլտըղը վազըթ էտէլէրինտէ պու-լունան Մուսանըն սաըլ քիթապլարընտան իսթինսախ էտիլ-միշ տիր : Խմտի Մամարիալլար ետինտէ պուլունան մէղքիւր նուսիլէրին Եէհուտիլէր վաարթասըլլէ էտիլիլգէ կէլէն նուսիլէրէ միւթապըգ օլտըղը էլիմիլտէքի նուսիլէրին աօլա թաղիլի էտիլմէտիյինէ տեղիլ տիր . զիբա Եէհուտիլէր իլէ Մամարիալլար եէք տիկէրինէ պարըշմազ խասիմ' օլտըղա-րընտան թարաֆէյիտէն պիրի ճիւղիճէ թաղիլիլի իրթիքեապ էթսէ իտի , պիլա շիւպհէ օլ պիր թարաֆ անը մէյտանա չըղարըր իտի : Հէմ տախի 'Ահա ք 'Աթիգին մէճմու' Մէսի-հին զէման ք սա'ատէթինտէն պէրու Խրիսթիյանլար իլէ Եէ-հուտիլէրին էլինտէ վէ թարաֆէյին եէք տիկէրինէ խասիմ' պուլունտըղընտան հէր գառը թարաֆ 'Ահա ք 'Աթիգի թաղ-իլիլէ միւթէճասիլ օլտա իտի , տիկէր թարաֆ էլպէթթէ անը բիւսպայ էտէր իտի : Խմտի 'Ահա ք ճէտիտ հազգընտա տէ-տիլիմիղ միսիլիլ , 'Ահա ք 'Աթիգ հազգընտա տախի տէյէ պիլիլիլ քի' ֆիթապ ք մէղպուրն շիմտի ետիլիլտէ պուլու-նան նուսիլէրի մուհարրիլէրինն եազտըղլարը սաըլ նուս-իլէրէ միւթապըգ տըր :

Տէլա'իլ ի մէղքիւրէտէն պա'ղըլարընը՝ շիմտի էլտէ պուլու-նան պա'ղը քիթապլարըն գատիմ' Եունանի վէ Բօմալը միւ'էլ-լիֆէրին մուհարրէրաթը օլտըղլարընը իսպաթ իլիւն կէթի-րիլէն տեղիլէր իլէ մուգպէսէ էյլէտիլիմիլտէ , պիլիմ' կէ-թիլիլիլ տէլա'իլին տահա գալիլ վէ գաթ'ի օլտըղը աշի-քեար կէօրիւնիւր : Մէղքիւր միւ'էլլիֆէրտէն պիրինէ իսնատ օլունան պիր քիթապըն օն եախօտ եիրմի 'ատէտ էսքի էլ եազը նուսիլէսի պուլունամսը իսպաթ ք միւտտա'այա տեղիլ ի քեաֆի 'ատտ օլունուր : Աղղուսթ օս իմիլէրաթ օրըն էյամ ք սալթանաթընտա եաշոյան լաթին շա'իրլէրինտէն Վիրգի-լիօսըն թէ'լիֆի տէյիւ գապուլ օլունան մանղում քիթապըն Միլատըն տէօրտիւնճիւ 'աորընտան գալմա անճադ պիր էսքի

էլ եազը նուսխէսի վար տըր : Լաքին սա'իր Երուանին վէ Լա-
թին միւ'էլիքէրէ իսնատ օլունան քիթապլարըն էսքի էլ
եազը նուսխէլէրի օնունճը եախօտ օն պէշինճի տէհրտէն էվ-
վէլ տէյիլ տիր : Միլատտան 450 սէնէ ադտէմ' հայաթտա
պուլունան Հէրօթօտոս նամ' Երուանի միւ'էլիքէ իսնատ օ-
լունան թէ'լիքթաթըն օն պէշ 'ատէտ էլ եազը նուսխէսի մէվ-
ճուտ իսէ տէ , պուսլարըն էն էսքիսի օնունճը 'ասրտա եա-
զըմըշ տըր :

Լաքին ադտէմճէ գիքը օլունտըզ վէճ' իւզլէ 'Ահա ք ճէ-
տիտին Երուանիճէ էլ եազը նուսխէլէրի 600 է , վէ 'Ահա ք
'Աթիդին 'Իպրանիճէ էլ եազը նուսխէլէրի 1,300 է պալիզ օլ-
մուշ , վէ անլէրտէն պա'զըսը տէօրտիւնճիւ տէհրտէ թահրի
գըլընմըշ տըր , շէօյլէ քի Գիթապ ք Մուգատտէսին ասըլա-
րընա միւ'թապըզ օլտըզլարընը իսպաթ իչիւն էլ եազը նուս-
խէլէրին քէսրէթ ու գըտէմիւնտէն իսթինթաճ էտիլէն տէ-
լա'իլ , սա'իր էսքի քիթապլարտան տօլսըր կէթիլիէն տէլա-
'իլտէն զիյատէսիլէ գալի վէ գաթ'ի տիր :

Չիքը Էթաթիլմիզ տէլիլէրին գուվլէթինի լա'իգըլլէ տէքը
էթմէք իչիւն աթի իւզ գիքը պա'զը խուսուսաթ տաթի
խաթըրտան չըգարըլմամալ տըր : Էլ եազը նուսխէլէր 'ատէտ-
ճէ չօգ վէ հէր տէհրտէ եազըմըշ վէ էքսէրիսի վէք էսքի օ-
լարազ պիլի պիլինտէն ուզազ մահալլէրտէ վէ եէք տիկէրի-
նէ մուխալիք օլան խրիսթիյան ֆըրգալարը Էլինտէ հըֆզ օ-
լունմըշ տըր . Եէհուտիլէր իլէ խրիսթիյանլար հազգընտա
տէտիլիմիզ կիպի , պիլի պիլինէ խասիմ' օլան իշպու խրիս-
թիյան ֆըրգալարըն հազգընտա տաթի տէյէ պիլիլիզ քի
էյէր անլէրտէն պիլիսի Գիթապ ք Մուգատտէսի պիլի կէօ-
նէ թաղէրէ միւ'թէհաթի օլտա իտի , տիկէրէրի վա-
գըթ կէշիլմէքսիլին օլ ֆըրգալար րիւսվայ ք 'ալէմ' էտէճէք-
լէր շիւսհէտէն միւ'թաղի տիր : Լաքին 'ուսմուս' խրիսթի-
յանլար օլ նուսխէլէրի զայէթ գըլմէթի վէ միւ'թէպըր թու-
թարազ հալի պուլունտըզլարը թա'լիմիսթ միւ'ճիպինճէ հա-
րէքէթ էթմէյի քէնտիլէրինէ ֆէրիգէ ի զիմմէթ 'ատտ է-
տէրլէր իտի : Միւ'թէնսիլիլէր տաթի հէր քիթապտա պիլ
հարֆըն գալ տէֆ'ա պուլունտըզըն , հաթթա թէվըաթտա

օլտն նօգթալարը պիլէ սպարազ իթթինսախ խուսուսընտա
զիյատէսիլլէ տիգդաթ էտէրլէր իտի : Իմտի եէտիմիգտէ պու-
լունան Գիթապ ք Մուգատտէս պիւ'թիւն Էվրօփատա վէ
տիւնեանըն սա'իր թարաֆլարընտա մէվճուտ պիլ ճիւմէ քիւ-
թիպիսանէլէրտէ մահֆուզ էսքի էլ եազը նուսխէլէրին ճիւմ-
լէսինէ թաթիպիգ էտիլէրէք , վէ իւչիւնճիւ տէհրտէն թա օն
ալթընճը տէհրտէք օլան միւ'ստէթտէ եազըմըշ վէ նիչէ
տիյարտա վէ նիչէ միլլէթ արասընտա մէվճուտ օլան էլ եա-
զըլար տաթի եէքտիկէրինէ հէմ' տաթի կէրէք Եէհուտիլէր վէ
կէրէք խրիսթիյանլար պէշինտէ շիմտիլտէք պազի գալմըշ
օլան պիլ ճիւմէ էսքի թէրճէմէլէրէ թաթիպիգ էտիլէրէք վէ
'ուլէմա ի տինին եազմըշ օլտըզլարը թէֆսի քիթապլարը
տաթի տիգդաթիլ թէֆթիլ օլունարազ էսսաճա իսթիլաֆ
սայըրաճազ պիլ կէօնէ ֆէրգ պուլունմամալ , Գիթապ ք մէգ-
քիւրիւն շիմտիլի մէվճուտ նուսխէսի ասըլա միւ'թապըզ օլ-
տըզընա պուրհան ք գաթի' տէյիլ մի տիր :

Շիմտի էլտէ պուլունան Գիթապ ք Մուգատտէսին իլք
տէհրէրտէ եազըմըշ օլան նուսխէլէրէ էսսաճա մուխալիք օլ-
մատըզ խուսուսընտա էրպապ ք միւ'թալա'այա մա'լիւմմիթ ք
սահիհէ ի'թասը նիյէթիլլէ 'Ահա ք ճէտիտ նուսխէլէրինտէ
միւ'շահէտէ էտիլէն ճիւգի ֆէրգլէրին պա'զըլարըն պուրատա
գիքը էտէճէլիլ Մէսէլա էլ եազը նուսխէլէրի թէֆթիլ ու
թատգիլ էթմէք ճիհէթիլլէ մէշհուր օլան կրիսպազ նամ'
մուտազգիլին գալլինճէ 438 պլէթտէն 'իպարէթ օլան Բօ-
մալլար րէսալէսինտէ անճազ տէօրթ եէրտէ մա'նաճա ճիւգի
ֆէրգ պուլունուր :

Բէտալէ ի մէզպուրէնին եէտինճի պապ ալթընճը պլէթինտէ
"Պիլիզ զապթ Էթէնէ Էօլէթէ" թէրճէմէ օլունան Երուանիճէ
'իպարէ եէրինտէ պա'զը նուսխէլէրտէ "Պիլիզ զապթ Էթէնէ
Էօլէթէ" 'իպարէսի պուլունուր . պու ֆէրգ մէթինտէ օ վէ Է
հարֆլարըն ֆէրգինտէն նէշէթ էթմիլ տիր : Մուտազգիլի
մէզգիւր պիլինճի սուրէթի թաստիգ էտէր :

Օն պիլինճի պապ ալթընճը պլէթտէ պուլունան , "Ղէ
էյէր 'ամէլլէրտէն իսէ , արթըզ 'լինպլէթ տէյիլ տիր .
Էօգսա 'ամէլ արթըզ 'ամէլ օլմալ" 'իպարէսին տահա

ղկյատե միւթեպէր սայտըղը նուսխէլէրտե պուլմաւըղը իւլին թէրը էտեր :

Օն իբրինճի պապըն օն պիրինճի այեթինտե «Բապպա» թերճեմէ օրունան Կսրէօ քելիմէսի եերինտե «Վազթա» մա'նաւ սընտա օլան Կաւրօ քելիմէսինի գապուլ էտեր :

Օն ալթընճը պապըն պէշինճի այեթինտե, «Ասիանըն» (Ասիան) քելիմէսինի «Ախայեանըն» (Աչալան) քելիմէսինի միւրաճճաճ թուլթար :

Իշթէ Բօմալըլար բէսալէսինտե Կրիսպաղըն պուլըղը Ֆերգ պուլըլար օլուպ, էհէմիլիէթսիղ օլարըլարը հէր քէսե մա'լիւմ տիր : Մուսաղըլիգ ի մէղքիւր սապըգա զիբը օրունան նուսխէլէրտե մա'տա 110 էլ էաղը նուսխէ իլէ Մաթթէյ նամ 'ալիմին Աթօս տաղընտարի մանասթըրտա պուլուպ եէքտիկերինէ թաթպիգ էյլէտիլի 30 նուսխէլէրի թէֆթիլ ու թէհարրի էտերէք մէղքիւր Ֆերգլէրի պուլմուշ տըր :

ՂԱԼԱԹԻԱԼԳԼԱՐ Բէսալէսինտե պաշըճաւ անճաղ իւշ Ֆերգ վար տըր :

Կրիսպաղ տէօրտիւնճիւ պապ 17 ինճի այեթտե «Էպ» մա'նասընտա օլան ճըճէ քելիմէսինի Էպ մա'նասընտա օլան ճըճէ քելիմէսինի միւրաճճաճ թուլթար :

Հէմ տէ պապ ը մէղքիւրիւն 26 ընճը այեթինտե «Ճիւմէլէսինի» քելիմէսիլէ, պէշինճի պապ 19 ընճը այեթտե «ղիւնա» քելիմէսինի թէրը էթմիլ տիր :

'Ահա ը ճէտիտին հալի պուլունտըղը 7939 այեթլէրտե պաշըճաւ անճաղ օն էա օն իբի Ֆերգ պուլունտը իսէտե, պուլ Ֆերգլէր Քիթապ ը մէղքիւրիւն էստա ը թա'լիմաթընա խալէլ Էրտա էթմէլէր, զիբա թա'լիմաթ ը մէղպուրէ Քիթապ ը մէղքիւրիւն սա'իր մահալլէրինտե վաղըս սուրէթտե պէսթ ու պէյան օրունմըշ տըր :

Կրիսպաղըն պուլուպ տա էհէմիլիէթսիղ սայտըղը Ֆերգլէր պէր վէճճի աթի զիբը օրունանտը տըր :

Ամալ ը Բուսուլըն սէրիլինճի պապընտան 37 ինճի այեթի հէմ տալի տօղուլունճը պապ 5 ինճի այեթին սօն գըսմընը թէրը էտեր :

Երմինճի պապ 28 ինճի այեթտե «Ալլահըն» թէրճեմէ օ-

լունան Օսթ քելիմէսի եերինէ «Բապպըն» թէրճեմէ օրունան Կսրէօ քելիմէսինի գապուլ էտիլար : Մէղքիւր եուանինէ քէլիմէլէր իխթիսարճա էաղըլտըղալը սըրտա էալընը 0 էերինէ Խ էաղըլմասընտան պուլ Ֆերգ հուսուլէ կէլիլ :

Ֆիլիփ . 4. 13 այեթտե «անընլէ» մա'նասընտա օլան քէլիմէ եերինէ «Քրիստոս իլէ» իպարէսինի գապուլ էտեր :

1 թիւմ . 3. 16 այեթտե «Ալլահ» տէմէք օլան Օսթ քէլիմէսինի իխթիսարը շու Օշ շէրլ էերինտե «Էպ» մա'նասընտա օլան շու Օշ քէլիմէլի գապուլ էտեր :

Եուհաննա բէսուլըն պիրինճի բէսալէսինի պէշինճի պապ 7, 8 այեթլէրինտե «սէմաւէ» լաֆընտան «լէմինտե» լաֆընա գատար օլան սէօղլէրի թէրը էտեր :

Եհուսա բէսուլըն բէսալէսինի 1 իւնճիւ այեթինտե «Ալլաշը» քելիմէսինի թէրը էտեր :

Վահի քիթապըն . 8. 13 այեթինտե «մէլէլին» թէրճեմէ օրունան Աչլէօ քելիմէսի եերինէ «գարթալըն» թէրճեմէ օրունան ձէթօ քելիմէսինի թէրճիհ էտեր :

Շօլը վէ Հան նաման մէշուր իբի մուտաղըլիլէր Կրիսպաղըն Ամալ ը Բուսուլ 20. 28 վէ 1 թիւմ . 3. 16 այեթլէրտէրի թասհիհինտե մա'տա, սալիֆ իւղ զիբը թասհիհինտէնի թաստիգ էթմիլէր տիր : Կրիսպաղըն մէղքիւր իբի եերլէրտե վէ սա'իր պա'ղը մահալլէրտէ էթմիլի ճիւղի թասհիհինտէ թաստիգ էթմէտէն իսէ 25 սահիֆէտէ զիբը օրունան Մաղպուլ Մէթինի սուրէթինի թաստիգ էտիլար :

Կրիսպաղըն թէրը էալստ թէրճիհ էթմիլի քէլիմէլէրին 'իլմ իլահինէ էհէմիլիէթի Էօգ իսէ տէ, Մաղպուլ Մէթինի պա'ղը միւշքիլ եերլէրինի իղահինա էարտմ էտերլէր :

'Ահա ը 'Աթիգտէ 1314 Ֆերգ իշար էտիլմիշ տիր : Պուլարտան 147 սի մա'նաճա Ֆերգ իսէ տէ, հիլ պիրիսի թա'լիմաթ խուսուսընտա միւհիմմ օրնայըլ, 'ալ էլ 'ուսմում պա'ղըլարը 'ատէտէ, պա'ղըլարը տալի իխթիսար էա թաֆսիլէ օլան Ֆերգլէր տիր : Իշպուլ Ֆերգլէր սայըճա չօգ կէօրիւնիւր իսէ տէ, սա'իր էսքի էլ էաղը նուսխէլէրտէ պուլունան Ֆերգլէրէ նաղարէն փէք աղ տըր : Բօմալը Տէրէնտիս նամ էսքի միւհիլէլիֆին ալթը գըթ 'ատան իպարէթ օլան մուհարրէրաթը 'Ահա ը

Ճէտիտ դատար չօգ իսթինասի էտիլմէմիշ իքէն, երնէ ան-
լէրտէ 30,000 դատար ֆէրդ վար արը :

Իմտի, կէչէն տէհրին մուտադդիլէրինտէն օլտն Ալաման-
եալը Պէնիկէլ նամ զաթ Քիթապ ք Մուգատտէսին էսքի էլ
եալը նուսիսէլէրինի տիգդաթ ք 'աղիմէ իլէ թաթ պիգ էթ-
տիքտէն սօնլրա քէնտի շայիրտի Րիսէ եաղարդը արթի իւզ
ղիքը սէօղլէրի' եա'նի, 'Քիթապ ք Մուգատտէս էքմէյինի,
խասսըղը հադգընտա շիւպհէ էթմէյէրէք, օլարդը կիպի եէ,
վէ էյէր պա'ղէն տէյիրմէն թաշնտան գարըշմարը միւհթէ-
մէլ օլտն պիր գուժ տանէսինէ թէսատիւֆ էտէր իսէն, միւզ-
թարիպ օլմա: Տօղրուսը, Քիթապ ք Մուգատտէս փէք չօգ
տէֆ'ա իսթինասի էտիլմիշ իքէն, անտէ տահա չօգ վէ 'աղիմ'
ֆէրդլէրին վուգուժ պուլմատըղնա թէ'աճճիւպ էտէրիմ' տէ-
տիյինի թահսին ու թաստիգ էյլէրիլ: Էյէր Քիթապ ք Մու-
գատտէս պու գատար չօգ տէֆ'ա իսթինասի էտիլմիշ իքէն
նուսիսէլէրինտէ պիր կէօնէ ֆէրդ միւշահէտէ էտիլմէսէ իտի,
պու քէյֆիլէթ էյլէ պիր պէօյիւք միւճիղէ օլաճադ իտի քի:
Քիթապ ք մէզպուրէ ի'թիմատ վէ իման էթմէք իչիւն պէրա-
հին ի սա'իրէյէ ասլա իհթիյաճըմըղ գալմաղ իտի:

ՊէՇինճի ՊԱՊ

Քիթապ ք Մուգատտէս տանէն օլարդը :

Շիմտի տէսթուր իւլ 'ամէլ իթթիխաղ օլունան Քիթապ ք
Մուգատտէս սալընա միւթապըգ օլարդընը պուշտան էվիլէքի
պապտա պէրահին ի միւթէնէվիլի'է իլէ իսպաթ էթմիշ իտիք:
Պու պապտէ տախի Քիթապ ք մէզպուրըն սահիհ օլարդը մէ-
սէլէսինէ' եա'նի հալի օլարդը պիլ ճիւմլէ մէսայիլ ու ահ-
քեամին ֆիլ հադիգէ մէվսուգ օլարդընը իսպաթէ միւպաշէ-
րէթ էտէճէյիլ:

1. Ահա ք ճէտիտ նազլիյաթը շայան ք ի'թիմատ օլարդընա
տա'իր պիրինճի տէլիլիմիլ մուհարրիլէրինին նազլ ու ըրիւ-
յէթ էթտիքլէրի շէյլէրի եա պիղ զաթ միւշահէտէ էթտիք:

լէրի վէ եախտ անլէրին արհհաթընը թաստիգ էթմէյէ էյի
ֆուրսաթլարը օլարդը արը: Պու մադուլէ նազլիլէր, եա'նի
կէօրտիւք էրինի եազան մուհարրիլէր, նազլտէ սատար օլ-
տըղլարընա շիւպհէ 'արըղ էտէճէք միսսուսի պիր քէյֆիլէթ
պուլունմատըգճա, տա'իմա ի'թիմատա շայան սայրլըլար:
Փադաթ նազլ ու ըրիւյէթ էթտիլինի պիղ զաթ կէօրմէմիշ
վէ եախտ անը թաստիգէ էյի ֆուրսաթը օլմամըշ օլտն,
'ալ էլ խուսուս նազլտէ տօղրու օլարդընա շիւպհէ էտիլէն
պիր նազլիլ ի'թիմատա շայան սայրլումաղ: Ահա ք ճէտիտ
մուհարրիլէրի իսէ նազլ ու ըրիւյէթ էթտիքլէրի շէյլէրի ըէյ
էլ 'այն կէօրմիւշ քիմէլէր օլարդլարը քէնտի սէօղլէրինտէն
աչիքեար արը: Լուգ. 1. 4-4: Եուհ. 21. 24: 2 Պետ. 1. 18:
1 Գօր. 11 2 պէթլէրէ միւրահա'աթ օլունա: Քէզալիք մու-
հարրէրաթլարընը մէֆատընտան տախի խուսուս ք մէզքիւր
իսպաթ օլունուր: Ղիրա էյի պիլմէտիքլէրի վէ եախտ պաշ-
գալարընտան իշիթտիքլէրի շէյլէրի եազար կիպի սուրէթ ի
'ումուսիլէտէ տէյիլ, անճադ նազլ էթտիքլէրի վազայիլին
մահալլ ք վուգուժըն վէ ղէմանընը վէ հէր պիր վազը'այա միւ-
թա'ալլըգ ճիւղի վէ քիւլլի խուսուսաթ ք սա'իրէյի պիլէ եա-
զարլար: Էյէր սախթէ նազլիլէթ տիւղմէք գաստընտա օլտա-
լար իտի, նազլ էթտիքլէրի վազայիլին ճիւղի խուսուսաթընը
մութլազա իհմալ էտէճէքլէր իտի: Զիւքի պիր վազը'անըն
ճիւղի խուսուսաթընը եալմանտան ույտուրուզ եազարդլարը
հալտէ զալաթ ու խիւաֆ եազարադ, իլէրիտէ եալանլարը մէյ-
տանա չըգմաղլէ քէնտիլէր ըրիւպայ ք 'ալմ'օլաճադլարընը պի-
լիլէր իտի: Լաքին Ահա ք ճէտիտ քիթապլարընտա պու միսիլիւ
զալաթ ու խիւաֆ պուլունմատըգտան մա'տա, նազլ օլունան
վազայիլին խուսուսաթ ք ճիւղիլէտի եէք տիլէրինի թաստիգ
ու իզահ էտէրէր: Մէսէլա, Եուհ. 6. 5 պէթտէ ըրիւյէթ օլուն-
նուր քի, Քրիստոս քէնտի նէզտիտէ պուլունան իսպղ հադ-
գընտա, 'Պուշարըն եէմէլէրի իչիւն նէրէտէն էքմէք սաթ ուն
ալալմ' տէյիւ ֆիլիպպոսա՝ սօրտու, վէ պու սըրտատա Աիմ'օն
Պետրոսըն գարնատալը Անտրաստ տախի ճէվապա շէրիք օլտու:
Փադաթ Էյֆէնտիմիլ նէ սէպէպէ մէպիի օլ սու'ալը սա'իր
շայիրտլէրէ էթմէյիպ տէ, եալընըղ անլէրէ էթտիլի օլ մա-

հալտե ընկալեթ օլունմամբը տըր : Լաքին Եռւհ . 4. 44 ա-
յէթտէն էօյրէնիրիզ քի ֆիլիպպոս , Պետրոս վէ Անտրասոս օլ
խալգըն թէճէմնիւ՝ էթտիլի մահայլէ փէք եազըն օլան Պէյթ-
սայտատան խիլէր , պինա՛էն 'ալէյհ օլ ճիվարտա էքմէյին
նէրէտէ պուլունա պիլի խիլինի օլ պիր շայիրտլէրտէն զկյա-
տէ անլէրէ սու՛ալ էթմէսինին պիր սէպէպի պու օլա պիլիլ :

Քէզալիք Ա՛մալ . 43 պապտա նազլ օլունույօր քի պէշարե-
թի թէպշիլ իչիւն փալլօս իլէ Պարնապասըն Գըպըրսա վէ
սա՛իր մահայլէրէ կիթմէլէրինէ գարար վէրլիտի . Լաքին Պար-
նապասըն փալլօսա ըէֆիզ ինթիխապ օլունմամբըն Տիչ պիր
սէպէպի օրատա պէյան օլունմամբը տըր , ֆադաթ Ա՛մալ .
4. 36 այէթտէն անկաշըրտըղը իւզրէ Պարնապաս Գըպըրսա
օլտըղընտան օլ սէմթլէրէ կիթմէք իչիւն փալլօսա միւնասիպ
պիր ըէֆիզ օլմասընա խուսուս ը մէզքիւր պիր սէպէպ օլա
պիլիլ : Քէզալիք Ա՛մալ . 45. 37 այէթտէ Պարնապասըն Մար-
գօը պէրապէր ալմազ իսթէտիլի զլըր օլունուր խտէ տէ ,
պունուռն միւհթէմէլ օլան պիր սէպէպինի Գօլ . 4. 40 այէթ-
տէ կէօրիւյօրըզ . Եյէր պու քիթապտա իթթիխազ էյէտի-
յիմիզ մէսլէք ի իսթիսար միւսա՛խտ օլտըրտը պու խուսուս-
աա սա՛իր չօզ միսալէր զլըր էտէ պիլիլ իտիլ :

'Ահա ը ճէտիտին միւթա՛ատտիտ գըսմլարընն եւքտիկէրի-
նէ միւթապըզ օլուպ , պիրի պիրինի իղահ էթտիլէրինէ տա՛իր
մէզքիւր միսալէր միսիլիւ ֆիթապ ը Մուգատտէստէ պու-
լունան միսալէր հէր նէ գատար ճիւզի շէյլէր իսէ տէ , նազլ
օլունան շէյլէրին շայան ը ի՛թիմատ օլտըղընա տա՛իր գուվ-
վէթիլ տէլիլէր տիր . զիրա 'Ահա ը ճէտիտ մուհարրիլէրինին
նազլէրի սախթէ օլա խտի , նազլ էթտիլէրի մէվատաըն
ազսամ՝ ը միւթէ՛ատտիտէսինի ճիւզի խուսուսաթճա պու-
գատար պիրի պիրինէ մուվաֆըզ վէ պիրի պիրինի իղահ է-
տէճէք պիր թարիզլէ եաղամայաճաղարը պէտիհի տիր :

2. 'Ահա ը ճէտիտին սիյազ ը իֆատէսի հալի պուլունարը
նազլիյաթըն շայան ը ի՛թիմատ օլտըղընա իքինճի տէլիլ տիր :
'Ահա ը ճէտիտին սիյազ ը իֆատէսի թապիլի քիլէ սատէ օլ-
մաղլէ սատըզ նազլիլէրին սիյազ ը իֆատէսի տիր : 'Ահա ը
ճէտիտ մուհարրիլէրի սախթէքտըրըն 'ատէթի օլտըղը

իւզրէ նազլիլէրինին սըհհաթը խուսուսընտա պիտ տէֆ՛աթ
եաղմաղար . պէյլէ էթմիշ օլալար խտի հազգլարընտա շիւպ-
հէյի տա՛վէթ էթմիշ օլուրար խտի : Պի՛աքս մուհարրիլին ի
միւշարըն իլէյհիմ՝ նազլիլէթլէրինին սըտզ ու սըհհաթընա ա-
լա շիւպհէսի օլմայան մուհարրիլէր կիպի եաղալար , վէ պու-
սէպէպտէն մուհարրէրաթլարընն հալի պուլունարըն նազլի-
յաթ ը միւթալա՛ա էտէնլէրին անլէրի թատսիզ էտէճէյինէ
ի՛թիգաա էտէրլէր :

'Ահա ը ճէտիտ մուհարրիլէրինի սախթէ նազլիլէթլէր
թէրթիպինէ սէվք էտէճէք մէնաֆի՛ի շախիյէ կիպի պիր մու-
ճիպ օլմատըղընն զլըրինի պուրտաա միւնասիպ կէօրիւրիւզ :
Պու զաթլար էթտիլէրի նազլիլէթ էլիզիւնտէն պիր կէճնէ
խաթիֆատէ էթմէտիքտէն մա՛տա կէրէք քէնտիլէրի վէ կէրէք
շէհատէթլէրինէ ի՛թիմատէն օլ նազլիլէթլէրէ ինանալար՝
թա՛միմնէ չալըշտըղար թա՛լիմ սէպէպինտէն 'աղիմ՝ թէ-
'ատտիյէ , մահպուսիյէթէ վէ հաթթա զաթլէ պիլէ տիւհար
օլուրար խտի : Ալէ անլէրտէն պա՛զըրարը հէման իպթիտա ի
էմիտէ ցիսուս ֆրիստոս վէ անըն թա՛լիմաթը հազգընտա
'Ահա ը ճէտիտին նազլիյաթընա սէպաթ վէ իսթիգամէթլէ
շէհատէթ էթտիլէրի իչիւն գաթլ էտիլմիշլէր խտի : Իմտի
մէզքիւր մուհարրիլէր քէնտի նազլիլէթլէրինին սըտզ ու սըհ-
հաթընը եազինին պիլմէսէլէր խտի , օ էօլտա ֆէտա ի ճան
էտէճէք տէրէճէտէ ճէհա ու սէպաթ էթմէլէրի միւմըլն մի
խտի : Ալէ պուշլար հազգընտա՝ հազլիլէթլէրինին տօղրու օլ-
տըղընա խալըզ գանաղըմազ իչիւն թէ՛ատըրպարընտան նաշի
էօլիմէ բազի օլուրար՝ տէնիլսէ , պու ի՛թիլաղա ճէվապէն
տէրիլ քի , թահրիլաթլարընտան միւթէ՛ատըպ օլմայըպ , ան-
ճազ հազգանիյէթ փէրվէր վէ սալիհ քիմսէլէր օլտըղարը անկ-
աշըրըր : Շէր նէ գատար պու քիմսէլէր 'ուլէմա սընթընտան
տէյիլ իսէ տէ , եինէ զլըր էթտիլէրի վազը՛ալարըն սըտզ
ու քիպլինի թէմսիլէ մուզթ էտիր խտիլէր : Պուշլարըն մու-
հարրէրաթլարընտա , միւթէ՛ատըրպարըն ատաղընտա միւշա-
հէտէ օլունարըն կիպի , սազամթ ի էֆէքար վէ եախտ իղ-
ֆալ ու իղլալ օլունմազ նիշանէսի կէօրիւլմէզ :

Քիլիսէ թարիլինտէն անկաշըրտըղը իւզրէ սանքի ըսուլլէ-

րին ճիւղէսի եթտիւրէրի շէհատէթին սըազընը գաւլարըյէ սապիթ էյլէտիւրէր: Մաթթա Հապէշիսթանտա (գըլըճ իլէ) գաթթ օլընտու: Մարգոս իսթէնտէրիյէ սօգադարընտա սիւ-րիւքէնէրէթ թէսիլմ' ի բուհ էթտի: Լուգա Եռնանիսթան-տա տիւշմէն էլի իլէ պիր զէյթուռն աղաճընա ասըլարագ շէ-հիտ օլտու: Եռնահանա գայիար պիր գազան իչինէ աթըլար իսէ տէ, էօլմէտիյի իչինէ չըգարըլըպ Պատմօս ատաաբնա նէֆի օլընտու: Պետրոս Բօմատա պաշաշաղ: օլարագ սալը օլընտու: Ես'գուպ Եէրուշալիմտէ գաթթ օլընտու: Քիւչիւք Ես'գուպ հէքէլին գուլլէսինտէն աշաղը աթըլար, վէ աշաղըտա վէ-ֆաթ էտինճէյէտէթ տայագլէ տէջիւլիւ: Ֆիլիպպոս Ֆրի-ճիյատա պիր տիւրէյէ ասըլարագ շէհիտ օլտու: Պարթթօլմէօ-սըն սաղ սաղ տէրիսին իւլգուիւլէր: Անտրաս սալը օլըն-տու, վէ սալիպ իւլգէրինտէ վէֆաթ էտինճէյէտէթ քէնաինէ թէ'ատտի էտէնլէրէ վա'ղ էյլէտի: Թօմա Հինտիսթանըն Գօ-բօմանտէլ պէլտէսինտէ խանչէր իլէ վիւրուլտու: Եէհուտա օգ իլէ էօլտիւրիւլտու: Մաթթ իսա էվիլէյա թաշաշըպ պա'տէհու պաշը քէսիլտի: Պարնապաոս Սէլանիբտէ Եէհուտիլէր թարա-ֆընտան րէճմ' օլընտարագ շէհիտ օլտու: Փափօս չօգ տէֆ'ա էօլիւմ' թէհիլէսինէ տիւշար օլըպ, նիհայէթ Եէրօն իմֆի-լաթօրըն էմիլ իլէ Բօմատա գաթթ էտիլտի: Տին ի Մէսիհին կէօսթէրտիյի միսիլիւ տիւնեա տաիի պէօյլէ սաֆիլէթ ու սատազաթ սահիպի զաթլար կէօսթէրէ պիլի'ր մի:

Էյէր պիլ ճիւղէս պու շէհատէթ վէ տէլիլէրի բէտտ էտէ-ճէթ օլուր իսէթ, 'Ահա ը ճէտիտտէ զիթը օլընտան միւճիլգէ-լէրտէն տահա 'ադիմ' միւճիլգէր գապուլ էթմէյէ մէճպուր օլըլըպ: շէօյլէ քի Քրիստոսըն մին թարաֆ իլըս հէլտիյինի թատտիգ էթմէտիյիմիլ հալտէ, օ քէօյլիւ պիր Եէհուտի օ-լարագ, տիւնեատա միւթա'տրէֆ տիւլէրի թէպտիլ էթմէյէ գըյալմէ քէնտի աշվալընը իկպարաթ ը փէյղամպէրանէյէ մուլտֆըզ գըլըշ վէ միլլէթի արասընտա ճէտ պէ ճէտ մագ-պուլ թուլթուլան տիլագտան ֆարզը վէ թա'նիֆէլէրին ֆէլ-սէֆիյաթընըն ինթաճ էյլէտիյի ախլագտան էֆըլպ պիր ախլագ թա'լիմ' վէ խարիգ իւլ 'ատէ հիլմ' իլէ շէտիա իշքէնճէլէրէ թէհամմիւլ էթմիշ վէ թէվապի'լինի ագտէմճէ իկպար էթ-

տիյի 'աճայիպ գըյալմէնը 'թատտիգ էթմէլէրի էիւղիւնտէն տիւշար օլաճագարը հէր նէվ' թէ'ատտիյէ, հաթթա էօլիւ-մէ պիլէ թէհամմիւլ իչինէ գանտըրմը՝ տէմէլիլի, Թէվա-պի'ի տաիի 'ճահիլ քիմնէլէր' օլարագարը հալտէ, հէր թա-րաֆա տաղըլարագ եէնի վէ 'ալի թա'լիմաթ վա'ղ էթմէյէ պաշալմըշար, վէ Եռնանի վէ Բօմալըլարըն շէհիլէրինէ կիտիպ, ատէմլէրի' քէնտի փուլթարընը վէ էճատալարընը մէզհէպիլի թէթը, վէ ֆէլտէֆիյաթլարընը բէտտ իլէ անլէրին եէրինտէ հա-գաթթիլէ գաթթ էտիլմիշ օլան էտնա պիր Եէհուտիյի, սէմա-տէն կէօնտէրիլմիշ պիր մուլլիմ' գապուլ էթմէյէ գանտըրմըշ-լար' տէմէլիլիգ իմտի պու վագը'ալարըն ճիւղէսինի իճրա օլըն-մըշ կէօրտիւքտէն սօնկրա' անլէրի իճրա էտէնլէր հագգընտա ալտատընը քիմնէլէր իտի տէմէր, ագտէմճէ զիթը օլընտըղը իւզըլէ, 'Ահա ը ճէտիտին միւնտէրիճ օլտըղը միւճիլգէլէրտէն տահա 'ադիմ' պիր միւճիլգէ գապուլ էթմէթ տիր:

3. 'Ահա ը ճէտիտ քիթապլարընը հալի օլտըղը նաղլիյաթըն սահիհ օլտըղըն իւչինճիւ տէլիլ տաիի Քիթապ վէ ճէպու-րըն վուգուլընը բիվայէթ էթտիյի վագը'ալարտան աղ վագըթ սօնկրա պիւթիւն տիւնեայա նէշը օլընտըղը տըր. զիրա օլ վագթըն տտէմլէրի իչինէ անլէրի թահիլէր էտէնլէրին քիմ' օլ-տըղլարընը, եախօտ սէօյլէտիլէրի շէյլէրին տօղու օլըպ օլըն-տըղընը թահիլգէ էթմէթ փէթ դօլըյ իտի, Հալ պէօյլէ իքէն Քի-թապ ը Մուգատտէս կէրէթ օլ վագթթատա վէ կէրէթ անտէն սօնկրա Քրիստոսըն բէսուլլէրինին մուհարրէրաթ վէ ֆիլ հագի-գէ վուգուլ' պուլմուշ օլան վագը'ալարըն գոյուտաթը տէլիւ 'ալ էլ 'ուլմուլմ' գապուլ օլընտըղը աշիքետար տըր իլք տէհրտէ Խրիսթիյանըղըն էօյլէ սիւր'աթլէ գուվիլթ վէ ինթիշար պուլմաուր պուլտու իսպաթ էտէր: Էյէր 'Ահա ը ճէտիտտէ նագլ օլընտան շէյլէր ֆիլ հագիլգէ վուգուլ' պուլմուշ վէ էօյ-լէ թանըլմըշ վէ գապուլ օլընտըշ օլմասա իտի, Տին ի Մէ-սիհի շէտիտ մուլտալէֆէթ իչինտէ պու տէրէճէ մագպուլիլթ վէ թագվիլէթ պուլմամուլ իտի: Ոլ տէհրտէ անը հըֆը ու հիմայէ էտէճէթ նէ պիր տիւնէվիլ հիւքիւմէթ, նէ տէ միւ-թէգիլտէրի տրասընտա սէրվիլթ եախօտ 'ուլում' ը հիլէմիլէ իլընտէմմատըրը կիպի, պիլ ճիւղէս հիւքիւմաթ ը սիյապիյէ

Գէ հաշմէթ ու սալթանաթ ք տիւնէկիլէյէ վէ հըքմէթ ի ֆէլէ
 սէֆէյէ անա մուխալֆէ իտի: Էյէր անտէ քիզպ էսիրէ օլա
 իտի, պու տէրէճէ թէրադգի էտիպ, մագպուլէյէթ վէ ին-
 թիշար պուլաճագ եէրտէ, չար չափուք մահվ օլուք իտի:
 Տին ի Մէսիհինին թէպշիր օլունուպ դապուլէ մագճար օլադը
 հէր պիր մահալտէ ատէմլէրին անը, խուսուսա Սհաւ ք ճէ-
 տիտին հալի օլադը վադը՝ալարը թատգիդ ու թահգիդ էթ-
 մէյէ մէճպուրի սէպէպլէրի օլուպ տին ի մեդքիւրիւն մագպու-
 լէյէթի տախի օլ թատգիդաթըն սըհհաթ ք նէթ իճէսինէ
 մէնութ իտի: Մա՛լիւմ տիր քի Տին ի Մէսիհինին իպթի-
 տա ի դուհուրընտա խանէ խաղընտան պա՛ղըսը անը գապուլ-
 վէ պա՛ղըսը տախի ըէտտ էթտիլէրի սէպէպտէն պլնիլէրճէ
 խանէլէրտէ նիֆագ վէ մու՛արապա դուհուր էտէր իտի, շէջ-
 լէ քի վալիտէյն էվլաւընա, էվլաս վալիտէյնինէ, անալար
 դըզլաւընա, դըզլար տախի անալարընա մուխալֆէթ էտէր-
 լէր իտի: Էյէր խրիսթիյանըղըն խասիմլէրի էլինտէ խրիսթի-
 յան սաքապա վէ սոսթլարընա միւ՛թէգիտ օլադըլարը Սհաւ ք
 ճէտիտ նագլիյաթընըն պի էսաս իտիյինի կէսթէրէճէք պիր
 սէրբիշթէ օլալըսը, խրիսթիյանըղըն թէրադգիսինի մէն՝
 էթմէք իչիւն էլլէրինտէն կէլէնի տիրիդ էտէրլէ՞ր մի իտի:
 Պու խուսուս իչիւն օլ վազըթ անլէրէ փէք միւսա՛խ իքէն
 պիլէ պիր կէսնէ թէշէպլիւսաթտա պուլունմադըլարը Սհաւ ք
 ճէտիտ նագլիյաթընը էմր ի վադը՝ պիլէրէք անը ճէրհ ու-
 թէքըլիսինէ ճէսարէթ էթմէտիրլէրինէ՝ ալամէթ տիր: խրիս-
 թիյանըղըն իպթիտա ի ինթիշարընտա տիւշմէնլէրինին անա
 էթտիլէրի ի՛թիլալար մա՛լիւմ տիր: Խքինճի տէհրտէ եա-
 շայան Կէլսա Նամ միւ՛էլլիֆ Տին ի Մէսիհի՝ ալէյհնտէ եազ-
 տըղը պիր քիթապտա թագիէֆէ օլոււ՛: խրիսթիյանլէրին ի՛-
 պատէթ էթտիլէրի Սլուս սալպ իսղէրինտէ Եօլիւշ տիր
 տէր, վէ Մէսիհի նիսպլէթ օլունան վադը՝ալարը թէքըլ կա
 թատտիդէ տա՛րիր պիր շէյ սէօյլէմէյէրէք, վազայի՛ ի մեդքիւ-
 րէյի Ինճիտէ մուհարրէր պուլունտըղը թարզ իւզրէ գիրբ է-
 տէր: Պու միւ՛էլլիֆ Մէսիհին Սհաւ ք ճէտիտտէ նագլ օլու-
 նան պիլ ճիւմլէ միւ՛ճիգիլէրինի էմր ի վազը՝՝առտ էտէր իսէ
 տէ, Մէսիհին անլէրի՛ իլմ ի նիւճում վէ եախսա սիհր դուվ-

վերթիկը իճարա էթտախիյնի վէ "իւմ" և սիհրի տախի Մըըըտա մըըընտախիյնի իտտի'ա էտէր, իւսիւնճիւ տէհրտէ եաշայյան փորֆիւր, վէ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ եաշայյալ Մուրթատ թէտախէ օլունան Յուլիանոս իմիէրաթօր տախի հէման պու էֆըեարտա օլուպ Սհտա և ճէտիտին նաղիլյաթըըը էմի ի վա- դը' դապուլ իլէ, անճափ Մէսիհին "Իպիուլտս իմ" տէտի- յինի վէ իրիտթիյանլարըն մէգըիւր նաղիլէթըըտէն իսթին- թաճ էթտախիլէրի ահքեամը ճէրհ էթմէյէ չալըըըըըը, էյէր նաղիլյաթ և մէգպուրէնին սըտգ ու սըհհաթըընա շիւպհէ 'ա- ըըը էտէճէը սէպէպլէր պուլունաա իտի, իրիտթիյանլարա պու տէրէճէ 'ատալէթ իպրաղ էյլէյէն օլ 'ալիմ տուշմէնլէր ան- լէրի պուլուպ պիւթիւն 'ալէմէ ի'լան էտէճէրէրի շիւպհէսիղ իտի, Լաքին անլէրին պէօլլէ պիւր հարէքէթտէ պուլունամաըը- լաըը, Սհտա և ճիտիտին նաղիլյաթըընա շիւպհէ էտէճէը հիւ պիւր սէպէպ պուլամաաըըըըընա պիւր տէլիլ ի դալիլ տիւր' Սհտա և ճէտիտ քիթապլարըըըն ֆիլ հաղիգէ Մէսիհին շալիրտլէրի եէտիլլէ թահրիւր օլունուպ էմիլլէթէ շայյան օլուըըընա տա'իւր պալատէ գըըըր օլունաաիլարտան մա'տաա տէլլիլէրիմիղ տախի վար տըը, Սապըդա գըըըր օլունաաըը իւգըն, էն էքըի իրիւ- թիյան միւ'էլլիֆլէրտէն պա'ղըըըըր ըէտուլլէրէ ըէֆիղ օլարգ- լարը ճիհէթլէ ըէտուլլէրէ իտնաա էտիլլէն թահրիւրաթըն ֆիլ վադը' անլէրին օլուպ օլմաաըըըըըն, վէ եալիտ միւհթմիլ պու- լունաաըըըըըր նաղիլյաթըն սըտգ ու քիգպլինի թատգիգ ու թահրիգէ էյի ֆուրաաթըըըըը վար իտի, Կէրէը ըէտուլլէրէ ըէֆիղ պուլունան իրիտթիյան միւ'էլլիֆլէր վէ Կէրէը ըէտու- լէրին 'ասըընա եադըն վադըթըըըտա եաշայյան միւ'էլլիֆլէր տա'իւմա Սհտա և ճէտիտ քիթապլարըըը Մէսիհին շալիրտլէրի- նին թահրիւրաթը, հէմ տէ միւհթմիլ պուլունաաըըըըըր նաղ- լիյաթը էմի ի վադը' տէլիւ գըըըր էտէրլէը:

Ֆէտէ միւթեմէքքին վէ Սիւրեանի, Կուշանի վէ Լաթին լի-
ոսնդէրկյէ միւթ էքէլլիմ՝ էլլի գատար միւթ էլլիֆէլէրին շիմտի
մէվճուտ օլմայան թահրերտթընտան իսթիշնատ էտէր: Մէգ-
քիւր միւթ էլլիֆէլէր նիչէ խրիսթիյան քիլիսէլէրտէ գապուլ օ-
լունան հադիգաթը վէ խրիսթիյան օլմայանլարըն տախի օլ
հադիգաթըն սըհհաթընա տա՛իր օլան շէհատէթլէրինի ղիբը
էտէրէք՝ Ահա ք շէտիտին ապընա միւթ ապըգ վէ հադիյա-
թընտա սատըգ օլտըղը խուսուստա միւթ թէֆիգ օլուպ, քէն-
տի թահրերաթլարընտա անաէն իսթիշնատ էթմիշլէր, անը
մա՛րուֆ վէ մադպուլ պիր քիթապ տէյիւ ղիբը հէմ տախի
անը թէֆսիր ու իղահ էյլէմիշլէր, վէլ հասըլ անը իշնամ ք
իլահի տէյիւ գապուլ էթմիշլէր տիր: Միւթ միշլէրին քիլիսէ-
սինաէն պըրլան միւթ էգլիլէր տախի հէր նէ գատար՝ Ահա ք
շէտիտին հադիյաթընտան իսթինթամ էտիլէն ահքետմ
խուսուսընտա ֆիլիսէ իլէ հէմէֆքետր տէյիլէր իոէ տէ, եի-
նէ հադիյաթ ք մէգքիւրէնին սըտգ ու սըհհաթըն թատիրգ
էտէրէք իտի: Ադտէմճէ շէհատէթլէրի ղիբը օլունան պա՛ղը
միւթ էլլիֆէլէրին Տին ի Մէսիհիյի գապուլ էթմէտիքլէրինին
սէպէպի Ահա ք շէտիտին հադիյաթընը սաթիթէ սոյտըղլորը
տէյիլ, անճադ անլէրի թատիրգլէ պերտպէր, խրիսթիյան-
լէրին անլէրտէն իսթինթամ էյլէտիլի ահքետմը րէտտ էտէ-
րէք, անլէրէ տա՛իր մա՛նալար վէրմէլէրի տիր: Ինճիլին հապի
պուլունալըղը հադիյաթըն էմը ի վազը՝ օլտըղը օլ տէրէճէ
մուստատադ իտի քի Խըլնճի տէհրին էվսյիլինտէ եաշամըշ
օլան Յուստինոս շէհիտ՝ «Հէր միլլէթտէ Մէսիհին իսմիլէ
Փէտէր Ալուհա տու ա ու թէշէքքիւր՝ աղը էտէնլէր վար
աղը՝ տէյօր: Յուստինոստան 50 սէնէ սօնկրա օլան թէրթու-
լիանոս տախի «Հէր շէհրին սէքէնէսինին պէօյիւք փսյը
խրիսթիյան աղը» տէյիւ հազլ էտիյօր:

Կերէք Փոթփէրէսթ վէ կերէք Եէհուտի միւթ էլլիֆէլէր տա-
խի, տօղըռտան տօղըռտա՝ Ահա ք շէտիտէ վէ եախօտ անըն
սահիճ օլմասընա տա՛իր պիր շէյ սէօյլէմէյիւրէք, սուրթ ի
'ուսմուլիյէտէ Մէսիհին վէ անըն շսյիրտլէրինին թէրճէմէ ի
հալլէրինի Խնճիլտէ օլտըղը կիպի թատիրգ էտէրէք: Եուսիֆօս
(Թ. Մ. 37—93) թահրեր էթտիլի թարիխտէ, վէ Տալիթօս

(Թ. Մ. 100) Սալնամէլէրինտէ, Սուետոնիոս (Թ. Մ. 117)
տախի քէնտի թարիխինտէ վէ Յօրնաղ (Թ. Մ. 93) Հիճմա-
մէլէրինտէ վէ Փիլինի (Թ. Մ. 103) քէնտի Մէթթուպլարընտա
'Ահա ք շէտիտ հադիյաթընը թատիրգ էտէրէք:

Գատիմ Եուշան վէ Բօմա միւթ էլլիֆէլէրինին քիթապլա-
րընտա վէ սիքքէլէր իլէ ասար ք աթիգէ իւղէրինտէ պու-
լունան գոյտլարտա պիր չօգ վազը՝ ալլէր ղիբը օլունմըշտըր քի
անլէր 'Ահա ք շէտիտ հադիյաթընա միւթ ապըգ կէլէրէք ան-
լէրի թէ՛հիտ էտէրէք: Պու վազը՝ ալլէրտէն էքսէրի 'Ահա ք շէ-
տիտին հապի օլտըղը պաշլըճա հադիյէթլէրէ միւթա՛ալլիգ
տէյիլ իսէ տէ, 'Ահա ք շէտիտ իլէ մուհարրէրաթ ք սա՛իրէ
արասընտա կէօրիւլէն միւթապադաթ՝ ֆիթապ ք Մուգատ-
տէսին սահիճ օլտըղընա պիր տէյիլ տիր: Իյէր 'Ահա ք շէ-
տիտ մուհարրիլէրի պիր սաթիթէ հիքէպլէ ույտուրմագ է-
միլլինտէ օլա իտիլէր, եա ճիւղ՝ իյաթ գապիլինտէն օլան
պէօյլէ էհէմիլիէթսիղ շէյլէրի ղիբը էթմէգլէր իտի, վէ եա-
խօտ ղիբը էթսէլէր պիլէ միւթապադաթ հասըլ օլմաղ իտի:
Իհէմիլիէթսիղ տէտիլիսիղ վազը՝ ալլարտան պիրի 'Ահա ք
շէտիտտէ ղիբը օլունան Բօմա միլլէրիէ մէ՛մուրլարընը էլգապ
ու 'իւնվանլարը աղը: Բօմա մէմալիքի տախիլինտէ պուլունան
պա՛ղը շէհրէլէրին միլլէրիէ մէ՛մուրլարընա մէ՛մուրլիէթինտէ
պուլունալըղաղը շէհրէ կէօրէ մախուս 'իւնվան վէրիլի իտի:
Բօմա տէվլէթինէ թապի՝ օլան շէհրէրտէն պա՛ղըսընըն էհա-
լիսի պիր հէյէթ ի 'աղքէրիլիտէն 'իպարէթ օլուպ՝ պու ճի-
հէթլէ պու կիպի շէհրէրէ մուհաճիլիյի մահալի թէսմիլի
օլունուր, վէ մէ՛մուրլարը Բօմա հիւքիւմէթի թարաֆընտան
հասպ էտիլի իտի քի պունլարըն՝ աղքէրիճէ սէրահիլէթլէրի
վէ քէնտիլէրէ մախուս 'իւնվանլարը վար իտի: Պա՛ղը շէհր-
լէրէ տախի Աղատ շէհր թէսմիլի օլունուր իտի, պու շէհր-
լէրին էհալիսի պիր տէրէճէյէ գատար քէնտի իլլէրինի քէն-
տիլէրի կէօրմէք սէրահիլէթ ու հիւրիլիէթինի հալիղ օլուպ
մէ՛մուրլարը իլէ վալիլէրինի քէնտիլէր ինթիխապ էտէրէք ի-
տի: Պու Էօլտա ինթիխապ էտիլէն մէ՛մուրլարըն տախի
մախուս 'իւնվանլարը օլուպ՝ պու 'իւնվանլար մուհաճիլիյի
մահալի թէսմիլի օլունան շէհրէր մէ՛մուրլարընը հսյիղ օլ-

տրդլարը 'իւնվանյարտան ֆերգլի իտի : Իմտի Բօմայա Թա-
պի՝ օլան շէհրէրին մէ՛մուրլարընա 'Ահտ Ե ճէտիտտէ վէրիւ-
միշ օլան 'իւնվանյար մէղքիւր շէհրէրին նայիլ օլտրդլարը
իմթիյազաթա միւթապըգ օլտրդլընը գատիմ՝ միւ՛էլլիֆէր
իլէ սիքքէլէր վէ սա՛իւր ասար Ե 'աթիգէ իւղէրինտէ պուլու-
նան քէլիմէլէր Թաստիգ էտիյօրլար : Մէսէլա , Թէվարիխ ի
'ատիյէ Ֆիլիֆիի շէհրի էհայիսինին պիւր հէյ՛էթ ի ասքէրի-
յէտէն 'իպարէթ օլտրդլընը պէյան էտիյօր . 'Ահտ Ե ճէտիտ-
տէ տախի պու շէհրին մէ՛մուրլարընա Եոնանի լիսանընտա
Στρατηγός՝ (Ա՛մալ . 16 . 20) , Եա՛նի Զապիթէր 'իւնվանը
վէրիլիւշ տիւր քի Թամ՝ Ֆիլիֆիի շէհրինին օլ վազըթտաքի
հայինէ միւթապըգ տըր : Պիւ 'աքս Թէվարիխ ի 'ատիյէտէն
անկաշըլարը իւղրէ Ֆիլիֆիիյէ Եազըն օլան Սէլանիք շէհրի
Ազատ պիւր շէհր օլուպ՝ 'Ահտ Ե ճէտիտ տախի օ շէհր էհա-
լիսինին քէնտի տա՛վալարընը Ֆաալ ու րույէթ էթմէք սէ-
լահէլիէթինէ մալիք օլտրդլարընը իմա էտիյօր : (Ա՛մալ . 17 .
5) : Քէզալիք Ա՛մալ . 17 . 6 տա պու շէհրին մէ՛մուրլարընա
Եոնանի լիսանընտա Πολιτάρχαι , Եա՛նի շէհրին հաքիմ
էրի Թէսիլիյէ օլուռուր : Վազընա պու սօն զիքր օլուռան
'իւնլան փուլթիէրէսթ միւ՛էլլիֆէրին Թահրիթաթընտա պու-
լուռմայօր իսէ տէ , Սէլանիք շէհրինտէ մէղքիւր 'իւնվանը հո-
յիղ օլան պիւր Թազըմ՝ մէ՛մուրլար պուլուռնորը Էլան շէհր ի
մէղքիւրտէ Էսքիտէն գալմա պիւր քէմէրին իւղէրինտէքի
գայտլարտան պէլլի տիւր : Պու գայտլարա կէօրէ Սէլանիք
շէհրինին հաքիմէրինէ Πολιτάρχαι 'իւնվանը վէրիլիւր իտի ,
հէմ՝ տախի անլէրին Եէտի քիշի օլտրդլարը նազլ օլուռու-
յօր : Պու կիպի խուսուսաթ Ե ճիւղ՛իյէտէ պիլէ Թարիխճէ
Թէտգիգաթ անճագ սահիհ նազլիյէթէրտէ կէօրիւլէ պի-
լիւր . սախթէ նազլիյէթ իլէ սահիհ նազլիյէթ արասընտա
պու տէրէճէ միւթապազաթ գապիլ տէյիլ տիւր :

'Ահտ Ե ճէտիտին 'ան սալը մուհարրէր պուլուռնորը լիսան
տախի անըն սահիհ օլտրդլընա տա՛իւր իրատ էտիլէն տէլիլէրէ
պիւր գաթ տահա գաւվիլէթ վէրիւր : 'Ահտ Ե ճէտիտին լիսա-
նընա պազըլընսա , Քրիստոսըն զէմանընա փէք Եազըն պիւր
վազըթտա , Եա՛նի Բօմայլար Եէտիլլէ Երուշալիմին խա-

րապ էտիլմէսինտէն պիւր աղ Էվիլէլ , վէ Եախօտ հէման օ սը-
րալարտա Թահրիւր Էտիլիյէ , վէ հէմ տէ մուհարրիլէրինին
Եէհուտի միլլէթինտէն օլտրդլը աշիքիար կէօրիւռիւր : Պու
Իֆատէմիդին սըհհաթընա տա՛իւր չօգ պուրհանլար վար տըր :
Պիւ ծնպիլիինճի սահիֆէտէ 'Ահտ Ե ճէտիտին 'ան սալը մու-
հարրէր պուլուռնորը Եոնանիճէ լիսանըն Եէհուտիլէրէ մախ-
սուս պիւր Եոնանիճէ օլտրդլընը զիքր էթաիք : Լաքին Եէհու-
տիլէր Երուշալիմին Թախրիպինտէն աղ վազըթ սօնկրտ
տիւնեանըն հէր Թարաֆընա տաղըրպ արալարընտա իգամէթ
էթաիլէրի միլլէթէրին լիսանլարընը Էյրէնմէքլէ պիլիլի-
լէրի Եոնանիճէյի ուռուլթմըլար իտի : Պու Էճլտէն օ զէ-
մանտան Եա՛նի Երուշալիմին Թախրիպինտէն չօգ վազըթ
սօնկրա պիւր ատէմին 'Ահտ Ե ճէտիտի մէղքիւր Եոնանիճէ
լիսանտա Թահրիւր Էթմէսի փէք միւշքիլ իտի : Զիւրա մութ-
լապա օլ վազթա մախսուս օլան լիսանտան ֆէրգլի Թա՛-
պիլէր իսթի՛մալ էտէճէլիինտէն Թահրիթաթընըն սախթէ վէ
ույտուրմա օլտրդլը գօլայ մէյտանա չըգաճագ իտի : 'Ահտ Ե
ճէտիտ նազլիյաթընըն սահիհ , Եա՛նի Էմիլիյէթ շայան օլ-
տրդլընը կէօսթէրմէք իչիւն շիմիլի գատար իրատ օլուռան
պուրհանլար մուլթառարէն զիքր օլուռմըլ իսէ տէ , անլէրին
հայիղ օլտրդլը գուվիլէթ ու իրթիպաթա պազարագ տէյի
պիլիլիլ քի 'աթիգ քիթապլարտան հիճ պիւր 'Ահտ Ե ճէ-
տիտ նազլիյաթընըն սըհհաթընըն իսպաթ իչիւն իրատ օլու-
նան պուրհանլարըն ծնտա պիլիին մալիք տէյիլ տիւր :

'ԱՀՏ Ե 'ԱԹԻԳ

'Ահտ Ե 'Աթիգ քիթապլարընտա հիքիսյէ օլուռան շէյլէ-
րին սահիհ օլտրդլարը տախի 'Ահտ Ե ճէտիտ քիթապլարը-
նըն Էմիլիյէթ շայան օլտրդլարընը իսպաթ իչիւն պալատէ
իրատ էթաիլիմիղ պուրհան միսիլիւ պուրհանլարլէ իս-
պաթ օլուռուր :

Նազլիյաթըն խուսուսաթ Ե ճիւղ՛իյէտի վէ Եսքի 'ատէթ-
լէր իլէ խուսուսի վազթ ու մահալլէրին պիլէր պիլէր զիքր
վէ նազլիյէթէրտէ զիքր օլուռան զէվաթըն սալը սէօլլէրի

'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. Գ. մոռհարբիւրէրինին եա նազէ Էթտիբէրէ շէյ-
լէրի կէօղէրիլէ կէօրմիւշ, վէ ետխօտ փէք չօգ Թաադի-
գաթլէ սըհհէթ ու հազիգաթլէրինէ վարմը ատէմլէրտէն
'իպարէթ օլտըղլարընա տէլալէթ էտէր: Էյէր 'Ա.Տոմ Ե' Ա-
թիգ մոռհարբիւրէրինին մադսէտի գարի'ինէ սախթէ նազի-
յէթլէրի սահիհ տէլիւ Խնանորմագ օլա իտի, սախթէ
նազիյէթլէրինտէ էօյլէ ճիւղի վէ խուսուսի շէյլէրի զիբը
էթմէյէ ճէսարէթ էթմէյէճէքլէրի պէտիհի տիւ: Պիր հի-
քէայէտէ պու կիպի խուսուսի շէյլէրին զիբըրի տնըն սըհհա-
թընա տէլալէթ էտէր: Իմտի կէօրիւյօրըլ քի 'Ա.Տոմ Ե' Ա-
թիգ նազիյէթլէրինտէ պիւր չօգ ճիւղի վէ խուսուսի շէյլէր
զիբը օլտնտըղտան պաշգա, օ նազիյէթլէրին սահիհ օլտըղը-
նա տա'իր միգտար Ե քէաֆի պուրհանլար տախի վար տըր:
Քրիստոսըն զուհուրընտան պիւր գաշ 'ասը էվլէլ Ֆիլիթի'ն
տիլարընտա Եէհուտի Թէսմիյէ օլտնտան պիւր միլլէթին պու-
լուհարընը վէ պու միլլէթին իճըա ի 'ային ու 'իպատէթի
վէ 'ատաթ Ե տիլիյէ վէ միլլիյէլէրի 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. գաէ րէսմ
էտիլտիլի կիպի օլտըղընը քիմսէ ինքէար էտէմէլ: Քէզալիք
օ քիթապլարտա պէյան էտիլէն Եէհուտիլէրին ահվալը սա-
հիհ օլմամըլ օլա իտի, պին նէֆս Եէհուտիլէր օ նազիյ-
յէթլէրին Թէքզիպինէ գալըղընադլար իտի: զիրա օ քիթապ-
լարըն հալի օլտըղը նազիյէթլէրին գըսմ Ե ա'ղամը Եէհուտի-
լէրին ֆէստալ իլէ Ալլահա գարըր 'իսէանլարընտան վէ պու
ֆէստալ ու 'իսէանտան տօլալը պաշարընա կէլէն պէլիյէ ու
ֆէլաքէթլէրտէն 'իպարէթ տիւ: Հալպու քի պու նազիյէթ-
լէրին հալի օլտն քիթապ 'ասըլէրտէն պէրու Եէհուտիլէրին
էլինտէ պուլուհուր իքէն, անլէր նէ Քրիստոստան էվլէլ վէ
նէ ախտէն սօնկրա անլէրին ետնկըլ վէ եա եալան օլտըղընը
իսպաթա Թէշէպիլուս էթմէմիլլէր տիւ: Պու տէլիլ հէր նէ
գատար տօլալըտան իսէ տէ, 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. գազիյէթլէրին
սըհհէթլէրին պիւր տէլիլ ի գալի տիւ:

Պու սօն սէնէլէրտէ պիւր չօգ 'ալիմլէր պէօյիւք զայրէթլէ
Մըրըր վէ Ֆիլիթի'ն վէ Աշուր տիլարընըն ասար Ե գա-
տիմէսինի քէշֆէ չալըշտըլար: Պա'ղը տէֆ'ա պու 'ալիմլէրին
քէշֆիյէթլէր 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. գազիյէթլէրին սըհհէթլէրին էվ-

վէլ էմրտէ պիւր աղ շիւպհէ իրաւ էթտի իսէ տէ, սօնկրա
պու մէսէլէլէր տիգգաթլէ նազար Ե ի'թիպարէ ալընտըղտա
նազիյէթլէր Ե մէգքիւրէնին սըհհէթլէր պուհուշէ տահա զի-
յատէ Թէ'էիտ էտիլտի:

'Ա.Տոմ Ե Զէտիտ քիթապլարընը հալի օլտըղը նազիյէթ-
լէրին սահիհ օլտըղլարընը իսպաթ իչիւն օ 'ասրտա պուլու-
նան, եա օ 'ասրա եազըն օլան խրիսթիյան վէ փութ փէրէսթ
միւ'էլլիֆլէրին շէհատէթլէրինի պուհուտան էվլէլ զիբը էյլէ-
տիւ: Ֆադաթ 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. գաէն պաշգա 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. Գ.
քիթապլարընը եազըլտըղը վազըլտան փէք աղ քիթապլար
պիլլէ վասըլ օլմուշ տըր: Խրիսթիյան միւլէրիլէրինտէն
պիլլէ օլան Եւսէրիոս (Թ. Մ. 300) քէնտի Թահրիւթլէրտա,
պա'ղըլարըն զաննընճա Քրիստոսըն զուհուրընտան 1200 սէնէ
էվլէլ վէ եա Բա'ուլա հէմ'ասը օլան Սանքրիսթի'ն նամ
Ֆէհիգէլի միւլէրիլէրին քիթապլարընտան պիւր գաշ Ֆըզրա զիբը
էտէր: 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. քիթապլարընտան մա'տա պիլլէ մա-
լիւս օլան էն էսքի քիթապ պու տըր: Պուհուտան սօնկրա
Քրիստոսըն զուհուրընտան 900 սէնէ էվլէլ կէլմիշ օլան Հու-
մերոս իլէ Հէսիոտոսըն քիթապլարը կէլիւ: Անլէրտէն սօնկ-
րա վէ Միլատտան 400 սէնէ էվլէլ կէլմիշ օլան Հերոդոտոս
նամ Եուհանի միւլէրիլէ կէլիւ: Բերոսոս նամ Քիլտանի
միւլէրիլէ Միլատտան 330 սէնէ էվլէլ իտի: Էֆլաթուս նամ
Եուհանի ֆիլոսօֆ տախի միլատտան 350 սէնէ էվլէլ իտի:
վէ Մանէթուֆ նամ Մըրըրը միւլէրիլէ վէ սա'իլլէրի Մի-
լատտան 250 սէնէ էվլէլ իտի: Մէգքիւր միւլէլլիֆլէրին
էքսէրիսի Եէհուտիլէրտէն ուղագ մէմլէքէթլէրտէ իլամէթ
էտէրլէր իտի իսէ տէ, անլէրին Եէհուտիլէր հազըղնտա զիբը
էթտիլլէրին ումուր Ե ճիւղիլէ պիլլէ 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. գազիյէթ-
լէրին սըհհէթլէրին շէհատէթ էտէրլէր: Պու միւ'էլլիֆլէրին
էպի միլլէթլէրին ախաղ ու 'ատէթլէրին տա'իր օլան իլիվա-
յէթլէրին 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. գազիյէ օլ խուսուսլարտա օլան նազի-
յէթլէրին քէսմիլէն միւլթապը տըր: Բերոսոս Դուհ Թու-
ֆանը իլէ Պապէլ գուլլէսինին ինչա սընը զիբը էտիլլէր: Էֆ-
լաթուս իլէ Հերոդոտոս պիւր Թազմ էսքի իլիվայէթլէր զիբը
էտիլլէր քի պուհուր Թէքիլիտէ վէ 'Ա.Տոմ Ե' Ա.Թ.Ի. գազիյէ

սա՛ր քիթապարընտա ղեքը օլունան նազլիյաթա միւթա-
պըգ տըր :

'Ահա ք'Աթիգ հազգընտա Գրիստոս իւն շայրտէրինին
շէհատէթլէրի տախի օլ քիթապարըն սըհէթինէ պաշգա
պիր գուվլէթլի տէլիլ տիր : Պունլար 'Ահա ք'Աթիգի սա-
հիհ վէ միւնտէրիճաթընը հազիգի վազը'ալէրտէն 'ատտ է-
տէրէք անլէրտէն պիր չօգ իսթիշհատ էթմիշլէր տիր : Գրիս-
տոս , խուսուսա քէնտինին իլահի սէլահիյէթինի իսպաթ
իչիւն 'Ահա ք'Աթիգտէն իսթիշհատէ Եէհուտիլէրէ տախի
անըն թէթէպպիւ'իւնիւ թալիլիյէ էտէր իսի : Հէմ տախի
'Քիթապըն նէսիսի մուհալ տըր" տէմէսիլլէ Քիթապ ք'Մու-
գատտէստէ միւնտէրիճ ճիւմլէ էվամիր ու իշհամաթըն մու-
հարէր պուլունտըղը իւղրէ գապուլէ շայան օլտըղընր տէմէք
իսթէյօր : Հազիգաթէն էյէր Գրիստոս իւն անըն շայրտէրին
'Ահա ք'Աթիգ քիթապարըն սըհէթինէ տա՛ր պիր կէօ-
նէ շիւպհէյէ դահիպ օլմուշ օլսայտըլար , անլէրտէն իսթիշ-
հատ էթմիշլէր իսի :

'Ահա ք'Աթիգին միւթէթիլիք քիթապարընըն լիսանլարըն-
տա միւշաշէտէ էտիլէն ֆէրգլէր տախի օլ քիթապարըն
նիսպէթ էտիլտիլէրի վազըթտա վէ իսնատ օլունտըղարը
միւ'էլլիլիլէրին եէտիլլէ եազըլտըղարընա վէ պինա'էն 'ալէյ
սահիհ օլտըղարընա պիր տէլիլ ի գալի տիր : 'Ահա ք'Ա-
թիգին լիսանընտան մութթասարէն պահս էթտիլիմիլ սը-
րատա Մուսանըն վաթթընտան թա սօնկըտքի փէյղամպէրէ-
րին վաթթընա գատար պիրի պիրի արգասընտան կէլէն 'ասը-
լէրտէ լիսան ք'Իպրանինին թէպէտտիլլէ օլտտաղընը ղեքը
էթտիլ (3—7 սահիֆէլէրէ միւրաճա'աթ օլունա) : Մէսէլա ,
Մուսանըն քիթապարընտա Մըրը լիսանընտան ալնմա պա'-
ղը լւըլէթլէր պուլունուր . պունտան Եէհուտիլէրին Մըսրի-
լէր իւն 'ալադալարը օլտըղը թաստիգ օլունուր . քէզալիք օլ
քիթապարտա 'Ահա ք'Աթիգին սօնկըտքի վազըթլարտա
եազըլան քիթապարընտա իսթի'մալ օլունմայան քէլիմէլէր
վէ 'իպարիլէր տախի պուլունուր : Լիսան ճիւհէթիլլէ օլան
պու ֆէրգ 'Ահա ք'Աթիգ քիթապարընըն եէքտիկէրինտէն
ուզադ վազըթլարտա թահրիր օլունտըղընա տէլալլէթ է-

տեր . պինա'էն 'ալէյհ մէղքիւր քիթապարըն ղէման ք'թահ-
րիլլէրի խուսուսընտա 'ալ էլ 'ումում գապուլ օլունան էֆ-
քէար էն ղիյատէ շայան ք'գապուլ տըր , եա'նի Մուսանըն
քիթապարըն էն էվլէլ վէ թամ ղէման ք'թահրիլլէրին ղեքը
ու իմա էթտիլլէրի վազըթտա , տիկէր քիթապարըն էքսէ-
րիսի տախի 'Ահա ք'Աթիգտէ գօնուլտըղարը սըրսայ կէօրէ
թահրիր օլունմըշլար տըր :

'Ահա ք'Աթիգ իլէ 'Ահա ք'ձէտիտ նազլիյաթընըն սըհ-
հէթինի իսպաթ իչիւն պուրսյա գատար իրատ օլունան տէ-
լիլլէրէ շու 'ումումի վէ գուվլէթլի տէլիլ տախի 'իլալէ է-
տէրիլ քի պիլիմ 'ասըմըղտա օլտըղը կիպի կէչմիշ նի-
չէ 'ասըլէրտէ տախի չօգ քիմնէլէր Քիթապ ք'Մուգատտ-
տէսին էմնիյէթէ շայան օլմատըղընը իսպաթէ գըլամ էթ-
տիլլէր իսէ տէ , պունլարտան հիչ պիրի անըն հալի օլտըղը
նազլիյաթըն սախիթէ օլտըղընը իսպաթ էթմէք շէյլլէ տուր-
պըն , սըհէթլէրինէ շիւպհէ 'արղ էտէճէք պիր պուրհան
պիլլէ իրատ էտէմէտիլլէր : Քիթապ ք'Մուգատտտէս հէփ պու
մուխալէֆէթլէրէ ղալէպէ էթտի : Իմտի Գիթապ ք'Մու-
գատտէսին ահքէամընը ճէրհ էթմէք միւմքին օլմատըղը վէ
պինա'էն 'ալէյհ անըն ճիւմլէ թարաֆընտան սահիհ պիր քի-
թապ տէլիլ գապուլլէ շայան պուլունտըղը քէմալ ի հազ-
գանիյէթլէ իսթինթաճ էտիլլէ պիլիլ :

ԱԼԹԸՆՃԸ ՊԱՊ

ՔԻՆԱԿ ք'ՄՈՒԳԱՐԻԷՆ ԱԼԼԱՆ ԲԱՐԱՔԸՆԻՅԱՆ ԵՄԵՂԸ :

Կէլէն իքի պապարտա էվլէլա՝ Շիմոի տէսթուր իւլ 'ա-
մէլ իթթիխաղ օլունան Քիթապ ք'Մուգատտտէս տալընա
միւթապըգ օլտըղընը , եա'նի մէթն ի տալիլէրինտէն քէմալ ի
սատադաթլէ իսթինսախ էտիլտիլինի , վէ սանիլէն՝ քիթապ ք'
մէզպուրըն հալի օլտըղը նազլիյաթըն սահիհ վէ էմնիյէթէ
շայան իսթիլինի պիր չօգ տէլիլլէրլէ իսպաթ էթտիլ , շիմոի
տախի մէղքիւր քիթապարըն Ալլահ թարաֆընտան օլտըղը-
նըն իսպաթընա կէլլիմ :

Պիղիմ՝ պուռ խոստուսա տա՛իր իւր միւթ ալա՛ամբղ շու տըր քի մէգքիւր քիթապլարտաքի նազլիյաթըն սըհհէթի իս պաթ օլունմըլ օլտըղընտան պիթ թապի՝ պուռ քիթապլարտա պուռլունան նազլիյաթ իլէ էվտմիրին Ալլահ թարաֆընտան սատըր օլտըղըր եա՛նի Հազգ թա՛ալանըն էմը ի՛ալիսիլլէ թէպ- ինղ գըլընտըղը սապիթ օլմուշ օլուր :

1. Էվլէլա՛ ՝Ահտ ք ձէտիտին նազլիյաթընը նազար ք տիգ- դաթա ալալըմ :

Պուռ նազլիյաթա պաղըլըր իսէ Նազարէթլի Յիսուս Եւ- հուտիլէր արասընտա զուհուր էտէրէք քէնտինին Խաֆուլլահ վէ հազիգաթ մա՛ալլիմի վէ տիւնեանըն նուրը վէ ինսանըն Խէլասքեարը օլտըղընը վա՛ղ էթմիշ, վէ գուտրէթ ի իւհի- յէսինէ յալամէթ օլմագ իւզըն տախի խասթալարա շիֆա վէրմիշ, քէօրլէրին կէօղլէրին աչմըլ վէ էօլիւլէրի տիրիլթ- միշ վէ պուռլարա միւմասիլ սա՛իր պիր չօգ միւ՛ծիղէլէր իզ- հար էթմիշ տիր :

Քրիստոս տա՛իմա պուռ միւ՛ծիղէլէրի վէ իլէրիտէ զիքը օ- լունաճաղը իւզըն վագըլալէրի դապլ էլ վուգու՛ իխպար էթ- մէսինի քէնտինին Ալլահ թարաֆընտան միւրսէլ վէ թա՛լի- մաթընըն տախի Ալլահըն էմրիլլէ օլտըղընա տէլիլ տէյիւ զիքը էտիյօր, վէ հիչ պիր քիմնէ պուռ միւ՛ծիղէլէր օ իտա տի՛ալարը իսպաթա քեաֆի տէյիլ տիր՝ տէյէմէղ : Զիրա պիր ատէմին միւ՛ծիղէ իզհարընա միւզթէտիր օլմասը անըն Ալլահ թարաֆընտան իրալ օլունտըղընա պիր յալամէթ ի սահիհէ յատտ օլունաճաղընը հէր քէս թէպիմ՝ էտէր : Յի- սուսըն միւ՛ծիղէլէրին կէօղլէրիլլէ կէօրմիւշ օլան Եւհուտի- լէր անըն թա՛լիմաթընըն Ալլահտան օլտըղընը իսպաթ իչիւն օլ միւ՛ծիղէլէրին քեաֆի օլտըղընը իզար էթտիլէր : Ֆերի- սիլէրտէն օլուպ, Եւհուտիլէրին մա՛ալլիմիլէրինտէն պուռլու- նան Նիգօտիմօս կէճէլէլին Յիսուսըն նէղտինէ կէլաիլինտէ՝ ՛՛Բապպի, Ալլահ թարաֆընտան կէլմիշ պիր մա՛ալլիմ ի- տիլինի պիլիլիլ : զիրա հիչ պիր քիմնէ, Ալլահ անըն իլէ օլմատըգնա, պուռ սէնին էթտիլին միւ՛ծիղաթը իճրա էտէ- մէղ" (Եուհ. 3. 2) տէմիշ տիր : Ֆիլհադիգէ ՝Ահտ ք ձէտիտ նազլիյաթընը սահիհ տէյիւ դապուլ էտէնլէր անըն թա՛լի-

մաթընըն Ալլահտան օլտըղընը տախի դապուլ էթմէլի տիր : Ֆագաթ պիր ատէմ Յիսուսըն միւ՛ծիղէլէրին դապուլ էտիպ տէ, օլ վագթըն Եւհուտիլէրի միսիլլիւ անլէրի շէյթանըն գուվլէթինէ իսնատ էտէճէք օլուր իսէ, պիղիմ պէօյլէ պիր ատէմէ Քրիստոսըն Եւհուտիլէրէ խիթապէն ՛՛Շէյթան շէյ- թանը նա՛սըլ իխրաճ էտէ պիլիլ" (Մար. 3. 23) քէլամընը ինթար էթմէմիզ քիֆայէթ էտէր : Պէլքի պիր ատէմ ՝Ահտ ք ձէտիտ նազլիյաթընըն սըհհէթինի, եա՛նի Բեսուլ- լէրին քէնտի ըվպյէթ էթտիլլէրի շէյլէրի սահիհէն կէօր- միւշ օլտըղլարընը թէպիմ էտիպ, միւ՛ծիղէ տէյիւ ըվպյէթ էթտիլլէրի շէյլէրին սահիհ միւ՛ծիղէլէր օլմայըպ, անճագ 46 վէ 47 սահիֆէլէրտէ զիքը օլունտըղը իւզըն սիհր վէ եա պիւլիւ նէվլինտէն օլտըղընը իտտի՛ա էտէ : Պունա ճէվապէն տէրիզ քի պուռ զիւ՛միւ թաստիգ էտէր պիր կէօնէ տէլիլ ի- րատ օլունամաղ իքէն, զիքը օլունան միւ՛ծիղէլէրին սահիհ միւ՛ծիղէլէր օլտըղընա տա՛իր պիր չօգ տէլիլլէր իրատ օլունա պիլիլ : պուռ միւ՛ծիղէլէր միւլթէլիլի չալ ու քէյֆիլլէթը- տէ, եա՛նի շէհրլէրտէ, քէօյլլէրտէ, ճէմա՛ալթլարտա, սա- հիլլէրտէ, էօլ իւսթիւնտէ, խասիլմէր էօնիւնտէ, հէմ տա- խի պիր սիհրպաղըն ագտէմճէ թէտարիք էթմէք իչիւն միւհ- թաճ պուռլունտըղը վագթ ու ֆուրսաթ օլմայարագ իճրա էտիլաի : Պուռ սէպէպլէրտէն անլէրին սիհր նէվլինտէն օլմա- սը զայր ի միւլքին տիր, հէմ տէ Յիսուս իլէ մու՛ասըր օլուպ՝ օլ միւ՛ծիղէլէրի կէօղլէրիլլէ կէօրմիւշ օլան ատէմլէր անլէրին հագգընտա պէօյլէ պիր զիւ՛մոն պուռլունամաղլար : Քէզալիք, էյէր Յիսուս անլէրի սիհր գուվլէթիլլէ իզհար էթմիշ օլու իտի, անըն փէք պէօյիւք պիր մազիլլ օլմասը լաղըմ՝ կէլիլ իտի : զիրա յալ էա տէվա՛մ անլէրի Ալլահըն գուվլէթիլլէ իճրա էթտիլինի իտտի՛ա էտիլյօր : չալ պուռ քի Յիսուսըն մազիլլ օլտըղընա տա՛իր ասլա պիր յալամէթ էօգ արը : Անըն հէփ սէօղլէրի խուլլուս վէ մա՛հապպէթտէն նէլէթ էտէն սէօղլէր տիր : Յիսուսըն սիլլէթինի լաղըլլէ միւլթա- լա՛ա էտէնլէրտէն հիչ պիրի անա մազիլլ թէսմիլլէ էթմէյէ ճէսարէթ էթմէղ : Պուռ սօն վագթլարտա պա՛ղըր քիմնէլէր տէմէյէ պաշլատըլար քի՝ վագթա Եւհուտիլէրտէ ՝Ահտ ք ձէ-

տիւտէ հիքեայէ օլունան վազը'ալէր միտիլիւ շէյլէր վու-
գու' պուլտու, Ֆազաթ ինճիլ մուհարրիւրէր օլ վազը'ա-
լէրի միւպալաղա իլէ նազլ ու հիքեայէ էթմիշէր, վէ քէն-
տիլէր ճահիլ վէ պաթըլ ի'թիգատլարա զահիպ քիմնէլէր
օլտըզլարնտան, քեաֆի սէպէպլէրի օլմայարադ, Յիսուսըն
ա'մալ ու թա'լիմաթընը Գուտրէթ ի իլահիյէյէ իսնատ էյ-
լէմիշէր տիր: Պունուն ճէվապը 'Ահտը ճէտիտ նազլիյաթը-
նըն տօղրու վէ շայանը քէմնիյէթ օլտըզընը իսպաթ իչիւն
կէչէն պապլարտա իրատ էտիլէն պուրհանլարտա պուլու-
նուր: Օրատա պէյան օլունտըզը իւզըէ 'Ահտը ճէտիտ նազ-
լիյաթը կէօղլէրիյէ կէօրէն տտէմիլէրին սատէ վէ շայանը քէ-
մնիյէթ շէհատէթլէրինին էսէրի օլտըզընա տա'իր հէր տիւր-
իւ' տէլիլէր վար տըր: Շէյլէ քի օ վազը'ալէրի կէօղլէրիյէ
կէօրմիւշ օլան շահիտլէր եազտըզլարը շէյլէրին հազիգաթը-
նա շէհատէթ էթմէք իչիւն հէր սըզընլթըյա, հաթթաթ թէ-
'ատտի վէ էօլիւմէ գաթլանտըլար: Հէմ տէ օ վազը'ա-
լէր գալէմէ ալընդ պուգու'աթման ազ պիր միւտտէթ
սօնկրա վէ հէման օլ վազը'ալէրին վուգու' պուլտըզլարը
մահալէրտէ նէշը ու ի'լան օլունմըշ օլտըզընտան, էյեր նազ-
լիյաթը քէվքիւրէ սաթթէ վէ եա միւպալաղա իլէ եա-
զըլըն օլաւ խի, տէր հալ ճէրհ ու թէքզիպ էտիլիւ իտի:
Քէզալիք հիչ պիր քիմնէ նազլիյաթը քէվքիւրէնին սօնկ-
րատան թէպտիլ վէ եա թաղիւր էտիլտիյին տա'վա էտէ-
մէդ, զիրա տէօրտիւնճիւ պապտէ պէյան օլունտըզը իւզըէ
ինճիլ մուհարրիւրէրինին վէ քէսուլլէրին թահրիւրաթը եա-
զըլտըզլարը կիպի պիզէ վաթըլ օլտըզընա տա'իր պէրահին ի
քէսիւրէմիզ վար տըր:

Քէզալիք 'Ահտը ճէտիտ նազլիյաթընա պազարադ Յիսուս
քէնտիլին Ալլահ թարաֆընտան իրաւ օլունտըզընը իսպաթ
իչիւն միւճիլգէ իզհար էթտիլտէն մա'տա, զա'իպտէն տա-
իւ խապէր, վէրտի քի պուլնլար հէմ քէնտի հայաթընտա վէ
հէմ վէֆաթընտան սօնկրա վուգու' պուլտըզլար: Եէհուտանըն
իւլյանէթինի (Եուհ. 13. 21 ի Եուհ. 18. 3 է վէ Մաթ. 26.
47—50 յէ թաթպիգ էթ), վէ քէնտիլին էօլիւմիւ իլէ գը-
յամընը (Մաթ. 16. 21, վէ Լուգ. 18. 31—34 իւ Մաթ.

27, վէ Լուգ. 23 պապլարա թաթպիգ էթ), վէ Բուհ իւլ
Գուտսըն նաղիլ օլաճաղընը (Եուհ. 14. 26—29ը Ա'մալ. 1.
4 է թաթպիգ էթ), վէ Եէրուշալիմ իլէ հէյքէլին խարապ
էտիլէճէյինի (Մաթ. 24. 1, 2: Լուգ. 19. 41—44: 21.
20—24, 32) գապլ էլ վուգու' խապէր վէրտի, պու սօն
խապէրի քէնտիլին վէֆաթընտան 36 սէնէ սօնկրա վուգու'
պուլտու: Եուսիֆօս նամ Եէհուտի միւէրիլին թարիլի
Յիսուսըն զա'իպտէն վէրտիլի խապէրլէրէ թէմաթիլէ միւ-
թապըդ տըր: Մէդքիւր միւէլլիֆին իլիյայէթինճէ Բամալը-
լար Եէրուշալիմ սէքէնէսինին ֆիրարընը մէն' էթմէք իչիւն
շէհը ի մէդքիւրիւն էթրաֆընա պիր մէթէրիս չէքմիշէր
(Լուգ. 19. 43), վէ շէհը մուհասէրէ էտէն Բամալը թիթօս
նամ ճէնէրալ Բամայա 'ալտէթ իչիւն կէօսթէրտիլի թա-
ճիլ սէպէպլիյէ մուհասէրէ տաթի փէք ազ վազըթ տէվամ-
էթմիշ տիր (Մաթ. 24. 22). քէզալիք տիւշմէն թէմէլլէրի
սէօքէրէք շէհը իլէ հէյքէլի խարապ էթտիլինի (Մաթ. 24.
2), վէ պիր չօք խաղըն, էա'նի թազրիպէն պիր միւէօն քի-
չինին մուհասէրէ վազթընտա հէլաք օլտըզընը վէ քիւլի-
յէթիլ պիր խաղըն տաթի էսիր կէօթիւրիւտիւյիւնիւ (Լուգ.
21. 24) Եուսիֆօս հիքեայէ էտիլօր:

Ա'մալը Բուսուլ հիքեայէսինին վէ քէսուլլէրին քէնտի վա-
զըթլարընտաքի քիլիսէլէրէ եազտըզլարը քէսալէրտէ զէքը
օլունան թա'լիմաթըն տաթի Ալլահ թարաֆընտան օլտըզլա-
րը պու էօլտա իսպաթ օլունուր: Ինճիլտէ պէյան օլունտըզը
իւզըէ քէսուլլէր թա'լիմ էթմէք մէմուրիյէթ ու սէլահիյէ-
թինի Մէսիհտէն ախզ էթմիշ (Մաթ. 10. 1, 7, 19, 20:
28, 19, 20: Լուգ. 12. 11, 12: Եուհ. 14. 26: 15. 26, 27)
օլմալարըյէ անլէրին թա'լիմաթըն տաթի Յիսուսըն թա'լի-
մաթըն միտիլիւ Ալլահ թարաֆընտան օլտըզըն աշիքեար օ-
լուր: քէզալիք քէսուլլէր տաթի քէնտի թա'լիմաթլարընը
Ալլահ թարաֆընտան օլտըզընը իսպաթ իչիւն հէմ միւճի-
զէլէր իզհար էթտիլէր հէմ տէ զա'իպտէն խապէր վէրտիլէր:
(Մար. 6. 12, 13: Լուգ. 9. 6: Ա'մալ. 2. 43: 3. 4—11:
5. 9—12: 11. 27, 28: 13. 11: 14. 3: 19. 11: 20. 29, 30:
21. 10, 11: 27. 22—26: Բամ. 15. 18: 2 Գոր. 12. 12:

1 ԹԻՄ. 4. 1—3: 2 ՊԵՏ. 2. 1, 2: 3. 3, 10, 13: ՎՆՏ. 1—22 պապարտ:

Իմոտի 'ԱՆՏ Ե ԶԵՄԻՄ ՆԱԳԻԼՅԱԹԸՆԸ սահիճ տէյիւ գապուէ կտէն, ես'նի Նաղարէթի Յիսուս իւէ րէսուլլէրինին ինճիլտէ զերբ օլունան միւճիգէլէրի իզճար էթ տիքլէրինէ վէ զա'իպտէն խապեր վէրտիքլէրինէ ինանան առեմ Յիսուսըն Ալլահ թարաֆընտան իրոյլ օլունմըլ պիր մու'ալլիմ իտիլինէ վէ պինա'էն 'ալէյճ հէմ քէնտինին, հէմ տէ րէսուլլէրինին թա'լիմաթ ու էվամբրինին տախի Ալլահ թարաֆընտան օլտըրնա քեամիլէն ինանմազ կերէք տիր: Հագիգաթէն թա'լիմաթը քէնտի իրատէթի 'ալիյէսինէ մուվաֆըզ օլմայան հիջ պիր տտէմէ Հագգ թա'ալա միւճիգէ իզճար էթմէք վէ ես զա'իպտէն խապեր վէրմէք իչիւն լազըմ' օլան գուտրէթի իհսան էթմէզ. զերա մուզիլլէրէ էոյլէ գուտրէթ իհսան էթմէք ինանըն իզլարնա սէպէպ օլմազ տէմէք օլանաղընտան Ալլահ թա'ալանըն պէոյլէ պիր զէլալէթէ ինանըն սէվզ էթմէյէճէյի պէտիճի տիր:

2. Սանիյէն 'ԱՆՏ Ե 'ԱԹԻԳ ՆԱԳԻԼՅԱԹԸՆԸ ՆԱԳԱՐ Ե ՄԻԳ-ԳԱԹԱ ալարմ: Պու Նագիլյաթըն սըհհէթի պունտան էվիլէ խապաթ օլունմըլ օլմաղլէ 'ԱՆՏ Ե 'ԱԹԻԳին հալի օլտըր թա'լիմաթըն տախի Ալլահ թարաֆընտան օլտըր խապաթ օլունմըլ օլտըր. զերա 'ԱՆՏ Ե 'ԱԹԻԳին մուհարրիրլէրի պուլունան Մուսա, Սամուէլ վէ սա'իր փէյղամպէրլէր քէնտի թէպիլղաթլարընըն Ալլահ թարաֆընտան օլտըրըն իտտի'ա էտիպ' պու իտտի'ալարընըն խապաթ իչիւն Ալլահըն 'ամբըյլէ իզճար էթտիքլէրի միւճիգէլէրի վէ զա'իպտէն վէրտիքլէրի խապերլէրի շահիտ կէթիրիրլէր իտի: Իշպուս միւճիգէլէր հիսապսըլ շահիտլէր հուգուլընտա 'ալէնէն իճրա էտիլմըլ օլմաղլէ անլէրին հագիգի միւճիգէլէր օլտըրընա ապա շէք ու շիւպհէ էտիլմէզ իտի. զա'իպտէն խապեր վէրմէյէ կէլինճէ պուլարըն էքսէրի փէյղամպէրլէրին վագթընտան եիւզլէրճէ սէնէ սոնկրա վուգու' պուլան վագթ'ալէրէ միւթա'ալլիգ տիր:

Իպթիտասընտան Նիհայէթինէ գատար 'ԱՆՏ Ե 'ԱԹԻԳտէ պիր չօգ վագթ'ալէր սըրա իլէ գապլ էլ վուգու' խապեր վէրլիլ տիր: Ատէմին իրթիտատը ագապինտէ ինսան ճինսի

իչիւն պիր խէլապէար վա'տ օլունմըլ, օ տախի վագթընտա տիւնէպա կէլիլ տիր. Նուհ վագթընտա պիր թուֆան վուգու' պուլունաղը վէ Ապրահամ Նէսլինին փէն'ան տիյա-րընը թէվէրիւս էտէճէյի (Թէք. 13. 14, 16), վէ եէրին ճիւմլէ թա'իֆէլէրի անըն Նէսլինտէ միւպարէք գըլընաճգ-լարը (Թէք. 12. 2, 3) գապլ էլ վուգու' խապեր վէրլիտի: Քէզալիք Մըրըր էտարէթի վէ անտէն խէլա օլաճագլարը Ապրահամա ագտէմճէ պիտիրիլտի (Թէք. 15. 13, 14): Օն իքի էճուտ իլէ զիւրիյէթլէրինին պաշարընա կէլէճէք շէյ-լէր տախի Ես'գուպըն զէմանընտա խապեր վէրլիտի (Թէք. Պապ 49): Մուսա տախի քէնտինտէն պէոյիւք պիր փէյղամպէր զուհուր էտէճէյինի (Թէք. 18. 15—19) վէ տիւնէնըն սոնընա գատար Եէհուտի միլլէթինին պաշընա կէլէճէք շէյ-լէրի ագտէմճէ խապեր վէրտի (Թէք. 4. 25—31: վէ պապ 28 իլէ 33): Քէզալիք ինճիլին թա'լիմաթ Ե 'աղիմէ վէ մուհիմ-մէսի Մուսա զէմանընտա թանդիմ' օլունան պին ու 'ատէթ-լէրլէ իմա ու թէմիլ էտիլմըլ տիր:

Սամուէլին վագթընտա Եէհուտիլէրին թալէպ էթտիքլէրի հիւքիւմէթին Նէթիճէլէրի (1 Միւլ. 8. 11—18), վէ Սաու-լըն վէֆաթը (1 Միւլ. 28. 19), Տաուտըն մէլիք Նասպ օլու-նաճաղը (1 Միւլ. 16. 12, 13) վէ անըն հիւքիւմէթինին սապիթ գըլընաճաղը (2 Միւլ. 7. 12—17), Սիւլէյմանըն թէվէլիւտիլ իլէ պա'ղը ահվալը (1 Թէվ. 22. 9, 10: 3 Միւլ. 4. 25 է թաթպիգ էթ), վէ հիւքիւմէթինին իքիյէ թագսի-մի (3 Միւլ. 11. 34—40), վէ Պէյթէլ մէզպահընըն խարապ օլաճաղը (3 Միւլ. 13. 1—3) վէ Իսրայէլին պիր չօգ տիյար-լարա տաղըլունաղը (3 Միւլ. 14. 15) գապլ էլ վուգու' խա-պեր վէրլիլ իտի: Ելիյա իլէ Ելիշա' տախի ապըլ 'իպրանի փէյղամպէրլէր սիլիլիսինտէ իլք սայըլան Եունուսըն զէմա-նընա գատար Եէհուտա իլէ Իսրայէլ հիւքիւմէթլէրինէ միւթա'ալլիգ պաշընա վուգու'աթը (4 Միւլ. 1—13 պապ-լար) գապլ էլ վուգու' խապեր վէրլիլ տիր: Պու սիլիլէ-տէն մա'տուտ օլան 'Ամոն Նամ' փէյղամպէր Սամուրիանըն խարապ վէ Իսրայէլին փէրաքէնտէ օլաճաղընը ('Ամոն 9. 9, վէ զայր) ագտէմճէ խապեր վէրտի. Իշա'եա տախի պու վու-

գումարի՞ն պերսպեր (Իշա՛. 7. 5—8) Ե՛հհուտա սրպի՞թննն ու
վազը՞թ քուհիւք վէ Ե՛հհուտիւրէն տօսի՞թ օւռն-Քիւտանի հիւքիւ-
մէթիինն փայիթաի՞թնտա եա՛նի Պապէլտէ Էսիւր օլաճազլա-
րընը (Իշա՛. 39. 5—8), քէզալիք Հիզգիյաննն ու վազը՞թ Ե՛-
րուշալիմի մուհասերէ Էտէն Սիւրեանիւրէրտէն գուրթուլա
ճաղընը (Իշա՛. 37. 21—35) ագտէմճէ խապեր վէրտի : Պապէլ
Էսարէթինն պաշլըճա խոսոսուսթը , եա՛նի Էսարէթին 70
սէնէ սիւրէճէյի (Էր. 25. 8—11, 29. 4—10 վէ զայր) վէ պու
Էսարէթէ Ե՛հհուտիւրէրին կիւնահարը սէպէպ օլաճաղը (Հէզ. 24. 9—17, Էր. 30. 14, 15, Իշա՛. 27. 9 վէ զայր) վէ քէզալիք
Էսարէթտէն գուրթուլաճաղը վէ գուրթուլաշարընա նն վա-
սըլտա օլաճաղը (Իշա՛. 13. 19, 14. 4-23, 43. 14-17, 45. 4-41,
47. 4-7, 48. 20, 21, Էր. 25. 12-14) չօգ վազը՞թ էվիւէ Բիւ-
պար Էտիւմիշ Խաի :

Փեյրամպելբերին իշպու խապերէրինտէ օլ վազըթ տահա
 փէք քիւհիւք պիր միլլէթ օլան Յարսիլէր վէ տահա տինեայա
 կէլմէմիշ օլան պիր ճիհանկիր եա'նի Գօրէշ իսմէրիլլէ զիքը
 օլունմըշլար վէ մէգքիւր խապերէր կէլմիշ վազը'ալէր մի-
 սիլիւ վազըճ վէ ալըգ պիր թարգտա իփատէ էտիմիշ տիր :

Պալատե մեծհարերե խապերէր իւէ անլերին իֆատե էթ- տիքլերի վուգու'աթըն իթմամընը վէ պու խապերէրին իլհամը իլահի օլտըղընը էյիճէ անկլամագ իսթէյէնլեր Մէզ. 22 վէ իշա'. 33 պապլարը ինճիլին հիքեայէ էթտիյի նագլիյէթէ, վէ Մուսանըն քիթապլարընտա (Թէս. 28. 64, 65; Լաւ. 26. 32, 33) քեզալիք Նէհէմիա (Նէհ. 1. 8) վէ 'Ամա վէ Էրեմիա վէ Հիզգիէլին քիթապլարընտա Եհհուտի միլլէթի հագգընտա օլան խապերէրի Եհհուտիլերին պաշընա կէլէն շէյլէրէ թաթ- պիգ էթմէլի տերլեր, Եհհուտիլեր Մուսանըն պէշ քիթա- պընը 2500 սէնէտէն պերու հըթղ էթմէքտե օլուպ' անլերին հալի օլտըղը խապերլէր Եհհուտիլերին սա'իր քիթապլա- րընտա 2000 սէնէ Էվլէլերի զիքը օլուհմըշ տըր. պու ճի- ճէթլէ Էմզքուր խապերլէր իսգըր'ալերին վուգուլընտա չօգ- էվլէլ օլտըղը աշիքեար տըր: Պու խուտուըն միլթալա'ա Էտէն- լէր Եհհուտի միլլէթի հագգընտա օլան սա'իր իխպարաթը վէ անլերին իթմամընը տախի նագար ր տիգգաթ ալմայը տըրլալո

Ալլահ Ապրահամը պեոյիւ-ը պիր միլլէթէ Էտէճէլինի վա՛մ էյլէտէիյի վազըթ Ապրահամին չաճուզը պիլէ Էոզ Խտի (Թէ. 17. 2). վէ Ալլահ պու վա՛տը՛նաւս սոնկըսքի 200 սէնէ դաք- ֆընաս Ապրահամին խալէֆէլըինէ պու վա՛տը վազըթ վազըթ Թէքըսը էթտիյի սըրապարաս, Էինէ Ապրահամին նէսի 70 քիշիտէն ղիլատէ տէյիլ Խտի (Թէք. 46. 27). Գէզալիք Մու- ոս օ միլլէթին Թէքէտիւր Էտէրէք պեոյիւ-ը պիր միլլէթէ օլաճաղըր խապէր վէրտիյի վազըթ խապէրի մէյքըլըլն իթ- մամը իճթիմուլ խարիճինաէ Խտի . ղիրա Եէհուտի միլլէթի ւա՛մալ Ը Ֆատիմալէրի սէպէպէյլէ Ալլահն 'ինտինաէ մէնֆուր օլմաղլէ պիրապէր, ղալէպէ էթմէլէրի մէվուտ օլու միլլէթէր տաթի ճէմ քէնտիլէրտէն ղուվլէթի վէ ճէմ տէ Եէհու- տիլէրի ճէլաք էթմէք իչիւն ճիւմլէտի միւլթիմէֆիզ Խալլէր . պու ճիւմլէ իչէ պու խապէրլըրին քտաֆֆէսի Էլըինի պուլտու-

Իշտան փեյզլամպեր տախի հէջ ի թագվա օլան պիր մէ-
լիյին հնէքնաթիւթ ի միւզաֆֆերիյէթքեսարանէսի վազթընտա
պիր էսարեթի խապեր վերմիշ տիր. պիւ'աքս Էրէմիա Եհհա-
տիլերին Պապէլտէ պիւթիւն պիւթիւն հէլաք հազթաարնա
հէթիլաթլէրի պիր վազըթտու Իէւա օլաճագլըրըն խապէք
վերմիշ տիր (Էր. 30, 40, 11, 33, 25, 26, 46, 27, 28),

Բոմալըլար Եփրուշալիմի խորապէ կէտիքտէն սօնկրա Եհ-
հուտիյէ Թա'իֆէլէր Թարաֆընտան փայլմալ օլուպ (1 ուգ-
21. 24), Եհհուտիլէր տտիսի օրատան Թարա կտիլիլէր
Թաղրիպէն իքի պին սէնէտէն պէրու Եհհուտիլէր քէհտիլէ-
րին սըպլէլարճա Թաղսիլէրինի մուհաֆաղա Ետէմէյէրէք վէ
հիւքիւմէթ իլէ հիւքմուարսան վէ հէյքէլ իլէ քէհանէթ
վէ դուրպանէլրտան մահհում օլարաք Եաշամուդտա տըլլար
հէր Թարաֆա տաղըլըլլար իսէ տէ, ինիէ մահֆուդ տըր-
լլար, տիւնեանըն հէր Թարաֆընա տաղըլըլլար, Ֆադաթ
պաշգա միլլէթլէրէ գաղըլմադըլլար, շիմիյէ գատար ճիւլէյէ
'իպրէթ վէ հադարէթ օլմուշար տըր, Պու վաղը'ալարըն ճիւմ
լէսի տաիի գապլ էլ վուգու' խապեր վէրիլիշ իտի: Լաքըն
պու վուգու'աթըն քեռաֆէէսի վուգու'ը մէսպուգ օլմայան
վէ Թէճրիպէ իլէ իսթիլիւրաճընա Եօլ պուլուճմայան խարիք
իլ 'ատէ շէյլէրտէն 'իպարէթ օլմաղլէ, անիլըին գապլ էլ

վուգու՝ ինպարը ինանն զուվլէ ի ֆիքրիյէսինէ իննատ օլունամազ : Պիր տէ պա՛ղը քիմնէլը խուսուսի պիր մագուէտ իչին մեզքիւր խապէրլէրին իթմամնաւ չալըշալար տէնիլէմէզ : Պինսա՛ն 'ալէյճ անլէրին գապլ էլ վուգու՝ ինպարը իւհամլէ վէ իթմամը թագաւր ի իլահի իլէ օլորդը իսթինթամճ էտիլիր : Պու մէս'էլէյի տահա գիյատէ ալըղա չըգարմագ իչին Հագգ թա'ալա Եէհուտի միլլէթինին շէրի'աթլարընը վէ հագգլարընտա սատըր օլան խապէրլէրին հիւքմիւնիւն պու անէ գատար թէմտիտինի թագաւր էթմիշ տիր . շէզլէ քի անլէր մեզքիւր խապէրլէրին մեզմիւնը իւզրէ 'Տագարէթ վէ ըզալլէթէ՝ մադհար օլորդտան պաշգա , աբալարընա տաղընը օլորդարը հէփ միլլէթլէրէ 'Իպրէթ վէ հայրէթ' օլմուշար տըր : Հէզ . 5 . 15 :

Քիթապ ը Մուգատտէստէ սա'իր միլլէթլէր հագգընտա պուլունան խապէրլէր տախի օ միլլէթլէրին հայլէրինէ թաթպէգ օլունաորդտա պուլունիլէ մեզքիւր խապէրլէրին իլհամ ը իլահտէն օլորդընա գուվլէթլի պիր պուրհան մէյտանա չըգար :

Ալլահ Նուհա քէնտի նէսլինին իսթիգպալինի խապէր վէրմիշ իտի . մէսէլա քէն'անըն քէօլէլը քէօլէսի օլուպ՝ Եաֆէթին տախի Սամըն չաորըլարընտա սաքին օլաճաղընը եա'նի պու կիւն միւշահէտէ էտիլտիլի իւզրէ Իվրօփանըն Ասիայ հիւքմ՝ էտէճէյինի ագտէմճէ պիտիրմիշ իտի : Պունտան իւշ պին սէնէ էվիլէ Իսմա'էլ հագգընտա՝ անըն Նէօրի տիւշմէնլէրինին հուգուրընտա սաքին օլուպ , անըն էրի ճիւմլէնին 'ալէյճինտէ վէ ճիւմլէնին էրի անըն 'ալէյճինտէ օլաճաղը խապէր վէրիլմիշ իտի . վէ հէր նէ գատար Մըսըր մէլիյի Սէսստըրիս վէ Յարս մէլիյի Գօրէշ , Բոմալըլար վէ 'Օսմանլըլար , հէր պիրի քէնտի 'աորընտա Իսմա'էլլէրի իթա'աթա կէթիլմէյէ սա'յ ու զայրէթ էթալլէր իսէ տէ : պու անէ գատար անլէր զապթ ու թէսիւրի էտիլմէմիշ տիր :

Իսթմիլէր տախի , Եէհուտիլէր միսիլիւ Ապրահամ նէսլինտէն իտիլէր : Պունլար Եէհուտիլէրտէն էվիլէ նէշվ ու ճիւմա պուլարագ գուվլէթլէնտիլէր , վէ հիշ պիր վագըթ էսիր օլմաալար , վէ միլլէթլէր արաաընա տաղընտար :

Եէրուշալիմ՝ Ֆէթհ օլունաորդը վագըթ՝ տախի Իսթմիլէր գուտըրէթլի պիր միլլէթ իտի , շէզլէ քի Պահր ը Ահմէրտէն իւշ կիւնիւք եօլ մէսաֆէտէ պուլունան օթուգ՝ 'ատէա շէհր խարապէլէրի անլէրին էպի 'աղամէթլէրինէ շէհատէթ էտիլոր : Յագաթ պու միլլէթ իլէ մէմլէթլէրին պիւթիւն պիւթիւն խարապ օլաճաղը խապէր վէրիլմիշ (Եր . 49 . 10 . 17 : 'Օպատ . 8) վէ խապէրին հիւքմիւ իճրա գըլընմը օլորդընը պու կիւնքի կիւն կէօրմէքտէ իզ , Իսթմիլէր հիւքմէթճէ տախի մէշհուր իտիլէր . լաքին վէրիլլէն խապէր միւճիւպինճէ ('Օպատ . 8) շիմտի Իսթմ տիյարընտա սէրսէրի տօլալան գապիլլէրին ճէհալէթի օ տէրէճէյէ վարմը տըր քի էթրաֆլարընտաքի շէհր խարապէլէրին ճինն ու փէրիլէրին էսէրի զանն էտէրլէր : Իսթմ տիյարը հէր նէ գատար Հինտէ կիտէն տօրու եօր իւսթիւնտէ իսէ տէ , 'Էպէտ իւլ ապատ օրատան քիմնէ կէշմէյէճէյի՝ չօգ վագըթ էվիլէ փէյղամպէր վասըթասըլլէ խապէր վէրիլմիշ իտի (Խշա՝ . 34 . 10) : Փէյղամպէրլէրին խապէրլէրինէ տա'իր պա'ղը թէլիֆաթը պուլունան քիթ նամ մէշհուր զաթ՝ 'Արապլար պիլլէ օլ տիյարա կիրմէյէ վէ եա անըն հուսուտընտան կէշմէյէ խալֆ էտէրլէր ,՝ տէյօր : Քէզալիք Իրէմիա փէյղամպէրին ինպարընա կէօրէ 'Իսթմ վիւրան օլաճագ՝ վէ 'օրատա քիմնէ օթուրմայաճագ տըր" (Եր . 49 . 17 . 18) : Սէյյահալըն գալլինէ կէօրէ տախի Իսթմ մէմլէքէթի Պահր ը Ահմէր թարաֆընտան էսէն ըիւզկէարալարն կէթիլտիլլէրի գուլար ալթընտա գալարագ խարապ օլմուշ վէ մէսքիւն օլմայաճագ պիր հալէ կէլմիշ տիր : Հաճիլը տաթմ եալընը գուվլէ ի ֆիքրիյէսիլլէ պու միսիլիւ 'աղիմ վագըլալարը գապլ էլ վուգու՝ խապէր վէրէ պիլիր :

Պապէլ հագգընտա վէրիլլէն խապէրլէր տախի ախէր պիր միսալ տէյիւ զիքր օլունա պիլիր : Իշա'եա փէյղամպէրին պու շէհր հագգընտա օլան ինպարը անըն խարապէլէթինտէն եիւզ ալթմըշ սէնէ էվիլէ իտի . Պապէլ իսէ օլ վագըթ հէնուգ թանըրմաղա պալլամըշ օլուպ՝ Եէհուտի միլլէթինէ հէման նամալիւմ իտի (Խշա՝ . 39 . 3) , վէ չօգ վագըթ սօնկրա Պապէլի խարապ էտէն Գօրէշ նամ ճիհանկիրին վաթանը օլան Յարս մէմլէթլէր տախի պարպարըգ հալինտէ պուլու-

նույն թիվը իսկ և Պու ճիւղէ իւր իշա'եա Եւհուտիւրին Պապէլէ
էսիր կէօթիւրիւնէճէյնի, վէ պա'տէհու շէհրի մէզքիւրիւն
խարապ օլաճաղընը ագտէմճէ իխպար էթմիշ տիր. հաթթա
անն իւղէրինէ երիւրիւմէք իչիւն 'իլլամ (Յարա) վէ Մատի
տիլարարընտան միլլէթլէր տա'վէթ էթմիշ (իշա'. 13. 4, 5;
21. 2, 9), վէ անը ֆէթհ էտէճէք օլան հիւքմտարա ֆօրէշ
տախի թէսմիլէ էյլէտիլի կիպի (իշա'. 44. 28, 45. 4), իշպու
իսմին օլ հիւքմտարըն իսմի մախսուսը օլմայըպ' լադըպը
օլաճաղընը պիլէ իֆատէ էյլէմիշ տիր (իշա'. 45. 4): Փէյ-
ղամպէր տահա զիլատէ թաֆսիլթա կիրիշէրէք տիւմէնին
շէհրէյնէ տէն ըրմաղըն գուրույաճաղընը, վէ իքի գանատը
գափուլարըն ալըգ գալաճաղընը վէ խուսուսաթը սա'իրէյի
իխպար էտիյօր (իշա'. 44. 27, 45. 4-3):

Իշա'եատան 100 սէնէ սօնկրա Էրէմիա տախի վահիլէ
խապէր վէրտի: Օլ վադըթ Պապէլ "մէմէքէթլէրին զիյնէթի"
վէ "պիւթիւն զէմինին ֆախը" իսի: Նէպուլիստիստար
Պապէլ շէհրինի թափսի' ու թէղէին էտէրէք ճիւր օլան
պիւթիւն մէմէքէթլէրէ հիւքիւմէթ էտէր իսի: Էրէմիա շէհրի
մէզքիւրիւն խարապ էտիլէճէյնի (Էր. 51. 33, 41, 43, 55, 50.
23-32) վահիլէ իխպար էթտիքտէն մա'տա, էհայինին զէվգ
ու սէֆայա տալըրըլարը պիր կէճէտէ զաֆլէթին ալընաճա-
ղընը տախի խապէր վէրիյօր (Էր. 51. 39, 57): Պու փէյղամ-
պէրլէրին իքիսի տախի օլ տիլարըն տէվրտէն տէվրէ մէքիւն
օլմայըպ, անճագ ճանվէրլէր մահայի վէ սու պաթաղըրը օլա-
ճաղընը զիքր էտիյօրլար (իշա'. 13. 20-22, 44. 23, Էր 51. 37,
38): Պու փէյղամպէրլէրին վէրտիքլէրի խապէրլէրին իլքինտէն
եա'նի իշա'եանըն իխպարընտան պիր 'ասը սօնկրա մէզքիւր
խապէրլէր եերինի պուլմաղա պաշլատը, եա'նի Նէպուլիստ-
նաստար Եւհուտիլէյի ալըպ Եւհուտիլէրի Պապէլէ էսիր կէօ-
թիւրտիւ, վէ պուլմաղա 70 սէնէ սօնկրա ֆօրէշ ֆիլտանի
հիւքիւմէթիին խարապ էտէրէք Եւհուտիլէրի Պապէլտէն
աղատ էյլէտի: Մէշհուր իքի Եուլանի միւ'երրիւլէրին եա'նի
իշա'եատան 250 սէնէ սօնկրա կէլէն Հէրոդոտոս իւր իշա'եա-
տան 350 սէնէ սօնկրա կէլէն ֆաէնօֆօնըն թահրիւրթլարըն-

տա վահիլէ վէրիլէն պու խապէրլէրին քեաֆֆէսի եերինի պուլ-
տըրը մուֆասապէն կէօրիւլմէքտէ տիր: Հէրոդոտոս ֆօրէշ
օ իսմի թախթա ճիւլու էթտիքտէն սօնկրա ալըրընը հի-
քեայէ էտիյօր: Քաէնօֆօն ֆօրէշ օրտուսընըն մուլթէլիֆ
միլէթլէրտէն միւրէթթէպ օլտըրընը հիքեայէ էթտիքտէն
մա'տա Յարսիլէր իւր Մատիլէրի իսմէրիլէ զիքր էտիյօր (Կիւր.
Խրատը. Ե): Մէզքիւր միւ'երրիւլէրին իքիսի տախի մուհա-
սէրէյի տօղրու հիքեայէ էտիյօրլար, եա'նի ըրմաղըն քէնտի
մէճրասընտան տէօնտէրիլէրէք շէհրին ալընտըրընը վէ մէլիլին
տախի գաթլ էտիլտիլինի սէօյլէյօրլար: Միլտըն իլք 'առ-
ընտա պուլուլանի Ստրաֆօն քէնտի զէմանընտա Պապէլ
շէհրինին կէնիշ պիր շէօլ օլտըրընը զիքր էտիյօր: Միլտըն
իքինճի 'ասըրնտա պուլուլանի Րօմա միւ'էլլիֆլէրինտէն Ղու-
կիանոս նամ գաթ քէնտի 'ասըրնա տա'իր եաղտըրը սը-
րատա, "Պու կիւլքի կիւնտէ Նինիվէնին մահլ ու նապէ-
տիտ օլտըրը կիպի, աղ վադըթ սօնկրա Պապէլ տախի արա-
նըպ պուլուլանաճագ տըր," տէյիւ պուլուլըյօր: Քէզալիք
Միլտըն իքինճի 'ասըր ըրմալընտան օլան Եուլանի Պապէլ-
նիլտա նամ միւ'էլլիֆ Պապէլին խարապալարընտա տիւլարըն-
տան մա'տա պիր շէյին գալմամըշ իտիլինի հիքեայէ էտիյօր:
Հէրօնիմօս տախի քէնտի վադթընտա (Թ. Մ. 380) Պապէ-
լին վահիլէ հայվանլար մէքէնի օլտըրընը զիքր էտիյօր:
պիլիմ վադթըրըտա օլան սէյալար տախի անըն պիւ-
թիւն պիւթիւն խարապ օլմուշ իտիլինի շէհատէթ էտիյօր-
լար: Պուլարտան պիրի "Պապէլ շէհրինին պիր պաթաղըր-
տան փէք աղ ֆէրգի վար տըր", տէտիքտէն սօնկրա, "Պէն
փէյղամպէրլէրին վէրտիքլէրի տիւրիւ տիւրիւ խապէրլէրին
հէֆ եերինի պուլտըրընը կէօրէրէք միւթէհայլիւր օլտըմ"
տէյօր:

Սամըն օղլու Աշուրըն վադթընտան գալմա, վէ պիր
վադըթ էթրաֆը 60 միւ վէ Պապէլտէն պէօյիւք օլան
Նինիվէ տախի գուտրէթ ի իլահիլէնին տահա 'աճայիպ պիր
եատկեար ու 'իպրէթի տիր: Պու մաղրուր վէ զէնկին շէհր
'Պէն իմ վէ պէնտէն զայրի եօգ տըր", տէր իսի (Սէֆ. 2.
15): Պու էճլտէն Եուլանոս անըն խարապ օլաճաղընը խա-

տիւնեատա պիր չօգ հիւքիւմէթլէրին թէ'էսսիւս էտիպ պա' -
տէհու խարապ օլաճաղլարընը վահիլէ խապէր վէրտիքտէն
սօնկրա Եւսմը գատիմ թէսմիլէ օլունան պիր հիւքիւմէթլին
վաղթը զուհուրընը վաղըհէն պէյսան էթմիշ տիր: Տան. 7. 21,
27, 9. 24—27:

Հաղիգաթէն նիւպիւվիլէթին իւր վէ սօն վաղիֆէսի Բրիս-
տոսըն կէլէճէյինի վէ անըն մէլէքիւթիւնիւն սէպաթ պուլա-
րազ պիւթիւն տիւնեայա նէշը օլունաճաղընը պիւտիւրմէք իտի:
Պիւղ տախի պին սէքիլ կիւզ սէնէ էվիլէ Բրիստոսըն թէ'սիս
էթմիլի տինի օլ վաղթը գապուլ էտէնլէր անճազ պիր դաշ
պին քիչի իքէն շիմտի անըն թաղրիպէն տէօրթ եիւզ մի-
լիօն նուֆուս թարաֆընտտան գապուլ օլունաղընը պիլի-
րիլ. վէ էլան Տին ի Մէսիհի տիւնեանըն հէր թարաֆընտ
նէշը օլունաճաղտա տըր: Պու հէր նէ գատար շայսն ը տիգ-
գաթ պիր վաղը'ա իսէ տէ, հէփ պու վաղը'ալարըն 'Ահտ ը
'Աթիգտէ վահիլէ ինպար էտիլմիշ օլտըղը տաճա զիյատէ
շայսն ը տիգգաթ տըր: Իպթիտա պէոյիւք վալիտէմիլիկն նէսի
վասըլթաթըյլէ ինսան ճինսինին հալինաէ պէոյիւք թէպէտ-
տիւլաթ վաղը' օլաճաղը ինպար էտիլտի (Թէք. 3. 15).
պա'տէհու զէմինին ճիւմլէ միլէթլէրինին Ապրահամ նէսի
օլան պիր միլլէթ վասըլթաթըյլէ միւպարէք գըլընաճաղը վա'տ
էտիլտի (Թէք. 22. 18). Էն նիհայէ պուհուն մէզքիւր միլլէ-
թին միւ'թէգիտ պուլունտըղը տին վասըլթաթըյլէ տէյիլ,
անճազ եէնի պիր 'ահտ վասըլթաթըյլէ օլաճաղը (Էր. 31. 31-34,
32. 40, Հէզ. 37. 26, Միկ. 4. 1), վէ մէզքիւր թէպէտտիւ-
լաթըն պիւթիւն Եէհուտի միլլէթի վասըլթաթըյլէ տէյիլ,
անճազ օ միլլէթտէն օլան պիր զաթ վասըլթաթըյլէ, անըն
տախի քէնտի միլլէթտաշարը թարաֆընտան թահգիլը վէ
հիւքմ' էտիլէրէք գաթլ օլունաղըտան սօնկրա պիր 'աղիմ'
մէլէքիւթ թէ'սիս էթմէսիլլէ վուգու'ա կէլէճէյի վահիլլէ
ինպար էտիլտի: Իշա'. 9. 6, 41. 4, 53. 3—12, Հէզ. 34. 23:

'Ահտ ը 'Աթիգ օլ զաթըն լահութ ու նասուլթընը (Աստ-
ուաճային և մարդկային բնութիւնք) տախի պէոյլէճէ վա-
ղըհէն պէյսան էտիլթը. անըն իսմա'էլտէն տէյիլ, անճազ իս-

հազտան, 'Իսափտան տէյիլ, անճազ Ես'գուպտան, վէ Ես-
գուպըն իլքի օլան Բաուպէնտէն վէ Ես քեհաճինլէրին ճէտտի
օլան Լափիտէն տէյիլ, անճազ Եէհուտտան, հաթթա
Եէստէնին քիւչիւք օղու Տաուտտան զուհուր էտէճէյինի
(1 Միւլ. 16. 41, Էր. 23. 5) պիւտիւրիթը: Քէզալիք անըն զու-
հուր էտէճէյի վաղթը (Թէք. 49. 10, Տան. 9. 24, վէ զաթիւ,
Հաճ. 2. 6—9), տիւնեայա կէլէճէյի մահալի վէ հալ ու քէյ-
ֆիլէթլէրի (Միկ. 5. 2, Իշա'. 7. 14), անըն փէյզամիլքը վէ
քեհաճին վէ մէլքը վաղիֆէլէրինի հայիլ օլաճաղընը (Մէզ.
440, Իշա'. 61. 4, Զաք. 6. 13), հանլը մահալտէ իշէ պաշլա-
յաճաղընը (Իշա'. 9. 1, 2յի Մաթ. 4. 14—16յա թաթպիլք
էթ), իզար էտէճէյի միւ'ճիլլէրին (Իշա'. 33. 5, 6), չէքէ-
ճէյի իսքէնճէլէր իլէ էօլիւմիւ (Մէզ. 22. 4—18, Իշա'. 53),
էմվաթտան զըյամըն վէ սէմայա 'ուրուճընը (Մէզ. 16.
9—11, 68. 18), Բուհ իւլ Գուտսըն իրաւ օլունաճաղընը
(Եօլէ 2. 28) վէ Բրիստոսըն պէյսան էթմիլի հաղիգաթըն
էն նիհայէ տիւնեանըն հէր թարաֆընտ նէշը օլունաճաղընը
(Մէզ. 2. 6—8, 22. 27—31, Իշա'. 9. 7, 53. 41, 42) ազ-
տէմճէ խապէր վէրիթը: Պէոյլէճէ Բրիստոսըն զաթը վէ վա-
ղիֆէսի հազգընտա 'Ահտ ը 'Աթիգտէ եիւզտէն զիյատէ
վահիլլէ վէրիլէն խապէրլէր վար տըր: Պու խապէրլէրին էք-
սէրի Բրիստոսըն զուհուրընտան ագալլի 600 սէնէ էվիլէ օ-
լուպ' պուշլարըն գըսմը ա'զամը խաթըր ու խայալա կէլմէզ
վէ խուսուսա պիրիպիրինէ մուխալիֆ կէօրիւնէն վէ ճիւմլէսի
տախի փէք զարիպ խապէրլէրտէն պուլունմաղլէ հիքմէթ վէ
գուտրէթի իլահիլլէ օլմագսըզ պուշլարըն թէպիլիլինէ ճէսա-
րէթ էտիլմէյէճէք իտի: Պիր ատէմ' պէոյիւք պիր ճիհանկիր
հազգընտա թախմինէն 'ուսուլմի վէ սաթհի շէյլէր գապլ էլ
վուգու' ինպար էտէ պիլլը: Լաքին Բրիստոս հազգընտա հի-
քէսյէ օլունան պուճա խուսուսի վէ եէքտիլէրինէ մուխա-
լիֆ կէօրիւնէն շէյլէրին անճազ հէր շէյի քէնտի իրատէթի
իւզըն իճըա էթմէյէ գատիր օլան Զաթ գապլ էլ վուգու'
ինպար էտէ պիլլը: Բրիստոս տախի տիւնեայա կէլտիլինտէ
քէնտի հազգընտա էվիլտէն կէօթէրիլէն հիսապսըզ 'ալա-
մէլլէր քէնտիսինտէ մէվճուտ օլտըղը կէօրիւնտիւ, շէյլէ

քի Ալլահ 'գաւառիմոնէն պէրու մուգատտէս փէյղամպէրէրէ-
նին աղղըյէ սէօյլէտիյի իւզըրէ' (Առգ. 1. 69) անըն նասը
վէ նէ մագսէտ իչիւն զուհուր էտէճէյինի իխպար էթմիշ
խտ, Գրիստոս տախի չէմոն էօյլէ վէ օ մագսէտ իչիւն զու-
հուր էթմիշ տիբ' տէնիլէ պիլիբ:

Եւհուտիլէր իլէ անլէրէ գոնու օլան միլլէթլէր հագգըն-
տա 'Ահա ք 'Աթիգին դապլ էլ վուգու' վէրտիյի խապէրլէր
պու միլլէթլէրին թարիխինէ, քէզալիք Գիթապ ք Մուգատ-
տէստէ Գրիստոս հագգընտա օլան խապէրլէր անըն սիյրէթի-
նէ, թա'լիմաթ ու միւճիզաթընա վէ սուրէթ ի վէֆաթընա
վէ մէլէքիւթիւնիւն թարիխ թէ'սիս ու ինթիշարընա միւն-
սիֆանէ թաթպիգ էտիլտիքտէ, իխպարաթ ք մէզքիւրէնի
իլհամ ք իլահիյլէ օլտըղը թէհագգիւք էտեր. էյէր պու խա-
պէրլէր իլհամ ք իլահիյլէ իտէ, անլէր իլէ պիլիքտէ ի'թա օ-
լուան դաւառնիյն ու էվսմիլին տախի իլհամ ք իլահի օլմա-
սը լաղըմ կէլիբ:

Գիթապ ք Մուգատտէսին Ալլահ թարաֆընտան օլտըղըն
խապաթ իչիւն պիլիմ պուրայա դատար անըն հալի օլտըղը
միւճիզաթ վէ իխպարաթ ք փէյղամպէրանէտէն իրատ էթ-
տիյիմիզ պուրհանլարտան մա'տա պիբ պուրհան տահա վար
տըր, պու տախի Գիթապ ք Մուգատտէսին տիլաղ ք համի-
տէյէ տա'իր թա'լիմաթընտան իսթինթաճ օլուան պուր-
հան տըր:

Էյէր Գիթապ ք Մուգատտէս Ալլահ թարաֆընտան տէ-
յիլ իտէ, անըն տէսիսէյլէ իսթիրա' օլուամիշ պիբ մասալ
քիթապը օլմասը լաղըմ կէլիբ. պու սուրէթլէ պիլիմ հալլ
էտէճէյիմիզ մսէլէ պու տըր քի պու իբի գըյաստան հաճ-
կըսը տահա զիյատէ 'աղլա եագըն տըր, եա'նի Գիթապ ք
Մուգատտէսին թէ'սիբ ի իլահիյլէ եագըլմիշ օլտըղը մը,
եօգսա տէսիսէյի տաէմլէրին իշի օլտըղը մը 'աղլա եա-
գըն տըր: Հէր նէ դատար Ալլահ թարաֆընտան օլան պիբ
իլհամըն նէ տիւրլիւ օլաճաղընա հիւքմ էթմէք սուրէթէն
պիլլէրէ միւշքիլ պիբ մէսէլէ կէօրիւնիւր իտէ տէ, ֆագաթ
շու իբի մէսէլէտէն պիլիլնէ հիւքմ էթմէք, եա'նի Գիթապ ք
Մուգատտէսին հալի օլտըղը թա'լիմաթ Ալլահն թէ'սիլիլէ

մի, եօգսա տէսիսէյի տաէմլէրին իշի մի օլտըղըն հէր քէս
հալլ էտէ պիլիբ:

Գիթապ ք Մուգատտէսին տիլաղ ք համիտէյէ տա'իր թա'-
լիմաթընտա պիլիլնէ խուսուս Գաթէնէֆէ փէք չօք էհէմի-
յէթ վէրիլմէսի տիբ: Ինսանըն իսթիշա' էթմիշ օլտըղը տին-
լէր հագգընտաքի մա'լիմաթընա պագարագ տէյէ պիլիլիզ
քի էյէր Գիթապ ք Մուգատտէսին թա'լիմ էթտիյի տին
ինսան իսթիլա' ք օլմաշ օլաա իտի, եա սստէճէ ոյին ու
'ատէթլէրին իճրատընը թալէպ էտեր իտի, վէ եաթօտ ա'մալ ք
խայրիյէտէն մա'տուտ օլան պիբ դաշ շէյլէրի ֆէրա'իզ ի տի-
լաղիյէ տէյիւ թա'լիմ էտեր իտի. նիթէքիմ շինուու մէզ-
հէպի պիբ թաղըմ ոյին ու 'ատէթլէրին իճրատընա պու-
լուանալարա պէօյիւք պէօյիւք միւքեաֆաթ վա'տ էտեր. Եւ-
հուտիլէր արասընտա զուհուր էտէն ֆըրգալար տախի ինսան
իսթիլա' ք օլան պիբ դաշ ըիվայէթլէրի իճրա էթմէք շէ-
րի'թ ք տիլաղիյէյի հըֆզ էթմէքտէն զիյատէ մէրղուպ վէ
մագպուլ տըր' տէյիւ թա'լիմ էտէրլէր իտի: Պիլաքս Գի-
թապ ք Մուգատտէսին հէր քէստէն դալաճէ վէ տիլաղա Գաթ-
էնէֆէ թալէպ էթմէրլէ գուտսիյէթ օլմատըղա պիբ տաէմին
Ալլահ մագպուլ օլամայաճաղընը ('Խպր. 12. 14; Մաթ. 3. 8;
2 Գոր. 7. 1; 4 Պետ. 1. 13; 16; Մէզ. 24. 3, 4), վէ սա'իր
հիշ պիբ 'ամէլ վէ եա քէլամ ֆագիլէթ ի տիլաղիյէ եէրի-
նի թութամայաճաղընը 'ալէնէն իլան էտեր. շէյլէքի Գրիս-
տոսըն իսթիլէ վա'ղ էտէնլէր պիլէ շէրի իրթիքեապ էթտիք-
լէր թագտիրտէ ըէտտ օլուաճագ տըր (Մաթ. 7. 22, 23;
4 Գոր. 9. 27): Պու էճլտէն հագգ տինի դապուլ վէ իզրար
էտէնլէր հէր հալտէ գուտսիյէթ մալիք օլմաղա տախի սա'յ
ու զայրէթ էթմէք կէրէք տիրլէր (Թիթ. 3. 8):

Գիթապ ք Մուգատտէսին թա'լիմ էթտիյի ֆէրայիլ ի տի-
լաղիյէյէ կէլինճէ' պուշարըն ճիւլէսի տախի ինսանըն քէշֆ
վէ եա թահսին էտէմէյէճէյի տիլաղտան տըր: Բոմալլար
քէնտի 'աղբէրիճէ նամ ու շէօհրէթլէրիլլէ միւֆթիլի իտիլէր.
տախի քէնտի հիքմէթ ի 'ալիլէրիլլէ միւֆթիլի իտիլէր.
Եւհուտիլէր իտէ քէնտիլէրին Ալլահն խոսս վէ պիլիլիք
գալմը 'ատտ էտէրէք կէրէք իւզլէրլէրինէ թէսալիլէթ էթ-

Վազգր՝ա հէր քէս ֆէզա՛իլ է 'այլկէյէ տա՛իմս մէտհ ու
 Թալլէկէ էթմէյէ հազըր տըր . դատիմ՝ ֆիլէսօֆլար քէնտի-
 լըրինտէ, հէմ տէ քէնտի հէմէհհրիլէրինտէ կէօրտուքլէրի
 ախլազ ք 'այլկէտէն տահա 'այլ ֆաղիլէթլէր Թալլէզ էտէր
 ըհսալէլէր դալէմէ ալմըշ օլտըզլարընը դապուլ էտէրիզ, Վէ
 էյէր 'Ահտ ք ձէտիտ մուհարրիբլէրի ֆէլէտֆէ էօյրէնմիշ օլ-
 սա իտիլէր, 'ալլամմ՝ ք նասըն հայիզ օլտըզլարը ախլազտան
 տահա 'այլ պիր ախլազ Թալլիմ՝ էթմէլէրի մուհիզիլ է Թէ՛տճ-
 ճիւզ օլմազ իտի: Ֆազաթ աշլէր 'իւմմի՛' իքէն Թալլիմ՝ էթ-
 տիքլէրի դանուն ու էսասլար ինսանլարըն ինքասընտա պու-
 լընտըզլարը ա՛մալ ք խայրկէյէ ֆայիզ օլտըզտան մա՛տա,
 մազպուլ սայտըզլարընա պիլէ ֆայիզ տիր: Կնճիլ առտմէլէ-
 րին տլ էլ 'ուսում՝ Թահհսին էթտիլի ախլազ ք համտէտէ-
 տէն տահա 'այլ պիր ախլազ Թալսիկէ էթտիքտէն մա՛-
 տա, չօգ տէֆ՛ա աշլէրին Թահհսին էթտիլինն մուխալիֆ օլան
 պիր ախլազ ք համիտէ տախի Թալսիկէ էտէր: Խըքէնճէլէրէ

ՊՈՆՏՈՍԱՆ մատա Բիթապ Ը ՄՈՂԳԱՏՈՒՄԵՍ ատեմէրին
գաստ ու նիյէթլէրինի նիգամ ալթընա ալմադ միւրատըլլէ
պոնլարըն հէր շէյտէն էվիլէ Ալլահն իրատէթինէ մուվա
ֆըդ օլմալարընը թալէպ էտէր : Խալգը աղտըրմագ իսթէյէն
ֆէնա ատեմէր պու կիպի էսասլար թա'լիմ էտեմէղլէր . էյի
ատեմէր տաիի , էյեր օլ էսասլար հագիգաթէն քէնտիլէրէ
Ալլահ թարաֆընտան պիտիլիլմիշ օլմասա իտի , անլէրի
թա'լիմ էթտիլլէրի վաղըթ , պիզ պոնլարը Ալլահտան ալա-
րագ սիզէ թա'լիմ էտիյօրըղ տէյէմէղլէր իտի : Վէ մասէմ
քի Բիթապ Ը ՄՈՂԳԱՏՈՒՄԵՍ մուշարրիլլէրի էյի Ղէվաթտան
օլմաղլէ պէրտապըր պու իտտի'ատա պուլունտօյօրըր , տէմք
տիլր քի քիթապը Ը մէշպուրըն թա'լիմ էթտիլլի տիլազ ին-
սանըն պուլուշարրնտան տէլիլ տիլ :

Քիթթապը Մուզգատտեան թա'լիմ՝ էթտեյի տախազն սա'իր
խուսուսարը տախի վար տըր քի անլէր տողըու վէ տիգ-
գաթ էտիլէճէք շէյլէր տիր։ Քիթթապը Մուզգատտեա տա'լիմա
կիւնաճըն Ալլահա գարշը պիր 'իսեան օլտըրընը վէ հէր պիր
էյի 'ամէլ իշիւն ինսանա վէ սա'իր պիր վաալթայա տէյիլլ
անճագ Աււահ շէ-քը Լահայ խաթիյի թա'լիմ էտէր։ Եվվէլ-
կիւնաճըն Ալլահա գարշը պիր 'իսեան օլտըրը թա'լիմի փուլթ-
փէրէսթլէրին հըբմէթինէ միւլթապըգ տէյիլ իտի։ Կիլիւրըն
պէլլէրընճա "Ֆիլեսօֆըր Ալլահ հիշպըր շէյ իշիւն զազապա
կէլլէդ, տառմէլէր պիր կէօնէ պէլա տախի կէօնտըմէդ" տէ-
յիւ թա'լիմ էտէրլէր իտի։ Պիլ'սըս Քիթթապը Մուզգատտեան
թա'լիմինճէ՝ Ամայլէգիլէր (Խուր, 17, 16), վէ Սէնհարիպ

(4 Միւլ. 19. 22—37) վէ Պէշտոսար (Տան. 5. 23) մէկքէր իւզէրինէ կէլէն պելալարա տնկերին կիւնաճարը սէպէպ օլ-մուշ խտի, Գէզալիք 'Էլի (1 Միւլ. 2. 29, 30) վէ Տաուտ (2 Միւլ. 12. 9—12, Մէզ. 51. 4) իւզէրինէ կէլէն պելալարա կիւնաճարը սէպէպ օլմուշ խտի, Նատապ իւէ Ապիհու-նըն (Լաւ. 10. 1—3) վէ 'Ուզղանըն (2 Միւլ. 6. 7) վէ Հէրօ-տէսին (Ա'մալ. 12. 23) վէ Գաթը կիւնաճատն իւլերի կէլմիշ խտի, Աւելլամըն պաշընա կէլէն ֆէլաքէթլէր իւէ հիւքիւ-մէթին իքիյէ թագսիմի, վէ Եէհուտա իւէ Իսրայէլին էսա-րէթի վէ հիւքիւմէթլէրինին ինգըրազը կիւնաճատն իւլերի կէլմիշ խտի (3 Միւլ. 11. 3—14, 4 Միւլ. 17. 14—23, 2 Թէվ. 36. 16, 17, Լուգ. 19. 42—44, Բոմ. 11. 20):

Սանիյէն՝ հէր պիր էյի 'ամէլ իչիւն Ալլահա 'արզ և շիւքը էթ մէք ինսան գալպինին թապի'ի մէյլ ու արզուլերի իւէ իթ-թիֆազ էթմէզ, Գեազիպ պիր մա'ալիմին՝ Պէն պէյիւք պիր զաթ ըմ' (Ա'մալ. 8. 9) տէյիւ ի'լան էթմէսի 'ատէթ հիւքմիւ-նէ կէլմիշ խտի. ֆազաթ Քիթապ և Մուգատտէսին պաշընա մադսէտի ինսանըն էֆրեարընը եալլընզ Ալլահա սէվզ էթմէք տիր, Մուսա (Թէս. 1. 31, 2. 33, 3. 3, 4. 32—38, Խուր. 18. 8), Եէշու' (Եէշ. 23. 3), Տաուտ (1 Թէվ. 29. 11, 14), Տա-նիւլ (Տան. 2. 20, 23, 30), 'Էլրա ('Էլր. 7. 28), Նէհէմիա (Նէհ. 2. 12), Պետրոս վէ Կուհաննա (Ա'մալ. 3. 12—16), Փապլոս (Ա'մալ. 21. 19, 1 Գոր. 3. 5—7, 2 Գոր. 4. 7) պէյլէ Կափաղար, Քիթապ և Մուգատտէս ինսանըն ֆիքրինի Ալլա-հա իրշտա էթմէք իչիւն մէմէքէթլէր իչիւնա զուհուրա կէ-լէն թէպէտուիլլէր ու թէրադդիլէր (Իշա'. 44. 28, 'Էլր. 17. 7—10, 25. 9, Տան. 4. 35) վէ թապի'աթըն 'ատի նիզամ ու 'ամէլիյաթը պիլէ (Մէզ. 104. 5—30, 'Էլր. 5. 24, Եսէլ 2. 23—35, Մաթ. 10. 29) Ալլահըն էմրի իւզըն վուզու' պուլուր տէյիւ թա'լիմ էտէր, Գէզալիք Ալլահա իման էթմէք, Կա-նի անըն սըֆաթ և ճէլիլէսինին քէմալինէ նիհայէթ օլմատը-զընա վէ էվամիրինին գուտսիյէթինէ ինանմազլըզ հէր տիւր-լիւ իթա'աթա էսաա 'ատտ էտէրէք անճագ Ալլահըն 'ինայէ-թիլլէ էյի 'ամէլլէրին իճրատընա էմքեան օլաղընը վէ Ալլահըն 'ինայէթի օլմատըզճա հիւ պիր շէյ Կափըլամայաճաղընը ա-

տէմէրէ թա'լիմ էտէր (Եֆ. 2. 8, 9, 'Իպր. 11. 6, Ֆիլի. 4. 13, 2 Գոր. 12. 9, Եուհ. 15. 5):

Քիթապ և Մուգատտէս մուհարրիլլէրինտէ միւշաճտէ էտիլէն սաֆվէթ ու խուլուս տախի շայան և արգաթ տըր. զիւրա պու սըֆէթլէր միւթէ'ատսըպ վէ մուզիլլ քիմսէլէրտէ պուլուհմազ, Պու մուհարրիլլէր քէնտի գաթմարընը կիւնաճ-լարընը ի'լան էտէրլէր, Նիթէքիմ Մուսա պէնի Իսրայէլէ- 'Ալիզ պիլտիլիմ' կիւնտէն պէրու Բապպա 'ատի քիմնէլէր սի-նիզ" (Թէս. 9. 24) տէյիւ պուլուրուր, Մուսատան սոնկրա կէլէն փէյզամպէրլէր տախի պէյլէ սէյլէմիշլէր տիր (Հաք. 2. 19, 1 Միւլ. 12. 12, Նէհ. 9), Գէզալիք ասա խաթըրա րի'այէթ էթմէլէրէք կէրէք քէնտիլլէրին վէ կէրէք սա'իր մէշ-հուր ատէմլէրին գուտուրլարընը զիւր էտէրլէր. էյիւր Քի-թապ և Մուգատտէս մուհարրիլլէրի ալտատընը քիմնէլէր օլա-յըրըր, քէնտի իշլէրինէ խալլէ կէթիլմէմէք իչիւն կէրէք քէնտիլլէրին վէ կէրէք սա'իր էսհապ և քիւրամըն իոգսանլարընը հէր հալտէ սէթը էտէճէրլէր խտի, Մուսա էճատարն (Թէք. 12. 11—13, 20 նճի պապ վէ սա'իրէ) հաթթա քէնտի ճէտտի Լալլինին (Թէք. 49. 5—7) վէ պիրատէրի Հարուհ իւէ անըն պէ-ս-յիւք օղուլլարընը (Խուր. 32, Լալ. 10) կիւնաճարընը զիւր էթաիլէրտէն մա'տա, Եինէ օ սաֆվէթ ի գալպլէ քէնտի կիւ-նաճարընը տախի զիւր էտէր (Ա'տ. 20. 12, 27. 12—14, Թէս. 32. 51, 52):

Ինճիլ մուհարրիլլէրի տախի կէրէք քէնտիլլէրին վէ կէրէք սա'իր րէսուլլէրին կիւնաճարընը 'ալմէ ի'լան էտէրլէր (Մաթ. 26. 31—56, 8. 10, 26, 15. 16, 16. 7—11, 18. 3, 20. 20—28, Մար. 6. 52, 8. 17, 18, 9. 32—34, 10. 13, 14, 14. 27—31, 35—45, 50, 16. 14, Լուգ. 8. 24, 25, 9. 40—45, 18. 34, 22. 24, 24. 41), Վէ Եինէ պու սաֆվէթ ի գալպլէ Քիթապ և Մուգատ-տէս մուհարրիլլէրի Բապպամընը թէնէգզիւլիւնիւ, վէ չէք-տիլի միհնէթ ու էլէմլէրի վէ խալա կէրիլտիլիտէ Ալլահ թարաֆընտան թէքը օլուշաղընը հիքեայէ էտէրլէր (Մաթ. 27. 46, 'Իպր. 5. 7), Բէսուլլէր թէքիլ էթմիշ օլաղլարը քիլիսէլէրտէ զուհուրա կէլէն ֆըրդալարը խաթըր կէօնիւլ սայմայարազ զիւր էտէրլէր. հաթթա քէնտիլլէրին րէսալէթէ

սեւահայկեթիւրի ոլուպ ոլմատըը հազգընտա շիւպհէ 'արըզ
 ոլտըըըը զիբը էտէրէր (1 Գօր. 4. 11, 12; 5. 4; 2 Գօր. 2. 4;
 11. 5—23; 12. 20): Հէր պիր միւնսիֆ ատէմ տօղրու սեօյ-
 լէմէք Գիթապը Մուգատտէսին պէլլի պիր խասասըր ոլտը-
 ղըըը թաստիգ պիրլէ, անըն մուհարրիւրէրի 'հիլէ իլէ հարե-
 քէթ էթմէզ վէ Ալլահըն քէլամըը թահրիֆ էլլէմէզ, ան-
 ճադ հազգը իղհար էթմէքլէ քէնտի քէնտիլէրինի Ալլահըն
 հուղուրընտա հէր պիր ատէմին զամիրինէ թալսիլէ էտէր''
 քիմնէլէր ոլտըզլարըըն իգրար էտէճէք տիր (2 Գօր. 4. 2):

Պագաթ Գիթապը Մուգատտէս հազգընտա օլան պու
 միւթալաթըըըընտան ախլադը ը համիտէ հազգընտա օլան
 թա'լիմի թէմամիլլէ անկլաշլլամազ. պու խուսուրը լաշըքը-
 լէ անկլամազ իչիւն թա'լիմի մէզքիւրիւ սա'իր ինսան թա'լ-
 լիմաթընա թաթպիգ էթմէմիզ իճապ էտէր: Իհհամըզ
 միւ'էլլիֆէրտէն պա'ղըլարը ֆաղիլէթին մէպատի ի 'ումն-
 միլլէսինէ, պա'ղըլարը տախի իհսասը ախլադիլէյէ (բարոյական
 զգացողմներ) միւրաճա'աթ էտէրէք միւթէթիլիֆ ուսուլլէրլէ
 գուսուլլէթ իսթիհհասիլինէ չալըշըլլար իսէ տէ, պու չալըշմա-
 լարտան մաթլուպ օլան սէմէրէ հասըլ օլմամըշ տըր: Պաղի-
 լէթին մէպատի ի 'ումնմիլլէսի գուլվէ ի ֆիբրիլէ վէ հիք-
 մէթ նիթիճէլէրինտէն օլմաղլէ գուսուլլէթ ի մաթլուպէլին
 հուսուլլինէ քէաֆի տէլիլ տիր: Իհսասը ախլադիլէյէ տա-
 խի մուրաճա'աթ էթմէք ֆա'իտէսիլ տիր. զիրա պու հիսս-
 լէր եա չափուք կէչիպ կիտէրլէր, վէ եա տահա գուլվէթի
 օլան նէֆս ի էմմարէ (կիրք) զալէպէ էտէրէք անլէրի իֆսատ
 էտէր. զիրա իհսասըմըզ իլէ նէֆս ի էմմարէ արասընտա փէք
 սըքը պիր 'ալագա ոլտըղընտան նէֆս ի էմմարէ հարէքէթէ
 կէլտիլի վազըթտա վէ պիզիմ թա'մ զապթը ը նէֆսէ միւհ-
 թաճ պուրուհարըմըզ պիր զէմանտա իհսասըմըզ փէք զա'իֆ-
 լէնմիշ օլուր: Իհսասը ախլադիլէյէ միւթէլէնտ օլան ու-
 սուլլարլէ մուգատտէս հալէ վասըլ օլմազ հէման զայր ի
 միւմֆին տիր. չիւքի պու ուսուլլարըն հիւնն ի թէսիրի
 գուլվէ ի ֆիբրիլէնի քէմալլինէ մէնութ օլուպ՝ քէմալ իսէ
 ինսան իչիւն մուհալ տըր: Քէզալլէք պու ուսուլլար նազըս
 տըրլար. չիւքի նէ տիւշմիւշ ոլտըղըմըզ հալ ի սէֆալէթի

կէսթէրիյօրլար, նէ տախի իսլահ ը հալ իչիւն մուգթաղի
 օլան չարէլէրի պէյան էտիյօրլար. Գիթապը Մուգատտէս
 իսէ կէրէք հալ ի սէֆալէթիմիլլէն վէ կէրէք պու հալաէն
 գուրթուլմազ իչիւն իգթիլա էտէն չարէլէրտէն պահս է-
 տիպ՝ օլ չարէլէրին նէ ոլտըղընը եալընըզ Ալլահըն քէլա-
 մընտան էօյրէնէ պիլէճէյիմիլլի իֆատէ էտէր: Գիթապը Մու-
 գատտէս կվվէլա պիլէ հալ ի սէֆալէթիմիլլի պիլտիրիր.
 պա'տէհու վիճառըմըզ թէնիլիր էտէրէք պիլէ կիւհաշլարը-
 մըզը անկլատըր, վէ սէվէ ը թապի'աթը 'ազլա վէ 'ազլը
 մուհապպէթէ, մուհապպէթի տախի Ալլահա միւթի՝ գըլմա-
 ղա ճէհտ էտէրէք իհսասըմըզ հէմ գուլվէթլէնտիրիր, հէմ
 թաթհիլ էտէր. իշթէ պու թարիլլէ իշլէք վէ միւհասիր օ-
 լան պիր ֆաղիլէթին հուսուլլինէ վասըթա օլուր:

Գիթապը Մուգատտէսին ինսանտան օլմայըպ, անճադ Ալլահ-
 տան օլտըղը խուսուրընտա ախլադ ի համիտէտէն իսթիլթաճ
 էտիլէճէք էն գուլվէթլի պուրհանլարտան պիրի տախի Գրիս-
 տոսըն սիլլէթի տիր: Պու պուրհանըն գուլվէթի փէք օ դա-
 տար թա'պիրէ կէլէմէզ իսէ տէ, դապլէն հիսս օլուհուր. վէ
 պու հիսսին տէրէճէսի տախի դարիլինի մալիք ոլտըզլարը
 ախլադի հիսսին տէրէճէսիլլէ միւթէնասիլ տիր: Պիր ա-
 տէմ նէ տէրէճէ գուսուլլէթ ու թէհարէթէ մալիք իսէ,
 պու պուրհանըն գուլվէթլինի օ տէրէճէ հիսս էտէր: Կա-
 թանայլէ միսիլլիւ տէրուլլէրինտէ հիլէ պուլուհմայըպ, հա-
 ղիգաթտէ Խարայլլի օլանլար անըն իլէ պէրապէր՝ 'Գապպի
 սէն Խալուլլահ սըն, սէն Խարայլլին Մէլիլ սին'' տէլիւ նի-
 տա էտէճէքլէր տիր:

Բեսուլլէր Գրիստոսըն ախլադը ը համիտէսինի պէլլի վէ ճիւմլէ
 թարաֆընտան դապուլ օլուհմըզ պիր էմր ի վազը'ա սայա-
 րազ անը թանըյան ատէմլէրին շէհատէթլին անըն ախլադը
 համիտէսինէ պիր տէլիլ տէլիւ զիբը էտէրլէր: Գրիստոսըն
 քէլամընը տինկէյէնլէր անըն ախլադը ը համիտէյէ տա'իր օ-
 լան թա'լիմինտէ պիր գուսուր պուլմայըպա սիւքիւթ վէ
 խահիլլէ տինկէմէլէրի տախի Գրիստոսըն ախլադը ը համիտէյէ
 մալիք իսիլլինէ վազըզ պիր տէլիլ տիր. զիրա Գրիստոս մէն'
 էթտիլի 'ամէլլէրի քէնտիսի իշլէմիշ օլա իսի, գալլ ու

Ֆիլի պիւրի պիւրինէ ուշմայարադ խաղ շաղարընտա մահճուպ
օլաճադ խտի . հալ պու քի Գրիստոսա խուսուսմէթ էտէնլէր
պիլէ սիլրէթի 'ալէյհնտէ պիւր շէյ տէյէմէտիլէր :

Գրիստոսըն մուգատտէս պիւր զաթ գապուլ օլունտըր ա-
թի իւզ զիքը շէհատէթլէրտէն կէօրիւլիւր . Եռւհ. 7. 46—51 :
8. 46 : 10. 32 : Մաթ. 26. 59 : 27. 23, 24 : Լուգ. 23. 13—15 :
Ա'մալ. 3. 13, 14 : 1 Պետ. 2. 21—23 : Անըն 'ինայէթ ու
շէֆգաթը շու պյէթլէրտէ զիքը օլունուր . Եռւհ. 4 : Լուգ.
9. 55, 56 : 40. 30—37 : Մար. 7. 24—37 : 40. 13—21 ,
45—52 : Լուգ. 13. 16 : 14. 12 : 22. 50, 51 : Մաթ. 9. 36, վէ
ղայրի . 18. 11, վէ զայրի : Լուծֆ ու մուհապպէթի շու պյէթ-
լէրտէ հիքեայէ օլունուր . Մաթ. 14. 27—31 : Լուգ. 19. 5 :
22. 61 : Եռւհ. 11. 25—27, 33—35 : Հիւմ ու Թէվաղը'ը .
Մաթ. 9. 28—30 : 18. 22, վէ զայրի : 5. 1—12 : Լուգ. 22. 27 :
Եռւհ. 13. 4 : Շէհա'աթ ու սէպաթը վէ Ալլահըն իրատէթի-
նէ իթա'աթը . Մաթ. 26. 39—46 : Մար. 10. 32 : Լուգ. 4.
23, վէ զայրի : 13. 31, վէ զայրի . 18. 31 : Եռւհ. 11. 7 : 18. 4,
վէ զայրի : Խուլուսը վէ բի'ա իլէ միւտահանէտէն նէֆրէթի .
Մաթ. 6. 1—18 : 10. 16—39 : 22. 18, վէ զայրի : Մար. 12.
38—40 : Լուգ. 11. 44, վէ զայրի : Եռւհ. 16. 4—6 : Տէրունճէ
րահաթա մալիք վէ միւթէ'աստըպլէրէ մախսուս օլան շիտ-
տէթտէն պէրի օլտըր . Մաթ. 8. 20 : 23. 23 : Լուգ. 5.
29—35 : Եռւհ. 2. 1, վէ զայրի : Մար. 12. 47 :

Քիթապը Մուգատտէսին տիւրադը համիտէ հազընտա
օլան թա'լիմինտէ տիգդաթա շայան տիկէր պիւր խուսուս
տախի թա'լիմ'ի մէղքիւր վասթթաթըլէ ինսանտա հասըլ
օլան հիւսնի թէ'սիւր տիւր : Պու թէ'սիւրին մահէյէթինի իղահ
էթմէք իչիւն եալընը պիւր գաչ վազը'անըն զիքրինի քեաֆի
'ատտ էտէրիլ :

Միւլաթըն պիւրինճի 'ասըրնտա ինճիլին վա'ղընտան իլէրի
կէլէն հիւսնի նէթիճէ էյի թանըլըն վէ Բեսուլլէրին բեսա-
լէլէրինտէ զիքը օլունմըն տըր : Փալլօս Գօրընթօստա վէ
Էֆսուստա (1 Գօր. 6. 11 : Էֆ. 4. 20, վէ զայրի : 2. 4), Պետ-
րոս տախի Փօնթօս վէ Ղալաթիատա (1 Պետ. 4. 3) Վուգու'ա
կէլէն նէթիճէյի իշար էտէրլէր : Խրիսթիյանըլըն էվլէլա

պաշգա տտէմլէրտէն էֆղալ տէյիլ իքէն , Ֆէսաաա վարմըն
էզլէ պիւր 'ասըրտա վէ էն Ֆէնա հիւքիւմէթլէր խտարէսի
թահթընտա պիլէ ինսանըն վասթը օլա պիլէճէյի Ֆաղիլէթին
էն եիւքսէք տէրէճէսինէ վասթը օլմուշար տըր :

Պու միսիլիւ շէհատէթլէր գատիմ վաղըլարտա Տին ի
Մէսիհի լէհիտէ եաղըմըն օլան Միւտաֆա'ալարտա տախի
պուլունուր : Բամալը Գլէմէս (Թ. Մ. 100) Գօրընթօսըլարա
եաղաթըր մէթուպտա տիլէրին Ֆաղիլէթինի թա'րիֆ էտէր
իքէն , 'Բի'մ սիլին իչինիգտէ մէքս էտիպտէ , սիլին ինթի-
պահ վէ 'իֆֆէթ իւզրէ օլան տիյանէթինիլէ թէ'աճճիւպ
էթմէզ . վէ սիլին խուլուսլէ օլան միւսաֆիրֆէրվէրլիլիլիլի
պիլմէզ . սիլ միւթէքէպպիւր տէյիլ սինիլ , միւթէվազը' օր-
նը . սիլ Ալլահըն իհսան էթտիլի եէվմի էքմէյէ գանա'աթ
էտէրսինիլ . Ալլահըն քէլամըն իհթիմամլէ իսթիմա' տէյիլ
սինիլ վէ մուհապպէթտէ սա'իրլէրէ Ֆա'իգ սինիլ" տէյիլ
պուլունուր : Ֆէլէֆէ ի էֆլաթուհիլիլի թէրվիճ էթմիլ օ-
լան յիւսթէն նամ շէհա (Թ. Մ. 165) թահրի էթտիլի
Միւտաֆա'ատէ "Պիլ Մուգատտէմա Ֆիլի զինտան իօշ-
լանըր իքէն , շիմոի ճիւմլէտէն զիյատէ 'իֆֆէթ իւզրէ հարէ-
լանըր էտէրիլ . պիւլիւ վէ սիհր իսթիմալ էտէր իքէն , շիմ-
տի քէնտի նէֆալէրիմիլիլի հադգ Ալլահա վազֆ էթմիլ իլ .
հէր շէյտէն զիյատէ ազչէ վէ գաղանճա բաղպէթ էտէր ի-
քէն , շիմոի պիւթիւն էմվալիմիլիլի միւշթէրէք սայարադ , հէր
քէնէ իհթիյաճընա կէօրէ թէվիլի' էտէրիլ" տէյիլ պուլունու-
մըն տըր : Մինուկիոս Ֆէլիքս փութիւրէսթ մու'արըլարտան
պիւրինէ խիթապէն" Սիլ Ֆէնալըք մէյտանա կէլտիքտէն
սօնկուս սնը թէքտիլ էտէր սինիլ , պիլ Ֆէնա պիւր միւլահա-
զալը Ֆիքրիմիլտէն կէչիւմէյի պիլէ կիւնահ 'ատտ էտէրիլ .
հապսխանլէր սիլին մէզճէպտաշարընըլէ տօլա տըր . օրատա
պիւր Խրիսթիյան պուլունմալ , վէ էյէր պուլունմաճադ օլա ,
եա խաթաթըն պիլիլ , վէ եա մուրթատ օլան տըր" տէյօր :
Լաթին ինսանընտա իլք ֆիլիսէ միւլէրրիլի օլալ' թահրի-
թաթը պու սնէ գատար մէվճուտ օլան թէրթուլիանոս
(Թ. Մ. 220) տախի պու եօլտա շէհատէթ էտէրէք Բամա
(Թ. Մ. 220) տախի պու եօլտա շէհատէթ էտէրէք Բամա
մէմալիքինտէ Խրիսթիյանըլըն հիւսնի թէ'սիւրինի հէր քէս-

ճէ մա'լիւմ պիր հազիգամթ կիպի զկեր էտիյոր : Օրիգինէս տախի Բէլսոսա գարշը հաղորդը ճէվապտա (Թ. Մ. 243) վէ կոստանդիանոսն խոճասը օլան Լանկտանտիոս (Թ. Մ. 325) քէնտի թահրիթրտա մեղքիւր շէհատէթլերի թէքրարարար : Յուլիանոս իմիէրաթօր տախի խրիսթիյանլերի էօրնէք իթթիխազ էտէրէք ախլազ ք համիտէյէ մալիք օլմազ վէ զարիպլերէ վէ տիւշմէնլերէ մուհապպէթ իպրազ էթմէք խուսուսլարընտա խրիսթիյանլարա պէնդէմէլերինի թա'իֆէլերէ թա'վսիյէ էտիյոր :

Ինճիլին հիւան ի թէ'սիրի գատիմ միլլէթլերտէ փէք էրքէն կէօրիւտիւ : Երուանիսթանտա էն մէշուր վաղը ի շէրի'աթ օլան Լիգուրկոս վէ Սողոն էն ֆէնա ֆահշիյաթա միւսա'ատէ էթմիյլէր իտի : Կէֆա ի Բօմատա հէր տիւրիւ Ֆըսգ ու ֆիււ ճուր 'ալէնէն իրթիքեապ օլուհարգտան մա'տա, մագպուլ պիլէ 'ատտ օլուհուր իտի : Գաթլ ք նէֆա հէման ճիւմլէ միլլէթլէր 'իւտիտէ մէմտուհ պիր ֆի'լ թանրլմը իտի : Սէնէքա վէ Պուտարըոս վէ Պէջիւք ֆլինի վէ կուխտիլիանոս կիպի ֆիլէսօթլար վէ մէշուր ատէմլէր պու ճիւսյէթի մէտհ պիլէ էտիյորլար : Ինկիլ միւ'էրրիթլերինտէն օլան տինսիլ կիպպն տախի փութփէրէսթիլին պու գօրգուհճ 'ատէթէ մուխալէֆէթ էթմէտիլինէ շէհատէթ էտիյոր : Ինսան գուրպան էթմէք վէ եէնի տօղան չօճուղլարը տըշարըյա աթմադ կիպի ֆէնա 'ատէթլէրէ բուխսաթ վէրիլտիքտէն մա'տա, իճրասը էմը պիլէ օլուհմը իտի : Ֆագաթ ինճիլ վասըլ օլտըղը եէրլէրտէ մեղքիւր 'ամէլլերին գապիհ օլտըղըն հիւքմ' էտէրէք, անլերին իճրասընա մուհանս'աթ էթտի, վէ նիհայէթ պիւլթիւն պիւթիւն օլ 'ատէթլերին գալտըրըմասընա վասըթա օլտու : Պու ֆէնալըղլարըն մէտէնիյէթ վասըթասըյլէ գալտըրըմասըղլարը շուհտան միւսթէպան տըր քի թա'լիմ ու թէրպիյէ ճիհէթիլէ Մէսիհիլէրտէն իլէրի օլան միլլէթլերտէ մեղքիւր 'ատէթլէր պազի գալտը : պու 'ատէթլերին գալտըրըմասը ինսանճա օլան թէրպիյէնի թէրազգիլինէ կէօրէ տէյիլ, անճագ տա'իմա Բիթապ ք Մուգատտէս հազգընտա օլան մա'լիւմա ին տէրէճէ իլէրի կիթմիշ իսէ, մեղքիւր 'ատէթլէր տախի օ տէրէճէ էքսիլմը տիր :

Մուգատտա օլանլարա թէսէլլի վէրմէք վէ ֆուգարայը գալըրմադ հէման հալընըլ խրիսթիյան միլլէթլէրէ մախուսա տըր : Տին ի Մէսիհիլին իտիալընտան էվլէլ իսթանպօլտա տիւշիլանլերէ հարտըմ' իչիւն պիր պինա պիլէ եօգ իտի . գաա'իմ Բօմատա տախի ֆուգարախանէ պուլուհմադ իտի : Տին ի Մէսիհիլին իտիալընտան սօնկրա' իսթանպօլտա տուլար, խասթալար, զարիպլէր, իսթիյարլար վէ ֆագիլլէր իչիւն օթուգտան զիյատէ խուսուսի պինալար ինչա էտիլտի . պու մագպէտլէ Բօմատա տախի երիմի պէշտէն զիյատէ պէջիւք տա'իլլէր թէ'սիս էտիլտի : Հագգ իւզրէ տէնիլէ պիլըր քի Ինճիլ չօգ գարը ալմադ 'ատէթիլին իլլա էթտի, մուհարէպէնի տէհէթլերինի խաֆիֆլէթտի, էսիլլէրի գուրթարտըր քէօլլէրի ազատ էյլէտի, տէրէպէյիլինի տիգիլն ալթընա ալտը, վէ պարպար գապիլլէրին գանուշարըն իսաճ էթտի : Մէրգուլմ' կիպպն պու խուսուստա շէյլէ սէօլլէյօր . "Հագիգաթ վէ խուլուս շուհու իզարէ պիլի մէճպուր էտէր քի ֆութփէրէսթլէր Տին ի Մէսիհիլ գապուլ էթմէլլերիլէ պիր չօգ մէնֆա'աթ ք տիւնեէվլէյէ նա'իլ օլտըլար : Տին ի Մէսիհիլ 'իլմ ու քիթապէթ մաշալէսինի պիւլթիւն պիւլթիւն սէօն մէքտէն մէն' էթտի, վահիլլիլ իւսմաշաթար, ֆագիլլէր վէ պիւքէս օլանլարը սիյանէթ էթտի վէ ճէմիյէթ ի պէշէրիյէ աա'րասընտա սուլ ճ ինթիլամը մուհաֆազա, վէ հախօտ եէնիտէն թէ'սիս էյլէտի :

Բիթապ ք Մուգատտէսին սէհվ ու զալաթտան պէրի օալարադ սաղլանըմաթընտա Ալլահն հըֆլ ու հիմայէսի միւշահէտէ օլուհարըր կիպի, քիթապ ք մեղպուրըն հուսուլէ կէթիլտիլի սէմէրէլլէրտէ տախի գուտըրէթ ի իլահիյէ միւշահէտէ օլուհուր, վէ պու սէմէրէլլէր Բիթապ ք Մուգատտէսին իլլամ ք իլահի օլտըղըն գուվլէթիլ տէլլէրտէն մա'տուտ տըր : (I Սէլ. 1. 4—10 : Դալ. 5. 22, 23.)

Ֆագաթ Բիթապ ք Մուգատտէսին ախլազի պուրհանընտան պաշգա քիլլիլին բուհանի պուրհանը տախի վար տըր : Մուգատտէմա պէյան օլուհարըր իւզրէ ախլազի պուրհան 'Ահտ ք ճէտիտին թա'լիմ էթտիլի ախլազ ք համիտէտէն վէ Բապլըմըլ Ֆիսուս Բիստոսըն գուտիլլէթիւն վէ Տին ի

Մէսիսի էսասլարը վասըթասըլէ նաս արասընտա հուսուլէ կէլէն հիւան ինէթիճէլէրտէն 'իպարէթ տիր : Բուհանի պուհ-հան պահսընա կէլինճէ, պուհուհն հիւշ օլմազուս պիր գըսմը ինասըն իհասա ը տերուհիյէսի ֆիթապ ը Մուգատտէսին անլէրին բուհանի հայի հագգընտա էթտիյի թա'լիմէ քեա-միլէն միւթապըգ կէլմէսինտէ տիր : Ինճիլ ինասն ճինսինին քեւլիյէն ֆէսատա վարմը իտիյինի հիւքմ' էթմէսիյլէ ին-սանը իրթիքեապ էթտիյի կիւնահտան տօլպը թա'ղիր էթ-տիքտէն մա'տա, ինսան ճանընտա տերինճէ քեօքլէշմիշ պիր ֆէսատա մէվճուտ օլտըղընը վէ պուհ էճլտէն պիր թէճէտտիւտի էսասիյէ լուգըմ' կէօրիւտիյիւհիւ տախի պէյան էտեր : Էյէր ինասընար քէնտի հիսսլէրինին շէհատէթիյլէ, Ինճիլին մէղքիւր հիւքմիլէրի եանիլըշ տըր, վէ պիզ պիզիմ' իրատէ-թիմիլի Ալլահն իրատէթիինէ թապի' գըլմազա, վէ խօտպին-լիք իլէ թէքէպպիւր խուսուսընտա պիզի թա'ղիր էտէն էյմը-լէրէ թիթա'թ էթմէյէ մէյլլի իզ, տէյէ պիլէլէր իտի, Ին-ճիլին Ալլահտան օլմատըղընա ինանա պիլիլիլէր իտի : Ֆադաթ քիմնէ ինքեար էտէմէզ քի Ինճիլին քէլամը հէր քէսին հա-լինէ թէմամիլլէ միւթապըգ տըր, վէ պիր ատէմ' նէ տերէճէ տիգգաթիլէ թէֆթիլ էտէճէք օլտա, պուհ միւթապապաթը օ տերէճէտէ էյի կէօրիւր վէ հիսս էտէր . պուհ էճլտէն ին-սան Ինճիլին հագգ օլտըղընա տա'իր քէնտի տերուհինտէ փէք միւ'էսսիր պիր շէհատէթէ մալիք օլմուշ օլուր :

Մէղքիւր պուհհանըն տիկէր պիր գըսմը տախի շուհտան 'իպարէթ տիր քի ինսան Ինճիլին կէօթթէրտիյի չարէլէրի քէնտի հայինէ միւթապըգ պուհուր : Ինսան միւճրիմ' օլտը-ղընտան թէվպէյէ միւհթամ տըր . ֆասիտ օլտըղընտան գուտ-սիյէթէ միւհթամ տըր . իղվալարլէ մուհթամ օլտըղընտան գուտրէթէ միւհթամ տըր . տերալի վէ ֆանի պիր տիւնեա-տա եաշտաղընտան տիւնեանըն անա վէրէ պիլիյի հիսսէ-տէն տահա ա'լտ պիր հիսսէյէ միւհթամ տըր . էօիւմէ միւպ-թէլա օլտարաք էօլիւմտէն գօրգտըրը էճլտէն զէվալ պուլմաղ պիր 'էօմիէ միւշթադ տըր : Իշթէ Ինճիլ պուհ իհթիյաճլար-տան հէր պիրինին չարէսինի կէօթթէրիյօր : Զիրա Ինճիլ միւճրիմէ մաղֆէրէթ , ֆասիտէ գուտսիյէթ , իղվա իշինտէ

պուլուհանլարա դալէպէ վէ էօլիւմ' գօրգուսընտան թութու-լանլարա հայաթ միւթտէսի տիր :

Թա'լիմաթ ը ինճիլիյէ իլէ իհթիյաճաթ ը ինսանիյէ արա-սընտա միւնասէպէթ ի քեամիլէ մէվճուտ օլտըղը կիպի , մէղքիւր թա'լիմաթըն սէմերէլէրի հագգընտա Ինճիլին պէ-յանաթը իլէ Խրիսթիյանլէրին թէճրիպէլէրի արասընտա տախի միւթապապաթ ը քեամիլէ մէվճուտ օլտըղը շայան ը տիգգաթ տըր : Ալլահն քէլամընա իթա'աթ էթմէքտէն հուսուլէ կէլէն սէմերէլէրին ֆիթապ ը Մուգատտէստէ տէֆ'ա տէֆ'ա թա'րիֆ վէ թէ'ահհիւտ էտիլմէսի գապլ էլ վուգու' խապէրլէրտէն օլուպ' պուհլար Խրիսթիյանլէրին թէճրիպէ ի հալլէրիյէ հէր կիւն մէյտանա չըգար : Թէվպէ վէ անըն սէ-մերէլէրի, Ալլահն քէլամընա իթա'աթ էթմէք վէ պուհ ի-թա'աթտան հէր կիւն թէվլիլիւտ էտէն նուր ու սէլամէթ , տու'անըն միւ'էսսիր օլտըղը վէ հագգաթ ը մէսիյէյինին ինսանըն ֆիքրի , գալպի վէ տիլազը իւղէրինէ օլան 'թէ'սի-րի վէ ինսանըն ճէհտ ու զայրէթէրի վէ զալէպէսի , քէղա-լիք եէնի 'էօմիլէն նօգաանլարը , ճիւմլէսի տախի Ինճիլտէ թա'րիֆ ու պէյան էտիլմիշ վէ պու թա'րիֆ թէճտիտ օլուհ-մըշ Խրիսթիյանլէրին թէճրիպէլէրինէ միւթապըգ տախի օլ-մաղլէ ֆիթապ ը Մուգատտէսին Ալլահտան օլտըղընա փէք գալի պիր շէհատէթ տիր : Պուհ էօյլէ պիր շէհատէթ տիր քի Խրիսթիյան բուհանիճէ թէրազգի էթտիքճէ պու շէհա-տէթ տախի պերապէր թէղալիւտ վէ թէրազգի էտէր , վէ պիր Խրիսթիյան հագգաթը պիլմէքտէ վէ մուհագպէթտէ-նէ տերէճէ իլէրի կիտեր իսէ , պուհ շէհատէթ տախի օ տէ-րէճէ իլէրի կիտեր : Պիզիմ' տիլազի հալիմիզի պուհ տերէճէ պիլմէք վէ Ալլահն քէլամընըն հուսուլէ կէթիլէ պիլէճէյի թէպաթիլաթը վուգու'ընտան էվլէլ խապէր վէրմէք ինսան հիւքմէթինին մաֆէվգինտէ տիր : Պինա'էն 'ալէյհ մէղքիւր-ահվալը թէմամը թէմամընա խապէր վէրէն քիթապըն միւ'էլ-լիֆի Ալլահ օլմադ կէրէք տիր :

Հէր նէ գատար ճիւմլէ տտէմլէր քէնտի պօղուգ հալլէրի վէ պուհ խուսուստա ֆիթապ ը Մուգատտէսին թա'լիմի ա-րասընտա օլան միւթապապաթը կէօրմէյէ միւհթէթտիր իսէ-

լէր տէ, մէղքիւր պուրհան պաշլըճա Ալլահն իրատէթինի իճրա էթմէք իսթէյէն խրիսթիյանլէրի իգնա՝ էտէր. զիրա անըն գուզլէթինի խրիսթիյան օլմայանլար լայլըզլէ մանկա-յամաղլար: Միւսինին 'ինտինտէ պու պուրհան սա'իր պուրհանլարն ճիւմլէսինտէն գուզլէթի տիր: Տին ի մէսիհի իլէ տինսիղիք արասընտա օլան էսքի միւպահէսէլէր միւսինին 'ինտինտէ պիհուտէ շէյլէր տիր. թա'լիմաթ ք մէսիհիյէնին հադիգաթը պաշլա քիմսէլէրէ տէլիլլէրլէ իսպաթ օլուն մաղա միւսթամ էքէն, միւսին անլէրին հադիգաթըն քէնտի տէրուինտէ հիսս էտէր: Զիրա 'Պաղուլլահա իման էտէն քէնտի տէրուինտէ օլ շէհատէթէ մալիք տիր:'

Պուրատա շունու տաթի 'իլալէ էտէ պիլիլիք քի Տին ի մէսիհի ինսանն հալինէ մուվաֆըզ օլմաղլէ պէրապէր միւսինին տէրուինտէ գուստիյէթ թէվիլիտ էթմէսիյէ մէղքիւր պուրհանըն գուզլէթի տահա էյի մա'լիւմ օլուր: Քրիստոսըն վազթ ք ղուհուրընտա Նէհուտիլէր պիր ղէմինի խէլապընարա միւսթամ օլաղլարըն հիսս էտէրլէր իտի, Ֆազաթ թա'ի-ֆէլէրի տաթի քէնտիլէր իլէ պէրապէր միւրաստաշ էտէն պիր Մէսիայա իման էթմէք իսթէմէտիլէր: Հինտիլէր վէ սա'իր փուլթփէրէսթ միլլէթլէր միգաճլարըն ուլղուն կէլտիյի իչիւն տէլիլիք ու պուրհանաղ նիչէ տինլէր գապուլ էթմիլլէր տիր: Ֆազաթ Տին ի մէսիհի պու պապտէ մէղքիւր տինլէրտէն փէք ֆէրգիլ տիր. զիրա Տին ի մէսիհի պիլիմ միգաճլարըն ուլղուրուլմը օլմայըպ, անճագ պիլիմ միգաճլարըն քէնտիսինն ուլղուրմաղա տիգգաթ էտէր: Տին ի մէսիհի պիլիմ թապի'ի մէյլլէրիմիլի քէնտիսինն ուլղուրմաղա պաշլայըպ՝ պու իչի իլէրի կէթիլլարտիլիւնտէ, օ վաղըթ անըն ինսանն հալինէ մուվաֆըզ պիր տին օլաղլը մա'լիւմ օլուր: Փուլթփէրէսթ միլլէթլէր քէնտի Ֆասիտ արղուլարըն ուլղուն պիր տին արարլար իտի. վէ էօլլէ պիր տինի պուլուր պուլմաղ, անը գապուլ էտէրլէր իտի, փուլթփէրէսթլէրին տինլէրի ինսանն թապի'ի հալինն ուլղուրուլմը վէ քէնտիլէր տաթի կիւնահա մէյլլի օլաղլարընտան տինլէրին թէրք էթմէք իսթէմէզլէր: Լաքին Տին ի մէսիհի ինսանն կէրէք հալ ի թապի'իսինն վէ կէրէք հալ ի թէճէտտիլտիսինն ուլղուն

տըր. զիրա էվլէլքի հալտէն անը գուրթարըր, վէ իքինճի հալտէ անըն գուզլէթ վէ թէրազգիսինն վասըթա օլուր: Փուլթփէրէսթլէք Ֆասիտ պիր տինի Ֆասիտ պիր թապի'իլթա ուլղուրմաղ տըր: Տին ի մէսիհի իսթէճէտտիլտէ միւսթամ օլան պիր թապի'իլթա միւսթատտ տիր: Պիլինճիսի, քէնտի թա'լիմաթըն պիլիմ միգաճլարըն, Ֆազաթ իքինճիսի պիլիմ միգաճլարըն քէնտի թա'լիմաթըն ուլղուրմաղա ճէհտ էտէր. վէ զիք էթտիլիմիլ կիպի պու ֆիլ իթմամ օլունտըղընտա միւսին Տին ի մէսիհի պու գուզլէթլի պուրհանըն գուզլէթինի հիսս էտէր: Պիր տաթմ իման էթտիլիտէ իմանտան նէլէթ էտէն իւմիտէ մալիք օլուր. անըն ագապինճէ Ալլահն գապիլ թաթհիր էտիճի մուհապպէթինին թէ'սիլիլէ մէյտանա կէլէն թէճրիպէնին վէրտիլի իւմիտէ տաթի մալիք օլուր: Բոմ. 5. 2—5:

Պիր մուհիլէք խասթալըղըն մու'ալէճէսինն մէմուր օլան թապիլպին էօնիւնտէ իքի թարիք վար տըր, էանի էա խասթալըղըն զահիր թէ'սիլլէրինն սալուշտըրմաղ, վէ էա ասըլ խասթալըղ տէֆ' էթմէք իչիւն իլաճ վէրմէք տիր: Թապիլպէվլէլքի թարիքի իսթիյար էտէճէք օլա, պիլֆարը հիւմմայա թուլթուլմը պիր խասթանն հէրաթլէրին տէֆ' էտէճէք, վէ էա նիւղուլ խասպէթ էտէն պիր քիմսէնին սինիլլէրինն գուզլէթլէտիլէճէք իլաճար վէրսէ, անըն մու'ալէճէսի խասթանն իլթիյաճըն ուլղուրուլմը տէնիլէ պիլիլ. զիրա թապիլպին մէրամը ասըլ խասթալըղըն տէֆ'ի տէյիլ, անճագ խասթալըղտան իլէրի կէլէն պա'ղը աղըրլարըն տէֆ'ի իտի. Ֆազաթ պու էօլ իլէ խասթա 'իլլէթինտէն գուրթուլմաղ, ին 'ալա թարիք ասըլ խասթալըղըն տէֆ'ինն չալընմաղ օլուպ, խասթալըղըն տէֆ'ինն վասըթա օլան իլաճ ասըլ իլաճ տըր: Պիր իլաճըն պիր խասթալըղըն ասըլ իլաճը օլաղընտա 'ալամէթ օ իլաճըն աղգա թաթլը վէ էա ֆէրահ վէրիճի օլմասընտա տէյիլ, անճագ իլլէթի տէֆ' էտիպ' խասթանն ի'ատէ ի սըհէթինի մուհիպ օլմասընտա տըր: Իլաճըն պէյլէ պիր նէթիճէ վէրմէսի խասթայա միւնասիպ պիր իլաճ օլաղընըն էյի վէ միւճէրրէպ տէլիլ տիր. քէզալէք օ իլաճըն իսթ'իմալինն թապիլպի իգնա՝ էտէն մու'ալլէնինն

տախի տողը ու օլտըղընա տելիլ տիր։ Խնճիլ հագգընտա
տախի հէման պուռնու տէյէ պիլիրիդ. եա'նի անըն Ալլահտան
օլտըղընա տելիլ ֆէրահըմըղը մուճիպ օլուպ օլմամասը վէ
եա միգաճըմըղա խօշ կելիպ կէլմէմէսի տէյիլ, անճագ բու-
հանիճէ խասթաղըղմըղտան պիղի գուրթարըպ' պիղէ բուհա-
նիճէ սըհհէթ, եա'նի տերուռնիմիղտէ գուռտսիյէթ հուսուլէ
կէթըմէսի տիր։

Իմտի ֆիթապ և Մուգատտէսին Ալլահտան օլտըղընա պի-
ղի իգնա' էտէն պուրհանլար հա'նկըլարը տըր։ Պու սուլալըն
ճէվապը գօլայ տըր։ Տին ի մէսիհի վէ անըն քիթապլարը
պիլն սէքիդ եիւղ սէնէտէն պէրու մէվճուտ տըր։ Պուռնու
պէյլէ օլտըղընը կերէք մէսիհի վէ կերէք զայրի մէսիհի միւէ'լ
լիֆէր պիլ իթիթիֆագ գապուլ վէ թաստըգ էտերլէր։ Տին ի
մէսիհի մուճեսսիսին տիւհետաա զուհուրընտան եիւղլէրճէ
սէնէ կվիլէ, անըն 'ալամէթ ու հիքեայէսի Նէհուտիլէրին
գապուլ էթտիլէրի ֆիթապ և Մուգատտէստէ ագտէմճէ
մուհարըրէր իտի։ Օ Զաթ և ճէլիլ զուհուր էթտիլինտէ քէն-
տիլին Ալլահ թարաֆընտան իրսալ օլուռըղընը իսպաթ
էթմէք իշիւն միւճի'ղէլէր իզհար էթտի։ վէ պու գուտրէթի
բէսուլլէրէ տախի ի'թա էյլէտի։ Քէնտիսի էն մուգատտէս
ախլագ և համիտէ թա'լիմ էթտի, վէ պիր չօգ շէլլէրի տա-
խի վուգուլընտան ագտէմճէ խապէր վէրտի, քի անլէր եերի-
նի պուլտըլար։ Բէսուլլէրին վէ Նէհուտիլէր իլէ փուլթի-
լէրի ուսուլ և տիլիյէ թա'լիմաթ և ինճիլիյէյէ մուխալիֆ
իտի իսէ տէ, անլէր թալիմաթ և ինճիլիյէյէ գապուլ էթ-
տիլլէր։ Պու թա'լիմաթ անը գապուլ էտէնլէրին տիւղընը
թէպտիլ էտէր իտի. գատիմ' վէ գապա միլլէթլէրի թէրպի-
յէ էտէրէք միւլթէմէտտին գըլար իտի. նիհայէթ Խնճիլն
թա'լիմաթընը թէ'սիբի ինսան ճիսի թարիխիտէ հէր եեր-
տէ սոն տերէճէ գուլվիլէթ. քէսպ էթտի։ Պու վէճիլլէ թա'լի-
մաթ և մէղքիւրէնին Ալլահ թարաֆընտան օլտըղը վա'ղ օ-
լուռտըգտան մա'տա, պու իտտի'ա հիտապըղ պուրհանլարլէ
տախի իսպաթ օլուռտու։ Պու էճլտէն պիղ եա մէղքիւր
թա'լիմաթըն Ալլահ թարաֆընտան օլտըղընը գապուլ էթ-

մէլիլիլ, վէ եա անը սոն տերէճէ հայրէթպախշ վէ խայրեսահա-
նէ տէսիսէլէրտէն սայմալըլը և Լաքին խայրեսահանէ տէսիսէ
թա'պիբի մանթըգա մուղայիլ օլտըղտան պաշգա, Խնճիլ հի-
քեայէսիտէ տէսիսէնին էսէրի պիլէ եօգ տըր։ Խուսուտա
Խնճիլն թա'լիմաթընը գապուլ էտէնլէր անըն Ալլահտան
օլտըղընա տա'լի քէնտի տերուռնլէրինտէ շէհատէթէ մալիք
օլտըղը քէնտի թէճըրպէլէրիլէ "Պիլիրիլ քի իպիուլլահ
կէլտի, վէ Հագգը պիլմէմիլ իշիւն պիղէ իտրաք վէրտի. վէ
պիղ հագգ օլանտա, եա'նի անըն Օղլու Յիսուս ֆրիստոտա
իլ. հագգ Ալլահ վէ հայաթ և էպէտիլի պու տըր" (1 Եուհ. 5.
20) տէյէ պիլիրիլէր։

Իմտի պու քէյֆիլէր Նէ կիղլի տիր, նէ տախի պու
տէլիլլէրի անկլամագ կիւճ տիր. անլէրի հէր ատէմ, հաթթա-
փէք պայաղըր ատէմ պիլէ հիս ու տերք էտէ պիլիր։ Պու-
տէլիլլէրտէն հէր պիլի հագգիգաթը միւսսիֆանէ թէֆթիլ.
էթմէք արղուսընտա օլանը իգնա' էթմէյէ քեաֆի տիր. զի-
րա անլէր միւճիլլաթ և պահիրէ վէ ինպարաթ և փէյլաճ.
պէրանէ իւղլէրին միւճեսսէս օլտըղը կիպի, պու տերէճէ
գուտսիյէթ վէ մուհապպէթի միւնթիճ օլան պաշգա պիր տի-
տախի եօգ տըր. իմտի էյլէր պիր տէլիլին գուլվիլթի պէյլլէ
իսէ' ճիւմլէ տէլիլլէր նէ տերէճէ մուգնի վէ միւլղիմ' օլմա-
լը տըր։

ԵԼՏԻՆՃԻ ՊԱՊ

Քիլապ և Մուգատտէս ինճա և էլահէ օլտըղըն։

'Ահա և 'Աթիգ վէ 'Ահա և ճէտիտ քիթապլարը ինճամ և
իլահի տիր տէմէլլէ, մէղքիւր քիթապլար տէլալէթ ի իլա-
հիյէ ի մախսուտէ իլէ թէ'լիֆ օլուռտըլար, տէմէք իսթէնի-
լիր։ Քիթապ և Մուգատտէսին հալի օլտըղը թա'լիմաթ ու
էվալիրին Ալլահտան իտիլին պուռնտան էվիլէքի պապտա
պէյան էթտիլ. ֆագաթ ֆիթապ և Մուգատտէսին ինճամ և
իլահի օլտըղը, հէմ թա'լիմաթ ու էվալիրինին Ալլահտան

օլմասընը, հէմ տախի մեղքիւր թա'լիմաթ ու եվամիւրի թեպ-
լիդ իչիւն ձէնապ ք չազգ թարաֆընտան միւնթեխապ օլան
զէվաթըն տէլալէթ ի Բապպանիյէ իլէ թեպլիդ ու թահրիբ-
տէ սէհվ ու խաթատան սալիմ օլմալարընը իսթիլլամ է-
տէր: Պինա'էն 'ալէյհ ֆիթապ ք Մուգատտէս մուհարրիբէ-
րինն թեպլիդ ու թահրիբի Ալլահըն իրատէ ի 'ալիյէսիննի
հագիգաթ իւզրէ իզհար էտէրլէր:

Էյէր թա'լիմաթ իլէ եվամիւրին եալընըդ էսաս ու մէպտէ-
լէրի Ալլահ թարաֆընտան պէյանն օլունմըշ օլուպ տա, ան-
լէրի ինսանա թեպլիդ էթմէք պապընտա ֆիթապ ք Մու-
գատտէս մուհարրիբէրինն պիր կէօնէ տէլալէթ ի իլահիյէ
իհսան էտիլմէրէք, անլէր սալթ քէնտի իսթիլտատ ք շախ-
սիլէրինն թէրք էտիլմիշ օլալար իտի, ինսանն խոստառն-
տան օլան զա'իֆլիք սէպէպլիլէ անլէրին մուհարրէրաթընա
սէհվ ու խաթանըն կիրմէսի միւմթին իտի. պոււ էճլտէն
մուհարրէրաթ ք մեղքիւրէյի հէր նէվ' սէհվ ու խաթատան
մահֆուդ գըմադ իչիւն մուհարրիբէրինն սուրէթ ի մախսուսէ-
տէ 'ինայէթ ու տէլալէթ ի իլահիյէ իհսանն օլունտու: Պիդ զաթ
ֆիթապ ք Մուգատտէս մուհարրիբէրինն պոււ կիպի 'ինայէթ
ու տէլալէթ է նա'իլ օլորդլարընա չէհատէթ էտիյօրլար. պիդ
տախի անլէրին սուրէթ ի մախսուսէտէ 'ինայէթ ու տէլա-
լէթ ի իլահիյէ նա'իլ օլորդլարընա տա'իր էթտիլլէրի չէհա-
տէթի գապուլ էթմէլիլիդ. զիրա անլէրին սոդրու սեյլէր
ատէմլէր օլուպ' թա'լիմաթլարը տախի Ալլահտան օլորդընը
պունտան էվլէլ իսպաթ էթտիլ: Փալլօս րէսուլ Գօրընթօս-
լլարա օլան պիրինճի րէսալէսինտէ թա'լիմաթ ք ինճիլիյէնին
քէնտինն վէ քէնտի րէֆիլլէրի օլան րէսուլլէրէ Ալլահ թա-
րաֆընտան իլհամլէ պէյանն օլունտորընը իֆատէ էթտիլլտէն
մա'տա, քէնտիլլէրին տախի թա'լիմաթ ք մեղքիւրէյի սեյ-
լէտիլլէրինն, եա'նի 'էլքմէթ ի ինսանիյէնին թա'լիմ էթ-
տիլի սեօլլէրլէ տէյիլ, անճագ Բուհ իւլ Գուտաըն թա'լիմ
էթտիլի սեօլլէրլէ" (1 Գօր. 2. 13) անլէրի ատէմլէրէ թեպլիդ
էլլէտիլլէրինն սուրէթ ի մախսուսէտէ զէրք էտիյօր, թէք-
րար քէնտինն վէ րէֆիլլէրինն վա'դ էթտիլլէրի քէլամը Սէ-
լանիլլէրինն նէ վէճլլէ գապուլ էթտիլլինն հէքէյէ էթտի-

յի սըրտատ անը 'ինսան քէլամը կիպի տէյիլ, անճագ
հագիգաթտա պէյլլէ օլորդը իւզրէ, Ալլահըն քէլամը կի-
պի . . . գապուլ էթտիլլիդ" (1 Սէլ. 2. 13) տէյօր: Գրիս-
տոս տախի քէնտի շալիբտէրի թեպլիլ ի պէշարէթ սէ-
պէպիլլէ վալիլլէր վէ մէլլէրէ հուզուրընա կէօթիւրիւտիւք-
լէրինտէ, անլէրէ Ալլահ թարաֆընտան 'ինայէթ ու տէլա-
լէթ ի մախսուսէ վա'տ էթտի: Նիթէքիմ' Սիդի թեպիլմ
էթտիլլէրի զէման' նասը վէ նէ սեյլլէյէլիմ' տէյիլ էնտիլէ
էթմէլիլիդ, չիւքի նէ սեյլլէյէճէլիլիդ սիզէ օլ սա'աթտա
վէրիլլէճէք տիր: Զիրա սեօլլէյէլլէր սիդ տէյիլ սինիլ, ամմա
սիզտէ սեյլլէյէն' ֆէտէրինիլլին Բուհը տըր," (Մաթ. 10. 19,
20) տէյիլ պույուրուր: Հէր նէ գատար կէրէք Գրիստոսըն
քէնտի շալիբտէրինն օլան մեղքիւր վա'տը, վէ կէրէք Փալլ-
լօս րէսուլլն թա'լիմաթ ք ինճիլիլլէյի ատէմլէրէ էյրէթմէք
պապընտա օլան իֆատէսի ինսանն թեպլիլ օլունտան քէլամէ
տա'իր իսէ տէ, թա'լիմաթ ք մէսիհիլլէյի ինսանն թեպլիլ
էտէնլէրէ մու'ալէնէթ էթմիշ օլան Բուհ իւլ Գուտա, հէման
օ թա'լիմաթը եաղանլարա մու'ալէնէթ ու տէլալէթ էթմէլ
տէմլէյէ տալա սէպէպ էօգ տըր: Փալլօս թիմօթէօսա օլան ի-
քինճի րէսալէսինտէ, 'Պիլլէլիւն ֆիթապ իլհամ ք իլահի օ-
լուպ' թա'լիմ վէ թա'ղիլ վէ իսլահ իչիւն վէ սալահ խուսու-
սընտա օլան թէտիպ իչիւն ֆա'իտէլի տիր," (2 Թիմ. 3. 16)
տէյիլ պույուրուր: Էյէր րէսուլլն մեղքիւր քէլամը 'Ահտ ք
ձէտիտ իչիւն տէյիլ, անճագ 'Ահտ ք 'Աթիգ քիթապլարը
իչիւն տիր, տէյիլ ի'թիրադ էտիլլէճէք օլուրսա, պունա պի-
ղիմ ճէվապընդ շու տըր քի, 0 վազըթտա 'Ահտ ք ձէտիտ
քիթապլարընտան տախի պիր չօղու մէսիհիլլէրին էտիլլտէ
պուլլուսուպ' անլէրի 'Ահտ ք 'Աթիգ քիթապլարը միսիլլիւ
Ալլահ թարաֆընտան տէյիլ գապուլ էտէրլէր իտի: Նիթէ-
քիմ Պէտրոս րէսուլլն քէնտի իքինճի րէսալէսինտէ Փալլօսըն
րէսալլէրինն զէրք էթտիլի թարադ ք իֆատէտէն Պէտրոսըն
մուխաթապլարը էլլէրինտէ Փալլօսըն րէսալլէրին պուլլու-
տըր վէ պու րէսալլէրինն սա'իր Մուգատտէս քիթապլար
սըրասընա գօնուլմըշ օլորդը, եա'նի անլէրին ֆիթապ ք Մու-
գատտէսին սա'իր գըսմլարը միսիլլիւ մին թարաֆ իլլահ իլ-

համը իլահի օլտըղը անկաշըլըյօր : Պետրոս ըստուլ մեզքիւր ըստալէնին Յիւնծիւ պապ 16նծը այէթինտէ "Ճահիլ վէ սէ-պաթաղ քիմէլէր սա'իր քիթապլար հագգընտա էթաիքլէ-րի կիպի' քէնտի հէլաքլէրի իչիւն պունլարըն (Փալլօսըն ըս-տալէլէրինին) մա'նասընր տախի թէղէիր էտէրլէր" տէյիւ պու-յուրուր : Պուրատա փալլօսըն թահրիր էթաիլի ըստալէլէրին ֆիթապ ը Մուգատտէսին սա'իր գըսմլարը , եա'նի 'Ահտ ը 'Աթիգ քիթապլարը սըրասընա գօնուլտըղը աշիքեար տըր : Թէքրար Պետրոս ըստուլ քէնտի ըստալէսինի օգույանլարըն Ֆիքրինի ուշանտըրմադ իչիւն ըստալէ ի մեզքիւրէնին Յիւնծիւ պապ 2նծի այէթինտէ "Մուգատտէս փէյլամպէրլէր թարա-ֆընտան մուգատտէմա թէպլիղ օլունան քէլիմաթը վէ պի-զիմ, է-ն'է ըստալ վէ խէլասքեարըն ըստուլլէրինին թէնպիհի-նի տէր խաթըր էտէսինիղ" տէմէսիլէ , քէնտիսի իլէ ընֆիգ-լէրի պուլունան ըստուլլէրին թէպլիղ էթաիքլէրի թա'լիմա-թը փէյլամպէրլէրին թէպլիղ էթաիքլէրի թա'լիմաթա միւ-սալի թուլթաղը պէտիհի տիր . վէ 'ալ էլ 'ումուս միւսա-վի թանըլտըղնա տախի շիւպհէ եօգ տըր . պինա'էն 'ա-լէյհ , պալատէ դիքը օլունտըղը իւղրէ , փալլօս ըստուլ "Պիւթիւն ֆիթապ իլհամը իլահի . . . տիր" տէյէրէք հէմ 'Ահտ ը 'Աթիգ հէմ 'Ահտ ը ճէտիտ քիթապլարընր անկ-լաթմադ իսթէմիշ տիր :

'Ահտ ը 'Աթիգ քիթապլարընրն իլհամ ը իլահի օլմասընա կէլինճէ , անլէրին հագգընտա տախի 'Ահտ ը ճէտիտ հագ-գընտա օլտըղը կիպի տէլիլէրիմիղ վար տըր , եա'նի պին նէֆս օլ քիթապլարըն միւ'էլիֆլէրի պէյլէ շէհատէթ էտի-յօր : Մուսա փէյլամպէր հիքեայէ էտիյօր քի քէնտիսի ըստալ թարաֆընտան պէնի իսրայէլէ կէօնտէրիտիլի վագըթ Ալլահ անա էմը էտէրէք , "Շիմտի կիթ , պէն աղղըն իլէ օ-լուպ' նէ սէյլէյէճէլինի սանա թա'լիմ էտէճէլիմ" (Խուր . 4. 12) տէյիւ պույուրմիւշ տըր : Թէքրար 'էօմիւ խիթամ պուլմադ սըրալարընտա Ալլահ թարաֆընտան գապուլ էթ-միշ օլտըղը շէրի'աթ ու թանըլմաթը գալմ ը իսրայէլէ թէպլիղ էտէր իքէն "իշթէ Ալլահըմ' ըստալ պան էմը էթաիլի կիպի գանուլարը վէ ահքեամը թէմէլիւք էթմէյէ

կիտէճէլինիղ տիյար իչինտէ իճրա էթմէնիղ իչիւն սիգէ թա'լիմ էթտիմ , (Թէս . 4. 5) տէյիւ պույուրուր : Տաուտ տախի , "Պէնիմ վասըլթամլէ ըստալըն ըստըն սէյլէտի . ա-նըն քէլամը տախի տիլիմ իւղէրինտէ տիր" (2 Միւլ . 23. 2) տէմիշ տիր : Էրէմիա տախի 'այնի էօլտա շէհատէթ էտէրէք "վէ ըստալ էլինի ուղատըպ աղղըմա տօգունտու . վէ ըստալ պանա' իշթէ քէլամըն աղղընա գօտըմ . . . տէտի" (Էր . 4. 9) տէյիւ հիքեայէ էտիյօր : Հէման հէման ճիւմլէ փէյլամ-պէրլէր քէնտի քիթապլարընր թահրիրէ պալլատըգլարըն-տա պու քիթապլար քէնտի էտէրլէրի օլմայըպ , անճագ ըստալ քէլամը օլտըղընր իշար էտիյօրլար : Նիթէքիմ "Էյ սէմալթաթ տինկլէլինիղ , վէ , էյ զէմին գուլագ վէր , զի-րա ըստալ սէյլէյօր" (Իշա' . 4. 2) : "Էրէմիանըն քէլա-մը . . . ըստալ քէլամը" (Էր . 4. 1—3) : "ըստալըն Հօշա' վասըլթասըյլէ օլան քէլամընրն իպթիտասը տըր . ըստալ Հօ-շա'ա խիթապէն . . . տէտի" (Հօշ . 4. 2) : "Սամարիա իլէ Նէրուշայիմ հագգընտա վահիլլէ կէլէն ըստալ քէլամը տըր" (Միւ . 4. 4) տէյէրէք թէպլիլթաթա պալլայօլտը :

'Ահտ ը 'Աթիգ քիթապլարընրն իլհամ ը իլահի օլտըղնա պաշագ պիր տէլիլիմիղ տահա վար տըր , եա'նի ըստալմըդ ֆրիստոս իլէ անըն ըստուլլէրինին շէհատէթի պիր տէլիլի գալի տիր : ըստալմըդ Յիսուս ֆրիստոս հէր նէ վագըթ մեզ-քիւր քիթապլար հագգընտա պիր սէօղ սէյլէմիշ իսէ , տա'լիմա անլէրին թէսիւրաթ ը իլահիլէ իլէ էտըլմըշ օլտը-ղընր աշիքեար կէօնթէրէճէք թարղլէ սէյլէմիշ տիր : Հէմ տախի մուհարէրաթ ը մեզքիւրէնին մագսէտ ի 'ումուսիսի-նին տէյիւ , անճագ հէր պիր լուղէթինին իթմամ օլունաճա-ղընր իտտի'ա էյլէմիշ տիր : Նիթէքիմ "Նէր իլէ կէօք զա'իլ օլմաթգէճա' շէրի'աթըն ճիւմլէսի իթմամ օլունաճապ տէկին' անտէն պիր հարֆի եա պիր նօգթա զա'իլ օլմայաճագ" (Մաթ . 5. 18) տէյիւ պույուրուր : Քէզալիք ֆիթապ ը Մուգատ-տէսին հալի օլտըղը սէօղլէրին Ալլահ թարաֆընտան օլտըղը-նր իտտի'ա էտէր . պիլ ֆարղ ֆրիստոս' իպնուլլահ իմ' տէ-տիլի իչիւն Նէհուտիլէր անը , քիւֆը էտիյօր տէյիւ թագ-պիհ էթաիքլէրինտէ , անլէրէ քէնտիլէրին գապուլ էթաիք-

լէրն Գիթապը Մուգատտէստէ պա՛ղէն Հաքիմէրն իւլէ Հիւքմ-
տարարա իւր՝ Թէսմիյէ օլունտըղընը զիքը Էթտիքտէն սօնկ-
րա՝ փէտէրին Թազտիս Էտիպ՝ տիւնեայա իրսալ Էյլէտիյի
զաթըն իպնուլլա՝ Թէսմիյէ օլունմասը տաճա զիյատէ միւ-
նասէպէթ ալտըղընը իսթինթաճ Էյլէտի : Եռւհ. 10. 34—36,
Վէ իլաճ քէլիմէսինին պէօյլէ մէվզը՝ լէրտէ իսթի՛մալի զայրի
միւնասիպ տէյիւ Իթիւրազ օլունա պիլէճէյինտէն Բապպըմըզ
տէրհալ «Գիթապըն նէսիս մուհալ տըր»՝ իպարէսինի տա-
խի իլալէ Էթմիշ տիր : Պունուհիւ Էա տէմէք իսթէր քի մէզ-
քիւր քէլիմէ Գիթապը Մուգատտէստէ պիլ միւնասէպէ
իսթի՛մալ օլունմըշ տըր . վէ Էա տէմէք իսթէր քի Թէ՛սի-
րաթ ը իլահիյէ իլէ Էաղըմըշ օլան պիր քէլիմէ նէ Բէտտ օ-
լունա պիրիւր, նէ տէ անա գարըն Իթիւրազ կէթիւրիլէ պիրիւր :

Պետրոս Բէտուլ սուրէթ ի վաղըհտէ «Ալլահն մուգատ-
տէս ատէմէրիւր»՝ Էա՛նի փէյղամպըլէր, «Բուհ իւլ Գուտա Թա-
րաֆընտան Թէլլիգ օլունարազ սէյլէտիլէր» (2 Պետ. 1. 21)
տէյիւ պուլուրուր : Փալլօս Բէտուլ տախի Բոմաստ մուգիմ
Եէհուտիլէրէ «Բուհ իւլ Գուտա իշա՛եա փէյղամպըլէրին վա-
սըթասըլլէ Էճտատըմըզա խիթապէն . . . Էյի պուլուրտուլ»
(Ա՛մալ. 28. 25—27) տէյօր : Պու Բէտուլլէր շիւպհէսիլ շու-
նու տէմէք իսթէրլէր քի Ա՛հա ը Աթիգին գատիմ մուհար-
րիլէրի Բուհ իւլ Գուտաըն տէլալէթիյէ Թահրիւր Էթմիշ
օլտըզարընտան անլէրին մուհարրէրաթը Բուհ իւլ Գուտաըն
քէլամը տէյիւ գապուլ օլունմագ կէրէք տիր :

Էվվէլքի պապարտա իրատ օլունան ճիւմլէ տէլիլէրտէն
շու նէթիճէ չըգար քի շիմտի Էլիմիլտէ պուլունան Ա՛հա ը
Աթիգ վէ Ա՛հա ը ճէտիտ քիթապլարը գատիմ փէյղամ-
պըլէրին վէ Բապպըմըզ Յիսուս Քրիստոսըն Բէտուլլէրինին
մուհարրէրաթըն սահիհ վէ տողըն նուսիլէրի հէմ տա-
խի Ալլահ Թարաֆընտան տըր : Ալլահ Թարաֆընտան տէյի-
րէք Գիթապը Մուգատտէս սուրէթ ի ումնուիյէտէ Ալլահն
պէյանընը միւրատ Էթտիյի Թա՛լիմաթը հալի տիր տէմէք
իսթէնիլմէյիպ , անճագ ճէնապ ը Հագգըն Գիթապը Մու-
գատտէս միւհէլլիֆլէրինէ սուրէթ ի մախսուտէտէ վէրտիյի
Թէ՛սիր վէ հագիգաթը պաշալարա Թէպլիլ իլիւն Էթ-

տիյի տէլալէթ սէմէրէսի օլարագ Էաղըլան Գիթապը ը Մու-
գատտէս իրատէ ի իլահիյէյի պէյան Էտէր պիր իլհամ ը
Խուսուսի տիր տէմէք իսթէնիլիւր :

Պունուհիւ մէզքիւր քիթապլարըն մէթինլէրինտէն տէֆ՛աթ-
լէ իսթինսաի Էտիլտիյի սըրատա ասլա պիր Էանկիլը վուգու՛
պուլմամըշ տըր , վէ Էա իպրանի վէ Եունանի մէթինլէրտէն
պիր չօգ լիսանլարա Էտիլէն Թէրճէմէլէրտէ հիւ պիր գուսուր
Էօգ տըր , տէմէք իսթէմէյիլիւր , Ջիրա միւսթէնսիս վէ միւ-
թէրճիմլէր իլհամ սահիլի օլմայըպ՝ միւլհէմ օլունլար ասըլ
միւհէլլիֆլէր տիր : Պու ճիւմլէ իլէ Գիթապը Մուգատտէսին
քէսրէթ իւլլիւր պուլունան մէթինլէրի վէ մաթպու՛ն նուսիլ-
լէրի վէ պիր չօգ լիսանլարա օլան Թէրճէմէլէրի Էքէթիկէրի իլէ
Թաթպիգ օլունտըգտա , մէզքիւր սէհվլէրին փէք ազ վէ
փէք ճիւլի օլտըղը վէ անլէրին սէպէպիլլէ Գիթապը Մու-
գատտէսին մուհիմ թա՛լիմաթ ու Էվամիրինին մանասընա
ասլա պիր զարար կէլմէտիյի վէ պունտան տօլայը մանալարըն
տէյիլմէտիյի աշիքեար տըր : Գիթապը Մուգատտէսին մու-
հարրէրլէրինէ քէնտի Բուհըն թէ՛սիրիլլէ մու՛ալէնէթ ու
տէլալէթ Էտէն Ալլահ , մուհարրէրաթ ը մէզքիւրէյի վագթ ը
Թահրիլլէրինտէն պիլիմ Էէտիմիլլէ վիսուլլինէ , վէ պու սօն
'ասըրտա Թագրիպէն գէմիլին ճիւմլէ միլլէթլէրինէ ի՛թա օ-
լունմասընա տէկին քէնտի հիմայէսիլլէ Թահրիֆ ու Թաղ-
Էիրտէն տախի հըֆը Էյլէտի :

ՍԷՔԻԶԻՆՃԻ ՊԱՊ

Գիթապը Մուգատտէսին Էվաճ ը Դախսուտէս :

Պուրտյա գատար Էվվէլա՝ Գիթապը Մուգատտէսին մու-
հարրէր պուլունտըղը լիսանլարա վէ Գիթապը ը Մուգատտէ-
սին Թահրիլ ու հըֆընա , քէզալիք Գիթապը Մուգատտէսին
հէր պիր գըմընըն պու անէ գատար Թահրիֆտէն սիլանէթ
օլունտըղընա , վէ սանիլէն թէ՛սիրաթ ը իլահիյէ իլէ Էա-

զըլաղըը իշխան իշխամը իշխան օլաղըընա տա'իր պահս
էթաղը :

Շիմաի տախի Գիթապը Մուգատտէսին էվսաֆը մախսու-
սէսի պահսընա կիրէրէք, էվվէլա տերիզ քի, Գիթապը Մուգատտէս
Ալլահըն զաթը, էվսաֆը վէ իրատէթինին
թէքմիլ իշխամը տըր : Ալլահըն իրատէթի վէ էվսաֆը անըն
ճիւմէ իշխանինտէն, խուսուսա ինսանըն թէքիլաթը թա-
պի'իյէ վէ ախլադիլէսինտէն անկլաղըը իսէ տէ, Գիթապը
Մուգատտէստէ սուրէթ ի մախսուսէ վէ քեամիլէտէ պէյան
օլունմըլ օլուպ' պունլար տախի թահրիֆ ու խաթատան միւ-
պէրրա օլարագ հըֆըլ էտիլմիշ տիր : Սանիլէն տերիզքի' Գի-
թապը Մուգատտէս ինսանըն մահիլէթինի պէյան էտէր
պիր քիթապ տըր : Պու քիթապ ինսանըն տիւրլիւ տիւրլիւ
հալ ու թապի'աթընը վէ էթմիւր ու հարաքէթինի պիղիմ'
էօնիւմիւղէ գօմուշ տըր : Հաղըթի' Ստէմին' Ստէն ճէննէ-
թինտէ իքէն քէնտի խալիգի իլէ տօթ պուլունտըը վա-
գըթտա մալիք օլաղըը գուտսիլէթտէն պաշլապարագ, ա-
նըն թէճրիպէ օլունմասընը վէ իրթիտաթը իլէ մահքիւմիլէ-
թինի, վէ անըն խէլասը իշխան իսթի'մալ օլունման վասըթա-
լարը հիքեայէ էթտիքտէն սօնկրա, էն նիհայէ իպիսուլահըն
ինսան շէքիլնէ կիրմէսի վէ իշքէնճէ ու էլէմ' չէքմէսի վասը-
թասըլլէ նէվ' ի ինսանըն զալպ էթմիշ օլաղըը հէր պիր նի'-
մէթի եէնիտէն էլէ կէթիւրմիշ վէ ղէմինտէ վէ եա' Ստէն
ճէննէթինտէ տէլիլ, անճագ տէֆ'ա սէմալաթտա Ալլահըն
նէգտինտէ ճէլիլ վէ 'ալի պիր հալէ վասըլ օլմուշ օլաղըընը
թագրիր ու պէյան էտէր : Սալիսէն սուրէթ ի 'ուսուլաթտէ
տէրիզ քի, Գիթապը Մուգատտէսի կէօնէ կէօն վագը'ալա-
րա տա'իր մա'իլամաթը սահիթէնին վէ ֆերայիղէ միւթա'ալ-
լիգ գանուլարըն վէ հէր պիր բուհանի հագիգաթըն խաղի-
նէսի թէսմիլէ էթմէք փէք միւնասիպ տիր : Փէք դատիմ'
վագըթլարտա, Գիթապը վէ եա թարիխճէ մա'իլամաթա պէ-
տէլ սալթ մասալ պուլունտըը 'ասըլարտա թարիխճէ էն
սահիթ մա'իլամաթ Գիթապը Մուգատտէստէ պուլունտըը
իտի : Լիսանլարըն իպթիտա ի թագսիմի, միլլէթլէրլին ղու-
հուրը, անլէրին մուհարէպէլէրի, մուվաֆֆաղըլէթ ու մու-

սիպէթլէրի եինէ Գիթապը Մուգատտէստէ պուլունտըը :
Գիթապը Մուգատտէսին հալի օլաղըը ընվայէթլէրին եար-
աթմըլլէ նէվ' ի պէշէրին նէ եօլտա թէրագգի էթտիլինի վէ
իպթիտատէն պէրու Ալլահըն ինսանըն նէ ուսուլ իւղրէ իտա-
րէ էլլէտիլինի կէօրիւրիւղ : Պու ուսուլ տախի անըն հիքմէթ
ու գուտսիլէթինի վէ իտարէսինին 'ինսայէթլէ օլաղըընը իղ-
հար էտէր : Վէգալիք նէվ' ի պէշէրին տիւրլիւ օլաղըը տիւր-
լիւ տիւրլիւ հալլէրտէ նէ թարիզլէ թէրագգի էթտիլինի
կէօրիւրիւղ : Խէլաս թարիզլինին հիքեայէսինի տախի օգուլա-
րագ կէօրիւրիւղ քի Ալլահ հէր պիր եափտըընը խէլաս թա-
րիզինէ կէօրէ թանլըմ էթմիշ օլուպ' պու տախի Գրիստոսըն
եէտիլլէ իճրա օլունարագ, ինճիլ վասըթասըլլէ պիւթիւն
տիւնեայա նէշը օլունմըլ տըր : Խիւլասա էսքի թարիխլէրէ
վէ ինսանըն վագիֆէլէրինէ միւթա'ալլիգ օլուպ' 'ալիմլէրին
տիգգաթընը ճէլպ էտէն հէր պիր մէսլէ պու քիթապտա
էլլէ պիր հիքմէթ ու գուտսիլէթլէ հալլ օլունմըլ տըր քի
անլէրէ իթիրաղ իշխան պիր սէպէպ օլմաթըտան մա'տա,
նիհայէթիւղ հիքմէթէ մալիք օլան ճէնապը չէ-
րի'աթ ու գանուլարընը միւլալահագաթ ու հարէքաթը-
մըղա, վէ վա'տլարընը իւմիտիմիլէ էսաա իթթիխաղ էտէ
պիլիւրիլ :

Պինսա'էն 'ալէյհ Գիթապը Մուգատտէսին հալի օլաղըը
հէր պիր ֆըղրայա տա'իր շու իւշ սու'ալը իրատ էտէ պիլի-
րիզ, եա'նի Գիթապը Մուգատտէս պու քիլամլէ Ալլահ վէ
ինսան վէ խէլաս թարիզի հագընտա նէ' թա'իլմ' էտէր :

Գիթապը Մուգատտէս տիւնեանըն հիքեայէսինի էթտիլի
սըրատա տիւնեայը Ալլահըն տիւնեասը վէ իպիսուլահըն մէ-
լէքիւթիւնիւն մէքեանը տէլիւ ֆարղ էտէր : Պուսուլ իշխան
էվվէլա' տիւնեա Ալլահըն վասըթասըլլէ խալգ օլունտըընը
հիքեայէ էտէր : Պուսուլլէ շէրի'աթը պու քիթապտա պէյան
օլունմադ Զաթըն հէր շէյէ գատիր, վէ նիհայէթ սիգ 'իղլէթ'
ու իշթիրամա շալան օլաղըընը, վէ սանիլէն պիղ անըն մախ-
լուղը օլաղըընը պիլէրէք Անը թա'իֆէլէրին փուլթարըն-
տան, եա'նի եա անըն մախլուղը վէ եա անլէրին բէսմլէրի
վէ եա պիւթիւն պիւթիւն սալթէ վէ խալալի օլան մա'պուս-

լարտան թէֆրեզ էթմէմիզ վաճիպ իտիլինի պիղէ պիլտիրի
 Խելզաթ հազգընտա օլան հիբեայէտէն պաշլայարագ ֆի-
 թապը Մուգատտէսին հալի օլտըղը հիբեայէլէրին ճիւղէսի
 տախի մէզքիւր ուսուլա միւթապըզ պիր սուրէթլէ թահրեր
 օլունմըշլար տըր, եա'նի անլէր Ալլահ հազգընտա վէ ինսանըն
 վէ սա'իր մախլուգաթըն Ալլահ իլէ օլան միւնասէպէթլէրի
 հազգընտա մա'լիւմաթ վէրմէք մազաէտիլլէ թահրեր օլունմըշ-
 լար տըր. եախօտ թա'պիր ի ախէրլէ շէջլէ տէյէլիմ, ֆի-
 թապը Մուգատտէս ումուրը քտինիլէյէ միւթա'ալլիզ հա-
 զիգաթլարա տա'իր պիր իլհամ տըր. իշպու հազիգաթլար
 տախի Ալլահըն էմրէլէրին թէճալլուզլէ անա 'աաի օլարագ
 հալ ի գուտսիլէթի զայպ էտէն, վէ սա'ատէթտէն մահրում
 վէ կիւնահըն ճէզասընը չէքմէյէ մահրում օլան վէ պու ճէ-
 գատէն քէնտիլէրին գուրթարմաղա միւզթէտիր օլմայարագ
 տէրես ի ֆէլլաթլէթ ու սէֆալէթէ միւթաթէղարագ օլան ինսա-
 նըն հալինէ փէք միւնասիպ տիր: Պու էճտէն ֆիթապը Մու-
 գատտէս պիղիմ խէլասըմըզ վէ թէսէլիմիլլէ մու'ալէ-
 նէթ էթմէզ իսէ, անը լայըզըլէ իսթի'մալ էթմէմիշ օլ-
 տըղըմըզ աշիքեար տըր: Զիրա Ալլահըն անը պիղէ իհսան
 էթմէքտէն միւրատըր «Թա'լիմ վէ թա'ղիր վէ իսլահ իշին
 վէ սալահ խուսուսընտա օլան թէ'տիպ իշին» պիղէ ֆա'ի-
 տէլի օլմաւը տըր: Հէր պիր 'իլմ ֆա'իտէլի օլա պիլիր, լաքին
 պու 'իլմ հէմ ֆա'իտէլի, հէմ տախի սուրէթ ի մութլադա-
 տա էլզէմ տիր: Նիթէքիմ «Անը գոյլէրմէ. անը հըֆը էյ-
 լէ, չիւնքի հայաթըն օ տըր» տէլիւ մուհարրէր տիր:

Իշպու միւթալա'աթ տան շու իրի գա'իտէ ի 'ամէլիլէ հու-
 սուլէ կէլիր. եա'նի էվլէլա պիղ ֆիթապը Մուգատտէստէն
 ումուրը քտինիլէճէ պիղէ մուզթաղի օլանտան պաշլա պիր շէյ
 էջրէնմէյէ չալըմմալլըյըլ: ֆիթապը Մուգատտէս պիղի
 խէլասա իրլատ էտէն հազիգաթլարը, եա'նի Ալլահը սէվիպ
 անա իթա'աթ էթմէմիլլէ վաթըթա օլան թա'լիմաթը տէֆա
 տէֆա պէյան էտէր: Թարը ը իֆատէսի տախի խիւտսա վէ
 մութաոսար օլտըղընտան, պու ուսուլ մէզքիւր մազսէտ
 իշին փէք միւնասիպ տիր:

Սանիլէն ֆիթապը Մուգատտէսին թա'լիմ էթտիլի հա-

գիգաթլարա ինանըպ, անլէրին միւճէպինճէ հարէթէթ էթ-
 մէլիլիլ: Պիր սոզրու թա'լիմէ, վէ եա ֆէրիլէ ի տիլադիլէ-
 յէ ի'թիրազ էթմէք, վէ եա անլէրի եէքտիլէրինտէն այըր-
 մագ տախի ղէլալէթ տիր: Ֆաղիլէթ հազիգաթ իւղէրինէ
 թէ'սիս օլունմաթըճա վէ անըն միւճէպինճէ հարէթէթ է-
 տիլմէտէքճէ, հազիլի ֆաղիլէթ սայըմալ:

Պալատէ պէյան օլունտըղը իւղէ ֆիթապը Մուգատտէս
 'ատի 'իլլէլէրին տէլիլ, անճագ ումուրը քտինիլէյէ միւթա'ալ-
 լիզ հազիգաթլարըն պիր իլհամը իսէ տէ, Ալլահըն ֆիթա-
 պը օլտըղը ճիհէթլէ, թա'լիմ ու պէյանաթը վազայի' ի թա-
 պի'լիլէյէ միւթապըզ օլաճաղը վէ սատէ վէ մութաոսար
 թա'րիֆի ալթընտա չօք տէրին հիքմէթլէրի հալի օլարագ օլ-
 վազը'ալէրէ տա'իր մուհիմմ վէ սահիհ մա'լիւմաթ տախի վէ-
 րէճէլի մէ'մուլ օլունա պիլիր:

ֆիթապը Մուգատտէս հազգընտա պէյլէ պիր էմէլ տա-
 խի հէր ճիհէթլէ հազգ տըր: ֆիթապը Մուգատտէսին ի-
 ֆատէ ու պէյանը վազայի' ի թապի'լիլէյէ մուխալթ օլմա-
 յըպ, անճագ միւթապըզ օլմասընա տախի նազար օլունտը-
 տա, թա'լիլէլէրին մուգատտէս զանն օլունան քիթապլա-
 րընտան փէք ֆէրզիլ օլտըղը մէյտանա չըգար:

Ճիւղէ էտեան ը գատիմէ վէ փէք նամատար էպի ֆիլէսօֆ-
 լար հազգընտա իսթիհասալ էտէ պիլտիլիմիլ մա'լիւմաթա
 պաղըլըր իսէ, անլէրին աճքեամը տինիլէլէրի իլհամ սայըլա
 պիլմէք շէյլէ տուրսուն, վազայի' ի թապի'լիլէ հազգընտա
 պիլլէ վէրտիլէրի մա'լիւմաթ պաթըլ վէ եազըլըպըլ շէյ-
 լէրտէն 'իպարէթ տիր:

Եունանիլէր իլէ Բոմայըլարըն ֆէլէֆէսինէ նաղարէն սէ-
 մա զէմին իւղէրինտէ սապիթ գըլըմըլ պիր քէմէր, վէ եա
 Արիսթօթէլին զիւ'մինճէ, ելըրըլլարլէ տօնատըմըլ պիր
 քիւրէ տիր: Մըրը հիւքէմասընըն գալլինճէ տիւնես հալա-
 նըն հարէթէթիլլէ վէ 'ալէվին եօգարըյա սօզրու չըգմասըյա
 լէ թէշէքքիւլ էթմիշ տիր. ֆազաթ Էֆլաթօնըն զիւ'մինճէ
 տիւնես 'ազլա մալիք պիր մախլուգ տըր: Եմպիտոկիլն իրի
 կիւնէշ վար տէլիլ թա'լիմ էտէր իսի. Զէվիկպսո տախի,
 ելըրըլլար քիւտի հարէթէթլէրիլլէ թուլթուշարագ եանար-

լար, վէ քէնտի աթէշէրէրէ կիւնէշի պէսէրէր, տէր իտի :

Իսքի վաղըթլարտա պուլունան շարգ միլլէթլէրինին ճիւմլէնի եճամմը ք սէմալիյէնին ինսան ումալը իւզէրինէ գուվէ վէթլի վէ չօգ տէֆ'ա մուզլիրը թէ'սիրէրի օլարղընա, վէ պիւթիւն 'ալէմ' ի թապի'ինին 'անասըր ք արպա'ատէն եա'նի թօփրադ, սու, հալա վէ աթէշտէն միւրէքքէպ օլարղընա ինանըրլար իտի . հալ պու քի պու տէօրթ մատտէնին 'իւն. սիւր, եա'նի ճիւմ' ի պէսիթ օլմատըրը մա'լիւմ տիր :

Հինա ֆէլտէֆէսինէ կէօրէ տիւնէա տիւզ, միւսէլլէս վէ եէտի դաթ օլուպ' պիւթիւն աղըրըրը ֆիլլէրին պաշլարը իւզէրինէ գօնուլմը տըր . հարէքէթ ի արղ տախի ֆիլլէրին պաշլարընը սալամալարընտան նէշէթ էտէր իմիշ : Խրիսթիյան միւ'էլլիֆլէրինտէն, հաթթա 'ուլէմա ի տին ի մէսիհտէն պա'ղըրարը պիւէ պու կիպի պաթլը կ'ֆէրարաա պուլունմըշլար տըր . էզ ճիւմլէ Լախտանտիոս նամ 'ալիմ' 'տիւնէանըն քիւրէ շէրլիտէ օլարղընա ինանաճադ գատար ահմադ պիրի պուլունմալ" տէմիշ տիր :

Հագիգաթէն շուրասը շայան ք տիգգաթ պիր քէշֆիլէթ տիր քի ճիւմլէ էսքի փուլթիէրէսթ միլլէթլէրին 'ուլէմասը 'ալէմ' ի թապի'ի հագգընտա պու միսիլլիւ էֆէրար ք պաթլը պէյան էթմիշլէր իքէն, պուլարա գօնուլ օլան պիր միլլէթտէն օլուպ' ֆիթապ ք Մուգատտէս թա'սիրէր էտէն գըրդ գատար միւ'էլլիֆլէր անլէրին զահիպ օլարղլարը ուսուլ ու էֆէրար ք պաթլըլէյէ թապի' օլմադ շէյլէ տուրտուն, անլէրին թէ'էիտ էտէճէք պիր սաթըր պիլէ եաղմամըշլար տըր : Պու քէշֆիլէթ ֆիթապ ք Մուգատտէս մուհարրիլլէրինին վէրտիքլէրին խապէր հէր հագիգաթլըն մէնպա'լ օլան Ալլահ թարաֆընտան սիւտուր էթմիշ իտիլինէ վաղըս պիր տէլիլ տիր :

Քիթապ ք Մուգատտէսին թա'լիմ ու իֆատէսի 'ասը ք հագըրըն քէշֆիլէթնա թէմամիլլէ միւթապը օլմասը ճալիպ ի տիգգաթ պիր քէշֆիլէթ տիր : Պիլ ֆարզ, Քիթապ ք Մուգատտէս տիւնէայը պիր քիւրէ սայարադ, Զէհէ ք էշէ քէհէ (Եշ. 26. 7—10; Եմ. 8. 27; Իշա. 40. 22) տէլիւ պուլարուր : Տիւնէանըն խիլգաթը հագգընտա սէյլէտիյի սըրատա տախի էճամմը 'ուզվիլէնին խիլգաթընը սէմալթ

իլէ գէմինին խիլգաթընտան թէֆրիգ էտէր : Թէք. 1. 4, 2 : Ինսանըն տախի սա'իր մախլուգաթտան սնիկրա խալդ օլունա տըրընը թա'լիմ էտէր . ֆիթապ ք Մուգատտէսին պու թա'լիմինին սըհհէթի տախի քիւրէ ի արղըն իլինէ վէ տըրընա տա'իր իճրա օլունան քէշֆիլէթ վէ թապիլգաթ հէմ տէ սասըր ք 'ալիլիգէ վաթթապլլէ թաատըր օլունմիշ տըր : Քիթապ ք Մուգատտէս սէմալլաթը սապիթ պիր քիւրէ տէյիւ տէյիլ, անճադ Զէհէ քէհէ պէր Զէհէ տէյիւ թա'լիմ էտէր . նուրըն տախի կիւնէշտէն միւթէֆէրիգ պիր 'իւնսիւր, հէմ տէ անտէն էվիլլէ օլարղընը թա'լիմ էտէր . իլլէ պու վէճիլէ շիմալիքի 'ալիմլէրին հէնուգ քէշֆ էթտիլլէրինի ֆիթապ ք Մուգատտէս չօգ վաղըթ էվիլլէ պէյան էթմիշ իտի : Գալիլէոս պու սօն 'ասըրարտա հալմանըն սըզլէթինի իսպաթէթտի . լաքին ֆիթապ ք Մուգատտէս հալա հագգընտա սէյլէտիյի սըրատա Ալլահ 'Իլիպիէարըն վէրնինի թա'լիլէն էտէր, "տէնիլ հագգընտա սէյլէտիյի սըրատա տախի "Մուլարըն էօլլիւսիւնիւ մուգարրէր" (Եշ. 28. 23) էտէր տէյիւ պուլարուր : Սըրմըգտա հէթմէթ ի թապի'իլէյէ աշինա օլան 'ալիլլէր տախի գարանըն վէ տէրեանըն շիմոի եէքտիկէրինէ օլան նիսպէթի հայվանաթ ու նէպաթաթըն սըհհէթ ու պագասը իլին փէք մուհիմմ տէյիւ իտտի'ա էտէրլէր : Քիթապ ք Մուգատտէս սուլարտան քիւլլիլլէթլի պիր գըմմըն պուխարա թէհալվիւլ էտէրէք եօգարը չըգտըրընը զիլըր էտէր . նիլէ տէֆ'ա տախի եօգարտա օլան սուլար հագգընտա սէյլէր : Շիմալիքի 'ալիլլէր տախի պու 'ալամէթ ի թապի'իլէյի էյի անկալմը օլարղլարընտան էհէմմիլլէթինի իգրար էտէրլէր : Ինիլլիթէրա տատաղըն սաթհընտան հէր կիւն պիր գաշ միլլէն թօնիլլաթ (պիր թօնիլլաթ թապիլէն 800 գըլէ տիր) սու պուխարա միւնգալիպ օլարտոգ եօգարըն չըգտըրըն էնի քէշֆիլլաթլէ իսպաթ օլունմիշ տըր :

Քիթապ ք Մուգատտէս նէվ'ի պէշլէրին քիւսֆիէ ի միլլէ ու ագվամը պիր ապտան միւնշա'իպ օլարղընը, պիր տէ շիմալիքի էլլինէ ի մուլթէլիֆէնին սաթ պիր օլուպ' լիսանլարըն հէփ պու ապրտան ալըրըրընը վէ ֆագաթ լիսանլար գալընաղըն էսնատէ շիմալիքի կիպի չօգ օլմայըպ' անճադ պաշլը-

ճա իրի, իւշ լիսանտան 'իպարէթ պուլունտըղընը թա'լիմ էտեր (Թէք. 10. 32: 11. 1-9):

Լիսան մէսէլէսինէ տա'իր փեք չօգ միւսպահէսէլէր ճերէյան էթմիշ իսէ տէ, պիղիմ իֆատէմիղին սըհհէթի 'իլմ' ի թաթ-պիդ ի էլլինէ իլէ միլլէթլէր թէվարիխինին հիւքմիւշլէ իս-պաթ օլունուր:

Եշուլ'ըն կիւնէշ իլէ պերապէր այլն տախի սէմատա տուր-տըղընը զիքր էթմէսի շիմոիքի եհլ ի հէյ'էթին թա'լիմինէ միւթապըգ տըր: Եհլ ի հէյ'էթին թա'լիմինէ կէօրէ կիւնէշ իլէ այլն տէվը ի եհվիլէրի հէման պիր սէպէպտէն, եա'նի քիւրէ ի աղըն քէնտի միհվէրի իւզէրինտէ տէօնմէսինտէն նէշէթ էտէր. պու եհլտէն կիւնէշին սուրէթէն մէքսի միւշահէտէ օլունտըղը վաղըթ այլն տախի մէքս էթմէսի մէ'մուլ օլունուր իտի: Լաքին հէյ'էթ ի դատիմէյէ կէօրէ կիւնէշ վէ պլաան հէր պիրի տիւնեա էթրաֆընտա քէնտի մէտարը իւզրէ տէվը էթտիյի ճիհէթլէ պիրինին մէքսի օլ պիրինին մէքսինի իսթիլլամ էթմէղ: Դիմի կիւնէշին մէքսի իլէ այլն տախի մէքսի հէյ'էթ ի դատիմէ ուսուլլնա միւթապըգ օլմա-յըպ' անճագ հէյ'էթ ի ճէտիտէնին թա'լիմ' էթտիյի նիղամա միւթապըգ տըր. իշպու թա'լիմի ճէտիտին սըհհէթի տախի թասարգ օլունմըշ օլտըղընտան Գիթապ ը Մուգատտէստէ զիքր օլունան մէղքիւր վաղը'ա դավա'իտ ի թապի'կյէյէ միւթապըգ օլտըղը իսպաթ օլունմըշ օլուն: Գիթապ ը Մուգատտէստէ երտըղլար հագգընտա տախի սէօյլէտիյի սըրատա եքրի եհլ ի հէյ'էթլէր կիպի անլէրին սոյըսըն պինէ չըգարմաղ. նասըլքի երտըղլարն 'ատէտինի Հիպպարքոս 1022 վէ դա-տիմ' եհլ ի հէյ'էթլէրին էն մէշհուրը օլան Պաղոմէոս 1026 տէյիւ թա'լիմի էտիյօր. անճագ Գիթապ ը Մուգատտէստէ ե-նի տուրպինլէրլէ օլան քէշֆիլթաթա թէմամիլլէ միւթապըգ օլտարգ երտըղլարն հատա ու հիսապա կէլմէզ իտիլինի խապէր վէրի: Շիմտիքի եհլ ի հէյ'էթին պու պապտէ օլան էֆէրտըր Սըր ձօն Հէրշէլին աթիտէքի քէլամընտան էյի անկաշըրը: Հէրշէլ սուվար ը քէվաքիպի վէ քէվաքիպ ի դար ի մէրսուտէյի պիրտէն նաղար ը ի'թիպարէ ալընճա, 'Ալլահ անլէրի սէմավաթըն պինիհայէ մէսաֆէսինէ թօղ

վէ եա սաման ուֆտըր կիպի սաշմըշ տըր," տէյօր:

Ֆագաթ շուհու պիլմէք կէրէք տիր քի Գիթապ ը Մուգատտէստէ պիլ միւնատէպէ վաղայի'ի թապի'կյէյի պէյան էթտիյի սըրատա 'ալ ել 'ումում 'ավամմը նաս արատընտա ճարի օլան թա'պիրաթը գուլլանը. պու թա'պիրաթ տախի վու-գու'աթըն հագգիգաթըն պագմայըպ, անճագ կէօրիւնիւշիւ պէյան էթմէքտէն 'իպարէթ տիր: Մէսէլա Վա'իլ (1. 5) "կիւ-նէշ սօղար վէ կիւնէշ պաթար, վէ սօղտըղը մահայէ գօշար" տէյէրէք, եալընը կիւնէշին կէօրիւնիւշիւնիւ թա'րիֆ էտէր. զիրա կիւնէշին սօղմագ, պաթմագ, վէ կէրի տէօնմէք կիպի հարէքէթլէրի հագգիգ հարէքէթլէր օլմալըպ, անճագ, զիքրի սէպգաթ էթտիյի իւզրէ, քիւրէ ի աղըն քէնտի միհվէրի իւզէրինտէ տէվը էթմէսինտէն նէշէթ էտէն զահիւրի հարէ-քէթլէր տիր: Գիթապ ը Մուգատտէստէ սուրէթ ի զահիւրէ-յէ միւթապըգ թա'պիրաթ իսթի'մալ էթմէսինին սէպէպի աշիքիար տըր: Գիթապ ը Մուգատտէստէ վաղայի'ի թապի'կյէ-յի հագգիգաթը իւզրէ վէ ֆէլտէֆէնին թա'պիրաթըլէ ի-ֆատէ էթմիշ օլա իտի, հէր շէյի ձէնայ ը Հագգըն իւ-շաթըլլէ օլտըղը կիպի թա'րիֆ էտէ պիրի իտի. Ֆագաթ 'ավամմը նաս թա'պիրաթ ը ֆէլտէֆէյէյէ ալընը օլմատը-լարը ճիհէթլէ պունտան իսթիֆատէ էտէմէղլէր իտի. պիր-տէ Գիթապ ը Մուգատտէստէ մագսէտի ահքեամը տինիյէ-յի թա'լիմինէ 'իպարէթ օլուն' վաղայի'ի թապի'կյէ իսէ անճագ պիլ միւնատէպէ վէ սուրէթ ի մալթապատա զիքր ու պէյան օլունտըղընտան պու ուսուլ էհլ ի ֆէլտէֆէյի տա-խի իղնա'ա քէաֆի օլմաղ իտի:

Գիթապ ը Մուգատտէստէ մահիւզի մէսէլէլէրի վէ եա 'իլմ' ի տիլաղըն պէյիւք մէպտէլէրինի պէյան իշիւն իթի'թիսաղ էթ-տիյի ուսուլ ը իֆատէ տախի շոյան ը տիգգաթ տըր: Գի-թապ ը Մուգատտէստէ պու մէպտէլէր սուրէթ ի մալթապտէ թա'րիֆ օլունմալըպ, անճագ թարիխ ու թա'լիմաթը վասը-թասըլլա պէյան օլունտան հագգիգաթլարտա միւնտէրիճ օլ-մաղլէ, հագգիպի ի մէղքիւրէտէն իսթի'թաճ էտիլէ պի-լիլէր:

Մնտան դալպինին հալ ու քէյֆիլէթլէրի չօգճա անըն ֆիք-

ընտե օլան միւլա հաղալարա մէնուլ օլարըր, վէ ինսանըն ֆերըրինէ թէ՛սիր էտէն շէյլէրին անըն դալպինէ տախի թէ՛սիր էթտիլի ֆիթապ ք Մուգատտէսին խարիճինտէ օլան պիր չոգ քէշֆիլաթլէ գատիմտէն պերու իսպաթ օլունմըլ արը : Գիթապ ք Մուգատտէս թէմամիլլէ պու գա՛րտէյէ թէվֆի-գէն թա՛րիմ էտէր քի հագալիգ ի ակնիլէյէ 'ազլըն դանմա-սը Գիթապ ք Մուգատտէստէ իման էտէնլէրէ վա՛տ օլունան մու՛ալէնէթ ի 'ալիլէ վասըթասըլլէ շէրի՛աթ ք իլահիլէնին իճրասննա ետըրմ էտէր, վէ պու սուրէթլէ ինսանըն հալ ք գուտսիլէթէ վիւսուլինէ մէտար օլուր : Մէղ. 419. 9—11 : 4 Գօր. 15. 2 : 2 Գօր. 3. 18 : 1 Պետ. 4. 22 : 1 Եուհ. 4. 16, 19 :

« Դնան քէնտի իմանընն տօղրու օլմասը իչիւն նէ՛ ետիա պիլիր : »

Պու մէսէլէ միւտտէթ ի մէտիտէ էրպապ ք վուգուֆըն տիգգաթըր ճէլլ էթտի : Ֆէլէֆէ պու սու՛ալա ճէվապէն, Հագիլաթ մէյտանա չըգընճայա գատար թա՛րիմաթ ք տիւնի-յէյէ միւթա՛ալլիգ պուրհանլարըն թէֆթիլ ու թէհարրիսի-նի թալսիլէ պուլուրուօր : Գիթապ ք Մուգատտէս տախի ֆէլէֆէնին պու հիւքմիւնէ հէր ճիհէթլէ միւթապըգ արը : Պիր հագիլաթա ինսանագ ետնի անը գապուլ էտիպ սէվմէք իչիւն իմանըն վէ մուհագպլէթին նէ օլարըրըն անկլամագ քի-ֆայէթ էթմէղ. հէմ տախի խարիճտէն պիր գուվլէ ի ճէպ-րիլէ իլէ տէյիլ, անճագ հագիլաթըն թէֆթիլ ու թէհար-րիսիլէ հասըլ օլան իման տօղրու օլա պիլիր, վէ սէվիլէճէք հէր նէ իսէ անըն հագգընտա մա՛րիւմաթ արթարըճա մու-հագպլէթ տախի արթար : Պու էճլտէն Գիթապ ք Մուգատ-տէս հէր շէյին թէֆթիլ ու թէթէպպիւ՛իւնիւ էմր էտէրէք պիլի թէ՛մին էտէր քի էյէր իսիւլուս ք գալլ վէ թէվազու՛ իլէ թէֆթիլ ու թէթէպպիւ՛ էտէճէք օլուր իսէք, պու-տան տօղրու իման, վէ իմանտան սօնկրա տախի մուգատտէս հիսպէր հուսուլէ կէլէճէք տիր :

Հագիլաթա տիգգաթ էթմէլլէ տտէմլէրին իման էթտի-լէրին իչիւն Ա՛մալ. 8. 6, 12 : 1 պր. 2. 4 : Եմ. 2. 4—9 : 3. 4—4 : Մար. 4. 24 : Ա՛մալ. 17. 11, 12 այլթլէրէ միւրաճա՛աթ օլունա : Ատէմլէրին թէվպէ էթմէմլէրի գայտսըլլըտան վէ

գայտսըլլըտար տախի էիւրէյին ֆէսատընտան նէշէթ էթ-տիլի իչիւն 2 Սէլ. 2. 10, 11 : Մար. 8. 17, 18 : Եուհ. 3. 19, 20 : 5. 38, 40 : 2 Գօր. 4. 3, 4 : Հօշ. 4. 10 այլթլէրէ միւրա-ճա՛աթ օլունա : Տիգգաթ վէ իման էթմէլլիքտէն տախի մու-գատտէս հիսպէր նէշէթ էթտիլի իչիւն Ղալ. 5. 6 : 2 Գօր. 5. 11 : 1 պր. 11. 3—31 : 4 Եուհ. 4. 16—18 : Բօմ. 6. 6 : Գօլ. 4. 22, 23 : Եշէլ. 22. 5 այլթլէրէ միւրաճա՛աթ օլունա :

Քէզալիք Գիթապ ք Մուգատտէս տիգգաթ Բուհ իւլ Գուտ-սըն պիր մէվհիպէսի օլարըրըն, վէ Բուհ իւլ Գուտսըն թէ՛սի-րիլլէ տիգգաթ ու թէթէպպիւ՛տէն իման, վէ հագիլաթը էլի անկլամագ վէ գուտսիլէթ հուսուլէ կէլիլինի թա՛րիմ էտէր :

Տիգգաթ Բուհ իւլ Գուտսըն պիր մէվհիպէսի օլարըրըն տա՛իր Ա՛մալ. 16. 14 : Զաք. 12. 10 այլթլէրէ վէ տիգգաթ էթմէլլիքտէն նէշէթ էտէն իման տախի Բուհ իւլ Գուտսըն պիր մէվհիպէսի օլարըրըն տա՛իր Ա՛մալ. 10. 44 վէ 11. 17, 18, 21 այլթլէրէ, քէզալիք տիգգաթ վէ իմանտան նէշէթ էտէն էլի անկլայըլ տախի օ Բուհ ք բէրիմին պիր մէվհիպէսի օլարըրըն տա՛իր իշա՛. 42. 7 : Մէղ. 419. 18 : Լուգ. 24. 45 : 4 Գօր. 2. 14 : 2 Գօր. 3. 16 : Եֆ. 4. 17, 18 այլթլէրէ, նի-հայէթ, հագիլաթը տիգգաթ վէ իմանլէ թէթէպպիւ՛ էթ-մէքտէն նէշէթ էտէն մուգատտէս հիսպէր տախի Բուհ իւլ Գուտսըն պիր մէվհիպէսի օլարըրըն տա՛իր Հէղ. 36. 27 : 2 Սէլ. 2. 12 : 2 Պետ. 4. 2, 3 : Ղալ. 5. 22, 23 այլթլէրէ միւրաճա՛աթ օլունա :

Գիթապ ք Մուգատտէսին սըֆաթ ք մախսուսլէրինտէն պիր տախի անըն հալի օլարըր իլհամաթըն թէտարիճէն պէ-յան օլունմասը արը : Հագգ թա՛ալա նիհայէթսիլ քէմուլա-թա մալիք պիր Զաթ ք ճէլիլ օլարըրնտան անա միւթա՛ալ-լիգ հիչ պիր հագիլաթ ու թէտպիրտէ թէրագիլ ու քէմալ թէսալվուր օլունամագ. ֆագաթ պու հագիլաթլարըն ին-սանա իղհարը պէօյլէ տէյիլ տիր : Նիւնէշ սապահլարըն տօ-ղունճա էվվէլա կէճէ գարանլըրըն տէֆ էտէրէք տաղլարըն թէֆիլէրին թէնվիր էտէր. պա՛տէհու թէտարիճէն հուրը թէզալիւտ էտէրէք օվա վէ տէրէլէրի տախի թէնվիր էտէր :

Օվա իւլէ տերէրէր եւլիլէ տախի մէվճուտ իտիլէր իսէ տէ, կէօղէ կէօրիւնմէղէր իտի: Իլճամ տախի պէջլէ տիր. Ալլա-հըն 'ինտիսէ հազիգաթ տա'իմա պիր հալտէ տիր. Ֆազաթ թէտրիճէն իղճար օլունտորը իչիւն թէրազգի նէֆս ի հազի-գաթ տա օլմայլը, անճազ իղճար օլունմասընտա տոր. պու ճիհէթլէ ֆիթապ ը Մուգատտէս պիր հազիգաթ ը եւլիլէ դափալը պիր թարզտա պէյսան էթտիքտէն սօնիլրա անը թէտ-րիճէն աշարազ տաճա զիյատէ իղաճ էտէր:

Մէսէլա, ֆիթապ ը Մուգատտէսին էն եւլիլէ եաղը-լան ճիւղլէրինին միւնտերիճաթընտան ուլուհիյէթտէ քէս-րէթ եա'նի սալուսիյէթ օլտըղը անիլաղըս պիլիր. վէ մէղքիւր ճիւղլէրտէ իսթ'իմալ օլունան պա'ղը թա'պիրաթ ը խու-սուսիյէ պու թա'լիմի իմա էթմէք իչիւն օլտըղը իհթիմալ տոր: Թէք. 1. 26 տա «Միւշապէհէթիմիլէ կէօրէ սուրէ-թիմիլտէ ինսան խալդ էտէլիմ» քէլամը պու մագաէտլէ իս-թիմալ օլունմը օլա պիլիր: Իհթիմալ քի ֆիթապ ը Մու-գատտէս եա'նի մէթն ի 'իպրանի պու մագաէտլէ Թէք. 1. 4 վէ Մէղ. 58. 11 տէ վէ սա'իր փէք չօղ մահալլէրտէ Հազգ Ալլահ հազգընտա սէջլէտիյի սըրատա Ալլահ իսմին ճէմ' վէ ֆիլ ի միւֆրէտ օլարազ իսթիմալ էտէր: Պու մէսէլէ հէր նէ դատար իսթիտա դափալը պիր թարզտա իսպար էտիլտի իսէ տէ, պա'տէհու ֆէյղամպէրլէրին քիթապլարընտա (Իշա'. 9. 6: Միլ. 5. 2) տաճա աչըգ պիր թարզտա, վէ 'Ահա ը ճէտիտտէ քէսմիլէն պէյսան օլունտու: Ա'տատ պապ 6. ոյաթ 22—27, ի 'Ահա ը ճէտիտտէ Սալուս ի Շէրիֆ իսմինտէ օ-գունան պէրէթէթէ թաթպիգ էյլէ. քէզալիք Իշա'. 6. 3: 48. 16: Էր. 23. 5, 6 պէթլէրէ միւրաճա'աթ օլունա: ֆիթապ ը Մուգատտէս նիչէ մահալլէրտէ «Գապլըն Մէլէյի» թա'պի-րիլէ իհթիմալ քի Մէսիյալը եա'նի Սալուս ի Շէրիֆին ի-քինճի իւզնիւմիւ օլան Օղլու թէֆհիմ էթմէք իսթէր. զիրա, Եէհուտի միւֆէսսիլէրինին տախի դապուէ էթտիյի իւզրէ Բապլըն Մէլէյին Ալլահ վաճիպ օլան սէճտէ տախի 'արը օլունուր. Թէք. 16. 7, 13 պէթլէրէ միւրաճա'աթ օլունա, Տիգգաթ էյլէ քի պու մահալլտէ անա էալընը Ալլահ մաթ-սուս օլան պիր իսմ տախի վէրիլիր. քէզալիք Թէք. 22. 11—18:

31. 11—13: 32. 28—30: Հօշ. 12. 4, 5: Թէք. 48. 15, 16: Խուր. 3. 2—15: 19. 19, 20: 20. 1: 23. 20, 21 պէթլէրէ միւրա-ճա'աթ օլունուպ անլէր տախի Ա'մալ. 7. 38: Եէշ. 5. 13—15: 6. 2: Հաք. 13. 3, 23: Իշա'. 63. 9: Մալ. 3. 1 պէթլէրէ թաթպիգ օլունա:

Բուհ իւլ Գուտսըն վաղիֆէսի տախի 'Ահա ը 'Աթիգտէ իսթիտա փէք դափալը պիր թարզտա պէյսան օլունմը տոր. 'Ահա ը ճէտիտտէ եազըն կէլտիքճէ թա'լիմի մէղքիւր տաճա աչըգ պիր թարզտա պէյսան օլունուր. Ֆազաթ Բուհ իւլ Գուտսըն շախսիյէթի մէսէլէսի, եա'նի Սալուս ի Շէրիֆին պիր իւզնիւմիւ օլմասը, վէ անըն վաղիֆէսի հազգընտա վա-ղըճ վէ աչըգ պիր մա'լիւմաթա անճազ 'Ահա ը ճէտիտտէ մալիք իլ:

ֆիթապ ը Մուգատտէստէ ֆրիտտա հազգընտա օլան քէ-լամարտան տախի փէք աչըքտա կէօրիւլէր քի Ալլահ քէնտի իլճամընը թէտրիճէն եա'նի միւրուր ը զէմանլէ տաճա աչըգ վէ տաճա վաղըճ էթմէք իսթէմիշ տիր: Գրիտտա հազգընտա օլան իլը վա'տ (Թէք. 3. 15) էալընը Ալլահն Նէվ' ի պէ-շէրէ մէրհամէթ էտէճէյինի պիլտրիյօր իտի: Գրիտտա զուհուրը վէ վաղիֆէսի տախի փէք դափալը պիր թարզտա իսպար օլունմը իտի: Պիրինճի միսալ օլարազ Հապէլին թաղաիմ էթտիյի գուրպանըն Ալլահ մագապու օլմասը (Թէք. 4. 4: Իպր. 11. 4) Հապէլին իլը վա'տըն իթմամընա ինանտըղըն կէօթէրի իտի: Հապէլին գուրպանը պիր միսալ օլարազ դափալը պիր թարզտա միւճրիմին եէրինէ սուչսըղ պիրինին օլէճէյինի տախի իմա էտէր իտի: Միւրուր ը զէ-մանլէ պու միսիլիւ վա'տլար վէ միսալար չօղալը: Շէրի'աթ ը մուսալիյէտէ պիր չօղ պիլն ու 'ատաթ մահալ միսալ օլմագ իւզրէ թա'նին օլունմը վէ մահալարը պէյսան էտիլմիշ իտի: Լալ. 1. 4: 6. 2—7: 17. 11: Սամուէլ փէյղամպէր վաղթըն-տան Մալտիխ փէյղամպէրէտէք միւրուր էտէն ալթը եիւզ սէնէ զարֆընտա պիրի պիրի արտընճա կէլէն փէյղամպէրլէր Մէսիյանըն շախը իլէ մէ'մուրիյէթինի թէտրիճէն տաճա աչըգ պիր թարզլէ պէյսան էթտիլէր: Բուհ իւլ Գուտսըն Նիւ-գուլինէ վէ Մէսիյանըն մէլքիլթիւնին եէր եիւզիւնիւ դափ-

լայաճաղընա տա՛իր էվվելքի վաճիւրտէ աչըդ պիր շէյ տէ-
նիմէմիշ իսէ տէ , պու փէյղամպերէր շու իքի խուսուսը տա-
խի գապլ էլ վուգու՝ խապեր վերտիլէր : 1 Պետ. 1. 11 : Մեղ. 68. 18 : Եօէլ 2. 28 : Իշա՝. 53 վէ 61. 41 : Զաք. 14. 9 : Էն էվ-
վէլ էտիլէն վա՛տ իլէ փէյղամպերէրին թէպլիղաթը արասըն-
տա օլան ֆէրդ շու՛տըր քի փէյղամպերէր խէլասըն նէտէն
'իպարէթ վէ նէ վասըթալարլէ իճրա օլունաճաղընա տա՛իր
տաճա մուֆասսալ վէ մու՛այլէն մա՛լիւմաթ վերտիլէր . ֆա-
գաթ խէլասը մուֆասսալէն վէ սերաճէթէն պէյան էթմէք
խուսուսընտա փէյղամպերէրին թէպլիղաթը Մուսանըն պէշ
քիթապընա ֆայիգ օլորդը կիպի , Ինճիլ տախի փէյղամպեր-
լէրին թէպլիղաթընա ֆայիգ տիր :

Էֆալ ու հարեքեաթա միւթա՛ալլիգ էմրլէրէ կէլինճէ ,
պուշլարտա տախի 'Ա՛հտը 'Աթիգտէ 'այնի տէրէճէ թէրադ-
գի միւշաճէտէ էտիլիր : Էվամիր ի իլաճիյէ էճտատըն վագ-
թընտան զիյատէ շէրի՛աթը մուսապիլէտէ տաճա մուֆաս-
սալ վէ տաճա մու՛այլէն թարղլէ պէյան օլունմըշ տըր :
Փէյղամպերէրին քիթապլարընտա իսէ տաճա զիյատէ , ֆա-
գաթ Ինճիլտէ ճիւմլէսինտէն զիյատէ մուֆասսալէն վէ սէ-
րաճէթէն պէյան օլունմըշ տըր : Փէյղամպերէրին շէրի՛աթը
մուսապիլէյէ թաթպիգ էթտիլիմիլտէ պուլուրըլ քի անկըր
ինսան ճանընտա վուգու՝ պուլաճագ գուտսիլէթի այլն ու 'ա-
տէթճէ օլան թէճարէթտէն թէֆրիգ էտէրէք , գուտսիլէթէ
տաճա զիյատէ էճէմիլլէթ վէրիլլէր , ճէմտէ էվամիր ի իլա-
ճիլէնին իճրասընա թէշլիգ իչիւն միւքեաֆաթը քի տիւնէէվի-
յէ տաճա աղ վա՛տ օլունուր : Մուսա վասըթասըլլէ վէրի-
լէն էմրլէր գըստա վէ սերթ օլուպ՝ պու էմրլէրի թէճաթուզ
էտէլլէր շիտտէթլէ թէճտիտ օլունուրլար իտի . սոնկրատան
կէլէն փէյղամպերէր իսէ ճէր շէյի միւլայըմ վէ մուգնի՝ պիր
թարղլէ պէյան էթմիլլէր տիր : Մէսէլա , Մուսանըն Շէրի՛-
աթը "Ալլաճըն Բապլը պիւթիւն գալլինտէն վէ պիւթիւն
գուվլէթինտէն սէվլէսին , " տէյիւ էմր էտէր : Փէյղամպերէր
իսէ պու էմրին մա՛նասըն տաճա իլաճ էտէրէք անա եէնի
բուճ , եէնի գուվլէթ վէրտիլլէր . Փէյղամպերէր պու էմրին
ինսանտան նէ՛ կիպի պիր գուտսիլէթ ի 'այլիյէ թալէպ էյ-

լէտիլինի թէֆճիմլէ պերապէր , ինսանըն էֆալ ու հարեքեա-
թընա գանուս օլմագ իւզրէ վէրիլլէն մէղքիւր էմր տաճա աչըդ
վէ տաճա միւ՛էսսիր գըլորլար : Գարի՛ին ի քերամ Մուսանըն
պէշ քիթապընտա թէվլաճ հագդընտա պուլունան էմրլէրի ճէ-
ման օ միսէլէ խուսուսընտա փէյղամպերէրին քիթապլարընտա
պուլունանլարա (Թէս. 30. 1—6 : Խուր. 18 : Իշա՝. 57. 13, 16 : Մեղ. 40. 6—8 : 51. 16, 17) : Թաթպիգ էյլլէսինլէր : Քէզալլէ քէնտի
գաթը օլան Իսրայէլի վէ թա՛իֆէլլէրի թէնիլր էթմէք իչիւն կէ-
լէճէք օլան Մէսիյանըն Եէհուտիլլէր իլէ թա՛իֆէլլէրէ օլան
միւնասէպէթի խուսուսընտա Մուսանըն վէ փէյղամպերէրին
(Իշա՝. 66. 20 , 21) քէլամլարըն տախի թաթպիգ էթմիլլէր :
Հէմ տախի Ինճիլ կիւնէշի տօղմաղա թէգարբուպ էթտիքճէ
իլճամլէ պէյան օլունան ճիւմլէ հագիգաթլէրին տաճա բու-
ճանի վէ աչըդ օլորդլարըն (խուսուսա Խր. 31. 31—34 է միւ-
րաճա՛աթը օլունա) միւթալա՛ա էթմիլլէր : Գարի՛ին ի քերամ
պու խուսուսընտա թէֆթիշ ու թէճարրի էթտիքճէ իլճամտա
միւթապագաթ պուլուրլար իսէ տէ , թէտարիճէն թէրադգի
տախի միւշաճէտէ էտէրլէր : Վէ պու իքի խուսուստա , եա՛նի
իլճամտա միւթապագաթ վէ թէրադգի պուլունմասընտա ,
սէնէ մէվսիմլէրինին պիրիպիրին թէ՛ազգըպտէ կէօրիւլտիլիւ
կիպի թէ՛սիրաթը իլաճիյէ միւշաճէտէ օլունուր , եա՛նի
վագը՛ալլէրի սըրասընա գօմագ վէ Ալլաճըն իրատէթինի պէյան
էթմէքտէ տէրէճէ իլէրիլլէմէքլլէր միւշաճէտէ օ-
լունուր :

Քիթապը քի Մուգատտէս թէտրիճէն պէյան օլունան պիր
իլճամ օլորդը ճիճէթլէ անըն ագսամը միւթէնէվլիլէսինի ,
եա՛նի Մէղմուրլար իլէ փէյղամպերէրի բուճ իւլ Գուտսըն
անլէրի պէյան էթտիլլի վագըթ սըրասընճա գրա՛աթ էթմիլլէ :
Շուուու տախի պիլմէք լաղըմ տըր քի սալթ թա՛լիմաթըն
թէտրիճէն պէյան օլունաղը իչիւն տէյիլ , անճագ Քիթապը
Մուգատտէս միւնտերիճաթընըն գասար ու գըլմէթի լըլըթմ-
լէ տէրք օլունագ իչիւն տախի Քիթապը Մուգատտէսի վա-
գըթ սըրասըլլէ օգումագ իգթիգա էտէր : Մէսէլա , ֆալլու-
սըն իլք իքի իէսալլէրի , եա՛նի Սէլանիլլիլլէրէ եաղտըր պի-
րինճի վէ իքինճի իէսալլէ , սոնկրատան Թիմօթէոսա եաղտը-

ղը պիտի չի վէ ի բնի՝ ընտանիքէն թափախող օրւնաւորդտաւ , պիտի դաշ սէնէ զարթնտա զապիւս ընտանիքն հետեւաթընտա վէ քրեմիտանիդ հալիտէն նէ կիտի թէպէտաւրաթ լուգոն՝ պուլարը մէյտանա չըգար :

Ինչամ ը իւրհի պէտլէ թէտրիճէն տահա ալըք վէ տահա մուֆտասալ թէպիղ հաթիլի ինչիւն միւտտէթ ի թէպիղ պիտի դաշ պէլի տէվրէրէ ետին Տէվր ի Ատէմ, Տէվր ի Էճտատ, Տէվր ի Մուսա վէ Տէվր ի Ինճիլէ թափախող օրւնաւոր : Պուրատա տէվր քէլիմէսիլէ պիտի վազըթտա Ալլահն նէվ ի պէշէր ինչ միւտաթ թէմէք ինչիւն թէնսիպ կէօրաթիլիւ թարղ վէ օ վազըթ զարթնտա թէպիղ օրւնաւոր հազիգաթ լար վէ թանղըմ օրւնաւոր ալիսիլը վէ էմր օրւնաւոր գափաթ ի տիլադիլէ միւրատ օրւնաւոր :

Տէվր ի Ատէմ հալընը կիտան ինչաւոր կէշիւրտիլի միւտտէթտէն 'իպարէթ տիլ :

Տէվր ի Էճտատ 2,500 սէնէտէն զիտաւ սիւրտիւ : Պուռնոն հիքեպէսի թէք . Պապ 3 տէն Խուր . Պապ 20 է գատար տըր : Պուռ միւտտէթ զարթնտա կիտան ճիսիլի իտարէ ու թալիմ էտէն զէվաթ գապիլէ բէիպէրի , մէսէլա թուֆան տան էվիլէ Ատէմ, Շէթ , Հանօք վէ Դուհ , վէ թուֆան տան սոնկրա Էյուպ , Մէքիսատըք , Ապրահամ վէ անըն էվլատը օրւնաւորտան անա Տէվր ի Էճտատ թէմիլէ օրւնաւոր : Պուռիւր Ալլահն իրատէթիլի պիլէն վէ նիւպուլիլէ ի հայիլ օլան զաթըր իտի . հիքեպէտէն անկալընը իւզըն ան լէրտէն պալըլըր պիտի դաշ ճիհէթ Մէսիհի շէպիհի ի տիլէր : Պուռ միւտտէթ զարթնտա ինպարաթ ը փէյլամպէրանէ ալ իտի իտէ տէ , պիտի դաշ մէշուր 'ալամէթէր , մէսէլա գուրպան քէսմէք , վէ գուրպան 'արղ օրւնաւոր փաք հայլամըն նաթաք հայլամըրտան թէֆրիգի (թէք . 8. 20) վէ Ապրահամ օլան վաթ (թէք . 12. 3) Մէսիհի իմա էտըրէր իտի : Քէլալիք Տէվր ի Էճտատա Տէվր ի Մուսա նըն գափաթ ի էսաթիլէսիտէն էքսէրի ալ չօք կէօրիւնիլօր իտի :

Տէվր ի Մուսա թաղըրպէն 1,500 սէնէ սիւրտիւ : Պուռ տէվրտէ 'կէլէճէք նի'մէթըրի կէօրիլէսի' մագաթնտա նիլէ

քիմէթէր , մահալէր վէ շէյլէր վաթ իտէ տէ , անէրին 'սուռնէթ ի սալիլէրի' Ինճիլտէ պուլուռուր : Պին նէֆա Խարպէլ միլլէթի քէնտի շէրի'աթ ու գանուլարը վէ թէվաթիլիլէ Տէվր ի Ինճիլտէ թէշէլ օրւնաւոր ֆիլիսէնին թէմաթիլէ շէպիհի իտի : 1 ալ . 6. 2—9 : 16. 22 : 17. 11 : Գօլ . 2. 17 : 'իպր . 10. 1. 1 Գօր . Պապ 10 ա միւրաճա'աթ օրւնաւոր :

Սալիթ իւզ զիքր տէվրէրտէ էսալը մէպտէլէրի ալ չօք անկալընա Տէվր ի Ինճիլ , Ինճիլտէ զիքր օրւնաւոր վազը'ալէրէ , ետին ֆրիստոնըն հայաթ ու մէմաթընա միւթա'ալիլի տիլ : Ա'մալ ը Բուսուլտա զիքր օրւնաւոր կէրէք միւ'միլէրին վէ կէրէք քիլիսէլէրին թէվաթիլի մէքիւր վազը'ալէրին սէմէրէսի տիլ : Իշպու վազը'ալէր իւզէրինէ միւ'նսէս օլտն թալիմաթ ընտանիքին Բէսալէլէրինտէ իզահ էտիլիլ , իճրատը տաթի էմր օրւնաւոր տըր : Վահի ֆիթապընտա տաթի հազիգաթ ինչ զէլլէթին էտէճէքըրի մուհարէպէր վէ ալիսիտէն տիլընաթէք ֆիլիսէ ի Մէսիհիլէն թէվաթիլի վահիլէրի պէյան էտիլիլ տիլ : Մէքիլէր ֆիթապըր , ետին տէրթ Ինճիլ վէ Ա'մալ ը Բուսուլ , վէ Բէսալէլէր ինչ Վահի ֆիթապը Տէվր ի Ինճիլի հալի օլուպ' պուլարը թալիմաթ ը իւրհիլէ ի Ինճիլիլէ իթիմա՝ պուլուր : Պէլէք ֆիթապը Մուգատտէստէ պուռ անէ գատար մա'նալարը քէսիլէն անկալընընայան ալէթէր պուլուռուր , ֆազաթ պուլարըն մա'նա ու գուլիլէթէրի տաթի վազը'ալէր զուհուր էտէճէք պիլ զէլլէթին զալէպէսի , վէ ետ հէնուլ մալիմ օլմայան պիլ ի'թիլարըն հայիլ , վէ ետ պուռ անէ գատար մալիմ օլմայան պիլ պաթըլ ի'թիլարը թէքըլ ինչիւն , վէ ետ ֆիթապը Մուգատտէստէ Ալլահ թարաթընտան վէրիլիլ օլարընա պիլ ինչիլ պուլհան ը փէյլամպէրանէ օլմաք ինչիւն հէֆղ օլուլմըն տըր : Զիրա ֆիթապը Մուգատտէս պէրապ , ֆազաթ տէրին պիլ տէրէպա պէնիլէր . պուռ էճտէն անըն մա'նաթ ինտանըն ֆիքր ու հալալէսինէ սըղա պիլէճէք գատար տըր տէնմէլիլ : Պինա'էն 'ալէյհի հիսան օրւնաւոր ինչամտան պաշգաւ էնիլ պիլ ինչամ պէլէնմէլիլ տիլ : Ինտանըն ֆիթապը Մուգատտէստէ գամմ էթաթիլէրի 'իլալիլէրի տաթի անըն թալիմաթըն թէֆաթիլ վէ ետ վաթըթա ի թէրապէ

'ատոտ էթմէլի տէյիւ իղ: Քիթապը Մուգատտէսին թա'լիւ մաթընա պու կիպի 'իլափէլէր էթմէք իչիւն Քիլիսէնին սէլա-
հիյէթիլէ վազըթ վազըթ ճէհա էտիլաի: լաքին Քիլիսէյէ
պու կիպի պիր սէլահիյէթ վերիլմէմիշ տիր: Փալլոս րէսուլլն
Քիլիսէյէ "հազիպաթըն 'իմաաը վէ էսաաը" (1 թիմ. 3. 13)
թէսմիյէ էթմէսինտէն Քիլիսէնին հազիպաթը միւհքէմ թու-
թուպ' անը 'ալէմէ իպրապ էտէն պիր վտարթա օլադըր անկ-
լաշըլըր: Քիլիսէ Ալլահըն քէլամընա պիր շէյ 'իլափէ էթմէք
սէլահիյէթիլն հայիղ օլմաադըտան մա'տա, Քիթապը Մու-
գատտէսին թա'լիմաթընա հէր հառիկը 'իլափէ օլաբոս օլառն
սուրէթի ի գաթ'իյէտէ մէքնու' տըր: Ղալ. 1. 8, Վաճ. 22. 48:

Քիթապը Մուգատտէսին պաշլըճա խառապարընտան պիրի
տախի անըն վահտէթ ի մազսէտի տիր: Պիր քիթապըն վահ-
տէթ ի մազսէտի անըն ինօթա ի նազարը պիր օլապ' իպ-
թիտաընտան նիհայէթիլնէ գատար հէր պիր սահիֆէսինտէ
օ ինօթալը կէօղէթմէսի տիր:

Քիթապը Մուգատտէսին վահտէթ ի մազսէտի էվ-
վէլա անըն տա'իմա պիր ինօթա ի տիլադիյէյէ միւթէ-
վէճճիհ օլմաաընտան աշիքէտը կէօրիւնիլը: Պու քի-
թապ նէվ' ի պէշէրին Ալլահ իլէ օլան տիլադի 'ալադա-
սընըն թարիխի տիր: Պա'ղը տին քիթապընըն միւհէլ-
լիֆէրի ուզան ուզատըյա 'ալէմին թէ'սիս ու թէշքի-
լինէ վէ տիլաթիլն ահվալինէ տա'իր պիր չօգ շէյլէր էազըշ-
լար տըր քի պոռնլարտան էքսէրինին ինտան իւլաաընա ազլա
ճիհէթ ի թէ'ալլուդը եօգ տըր: Ֆադաթ Քիթապը Մուգատ-
տէսին պիւթիւն թա'լիմաթը ինտանըն, էա'նի ֆէրալէրին,
'ա'իլէլէր իլէ միլլէթլէրին Ալլահ իլէ օլան տիլադի վէ 'ամէլի
'ալադալաթը հազընտա տըր: Քիթապը Մուգատտէստէ 'ա-
լէմին թէվէլլիւտիւնէ, էա'նի ճիհանըն քէնտի քէնտիլնէ թէ-
շէքքիւլ էթմէսինն վէ էա էսաթիլը ի էվլէլինէ (գիցարա-
նութիւն) վէ էա ֆէնն ի մա ֆէվգ էթ թապի'էյէ (ընաղան-
ցութիւն) տա'իր պիր թա'լիմ պուլունմազ: Անտէ տիլադի
օլմաաըն 'աճիպլէր վէ էա հազիգի օլմաաըն վուզուր մու-
հալ օլան իսպալլար դիքը օլունմազ: Անըն հապի օլադըր նազ-

լիլաթ վէ թէրճէմէ ի ահվալ վէ նիւպուվէթ վէ շի'րէրտէ
էալընը պիր մազսէտ վար տըր: էա'նի Ալլահ իլէ ինտան վէ
ֆէրա իլէ ֆէրա արաաընտա գաթ' օլունմիշ օլան 'ալադալը
միւհէտտէտէն էէքտիլէրինն րապթ էտէրէք նէվ' ի պէշէրի
տիւշմիւշ օլադըր պաթադտան գալաբըմազ վէ թաթհիլը էթ-
մէք տիր:

Քիթապը Մուգատտէս վաթըթաթըյլէ տտէվէրին էօլը-
նիպ իման էթտիլէրի թա'լիմաթա տախի տիգգաթ էտէճէք
օլուր իսէք, պունտա տախի դարիպ պիր վահտէթ ի մազսէտ
կէօրիւլիւլ: Ալլաքի սէպգ էտէն տէօրթ տէվրտէ տախի Ալ-
լահըն գուլլարընը գապուլ էթտիլի պէօլիւք մէպալէլէր պիր
տիր: էա'նի Ալլահ անլէրտէն տա'իմա իման վէ իթա'աթ-
թալէպ էտէր իտի: Փէք էպքի վազըթլարտան պաշլըյարադ-
միւհիլէրին իման էթտիլէրի մէվաաթը մուհիմիլ Ալլահըն
վաթըրընտան վէ պիւթիւն 'ալէմին խալիգ ու հաֆըրը օլա-
դընտան վէ սուրէթ ի 'ուսուլիլէտէ վէ խուսուլիլէտէ մու-
գատտէրաթը իլահիյէ պուլունադընտան, վէ սալիհի զայր ի
սալիհտէն թէֆրիդ էտէն պիր շէրի'աթը իլահիյէ իթա օ-
լունադընտան վէ ինտան հալ ի մա'սուլիլէթտէն իրթիտա
էտէրէք ֆէստաա վարմաթըյլէ թէճտիտ ի տիլադա միւհիմաճ
օլադընտան վէ ինտանըն կիւհահընա քէֆարէթ օլմազ իչիւն
պիր պաշլաթընըն գուրպան օլմաաըր լաղըմ կէլոխիլիտէն, վէ
տու'ա ֆարը օլուպ' հիւսն ի թէ'սիլի տախի մուհադգադ
օլադընտան, վէ ինտանըն էֆքէտը ու ա'մալընտա Ալլահ ֆա'իլ
իսէ տէ, ինտանըն քէնտի իլլէրինն քէտալիլէն մէ'ուլ պու-
լունադընտան վէ տահա պուլունադա մուսմաթիլ խուսուլաթը ը
սա'իլէտէն 'իպարէթ տիր:

Մուսա վաթըթաթըյլէ վէրիլէն շէրի'աթըն պիր չօղու ալին
ու 'ատէթլէրէ միւթա'ալիլը օլադըր ճիհէթլէ հէր պիր ճէ-
մա'աթըն հալինն միւհաաիպ կէլմէլիպ' անճադ Եհհուտիլէրին
խուսուլի հալլէրինն մուվաֆըդ օլադըր թէվրաթը միւթա-
լա'ա էտէնլէրճէ մա'իւմ տիր: Ինճիլ իսէ փէք ալ, հէմ տէ
զայլէթ սաաէ ալինլէրի հալի օլադընտան հէր պիր գալմ ու
գապիլէ անլէրի հէր վազըթ իճըտ էտէ պիլիլ: Ֆադաթ սաթ-
հիճէ նազար օլունադըտա պու իքի տէվրին իտարէլէրի, էա'նի

խտարէ ի Մուսավիյէ իլէ խտարէ ի Ինճիլիյէ պիրի պիրինէ պէնդէմէզ իսէ տէ, իքիսի տախի էսասէն պիր տիր, զիրա իքիսինին տախի Ալլահ վէ ինսան հազգընտա օլան թա'լիմի պիր տիր, իքիսինին տախի իմա վէ եա վազըհէն պէյան էթ-տիքէրի հազիդաթլար պիր տիր, իքիսի տախի ինսանտա պիր նէվ' Տիսսին թէվիլտինէ մէտար տըր:

Պու իքի թանդըմաթըն էսասէն պիր օլտըղընը պէյան իլիւն պիր էօրնէք կէօսաթէրէլիմ: Գիթապը ը Մուգատտէստէ, եա'նի 'Ահա ը 'Աթիգ իլէ 'Ահա ը ճէտիտտէ ինսանըն թապի'աթըն հազգընտա պիրի պիրի արդասընտան պիր գաչ վասֆ ու թա'րիֆ պուլընուր, աէմէք իսթէրիզ քի ինսանըն թապի'աթըն էվիլէ էմրտէ, թուֆանտան էվիլէ նասըլ օլտըղը, սանիլէն' թուֆանտան տէր հալ սոնկրա նասըլ օլտըղը, սալիսէն' թուֆանտան թազըրիպէն 800 սէնէ սոնկրա նասըլ օլտըղը թա'րիֆ օլընմըշ տըր, վէ պու սոնկրաքի վասֆ ու թա'րիֆ Եյուպ քիթապընտա մահֆուզ տըր, ըսպի'էն' մէզքիւր թա'րիստէն 500 սէնէ սոնկրա, եա'նի Տաուտըն կիւն-լէրինտէ նասըլ օլտըղը, խամիսէն' տնտէն տախի 500 սէնէ սոնկրա, եա'նի Երէմիանըն կիւնլէրինտէ նասըլ օլտըղը, սա-տիսէն վէ էն սոնկրա, պուլտան տախի 600 սէնէ սոնկրա, եա'նի Բեսուլլէրին զէմանընտա նասըլ օլտըղը վասֆ ու թա-րիֆ օլընմըշ տըր: Գարի'ին ի քիրամ' մէզքիւր վասֆ ու թա'րիֆիլէրի պիրի պիրլէրինէ վէ ճիւլլէսինի քէնտի թէճըրի-պէլէրինէ թաթպիգ էտինճէ ճիւլլէսինին էսասէն պիր վէ կէրէք օլտըղընը Տիսս էտէճէքլէր, Տէմ տէ կէօրէճէքլէր քի անլէրի իլհամլէ եազմըշ օլան մուհարրիլլէրին անճաֆ պիր մագսէտի վար իտի, եա'նի ինսանըն ֆէստա վարմըշ օլան թապի'աթընը օլտըղը կիպի թա'րիֆ էտիպ' եալընըզ թէվպէ վէ իմանլէ թէճէտտիւտ միւմբին օլտըղընը պէյան էթմէք-տէն 'իպարէթ իտի: Թէք. 6. 5: 8. 21: Եյ. 13. 16: Մէզ. 14. 2. 3: Բօմ. 1. 21—32: 3. 4—20:

Գիթապը ը Մուգատտէստէ կէօրիւնէն իշպու վահտէթ ի մագսէտ ինսան հիքմէթ ինին պիւթիւն պիւթիւն խարիճինտէ տիր: Գիթապը ը Մուգատտէստէ հէր եէրաէ հէման օ մուգատտէստէ, 'ալիմ' վէ քէրիմ' Ալլահը պէյան էտէրէք, Ալլահըն

տիւնեպը խտարէ էթմէքտէն միւրատ ը 'ալիսի նէ օլտըղընը, վէ տիւնեա իւզլէրինտէ խալը իլէ շէրը արաւընտա օլան մու-հարէպէնին սօն նէթիճէսի նէ օլտաղընը թա'լիմ' էտէր: Թէք. 3. 15: Տան. 7. 13, 14: 1 Եուհ. 3. 8: Գիթապը ը Մու-գատտէստէ ինսանըն թապի'աթընտան վէ հազիգի սա'աթէթ-տէն պահս էտէր (Թէք. 1. 26: Վա'. 12. 13: Մաթ. 5. 3—12): Էֆ'ալ ը ինսանիլէնին կիզլի մուճիպլէրինի միսլի օլմոյան պիր ֆիրատէթլէ պիր պիր պէյան էտէր, սէֆալէթ ի ինսա-նիլէնին պաշըմա մէնպա'լարընը տախի իշար էտէր: Պուշլար զայէթ մուհիմմ' մէսէլլէրտէն պուլընտըզլարը ճիհէթլէ էն մէշուր 'ալիմիլէրին ֆիքրէրինի իշալ էյլէտիլէր: Ֆազալթ 'ալիմիլէրին մէզքիւր մէսէլլէր հազգընտա պէյան էթտիքլէրի էֆքէտար գարանլըզ վէ պիրի պիրինտէն ֆէրզիլ իքէն, Գի-թապը ը Մուգատտէստէն թա'լիմի աչըզ վէ ալիքէտէր տիր:

Շայան ը տիգգաթ տըր քի Գիթապը ը Մուգատտէստէն պու-վահտէթ ի մագսէտի Գիթապըն միւլէլիֆի պիր, վէ եա պիր 'աւընըն էսէրի օլմաւընտան տէյլլ տիր: Գիթապը ը Մուգատտէստէն քիւլլէր ճիւլլէրինին միւլէլիֆիլէրի տէ հիսապա տ-լընարագ, պու Գիթապը գըրգ միւլէլիֆին էսէրի օլմուշ օլուր, անըն իսթիլահ ը վէ եա սուրէթ ի թահրիլի միւլթէլիֆ տիր, պա'լը գըմմը թարիս, պա'լը գըմմը շի'ր, պա'լը գըմմը միւ-պահէսէ, պա'լը գըմմը թէրճէմէ ի աշվալ, վէ եա նիւպուլ-վէթ, վէ եա Բեսալէ տիր: Պու գատար ֆէրզլէրին Գիթապը ը Մուգատտէստէն վահտէթ ի մագսէտինի պօզամաւորըզլարընը, պիլ'աբս անտէ պիր 'աճիպ իսթիլահ վէ աշէնի հիւքմ' սիւր-տիւլիւնիւ կէօրտիւքճէ, իշպու աշէնիկին սէպէպի մէզքիւր սէպէպլէրտէն տահս տէրին վէ անլէրին թէ'սիլինէ մուգա-վէմլէ էտէճէք գատար գուվլէթլի պիր սըրը օլտըղընը իգ-րար էթմէյէ մէճպուր ըզ: Պու սըրը տախի շիւպհէսիզ ին-սանտան էֆզալ վէ նիհայէթսիզ հիքմէթ ու գուտրէթէ մու-լիք օլան Զաթ ը ճէլիլին նէգտիլտէ տիր: Պինա'էն 'ալէյհ տէյէ պիլիլիզ քի 4,000 սէնէ զարֆընտա պէյոլէ 'աճիպ իմ-թիլահ վէ աշէնիլէ ինշա օլընմըշ օլան Գիթապը ը Մուգատտէստէ կիպի պիր գատար ը 'ալիլին մի'մարը պիր մի'մար ը իլահի օլմալ տըր, քի պինոյը թարհ էթտիքտէն սոնկրա ինշա'ա-

Թընա տախի նաղարեթ ու հիմնեթ ի քեամիլեւտե պուլունւ-
մըշ արը :

Իշպուս խուսուսլարա նաղարեն աթի իւզ զիբը միւթալա'սյը պէյան էտերիզ : Գիթապ Ե Մուգատտէսին սյըբ սյըբ իշհամ լարտան միւրեքքէսյ տէյիլ, անձադ Թադսիմ գապուլ էթ-
մէզ պիր իշհամը հալի քիթապ 'ատտ էթմէլիյիզ : 'Ահտ Ե ձէտիտտէ վաղըհէն պէյան օլունան Թա'լիմաթըն 'Ահտ Ե 'Աթիգին Թա'լիմաթըն սըգը պիր իրթիպաթը պուլունուր, վէ անլերին գըսմ Ե ա'ղամը 'Ահտ Ե 'Աթիգտէ միւլէմ Թա'լիմաթ, վէ եախօտ րիվայէթ օլունան վաղը'ալարէ իսպաթ վէ իզհաճ օլունուրլար : Տէվը ի ձէտիտ, եա'նի իտարէ ի ին-
ճիլիէ Տէվը ի Գատիմ, եա'նի իտարէ ի Մուսավիլէնին քե-
մալը տըր : Եախօտ Թա'պիր ի ախէրլէ իտարէ ի ձէտիտէ ի-
տարէ ի 'Աթիգէնին նօգսանըն իքմալ էտէր : Պիրինճիսի, եա'նի իտարէ ի 'Աթիգէ պիր Թիմալ իտի : Էքինճիսի, եա'նի իտարէ ի ձէտիտէ օ թիմալըն իմա էյլէտիլի ասըլ ճէվէէր տիր : 'Այլէճէք նի'մէթլերին," եա'նի իտարէ ի ձէտիտէյի միւթա'սյիզ շէյլերին մահլիէթի անլերին 'Այեօլիէսինտէն" եա'նի իտարէ ի 'Աթիգէտէ կէօրիւնէն Թիմալլար վաթըթա-
սըյլէ հադիգի նի'մէթլերտէն անկաշըլտըղը կիպի անկաշըլա պիլիր : Գէզալիք 'Ահտ Ե 'Աթիգ իտարէ ի 'Աթիգէ նօթթա ի նաղարընտան պիր չօդ Թարիսի վէ 'ամէլի շէյլերի զիբը էտէր քի իտարէ ի ձէտիտէ Թահթընտա պուլունանլար իշիւն տախի անլերին պիր չօդ էհէմիլիէթլերի օլա պիլիր : Պիլ ֆարզ, 'Ահտ Ե 'Աթիգի միւթալա'ս էթիտիլմիզտէ շիմալիք խրիս-
թիլան քիլիսէսինտէն Թալէպ օլունան հիւան ի հարէքէթ օլ վաղթըն ինհուտի քիլիսէսինտէն տախի Թալէպ օլունալըղըն վէ օլ վաղթթ տախի սալիհ տաթմէլերին պիլիմ կիպի Թէճ-
րիպէլէրէ միւպթ էլա օլաղլարընը կէօրիւրիւզ : Լաքին 'Ահտ Ե 'Աթիգ խուսուսընտա շուհու տախի պիլլէք լաղմ տըր քի, էֆրատ վէ միլէլին վէ տախի պիւթիւն ինսան ճինսինին հի-
քեայէսինտէ էօյլէ պիր միւտտէթ վար իտի քի օլ միւտ-
տէթտէ ինսանը ումուր Ե բուհանիյէտէ Թա'լիմ էթմէք ի-
շիւն, հադիգաթըն 'Ահտ Ե 'Աթիգտէ կէօրիւլալիւ իւզրէ պիր էսաա Ե ի'տաաի հալինտէ վէ եախօտ 'Ահտ Ե ձէտիտտէ

կէօրիւլէնէ նիսպէթէն զայր ի միւքէմիլէ պիր Թարղտա ի'թասը լաղմ իտի : Իտարէ ի 'Աթիգէնին սյին ու 'ատէթ-
լէրինտէն պա'ղըլարը Ալաշըն գուստիյէթի վէ ինսանըն ֆէ-
րայիգի հադընտա փութփէրսթ միլլէթլերէ, իտարէ ի ձէ-
տիտէնին սուրէթ ի միւքէմիլէ վէ վաղըհէտէ օլան իշհա-
մաթընտան տահա աշըգ վէ պէլի պիր Թասալլուր վէլտիլի
'ասըմըղտա կէօրիւլէն Թէճրիպէլլէրլէ Թասալիք օլունմըշ տըր :

Գիթապ Ե Մուգատտէսին խուսուսլարընտան պիր ի տախի
հալի օլտըղը հադիգաթլարըն պիր ուսուլապ Ե մանթիպաղմ
իւզրէ օլմալտըղը եա'նի պիւթիւն Թա'լիմաթ Ե մէսիհիյէնին
պիր մուլթասար 'Իլմ ի իլահի քիլիմաթընտա վէ եախօտ խրիս-
թիլան Թա'լիմաթըն րէսալէսինտէ Թէթթիպ օլունալըղը իւզրէ
Թէթթիպ օլունմալտըղը տըր : Գէզալիք աճքեամընտ 'ամէլ էթ-
մէք լաղմ կէլէն գալա'իտ ի ախլաղիլէ ի մէսիհիյէ 'Իլմ ի
հիլմէթ ի ախլաղիլէտէն պահա էտէն քիթապլարտա օլտըղը
կիպի Թանդիմ ու Թէթթիպ էտիլէրէք պիր եէրէ Թօփլանմա-
մըշ տըր : Գիթապ Ե Մուգատտէս պու ճիհէթլէ տախի ճիւմլէ
էտէտն Ե սա'իրէ քիթապլարընտան քիւլիյէն ֆէրզիլ տիր :
Խտէտն Ե սա'իրէ քիթապլարընտա 'իպատէթէ միւթա'սյիզ
խուսուսլար ինճէտէն ինճէյէ վէ պիր ուսուլապ իւզրէ զիբը ու
Թէթթիպ օլունմըշ իքէն Գիթապ Ե Մուգատտէս պու գա'ի-
տէյէ էհէմիլիէթ վէրմէմիշ տիր : 'Ահտ Ե 'Աթիգին էն իլք
գըսմը վէ գուսուր քիթապլարըն տախի էքսերի մուլթա-
սար վէ զայր ի միւքէմիլէ հիքեայէլէր տիր : հադայիգ ի
ախլաղիլէ տախի տօղրուտան տօղրույա տէյիլ, անձադ նաղ-
թիլիէթլէր վաթըթասըյլէ Թա'լիմ էտիլիր : Ալաշ շէրի'աթ Ե
մուսավիլիյի վէրմէլտէն 2000 սէնէ գառար մուգատտէմ
պա'ղէն տաթմէլէր իլէ միւլաղաթ էյլէմիշ տիր, վէ օլ միւ-
նտաէպէթլէրլէ օլան պէյանաթը վէ պէյանաթընը Թարղը
տախի Գիթապ Ե Մուգատտէսին օլ պապտէ էթտիլի րէ-
վայէթտէն աղ չօդ անկաշըլա պիլիր : Ֆիլ վաղը' Գիթապ Ե
Մուգատտէսին գըսմ Ե ա'ղամը վաթըթասըյլէ տօղրուտան
տօղրույա հադիգաթ պէյանընտան զիյատէ, կէլմիշ զէ-
մանլարտա պէյան օլունմըշ հադիգաթլար նաղ ու հի-
քեայէ էտիլիր : Գէզալիք 'Ահտ Ե ձէտիտ Տին ի Մէսիհիյէ

գապուռ էսիպ օ ուսուռ իւզրէ թէրպիյէ կէօրմէքտէ օրսնյարա պիւրէր միւնասէպէթլէ թասհրիւր օրւնմըշ տըր : Տէօրթ Խնճիլ մոհգա թարիխ օրւոյ՝ հապայիյի տինիյէյի պիւր ուսուռպ ը մոնթաղամ իւզրէ տէյիլ, անճազ հիքեայէ թարիգիյէ թա՝ իմ էտէր : Բեսուլլէրին բէսայէլէրի եազըլաղը վազըթ թա՝ իմնթ ը իւրհիյէ իւզէրինէ թէ՛սիս օրւնմըշ վէ մին թարաֆ իյլլահ պէյան օրւնան էստալարա թէվֆիգէն թէշքիլ էտիլմիշ պիւր չօգ քիլիսէլէր մէվճուտ օլաղըրնտան պու բէսայէլէրտէ տէրս քիթապը կիպի պիւր ուսուռպ իւզրէ թա՝ իմնթ ը մէսիհիյէ մէպտէլէրինին թասհրիւր վէ ետիստ 'ազա՛խի ի տիհիյէնին պիւրէր պիւրէր վէ սըրասըլլէ իշտըր մէմուլ օրւնմամ մալը տըր : Տին քէլիմէսիյլէ կքի շէյ միւրատ օրւնուսը. պուռն լարտան պիւր իման ու ի՛թիգատա միւթա՛ալիյի թա՝ իմնթ վէ տիկէրի օ թա՝ իմնթ ահքեամընճա օլան էֆալ տըր : էվ վէլքիլէր 'ազա՛խի տինիյէ օլուպ անլէրէ տալ ը տին թէսմիյէ օրւնուսը. սոնկըսքի իսէ իման էտէն տտէմէ միւթա՛ալլէր օլմասըլլէ անտ տախի տիյաննթ թէսմիյէ օրւնուսը : Քիթապ ը Մուգատտէս հիքմէթտէն պահս էտէն պիւր տէրս քիթապը կիպի տէյիլ, անճազ միտալլէրլէ վէ ետիստ պա՛ղէն վազը՛ալարը վէսիլէ իթթիխազ էտէրէք մէզքիւր իքի խուսուսը թա՝ իմ էտէր : Պիլ ֆարը, Քիթապ ը Մուգատտէս Հազգ թա՛ալանըն սըֆաթ ը ճէլիլէսի իլէ անըն հիւքիւմէթ ի ախլաղիյէ վէ բուհանիյէսին վէ ինսանըն թապի՛աթընը նէ վէճհէ վաֆ էյլէտիյին թասճի ը տիգգաթտա ալալլմ :

Հազգ թա՛ալանըն սըֆաթ ը ճէլիլէսի թա՛պիլիյլէ անըն գուտրէթ, հիքմէթ վէ գուտսիյէթի կիպի սըֆաթլէրի, վէ հիւքիւմէթ ի ախլաղիյէ վէ բուհանիյէսի թա՛պիլիյլէ տախի ճիհանտա մէվճուտ հէր պիւր շէյ իւզէրինէ տօղըռ վէ սապիթ գա՛խտէլէրէ կէօրէ նազարէթ ի 'ալիյէսի օլաղըր անկլաշըլըր : Քիթապ ը Մուգատտէսին հէր պիւր մահալինտէ Ալլահ թա՛ալանըն սըֆաթ ը ճէլիլէսի անըն մէսնու՛աթըլլէ կա՛նի պիւր իւզըր՛ա վասըթաուսըլլէ, հէմ տէ պիւր ախլաղի սէմէրէնին հուսուլի իճապ էթալիլի զէման պէյան ու իզհար էտիլիլ : Պիլ ֆարը, խուսուսի վազը՛ալլէրէ նազարէն իրատա պուլլուրըլան քէլաման վէ ետ ի՛թա էտիլէն էվաթիւրտէն Ալլ

լահին ատէմլէրի քէնտի 'ամէլլէրինէ կէօրէ պիհազըրն հիւքմէտէճէլինի (Թէս . 40. 17; 2 Թէվ . 49. 7; Բօմ . 2. 11; Ղալ . 2. 6; Էֆ . 6. 9; Գօլ . 3. 23; 1. 17;) վէ կիւնահը 'աֆիլ էտէր վէ էթմէյէ տախի տա՛խմահ հազըր օլաղըրնը (Տան . 9. 24; 2 Թէվ . 7. 14;) վէ ինսանըն տուսարնը իշիտիպ գապուռ էթտիյին (2 Թէվ . 33. 12, 13; Թէք . 24. 42—61;) վէ Լութըն զէվճէսի վէ Եէհօաշ վազը՛ալլէրինտէն միւթէպան օլաղըր իւզրէ ինսանըն շիյէթինէ վէ ետ գալպիին միւլահաղալալընա տիգգաթ էթտիյին (Թէք . 49. 26; 4 Միւլ . 14. 14—49;) վէ Մուսա, Տաուտ վէ Հիդդէյա վազը՛ալլէրինտէ կէօրիւտիյիլ իւզրէ քէնտի էն սէվիւլիւլէրինի պիլէ թէ՛տիպ էթտիյինի (Ա՛տ . 20. 12; 2 Միւլ . 24. 11, 13; 2 Թէվ . 32. 23;) վէ սալիհի հըֆղ էտիպ քէնտինէ իլթիճա էտէնլէրտէն հիլ պիլիլին մէյուս պրազմասըղընը (1 Միւլ . 17. 37; Ֆիլի . 4. 12, 18;) էյրէնիլիլ : Քէզալլէր իթթիֆաղէ վուգուլ՝ պուլլմըշ տէյիլ զանն էտիլէն հէր պիւր վազը՛ա անըն թէտպիլիլլէ իճրա օրւնաղըրնը (Էր . 38. 7—13; Ա՛մալ . 16. 23;) վէ ճիւզի վէ ետիստ եէք տիկէրինէ մուխալիֆ կէօրիւնէն վասըթալարլէ տախի միւրատ ը 'ալիսինի եէրինէ կէթիւրտիյինի (1 Միւլ . 9. 3, 13, 16; Հաք . 7. 13—15;) վէ շէրիլէրի պիլէ քէնտի իրաաթիլինի իճրասը իշիւն ալէթ իթթիխազ էթտիյինի էյրէնիլիլ : Նէհ . 13. 2; Ա՛մալ . 2. 23; Պիւր տէ Քիթապ ը Մուգատտէս շիլէ քիմնէլէրին ֆիլլէրինի նազլ էտէրէք ինսանըն թապի՛աթը կիւնահա մէյուլ խալիյին թա՛ իմ էտէր : Նիթէրիմ Նուհ թուֆանընտան էվվէլ կէլէն ատէմլէրտէ շէր ու ֆէստալըն չօղլըր (Թէք . 6. 11—13; Եէհ . 44. 15;) Եուսուֆըն գարնտալարընտա վէ Գայիլտէ հասէտ (Թէք . 37. 11; 4. 5;) Սաուլ մէլիքտէ նէֆասնիյէթ (1 Միւլ . 18. 28, 29;) Տօհի իլէ Սիպատա զըյալէթ (1 Միւլ . 22. 9; 2 Միւլ . 16. 1—3;) Գօրահ իլէ Ահապատ Ալլահըն թէտպիլիլին թահգիլ էթմէք (Ա՛տ . 16. 3; 3 Միւլ . 20. 43, 28, 33—43; 22. 4—40;) Աքան, Պալամ, ճիհաղի, վէ Եէհուտատա՛ թամահ՝ (Եէշ . 6. 49; 7. 21; Մար . 40. 35—37;) Ջէպէտի օղուլարը իլէ Ապիմէլիքտէ հըրը ը շան ու մէսնէտ (Մաթ . 20. 20, 21; Հաք . 9. 4—15;) վէ Հիդդէյա իլէ Նէպուխանաստարտա տախի

քիպր միւշահէտէ օլունուր : 4 Միւլ. 20. 13 : Տան. 4. 30 :

Քիզալիք ատէմին քէնաի հէվա ու հէվէսինտէն ալտամմըշ, ետիստ քէօրլէնմիշ օլարղընըն թէ'սիրինի Պալ'ամ իլէ Տա'ուտտա, (Ա'տ. Պապ 22 : 2 Միւլ. 12. 5—7) սուհի զանն դուվ վէթինի Նա'ման իլէ Նիգօտիմօստա վէ Աթինա իլէ Էֆսոսա էհայիսինտէ (4 Միւլ. 5. 11, 12 : Եուհ. 3. 1—11 : Ա'մալ. 17. 48 : 49. 28) վէ իւլֆէթ թէ'սիրինի Էլիա փէյլամպերին հոլղուրընտա թէվաղըշ կէօսթէրտիքտէն սօնկրա թէքրար քէնաի իլահլարընա րիճ'աթ էթմիշ օլան Ահապ մէլիքտէ կէօրիւրիւղ : 3 Միւլ. 21. 27 : 22. 6 : Պու սօն զիքր օլունան խոսուս ֆէլիքստէ տախի միւշահէտէ էտիլիւր. զիրա ֆալլըսըն վա'ղընը արնկլէտիյի էնմատա զիյատէսիլլէ գօրգտղընը Ա'մալ ի Բուսուրտա օգույօր իսէք տէ, միւթէնէպպիհ օլարղընա տա'իր պիր իշարէթ կէօրիւրիւթ : Ա'մալ. 24. 25 : Պիլ'աքս, էյէր Քիթապ ը Մուգատտէստէ ֆաղիլէթին մա'նառընը արաշթըրաճադ օլուր իսէք, կէօրիւրիւղ քի պու Քիթապ պիլլէ ֆաղիլէթին գուվլէթի կէօրիւրիւթ պիլլէն միսալլար զիքր էթմէսիլլէ անըն մահլէթինի թա'լիմ էտիլլար : Ապրահամտա' իման (Ղալ. 3. 7—9), Էյուպտա' սապը (Ես'գ. 5. 11), Մուստա' հիլմ (Ա'տ. 12. 3), Եէշու'տա' սէպաթ (Եէշ. 24. 15), Նէհէմիատա' վաթանփէրլէրլիք (Նէհ. 1. 4 : 5. 14) վէ Եօնաթանտա' տօսթըղ կէօրիւրիւղ : 4 Միւլ. 19. 2—4, վէ զայրի : Քիզալիք Աննա' վալիտէյնէ (1 Միւլ. 1. 27, 28), Սամուէլ իլէ Եօշիա, վէ Թիմօթէօս' էվլատա (1 Միւլ. Պապ 3 : 2 թէվ. 34. 3 : 2 թիմ. 3. 15), Եուսուֆ իլէ Տանիէլ' կէնճլէրէ (Թէք. 39. 9 : Տան. 1. 8), Պարզիլլայ սինն ի քէմուլէ վասըլ օլմուշ քիմնէլէրէ (2 Միւլ. 19. 34, 35, 37), Էլի'աղար' իւրտէթէքարլարա (Թէք. 24), վէ Տաուտ' հիւքմ տարլարըն թէպա'սսընա (1 Միւլ. 24. 6—10) թազվա խուսուրընտա պիրէր նիւմուհէլէր տիր : Մէգքիւր միսալլէրին թապի'թ ը պէշէրիյէ հադգընտա պիլլէ էյրէթտիյի թա'լիմաթը էյի անկլայա պիլլէք իչիւն զիքրի սէպգաթ էտէն զէվաթըն գուսուրլարընա տախի տիլգաթ էթմէսիլլէ իճապ էտէր : Շոյան ը տիլգաթ տըր քի պու զաթլար էն գուվլէթի պուլունաղլարը սըֆաթլէրտէ պիլլէ Եանկըլարըլար : Միւլ'ին.

լէրին փէտէրի 'ատտ օլունան Ապրահամ գօրգու սէպէպիլլէ (Թէք. 20. 2) վէ սապը խոսուսընտա էօրնէք օլան Էյուպ սապրըղլըք սէպէպիլլէ (Էյ. 3. 1) վէ հիլմի ճիհէթիլլէ մէշհուր օլան Մուսա հիտտէթ վէ թէքէպպիւր սէպէպիլլէ (Թէս. 32. 51) խաթայա տիւշտիւլէր :

Քիթապ ը Մուգատտէս պիլլիմ կիպի հէվա ու հէվէսէ մալիք օլան տաթմէրի պիլլէ միսալ կէօսթէրէրէք եւրէյիմիլլէ վէ ա'մալիմիլլէ պիլլէ պիլլիլլէր. շէյլլէ քի անը միւթալա'ա էթտիքճէ Քիթապ ը մէգպուրըն Ալլահտան ի'թա օլունմըշ իտիլլինի հիսս էթմէքլէ պէրապէր, տաթմէրէ սըգը պիր 'ալաքասըր օլարղընը վէ անըն քէլամլարը քէմալ ի մէհարէթլէ րէսմ օլունմըշ պիր թապիլլինի կէօլլէրի միսիլլիւ, հէր հանկը թարաֆա տէօնէճէք օլադ, Եինն պիլլէ պադաղընը միւշահէտէ էտէրիլլ :

Իմօի Քիթապ ը Մուգատտէսին տիւրլիւ տիւրլիւ հիքէսյէլէր վէ միսալլէրլէ պիլլէ թա'լիմաթ ը մուհիմնի վէ գալա'իտ ի ախլադիյէ էյրէթմէսի հէր պիր մէմէքէթ վէ հէր պիր տէվը իչիւն թէրթիլլ ու թա'իհի օլունմըշ օլան պէյլլէ պիր քիթապ իչիւն նէ 'աղիմ պիր սըֆէթ տիր :

Պու քիթապտա 'ադա'իտ ի տինիլլէ վէ գալա'իտ ի ախլադիյէ ետլընը սուրէթ ի 'ուսուսիյէտէ պէյան օլունմըշ օլա իտի, ֆա'իտէլի օլմայաճադ իտի. վէ էյէր տէրս քիթապը կիպի մուֆասալ պիր ուսըլու ու թէրթիլլ իւղըն վէրիլլիշ օլա իտի, անլէրի հէման թահրիլ օլունաղլարը վէճ իւղըն իլ էլ էպէտ հըֆղ էթմէմիլլ լաղըմ կէլիլ իտի. լաքին աշիւքէար տըր քի հէր շէյ հէր մահալտէ իճա օլունմայաճադ իտի, նէ տախի միւմինիլլէրին քեաֆէսի անլէրին ճիւմէթինի անկլամաղա միւղթտիր օլաճադ իտի : Խրիսթիյանլըքտա քէսպ ի թէրադգի էթմիշ օլան պիր միւմինիլլէ գօլայճա անկլայա պիլլիլլի թա'լիմաթ ը Մէսիհիյէ իճայընը Խրիսթիյանլըք հէնուղ կէլիլլ օլան պիր Հօթէնթօլա անկլայամաղ :

Լաքին Քիթապ ը Մուգատտէստէ հադիգաթ տաղընըք պիր սուրէթտէ տիր, շէյլլէ քի ֆէրայիլլ իլէ պիրլիքտէ թա'լիմաթ վէ թա'լիմաթ իլէ պիրլիքտէ ֆէրայիլլ գաւըլըք պիր հալտէ պուլունուր. պու էճլտէն պիրլին տիլգաթ էթ-

տիկմիզտէ հալելէն օլպիւրի տախի տիգգաթըմըր ճէլպ էտեր . վէ պու մէսէլէլէրն իքիսի տախի , ես'նի կերէք թա'լիմաթ վէ կերէք ֆէրայիզ տիւրիւ տիւրիւ էօրնէքլէր վէ հիքէայէլէրլէ իզա՛հ էտիտիլինտէն , 'ալիմ' վէ ճահիլ , հէր ատէմ' քէնտինն լազըմ' օլանը անտէն էօյրէնն պիլիւր :

Քէզալիք պիւր նէվ' վէ ես պիւր ճինս հադիգաթլարն քեաֆ-ֆէսի ֆիթապ ը Մուգատտէստէ այրը այրը պապլարա տերճ էտիլմիշ օլսա իտի , հէր ատէմ' խօշունա կիտէն մատտէլի միւթալա'ա էտիպ' սա'իւր հէմանն օլ տերէճէ էհէմիլէթի օլան պիւր չօգ մատտէլէրի քէնտի արզուարնա միւթաֆըգ կէլ-մէտիլի իլիւն իհմալ էտէճէք իտի :

Թա'լիմաթ ը Մէսիհիլէ վէ գաւա'իտ ի տիլադիլէ պիւր ուս-լուպ ը միւնթաղամ իւզրէ ես'նի պիւր տերս քիթապը մի-սիլլիւ լուզաթ վէ իսթիլահաթ ը 'իլմիլէ իլէ պէլան էտիլ-միշ օլսա իտի , անլէրի հէր ատէմ' անկլամաղա միւթէտիւր օլմայաճաղը պալատէ զիքը օլունտու . պուրատա շահու տախի 'իլալէ էտէրիզ քի պիւր ուսլուպ ը միւնթաղամ իւզրէ թէպ-լիլ օլունան 'ազա'իտ ի տինիլէյի հէր քէսին անկլայա պիլէ-ճէլինն պիւր եօլ պուլունսա իտի պիլէ , միւմիլէրէ մուզիւրը օլուր իտի . զիւրա արթըգ միւմիլէր ֆիթապ ը Մուգատտէ-սին սա'իւր զըսմլարըն իհմալ էտէրէք' քէնտի ֆիքըլէրինի 'ազա'իտ ի տինիլէ նէվ'լինտէն օլան պիւր իհմալլէ տօլտուրա-ճաղար իտի . պու եօլ իլէ անլէրին տիւշիւնմէք վէ թէտգիգ էթմէք գուտրէթլէրինն խէլէլ կէլիպ' թէֆթիշ վէ թէհարրի արզուարը տախի սէօնէճէք , վէ նիհայէթ նէ հիսսլէրի թահ-րիք օլունաճաղ , նէ տախի գալլէրի տօղրուլաճաղ իտի : Օլ վազըթ 'ազա'իտ ի տինիլէ տախի իման թա'լիմինն վաղըթա օլմայըպ , ետլընըգ իման էտիլէճէք պիւր թաղըմ' հադիգաթ իթիպար օլունարադ' անլէրէ պարիտ վէ լուզումնըգ պիւր ըի'այէթ 'արղ օլունաճաղ իտի : Պիւր հիքմէթ վէ ես 'իլմ' անճաղ գուվիլէ ի 'ազլիլէյի թահրիք վէ տիգգաթը ճէլպ էթ-տիքճէ վէ պիլ տախի պիւր շէյ էօյրէնտիք վէ ես պիւր եանկ-լըմըմը տօղրուլթարգ վէ ես մա'լիւմաթ ճիհէթիլլէ թէ-րադգի էլլէտիք տէյիւ հիսսիմիլ ույանտըգճա պիլիմ իւզէ-րիմիլէ էյի թէ'սիւր էթմիշ օլուր : Հադգ թա'ալա ֆիթապ ը

Մուգատտէսի մէյլէլէրի եթիլիշմիշ , չիէքլէրի ալըմըշ վէ էօնիւմիւզտէ հէր շէյի հաղըր վէ միւհէյաա գըլըմըշ պիւր պաղէ կիպի տէյիլ , անճաղ իլիսն հէպ զիգըյմէթ շէյլէրին թօխմը էքիլմիշ պիւր թարալ կիպի թէրթիպ էլլէմիշ տիւր , շէյլէ քի սա'յ ու զայրէթ էթմէքսիլին , հէմ տէ սէմալի լութֆըն չիհի էնմէքսիլին օլղուն մէյլէլէրէ նա'իլ օլմայըպ : ֆիթապ ը Մուգատտէսին հալի օլտըրը թա'լիմաթ ը իւ-հէլէյի պիւր ուսլուպ ը միւնթաղամ' հալինն գօմագ իսթէյէն-լէրէ ֆիթապ ը Մուգատտէս պուլուրուր քի 'Պէնի օլտըրըմ' կիպի պուրադըլար , ֆազաթ 'ալիմ' վէ ճահիլ հէր քիմ' օ-լուրսա օլունն տա'իմա պէնի միւթալա'ա էտէրէք թէթէպ-պիւր էթմիլէր , զիւրա պէն 'ալիմլէր իլիւն տիւքէնմէգ պիւր խաղինն իմ' , վէ նիւմանէլէրիմ վէ թէմիլլէրիմիլէ տախի ճա-հիլլէրին 'աղլընտան վէ հիսսինտէն ուզադ վէ եթիլիլմէգ պիւր տէրէճէտէ տէյիլ իմ' :

Իշպու իֆատէլէրտէն ֆիթապ ը Մուգատտէսին միւթա-լա'ա վէ թէթէպպիւ'ինի մէն' էտէնլէրին փէք պէյիւր պիւր խաթատա պուլունտըգլարը պէտիհի տիւր . զիւրա ֆիթապ ը Մուգատտէսին միւթալա'ասընտան , վէ հալիլլէ հադիգաթըն թէֆթիշ ու թէթէպպիւ'ինտէն մէն' էտիլէն ատէմլէր սա'իւր քիմնէլէրին սա'յ ու զայրէթլէրիլլէ մէյտանա կէթիլիլէն հէր նէվ' թա'լիմի գայտսըլըգ վէ թէնպէլլիլլէ վէ պիւր թէֆ-թիշ հադիգաթ տէյիւ գապուլ էթ մէյէ ալըլըրլար : ֆիթապ ը Մուգատտէսին թարը ը թահրիլի պէյլէ պիւր ուսլուպ 'ա-լէյիստէ պիւր փրօթէսթօ տըր :

Պու պապտէ տիգգաթա շայան պաշապ պիւր խուսուս տահա վար տըր : Ղազը'ա իման էտիլմէսի վաճիպ օլան թա'լիմաթ ը տինիլէյի պիւր ուսլուպ ը միւնթաղամ իւզրէ հալի օլուպ տա թա'լիմաթ ը Մէսիհիլէ թէսմիլլէ օլունան տերս քիթապլարը ֆա'իտէտէն խալի տէյիլ տիւր : Զիւրա պու միսիլլիւ քիթապ-լարըն թա'սնիֆինտէն միւրատա միւմիլէրին թա'լիմաթ ը մէգքիւրէյի էյի անկլամալարը վէ ճիւմլէսինն 'ազա'իտ ի տինիլէլէրի պիւր օլմաը տըր . վէ լաքին պու մագստէլէ թա'ս-նիֆ օլունան քիթապլարը մէգհէպէ միւթա'ալլիգ մա'լիւմա-թըն պիւրիճիք մէնպա'լ վէ խաղիննի զանն էթմէմէլիլլիլ : Պիւր

ատէմ Ալլահըն լուծֆ ու քէրէմինէ տա'իր Գիթապը ը Մու-
գատտէստէ հէքեայէ վէ եա թա'րիֆ օլունան էօրնէքէլըլէ
ճէլլ օլունարագ Գիթապը ը Մուգատտէսին միւթալա'սսընա
գարար վէրմիշ օլա պիլիր . պէյլէ պիր ատէմ Ալլահըն լուծֆ
ու մէրհամէթինէ վազըֆ օլարագ Գիթապը ը մէղպուրտան
խօշլանլապ անըն վա'սլարընա իւմիւտ էթմիշ վէ քէնտի ճանընը
անըն կէօսթէրտիյի վասըթալարլէ պէսլէմիշ վէ էթվար ու հա-
րէքէթինի անըն իսթարը իւզըն իսլահ էթմիշ օլա պիլիր . պու-
լարըն ճիւմէսինի, Գիթապը ը Մուգատտէսին հալի օլարըլ
թա'լիմաթը պիր ուսլուպ ը մունթաղամ հալինէ գոյմագը-
ղըն վէ եա 'իւմ ի իլահիյէ մախսուս օլան էլֆաղ ու իսթի-
լահաթը անկլամագըղըն եափմըշ օլա պիլիր : Պաշլըճա մագ-
սէտ Ալլահըն հըֆը ու հիմայէսինի թանըյարագ վէ Գրիս-
տոսս իդթիտա էտէրէք թագվա իւզըն եաշամագ տըր .
պէյլէճէ եաշայան պիր ատէմ պիր ուսլուպ ը մունթաղամ
կէօրէ տիւշիւնէ պիլէճէք տէրէճէտէ 'ալիւմ պիր ատէմ օլարըլ
թագտիրտէ, հալիյլէ անըն թէգատտիւսիւ տահա միւքէմ-
մէլ վէ հիքմէթ ի բուհանիյէսի տահա տէրին օլուր . լաքին
Տին ի Մէսիհիյի պիր ուսլուպ ը մունթաղամա վէ եա ֆէնն
քիթապը կիպի միւթալա'ա էթմէյէրէք տախի թէգատտիւս
վէ հիքմէթ ի բուհանիյէսի նա'իլիյէթ միւքէլին տիր . իմտի
մէզքիւր տէրս քիթապլարընըն ասըլ հուսուտլարը պիլինիպ
անա կէօրէ իսթիմալ օլունամալէրի վաճիպէտէն տիր . զիրա
էյի պիլմէլիյիլ քի ինսանը թա'լիւմ վէ իսլահ հէմտէ թէր-
ֆի' էթմէք իչիւն թէրթիպ օլունմըշ օլան պիրիճիք վասըթա'
տէրուճիտէ մուհապպէթ, մէրհամէթ, թա'ղիր վէ եա նա-
սիհաթ միսալլէրի քէսրէթ իւզըն պուլունան վէ սէօլլէրի
պիլէ հէմ ինսանի վէ հէմ իլահի օլարագ, տա'լիմա պիր,
վէ տա'լիմա եէնի օլան Գիթապը տըր . պու տախի Գիթապը ը
Մուգատտէս տիր :

ՏՕԳՈՒԶԸՆՃԸ ՊԱՊ

Գիթապը ը Մուգատտէսի Գիթապը օլունանայան Գի-
թապը :

Պիզիմ մուգատտէս պիլիթիյիլ քիթապլարտան, եա'նի
էքսէրի 'իպրանի վէ պիրաղը Գիթապի լիսանընտա թահրի
օլունուպ գատիմտէն պէրու Ֆիլիսթին Եհհուտիլէրի թա-
րաֆընտան Գիթապը ը Մուգատտէս վէ եա Գիթապը ը միւլ-
հէմ տէյիւ գապուլ օլունան 'Ահա ը 'Աթիգ քիթապլարըն-
տան պաշագ սա'իր պիր գաշ քիթապլար տահա վար տըր .
քի պա'ղըլարըն անլէրի տախի Գիթապը ը Մուգատտէս սըրա-
սընա գօմագ վէ Ալլահըն քէլամընտան 'ատտ էթմէք իսթէր-
լէ :

Պու քիթապլար շունլար տըր, եա'նի (1) Մակարայիլիլէ-
րին պիրինճի վէ իքինճի քիթապլարը . (2) 'Էլրանըն պիրին-
ճի վէ իքինճի քիթապլարը . (պա'ղըլար Նէհէմա իլէ 'Էլրա-
նըն Գիթապը ը Մուգատտէս արասընա գապուլ օլունան քի-
թապլարըն 'Էլրանըն պիրինճի վէ իքինճի քիթապլարը թէս-
միյէ էտէրէք պու քիթապլարա 'Էլրանըն իւշիւնճիւ վէ տէօր-
տիւնճիւ քիթապլարը թէսմիյէ էտէրէք) . (3) Տօրիթ ,
Յուգիթ վէ Պարուքըն քիթապլարը . (4) Հիքմէթ ի Սիւ-
լէյան վէ Հիքմէթ ի Եհշու' իպն ի Սիրաք, քի Էքիսիսս-
տիկէս տախի տէնիլիր . (5) Մանասանըն տու'ասը . (6) Շու-
շան, վէ Պէ'լ իլէ Էթտէր հիքեայէլէրի . (7) Իսթէր վէ Տա-
նիէլ քիթապլարըն 'իլալէ էտիլէն պապլար :

Իհթիմալ քի մէզքիւր քիթապլարտան պիրի միւսթէնա
օլարագ օլպիրլէրի Մալախա փէյղամպէր իլէ Միլատ արա-
սընտաքի 400 սէնէ իչիւնտ թահրի օլունմըշ տըր . ֆագաթ
մուհապրիլէրին իսմէրի մա'լիւմ տէյիլ տիր . Պու քիթապ-
լարըն էքսէրի Եոնանի լիսանընտա եաղըլմըշ օլուպ, իքիսի,
եա'նի պիրինճի Մակարայիլիլէր իլէ Սիրաք էվլէլա 'իպրա-
նիճէ, վէ եա պա'ղըլարըն թախմինի իւզըն Գիթապիճէ թահ-
րի օլունմըշ, վէ պա'տէհու Եոնանիճէյէ թէրճէմէ էտիլ-
միշ տիր : Մակարայիլիլէրին քիթապլարը Միլատտան էվլէլ

կքի 'սար իշխնտե Սիւրեանի (Սէլէֆէրէի) մէլքէրէին զուլմու
թէ'ատտիլէրնտէն գուրթուլմագ իշխն Մակարայելի 'նամ
գահրիմանլարն ըի'ասէթի թահթընտա Եհնուտիլէրն իպ-
րաղ էթտիլէրն ճէհտ ու զայրէթլէրն չիքեայէսի'նտէն 'ի-
պարէթ տիր : Պու չիքեայէտէ գուարէթի իմաննն պիր չօգ
միսալլէրն պուլունուր , վէ գըսմ ը ա'ղամը սահճ սայըլա պի-
լի . Ֆազաթ պու խուսուստա Մակարայելիլէրն իքինճի քի-
թապը պիրինճիտէն աշաղը տըր : 3 , 4 , վէ 5 ինճի Մակարա-
յելիլէր թէսմիլէ օլունան սա'իր իւչ քիթապլար տահա վար
իսէ տէ , պուլարա 'ատի պիր 'նաղարա պագըլըր . եալընդ
իւշիւնճիւ Մակարայելիլէր Բոււմ քիլիսէսի'նտէ արա սըրա
գըրա'աթ օլունուր : 'Էլըրանն պիրինճի քիթապլարն գըսմ ը
ա'ղամը 'Էլըրանն մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլունան քի-
թապլարն թէքարընտան 'իպարէթ տիր : Ֆազաթ 'Էլըրանն
իքինճի քիթապը Եուհաննանն վահէի միսիլիւ վահիլէր չի-
քեայէսի'նտէն 'իպարէթ օլմաղլէ , պա'ղըլար պուճու ֆի-
թապ ը Մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլունմայան սա'իր քի-
թապլարտան չօգ սօնկրա եաղըլմը զանն էտէրլէր : Հիքմէթ ի
Սիւլէյման տէնիլէն քիթապ Սիւլէյմանն թէ'լիֆի օլմա-
յըպ , անճագ աննն թէ'լիֆ էթտիլի քիթապլարա միւշապիճ
պիր քիթապ տըր : Պու քիթապ իլէ Սիրաքն քիթապը պիր
չօգ ահքեամ ը ախլագիլէյի հալի օլուպ' պուլարն եքսէ-
րի տախի տօղրու վէ միւֆիտ տիր : Պու իքի քիթապ իլէ
Պարուքըն քիթապը վէ Մանասսանն տու'սար վէ իւչ չօ-
ճուգլարն թէգմիրի Եհնուտիլէրն օ ղէմանլարտա ի'թիգա-
տաթ ը տինիլէրն նէտէն 'իպարէթ օլըրընտա տա'իր պիգէ
պա'ղը տէրէճէ մա'լիւմաթ վէրտիլէրի իշխն մուհիմմ սայը-
լըր : Ֆազաթ Տօրիթ , Յուշան , Շուշան , Պէ'լ վէ Էթտէր
չիքեայէլէրն չօճուգ մասալլարնտան վէ մուղրըր մէպտէլէր
իզահ էտէր Էօրնէլէրտէն 'իպարէթ տիր :

Շիմտի շու մէսէլէյէ կէլիլիմ , 'աճէպա պու քիթապլար
տախի ֆիթապ ը Մուգատտէս միսիլիւ մուհարրէրաթ ը միւլ-
հէմէ սայըլա պիլի'ր մի : Պու պապտէ տիգաթա շայան պա'-
ղը խուսուլար վար տըր : Էվիլէլա' կէրէք գատիմ վէ կէրէք
շիմտիքի Եհնուտիլէր օ քիթապլարը միւլհէմ 'ատտ էթմէ-

տիլէրի մա'լիւմ տիր : Եհնուտիլէրն 'Ահտ ը 'Աթիգ քի-
թապլարը իշխն թանղըմ էթտիլէրն Ֆիհրիսթիլէրտէ պու
քիթապլարն իամէրի պուլունմաղ : Բէսուլէրն 'սարընտա
Եհնուտի միւլէլիֆիլէրնտէն էն մէշուրը սայըլա Ֆիլոն
'Ահտ ը 'Աթիգին մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլունան քի-
թապլարնտան պիր չօգ իսթիշատաթտա պուլունտըր սը-
րատա պիլիմ մուգատտէս թանրմատըրմը քիթապլար-
տան ապա իսթիշատ էթմէմիշտիր : Եուսիֆօս Մակարայելի-
լէրն քիթապլարնտան իսթիշատ էտէր իսէ տէ , օն իքին-
ճի սահիֆէտէ ղիքրի սէպգաթ էթտիլի իւղրէ , Եհնուտի-
լէր Մալախիատան սօնկրա գալէմէ ալընան թարիխ քիթապ-
լարնը Էպի փէյլամպլէրն , եա'նի աղէրն միւլհէմ սայ-
տըլարը միւլէլիֆիլէրն քիթապլարն միւսալի վէ 'այնի
տէրէճէ միւլթէպէր սայմատըլարը եինն պու միւլէլիֆին
սէօղլէրնտէն վաղըհէն անկալըրը :

Սանիյէն' նէ Բապլարմը ֆրիստոս վէ նէ Բէսուլէրի վէ
նէ աղէրէ մու'սարը օլան միւլէլիֆիլէր պու քիթապլարտան
իսթիշատ էթմէտիլէրի կիպի , աղէրն իսթիլէր տախի խը-
րիսթիյան քիլիսէլէրնի գապուլ էթտիլէրն էն Էպի ֆի-
թապ ը Մուգատտէս Ֆիհրիսթիլէրնտէ ղիքր օլունմամը տըր :
Ֆազաթ պիր միւտտէթ սօնկրա խրիսթիյան միւլէլիֆիլէ-
տէն պա'ղըլարը , խուսուսա իսթէնտէրիլէր Բոււմ միւլէլիֆի-
լէր մէղքիւր քիթապլարը Եհնուտիլէրտէն ալարագ , փութ-
փէրսթ միւլէլիֆիլէրն քէլամլարնը քէնտի քիթապլարնա
տէրճ էթտիլէրի միսիլիւ , պու քիթապլար հագգընտա
սէյլէմէյէ վէ աղէրտէ պուլունան վագր'ալարը վէ քէլամ-
լարը քէնտի քիթապլարնա տէրճ էթմէյէ պաշապըլար :
Շարգ Խրիսթիյանիլէր 'ալ էլ 'ուսմու 'Ահտ ը 'Աթիգին
Եհնուտիլէր թէրճէմէսի թէսմիլէ օլունան Եուսանիճէյի օ-
գուսմագ 'ատէթլէրի օլուպ պու քիթապլար տախի Եուսա-
նիճէ իսանընտա եաղըլմը օլըրընտան Մալախիա գէմանը
իլէ Միլատըն սարսընտա օլան միւտտէթտէ Եհնուտիլէրն
թարիխնէ աշինա օլմագ մագսէտիլէ աղէրն օգուլար քի-
տի : Ֆազաթ շարգտա պուլունան խրիսթիյան միւլէլիֆիլէ-
րն մէղքիւր քիթապլարը ղիքր էթտիլէրի սըրատա թարգ ը

ի ֆատէլէրինտէն հէմ տէ պիր չօդ ի ֆատէ ի մախուսէլէրինտէն աշխարհ կէօրիւլիւր քի անլէր տախի պու քիթապլարը իլհամ ը իլահի տէյիւ գապուլ էթմէղլէր իտի : իւչիւնճիւ 'ասրտա իսքէնտէրիյէլի Որոգինէս Մակարայիլիլէրին քիթապլարընը զիբը էտէր իսէ տէ, անլէրի Գիթապ ը Մուգատտէստէն թէֆրիգ էտէր : Տէօրտիւնճիւ 'ասրտա Եւսէրիտ տախի պու քիթապլարը զիբը էտէր իսէ տէ, անլէրի Գիթապ ը Մուգատտէս սըրաառնա գօմաղ : Ելինէ մէղքիւր 'ասրտա Աթանաս Գիթապ ը Մուգատտէսին ֆիհրիթինի նէլը էթտիյի սըրաառ, "յօէլաս մէնպա'ը պուշլար տըր : Թապլա խուսուսընտա օլան թա'լիմաթ էալընը պուշլարտան էօյրէնիլէ պիլիւր : պուշլարա 'իլալէ վէ եա պուշլարտան թէրհ էթմէյէ սէլահիլէթիմիլը եօգ տըր," տէյօր : Պա'տէհու սէօղիւնէ տէվլամ էտէրէք, "Յագաթ հէր քէսին իհթիլաթ իւզրէ պուշլարմասը իչիւն շուսու տախի իխթար էթմէլիյիմ քի պուշլարտան, եա'նի մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլուհան քիթապլարտան մա'տա պիր թագըմ քիթապլար տահա վար տըր քի անլէր Գիթապ ը Մուգատտէստէն տէյիւ տիւր : 'ուլէմա ի տին ի մէսիհ անլէրի տինէ եէնի կէլէնլէրէ օգուսմաղը թալիլէ էթմիլլէր տիւր : Պուսու տէտիքտէն սօնկրա օ քիթապլարըն իսմէլէրինի զիբը էտէրէք, "Պուշլար Հիքմէթ ի Սիւլէյման, վէ Հիքմէթ ի Եէշու' իպ'ն Սիրաք, Էսթէր, Յուգիթ, Տօրիթ վէ պուշլարա միւսմասիլ քիթապլար տըր" տէր : Հէման օ 'ասրտա Բուֆինօս տախի Գիթապ ը Մուգատտէստէն ֆիհրիթինի էազտըգտան սօնկրա, "Ուլէմա ի տին ի մէսիհ պուշլարը Գիթապ ը Մուգատտէս տէյիւ գապուլ էտէրէք իսմէլէրինի ֆիհրիթիէ տախիլ էթմիլլէր տիւր : պիլիմ իման էթտիլիմիլը թա'լիմաթ տախի պուշլարլէ իսպաթ օլուսմըշ տըր, Ֆագաթ մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլուսմիյան սա'իր քիթապլարըն տախի մէվճուտ իտիլի պիլինմէք կէրէք տիւր, քի 'ուլէմա ի տին ի մէսիհ պու միսիլիւ քիթապլարը քիլիսէ քիթապլարը իսմիլլէ եառ էթմիլլէր տիւր : Պու քիթապլար տախի Հիքմէթ ի Սիւլէյման, Սիրաք, Տօրիթ, Յուգիթ վէ Մակարայիլիլէր տիւր" տէյօր :

Մուգատտէս քիթապլարտան թէֆրիգ էթմէք գաստըյլէ

Բուֆինօսըն Գիլիսէ քիթապլարը թէսմիլլէ էթտիլի քիթապլար իպթիտա մախֆիճէ վէ եա խանէլէրտէ գըրա'աթ օլուսուր իտի : սօնկրալարը պուշլարըն գըրա'աթ տինէ եէնի կէլէնլէրէ ֆա'իտէլի սայըլտըղընտան անլէրի 'ալէնէն ճէմա- 'աթ եէրլէրինտէ վէ քիլիսէլէրտէ գըրա'աթ էթմէք էապաշ էապաշ 'ատէթ հիւքմիւնէ կիրտի : Յագաթ Աշվուսթինօսըն շէհատէթինէ կէօրէ պու քիթապլարըն գըրա'աթ 'ատի քիլիսէ մէմուլարընա իհալէ օլուսմըշ օլուպ' գըրա'աթլէրի իչիւն թախիս օլուսման մահալ տախի մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլուսման քիթապլարըն գըրա'աթ իչիւն թախիս օլուսման մահալին վէ եա մինպէրին աշաղընտա իտի : Պու թէրթիպտէն մագուէա մէղքիւր քիթապլարըն Գիթապ ը Մուգատտէստէն էանա օլտըղընը ճէմա'աթա թէֆհիմ էթմէք իտի : Պու ճիւմլէ իլէ պէրապէր մէղքիւր քիթապլարըն քիլիսէտէ գըրա'աթ իչիւն իթթիսաղ էտիլէն պու պիտ'աթ 'ալէյհինտէ պիր չօգ մուսալէֆէթ վուգու' պուլտու : Միլատըն 363 սէնէսինտէ Լաստիգիս մէճիսի մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլուսման քիթապլարտան մա'տա քիլիսէտէ հիւ պիր քիթապլարն օգուսմամասընա գարար վէրտի : Լաքին պա'ղը քիլիսէլէրտէ, խուսուսա Մըսըր քիլիսէլէրինտէ անլէրին գըրա- 'աթընա տէվլամ էտիլտի : վէ գըրա'աթ էտէնլէրէ սուհուլէթ օլմագ իչիւն մէղքիւր քիթապլարը մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլուսման քիթապլարըն նիշայէթինէ գօյարաղ ճիւմլէսինի պիր ճիլտէ տախիլ էթմէք 'ատէթ օլուս : պա'ղէն տա- իի քիթապլարը հալի օլտըղարը պահալարա կէօրէ եա'նի թալիլէ վէ եա թա'լիմէ վէ եա էմալէ միւթա'ալիլիգ օլան քիթապլարը էան էանա գօմագ ֆա'իտէլի սայըլտըղընտան պու քիթապլարը օլ վէճէլէ Գիթապ ը Մուգատտէստէն արասընա իտիալ էտէրլէր իտի : իլթէ պու սէպէպտէն 163ճը սահիֆէտէ զիբը օլուստըղը իւզրէ Հէրօիմօն Լաթին- ճէ թէրճէմէյի թասհիհ էթտիլի սըրաառ Եէթմիլլէրին թէրճէմէսինտէն միւթէրճէմ էքքի Լաթինճէ էլ էաղը նուս- խէսինտէ մէղքիւր քիթապլարը մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլուսման քիթապլար արասընա իտիալ էտիլմիշ պուլարագ, անլէրի պուլտըղը եէրտէ քէնտի թէրճէմէսինէ գապուլ էթ-

տի իսէ տէ, եինէ Գիթապը Մուգատտէստէն մատուցող մատղաւրընը քէմալը եհէմմիյէթլէ ինթար էթտի: Գիթապը Մուգատտէս Սէքսանտրիան նամ խուանիճէ մէթինտէն իրմէնիճէյէ թէրճէմէ էտիլմիշ վէ մէթն ի մեղքիւր տախի պու քիթապլարը պէր մինվալը մէշուհ չափի պուլունմըլ օլմաղլէ պիթ թապ՝ Տէփիսի պիրիքտէ թէրճէմէ էտիլտի: Լաքին կերէք իրմէնի միւթէրճիմլէրինին շայիրտլէրի վէ կերէք անլէրտէն սօնկրա կէլէն սա՛իր իրմէնի միւլէլիֆլէրի թարաֆընտան վէրիլէն իզահաթա նազարէն իրմէնիլէր աւրասնտա տախի պու քիթապլար իպրանիճէ մէթինտէ պուլունմալ մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլունան քիթապլարտ միւսալի վէ 'սյնի իթիպարտա գապուլ օլունմատըլարը անկլաշլըր: Պու թէրճէմէ վազըթլարնտա, եա՛նի Միլատն 391 սէնէսինտէ մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլունմալուն քիթապլարն իսմլէրի կարքեդօն մէճլիսինին Գիթապը Մուգատտէս տա՛իր նէշը էթտիլի ֆիհրիթտէ իլք տէֆա օլարադ կէօրիւլտիւ: Լաքին իթիմալ տըր քի կարքեդօն մէճլիսի մեղքիւր քիթապլարը Գիթապը Մուգատտէս ֆիհրիսինէ իտիալ էթմէքլէ անլէրի Գիթապը Մուգատտէստէն սոյմադ միւրատ էթմէյիպ, անճադ անլէրին քիլիսէյէ միւթա՛ալլիգ մէսէլէլէրտէ միւֆիտ քիթապլարտան օլարղընը կէօթէրմէր իսթէմիշ տիր: Խրիսթիյանլէրին կարքեդօն մէճլիսի զէմանընտա պիլէ պու իրի սընըֆ քիթապլարը պիրի պիրինտէն թէֆրիգ էթտիլէրի մեղքիւր մէճլիս զէմանընտա հայաթտա պուլունան Հէրօնիմօն իլէ Բուֆիմօնը պալատէ մուհարրէր շէհատէթլէրինտէն աշիքեար տըր: Իշպու թէֆրիգէ տախի ուղուն միւստէթ տէվամ էթտի: Գաթօլիք միւլէրիլէրի պիլէ 16 նճը 'ասրա կէլինճէյէ տէլին մեղքիւր քիթապլարը Գիթապը Մուգատտէս ֆիհրիսինէ գապուլ էթմէք պապընտա Գիլիսէճէ պիր դարար օլմատըլընը իզարա էտէլլէր: Օն ալթընճը 'ասրտա թրէթէն մէճլիսի Մանասսանըն տու՛ապընտան վէ 'իզրանըն 3 վէ 4 վէ Մակարայիլէլէրին 3, 4 վէ 5 քիթապլարնտան մա՛տա օ պիրլէրինի մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլունան քիթապլար միսիլիւ իլհամը իլհաճի տէյիւ գապուլ էթմէյէ դարար վէրտի: Գա-

թօլիք քիլիսէսի տախի օ զէմանտան պէրի պու գարարը գապուլ էթտի: Ֆադաթ Բու՛մ քիլիսէսի նէ քիլիսէնին պիր դարարը իսմիլիլէ, նէ տախի քէնտի 'ուլէմասընըն իհյ ու թէնտիպիլէ մեղքիւր քիթապլարը Գիթապը Մուգատտէստէն 'ատտ էթմէմիշ տիր: Եալընըլ պու քիթապլարն պա՛զըսընտան 'իպատէթ վազթընտա օգուճաղը 'ատէթ էթմիշ տիր:

Իրմէնի Գիլիսէսինտէ տախի հալ պէյլէ տիր: Տիշ պիր Գիլիսէ մէճլիսի անլէր Գիթապը Մուգատտէսին պիր դըսմը, վէ եա իլհամը իլհաճիլէ թահրիր օլունան քիթապլարա միւսալի տիր տէյիւ գարար վէրմէմիշ տիր: շու գատար վար քի պու քիթապլար թէրճէմէ օլունան խուանիճէ նուսխէտէ պուլունտըլընտան անլէր տախի մուգատտէս տէյիւ գապուլ օլունան քիթապլար իլէ պիրիքտէ թէրճէմէ էտիլմիշ, ճէմա՛աթ տախի թէֆրիգ էթմէյէրէք անլէրի ասըլ Գիթապը Մուգատտէս միւսալի սոյմաղա ալըմըլ տըր:

Փրօթէսթանիթ Գիլիսէլէրինտէն Տիշ պիրի անլէրի Գիթապը Մուգատտէստէն, վէ եա պիր թա՛լիմ ի տինինին իսպաթը իլիւն հիւքմիւ օլան քիթապլարտան 'ատտ էթմէլ:

Պուրայա գատար մեղքիւր քիթապլար հազընտա օլան էֆրեարը մուսթասարէն հիքեայէ էթտիք: շիմտի պին նէֆա պու քիթապլարն թէթէպպիլէնէ պաշլտադ, անլէրի Գիթապը Մուգատտէս միւսալի թուլթմաղա Տիշ պիր սէպէպ օլմատըլը պիր չօք տէլիլէրլէ մէյատան չըգար:

Հիքմէթ ի Նէշու՛ իպն ի Սիրաք նամ քիթապըն հալի օլտըլը էվամիր ի ախադիյէտէն էքսէրի տօղրու վէ միւֆիտ տիր տէտիք, լաքին պիր քիթապ տօղրու վէ միւֆիտ էվամիր հալի օլմատըլէ իլհամը իլհաճի օլմատը լաղըմ՝ կէլմէլ: Պու քիթապըն 'իպրանիճէ մէթնիլլա՛յ օլտըլընտան էտիմիգտէ Եալընըլ խուանիճէ թէրճէմէսի պուլունուր: Իշպու թէրճէմէնին միւթէրճիմի Նէշու՛ իպն ի Սիրաք քիթապըն ասըլ միւլէլիֆի վէ քէնտինին պէյիլէք փէտէրի օլան Նէշու՛ն թէվէրաթա վէ փէյգամպէրլէրին քիթապլարն աշինա վէ 'իլմէրաղիպ պիր զաթ օլուլ՝ պու քիթապը պիր ինթար ի ախադի

օլմադ իւզրէ 'իպրանի լիսանընտա թէ'լիֆ էթտիյինի վէ մու-
ախխէրէն քէնտիսինին տախի էլինտէն կէլտիյի տէրէճէտէ անը
Եունանիճէյէ թէրճէմէ էյլէտիյինի զիբը էտիյօր : Պինա'էն
'ալէյճ պու քիթապըն միւ'էլլիֆէ թէ'սիրաթ ք իլաճիյէ իլէ
տէյիլ, անճադ սա'իր միւ'էլլիֆէր միսիլլիւ քէնտիլլինտէն
ախլադ հազգընտա ֆա'խտէլի պիր քիթապ թէ'լիֆինէ թէ-
շէպպիլաւ էթմիշ իտիյի պէտիճի տիր : Մակարայիլէրին
քիթապլարը տախի պիր 'ատի թարիս կիպի շայան ք ի'թի-
պար տըր տէնիլտի իսէ տէ , անլէտէ պիր չօդ սէճիլթաթ
տախի պուլունուր : Մէսէլա 1 Մակ . 6 . 4—16 յը 2 Մակ .
1 . 13—16 : 9 . 7—28 իլէ թաթպիգ էթտիյիսիլտէ Անտիո-
քոս Եպիֆանըն մասայլ ի վէֆաթընա վէ սա'իր քէլֆիյէթ-
լէրինէ տա'իր պու քիթապլարըն բիվայէթլէրի արաորնտա
իթիլաֆ վար տըր : Պէ'լ վէ Էթտէր հիքեայէլէրի Տանիէլին
արսլանլար չուգուրընա աթըլմասը հիքեայէսինէ մուխայիֆ
օլտըրը փէք աշիքեար տըր :

Պու քիթապլարըն պա'ղըսընտա Գիթապ ք Մուգատտէ-
սէ Էադըշմայան պիր թադըմ չօճուգճա վէ պիհուտէ մա-
սալլար պուլունտըգտան մա'տա , Գիթապ ք Մուգատտէսին
թա'լիմաթընա մուխայիֆ թա'լիմաթ տախի վար տըր . մէ-
սէլա , պիր մէլէյին Էալան սէյլէմէսինտէն Էալանըն ճա'իզ
օլտըրը իսթինթաճ օլունուր . (Տօրիթ 5 . 12 յի 12 . 13 իլէ
թաթպիգ էթ) : Ենթիհար (անճանապանութիւն) մէտէ օլու-
նուր (2 Մակ . 14 . 42—46) : Սիրտէ թէ'սիր օլտըրը թա'լիմ
օլունուր (Տօրիթ 6 . 16—22) : Սիրաք 3 . 4 տէ "Փէտէրինէ
հիւրմէթ էտէնին կիւնասլարը 'աֆիլ օլունուր" տէյիլ թա'լիմ
օլունուր : Հալլու քի քիւթիլաք ի միւլճէմէ , "Գան տէօրիլ-
մէյինճէ մադֆէրէթ օլմադ" ('իպր . 9 . 22) հիւրմիւնիւ վէրմիշ
տիր : 'Ահա ք 'Աթիգտէ Ալլաճ քէնտի գալմընա , "Պէն տախի
տնը (գանը) մէզպաճ իւզէրինտէ ճանլարընը իչիւն իճրա ի
քէֆարէթ էթմէք իւզրէ սիզէ վէրտիմ . զիրա ճան իչիւն քէ-
ֆարէթ էտէն գան տըր" (Լալ . 17 . 11) տէյիլ պույուրմըշ
տըր : 'Ահա ք ճէտիտ տախի , "Անըն (Ալլաճըն) Օղլու Յիսուս
Քրիստոսըն գանը պիզի հէր կիւնասլաան թաթհիւր էտէր"
(1 Եուճ . 4 . 7) տէյիլ պույուրուր : Իմտի պալատէ պէյան

օլունտըրը իւզրէ մուգատտէս տէյիլ գապուլ օլունան քի-
թապլար Ալլաճ թարաֆընտան իսէ , անլէրտէն պու տէրէ-
ճէ ֆէրգիլ Էսասլար թա'լիմ էտէն քիթապլար տախի Ալ-
լաճ թարաֆընտան օլմադ : Մուգատտէս տէյիլ գապուլ
օլունմայան քիթապլարըն թա'լիմաթ իլէ մուգատտէս տէ-
յիլ գապուլ օլունան քիթապլարըն թա'լիմաթը արաորնտա
պէյլէ պիր ֆէրգ օլմադ Էվլէքիլէրին Ալլաճ թարաֆըն-
տան օլմադընը իսպաթա քեաֆի տիր : Պու Էճլաէն անլէր
ի'թիգատ ու 'իպատէթին Էանըլմադ գանուր տէյիլէր տիր :

Միլտալըն իքինճի վէ իւչիւնճիւ 'ասրլարընտա Գրիստոսըն
սիլլէթի վէ վազթընա տա'իր պիր թադըմ մա'լիմաթը հա-
վի պիր գալ քիթապլարըն մէյտանա կէլտիյի վէ պու Էճ-
տէն պու քիթապլարտան հանկըլարըն գապուլ վէ հան-
կըլարըն բէտտ էթմէք լաղըմ օլտըրը մէսէլէսի տախի գու-
հուր էթտիյի պու քիթապըն 16 սաճիֆէսինտէ զիբը օլուն-
տու : Պու մէսէլէ թաճի ք թէղէքքիւրէ ալընարադ շիմտի
Գիթապ ք Մուգատտէս տէյիլ գապուլ օլունան քիթապլա-
րըն իլճամ ք իլաճի օլտըրը իսպաթ օլունմասըյլէ օ պիրլէ-
րի բէտտ օլունտու : Պու սիճիլ խուսուսընտա տախի ճիւմլէ
խրիսթիյան քիլիսէլէրի միւթթէֆիգ տիրլէր . շէյլէ քի ,
զիբրի սէպգաթ էթտիյի իւզրէ , 'Ահա ք 'Աթիգին պա'ղը
քիթապլարը խուսուսընտա միւպայէնէթ ի Էֆքեար վար իսէ
տէ , 'Ահա ք ճէտիտին քիթապլարը խուսուսընտա օ կիպի
միւպայէնէթ ի Էֆքեար օլմադը պունլար ճիւմլէ քիլիսէլէր
թարաֆընտան գապուլ օլունմըշ տըր :

Պա'ղը քիմնէլէր շիմտիքի խրիսթիյանլէրին մէզքիւր քի-
թապլարտան պա'ղըլարըն գապուլ վէ տիկէլէրինի բէտտ
էթմէլէրի Միլտալըն իւչիւնճիւ վէ տէօրտիւնճիւ 'ասրլարըն-
տա 'ալիմէրին վէ Գիլիսէ մէճիլալէրինին վէրտիյի գարարլա-
րա մէպին տիր , Էա'նի մէզքիւր քիթապլարտան պա'ղըլարը-
նը Գիթապ ք Մուգատտէս տէյիլ գապուլ օլունուր տի-
կէլէրին բէտտ էտիլմէսի քիլիսէնին հիւրմ ու գարարըյլէ
թապադ օլունմըշ պիր մէսէլէ տիր տէրլէր իսէ տէ , պու
իտտի'ա Էանկըլը տըր : Հանկը քիթապլարը Գիթապ ք Մու-
գատտէս տէյիլ գապուլ վէ հանկըլարը բէտտ էթմէք լա-

զրմ' օլորդը 'ալիմլերին վէ եա Գիլիսէ մէճիլսլերինն հիւքմ' ու գարարընա մէվգուկ օլմայրալ, անճադ գուզվէթլի պուր-հանլարլէ սապիթ օլաճադ պիր մէսէլէ տիր : Միլատըն իւք 'ասրլարընտա կէլէն 'ուլէմա ի տին ի Մէսիճ իլէ օ 'ասրլարըն քիլիսէլերի Բէսուլլէրին 'ասրընա տաճա եադըն օլորդ-լարընտան անլէր պու մէսէլէնին թաճիլդ ու թէտդիլդ ի-չիւն պու 'ասր 'ուլէմասընըն էլինտէ օլան վասըթալարտան զիյատէ վասըթալարա մալիք օլորդլարըն ճիճէթլէ Գիլիսէ պը Մուգատտտէս տէլիւ գապուլ օլունան վէ օլունմայան քի-թապլար հադգընտա էթտիքլերի շէհատէթ փէք գըլմէթլի տիր : Գիլիսէ մէճիլսլերինն գարարլարըն տախի շայան ք ի'թի-պար տըր . զիրա պու մէճիլսլերինն ա'ղասընտան էքսէրի 'ա-լիմ' վէ մէսէլէ ի մէղքիւրէնին պուրհանլարընը թէտդիլդէ միւգթէտիր զէվաթտան իտիլէր : Պու ճիւմլէ իլէ պէրապէր անլէրին րէյ ու գարարլարընը գաթ'իլէն գապուլ էթմէյէ մէճպուրիլէթ եօդ տըր : Պիլ պու կիւնքի կիւնտէ 'Աճտ ք ճէտիտին հալի օլորդը քիթապլարը Միլատըն իւք 'ասրլարըն-տա կէլէն 'ուլէմա ի տին ի Մէսիճ վէ Գիլիսէ մէճիլսլերինն րէյ ու գարարլարընա իսթինատ էտէրէք գապուլ էթմէլ-լիլիլ, անճադ օ րէյ ու գարարլարըն միւսթէնիտ օլորդլարըն տէլիլ ու պուրհանլարըն արաշթըրարադ գապուլէ շայան օլ-տըդլարընա դանի' օլորդըմըլ թադտիրտէ գապուլ էթմէլի-յիլ, Պու տէլիլ ու պուրհանլար մէղքիւր 'ուլէմա ի տին ի Մէսիճին վէ Գիլիսէ մէճիլսլերինն թաճիլրաթընտա պէյան օլունմըլ օլորդընտան անլէրին տէյեր ու գըլմէթլին պիլ քէնտիլիլիմիդտէն թադտիր էտէ պիլիլիլ, Ֆադաթ կէրէք իւք խրիսթիյանլէր վէ կէրէք պիլիմ' իչիւն էն զիյատէ տէ-յեր ու գըլմէթլի օլան պուրհանլար պին նէֆա Գիլիսէ պը Մուգատտտէստէ պուլունան պուրհանլար օլուպ' պունլար տա-խի, էվիլէլիլ պապլարտա պէյան օլունտըր իւզրէ, շիմտի եէտիմիլտէ պուլունան 'Աճտ ք ճէտիտ քիթապլարընըն Բէ-սուլլէրին վէ իւք շայիրտլէրին եէտիլլէ վէ Բուճ իւլ Գուտա-սըն թէ'սիլիլէ եադըլարընը քէտմիլէն իսպաթ էտէրլէր :

Միլատըն իքինճի վէ իւչիւնճիւ 'ասրլարընտա զուհուր է-տիպ իւք խրիսթիյանլար թարաֆընտան իլճամ տէլիւ գա-

պուլ օլունմայան քիթապլարըն տախի գըսմ' ք ա'ղամը էլ տն մէվճուտ օլորդընտան անլէրին տախի սահիճ օլուպ օլ-մատըրլարըն էինէ միւնտէրէճաթլարընտան անկաշըլա պիլիլ : Պու նէվ' քիթապլարըն պաշըճալարըն շունլար տըր , Մա-րիամըն թէվլէլիւտիւ, Յիսուսըն թէվլէլիւտիւ, Եա'գուպըն, Թօմասըն վէ Նիգօտիմօսըն ինճիլլէրի, Քրիստոսըն վէ Աբ-գաբըն րէսալէլէրի, Փապլօսըն Լատիգիլարլարա վէ Սէնէ-գայա րէսալէլէրի, Սէնէգանըն ճէվապլարը, Գլէմէսին Գօ-րընթօլլարա րէսալէլէրի, Պարնապասըն վէ Խգնատիոսըն րէսալէլէրի վէ չօպան Հէրմէս :

Քրիստոստան էվիլէլ թաճիլ օլունուպ տա իլճամ տէլիւ գապուլ օլունմայան քիթապլար հադգընտա տէտիլիմիլ Գրիստոստան սօնկրա թաճիլ օլունան օ կիպի քիթապլար հադգընտա տախի ճարի տիր, եա'նի պունլարտան պա'ղըլարը պիր տէրէճէյէ գատար էճէմիլիլէթ ի հայիլ օլուպ Ֆա'իտէտէն խալի տէլիլլէր իսէ տէ, պադիլլէրի մատալարտան 'իպարէթ տիր վէ հիչ պիրինն թէ'սիլրաթ ք իլահիյէ իլէ եադըլարընա պիր կէօնէ տէլիլ եօդ տըր : Գլէմէս, Պարնապաս վէ Խգնատիո-սըն րէսալէլէրի վէ չօպան Հէրմէսին քիթապլարըն հէր նէ գա-տար իսմիլիլլէ միւսէմմա օլորդլարըն զէվաթըն էտէրլէրի օլոր-դը փէք մա'լիւմ տէլիլ իսէ տէ, Բէսուլլէրին 'ասրընտան պիր աղ սօնկրա եադըլարընըն իճթիմալ տըր : Պու քիթապլար օ զէմմատա պուլունան քիլիսէլերինն աճվալինի պէյան, վէ խուսուսա Բէսուլլէր իլէ Միւպէշիլլէրինն թաճիլ էթտիք-լէրի 'Աճտ ք ճէտիտին օ վադըթ մա'լիւմ վէ միւսթա'մէլ իտիլինի իսպաթ էթտիքլէրի վէ մէղճէպէ միւսթա'պիլդ պիր միգտար միւֆիտ վէ մադպուլ 'իպարէլէրի հալի պուլուն-տըլարըն ճիճէթլէ էճէմիլիլլէրի տէրքեար տըր : Լաքին պու քիթապլարըն միւլէլիլլէրի Բէսուլլէր վէ Միւպէշիլլէր միսիլիւ թէ'սիլրաթ ք իլահիյէ իլէ եադըլարընա տա'իր հիչ պիր շէյ սէյլէմէլլէր . վէ պու քիթապլարըն միւնտէրէճա-թընա պադըլըն իսէ, անլէր գուզվէ ի 'ադլիլէ իլէ պուլուն-նա պիլէճէք միւֆիտ շէյլէրտէն պաշգա պիր շէյի հալի տէ-լիլլէր տիր : Օ պիր քիթապլար իսէ տաճա սօնկրա եադըլ-մըլար տըր : Աբգաբըն րէսալէսի վէ Քրիստոսըն ճէվապըն իս-

միլի մեշնուր օլան թաճրերաթ տէօրախնձին 'տարտան էվ-
վել մա'լիւմ տէլիլ իտի : Մարիամին թէվէլլիւտիւ , Նիգօ-
տիմօսն ինձիլի վէ սա'իր ուշաուրմա ինձիլլէր տախի պէօյ-
լէ տիր : Պուշլար ասըլ ինձիլին հափի օլադըր նալլիլթաթ
թաղլիտէն ուշաուրմա հիքեպէլլէրտէն վէ չօճուգճա մասալ-
լարտան 'իպարէթ քիթապլարտան օլադըլարը ալըգտան ա-
չըղա կէօրիւլլայօր : մէսէլա Մարիամ' տաճա իւչ եաշընտա
իքէն , հիչ պիր քիմնէնին եարտըմը օլմայարադ , հէյքէլին
15 պասամադըր նէրտիպանընտան եօդարը չըգմըլ , իւչիւնձիւ-
պասամադտա սըչրայըպ օյնամըլ վէ հէյքէլտէ դալարադ մէ-
լէք վասըթասըլլէ իթ'ամ' էտիլմըլ տիր : Եուսուֆէն 'ասա-
սը իւզէրինէ տախի պիր կէօյէրձին դօնմասընտան անըն Մա-
րիամին նիշանլըր օլաճադը անկլաշըմըլ , Պուշլարտան մա'-
տա կէօյա Քրիստոսն մա'սուլըք վադթընտա իզճար էթ-
տիլի սա'իր պիր չօք միւճիլլէր տախի նաղլ օլաշմըլտըր :
պու ըափլէրին ըիվայէթինէ կէօրէ Յիսուսն երլգանաղը
սու իլէ պիր չօք խաթալար շիֆա պուլուր իմիլ , պիր սի-
ճըրպաղն դաթըրա թէպաիլ էթտիլի պիր չօճուգ , տաճա
դաթըր հալինտէ իքէն Յիսուսա կէթիլլիլտիլտէ , Յիսուս
անըն իւզէրինէ պինտիլի կիպի եինէ էոքի հալինէ տէօնէրէք
ինսան հէյէթինէ կիրմիլ . քէղալիք Յիսուսը էլէ վէրէն խա-
խարիթի Եչհուստա չօճուգըքտա Յիսուսն դօնըր իմիլ
տէ , պիր կիւն անը ըսըրմադ իսթէմիլ իմիլ : Իշթէ մէգքիւր
քիթապլար չօգճա պու կիպի մասալլարտան 'իպարէթ տիր :

Պու քիթապլարը միւթալա'ա էտէն պիր առեմ' անլէրտէ
պուլունան չօճուգճա մասալլարը միւլճէմ' օլան ինձիլին նաղ-
լիլթաթ իլէ թաթպիլգ էտէճէք օլա մէգքիւր քիթապլարն
քիւթիւպ ի միւլճէմէ սըրտորնա դօնուլմաղա սուլա լիլա-
դաթլարը օլմադըղնա տա'իր դանի' օլմադ իչիւն պաշգա
պիր տէլլլէ իճթիլաճ հիսա էթմէղ : Նէթիճէ ի քէլամ' ,
Քրիստոստան էվլէլ թաճրի օլունուպ տա Քիթապը Մու-
գատտէս տէլիւ դապուլ օլունմայան թաճրիաթ հադընտա
տէնիլտիլի կիպի Քրիստոստան սօնկրա եաղըլան օ կիպի
թաճրիաթ հադընտա տախի տէյէ պիլիլիլ քի , անլէրն
թէ'սիրաթ ը իլահիլլէ իլէ եաղըլարըղընա տա'իր հիչ պիր

տէլլիլ եօդ տըր : պուլունան պաշգա կէրէք սօնկրատան դու-
հալլէրն վէ կէրէք տէտիլիմիլ կիպի միւնտէրիճաթլարըն
չօճուգ հիքեպէլլէրնտէն 'իպարէթ օլմալարը Քիթապը Մու-
գատտէստէն մա'տուտ օլունմայադլարընա տէլլիլ ի քէաֆի
տիր :

ՕՆՈՒՆՃԻՂ ՊԱՊ

Քիթապը Մուգատտէսի իւթալա'ա էլիլէ : Խոստանընտ
Քիւթապը ը 'ոսոս-Քիլէ :

Քիթապը Մուգատտէսի թէլլիլ էտէն մուհարըրաթ ը
միւթէնէվլիլէնին թարղ ը թաճրիլլէրն վէ Քիթապը Մու-
գատտէսին քէյֆիլթաթ ը 'ուսուլլիլտիլ խուսուսընտա էվլէլ-
քի պապլարտա պաճա օլունան շէլլէրտէն անը քէմալ ը
տիգդաթլէ վէ միւթին օլան հէր պիր վասըթայը իսթիլմալ
էտէրէք միւթալա'ա էթմէմիլ իսթիլալ օլունա պիլլիր :

Քիթապը Մուգատտէսի միւլէլլիլլէրնին տէրէճէ ի մա'-
լիւմաթ վէ մէշղուլլիլթէրն եէքտիլլէրնտէն վէք Ֆէրգ-
լի իտի : Պա'ղըլարը , Մուսա կիպի վաղը' ը շէրի'աթ , պա-
ղըլարը տա Տաուտ վէ Սիւլէյման կիպի շա'իր , պաշգալարը
տա , Եչուլ' կիպի ճէնկիւպլէր , 'Եղրա կիպի քէաճին , 'Ամօս
կիպի չօպան , Տանիէլ կիպի հիւքիւմէթ մէ'մուրը , Փալլուս
կիպի 'ալիմ' , Պետրոս վէ Եուհաննա կիպի "Օգուսմադըլ վէ
իւմիլ" առեմլէր իտի : Պու միւլէլլիլլէրտէն պա'ղըլարըն
թաճրիաթը նիւպուվլէթ , վէ պա'ղըլարըն , մէսէլա ինձիլ
մուսանիլլէրնին թաճրիաթը թարիլ , վէ պաշգալարըն ,
մէսէլա Փալլուսն վէ սա'իր պիր գաշ Բէսուլլէրն թաճրի-
աթը ը քէսալլէր տիր :

Քիթապը Մուգատտէսի թէլլիլ էտէն տիւրլիւ տիւրլիւ
մուհարըրաթ Ֆարղըլ վաղըթլարտա թաճրի օլունմըլտըր :
Քիթապը Մուգատտէսին իլք միւլէլլիլլիլ Մուսա Եուսա-
նիսթան վէ Ասիա թարիլլէրնտէ գիքը օլունան էն էոքի
'ալիլլէրն , Եա'նի թաղէս վէ Պիւթադորոս վէ Կոմիլլէրն

զէմանլարընտան 900 սէնէ էլվէլ տիր . Մուսանըն վագթըն տան տախի ֆիթապը Մուգատտէսին էն սօն միւէլլիֆի օւլան Եուհաննանըն վագթընա դատար 4500 սէնէ միւտաէթ վար տըր :

Քէզալիք մուհարրէրաթը ը մուգատտէսէ մուխթէլիֆ մուհալլէրտէ , եա'նի 'Արապիսթանըն դուսնալ չէօլլէրինտէ , Եէհուտիյէ պերրիյէլէրինտէ , չէյաքէլին էյվանլարընտա , Պէյթէլ իլէ Երէհատա վագը' փէյղամպէր մէքթէպլէրինտէ , Պապէլ սէրայլարընտա , Աշուր տէյարընտա վագը' Խապուրըմադը եանընտա , վէ միլէլ ի զարպիյէնին տիւրլիւ տիւրլիւ շէհրէլէրինտէ Թահրիբ օլունմըշ տըր : Ուսուլը ը քէլամ' վէ իֆատէլէր տախի կէրէք պիրի պիրլէրինտէն վէ կէրէք շիմաքիլէրտէն ֆէրզլի տիր :

Քիթապը Մուգատտէսի թէշքիլէ ետէն մուհարրէրաթտան պա'ղըսը , մէսէլա Խշա'եա վէ Նահուսըն քիթապլարը , եաքիւլլիյէն վէ եա զըսմէն թա'իֆէլէրէ 'ա'խա տիր . պա'ղըսը տախի եալընըլ Եէհուտիլէրէ 'ա'խա տիր : Մաթթիմա Խնճիլի Եէհուտիլէրտէն տին ի Մէսիհիյի գապուլէ ետէնլէր իչիւն վէ Դուգա Խնճիլի թա'իֆէլէր իչիւն Թահրիբ օլունմըշ խաի : Գօրընթօսլարա օլան ըէսալէլէր չիւքիւմէթէ էէյիճէ իթա'աթ էթմէյէն վէ միւլլիլէրէ մէրթէպէ պօյուտըրըդ ալթընա ազ կիրմէք իսթէյէն քիմնէլէրէ եաղըմըշ իտի : Գալթիթալարա օլան ըէսալէ խրիսթիյանլէրի շէրիթա ը Մուսալիյէ պօյուտըրըդ ալթընա դօմազա դասա ետէնլէր 'ալէյիճիտէ եաղըմըշ տըր . ֆադաթ Բօմալարը ըէսալէսինին զըսմ' ը ա'ղամը ֆէրիսիլէր միսիլիւ քէնտիլէրինի սալիհ'ատա ետէնլէրէ , վէ Եա'գուպ Բէսուլըն ըէսալէսի միւլլիլէր վէ եա 'իթիգատը կէվէք օլան խրիսթիյանլէրէ եաղըմըշ խաի : Քիթապը Մուգատտէսի միւթալա'ա էթտիլիմիզ սըրատա պու խուսուսլարըն ծիւմլէսինի , եա'նի միւլլէլլիֆէրին մէշընպլէրինի , եաշատըզլարը 'ասըր , սաքին օլարըլարը տէյարլարը , մէ'մուրիյէթլէրինի , խիւլասա ի քէլամ' , անլէրին պիւթիւն թէրճէմէ ի աշվալինի վէ օ քիթապլարը նէ մագսէալէ եաղարզլարընը , քէզալիք քիթապլարը եաղարզլարը աւալէրին աշվալինի նազարը ը տիգդաթա ալմա-

լըյըլ . զիրա պու խուսուսլար ֆիթապը Մուգատտէսին իսսան ու 'իպարէլլէրինին թէֆտիլինէ չօգ եարարմ' ետէրլէր :

Մէզէպի վէ ըուհանի հագիգաթլարա միւթա'ալլիգ օլան էֆէրտը ը մա'նալիյէյի ինսանլարա ինսան ինսանլիլէ թէպլիզ էթմէնին միւշքիլթը միւլա'հաղա ետիլիքճէ , ֆիթապը Մուգատտէսի տիգդաթը ը 'աղիմէ իլէ միւթալա'ա էթմէք էհէմիլիյէթի արթար : Ատէմլէր մէվատա ը ըուհանիյէտէն պահա էթտիլլէրինտէ 'ալ էլ 'ուսնամ' թէշպիհ ու թէմիլ իսթիմալէ ետէրլէր : Զիհնէ վէ անըն իլլէմէսինէ միւթա'ալլիգ էֆէրտը անճագ պու թարզլէ իզահ ու պէյան օլունա պիլիլ : Միլլէթլէրին թուֆուիյէթի չէնկեամընտա չէման տա'իմա պու կիպի թէմիլաթ ու թէշպիհաթ իսթիմալ օլունա կէլմիշ տիր . 'ատի վագը'ալար վէ 'քէյիլիյէթլէր պիլլէ պու թարզլէ իֆատէ ետիլիշ տիր : Մէսէլա ֆիլլէրին ֆէհմ' էթմէք դուտընթի կէօլիւն խըսմէթինէ պէնկէպիլիյիտէն " ֆիլլէր կէօլիլ " տէնիլիլ . " ըուհ " քէլիմէսինին իլք մա'նաթը " նէֆէ " տէմէք իսի . " թէշքէքիլէր էթմէք " պիր շէյի տէֆ'ա ֆիլլէրին էօնիւնէ կէթիլմէք տէմէք տիր . " տիգդաթ էթմէք " սալընտա մատտի պիր շէյի ինճէլթմէք տէմէք օլունա' սօնիլա դուվլէ ի ֆիլլէրիյէ իլլէ պիր մէսէլլիլ ինճէտէն ինճէյէ մուհաքէմէ էթմէք մա'նասընը ալար : " լիթիլմէք " վէ " դօմազ " լաֆլարը վիւճուտին ա'ղատը վատը թատըյիլ ինճա օլունան իլլէրի պէյան ետէր իսէ տէ , թէշպիհ թարիգիլլէ 'աղլըն իլլէմէսինի կէօսթէրմէք իչիւն տախի իսթիմալ օլունտը : Կիսան քէնտի եարատըրըն իգթիլլիլ իսթիմալ օլունտը : Կիսան քէնտի եարատըրըն օլան լուղէթլէրլէ իֆատէ էթմէյէ մէճպուր տըր : Ճէնապը ը հագդ տախի մէզէպի վէ ըուհանի հագիգաթլարը ինսանըն 'աղլի վէ մա'նալի հագիգաթլարը պէյան իչիւն իսթիմալ էթտիլի թարզլէ , եա'նի ինսանա մա'իլամ' օլան ճիսմանի շէյիլէրին 'ալամէթ վէ լուղէթլէրիլլէ թա'րիֆ էթմէյէ թէնէգիլլէ էթմիշ տիր :

Ֆադաթ ըուհանի հագիգաթլարը Ալլահ ճիսմանի շէյիլլէրլէ թա'րիֆ էթմէյէ թէնէգիլլէ էթտի տէմէտէն իսէ , ճիսմա-

նի շէյլէրին ճիւղէսինի բուհանի թասալիւրաթըն պէյանը իշխան թէրթիպ ու թանդըմ՝ էյլէտի, տէսէք տաճա տողրու սէյլէմըն օլուրըլ : Զիրա "Կէօրիւնէն 'ալէմ' կէօրիւնմէյէ-նին 'այինէսի տիր" : Պու 'ալէմէրին իքիսի տէ պիր ուսթա-տըն իշի տիր : 'էճլ ի թագվատան օլան պիր առէմ՝ կէօրիւ-նէն վէ կէօրիւնմէյէն 'ալէմէր տրասընտա փէք չօք միւշա-պէհէթ կէօրսմէքէ, 'ալէմ ի ճիսմանիյի 'ալէմ ի բուհանիին պիր 'ալսմէթի վէ եա սուրէթի սայար :

Լաքին իշնալէ եաղան միւէլլիֆլէրին իֆատէ ի մերամնա մէճաղ ու իսթի'արէ իսթի'մալ էթմէլէրի եալընը բուհա-նի հագիգաթըրը տողրուտան տողրույա թա'րիֆ միւմին օլմատըրնա վէ եախօտ ճիսմանի շէյլէր իլէ բուհանի շէյլէր արասընտա հայրէթպախշ 'ալագալարին պուլունտըրնա միւս-թէնիտ օլմայըլ, պէլքի մէճաղ ու իսթի'արէ թարիգիյէ սէյլէնէն սէօլէր տաճա գուլլէթի, վէ տաճա լաթիֆ վէ տաճա միւէսսիր օլուրըլ, հէմ առ պու ուսթուպ գուլլէ ի միւմէյիյի թէրպիյէ վէ գուլլէ ի հաֆըրդայա տաճա զի-յատէ թէ'սիր վէ էիւրէյի տաճա զիյատէ ճէլպ էյլէտիյի իշխան թէրճիճ էտիլմիշ տիր . 'ատի վէ սատէ պիր թարղ իւղրէ սէյլէնիլէն սէօլէրտէ իսէ, պու մէլլէթ պուլուն մաղ :

Քիթապը Մուգատտէսին բուհանի հագիգաթըր իղաճ էթմէք իշխան մէճաղ ու իսթի'արէ թարիգիյէ սէյլէտիյինէ չօք միսալար վար տըր : Մէսէլա Ալլահ հագըրտա "Նու-տա սաքին օլուր" : "Մէլէքիթիւնիւ" սապիթ էտէր . Մէ-մա առնը "Թախթը" տըր տէնիլիր : Միւմինին իմանը տա-խի 'ատի վէ եա հիս օլունուր իշլէրի իֆատէ էտէր լու-ղէթլէրէ թա'րիֆ օլունմըլ տըր : Մէսէլա Հայաթըն քէլա-մընը "Թութմաղ," Կէօրիւնմէյէն Զաթը "Կէօրմէք," Գրիս-տոտա "Կիթմէք," Անա "սըրընմաղ" թա'պիրաթը իսթի-մալ օլունուր : Եննէ Քիթապը Մուգատտէս Ալլահ հագ-ըրտա ինսանա մախսուս օլան սըֆաթըրա մալը վէ ինսան 'ամէլլէրիյէ 'ամիլ կիպի սէյլէր : Քէզալք Ալլահն էլի, կէօրիւ վէ պաղըրըլ զիք օլունուր իսէ տէ, պու թա'պիրլէ-տէն մագսէտ պիլիմ՝ մէլքիւր ա'ղա վասըթասըյլէ իճրա

էթալիյիմիլ 'ամէլլէրին ճիւղէսինէ Ալլահն գատիր օլուրըլ-նը առիլաթմաղ տըր : Ինսանըն իսպիգ ու հաֆըրը, վէ խուս սուսա բուհանի հայաթըն մէնգա'լ օլուրըրտան Ալլահ "Փէտէր" թէսմիյէ օլունուր : Հուգուր ու մուհապպէթիին պիլէ իղճար էյլէ, տէյէճէք էէրտէ, "Կիւղիւնիւ իւղէրիմի-ղէ նուրպախշ էյլէ" (Մէզ. 4. 6) տէնիլիր . քէզալք Նի՞-չիւն պէրէքէթիին տիրիլ էտէրսին տէյէճէք էէրտէ "Նի՞-չիւն ուղապտա տուրուրն" (Մէզ. 10. 4) տէնիլմիշ տիր :

Մէճաղ ու թէլպիճ թարիգիյէ իսթի'մալ օլունան լու-ղէթլէրէ տա'իր շայանը տիրաթ իքի խուսուս վար տըր : 1. Մէճաղ ու թէլպիճ թարիգիյէ պիր բուհանի հագիգաթ պէյան օլունաղտա, պէյան օլունան հագիգաթ վասըթա ի պէյան օլան շէյտէն տաճա 'ալի վէ միւքէմմէլ տիր . սոնկ-րատան պաճա էտէճէյիմիլ հէր Նէվ՝ մէճաղ ու թէլպիճ հագըրտա պու տէտիլիմիլ տողրու տըր : Մէսէլա, Ֆիքըլէ տէլիլէր թարթըր տէնիլաթտէ, էլպէթթէ Ֆիքըլին պու էօլտա օլան 'ամէլլէրաթ պիր թէրազի վասըթասըյլէ մատ-տիլաթըն թարթըմասընտա օլան 'ամէլլէրաթտան տաճա 'ա-լի տիր : Պու մինվալ իւղրէ Ալլահն կէօրմէսի ինսանըն կէօղ-լէ կէօրմէք Ֆիլինտէն Նիհայէթիմիլ տէրէճէ 'ալի տիր . քեա-նիսթը ճիսմանիյէտէ կէօրտիլիմիլ նուր տախի Ալլահն սաքին օլուրըլ նուրա նագարէն փէք գարանըք գայըր : Քի-լիսէ Քրիստոսըն "ղէվճէսի" տիր տէնիլաթտէ, պու թա'-պիրլէ քիլիսէնին իման էտիլէն սէմավի 'ալագասըլ զէվճ ի-լէ զէվճէ արասընտա օլան 'ալագա ի տիւնէվիյէտէն փէք իւսթիւն տիր . տիւնէվի հիւքիւմէթլէր, վէ տիւնէվի սալթանաթըր մէլլէքիւթ Ուլլահն վէ առնը սալթանաթը-նըն նիւմնէն վէ կէօրիւն օլուրըլ կիպի, տիւնէվի շէյ-լէր տախի սէմավի շէյլէրին կէօրիւն տիր : Պու էճիւնէն շունուս ալա խաթըրտան չըգարմամուր տըր քի Ալլահ վէ ինսան հիւքիւթ, մուհապպէթ, 'իլմ՝ վէ գուտիլէթ, վէ էմսալի կիպի պիր չօք սըֆէթլէրէ թա'լիֆ օլունուրըր իսէ տէ, սըֆաթը իւլահիլէ սըֆաթը ճիսմանիյէ արասընտա զայէթ 'աղիմ Ֆէրգ վար տըր . Ալլահն սը-ֆէթլէրի տէրէճէ ի քէմալտէ, ինսանըն սըֆէթլէրի իսէ

տերեքէ ի նօդաւանտաւ տըր . պու եճալէն Ալլահըն վէ ինստ-
նըն սըֆէթլէրինի պէյան իչիւն պիր ճինիս լուղէթլէրին իսթի-
մաի եսլընդ սըֆաթ ը իլահիյէ իլէ սըֆաթ ը ինստնիյէ ա-
րասընտա պիր նէվլ՝ միւշապէճէթին վիւճուտինի իմա էտէր :

2. Մէճաղ ու թէշպիճ թարգմայլէ իսթիմալ օլունան լու-
ղէթլէր վէ սեօղլէր պա՛ղէն ֆէրզլի մահալարլէ իսթի-
մալ օլունաւորար : Մէսէլա , պա՛ղը եւրլէրտէ Ալլահ կիւ-
նասքեարլար իւղէրինէ կէթիւրէճէյի պէլատան տօլայը մեր-
համէթէ կէլտի (Խուր . 32 . 14) տէնիլիւր . վէ պաշգա եւր-
լէրտէ "Ալլահ ինսան տէյիլ քի եսլան սեօլլէյէ , վէ տտէմ
օղլու տէյիլ քի փէշիման օլա" (Ատ . 23 . 19) տէնիլիւր : Իվ-
վէլէի այէթ կէօթէրիւր քի կիւնասքեարլար քէնտի մէս-
լէքլէրինի թէպտիլ էթտիւրլէրինտէ , Ալլահ տախի տնղէր ի-
լէ օլան մու՛ամէլէսինի թէպտիլ էտէր . սոնկրաքի այէթ
կէօթէրիւր քի Ալլահտա թէպէտտիւլ ու քիլղ մուհալ
տըր : Մէղ . 18 . 11 տէ Ալլահ "Գարանլըղը քէնտինէ էօր-
թիւ եսփաթը" տէնիլմիշ իքէն , 4 թիմ . 6 . 16 տա պունուշ
մուխալֆի օլորադ "Դուրտա սաքին օլան Զաթ" տէնիլմիշ
տիւր : Իվլէլէի այէթտէ "Գարանլըղը քէնտինէ էօրթիւ
եափաթը" քէլամընտան Ալլահըն թէֆասճիւստէն միւպէրրա
օլտըղը , վէ իքինճի այէթտէ "Դուրտա սաքին օլան" քէլա-
մընտան գուստուս , հաքիմ վէ ճէլիլ օլտըղը տնկլաշ-
լըր : Գէլալիք Խուր . 33 . 11 տէ "Բապա Մուսա իլէ
եիւղ եիւղէ սեօլլէշիւր իտի" տէնիլմիշ իքէն , ճէման պու
պապըն 20 նճի այէթինտէ ճէնապ ը հադգ "Ինսան պէնի
կէօրիւպ տէ եաշայամալ" տէյիլ պուլուրմիշ տըր : Իվլէլէի
այէթին մահասը Ալլահ Մուսա իլէ տօղրուտան տօղրույա ,
եա՛նի պիւա վասթթա գօնուշուր իտի տէմէք տիւր . հալ պու
քի իքինճի այէթ Ալլահըն ճէլալ ու իղլամէթինի թէմամիյ-
լէ վէ տա՛իմի սուրէթտէ կէօրմէք մուհալ օլտըղըն տնկլա-
տըյօր :

Քիթապ ը Մուգաստէս չօդ տէֆ'ա բուհանի պիր հադի-
գաթ հադգընտա՝ Եէհուտիլէրին թարիխինտէն օլան պիր
վադը՛այը , վէ եա Ալլահըն թանղըմ էթտիլի պիր այինի ի-
մա էտէր պիր թարղլէ սեօլլէր : Մէսէլա , Ալլահ Եէհուտի-

լէրին զիհնինէ գուստիլէթ ֆիքրինի իլգա էթմէք մագու-
տիլլէ Ֆիլիսիթին մէմէքէթինտէ պուլունան 'ատի հայլան-
լարը իքի սընըֆա , եա՛նի թահիր վէ զայլ թահիր սընըֆ-
լարընա թագսիմ էտիպ՝ գուրպան թագսիմ օլունաճադ
հայլանլարըն՝ տախի թահիր սընըֆտան , վէ ճէմ տէ պիր
կէօնէ գուսուրը օլմայանլարտան ալընմասընը էմը էյլէտի :
Գէլալիք Եէհուտի սըպլթլարընտան պիրինի ինթիխապ էտիպ՝
թահիր հայլանլարտան ալընան գուրպանլարըն պու սըպլթ
վասթթաթլլէ քէնտինէ թագսիմ՝ օլունմասընը էմը էթտի :
Պունտան մա՛տա , գուրպան թագսիմինէ մէ՛մուր օլան քեա-
ճինլէրին թագսիմ էտէճէքլէրի գուրպանլարը սու իլէ երյ-
գամալարը լաղըմ՝ կէլտիյի կիպի , քէնտիլէրինի տախի երյ-
գամալարը լաղըմ՝ կէլիւ իտի : Իշպու թէհարէթ իճրա օ-
լունարգտան սոնկրա պիլէ նէ քեհաճին , նէ ճէմա՛թտան
պիրի , նէ տախի գուրպան վէ եա թագսիմէ Ալլահըն հա-
ղաւընա չըգաճադ գատար թահիր սայլմատըղընտան , գուր-
պան սաղլ մուգաստէս մահային խարիճինտէ 'արղ օլու-
նուր իտի : Ալլահ իլթէ պու թարիլէ քէնտի նիհայէթսիղ
գուստիլէթի ֆիքրինի Եէհուտիլէրին զիհնինէ իլգա էթմէ-
յի միւրատ էթմիշ տիւր : Պինա՛էն 'ալէյճ , 'Ահա ը 'Աթիգ-
տէ պիր մախլուղըն գուստիլէթի անըն մուգաստէս պիր
իւրամէթէ իսթիմալ իչիւն հէր պիր լէքէտէն թաթհիր օ-
լունարըղըն կէօթէրիւր . ֆադաթ 'Ահա ը ճէտիտէ ճանըն
կիւնահասան թաթհիր օլունարադ թապի՛աթ ը իլահիյէ
մալիք օլտըղընը կէօթէրիւր : Ալլահ կիւնահասըն միւճաղթ
օլունաճաղընը , վէ ինսանին օ միւճաղթտան գուրթուլմադ
էօլընը տախի վահլէրի 'ալլամէթ թահիլընտա պաթլընի մա՛-
նայը շամիլ օլան այինլէր վասթթաթլլէ թա՛լիմ էթտի :
Կիւնահ իչիւն զէպճ օլունան հայլանըն գանը , (քի պու գան օ
հայլանըն ճալ տըր .) քէֆարէթ կեսհա սէրփիլէսինի (Լալ .
16 . 14 , 15) էմը էյլէտի . ճէմա՛թ տախի տըշարըքի հալ-
լըտա տու՛ա էթտիլի սըքատա օրատա եաղըլան գուրպան-
տան չըգան թիւթիւնէ պագար իտի : Պունտան փէք զօլայ-
լըղլէ տնկլաշլըր իտի քի Ալլահ գարըն կիւնահ իլէմէք
զայէթ հէյպէթիլ պիր շէյ օլուպ՝ ինսանըն կիւնահասան գուր-

Թուլմասը եալընըղ տնըն եերինէ պիր տխըրին դանընը քէ-
ֆարէթ վերմէքլէ միւլքին օլա պիրիւր խտի : Ալլա՛հ թա'ալա
պուս վասըթալարլէ զիհնէ իրզա էտիլէն գուտսիլէթ ֆիքրի-
նին իպգասընը միւրատ էթտիլինտէն, պուս ֆիքրէր 'Ահա ը
'Ալթիգին մէգքիւր գուրպան ուսուլ ու սլինին իմա էտէր
լաֆլըլէրէ իզա՛հ էտիլմիշ տիր :

Քէլալլէր 'Ահա ը 'Ալթիգ ա՛հքեամը միւճէպինճէ քեա՛հին-
լէրին պէյաղ քէթէն կիլմէլէրի վէ տ'լա էլպիսէ իլէ միւ-
զէյլէն օլմալարը վաճիպ խտի . պուս էճլտէն խէլտա պուլմուշ
տաէմլէրին թէհարէթ ու 'իլզէթինի պէյան իչիւն տա'իմա
պուս 'ատէթլէրտէն թէհպի՛հ թալրիգիլլէ ալընմա լուղէթլէր
իսթի'մալ օլունմըշ տըր :

Քիթաղ ը Մուգատտէսին միւթալա'ասընա պա'ղը տերէ-
ճէ ետրարմ' էտէր իսթիլլէր ֆիթաղ ը մէգպուր միւլէլիֆ-
լէրինին բուհանի հագիգաթլարտան պահա էթտիլլէրի սը-
րատա իսթի'մալ էթտիլլէրի տիւրլիւ տիւրլիւ թէհպի՛հլէրի
պուրատա քէնտի սըրա վէ իսթլէրիլլէ զիքր էթմէք պիլլէ մի-
նասիպ կէօրիւնտիւ :

Պիր մա'նայա մոխսուս օլան պիր լուղէթ պիլ միւնասէպէ
պաղգա պիր մա'նատա իսթի'մալ օլունուր իսէ, պուսա Բ-
հալ վէ լուղէթին եէնի մա'նասընա տախի Բհալլէ թէսմիլլէ
օլունուր : Պա'ղը քէրրէ պիր լուղէթ մա'նա ի հագիգիսինաւ
իսթի'մալ թէրը օլունարագ եալընըղ մէճաղի մա'նասընա
իսթի'մալ օլունուր : Մէսէլա, իսան ը 'Իպրանիտէ աբա-
քէլիմէսի միւպարէք գըլմագ վէ համա ու սէնա էթմէք մա-
նասընա իսթի'մալ օլունուր իսէ տէ, անըն մա'նա ի մէվ-
զուր եա'նի մա'նա ի հագիգիսի տիլլ չէօքմէք տիր . ֆագաթ
միւրուր ը զէմանլէ պուս լուղէթին մա'նա ի հագիգիսի թէրը
օլունարագ մա'նա ի մէճաղիսի հագիգաթ եէրինէ կէլմիշ
տիր : Պուս ճիհէթլէ աբա-քէլիմէսինին միւպարէք գըլմագ
վէ համա ու սէնա էթմէք մա'նալարընա մէճաղի տէլիլ,
անճագ հագիգի նաղարըլլէ պաղըլըր : Սէհալէ քէլիմէսի տա-
խի պէյլլէ տիր . պուս քէլիմէսինին մա'նա ի հագիգիսի եէրէ
գափանմագ իսէ տէ, չիմտի ճէնաղ ը Հագգա թէհպաղու' իլէ
'իպատէթ էթմէք մա'նասընա իսթի'մալ օլունուր :

Մէճաղըն իւլլ նէվ'ի վար . 1 . Պիրինճիսի Բէլլէն տիր քի
մա'նա ի հագիգի իլէ մա'նա ի մէճաղի արասընա օլան 'ա-
լագա միւլապէհէթտէն 'իպարէթ տիր . մէսէլա " Եհհուտա
արալան եալրուսը տըր " քէլամընտա՛ Եհհուտայա արալան
եալրուսը իթլագը չէճա'աթ ճիհէթիլլէ արալան պէնկղէ-
տիլի իչիւն տիր : Բագպըմըղ տախի " Պէն ասմա իմ, սիլ
չըպուգլար սընըղ " տէլէրէք չըպուգլար ասմանըն վիւճուտիլ-
լէ նասըղ գա'իմ իսէլէր, շալիրալլէրի տախի քէնտի վիւճու-
տիլլէ գա'իմ օլտըգլարընը իշ'ար էթմիշ տիր : Եուհ . 15 . 5 :

2 . Իքինճիսի Բհալլէ Բհալլէ տիր քի մա'նա ի հագիգի իլէ
մա'նա ի մէճաղի արասընա միւլապէհէթտէն պաղգա իր-
թիպաթ ու միւնասէպէթլէր վար տըր . մէսէլա 1 Գօր . 11 .
27 տէ զիքր օլունարըղ իւզրէ Բհալլէն շէրապ վէ Մէգմուր
16 . 9 տէ զիքր օլունարըղ իւզրէ Բհալլէն ինսան միւրատ օ-
լունմըշ տըր :

3 . Իւչիւնճիսի Բհալլէ 'ալլէ տիր քի հագիգաթլէ մէ-
ճաղ արասընա օլան 'ալագա կէօղլէ կէօրիւլէիպ 'աղլ
իլէ իտրսը օլունան շէյ տիր . պիր ֆի'լտէն էսէրի միւրատ
օլունարըղ կիպի . նիթէքիմ՝ Եուհ . 13 . 8 տէ " Ելէր սէնի
եըյգամաղամ, պէնիմ իլէ նասիպին եօգ տըր " քէլամընտա
օլան եըյգամագ ֆի'լիստէն օ ֆի'լին էսէրի օլան թէհարէթ
միւրատ օլունմըշ տըր :

Պա'ղը տէֆ'ա ֆիթաղ ը Մուգատտէսէ մէճաղէն իսթի'լ
մալ օլունան պիր ֆըգրա մա'նա ի հագիգիսիլլէ թէֆսիր
օլունուր . մէսէլա, 1 Պետ . 3 . 21 տէ վաֆթիլլէ քէլիմէսի
" էլի գամիրին Ալլահ օլան իզարըր " իլէ թէֆսիր օլուն-
մըշ տըր :

Պուս միսիլիւ մէճաղ, սալթ լուղէթլէրէ միւթա'ալլիլ օ-
լուպ՝ պունարտան մա'տա պիր չօգ լուղէթլէրտէն թէրթիպ
օլունան քէլամ վէ եա հիքիայէ տախի մէճաղի օլա պիրիւր,
պիլլ ֆարըլ աթի իւլլ զիքր մէճաղար :

Լուղէվի մա'նասընտան պաղգա ախլագի վէ մէճաղի մա-
նայա գապիլիլէթի օլան հէր գանղը պիր պահա վէ եա հի-
քիայէլլէ մէճաղի հիքիայէ տէնիլիլ : Պուս կիպի մէճաղի հի-
քիայէլլէրին իւլլ նէվ'ի վար :

1. Մէճաղէն հիքեայէ օլունան պիր վազը'անըն վուգու'ը միւմքին իսէ, անա իւհէլ տէնիլիր:

2. Հիքեայէ օլունան պիր շէյնի վուգու'ը միւմքին տէյիլ իսէ, անա մուսլ տէնիլիր. պու նէվ' մէճաղ շու մաճալէր-տէ պուլունուր, Հաք. 9. 7—15, Գ. Միւլ. 14. 9. 2 թէվ. 25. 18:

3. Մէճաղէն իմա էտիլէն միւշապէհէթին անկաշըլմասը կիւճ վէ միւշքիլ իսէ, անա շէլէհէ տէնիլիր: Քիթապը Մուգատտէստէ պիլմէճէ նէվ'ինտէն օլան մէճաղար տա'իմա թէֆսիր էտիլմիշտիր: (Հաք. 14. 14 իւ 18 է թաթպիգ էթ:)

Միւսրիֆ օղուլ թէմսիլիտէ օլտըղը միսիլիւ պա'ղը տէֆ'ա մէճաղէն իմա էտիլէն շէյ կիլճէ իղաճ էտիլմէղ: Պա'ղէն տա-իս իմա էտիլէն շէյ վէ եա զաթ հիքեայէ իչինտէ իղաճ էտիլիր. նիթէքիմ Մէղ. 80. 8 տէ զիքը օլունան ասմա քէլի-մէսիլէ պէնի իսրայէլ իմա էտիլիլի 15 ինճի սյէթտէն ա-շիքեար օլուր:

Պիր շախս վէ եա պիր վազը'ա վասըթասըլլէ իլէրիտէ քէն-տիլերինէ պէնկզէյէն շախս վէ եա վազը'ա ըմպ ու իմա էտիլիրսէ, էվիլէլքինէ սոնկրաքինին շէպէն վէ եա իւհէլ տէնիլիր: Պու թարղլէ իմա էտիլէն վազը'ա բուհանիլէթ-տէն իսէ, պունա 'ալ-շէլ վէ եախստ 'ալլ տէնիլիր: Մէսէլա, Վաֆթիղ պաթընի վէ բուհանի թէհարէթին խարիճի վէ ճիսմանի պիր 'ալամէթի տիր: Բէզալիք 'աշա ի Բապպանիտէ իսթի'մալ օլունան էքմէք վէ շէրսպ Բրիտտոսըն ճէսէտ ու գանընըն թէղքեարընա 'ալամէթ տիր: (3 Միւլ. 11. 30, 31. 4 Միւլ. 13. 14—19: Էր. 13. 1—14: 18. 2—10, 27. 2—8 է միւրաճա'աթ օլունա): Քիթապը Մուգատտէստէ պա'ղը շէյլէր վար տըր քի անլէր Տէմ' 'ալամէթ վէ Տէմ շէ-պիճ տիրէր. պիլ Ֆարղ, Ֆըսճ սյինի էհէմիլէթ ի բուհա-նիլէսի տէրքեար օլան կէշիշ պիր վազը'այը խաթրա կէթի-րիր պիր 'ալամէթ օլտըղը կիպի, կէլէճէք պիր վազը'այը ագ-տէմճէ պէյան ու իղաճ էթմէսիլլէ տախի օ կէլէճէք վազը- 'անըն շէպիճի տիր:

Պուրայա գատար թա'րիֆ օլունան ուսուլլար Քիթապը Մուգատտէստէ մախսուս օլմայըպ, սա'իր քիթապլարտա,

իսուսուսա գատիլիլէր տրասընտա տախի 'ալ էլ 'ուսուս' իս-թի'մալ օլունուր իտի իսէ տէ, Քիթապը Մուգատտէս էն էքքի օլուպ' զիքը օլունան մէճաղն հէր նէվ'ի տախի անտէ փէք շօգ իսթի'մալ օլունմըշ օլտըղընտան պու մէճաղարը թէֆսիր էթմէքտէ սէհվ ու խաթատան պէրի օլմագ իչինն մէղքիւր ուսուլլարն պիլինմէսի լաղըմ' տըր:

Քիթապը Մուգատտէսի միւթալ'ա էթմէք մէսէլէսինէ կէլինճէ տէրիղ քի Քիթապը Մուգատտէսի թէվաղը' ի գալպ վէ իշիթիյաղլէ, Տէմ տէ պէյան էթտիլի հագիգաթ-լարը խուլուս վէ թէմքինլէ նաղարը տիգգաթա ալարագ, վէ անլէրի անկլամագ իչինն վա'տ օլունան բուհ իւլ Գուտ-սըն տէլալէթինի Ալլահտան տիլէյէրէք միւթալ'ա էթմէլի-յիլ: Սա'իր 'իլլէրի թաճիլ էթմէք իչինն տախի պու կի-պի հիսպէրէ մայիք օլմագ էլգէմ տիր: Պիլ Ֆարղ, պիր ա-տէմ' ասըլ շի'րին գըլմէթինի թագտիր էտէ պիլմէք իչինն քէնտիսի շի'րտէն անկլամալը. թաճիլ ի ֆէլսէֆէ իչինն տախի ֆէլսէֆէ բուհը լաղըմ' տըր:

Ֆագաթ իսան Քիթապը Մուգատտէսի լաղըղըլէ միւ-թալ'ա էթմէք իչինն բուհ իւլ Գուտսըն մու'ալէնէթինէ միւհթաճ տըր. պու տախի Քիթապը Մուգատտէսին իսա-նը միւշքիլ վէ թա'լիմի անկաշըլմագ օլտըղը իչինն տէյիլ, անճագ անը միւթալ'ա էտէն թա'լիմիթընըն թէ'սիրինի հիսս էթմէքլէ անը անկլայա պիլիլիլ իչինն տիր. շէյլլէ քի պիր ատէմ' Ալլահ թարաֆընտան հիտսյէթ օլունամտըգճա, նէ անլէրի էյրէնմէք իսթէր, նէ տախի անլէրին թէ'սիրինի հիսս էտէ պիլիր. Բրիտտոս տիւնեայա կէլիլիլ վազըթ "Նուր գուլմէթտէ դիյա վէրիր, գուլմէթ տախի անը խարաք էթ-մէղ իտի:" Նիւրէյին քէօրիլիլ սէպէպիլլէ ճէհալէթ մէյ-տանա կէլմիշ իտի. զիհին գարարմասը "Ալլահն հայա-թընտան" եապանճը գալմաղա վէ Ալլահտան եապանճը գալ-մագ տախի զիհին գարարմասըն սէպէպ օլտու: Էֆ. 4. 18:

Քիթապը Մուգատտէսին մու'ալիմի Ալլահ օլտըղը սու-րէթ ի վաղըհէտէ պէյան օլունմըշ տըր. Մի'միլիլէր հագ-գընտա անլէրին "Ճիւմէսի Ալլահ թարաֆընտան թա'լիմ օ-լունմըշ օլմագալը" տէնիլմիշ տիր: Էֆսուս քիլիսէսինէ

“հիբմէթ վէ վահի բուհը” իհասն էլլէյէն “Բապպըմըզ Յիսուս Գրիստոսըն Ալլահը, ճէլալին փէտէրի” իտի (Էֆ. 4. 17): Քէզալիք միւհթամ զապուլ էտէճէյիմիզ հադիգի վարթամ տախի պէյան օլունմը տըր. Նիթէքիմ “Օ” միւթէվազըլարը հադգտա հիտա էտիպ՝ քէնտի թարիգինի միւթէվազըլարա թալիմ էտէր” (Մէզ. 25. 9). վէ եհնէ “Էյէր պիր քիմնէ անըն իրատէթինի իճրա էթմէք իսթէրսէ, պու թալիմ Ալլահտան մը օլտըզընը պիլէճէք տիր” (Եուհ. 7. 17) տէյիւ մուհարրէր տիր: Եա՛գուպ րէսուլ տախի, “Էյէր սիզտէն պիրինին հիբմէթտէ նօգսանը վար իսէ. . . Ալլահտան տիլէսին վէ անա վէրիլէճէք տիր” (Եա՛գ. 4. 5) տէյիւ պույուլուր: Վէլ հասըլ Գիթապը Մուգատտէսին հադիգաթընը լայըզըյլէ անկլայարագ միւթալա՛ա էտէ պիլմէք իչիւն հիլմ ու թէվազու՛ վէ իպատէթ լազըմ տըր:

Պու միւհասէպէթլէ շունու տախի իլավէ էտէրիզ քի Բուհ իւլ Գուտա թալիյէ էթտիլիմիզ իւզրէ հիլմ ու թէվազու՛ վէ իպատէթլէ Գիթապը Մուգատտէսին միւթալա՛ա էտէն պիր ատէմի Գիթապը Մուգատտէսին միւհտէրիճ օլմատըղը պիր թալիմ վէ եա իպարէյի գապուլ էթմէյէ թահրէք էթմէզ: Բուհ իւլ Գուտա ատէմլէրի ֆաղա շէյլէր խուսուսընտա տէյիլ, անճագ անտէ մուհարրէր օլան շէյլէր խուսուսընտա յալիմ էտէր: Քրիստոս քիթապըլը անկլամալարը իչիւն քէնտի շայիրտլէրինին “գիհնլէրինի ալտը” Լուգ. 24. 45: Բապպ տախի փալլօսըն սէզյլէտիլի շէյլէրէ տիգգաթ էթմէք իւզրէ Լիտիանըն գալպինի ալտը: Տաուտ տախի “Վէօզլէրիմի ալ, քի սէնին շէրիթընտան յաճալիկ էլլէր կէօրէյիմ” տէյիւ Ալլահ Նիյազ էթտի: Գիթապը Մուգատտէսէ մուխալիֆ վէ եա անա իլալի օլան վէ եա անա միւսթէնիտ պուլունմայարագ իթիլիա՛ էտիլէն հէր նէվ՝ թալիմաթ գարարմըն օլան բուհըմըզտան վէ եանըմաղա միւսթէլա օլան յազըմըզտան իլէրի կէլմիլ Նէթիճէլէրտէն սայըլմալ տըր:

Գիթապը Մուգատտէսի միւթալա՛ա էթմէք իչիւն իրա՛է էլլէտիլիմիզ պու մուհիմմ գանսն պին Նէֆա Գիթապը

Մուգատտէստէն ալլանը օլուպ՝ Բապպըմըզն թալիմաթընտա տախի պիրինճի մէվգըլի թուլթմըն տըր. Նիթէքիմ Նիւզօտիմօս իլէ միւքեպլէմէյէ պաշլատըղընտա անա “Պիր քիմն սէ եհնիտէն տօղմայընճա Ալլահն մէլէքիլէթիւնիւ կէօրէմէզ” տէյիւ պույուլուրու: Բապպըմըզ պու քէլամլէ եհնիտէն տօղմայան ատէմ մէլէքիլէթիւ սէմալլէյին մահիլէթինի անկլայամազ վէ անըն սա՛ատէթինէ միւհսագ օլամազ տէմէք իսթէր իտի: Եուհ. 3. 3: Քէզալիք 1 Գօր. 2. 14: 1. 21: 12. 4, 8: 2 Գօր. 4. 4—6: 1 Եուհ. 2. 20, 27: 1 Պետ. 2. 1, 2: Եա՛գ. 1. 21: Մէզ. 27. 4, 5: 119. 12, 18: 2 թիմ. 3. 13—17 վէ տահա պուշլարա միւսմասիլ ալէթլէրէ միւրաճա՛աթ օլունա:

ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ ՊԱՊ

Ուսուլը և Բէֆէր

Պիր քիթապըն սէօզլէրինի թէֆսիր էթմէքտէ պիրինճի գալիտ սուրէթի մախսուսէտէ պիր մանի՛ օլմատըղը հալտէ, քիթապտա իսթիմալ օլունա լուղէթլէրի հէր քէսին իւլֆէլէթ էթտիլի մա՛նայա համլ էթմէք տիր: Գիթապը Մուգատտէս միւհլլիֆլէրի հէր քէսին անկլայաճաղը պիր թարղտա եազմըն օլտըզլարը էճլտէն անլէրին գուլանտըզլարը լուղէթլէրի ատէմլէրին յալ էս սէվիլի իսթիմալ էթտիլէրի վէճճլէ անկլամալըլը: Մէսէլա, “Խայր իլլէյէն եօգ տըր,” վէ եհնէ “Քեաֆֆէ ի պէշէր քէնտի թարիգինի իֆսատ էթմիլ տիր” իպարէլէրի յալամմը շաօրն անկլատըղը օտտէ մա՛նայարա համլ էտիլմէլի տիր: Քէզալիք ճէնայը չազգըն վիւճուտի վէ էվսաֆը ճէլիլէսի, վէ Էգա՛նիմ ի Սէլասէնին եա՛նի փէտէր, Օղուլ վէ Բուհ իւլ Գուտա օլան վահտէթի, ինսանըն իրթիտատը վէ ֆալիլ ի մուլթար օլմալը, խէլատըն Գրիստոսըն գա՛նը վատըլթալլէ վէ թէճէտտիւտ ի գալպ տախի Բուհ իւլ Գուտա օլան թէ՛սիրիլէ օլ

տըղը, մաղֆերէթ իչին սահիճ թէվպէնին լուզումը, թէվպէն վէ մաղֆերէթ տախի մահզա ֆերիստոսըն մէվճիպէլերի օլտըղը, գուստիյէթտէ թէրազգի, վէ ինսանըն սա'ատէթի էպէտիյէսի վէ պուշլարա միւմասիլ թա'լիմաթ Ը մուհիմմէ ֆիթապ Ը Մուգատտէստէ փէք վաղը՝ վէ սատէ պիր թարգլէ իֆատէ օլունմըլ օլտըղընտան պիղարազանէ միւթալա'ա էտէն պիր ատէմ' անլէրի եանկըլը անկըյալմաղ:

Հէր նէ գատար պու գա'իտէ ի քիւլլիյէյէ պագարազ ֆիթապ Ը Մուգատտէստէ սէօղլէրի չէր քէսին իւլֆէթ էթտիյի մա'նալարա համլ օլունմազգ իսէ տէ, ֆիթապ Ը Մուգատտէստէ լիսան Ը 'իպրա'նիյէ մախսուս օլան պա'ղը էլլաղ Ը զարիպէ տախի պուլունուր:

Պուշլարտան պա'ղըլարընը զիքը էտէլիմ:

1. Նիչէ տէֆ'ա պիր շէյին մահիյէթի պիր սըֆաթլէ պէյան էտիլէճէք եէրտէ' պաշգա պիր իամլէ պէյան էտիլիւր. մէսէլա, 'իզղէթլի Բապպ տէնիլէճէք եէրտէ 'իզղէթլի Բապպ տէնիլիւր: "Սիզին իմանլէ տօլու ա'մալընըղը, մուհապպէթլի էմէյինիլի վէ իւմիտլի սապընըղը" տէնիլէճէք եէրտէ "իմանընըղը իչինի վէ մուհապպէթիլիլիլի էմէյինի վէ իւմիտիլիլի սապընը" տէնիլիւր (1 Սէլ. 1. 3): Բէզալիք էֆ. 1. 13 տէ "Հազգ քէլամ" եէրինէ Հազիգաթլըն քէլամը տէնիլիլ տիր:

2. Էյի վէ եա քէօթիւ մահիյէթէ մալիք օլան քիմնէլէր օլ մահիյէթին էվլատը թէմիյէ օլունուրլը: Թէս. 13. 13 տէ "Եարամաղ քիմնէլէր" 'իպարէսինին 'իպրանիճէսի "Եարամաղըղըն էվլատը" տըր: էֆ. 5. 6, 8 տէ "Էլ ինսան վէ էհլ ի նուր" 'իպարէլէրի պու գա'իտէյէ կէօրէ օլուպ' տօրը մա'նալարը 'տախ քիմնէլէր վէ միւնէվլէր քիմսէլէր տէմէք տիր: Բէզալիք Մաթ. 24. 15: Վէ Մար. 13. 14 տէ խարապիյէթ մէքրուհէսի' 'իպարէսիլլէ "խարապ էտիճի մէքրուհաթ" միւրատ օլունուր: Բէզալիք 1 Եուհ. 3. 10: 'իպր. 1. 3: Վահ. 3. 10 այլթլէրէ միւրաճա'աթ օլունա:

3. Իքի զաթը եա շէյի պիրի պիրինէ թաթպիգ էթմէքտէ տախի խուսուսի պիր թարգ վար տըր: Մէսէլա, Մալ. 1.

2, 3: Բոմ. 9. 13 տէ "Եագուպը սէվտիմ", 'Էսավա իսէ պուղղ էթտիմ" քէլամը Եագուպը 'Էսավտան զիյատէ սէվտիլինի կէօթէրի: Մաթ. 10. 37 տէ Բապպըմըլ սատէ պիր թարգլէ "Փէտէրի վէ եա վալիտէյի պէնտէն զիյատէ սէվէն' պանա լա'իգ տէյիլ" տէյիւ պուլունուր: Ֆազաթ հէման պու 'իպարէ Լուգ. 14. 26 տա մէղքիւր միւթապագաթ գա'իտէսինէ կէօրէ "Էյի պիր քիմնէ պանա կէլիպ տէ քէնտի փէտէրինէ, վէ վալիտէսինէ. . . պուղղ էթմէղ իսէ, պէնիմ շայրտիմ օլամաղ" տէյիւ մուհարրէր տիր: Պու նէվ' թա'պիրաթ Եուհ. 12. 25: Թէք. 29. 30, 31: Թէս. 21. 15 տէ տախի պուլունուր: Թէսինիյէտէ "Պիրի մահպուպէ վէ տիկէրի մէնֆուրէ" քէլամը պիրի տիկէրինտէն զիյատէ սէվկիւլիւ օլտըղը հալտէ տէմէք տիր: Պա'ղը տէֆ'ա ֆիթապ Ը Մուգատտէստէ միւթապագաթ էտաթ Ը իսթիսնա թապ Ը Մուգատտէստէ միւթապագաթ էտաթ Ը Թէք. 45. 8 տէ վաթըթաթըլլէ պէյան էտիլիւր. մէսէլա, Թէք. 45. 8 տէ Եուսուֆ "Պէնի պուրայա կէօնտէրէն սիլ տէյիլ սինիլ, աճաճ Ալլահ տըր" 'իպարէսիլլէ Պէնի պուրայա կէօնտէրէն սիլ օլմատան իսէ, Ալլահ տըր տէմէք իսթէր: Բէզալիք Եուր. 16. 8: 1 Միւլ. 8. 7: Էմա. 8. 40: Էր. 7. 22, 23: Հօշ. 6. 6 միւրաճա'աթ օլունա: Յիսուս Մար. 9. 37 տէ "Հէր քիմ պէնի գապուլ էտէրտէ, պէնի Դէյէլ, ֆազաթ պէնի իրսալ էտէնի գապուլ էթմիլ օլուր" քէլամըլլէ Եալընը պէնի գապուլ էթմիլ օլմաղ. պէնի իրսալ էտէնի տախի գապուլ էթմիլ օլուր տէմէք իսթէր: Բէզալիք Լուգ. 14. 12: Եուհ. 5. 22, 30: 6. 27: 1 Գօր. 4. 17: Էֆ. 6. 42: 1 Սէլ. 4. 8 այլթլէրէ միւրաճա'աթ օլունա:

4. Պա'ղէն պիր գալ քիմնէլէրտէն վէ եա պիր գալ շէյիլէրտէն անճազ պիրի միւրատ օլունուրգատ միւֆրէտ եէրինէ ճէմ" իսթիմալ օլունուր: Թէք. 8. 4: 19. 24, 25 այլթլէրէ միւրաճա'աթ օլունա: Պու մինիլալ իւզրէ Մաթ. 24. 1 տէ "Շայրտիլլէր" քէլիմէսի անլէրտէն պիրի իչին իսթիմալ օլունմըլ օլա պիրի: Պու խուսուստա Մար. 13. 1 ալթիլէ միւրաճա'աթ օլունա: Մաթ. 26. 8 ի Եուհ. 12. 4 է, վէ Մաթ. 27. 44 իլէ Մար. 15. 32 ի Լուգ. 23. 39 ա թաթպիգ էյլլէ, իշպու միսալարըն պա'ղըսնտան անկըյալըն

տըղընա կէօրէ մէղքիւր ֆէրալէրին ճիւմլէսի վէ եա էքսերի
հէմէֆքեար վէ հէմ րէյ էքէն, հէփիսիտէ սէօղէ գարըմայըլ,
անճագ իլլէրինտէն պիրիսի գալլէն վէ եա ֆիլէն էֆքեար ք
միւշթէրէքէյի պէյան էյլէմիշ տիր: Եռւհ. 13. 4 տէ էլլիւ-
սէ քէլիմէսի տախի իւսթտէն կէյիլէն թէք պիր լիպասը
կէօսթէրի: Մար. 5. 27, 28, 30 այլթլէրէ միւրաճա'աթ
օլլունա:

5. Վալիտէյնին վէ եա էճտատըն իսմլէրի չօգ տէֆ'ա
անլէրին էվլատը վէ եա նէսլլէրի եէրինէ իսթի'մալ օլլու-
նուր: Պու մինվալ իւզրէ Թէք. 9. 25 տէ 'Քէն'ան մէլ-
'ուն օլլուն' տէնիլիր քի Քէն'անն նէսլի մէլ'ուն օլլուն տէ-
մէք տիր: Ֆադաթ շուրասը պիլինմէք կէրէք տիր քի պու-
լանէթ Քէն'անն նէսլինտէն օլան տինտար քիմնէլէրէ կէ-
մէտի. զիրա Մէլքիսատըգ վէ գըղընա Ռապըմըղըն շիֆա
իհսան էյլէտիլի գարը Քէն'ան նէսլինտէն իտի: Թէք. 14.
18—20, Մարթ. 13. 22—28, Քէզալիք Եա'գուպ վէ Իսրա-
յէլ իսմլէրի տախի չօգ տէֆ'ա Իսրայէլիլէր եէրինտէ իսթի-
մալ օլլունմիշ տըր: 3 Միւլ. 18. 17, 18, Մէզ. 14. 7:

6. "Օղըւլ" լաֆըր նէսլ վէ եա զիւրրիլէթ մանասընտա
իսթի'մալ օլլունուր: Մէսէլա, քէսհիլլէրէ Լալիին օղըւլ-
լարը տէնիլիր. Մէֆիպօշէթ Եօնաթանն օղըւլ էքէն անա
2 Միւլ. 19. 24 տէ Սաուլըն օղըւլ տէնիլմիշ տիր: Զաքար-
եա տախի 'Իստօնն թօրնու (Զաք. 4. 1) էքէն անա 'Էքրա.
5. 1 տէ 'Իտտօնն օղըւլ տէնիլմիշ տիր: Քէզալիք "փէտէր"
լաֆըր ճէտտ եէրինէ վէ "պիրատէր" լաֆըր եագըն խըսմ'
եէրինէ իսթի'մալ օլլունուր: Ապրահամըն պիրատէրի տէ-
նիլմիշ տիր: Թէք. 29. 12 տէ տախի Եա'գուպ տայըրը Լա-
պանա պիրատէր տէր: Իսթի'մալ տըր քի Եռւհ. 9. 3 տէ
գարնտալարը լաֆըր տախի եագըն խըսմը տէմէք տիր: Ղալ.
4. 19 ա տախի միւրաճա'աթ օլլունա: Պաշգա պիր եէրտէ
Պարզիլլայըն գըղլարընտան պիրինի թէգէվիլիւճ էթմիշ օլան
պիր առէմին նէսլի Պարզիլլայըն օղըւլարը տէյիւ եատ օ-
լլունուր: 'Էքր. 2. 61: Պու մինվալ իւզրէ Եալիին ճէտտի
Մանասա րէ'իսլէրինտէն պիրինին գըղընը թէգէվիլիւճ էթ-

միշ օլմաղլէ Եաիրէ Մանասանըն օղըւլ տէնիլիր: Զանն օ-
լլունուր քի Էֆէնտիմիլին փէտէրի տէյիւ թանըլան Եռւսուֆ
'Էլինին գըղը Մէրեէմի թէգէվիլիւճ էթմիշ օլմաղլէ անա 'Է-
լինին օղըւլ (Լուգ. 3. 23) տէնիլմիշ տիր: Լուգանըն թա-
րիւր էթտիլի նէսէպ Եռւսուֆըն նէսէպի օլմայըլ, անճագ
Մէրեէմին նէսէպի օլմաղլէ Ռապըմըղ հէմ Մարթանըն
թաճրիւր էթտիլի նէսէպնամէյէ նաղարէն փէտէրի զանն օ-
լլունան Եռւսուֆ թարաֆընտան, հէմտէ վալիտէսի Մէրեէմ
թարաֆընտան Տաուտ նէսլինտէն իտի:

Պու խուսուսլարը պիլէրէք պիրի պիրինէ մուխալիֆ կէօ-
րինէն այլթլէրի թէվիֆէ էթտիրէ պիրիլիւ. մէսէլա 4 Միւլ.
8. 26 տա 'Ամրինին գըղը 'Աթալէսյա այլթ 18 տէ Ախապըն
գըղը տէնիլիր. ֆիլ վադը' Աթալէա Ախապըն գըղը վէ 'Ամ-
րինին թօրնուր իտի:

7. Պա'ղը 'ատէտլէր տախի միգտարը զայր ի մուսլլէն
եէրինէ իսթի'մալ օլլունուր: Մէսէլա, օն սայը քէնտի-
նին ասըլ մանասընտան պաշգա "Պիր գաչ տէֆ'ա օն" տէ-
մէք տիր (Թէք. 31. 7): Քէզալիք Տան. 1. 20 տէ "Օն
գաթ" 'Իպարէսի "Փէք չօգ" տէմէք տիր: Պու վէճճէ "Գըրգ"
'ատէտ տախի չօգ մանասընտա իսթի'մալ օլլունուր: Փէրսէ-
փօլիս շէհրինին գուլլէլէրի գըրգը միւթէճալիլ իտի իսէ տէ,
անա Շարգ լիսանլարընտա "Գըրգ գուլլէլի շէհր" թէսմիլէ
օլլունուր իտի: Իսթի'մալ տըր քի Հաղաէլին Էլիշա'ա հէտիլէ
օլմաղլ իւզրէ կէթիւրտիլի գըրգ տէվէ եիւքիւ (4 Միւլ. 8.
9) տախի պու նէվ'տէն տիր: Հէզ. 29. 41, 13 տէ պուլլու-
նան "գըրգ սէնէ" 'Իպարէսի տախի նամա'լիւմ, Ֆադաթ ու-
զուն միւստտէթ կէօսթէրմիշ օլա պիլիր: "Եէտի" վէ "Եէթ-
միշ" 'ատէտլէր տախի Քիթապ ը Մուգատտէստէ չօգ վէ միւ-
քէմիլ, Ֆադաթ նամա'լիւմ սայը պէյանը իչիւն իսթի'մալ
օլլունուր: Մէզ. 419. 164, Էմա. 26. 16, 25, Լալ. 26.
24, վէ զայրիհի, Ռապըմըղ պիրատէրլէրիլիլէ "Եէթմիշ
քէրրէ եէտիլէ գատար" 'աֆիլ էթմէմիլիւ եմը էթմէսիլլէ
'աֆիլ էթմէնին նիհայէթի օլմատըղընը թէֆհիւմ էթմէք իս-
թմիշ տիր:

8. Պիր 'ատէտ թէմամը թէմամընա մա'լիւմ օլմատըղը

հայտե Բիթապը Մուգատտէս սնան ետդըն պիր 'ատէտ գիքը էտէր: Մէսէլա, Թա'ուհատսն էօլէնլէրին միգտարը Ա'տ. 23. 9 տա 24,000 տէնիլմիշ իքէն, 4 Գօր. 10. 8 տէ 23,000 տէնիլմիշ տիր:

9. Պա'զը տէֆ'ա պիր շախս պիր Ֆի'լին Ֆա'իլի օրմայըպ' անճագ միւպէլլիզ վէ եա միւպէլլինի իքէն եինէ Ֆի'լ անա իսնատ օլունուր: 2 Գօր. 3. 6 տա "Հարֆ էօլտիւրիւր" քէլամը հարֆ եա'նի քիթապ կիւնահըն նէթիճէսի էօլիւմ' օլտըղընը Թէպլիզ ու պէյան էտէր տէմէք տիր: Քէզալիք փէյ-գամպէրլէր հագգընտա վուգու' պուլամագ Ֆիւլանս պիր շէյի խապէր վէրիւրլէր տէնիլէճէք ետրտէ իճրա էտէրլէր տէնիլլիր: Մէսէլա, Էր. 1. 10 տա Բապպ Էրէմիայա խիթապէն "Պագ' պու կիւնս պէն սէնի միլլէթլէր իւղէրինէ, վէ մէմլէ-քէթլէր իւղէրինէ, քէօքտէն դօփարմագ վէ երգմագ վէ հէլաք էթմէք վէ պօզմագ իչիւն Թա'հին էլլէտիմ" տէմէքլէ Էրէմիա փէյգամպէրին միլլէթլէր վէ մէմլէքէթլէրին իլէրիտէ պու հալլէրէ օղրայաճագլարընը Թէպլիզէ մէմուր օլտըղընը պէյան էտէր: Բապպըմըզ քէնտի շայրտլէրինէ "Քի'լլէրին կիւնահընընը 'աֆիլ էտէրսէնիզ, անլէրէ 'աֆիլ օլունմըշ օլտը, վէ քի'լլէրինքինի Թէվլէքի էտէրսէնիզ, Թէվլէքի օլունմըշ օլուն" տէմէքլէ, րէսուլլէր 'աֆիլըն շարթլարընը դապուլ էտէնլէրէ կիւնահըլարընը 'աֆիլ օլունտըղընը խապէր վէրէ-ճէքլէր տէմէք իսթէր:

Բիթապը Մուգատտէստէ իսմ' ի խաասլարըն իսթի'մալի տախի տիգպաթա շայան տըր. մէսէլա, նիչէ տէֆ'ա պիր չօգ քիմսէլլէրէ հէմանս պիր իսմ' վէրիլլիր: Ապրահամին վագթընտան Ֆարսիլէրին Մըրը Ֆէթ-ճ էթտիլլէրի վագթա գատար Մըրը հիւքմտարլարընա Ֆիր'օն Թէսմիյէ օլունուր իտի: Պու իսմ' մէմուրիյէթ իսմի վէ եա պիր 'իւնվան օլունպ' ասլը ֆէէ եա'նի կիւնէշ լուղէթի օլարագ րէ'իս վէ եա մէլլէր մա'նա-սընտա տըր: Թէվարիս ի 'ատիյէտէ կէօրիւտիւլիւ իւղրէ Պատլամիս իսմի տախի Իսքէնտէր ի Բուսիտէն սօնկրա Մըսըր հիւքմտարլարընա իթլագ օլունուր իտի: Քէզալիք Բիթապը Մուգատտէս Ֆիլիսթի, 'Ամալէգ վէ Տըմէշգ մէլլէրլէրինէ, 'իւնվան օլարագ քէքէլէ' Բէլէ մա'նասընտա օլան Ա-

պիմէլլէր, վէ 'Աճաճ, վէ իպն ի շէմս մա'նասընտա օլան Պէն-հատատ իսմիլլէրինի իթլագ էտէր: Կէօրիւնիւր քի Մըսըր վէ Ֆիլիսթի մէլլէրլէրինին քէնտիլէրէ մախսուս օլան իսմիլլէրտէն պաշգա 'իւնվանլարը տա վար իտի: Ղիրա Թէվարիստէ անլէրտէն պա'ղըլարը իքիշէր իսմիլլէր ղիքը օլունուր: Ֆիր'օն Դէ-իս, Ֆիր'օն Աաֆար կիպի: Ոթուգ տէօրտիւնճիւ Մէգմու-րն սէրլէվճասընտա ղիքը օլունան Ապիմէլլէր 1 Միւլ. 21. 10 տա Աքիշ Թէսմիյէ օլունմըշ տըր: Բօմա հիւքմտարլարը տախի Ֆուլիս Գայսէրտէն սօնկրա քէնտի իսմիլլէրինէ 'իլա-վէթէն 'իզգէթ վէ եա սալթանաթ իսմի օլմագ իւղրէ Գայսէր իսմիլլի ճայիլ իտիլլէր: Պու էճլտէն Բիթապը Մուգատտէս Բօմա հիւքմտարլարընտան պիր դաշնա սալթա-նաթ 'իւնվանը օլան Գայսէր իսմիլլի վէրէրէք իքթիֆա էտէր: Պու միւվալ իւղրէ Լուգ. 2. 1 տէ Գայսէր 'իւնվանըլլէ ղիքը օլունան Ավղուսթօս նամ հիւքմտար 'իւնվանը մէգքիւրիւ հայիլ օլանլարըն իքիւնճիսի իտի: Քիստոսըն սալպ օլունտըղը վագթը ճիւքիւմէթ էթմէքտէ օլան Թիպարիս տախի Գայսէր 'իւնվանըլլէ ղիքը օլունուր: Փալլօսըն իսթի'ա էթտիլի Դէրօնա տախի Գայսէր տէնիլմիշ տիր: Ա'մալ. 23. 11:

'Աճաք ճէտիտտէ պիր դաշ հիւքմտարլարա Հէրօտէն Թէսմիյէ օլունուր: Պէլլթէհէմին քիւնիւք չօճուգլարընը դաթլ էթտիլլէր Հէրօտէն Թէվարիս ի 'ատիյէտէ պէօլիւք Հէրօտէն իսմիլլէ եատ օլունուր: Հէյքէլի միւնճէտտէտէն ինչա վէ Թէգէին էլլէյէն վէ Ֆիլիսթինտէ վագը' Գայսէրիլլէ շէհրինի Թալսի' էտէն վէ զուլմ' ու ինթիգամը ճիհէթիլլէ մէշնուր օլան Հէրօտէն պու տըր, քի վէֆաթընտան սօնկրա մէմլէքէթիլլին նըսֆը, եա'նի Եհհուտիլլէ իլէ Սամարիա, օղլու Աքքէլայօսս (Մաթ. 2. 22) վէ ճէլիլին դըմ' ր ա'ղամը տիկէր օղլու օլան րէ'իս էր բուպ' նամ Հէրօտէն, վէ Սիւ-րիա իլէ ճէլիլին պիր դըմը իւչիւնճիւ օղլու Ֆիլիպպօսա (Լուգ. 3. 1) վէրիլտի: Աաֆթիլ էտիճի Եուհաննայը դաթլ էթտիլլէր վէ Էֆէնտիմիլի իլէքէնճէսի էանասընտա իսթիհգա էլլէյէն րէ'իս էր բուպ' Հէրօտէն պու իտի քի Մաթթա 14. 9, Մար. 6. 14 տէ մէլլէր իսմիլլէ տախի եատ օլունուր: Պու հէրէֆ պիրատէրինին ղէվճէսի Ղէրօտիա իլէ օլան ույղուն:

որը 'ալադասար սեպեպիլէ Ղարպի Ղալաթիայա եա'նի շիմ տիբի Ֆրանսայա նեֆի էտիլտի : Իշպու ըէ'ն էր բուպ' Հերօ-տէս իւէ ֆիլիպպոսն հիւքմ' սիւրտիւլիւ մեմէքէթիւր նիհա-յէթ Հերօտիանըն պիրատէրի վէ ըէ'ն էր բուպ' Հերօտէսն պիրատէր զատէսի վէ Բիթապ ը Մուգատտէստէ եալընը Հերօտէս իսմիլէ միւսէմմա օլան Աղրիփիաս Հերօտէս վէ-րիլտի : Պու զաթ քէսպ ի գուվլէթ էտէրէք նիհայէթ ճէտտի պէօյիւք Հերօտէսն ֆիլիսթին տիլարնտա հիւքմ' էթտիլի հէփ երլէրի թասթ ը հիւքիւմէթինէ ալտը : Եա'գուպ ը-սուլը զաթլ էթտիլէն վէ քէնտիսի տախի Գայսերիլէտէ ան-սըզըն վուրուլուպ չօգ էլէմ' չէքմէքլէ վէֆաթ էտէն Հերօտէս պու իտի : Ա'մալ . 12 . 4 . 20—23 : Ա'մալ ը Բուսուլտա եալը-նը Աղրիփիաս իսմիլէ միւսէմմա օլան վէ Փալլօսըն տախի հուգուրնտա իսպաթ ը պերա'էթ էթտիլի Աղրիփիաս Հե-րօտէս (Ա'մալ . 25 . 13 . 26 . 4) պուռնուս օղլու իտի :

Բիթապ ը Մուգատտէստէ նիլէ տէֆ'ա պիր գալ մահալ-լէրէ տախի պիր իսմ' վէրիլիլ տիր : Գայսերիլէ իսմինտէ ի-քի շէհր օլուպ' պուռնարտան պիրի ճէլիլտէ օլարագ անա Գայսերիլէ ի ֆիլիպպոս (Մաթ . 16 . 43) տէնիլիլ իտի : տի-կէրի տախի Պահր ը Սէֆիտին շարգի սահիլինտէ վագը' իտի : Ա'մալ ը Բուսուլտա զիքր օլունան Գայսերիլէ շէհրի պու օլուպ' Եէհուտիլէտէն Բամայա կիտէն եօլքըլար 'ալ էլ 'ու-մուս' պու շէհրին իքքէլէսինտէն եօլա չըգարըլար իտի : Բէ-զալիք Անթաքիա իսմինտէ իքի շէհր վար տըր : պուռնարտան պիրի Սիւրիատա վագը' վէ Փալլօս իլէ Պարնապասըն իլինտէ թէպչիլ ի պէշարէթէ պաշարըգլարը վէ Բիստոսսա իման է-տէնիլէրին օրատա իլք տէֆ'ա օլարագ Խրիսթիլան թէսմիլյէ օլունարըլարը շէհր տիր : Ֆադաթ Ա'մալ . 13 . 14 վէ 2 թիմ . 3 . 11 տէ զիքր օլունան Անթաքիա շէհրի ֆիսիտիատա եա'նի շիմտի Գարաման տէնիլէն մեմէքէթտէ իտի :

Ճիլ'ատ տաղընտա կէօզիւ գուլլէսի մա'նաւնտա Միսփա իսմինտէ պիր շէհր վար իտի : Եա'գուպ իլէ Լապանըն 'ազտ ը 'ահա էթտիլէրի (Թէք . 31 . 49) վէ Եիֆթանըն սաքին օլ-տըղը մահալ (Հաք . 11 . 29 , 34) պու իտի : Մուսապ տիլա-րնտա տախի (1 Միւլ . 22 . 3) Միսփա իսմինտէ պաշգա պիր

շէհր վար իտի : պա'զըլար պուռնու էվլէլէր զիքր օլունան շէհր իլէ պիր զանն էտէրլէր : Ճիլ'ատա տախի Միսփա նա-մընտա պիր եէր վար իտի : քի Սուսլ օրատա մէլիք ինթի-լապ օլունըլ իտի : 1 Միւլ . 10 . 17—27 : Եէհուտա տիլա-րնտա տախի պաշգա պիր Միսփա վար իտի : Եէլ . 15 . 38 :

Բիթապ ը Մուգատտէստէ պա'զէն հէման պիր շէլ պաշգա պաշգա իսմիլլէ զիքր օլունուր : մէսէլա , Մուսանըն գայն փէտէրինէ Հօպապ վէ Եիթրօ (Հաք . 4 . 11 : Խուր . 3 . 4) տէնիլիլ տիր : Լալիլյէ Մաթթա , Թամայա տախի իքիլ տէնիլիլ (Թամա զաթէն իքիլ տէմէք տիր) : Թաթէօս վէ Լէպպոսս վէ Եէհուտա հէման պիր բեսուլըն իսմիլլի տիր : Հօրէպ վէ Սինա պիր տաղ սիլիլիսինտէ պուլունան իքի թէ-փէլէրին իսմիլլի օլուպ' պիւթիւն սիլիլլէ պա'զէն պու իսմ-լէրտէն պիրիլլէ եաա օլունուր : ճէլիլտէ վագը' Գայսերիլէ գաաիմ' վագըլթլարտա Լայիս վէ սօնկրալարը Տան (Հաք . 18 . 29) թէսմիլյէ օլունուր իտի : Ճէննէսարէթ կէօլունէ ճէ-լիլ վէ եա Թէպէրիլ տէնիլիլ տախի (Մաթ . 4 . 18 : Եուհ . 21 . 4) տէնիլիլ :

Շիմտի Հապէշիսթան տէնիլէն մեմէքէթէ Եթովպիա վէ պա'զէն Բուշ տախի տէնիլիլ : Հինտիսթան իլէ 'Արապիս-թանա տախի Բուշ տէնիլիլ : Եուսանիսթանա պա'զէն Ել-լաթա վէ պա'զէն Եալան (Իշա' . 66 . 49) թէսմիլյէ օլունուր : Մըքր տախի Համ' վէ Բահապ (Մէլ . 78 . 51 : Իշա' . 51 . 9) թէսմիլյէ օլունուր : Սատուս' վէ Ղամօրա շէհրլէրինն պու-լունարը սահրա Պահր ը Լութա մութթաթը օլտըղընտան պու տէնիլլէ Սահրա տէնիլիլ (1 Միւլ . 14 . 25) տէնիլիլի միսիլիւ մէվգը'ճէ Եէրուշալիմէ օլան միւսասէպէթի էճիլն-տէն Շարգ տէնիլիլ (Եօէլ 2 . 20) : պա'զէն տախի Թուլըր տէնիլ (Թէք . 14 . 3) տէնիլիլ : Եիլ նէհրինէ Բիթապ ը Մուգատտէստէ Մըքր նէհրի վէ Շիհօրըն սուլարը (Թէք . 15 . 18 : Եր . 2 . 18) տախի թէսմիլյէ օլունուր : ֆիլիսթիլէր Պահր ը Սէֆիտ սահիլինտէ իգամէթ էթտիլլէրի էճտէն պա'զէն պու տէնիլլէ ֆիլիսթիլլէր տէնիլիլ վէ պա'զէն Ղարպ տէնիլիլ վէ չօգ տէֆ'ա Պէօյիւք տէնիլ (Խուր . 23 . 31 : Թէս . 11 . 24 : Ա'տ . 34 . 6 , 7) տէնիլիլ : Գէն'ան տիլարը

Ֆելիսթին (Խուր. 15. 14) վե 'Իսրայելի' տիկարը (Թեք. 40. 15), Խորայել տիկարը (Հեղ. 41. 17), Մուգատտեհ տիկարը (Զաք. 2. 12) վե Վա'տ օրւնան տիկար (Իսր. 41. 9) իսմէրէյլէ ետ օրւնուր:

Իսմ'ի խաստարըն պու Ֆէրգլի իսթի'մալի ֆիթապը ը Մուգատտեհտէ զահիրէն մուխալիֆ կէօրիւնէն շէյլէրին թէվֆիգինէ վասթթա օրուր: Մէսէլա, Եօրամըն օղլու Ախաղետյա (4 Միւլ. 8. 29) Ազարեա (2 Թէվ. 22. 6) վե Եօշյանըն օղլու Եօսհազա (4 Միւլ. 23. 30) Եօհանան (1 Թէվ. 3. 15) վե Շալլուամ (Էր. 22. 41) վե 'Ուղղիյայա Ազարեա վե Նաթանանէլ Պարթօլէմասո տախի տէնիլի: Իշպու Ֆէրգլի իսմէրէյն էքէրինին մա'նալարը պիր տիր:

Ֆիթապը ը Մուգատտեհտէն սէօղլէրին թէվֆուր էթմէքտէ պիրինճի վե էն 'ուսուսի գա'իտէ մախուս պիր սէպէպ օլ մատորը հալտէ լուղէթլէրի հէր քէսին իւլֆէթ էթտիյի մա'նայա համլ էթմէք օլտորը 149 սահիֆէտէ պէյան օրւնուս: Լաքին պա'ղէն պիր լուղէթ պիր քիթապտա պիր գաշ մա'նատա իսթի'մալ օլւնտորընտան, պու կիպի լուղէթլէրին մա'նա հազիգիլէրին թա'հէն էթմէք իշիւն թէվֆուր ի շէրիֆին իքինճի գա'իտէսինէ միւհթաճ ըզ:

Իքինճի գա'իտէ տախի մէվղու'ի պահա օլան լուղէթ իլէ պիրլիքտէ իսթի'մալ օրւնան սա'իր լուղէթլէրին մա'նալարընա տախի տիգդաթ էտէրէք միւ'էլլիֆին օ լուղէթլէ անկլաթմապ իսթի'մալի ֆիքրի թա'հէն էթմէք տիր: Մէսէլա, իման լուղէթի ֆիթապը ը Մուգատտեհտէ պիր գաշ մա'նա իլէ իսթի'մալ օրւնուր. իմտի իման լուղէթինին պիր 'իպարէտէ հանկը մա'նատա իսթի'մալ օրւնամը իտիյինի անկլամապ իշիւն անըն իլէ պիրլիքտէ պուլունան լուղէթլէրին մա'նալարընա միւրաճա'աթ էտիլմէլի տիր: Մէսէլա, Ղալ. 4. 23 տէ "Մուգատտեհմա խարապ էթտիյի իմանը շիմտի թէպշիր էտիյօր" 'իպարէսինտէքն 'խարապ' վե "թէպշիր էթմէք" լուղէթլէրինէ միւրաճա'աթ էտիլտէ պուրատա իմանտան մագաւտ տին, եա'նի իման էտիլէճէք թա'իմաթ օլտորը գօլայ անկլալըր: 4 Թիմ. 3. 9, 4. 4, Ա'մալ. 24. 24 այլէթլէրէ միւրաճա'աթ օրւնա: Բօմ. 14. 23 տէ տախի ի-

մանտան մագաւտ զամիրին ինպարըյլէ Ֆտրզ ու վաճիպ օլան շէյլէրի թա'հէն էթմէք տիր: 'Իպր. պապ 11 տէ տախի իմանտան մագաւտ Ալլահ թարաֆընտան պէյան օրւնան թա'լիմաթը պիւթիւն եիւրէքտէն գապուլ էտիպ անլէրէ իթա'աթ էթմէք տիր: Սա'իր եէրլէրտէ, պիլ Ֆարլ Բօմ. 3. 28 տէ իմանտան մագաւտ ֆրիստոսըն թէտարիք էյլէտիլի խէլասա թէվլէքթիւլ էտիպ' անը մագֆէրէթ ու գուսսիյէթիմիգին էոստը թանմապ տըր:

Ֆէզալիք ԽէլԱԱ Վե ԳՈՒԲՈՒՆԻՆՆ Լաֆղարը պա'ղէն խարինճի պէլալարտան գուրթուլմապ (Խուր. 14. 13) վե պա'ղէն տախի շիֆա պուլմապ մա'նալարընտա իսթի'մալ օրւնա մըլլար տըր. Եա'գուպ Բէոուլ "Իման իլէ օլան տուս խասթալը գուրթարըր" (Եա'գ. 5. 15) տէյէրէք խապթանըն շիֆա պուլաճաղըն միւրատ էթմիլ տիր: Լաքին խէլասա լաֆղը 'ալ էլ 'ուսուս' միւ'մինլէրին բուհանիճէ նա'իլ օլտըգլը պէրէքթլէրէ տէլալէթ էտէր: Պու պէրէքթլէրտէն պա'ղըլարը միւ'մինլէրին եէր եիւրիւնտէ նա'իլ օլտըգլարը պէրէքթլէր (Էֆ. 2. 8, Լուգ. 4. 78) իսէ տէ, էքսէրի ֆրիստոսըն քէնտինէ իման էտէնլէր իշիւն թէհիյէ էթտիլի հալ ը սա'տտէթ տիր, քի անըն իպթիտատ կիւնահ 'աֆվը վե ինթիհասը էպէտի ճէլալ տըր: Բօմ. 13. 41:

ԳԱՆ Լաֆղը տախի ֆիթապը ը Մուգատտեհտէ պիր գաշ մա'նատա իսթի'մալ օրւնամըլ տըր: "Նէվ'ի պէշէրին ճիւմլէ միլլէթլէրին. . . պիր գանտան խալգ էթտի" (Ա'մալ. 17. 26) քէլամը հէփ ինսանլարըն պիր ասըլտան վե թապի'աթտան օլտըղըն կէօսթէրի: "Անըն գանը պիղիմ' իւղէրիմիգէ վե էվլաթմըղըն իւղէրինէ օլուն" (Մաթ. 27. 25) քէլամըյլէ Եհուտիլէր ֆրիստոսըն գաթլ օրւնմալարտա օլան հէր պիր մէսուլլիլէթի քէնտի իւղէրլէրինէ ալտըգլարըն պէյան տէրլէր: Բօմ. 5. 9 տա միւ'մինին հազգընտա ֆրիստոսըն գանըյլէ թէպըրլ օլունուր, տէնիլմիլ տիր. վե 1 Եուհ. 4. 7 տէ "ֆրիստոսըն գանը պիղի հէր կիւնահտան թաթհիլ էտէր", տէնիլի. վե Վաճ. 7. 14 տէ տախի խէլասա պուլմուշ աւտմլէրին իլիլաթլարըն էրլգալըպ' Գուգուլըն գանընտա պէյալ էթտիլլէրի զիք օրւնուր: Իշպու այլէթլէրտէ ֆրիս-

տոսրն գանձը անըն էօրիւմէ թէսլիմ՝ օլմասընը կէօսթէրիւր . հաղիգաթէն Գրիստոսըն քէնտիկն խաչ իւղէրինտէ թազ-տիմ՝ էթմէսի կիւնահաքեարըն թէսլիւր օլունմասընըն էստար վէ թազտիս օլունմասընըն սէպէպ ու վասըթասը տըր :

ԻնԱՅԷԹ վէ եախօտ ԼՈՒԹՖ Լուղէթլէրինին մահասը տախի իհասն ու մէվՏիպէ տէմէք տիր : Ալլահըն ինայէթի ինսանըն լայրգ օլմայարագ Ալլահ թարաֆընտան մաղհար օլտըղը իհասնը պէյան էտէր : 2 թիմ . 1 . 9 տա . "ինայէթէ կէօրէ օլուն" քէլամը պու մահաստա տըր : Գէզալիք ինս-յէթ լաֆը ինայէթտէն իլէրի կէլէն միւթթէլինֆ մէվՏիպէլէրի կէօսթէրիւր . մէսէլա , ԲՕՄ . 5 . 15 տէ ինայէթ թէսլիւր-յէ տէմէք տիր . 2 Գօր . 12 . 9 տա . "Պէնիմ ինայէթիմ սա-նա քեաֆի տիր" իպարէսինտէ ինայէթ լաֆը գուվէթ վէ իմտատ տէմէք տիր : 1 Պետ . 1 . 13 տէ իսէ էպէտի ճէլալ մահասընտա տըր : Ա՛մալ . 14 . 3 տէ . "ինայէթիկն քէ-լամը" ինճիլ տէմէք օլուպ՝ իպր . 13 . 9 տա իսէ ինայէթ լաֆը ինճիլին թա՛լիմաթընը կէօսթէրիւր :

Պու սյէթլէրին թազրիպէն ճիւմէսինտէ մէգքիւր լուղէթ-լէրին պու վէ եա շու մահաստա իսթի՛մալ օլունտըղլարը պիլիքտէ պուլունտըղլարը լուղէթլէրին մահասլարընտան անկլաշըրը :

Պիր գաչ մահայը հալի օլան պիր լաֆըն պիր իպարէտէ հանկը մահաստա իսթի՛մալ օլունմը իտիլինի թա՛եին էթ-մէք իլիւն գարի՛ննէ եարտըմ՝ էտէն պու իքինճի գա՛խտէ օ լաֆըն մահա ի լուղէվիտէ՞ մի , եօգա մէճաղիտէ՞ մի գուլ-լանըլըն օլտըղըն թա՛եինէ տախի եարտըմ՝ էտէր : Պիր իպա-րէյի թէշթիլ էտէն լուղէթլէր մահա ի լուղէվիլէրինէ համլ էտիլտէ իթիլաֆ վէ եա մուհալը տա՛վէթ էթտիլ թազ-տիրտէ , մահա ի մէճաղիլէրինէ համլ էթմէք իգթիլա էտէր :

Մէսէլա , 1 Պետ . 2 . 5 տէ իրիթիլանլէրէ "Տիրի թաշ-լար" թէսմիլէ օլունմը տըր : Բէսուլ ԲՕՄ . 13 . 12 տէ միւ-մինլէրէ "Նուր սիլահլարըն" գուշանմալարըն նասիհաթ էտիլօր : 1 Պետ . 1 . 13 տէ տախի միւ՛մինլէրէ գիհնլէրինին պէլինի գուշաթմալարը էմր օլունուր : Պու իպարէլէրտէ պուլունան լուղէթլէրին միւնասէպէթինէ նազարէն անլէրին

մէճաղէն իսթի՛մալ օլունտըղլարը աշէքեար տըր . զիրա պու իպարէլէրի թէշթիլ էտէն լուղէթլէրի մահա ի լուղէ-վիլէրինէ համլ էթմէլի ազլ թէճիլիլ էթմէլ : Աթի իւզ զիքը իպարէլէր տախի պու նէվ՛տէն տիր : 1 Գօր . 6 . 11 տէ Բէսուլըն պա՛ղը իրիթիլանլէրէ "Երգանտընը" տէմէսի մահա ի մէճաղիլինէ համլ էտիլմէլի տիր . զիրա պու ֆի-լին վասըթասընը պէյան էտէրէք "Ալլահըմըղըն Բուհըլէ" տէմիլ տիր : Գէզալիք "Պրագ , էօլիւլէր քէնտի էօլիլէրինի տէֆն էթմիլլէր" (Մաթ . 8 . 22) քէլամը մէճաղէ համլ օ-լունմալ տըր . զիրա Բապըմըղ պու քէլամլէ՛ էհլ ի տիւն-եա՝ տիւնեա իլիլլէ մէշըրլ օլունն՝ տէմէք իսթէր : Գրիս-տոսըն "Պու պէնիմ գանըմ՝ տըր" տէմէսի տախի մէճաղի տիր . զիրա պու քէլամը մահա ի լուղէվիլինէ համլ էթմէլէ 'ազլ՝ ք սէլիմ՝ վէ Գիթմալ Բուգատտաէ մանի՛ տիր :

Գէլիմէլէրին մահա ի լուղէվիտէ՛ մի , եօգա մէճաղիտէ՛ մի իսթի՛մալ օլունմը իտիլինի պիլմէք իլիւն պու իքինճի գա՛խտէ , եա՛նի էօլլէ քէլիմլէր իլէ պիլիքտէ պուլունան լուղէթլէրին մահասլարըն տիգգաթ էթմէք հէր պիր վազը-տատ քեաֆի օլմատըղընտան , իւլիւնճիւ պիր գա՛խտէյէ տախի միւրահա՛աթ էթմէք լաղըմ՝ կէլիլ :

Գիթմալ Բուգատտաէ միւթալա՛ա էտէնլէրին մա՛լիւմիւ տիր քի իլճամլէ եաղան միւլէլիլէր Նիչէ տէֆ՛ա պիր ի-պարէտէ իսթի՛մալ օլունան լուղէթին մահասընը էվիլլէլի վէ եա սօնկրաքի իպարէլէրտէ վէ եա սյէթլէրտէ պա՛ղէն էօլլէ պիր լուղէթին պէյան էթտիլ շէյի թէֆսիր էտէրէք , պա՛ղէն տախի էօրնէքլէրլ վէ իլլալէլլէլլէ իգաճ էտէրէք թա՛եին էտէրլէր , քի պունա պիլ իւլիւնճիւ գա՛խտէ թէս-միլլէ էլլէտէք : Իմտի պիր լուղէթին մահասը անըն՝ ումուլի իսթի՛մալինէ վէ եա պիլիքտէ պուլունտըղը լուղէթլէրին մա՛-նալարըն տիգգաթ էտէրէք թա՛եին օլունամատըղը հալ-տէ , օ լուղէթին պուլունտըղը իպարէնին էվիլլէնտէ վէ եա տիլընտա պուլունան ֆըզրալարըն վէ եա սյէթլէրին եա՛նի սիլազ ու սապաղըն մահասլարըն տիգգաթ էտէրէք թա՛-եին էտիլիլ :

Մէսէլա , Բէսուլ իպր . 11 պապըն իլք սյէթինտէ զիքը

օլունան իմն լաֆղընը պիր չօգ միսալարել սօնկրատան կէ-
լէն այեթլերտէ թէֆսիր էտէր: Պու միսալարտան աշիքեար
կէօրիւնիւր քի իման լաֆղը օ այեթտէ Ալլահն վա'տլա-
րընըն իճրա վէ իթմամնա ի'թիմատ ք քետմիլլէ միւնթաղըր
օլմադ, վէ եախօտ Ալլահն ումուր ք բուհանիլէ վէ ուխրէ-
վիլէ խուսուօրնտա իզհար էյլէտիլէ հագիգաթլարա շէքք ու
շիւպէն էթմէյերէք ինանմադ մա'նալարնտա իսթիմալ օ-
լունմըշ տըր:

Քէզալիք Էֆ. 3. 4 տէ պուլունան «բըր լաֆղընըն մա'նասը
էվիլէլքի այեթլերտէ պէլլի պիր վագը'ա իլէ թա'եին էտիլ-
միշ տիր. եա'նի տէմէք իսթէրիլ քի Ռէսուլ թա'իֆէլէրին
Քրիստոստա օլան վա'տա ինձիլ վասըթմասըլլէ միւլհագ օլ-
մալարնա սըր թէսմիլէ էյլէմիշ տիր:

Իպր. 6. 4 տէ «Քէմալէ տօղրու իլէրիլէյիլմ» իպարէ-
սինաէքի «Քէմալ» լաֆղընըն մա'նասը անտէն էվիլէլքի ֆըզ-
րոյա, եա'նի «Գուվիլէթիլ թա'ամ հասսէլէրի 'ատէթ սէ-
պէպինտէն էյիլիլ վէ քէօթիւլիլ թէմէիլ էթմէյէ թա'լիմ
օլունմըշ օլան քետմիլլէրէ մախսուս տըր» (Իպր. 5. 14) քէ-
լամընա պագարագ թա'եին օլունուր: Պու ֆըզրատան անկ-
լալլարընա կէօրէ «Քէմալ» լաֆղըլլէ Ռէսուլ տէմէք իս-
թէր քի խրիսթիյանլէր տին ի մէսիհինն հագսիլիլ ի 'ալիլէ-
սինի ուղղ թարգտա անկոյա պիլինձէյէ տէկին Ալլահն քէ-
լամընը միւլթալա'ա վէ տօւ'ոյա տէվլամ էտէրէք բուհանի
'իլմուէ քէսպ ի թէրագդի վէ գոււրէթ էթմէլի տիրէր:

Էֆ. 2. 2 յի իւշիւնձիւ այեթին եարտըլլէ թէֆսիր է-
տէրէք անկարըլ քի պու տիւնեանըն բէվիլիլ լաֆղը մէլէ-
քիւթ Ուլլահա մուխալիֆ օլան վէ իթա'աթսըլլընըն օղուլ-
լարընտա իշլէյէն բուհան թէսիրինտէն իլէրի կէլէն ահ-
վալ ու էֆ'ալ ք ինանիլիլէ կէօթէրիլ: Քէզալիք Ղալ. 4. 3 տէ «Տիւնեանըն էրքեանը» օ պապըն 9, 10 այեթլերին-
տէ թէֆսիր օլունմըշ տըր:

Չօգ տէֆ'ա սատէ պիր հիքեայէտէ պիլէ պիր լուղէթին
մա'նասը սօնկրատան 'իլալէ էտիլէն քէլամլէ թա'եին օլու-
նուր. մէսէլա, Թէք. 6. 19, 20 այեթլեր 7. 2, 3 այեթլէ-
րէ թաթպիլ օլունտըգտա էվիլէլքի այեթլերտէ զիքր օլու-

նան չիֆթլերին, եա'նի էրքէք վէ տիշի հայվանլարըն գաչար
թանն օլտըղլարը սօնկրաքի այեթլերտէ պէլան օլունմըշ տըր:
Քէզալիք Թէք. 48. 8 վէ 10 այեթլերտէ տէնիլէնլէրի եէք-
տիկէրինն թաթպիլ էտիլնէ Նա'գուպըն պիւթիւն պիւթիւն
քէօր օլմատըղը աշիքեար օլուր: Վէ խուր. Պապ 9 այեթ-
6 յի այեթ 20 յէ թաթպիլ էտիլնէ «Քէաֆֆէ» լաֆղըն-
տան մագաւտ քիւլլիլէթ տէլիլ, անճագ էքսէրիլիլ օլտըղը
աշիքեար օլուր: Վէ Ա'տատ Պապ 4. այեթ 3 իւ Պապ 8.
այեթ 24 է թաթպիլ էյլէտիլիլմիզտէ Լալիլիլէր քէնտի խըտ-
մէթլերինն թա'եին օլունմագտան էվիլէլ կիւրուհտէ պէշ սէ-
նէ միւտտէթ խըսմէթ էյլէտիլէրի աշիքեար օլուր:

Ղալ. 3. 17 տէ «Ալլահ թա'րաֆընտան ... թա'սաղ օլուն-
մըշ» տէնիլէն «'ահտըն» Ալլահ թա'րաֆընտան Ապրահամ է-
տիլէն էւ' օլտըղը այեթ 18 տէ պէլան օլունուր: Քէզալիք
«Կիւնահնն ֆէրէյէ իւճրէթ էօլիւմ տիր» (Րօմ. 6. 23) քէ-
լամընըն գուվիլէթի անա սօնկրատան 'իլալէ օլունան շու քէ-
լամլէ, եա'նի «Ամմա Ալլահն մէվճիպէսի Րապպըմըլ Քրիս-
տոս Յիսուս վասըթմասըլլէ հայաթ ք էպէտիլէ տիր» քէլա-
մըլլէ տահա զիյատէ թէսիրիլ օլուր:

Րօմ. 4. 5 տէ «Լաքին իշլէմէյիլ, ֆաղաթ ֆասըղը
թէպրիր էտէնն իման կէթիլէնին իմանը քէնտիլինն սալահ
'ատտ օլունուր» քէլամընտա պուլունան իշլէմէյիլ լաֆղընըն
մա'նասը եինն մէղքիւր պապըն պիր գաշ մահայինտէ թէֆ-
սիր օլունմըշ տըր. մէսէլա, Ապրահամ տահա խիթանըլ
իքէն, եա'նի խէլասընա վէօիլէ օլաճագ հիչ պիր 'ամէլտէ պու-
լունմամըշ իքէն իմանը անա սալահ 'ատտ օլունմագլա մէղ-
քիւր քէլամ թէֆսիր օլունմըշ տըր: Քէզալիք Նա'գուպ Ռէ-
սուլըն բէսալէսինին պապ 2 այեթ 14 օ պապըն սա'իր այեթ-
լերինն թաթպիլ օլունտըգտա, պա'իս ի խէլաւ օլմոյան ի-
ման հագիգաթլէն տէլիլ, անճագ լաֆղէն օլան իման օլու-
ղը աշիքեար օլուր: Պու կիպի պիր իման ինանը իթա'աթա
մէճպուր էթմէլ. պէշլլէ պիր իման Ապրահամըն մալիք օլ-
տըղը վէ Ալլահա իթա'աթ էտէրէք իպրազ էթտիլի (Նա'գ.
2. 21, 23) իման տէլիլ, անճագ շէյթանլարտա օլան (ա-
յեթ 19) իման տըր: Քէզալիք 1 Պետ. 3. 21 տէ վաֆթիլ

հագգընտա "պիղի խելաս էտեր" տենիլմիշ իսէ տէ, բէսուլ պու քելամտան մագսէտի նէ օլտըղընը պէյան իչիւն "Լէվս ի ճէսէտին տէֆի տէյիլ, անճագ էյի վամիրին Ալլահա օլան իզարը" քելամընը 'իլավէ էտերէք ճէսէտի սու իլէ երլգա-մագ տէյիլ, անճագ փաք եիւրէքլէ իման էթմէք պա'իս ի խելաս օլտըղընը իզահ էտեր:

4 Եուհ. 3 9 տա "Ալլահտան հէր թէվէլլիւտ էթմիշ օլան կիւնահ իլլէմէք" քելամը պու բէսալէնին սա'իր եերլէրինէ թաթպիգ օլունտըգտա, "Ալիւնահ իլլէմէք" քելամընը "Զուլ-մէթտէ սիւլուք էթմէք" (1. 6), "Եմրլէրի հըֆը էթմէմէք" (2. 4), "Պիրատերէ պուղը էթմէք" (2. 9), "Տիւնեսայը սէվմէք" (2. 15) օլտըղը աչիքետար օլուր: Հէփ պու շէյլէր իսէ խրիսթիյանըղըն խիլաֆընտա օլան պիր թաղըմ ֆէնա վէ մուզիրը մէյլ ու սէվտալար տէմէք օլտըղընտան հազի-գաթէն Ալլահտան թէվէլլիւտ էտեն պիր քիմսէ պու միսիլ-լիւ ֆէնայլըգարը իրթիքետապ էթմէք:

Իքինճի գա'իտէ ֆիթապը Մուգատտէսին պիր քելամընը մա'նա ի լուղէվիտէ մի, եօգսա մա'նա ի մէճաղիտէ մի գուլ-լանըմըշ օլտըղընը թա'եին իչիւն եարտըմ էտեր տենիլտի. մէճաղէն իսթի'մալ օլունտըշ օլան պիր քելամըն մէ'ալինի անկլամագ իչիւն տախի սիյադ ու սապագընա տիգգաթ էթ-մէք փէք մուգթաղի տիր: Մէսէլա, "Ալիւնահ համիլ օ-լուպ էօլմէք" (Խուր. 28. 43) 'իպարէսի մէճաղէն իսթի'մալ օլունտըշ պիր սէօղ իսէ տէ, էօլմէք վէ միւնգաթի' օլմագ (Լավ. 19, 8) լաֆղարընտան աչիքետար օլուր քի մէգքիւր քելամ կիւնահըն ճէղասընը չէքմէք տէմէք տիր:

Հօշա' 4. 12 տէ վէ սա'իր եերլէրտէ, խուսուսա Հէզ-գիէլ քիթմաղընտա Զինա սէվտալը պէնի Խարայէլի աղտը-տըղը զիքը օլունտըշ տըր. ֆագաթի իլհամլէ եաղան միւ'էլլիֆ մէգքիւր քելամըն 'ադապինտէ "Տաղ պաշարընտա զէպհ է-տերլէր, վէ պայրըլար իւզէրինտէ . . . պուխուր եաղարըն" քելամընը 'իլավէ էթմէքլէ մէգքիւր 'իպարէտէքի "զինա" լաֆղը մէճաղէն իսթի'մալ օլունտարագ' անընլէ Խարայէլին Ալ-լահա գարըն իրթիքետապ էյլէտիյի խիյանէթ վէ թապի' օլ-տըղը փուլի քիւրէսթիլէք իմա էտիլտիյի անկլաշըլը:

Բապղըմըղըն "Պու էքմէյի եէյէն իլ էլ էպէտ հայաթ-տա օլաճագ տըր" (Եուհ. 6. 38) քելամընը Եէհուտիլէր եանկըշ անկլատըլար. ֆագաթ ֆրիստոս պիր աղ եօգարը-տա "Պանա իման էտեն հայաթը էպէտիյէյէ մալիք տիր" (այլէթ 47) քելամընը մագսէտ նէ օլտըղընը պէյան էթ-միշ տիր: Բապղըմըղ հէր նէ գատար "եէմէք" լաֆղընը թէֆ-սիր էթմիշ իսէ տէ, Գաթօլիգ միւ'էլլիֆլէրինտեն էքսերի պու քելիմէյի մա'նա ի լուղէվիտինէ համլ էտերէք պունու-լէ 'աշա ի Բապղմանի իմա օլունտըղընը խատի'ա էտերլէր. հալ պու քի Բապղմըղ պու սէօղիւ սէօյլէտիյի էսնատէ պու պլին աահա թա'եին էտիլմէմիշ օլտըղը կիպի, միւս-թէմի'լէրէ տախի նամա'լիւմ պիր պլին իտի:

Մաթ. 26. 28 տէ ֆրիստոս քէնտի գանընը շէրապ տէյիւ եատ էտիյօր իսէ տէ, այլէթ 29 տա քեասէտէքի շէրապա սամանըն մահալը տէմէսիլլէ էվլէլէք քելամըն մէճաղէն իսթի'մալ օլունտըղընը պէյան էտեր: Գաթօլիգլէր 4 Գօր. 3. 15 տէ "Քէնտիսի աթէշտէն կէչէր կիպի գուրթուլաճագ" քելամընը բուհ ի ինսանի ճէհէնէմտէ կիւնահըն կէօրէ ճէ-ղա չէքսիքտէն սօնկրա ճէհէնէթէ կէչէճէլինէ տէլիլ կէթի-րիլլէր: Ֆագաթ մէգքիւր քելամըն պալասընտա պուլունան այլէթլէրէ տիգգաթ էտիլտէ, պիւթիւն քելամըն մէճաղէն իսթի'մալ օլունտըղը մէյտանէ չըգար. էվլէլա Բէհ-էլ-մէսի մէճաղ օլուպ' անընլէ ֆրիստոս միւրատ օլունուր. քէզալիք պիր ատէմին պու թէմէլ իւզէրինէ պինա էթտիյի ալ-է, թ, է-մէլ տախի մէճաղ տըր. պինա'էն 'ալէյս "ա-թէշտէն կէչէր կիպի" քելամը պիւթիւն ֆըգրանըն մա'նասը-նա մուվաֆըգ պիր սուրէթլէ մէճաղէն թէֆսիր օլունտալը տըր: 1 Գօր. 5. 8: Մաթ. 16. 6—12: Իշա' 3. 1, 2 տէ տախի պու կիպի մէճաղի թէֆսիրլէր պուլունուր:

Պիր լուղէթիւն իւլֆէթ օլունտան մա'նասը վէ եախօտ անա մէրպուլ օլան սա'իր քելիմլէրին մէ'ալը, վէ եախօտ սիյադ ու սապագը ճիւմլէսի պիրտէն մէվղուլ'ը պահա օլան լուղէթիւն մա'նասընը քեամիլէն իզահա վէ միւ'էլլիֆին ֆիքրինի օլտըղը կիպի անկլաթմաղա քեամֆի օլմաղընը թագտիրտէ, շիւպ-հէյի տա'վէթ էտէն լուղէթիւն մա'նասընը թա'եին իչիւն պիւ-

Թիւն քիթապըն վէ եա գըսմ'ը ա'զամընն մագսէտի նա-
զարը տիգգաթա ալընմայը տըր: Պիւսա'էն 'այէյճ Գիթապը
Մուգատտէսի Թէֆսիր էթմէքտէ տէօրտիւնճիւ գա'իտէ մէվ-
զու'ը պահս օլտն լուղէթի' տնը հափի օլտն պիւթիւն քի-
թապտան վէ եա գըսմ'ը ա'զամընտան մագսէտ նէ իսէ, ա-
նա կէօրէ Թէֆսիր էթմէք տիր:

Պա'զէն պիւթիւն քիթապըն վէ եա գըսմ'ը ա'զամընն
մագսէտի քիթապտա վէ եա օ գըսմընտա պէյան օլունուր:
Պու մինյալ իւզրէ Փալլօս րէսուլ րօմ. 3. 27, 28 այէթ-
լէրէ կէլինճէյէ գատար էթտիլի իսթիտլաթըն նէթիճէսիւ-
նի, եա'նի առէմ' շէրի'աթ 'ամէլլէրի օլմայարադ իմանլէ
թէպըր օլունաղընը պայթը մէղքիւրէտէ պէյան էտէր:
Էֆսուսլըլար րէսալէսինին տախի պաշըճա նէթիճէլէրի պէ-
յան օլունմըշ տըր. պիրինճի նէթիճէ Թա'լիմաթը մէսիհի-
յէյէ, եա'նի Թա'իֆէլէրին տախի էճնէպի սայըլմատըղլարը-
նա տա'իր օլարադ պապ 2. 44—49 տա, վէ իրինճի նէթիճէ
տախի 'ամէլլէ եա'նի կէրէք Եէհուտիլէրին վէ կէրէք Թա'ի-
ֆէլէրին գապուլ էթմիշ օլտըղլարը տին ի մէսիհիյէ լայըդ
էթվար ու հարէքէթտէ պուլունմալարընա տա'իր օլարադ
պապ 4. 1—3 տէ պէյան օլունմըշ տըր: Իւհիւնճիւ տէրէճէ-
տէ պուլունման նէթիճէլէր տախի տիւրլիւ տիւրլիւ իսթիտ-
լալաթըն նէթիճէլէրինի իզհար էտէն "Պու էճլտէն", "Իմ
տի", "Պու սէպէպտէն" քէլիմէլէրիյէ 3. 13, 4. 17, 25,
5. 1, 7, 6. 13, 14 տէ պէյան օլունմըշ տըր:

Էմնալ քիթապընտան մագսէտ նէ օլտըղը պապ 4. 1—4,
6 տա վէ Ինճիլտէն մագսէտ նէ օլտըղը Եուհ. 20. 31 տէ վէ
պիւթիւն Գիթապը Մուգատտէստէն մագսէտ նէ օլտըղը
րօմ. 15. 4 տէ վէ 2 Թիմ. 3. 16, 17 տէ պէյան օլունմըշ
տըր:

Գօլոսսիլիլէր, Էֆսուսլըլար վէ Ղալաթիլարըլար րէսալէլէ-
րի Ինճիլին խուսուսի Թա'լիմաթընը իզահ վէ Խրիսթիյան-
լար արասընտա Եէհուտիլիք վա'ղ էտէն մու'ալլիմէրին եանկ-
լը Թա'լիմաթընը ճէրհ էթմէք մագսէտիյէ Թա'հրիր օլուն-
մըշտը տըր: Ա'մալ ի րուսուլա, խուսուսա պապ 15 է նա-
զար օլունաղտա պալատէ մէղքիւր րէսալէլէրտէ պահս օ-

լունան մէս'էլէնին հիքէայէսինի պուլմամըղլէ պու րէսալէլէ-
րին պիր չօգ այէթլէրի հագգընտա տահա զիյատէ քէսպ ի
մա'լիւմաթ էտէրիլ:

Գիթապը Շէրիֆին պիր գաշ ճիւղ'ինտէն մագսէտ նէ օլ-
տըղը անլէրին եալընըղ նէ միւնասէպէթլէ Թա'հրիր օլուն-
տըղլարընտան անկաշըլա պիրիւր: 3. 18. 34. վէ 51 ին-
ճի մէղմուլարտան մագսէտ նէ օլտըղը անլէրին 'իւնվանլա-
րընտան անկաշըլըր: 'իւնվանլարը "Եպալմէ ի տէրէճաթ"
օլտն մէղմուլար (120—134) սէնէտէն սէնէյէ Եէրուշալիմէ
կիթտիլէրի վաղըթ եօլտա Թէրէնիւմ էթմէք իւզրէ Եէ-
հուտիլէր իչիւն Թա'հրիր օլունմըղլար իտի: Պու հալ ու քէյ-
ֆիլէթէ տիգգաթ օլունաղտա պու մէղմուլարըն հափի օլ-
տըղլարը այէթլէրտէն էքսէրինին խուսուսի վէ միւլէվիլիգ
մա'նալարը միւլէկամմին օլտըղը միւլթէպան օլտըր:

Էֆէնտիմիլին Մաթ. 19. 17 տէ "Էյէր հայաթա նա'իլ
օլմագ իսթէր իսէն, էվաթիլի հըֆը էյլէ" տէյիւ պուլաւաղ-
ղը քէլամըն անկաշըլմաթը իչիւն օլ քէլամըն նէ միւնասէ-
պէթլէ իրատ պուլրուլաղընը նազարը տիգգաթա ալմալը-
յը: Ա'մալը իսայրիյէսիյէ Էֆէթիլար էտէն պիր րէ'իս հա-
յաթը քէպտիլէյէ նա'իլ օլմագ իչիւն նէ իսայր իշլէյէյիմ'
տէյիւ սու'ալ էթտիլինտէ, Էֆէնտիմիլ անըն գուսուլա-
րընը կէօսթէրէք անա միւլթէվաղը' օլմագ ֆարը իտիլինի
էօրէթմէք իչիւն Շէրի'աթը անըն էօնիւնէ գօլուպ Շէրի'ա-
թը քէլամիլէն հըֆըլ էթմէք նէֆսէ նէ տէրէճէ աղըր կէլէ-
ճէլինի անա պէյան էտէր:

'իպը. պապ 4 տէ զիքը օլունան "րահաթ" եախօտ պիր
րահաթ կիւնիւ հըֆըլ էթմէք քէլամը 'աճէպա տալը եէվմ' ի
սէ'պթը րահաթը իչիւն մի, եօգսա սէմաաթ' օլմագ րահաթ
իչիւն մի վէ եախօտ նէթիճէսի իսնէ հայաթը քէպտիլէ
օլուպ Ինճիլին մուճիպ օլտըղը զաթի'ր րահաթը իչիւն մի
տէնիլմիշ տէյիւ օրթայա պիր մէս'էլէ գօնուլըր: Պու մէս-
'էլէնին հալլի եալընըղ պիւթիւն պահստան մագսէտ նէ
իսէ անա կէօրէ հիւքմ ու Թա'եին էտիր: 3, 9 վէ 10 ա-
յէթլէր Թաթպիլգ օլունա:

Քէզալիք 'իպը. պապ 7 տէ Մէլքիսաղը հագգընտա 'պա-

պարզ վէ անասըղ, վէ նէսէպտիզ" տէնիլէն սէօղիւ անիլա-
մագ իչիւն, բէսուլըն սէօղիւ Մէլքիսաորդըն էմր ի քէհա-
նէթի հազգընտա օլաղընը պիւմէք կէրէք տիր. վէ Մէլքի-
սաորդըն քէհանէթ ինի Բրիստոսըն էմր ի քէհանէթի իլէ մու-
գայէսէ էտէրէք իքիսի տտիսի խալէֆէլէրի օլմամագ խուսու-
սընտա պիրի պիրինէ միւշապիհ օլուպ Հարուսն թէրթիպի
իւղրէ օլան քէհանէթ տէն Ֆէրզիլ տիրէր տէմէք իսթէր :
Իմտի պիւթիւն սէօղիւն իչիւնտէ պու խուսուստ տիգգաթ
էտէրէք վէ լուղէթլէրին իւլֆէթ էտիլէն մա'նալարընտ
պաղմայարագ անլէրի միւ'էլիֆին մագսէտինէ կէօրէ թէֆսիր
էթմէլիլիզ :

Քէլալէք փալլօսըն Բօմալլարա օլան բէոալէսինտէն վէ
Եա'գուպ բէսուլըն բէսալէսինտէն մագսէտ նէ օլաղըն նա-
զարը միւթալա'սյա տլընտըտա, մէգքիւր բէսալէլէրին ա-
րասընտա կէօրիւլէն զահիր իսթիլաֆ գալգար : Բօմալլ-
արա օլան բէսալէտէն մագսէտ տտէմին շէրի'աթը հըֆօ
էթմէքտէ քէսամիլ օլմայըլ թէպրի օլունմար էլմաիր ի
շէրի'աթը իծրա էթմէքլէ տէլիլ, անճագ իմանլէ օլաղընը
կէօթէրմէք տիր : Եա'գուպըն բէսալէսինտէն մագսէտ եա-
լընը իմանլէ եա'նի 'ամիլ օլմայան իմանլէ հիլ պիր քիմնէ-
նին թէպրի օլունամայաճաղըն իսպաթ էթմէք տիր : Պու
մագսէտէր թահթը ի նազարա տլընտըտա զանն օլունան
իսթիլաֆ պիւթիւն պիւթիւն գալգար :

Բօմալլար բէսալէսի իլէ Ղալաթիարլար բէսալէսինտէն
մագսէտ նէ օլաղըն, պիրի պիրինէ թաթպիգ էտիլտիքտէ զանն
օլունան զահիր իսթիլաֆ գալգար : Պու բէսալէլէրին պի-
րիսինտէ պիր կիւնիւն տիկէր պիր կիւնէ թէրճիհ միւ-
սա'ատէ օլունմը իքէն (Բօմ. 14. 5), օ պիր բէսալէտէ պիր
կիւնիւն տիկէր կիւնէ թէրճիհ մէն' օլունմը տր (Ղալ. 4.
10, 11) : Լաքին օլունան միւսա'ատէ Բրիստոս իման էթ-
միշ, ամմա շէրի'աթը մուսալիլէ միւճէպինճէ թա'լիմ օ-
լունմը վէ պէօյիլմիւշ օլարագ էլմաիր ի շէրի'աթը սարֆը
նազար էթմիլ կիւնահ սայան Եէհուտի միւ'միլլէրէ կէօրէ
տիր. միւսա'ատէ օլունմամագ իսէ թա'իֆէլէրտէն իմանա
կէլիպ տէ շէրի'աթըն ահքէամըն իծրա էթմէքսիզին, եալը-

նըղ Բրիստոս իման էթմէքլէ խէլաս օլամաղլար զիւ'մինտէ
պուլունանլարա տր : Պու մագսէլէլէրին շէրի'աթտա զիքը
օլունարը իւղրէ կիւնլէրի թէֆրիգ էթմէյէ օլան մէլլէրի
մէլքիւր մուղիր ի'թիգատտան իլէրի կէլմիշ օլաղընտան
հազգաթէն թագպիհ օլունամագ պիր քէյֆէլէթ իտի :

Պու ճիւմլէ իլէ Բիթապը Մուգատտէսին միւթէ'ատտիտ
քիթապլարըն, եախօտ խուսուսի ճիւղլէրինին մագսէտի
հազգընտա քէսպ ի մա'լիւմաթ իչիւն էն պէօյիւք վասըթա
տօրլ Բիթապը թէքրար պէ թէքրար վէ տէվամ իւղրէ միւ-
թալա'ա էթմէք տիր : Պու թարղ իւղրէ պիր քէրէր. քէսպ ի
մա'լիւմաթ էտիլիսէ, օլ վաղըթ խուսուսի ֆըզրալար վա-
ղըհէն պէյան օլունուր. Բիթապը Մուգատտէսին միւթէ-
'ատտիտ գըթ'ալարը տտիսի օգույանըն հէյրան օլամաղը տէ-
րէճէտէ 'սյան ու աշիքէար օլուր :

Իշա'. պապ 1—39 տա մուհարրէր պուլունան իկպարաթը
փէյլամպէրանէնին մատտէլէրի 'ալ էլ 'ումում' հէման մէլ-
քիւր պապլարտա իշ'ար օլունմը իսէ'տէ, մէգքիւր պապ-
լարտան սօնկրաքի իկպարաթըն մատտէլէրի օլ գատար վա-
ղըհ սուրէթտէ իշ'ար օլունմը օլմատըղընտան, անլէրի թէք-
րար պէ թէքրար միւթալա'ա էթմէքլէ սէօլլէրին մա'նասը վէ
անլէրին եէքտիկէրինէ օլան 'ալազասը անկլաշըլ պիլի, վէ
պու 'ալազա անկլաշըլտըտան սօնկրա մա'նասը մէյտանա
չըգար. մէսէլա, պապ 51—55 պիր խապէր ի փէյլամպէրանէ
տիր, Պապ 51. 1—8 սյէթլէրտէ գալմըն տիգգաթընը ճէլպ
էթմէք իչիւն "Տինկլէլինիզ" սէօղիւ իւշ տէֆ'ա թէքրիւր
էթմիշ տիր, Պապ 52 տէ թէքրար Սիօնը ֆէվգ էլ 'ատէ պիր
զայրէթէ թէլլիգ էտէրէք 52. 13 տէն 53. 12 յէտէք օլան
սյէթլէրտէ փէյլամպէր իկպարաթը փէյլամպէրանէնին
մէրքէլի օլան Մէսիհին վէլլիֆինի սուրէթ ի միւքէմիլէ-
տէ վասֆ ու թա'րիֆ էտէր : Պապ 54 տէ Բրիստոսը իծրա ի
վէլլիֆտէն քէնտի գալմընա թէրէթթիւպ էտէճէք նէթի-
ճէ, վէ պապ 55 տէ պու վէլլիֆինի տիւնեանըն հալի իւ-
ղէրինէ օլամագ թէ'սիրի պէյան օլունուր :

Պա'գէն պիր քիթապըն մէճմու'ըն՞ մը, եօգսա պիր գըսմընը
մը նազարը միւթալա'սյա ալարագ տնա կէօրէ թէֆսիր էթ-

մէք մէս'էլէսինն թա'հինի կիւճ պիր մէս'էլէ տիր . Մէսէլա
Լուգ . պապ 15 տէ իրատ օլունանն Միւսրիֆ օղուլ թէմսիւ-
լի հազգընտա պահա օլունաորդընտա օլ թէմսիւլտէ զիքր օ-
լունան պէջիւք վէ քիւչիւք օղուլարլէ Եֆէնտիմիզին քիմ-
լէրի' իմա էթմէք իսթէտիլինն տա'իր մէյտանա պիր մէս'է-
լէ չըգմըշ տոր : Պա'զը միւֆէսիւրլէր պէջիւք վէ քիւչիւք
օղուլարլէ ֆէրիսիւր վէ թէվլէ էթմիշ կիւնահքեարար ի-
մա էտիւմիշ տիր իտտի'տօրնտա պուլունըյօրլար իսէ տէ,
պաշգա միւֆէսիւրլէր Եէհուտիլէր իլէ թա'իֆէլէրին իմա է-
տիլտիլինն զահիպ օլույօրլար : Եայլնըզ մէղքիւր պապտան
մազսէտ նէ օլորդընա պազըլտըգտա Եֆէնտիմիզ պու թէմ-
սիլ իլէ ֆէրիսիւրլէր շիքեսյէթինն ճէվապ վէրտիլինտէն իլք
թէֆսիւր մուլթապըզ կէլիր իսէ տէ, Ինճիլին մազսէտ ի 'ու-
մուսիսի ետ'նի ֆրիստոսըն թա'լիմաթընն թա'լիֆէլէր վա'զը
նազար ք տիգգաթա ալընտըգտա իքինճի թէֆսիւր տահա
միւնասիպ կէօրիւնիւր . պու իքի թէֆսիւրլէրէ այլը այլը նօգ-
թա ի նազարտան պազըլտըգտա իքիսի տէ տօղրու օլմուշ օ-
լա պիրլը :

Պալատէ զիքր օլունան տէօրթ գա'իտէլէրտէն մա'տա
պաշգա պիր պէշինճի գա'իտէ վար տոր քի հազիգաթէն տի-
կէր գա'իտէլէրին ճիւմլէսինի հալի տիր : Պու գա'իտէ ֆի-
թապ ք Մուգատտէսի ֆիթապ ք Մուգատտէս իլէ, ետ'նի
"րուհանի շէյլէր ըուհանի շէյլէր իլէ" (1 Գօր . 2 . 13) մու-
գայէսէ էթմէք տիր : Եայլնըզ պու գա'իտէյէ իսթիտալ է-
տէրէք ֆիթապ ք Մուգատտէսին այլը այլը գըսլարընն եա
թա'պիրլէրինն մա'նասընը տօղրու անկլատըղըմըզա էմին օ-
լա պիրլըզ, վէ եինն պու գա'իտէ իլէ ֆիթապ ք Մուգատ-
տէստէ իման վէ 'ամէլէ միւթա'ալլըզ միւնտէրիճ պուլունան
'ուսմուլ թա'լիմաթը թահգիգ էտէրիզ :

'Ալէմ' ի թապիլիտէ կէօրտիլիւմիւզ շէյլէրի վէ Ալլահն
քէլամըն թէֆթիշ էթմէք իլին օլան թարիգ պիր տիր :
Եվվէլա հէր վազը'այլը վէ եա 'ալամէթի թէֆթիշ էտէրէք
անըն նէ օլորդընը թահգիգ վէ պա'տէհու անը անա միւշա-
պիհ վազը'ալար վէ 'ալամէթիլէր իլէ մուգայէսէ էտէրէք
ճիւմլէսինն եէքտիկէրինն օլան միւթապազաթընտան պիր

հազիգաթ իսթինթաճ էտէրիզ : Պու նէվ' հազիգաթլարա
գա'իտէ ի քիւլլիյէ թէմսիլէ օլունուր :

Քէլալիք իթիգատտաթ ք տինիյէտէն հէր հանկըր հազ-
գընտա օլան պիր թէֆսիւր ֆիթապ ք Մուգատտէսին քեաֆ-
ֆէ ի թա'լիմաթընա միւթապըզ օլորդը չալտէ, թա'լիմաթ ք
իլահիյէ սայլըլը : Մէվլու' ք պահա օլան ախլազ հազգընտա
տախի ֆիթապ ք Մուգատտէսին էվամիրինն միւթապըզ օ-
լան թէֆսիւր էվամիր ի իլահիյէ սայլըլը :

Քիթապ ք Մուգատտէսի թա'րիֆ օլունան թարղլէ միւ-
թալա'ա էթմէմէնն սու' ի նէթիճէսի Եէհուտիլէրին ֆի-
թապ ք Մուգատտէստէ ֆրիստոս հազգընտա միւնտէրիճ
ֆըզըլարա ետնիլը մա'նալար վէրմէլէրինտէն վազըհէն կէօ-
րիւնիւր : "Պիզ շէրի'աթտան' Մէսիհին իլ էլ էպէտ պազի
օլաճազընը իշիթտիք, վէ սէն նա'սըլ իպն իւլ ինսան էիւք-
սէյէ գալտըրըմազ կէրէք տիր' տէր սին" տէտիլէր : Եուհ .
12 . 34 : Լաքին ֆիթապ ք Մուգատտէստէ եայլնըզ ֆրիս-
տոսըն ետ'նի անըն մէլէքիւթիւնիւն իլ էլ էպէտ պազի օ-
լաճազըն տէյիլ, անճազ անըն խաշ իւզէրինտէ եիւքսէյէ
գալտըրըլաճազը վէ գաթլ օլունաճազը տախի ագտէմճէ իւ-
պար օլունմըշ օլուպ (Իշա' . 53 : Տան . 9 . 26) Եէհուտիլէր
պու տէլիլլէրի եէքտիկէրի իլէ մուգայէսէ էթմիշ օլալար
իտի, ֆրիստոսըն սէօղիւնիւ փէյլաճազըլէրին խապէրլէրինն
մուխալիֆ տէյիւ հիւքմ' էթմէյէճէքլէր իտի :

Շիմոի պէյան էթտիլիմիզ գա'իտէտէ զիքր օլունաորդը իւզ-
րէ ֆիթապ ք Մուգատտէսին քէլամլարընը եէքտիկէրի իլէ
մուգայէսէ էթմէք, ֆիթապ ք Մուգատտէսին կէրէք թա'ն
պիրաթընա կէրէք շիքեսյէ էթտիլի վազը'ալարա վէ կէրէք
անըն թա'լիմաթընա միւթա'ալլըզ տոր :

Եվվէլա ֆիթապ ք Մուգատտէսին թա'պիրաթընը եէքտի-
կէրի իլէ մուգայէսէ էթմէլիլիզ : Մէսէլա 1 Միւլ . 13 . 14
վէ Ա'մուլ . 13 . 22 պիլթիլրտէ Տաուտա Ալլահն գալլինն
մուվաֆըզ պիր ատէմ տէնիլիշ տիր : Պու քէլամ' հազ-
գընտա 'աճէպա անըն մա'նասը Տաուտըն պի կիւնահ վէ քեա-
միլ պիր ատէմ' օլորդընը պէյան էթմէք մի տիր տէյիւ պիր
մէս'էլէ զուհուր էթմիշ տիր : Լաքին 1 Միւլ . 2 . 35 տէ

տախի պէջլէ պիր քէլամ պուլունտըղընը, եա'նի "Պէն տա-
խի դալլիմէ վէ ճանրմա կէօրէ օլանը իճրա էտէճէք պիր է-
մին քէաճին քէնտիմէ նասպ էտէճէյիմ" տէնիլտիլինի օ-
գուրըզ: Պու իքի քէլամ եքըտիկերի իլէ մուգայէսէ էտիլ-
տիքտէ 'էվվէլքինին մա'նասը Տաուտըն պիր մէ'մուր կիպի ի-
րատէ ի իլաճիլէյէ մուվաֆըզ հարէքէթ վէ շէրի'աթ ը իլա-
ճիլէյի թէմմալիլէ ճըֆլ էտէճէյի անկաշըլը: Մէզմուր-
լարտան վէ Բիթապ ը Մուգատտէսին Տիքիայէսինտէն Տա-
ուտըն փէք համիլէթիլ վէ էճլ ի թադվա պիր զաթ օլտըղը
աշիքետար իսէ տէ, մէզքիւր քէլամ սուրէթ ի մախսուսէտէ
անըն խըտմէթ ի միւլիւքեանէսի հազընտա սէջլէնիլ օ-
լուպ, անըն 'ուսուսէն կէօթ էրտիլի տիլանէթէ վէ կիւնա-
հա տիւշտիւքտէն սօնկրա դալլիլ փէշիման օլուպ թէվպէ
էթմէսինէ տախի միւթապըզ տըր:

Ղալ. 3. 27 տէ "Ձերա սիզին ճիւմէնիլ քի Բրիստոսս
վաֆթիլ օլունտընը, Բրիստոսը կիլիլ սինիլ" Տէմ Գօլ.
3. 10 տա պուսա միւշապիճ օլտըզ "Ենի ատէմի կիլ-
մէք" քէլամլընը պուլուպ աթիտէքի այէթլէրտէն "Ենի
ատէմի կիլմէք" քէլամը շէֆգաթ, մէրհամէթ, լէթաֆէթ,
թէվազու', ճիլմ վէ սա'իր պուշարա միւմասիլ ֆէզա'իլի
կիլինմէք վէ եա անլէրէ մալիք օլմադ տէմէք օլտըղընը անկ-
լարըզ: Պէջլէճէ պու իքի այէթլէրի մուգայէսէ էտէրէք՝
Բրիստոսը կիլինմէք սէօղիւ տախի Բրիստոսըն մալիք օլտըղը
թապի'աթ ու ճիսլէրէ եա'նի շէֆգաթ, մէրհամէթ, լէթա-
ֆէթ վէ ճիլմիլէթ վէ սա'իրէյէ մալիք օլմադ տէմէք իտի-
լինի եաղինէն անկարըզ:

Ղալ. 6. 17 տէ Բեսուլ տէր քի "Պունտան պէջլէ քիմնէ
պանա զահմէթ վէրմէսին" եա'նի ային ու 'տաաթը թէսահ-
հուպ էտիլօր տէյիւ պանա իֆթիլի օլունմասըն, "զիրա
պէն ճէսէտիմտէ Բապպ Յիսուսըն պէրէլէրինի թաշլօրըմ",
Բէզալիք 2 Գօր. 4. 10 տա պուսա միւմասիլ պիր սէօղ
վար տըր. "Յիսուսըն մէմաթըն տա'իմա ճէսէտիմիլտէ
թաշըլը": Պա'տէհու մէզքիւր պապըն 11 ինճի այէթլինի վէ
2 Գօր. 11. 23—27 այէթլէրինի միւթալա'ա էտէրէք Բեսուլ
Բապպ Յիսուսըն պէրէլէրի տէմէքլէ պա'ղըլարըն լուզէվի թէֆ-

սիրէրէ իսթինտէն խաչըն էսէրէրինի եա պէրէլէրինի անկ-
լարըզլարը կիպի տէյիլ, անճադ Բրիստոս իչիւն չէքտիլի
էզա ու ճէֆայը թէֆհիմ էթմէք իսթէտիլինի անկարըզ:

Բիթապ ը Մուգատտէսին թա'պիրաթընը եքըտիկերի իլէ
մուգայէսէ իչիւն դա'իտէ ի քիւլիլէ պու տըր: Մէվու' ը
պահա օլան պիր սէօղիւն մա'նասընը թա'իլին իչիւն էվվէ-
լա միւ'էլլիֆին պաշա եքըլէրտէ օ սէօղիւ նասըլ իսթի'-
մալ էթտիլի, վէ սանիլէն անա մու'տսըր օլան միւլէճմ'
միւ'էլլիֆլէրին անը նասըլ գուլանտըզլարը նապտը ը միւ-
թալա'այա աղնմալը տըր: Պու ճիւմէն իլէ սէօղիւն մա'-
նասը պա'ղէն թէպէտաիլ էթտիլինտէն վէ ճէր միւ'էլ-
լիֆ պիր սէօղիւ ճէման օլ մա'նասա իսթի'մալ էթմէտի-
լինտէն, պու խուսուսա տախի տիլգաթ էթմէք լաղըմ'տըր:
Սէօղիւն մութապաթընտան մէվու' ը պահա օլան պիր
լուզէթ իքի ֆէրզլի եքրտէ ճէման պիր մա'նասա իսթի'մալ
օլունմաստը կէօրիլիւրտէ, օլ լուզէթի հալի պուլունտն
ճիւմէլէր պիրի պիրլէրինի իզահ էտէմէզլէր: Մէսէլա, Բօ-
մալըլը վէ Ղալաթիլըլարա օլան Բեսալէրտէ "Ա'մալ"
լուզէթի խէլաս իչիւն պիրիճիք վասըթա օլան իմանըն մու-
գապիլինի, եա'նի շէրի'աթըն էվամիրինի խէլասա վասըթա
տէյիւ իճրա էթմէյի պէյան էտէր: Լա'գուպ Բեսուլըն Բէ-
սալէսինտէ մէզքիւր լուզէթ տա'իմա իմանտան իլէրի կէլէն
իթա'աթ վէ գուտիլէթի պէյան էտէր: Խլք մա'նասըլէ
նապտը օլունտըգտա ա'մալըն խէլաս իլէ 'ալապտը եօդ իսէ
տէ, իքինճի մա'նասըլէ նապտը օլունտըգտա խէլաս իչիւն
մուհիմ' օլուպ պու լուզէթին իքի մա'նասըլը պիրի պիրինէ
մուգապիլ օլարապ պիրի պիրինի իզահ էտէմէզլէր:

Սանիլէն Բիթապ ը Մուգատտէսին վազայի' ու թա'յիմա-
թընը էյի անկլամադ իչիւն անլէրի եքըտիկերի իլէ մուգա-
յէսէ էթմէք լաղըմ' տըր. մէսէլա, Մէզ. 106. 49 տա Խորա-
յիլիլէր հազընտա "Հօրէպտէ պուզաղը եափտըլար" տէ-
նիլիլ տըր. Խուր. պոպ 32 տէ Տիքիայէ օլունտըղըն կէօրէ
պու վազը'ա Եէհուտիլէր փուլէթիլէրինի թէրքինի վա'տ
էտէրէք Ալլահ իլէ 'ապտը 'աճտ էթտիլէրի մաճալտէ վա-
զը' օլտըղը անկաշըլը, վէ պու խուսուսա նապտը ը տիլգա-

նուր, ատեմէր տախի կէօյա մէզքիւր քեսսէյի իւէրէք սեր-
խօշ օլուպ եւրէ տիւշէրէր : Պու թէշպիհի փէյլադէրէրէրտէն
պաղըլարը փէք մաւթաւար կէշիւշէր իսէ տէ (Մէզ. 75 .
8 : Նաս. 3 . 11 : Հապ . 2 . 16) , Իշա' . 51 . 17—23 այէթ-
լէրտէ մէճադէն իրաւ օլունան մէզքիւր քէլամ պեր թէֆ-
սիլ իղաճ օլունուր : Պունա նաղարէն սերխօշըդ լաֆղընտան
մադսէտ թէհամիւլ օլունմադ մաղալադա վէ մէյուսիյէթ ,
քեսսէյի իշմէք լաֆղընտան տախի մադսէտ Եհէօլանըն խըշմ
ու զաղապընա օղրամադ տըր :

Քրիստոս քէնտի շայիրալէրինի գօյուն իսմիյէ կոտ էթ-
միշ տիր : Պու քէլամ Քիթապ Ե Մուգատտէսին սա'իր սէօղ-
լէրի իւէ մաղապէսէ էտիլաքէտէ Քրիստոսըն քէնտի շայիրա-
լէրինի օլան շէֆգաթ ու սիյանէթինի վէ շայիրալէրին տա-
խի Քրիստոսա օլան մաճապպէթ վէ էմիհիյէթինի պէյան է-
տեր : Քրիստոսա պիլէ անըն թապի'լաթընը թա'րիֆ վէ քէն-
տիսինի գուրպան էտէճէյինի իմա զըմընտա « Գուզու » թէս-
միյէ օլունմըշ տըր : Քէզալէք Քիթապ Ե Մուգատտէստէ
կիւնաճա՝ պօրճ , քէֆարէթէ՝ պօրճըն էտասը , մաղֆէրէթէ
տախի պօրճըն պաղըլանմասը տէնիլեր : Լաքին պու կիպի
լուղէթլէրի սա'իր սէօղլէր իւէ մաղապէսէ էտերէք էօյլէ
թաճախտ էթմէլիյիլ քի , Քրիստոս ատեմէրինի կիւնաճարը-
նա քէֆարէթ օլմադ իւղրէ էօլտիւյիւ իչիւն ճիւմէսի խէ-
լաս պուլաճադ , վէ Քրիստոս շէրի'լաթա իթա'լաթ էթտիյի
իչիւն կիւնաճքեսարար կիւնաճտա եաշամաղա սերպէսթ օլա-
ճադ տէյիւ անկալըրմասըն : Քէզալէք միւմինլէր կիւնաճա
էօլմիւշ տիրլէր տէնիլեր , եա'նի պուլտան միւրատ միւմին-
լէրին կիւնաճտան պիւթիւն պիւթիւն միւպէրրա՝ օլաղլարը
տէլիլ , անճադ սա'իր ատեմլէր կիպի կիւնաճա մէյլ ու տը-
ղուլարը օլմատըղը տըր . եօգսա միւմինլէր տա'վէթ ի իւշի-
յէյի թաճգիր էթտիլէրի հալտէ , մա'ղուր թուլթուլմաղլար :

Պա'զէն Քիթապ Ե Մուգատտէսին պիր սէօղիւնիւ պիր եա
պիր գաչ խուսուսի սէօղլէրէ նաղարէն տէյիլ , անճադ օլ
մատտէ հազգընտա Քիթապ Ե Մուգատտէսին քեսաֆէ ի
թա'լիմաթընը նաղար Ե տիգգաթա ալարադ թէֆսիր էթմէ-
լի տիր : Պու մինվալ իւղրէ օլան պիր թէֆսիրէ Ի'թի'վա-

ՏԱԹ Ը ՏԻՆԻՅԷ Ի ԷՍԱՍԻՅԷՅԷ ՄԻԻԹԱՊԸԴ Թէֆսիր տէ-
նիլեր :

Ի թիգատաթ Ե տինիյէ ի էսսիյէյէ միւթապըդ տէմէլլէ
հէր հանկը պիր 'աղիտէ ի տինիյէ խուսուսընտա Քիթապ Ե
Մուգատտէսին թա'լիմաթընըն մէճմա'ինի տէմէք իօթէրիլ :
Պիր 'աղիտէ ի տինիյէ հազգընտա Քիթապ Ե Մուգատտէստէ
թա'լիմաթընըն մէճմա'ի' Քիթապ Ե Մուգատտէստէ խու-
սուսի պիր 'աղիտէյէ տա'իր օլան քեսաֆէ ի տէլա'լիլ պի-
ղարազանէ թէֆթիլ , վէ հէր պիր տէլիլին մա'նասընը տիկէր
տէլիլէրէ նաղարէն թաճախտ , վէ էօյլէճէ ճիւմէսինի եէք-
տիկէրլէրինէ օլան 'ալադա վէ միւնաստէլէթլէրինէ կէօրէ
թէֆսիր էտէրէք թա'նին օլունուր : Հէր հանկը պիր 'աղի-
տէ ի տինիյէ հազգընտա Քիթապ Ե Մուգատտէստէն թաճ-
սիլ օլունան պու կիպի պիր 'ուսմաթ թա'լիմաթա եա'նի
պալատէ պէյան էթտիլիմիլ իւղրէ պիղիմ ի թիգատաթ Ե
տինիյէ տէտիլիմիլ մէճմա'է Քիթապ Ե Մուգատտէս « ճիւմ-
լէ փէյլադէրլէրին աղը » (Ս'մալ . 3 . 18) « Պիւթիւն շէ-
րի'լաթ » (Ղալ . 5 . 14) թէսմիյէ էտեր :

Ֆէլէթէ տախի թապի'լաթա կէօրիւնէն 'ալամէթլէրի
պու մինվալ իւղրէ թէֆսիր էտեր : Պիր գա'իտէ ի քիւլիյէ ի
թապի'լէյէ պիր քէրրէ իսպաթ վէ թատաղ օլունտըդտան
սօնկրա , խուսուսի վաղը'լալար գա'իտէ ի մէզքիւրէ մաճէ-
պինճէ թէֆսիր էտիլեր , վէ եէքտիկէրինէ մախալիֆ կէօրիւ-
նէն աճվալ տախի այրը այրը թէֆթիլ էտիլէրէք պուշլարըն
իզաճը իչիւն թէրթիպ էտիլէն գըյատըր եէքտիկէրինէ մու-
խալիֆ օլաղը հալտէ , հանկըր գա'իտէ ի քիւլիյէյէ էն
ղիյատէ միւթապըդ իսէ , օ գապուլ օլունուր : Քիթապ Ե
Մուգատտէսի թէֆսիր էթտիլիլղտէ տախի պու գա'իտէ
ֆէրամիւշ օլունմամալ տըր :

Մէսէլա , Քիթապ Ե Մուգատտէստէ Ալլաճ հէր շէյէ 'ա-
լիմ , գուտուս վէ միւթա'լալ պիր բաճ տէյիւ թա'րիֆ օ-
լունմըշ տըր : Իմտի Ալլաճը մատտի , վէ պիր մէքեան Ե մախ-
սուստա մէվճուս վէ 'իլմ , գուվլէթ վէ 'ատալէթ ճիհէթիյ-
լէ մաճտուս կիպի կէօսթէրէն այլէթլէր էվլէճէ պէյան օ-
լունմըշ օլան հաղիգաթա միւթապըդ սուրէթտէ թէֆսիր
օլունմալ տըր :

Թեքրար՝ պիր միւֆէսսիր Գիթապ Ը Մուգատտէսին իման-
լէ Թէպրիյէ օլունմաղա տա՛իր օլան սէօղլէրինի կիւնաճքեարը
կիւնաճտան սաղընմաղ ֆէրիդէսինտէն աղատ էտէր ֆէրիդէսին
վէրէճէր պիր Թարղ իւզըն Թէֆսիր էտէճէր օլուրսա, էօյլէ
պիր Թէֆսիր Գիթապ Ը Մուգատտէսին Թա՛լիմաթընն մէճ-
մնէինէ վէ քիթապըն բուճընա մնէսալիֆ կէլտիյինտէն դա-
պուլէ շոյան տէյիլ տիր :

Իմն. 16. 4 տէ "Բապպ Տէր շէյի քէնտի նէթիճէսի ի-
չիւն, շէրիբի տախի պէլա կիւնիւ իչիւն եափտը" տէնիլմիշ
տիր : Պա՛ղը միւֆէսսիրլէրին պու սէօղլտէն շէրիլէրին 'ա-
ղապ իչիւն եարատըլըլըրընը գըյաս էթմէլէրի Գի-
թապ Ը Մուգատտէսին սա՛իր չօգ այէթլէրինէ մնէսալիֆ
կէլտիյինտէն (Մէգ. 145. 9. Հէգ. 18. 23. 2 Պետ. 3. 9
այէթլէրէ միւրաճա՛թ օլունա) Իմնալ քիթապընն մէղ-
քիւր սէօղլիւնիւն մա՛նասը ի՛թիգատաթ Ը տիինյէ ի էստսի-
յէյէ կէօրէ շէօյլէ Թաճտիտ օլունա պիլիւր, եա՛նի Հէր շէյ
աղըաղ Ը իլաճիյէնի իթմամընա միւսա՛իտ օլուպ շէրիւ-
լէրին քէօթիւլիւյիւ վէ անլէրին միւպթէլա օլտըգլըրը ֆէլա-
քէթ տախի Ալլաճըն ճէլալինին իզճարընա եարտըմ՝ էտէճէր
տիր :

Պու էճտէն Գիթապ Ը Մուգատտէսին Տէր Տանիլը պիր
սէօղլիւնիւն մա՛նասընը Թաճգիգ իչիւն աթիսէքի սու՛ալլէրի
իրատ էթմէր լազըմ՝ կէլիւր :

1. Յէլան 'իպրէնին հա՛լէ օլուղը լալիլիլէնի հա՛նա ի Գիթապ-
Գիթէն Գիթէն :

Իյէր օ լուղէթլէրին եալընըղ պիր մա՛նասը վար իսէ,
'իպարէտէ տախի մա՛նասը օ տըր. լաքին էյէր պիր լուղէ-
թին պիր դաչ մա՛նասը վար իսէ, պու Թադտիրտէ շու սու-
ալ իրատ օլունմաղ տըր :

2. 'Իպրէնին հա՛լէ լալիլիլէնի հա՛նա ի Գիթապ-
Գիթէն հա՛լէ հա՛նա Գիթապ Գիթէն :

Իյէր պիր 'իպարէնին մա՛նասը պու եօլ իլէ տախի Թա՛-
կին օլունմաղ իսէ, շու սու՛ալ իրատ օլունմաղ տըր :

3. Լալիլիլէնի հա՛լէ հա՛նա լալիլիլէնի հա՛նա լալիլիլէնի
հա՛լէ :

Իյէր օ լուղէթլէրին պիրտէն զիյատէ մա՛նայա համլ օ-
լունա պիլիլիսէ, շու սու՛ալ իրատ օլունմաղ տըր :

4. Գիթապ Ը 'ալալիլիլէնի հա՛լէ հա՛նա լալիլիլէնի հա՛լէ
Իյէր պուլընիլէ տախի մա՛նա ի միւրատ Թա՛կին էտիլմէղ
իսէ, օլ վազըթ շու սու՛ալ իրատ օլունմաղ տըր :

5. Գիթապ Ը Մուգատտէսին հա՛լէ ֆէրէլընն հա՛լէ
հա՛նա Գիթապ Ը :

Իյէր պու վասըթալընն ճիւմլէսին տախի Թէֆթիլ
էթտիլըտէն սօնիլա սէօղլէրին պիրտէն զիյատէ մա՛նա վէ-
րիլէ պիլիլիսէ, օլ վազըթ վէրիլէն Թէֆսիրլէրին ճիւմլէսի
տախի աօղրու օլա պիլիլի, վէ օլ Թէֆսիրլէրտէն չօգ խու-
սուլըրտա միւթապըղ կէլէն եա մէվալլէ Ը պաճա օլան մատ-
տէ հազընտա Գիթապ Ը Մուգատտէսին Թա՛լիմաթընն
մէճմնէինէ եա՛նի ադտէմէ տէնիլտիլ իւզըն ի՛թիգատաթ Ը
տիինյէ ի էստսիյէյէ եա գա՛իտէ ի իմանա միւթապըղ կէ-
լէնի դապուլ էթմէլի իլ :

ՕՆԻՔԻՆՃԻ ՊԱՊ

Գիթապ Ը Մուգատտէսին իլիլիլէնի հա՛լէ հա՛նա լալիլիլէնի հա՛լէ
հա՛նա լալիլիլէնի հա՛լէ :

Պունտան էվիլէլի պապտա կէօթէրիլէն դա՛իտէլէր Գի-
թապ Ը Մուգատտէսին պէօլիւք ֆըզըլալըրընը Թէֆսիր ի-
չիւն միւթալա՛ա էտէնլէրէ ճիւլիլ քիւլլի եարտըմ՝ էտէլլէր :

Պէյան օլունտըղ իւզըն դալալիլիսէ մէղքիւրէտէն մազ-
սէտ Գիթապ Ը Մուգատտէսին իսթիլմալ օլունան լուղէթ-
լէրին մա՛նասընը Թա՛կին էթմէյէ եարտըմ՝ էթմէր օլուպ,
'ալ էլ 'ումնալ Գիթապ Ը Մուգատտէսին պիր 'իպարէսին-
տէ պուլընն լուղէթլէրին մա՛նասը այլը այլը էյիճէ անկ-
լաշըլըրը Թադտիրտէ օլ 'իպարէնին մա՛նասը տախի քեա-
միլէն զաճիլէ չըգըլ օլուր : Պու ճիւմլէ իլէ պէրապէր Գի-
թապ Ը Մուգատտէսին պա՛ղը ֆըզըլալը վար տըր քի ան-

լէրն էյիճճն անկլամոգ իշխան պէյոնն օլունան գաւալ'իտունն պաշապ գա'իտէլէրն իճթիյաճ վար տըր : Մէսէլա, Մաթ . 13. 4—9 այեթլէրտէ զիբը օլունան էքինճի թէմսիլինտէ ետընըզ իշխան, րէսէն վէ մէճաղէն իսթի'մալ օլունան սա-
'իր լուղէթլէրն մա'նա ի լուղէվիլէրնի թա'հին էթմէք քեա-
ֆի օլմայըպ, անճադ պու թէմսիլ իլէ իղաճը միւրատ օլու-
նան բուճանի մա'նայա տախի տիգգաթ լազըմ տըր : Պու-
մա'նայը էֆէնտիլի 18—23 այեթլէրտէ իղաճ էթմիշ տիր :

'Ալ էլ 'ուսուս' պիր թէմսիլին, եա սա'իր մէճաղի պիր քէլամըն բուճանի մա'նասընը թէֆթիշ էթմէյէ կիրիշմէզ-
տէն ելվիլ իսթի'մալ օլունան լուղէթլէրն մա'նասընը թաճ-
զիգ ու թա'հին էթմէլի տիր . վէ պուճտան սօնկրա թէմսի-
լին եա իսթի'արէնին թէֆսիր ի բուճանիսի իշխան իլք գա'ի-
տէ Մէճաղէն իշխան 'էթ եախօտ հէյէթ ի մէճա'նալէն մա'նալ
նէ օլուղէն իշխան էթմէթ էթմէթ : Պու տախի սիլազ ու սիլա-
զըն օ թէմսիլ իլէ օլուն միւթապապաթընա, եախօտ սէօ-
զիլն նէ միւնասէպէթլէ սէյլէնտիլինն վէ եա ֆիթապ ը
Մուգատտէստէ անա միւշապիճ սա'իր ֆըգրալարա, եա'նի
օ սէօզ իլէ պիր մա'նատա օլուպ անը թէմսիլիր էտէն սէօզ-
լէրէ տիգգաթ էթմէլէ օլուր : Վէ թէմսիլին ճէյէթ ի
մէճմա'տընըն մա'նասը վէ եա ասըլ մագսէտ անէլաշըլադ-
տան սօնկրա էթմէթլէն պէթլէն ֆէթթըլըն աւա ֆէթթըլէն
'էթ օլունալըն րըր :

Մէճաղ ու իսթի'արէլէրտէ 'ալ էլ 'ուսուս' ասըլ մագ-
սէտ պէյոնն օլունալըն արը . մէսէլա Մէզ . 80 . 8—16 այեթ-
լէրտէ իրատ օլունան իսթի'արէտէ սաճիպ ի մէզմալը Ասմա-
նըն Մըսըրտան նազլինի վէ թա'իֆէլէրն եէրինն տիքիլմէ-
սինի վէ պա'տէճու այեթ 17 տէ Ալլաճըն քէնտի էլինի քէն-
տի սապիթ էթտիլի տաէմ իւղէրնն գոմասընը էյլէ պիր
թարղլէ զիբը էթմիշ տիր քի Ասմա լուղէթիլէ իմա օլու-
նան գաւալ' իսրայէլ գաւալ' օլտըրը աշիքեար տըր : Լաքին
պա'ղը քէրրէ տախի մէճաղի պիր սէօզիւ թէֆսիր իշխան ֆի-
թապ ը Մուգատտէսին սա'իր ֆըգրալարընա միւրաճա'աթ
էթմէք լազըմ տըր :

Աշիլէթ իւլ Աշանի քիթապը իպթիտասընտան ինթիճա-

սընա գատար վասի' պիր մէճաղտան 'իպարէթ օլուպ, անըն-
լէ ֆրիստոսըն վէ ֆիլիսէնին արասընտա օլուն մուճապպէթ
գաւալը պիր սուրէթտէ թա'րիֆ օլունալըն օլտըրընտան ,
պու քիթապը թէֆսիր իշխան ֆիթապ ը Մուգատտէստէ Ալ-
լաճ իլէ անըն ֆիլիսէնի արասընտա օլուն 'ալապը Աշիլէթ
իւլ Աշանիտէ օլուն լուղէթլէրն միւշապիճ լուղէթլէրն թա'-
րիֆ էտէն ֆըգրալարա միւրաճա'աթ էթմէք լազըմ կէլիր :
(Իշա' . 5 . 1—7 , Հէզ . 15 վէ 19 վէ 23 վէ 31 . 3—17 է միւ-
րաճա'աթ օլունա)

'Ալ էլ 'ուսուս' թէմսիլլէրն պաշլանկընտա (Լուգ . 18 .
9 . 19 . 11) վէ եա խաթիմէսինտէ (Մաթ . 25 . 13 , Լուգ .
16 . 9—13) , պա'ղէն տախի կէրէք պաշլանկընտա , կէրէք
խաթիմէսինտէ (Մաթ . 18 . 23 , 35 , 20 . 1 , 16 , Լուգ . 12 .
15 , 21) օլ թէմսիլին նէլի իմա էթտիլի իղաճ էտիլիր . պու
իղաճաթ տախի պա'ղէն պիլ զաթ թէմսիլի իրատ էտէն ֆրիս-
տոս (Մաթ . 22 . 14) , պա'ղէն տախի միւ'էլլիֆ ի միւճէմ
օլուն ինճիլ մուճաղըրի թարաֆընտան վէրիլիր (Լուգ . 18 . 1)

Թէմսիլին մա'նասը պու թարիղլէ զաճիրէ չըգմատըրը ճալ-
տէ , օլ թէմսիլին մէլիլիլին եա'նի իրատ օլունմասընա սէ-
պէպ օլուն ճալ ու քէլիլլէթի արամազ լազըմ կէլիր : Պու
վէճէլէ Մէլվէսիլ ինճիր աղաճը (Լուգ . 13 . 6—9) վէ Միւս-
րիֆ օղուլ (Լուգ . 15 . 11—32) թէմսիլլէրնտէն մագսէտ նէ
եա մէլիլիլինն տիգգաթ օլունալարա էֆէնտիլիլինն անիլ-
րի նէ մագսէտէ իրատ էթտիլի աշիքեարէ կէօրիլլիր (Լուգ .
13 . 1 վէ 15 . 1 , 2 այեթլէրէ միւրաճա'աթ օլունա)

Փէք ալ տէֆ'ա պիր թէմսիլին թէֆսիրի իշխան ագտէմ-
ճէ զիբը օլունալըրը իւղրէ ֆիթապ ը Մուգատտէսին սա'իր
ֆըգրալարընա միւրաճա'աթ էթմէք լազըմ կէլիր . մէսէլա ,
Լուգ . 15 . 3—10 այեթլէրն քեամիլէն թէֆսիրի իշխան
Մաթ . 18 . 10—14 այեթլէրէ միւրաճա'աթ օլունալըն տըր :
Պիր մէճաղըն , մէսէլա պիր թէմսիլին , պաշլընա մա'նա վէ
մագսէտինն միւթապըզ օլմայան ճէր ճանկը թէֆսիր օլուր-
տա օլուն , շայան ը գապուլ տէլիլ տիր : Մէսէլա , պա'ղը-
լարը Սամարիալը թէմսիլիլինտէի էյի Սամարիալը սէօզիւ է-

Ֆենտիմիդի վե մեծրուհ Եօլճու միւծրիմ՝ օլան նեվի պեշերի, քեաճին վե Լալիլի տախի շերի'աթ և տիւլադիյե իլե շերի'աթ և մուսափիլիյեյի, վե խան Գիլիսեյի իմա էտեր զանն էտերէր իսէ տէ, պու թէֆսիր Էֆենտիմիդին մագսէտինէ տալա միւթապըգ տէյիլ տիր. գիրա Գրիստոսըն պու թէմ սիլի իրատ էթ մէքտէն մագսէտի քէնտիսինին շերի'աթը ճըֆզ էթմիշ օլտըղըն կէօսթէրմէք իչիւն "Գօնշըմ՝ քիմ տիր՝ տէյիւ սուալ էտէն կէնճէ ճէվապ վէրմէք տիր:

Գէզալիք մէճաղի պիր սեօղիւն ճէր պիր ֆըգրասընա եա լուղէթինէ տնըն տալը մագսէտի իլե միւթապաթաթը եա 'ալազասը օլմայան, վե օգուլսնըն տիգգաթընը տալը մագսէտտէն չէվիւրէրէք թէմսիլին թէ'սիրինի զա'իֆէտտէն մա'նաւար վէրմէյէ չալըշմագ շայան և գապուլ տէյիլ տիր: Մէսէլա, պա'ղը միւֆէսսիրէր Միւսրիֆ օղուլ թէմսիլինին էն քիւչիւք ճիճէթընինէ տալը մագսէտի վե թէմսիլին թէ'սիրինի ճէման զա'իլ էտէր տէրէճէտէ մա'նալար վէրմիշ տիրէր: Թէմսիլին ճէր խուսուսը օլ թէմսիլին տալը մա'նասնը աշիքտարէ կէօսթէրիլէր: Միւսրիֆ օղըն քէնտի փէտէրինին մուհապպէթինի ըէտա էթմէսի, տնտէն ուղապ կիտէրէք սա'տտէթ տարմաղա գարար վէրմէսի, վե պէօլլէ եափմասըլէ տնըն ճայինին տէճէթըն պիր սուրէթէ կիրմէսի, վե պու թէպէտտիւլ ճագգընտա տնըն տուլղուսը, մէ'յուսիլէթի, վե պու իսլաճ և ճալ իչիւն զայրէթի, ըիւճու՝ էթմէյէ գարարը, փէտէրինին շէֆգաթը վե տնը միւրիւ վիլէթքարտնէ գապուլ էթմէսի, թէվլէ էթտիլի իչիւն ճասըլ օլան մէսէրէթի 'աղիմէ, պէօյիւք գարնտաշը թարաֆընտան կէօսթէրիլէն խօշուտուղըգ վե ճասէտ, փէտէրինին պէօյիւք օղա օլան լաթիֆ շասիճաթը, պու քէյֆիլիլէթընին ճիւմէսի մուհիմ 'խուսուսըր օլուպ՝ Ալլաճըն քէնտի էվրատըրըն էն էանաւսընըն պիլէ քէնտիսինէ ըիւճու՝ էթմէսինի մուհապպէթը գապուլ էտէճէյինի իմա էտէն պէօյիւք ճագիգաթը պէյան էտէրէր: Լաքին ագտէմճէ տէնիլտիլի իւղըն պա'ղըլարը պու տալը մագսէտէ պագմայարագ թէմսիլին միւթիլիֆ ֆըգրալարըն եէքտիկէրինի զա'իֆէտտէն մա'նալար վէրիլօրըր, շէօյլէ քի եիւղիւք Ալլաճըն մուհապպէթի էպէտիլէսինի, եա

Գուճըն միւհընիւ, քիւչիւք օղուլ կիւնաճքեարը վե կիւնաճքեար տտէմ ապիճ տտէմտէն քիւչիւք օլտըղըն, միւսրիֆ օղըն՝ եանընա կիրտիլի տտէմ ա'մալ և ճասէնէ վասըթասըլէ թէպրիլ օլուհմագ վա'ղ էտէնի, տօնուղար տախի պու թա'լիմաթը եա մէպտէ'ի տնիկէլիպ գապուլ էտէնիլէր, վե խարնուղար սալաճ և շախիլէ ա'մալըն, սէմիլ պուզաղը Գրիստոսը, սյագ գապուլը Գիթապ և Մուգատտէսին պէրրագ քէլամլարըն, թա'լիմաթըն վե էվա միլինի, վե պէօյիւք օղըն իշիթտիլի չալը սէսէրի ինճիլին վա'ղըն պէյան էտէր տէյիւ իսրար էտէրէր: Պու ուլտուրմա թէֆսիրէր տիգգաթընը թէմսիլին մուհիմ մա'նալարտան չէվիւրէրէք Գրիստոսըն շայրտէրինին տալը թէմսիլտէ պուլամասըլարը պիր թագըմ էֆքարա սէվգ էտէրէր: Էյէր թէմսիլին տալը մագսէտինի նաղար և տիգգաթա ալմայըպ տա թէմսիլին մուսթիլիֆ ֆըգրալարընտա պէօյլէ աչըգտան վե ուլտուրմա թէֆսիրէր արայաճագ օլուրտագ, թէմսիլին տալը վե պաշընա մագսէտի գափալը գալըպ, թէմսիլին ճալիլ օլտըր մա'նա զաճիլէ չըգարըլաճագ եէրտէ տնա խարիճտէն մա'նա գաթըշտըմըշ օլուրըգ, վե պուհուլ 'ատէթ իթիթիաղ էտէրէք տաճա փէք չօգ խուսուլարտա տախի եանիլը թէֆսիրէր վէրմէք խաթասընա տիւլէրիլ:

Իմտի ճէր թէֆսիր միւ'էլիֆին պաշընա մագսէտինէ միւթապըգ օլմասը մէպտէ'ինի գապուլ էտէրէք պիր մէճագըն ուֆագ ֆըգրալարընտան ճա'նկըլը վե նէ տէրէճէ մուհիմ օլտըղըն թա'իլին էթմէք լաղըմ կէլիլ: Գիթապ և Մուգատտէսին ճալիլ օլտըր մէճագլարա պիլգ զաթ Գիթապ և Մուգատտէսին վէրմիշ օլտըր իզաթաթտան մէճագըն ճիւգիլաթընտան էքսէրինէ տիգգաթ էթմէք լաղըմ իտիլի կէօրիւլա իսէ տէ, ճէր ֆըգրա եա խուսուսը մէճագըն պաշընա մա'նալար իլէ տա'իմա վե ճէր ճայտէ 'ալազասը վար տր տէյիւ գապուլ էթմէք իճապ էթմէգ, Մէսէլա, Էքինճի վե ճէլիճէ թէմսիլիլէրինտէ Էֆենտիմիդին թէֆսիր էթտիլի իւղըն գուլար, տիքէլէր, թաշըգ մաճալլէր, ճէր պիրինին խուսուսի մա'նասը օլուպ թէլիլի միւքէմիլ տիր տէնիլէ

պիլեր իսէ տէ, պու թէմսիլէրտէ տախի էջլէ խուսուսլար վար տըր քի թէմսիլին պաշլըճա մահասը իլէ 'ալադասը օլտըրնտան տէյիլ, անճագ թէվլէճ ու թէվլէին իչիւն եախօտ թէմսիլին շագլիյէթինի իքմալ էտէն պիր խուսուս կիպի 'իլալէ օլունմըլ օլուպ, թէֆսիր էթմէքսիլին պրագըլա պիրերլէր, մէսէլա Տէլիճէ թէմսիլինտէ ատէմլէրին ույունմասը վէ պէնտէլէրին էվ սահիպի իլէ սէջլէշմէսի (Մաթ. 13. 25, 27, 28) պու դապիլտէն տիր, Նահագգ քէթիւխտա թէմսիլին տա'իր Էֆէնտիմիլին վէրտիլի իղահաթտա "Գաղմաղա դատիր տէյիլ իմ", "Տիլէնմէյէ ութանըրմ" (Լուգ. 16. 3) սէօղլէրին թէֆսիր էտէճէք պիր ֆըքրա պուլունմաղ: Քէզալիք Գիթապ Ե Մուգատտէստէ պիլթին մէճաղ ու իսթի'արէտէն 'իպարէթ օլան Աղիյէթ իւլ Ազանիին կէլինն տա'իր օլան թալիսիֆաթ ու թա'րիֆաթ Ե մուֆասսալէսինն ճիւղիյաթ Ե Նէճօլանն քէնտի միւնթէխապլարը հագգընտա օլան մուհապպէթ վէ բիղասընը իմն էտէր իսէ տէ, պաշաղ շէյէ իճթիմալի եօգ տըր:

Մէճաղլարտան մագսէտ նէ օլտըրը հագգընտա պուլունմաղ էվլէլ վէրիլէն իլք դա'իտէ իւղլէրինն մէճաղլարը թէֆսիր գըմնընտա մըգտար Ե քեաֆի մուսալլէնէթ էտէն աթիտէքի եքի դա'իտէլէր տախի 'իլալէ էտէրիլ:

Իմտի,

Իքինճի դա'իտէ տախի պու տըր, եա'նի մէճաղն ճիչ պիր ֆըքրասընտան Գիթապ Ե Մուգատտէստէ սա'իր ֆըքրալըրնէն թա'լիմ էթտիլի վաղըճ պիր հագգիդաթա մուխալիֆ վէ զար ի միւթապըք կէլէն պիր նէթիճէ իսթիլիթաճ օլունմամալ տըր: Մէսէլա շէրի'աթ Ե մուսալլիյէ տէվրինտէ էվլէլա քէնտի կիւնասլարը վէ պա'տէճու գալմըն կիւնասլարը իչիւն զէպիճէ թագաիմ էտէն Պաշ քեահին Քրիստոսըն շէպիճի իտի իսէ տէ, պուլունմա Քրիստոսըն տախի ինսանն թապի'աթ Ե ֆասիտէսիլլէ թապի'աթլէնմիշ օլտըրը իսթինթաճ օլունմամաղ, դիրա պուլունմա 'աքսի օլարագ "Քէնտիսի կիւնաս իլլէմէտ" (1 Պետ. 2. 22) տէյիլ մուհարրէր տիր: Քէզալիք Փըճ գուղուսը Էֆէնտիմիլին պիր շէպիճի վէ ա'նըն էօլիւմիւնիւ վէ շախսընը թէմսիլ էտէն պիր կէօլկէ ի-

տի իսէ տէ, անըն էօլիւմիւնիւն գուլլէթինն եա' Քրիստոսըն շախսընը գուտսիլլէթինն միւսալլի պիր միսալ տէյիլ իտի: Տաուտ տախի պիր մէլիք կիպի Քրիստոսըն պիր շէպիճի իտի իսէ տէ, շիւպճէսիլ կիւնասլարը ճիճէթիլլէ անըն շէպիճի տէյիլ իտի:

Եյէր զէնկին ատէմ թէմսիլինտէ անըն Ապրահամա բիճա էթմէսինտէն ճէլլալէ նա'իլ օլմուշ զէվաթ Ե մուգատտէստէ վէ միւպարէքէյէ տուա վէ նիյաղ 'արգ օլունմա պիլիլ տէյիլ իսթիլիթաճ էտիլիլ իսէ, էջլէ պիր թէֆսիր Գիթապ Ե Մուգատտէստէ պաշաղ սէօղլէրինն աղիքեարէ մուխալիֆ տիր տէյիլ քիւլլիլէն բէտտ օլունմա, Հէմ տէ Սաւորգ գուլ վէ եա Միւսրիֆ օղուլ թէմսիլլէրինտէն դատիմի ֆիլիսիօս ֆըքրասընըն անկլատըրը կիպի քէֆարէթ վէ շէֆա'աթ արայա կիրմէքսիլին եալընըլ թէվլէ էթմէմիլ շարթըլլէ Ալլահ պիլի 'աֆվ էտէր տէյիլ իտա'իա օլունմա, պէջլէ պիր իտա'իա տախի Գիթապ Ե Մուգատտէստէն հագգիդաթ Ե էտասիլլէսինն մուխալիֆ օլտըրը ճիճէթլէ բէտտ օլունմա: Եւոհ. 8. 22, 28 պէթլէրէ միւսրահաթ օլունմա: Լուգ. 15. 7 տէն ֆէրիլլէրին սալիճ ատէմլէր օլուպ թէվլէյէ միւհթաճ օլմատըլարը, եախօտ սյէթ 29 տան պէջիւք օղլըն քէնտի փէտէրինին էմրինն ասլա իթա'աթսըլ պուլունմատըրը, վէ Լուգ. պապ 16 տաքի Գիթիւխտա թէմսիլինտէ 'աղիլանն հարէքէթ կիպի մէտճ օլունման ճիլէքեարըլ ճիլմէթ ի հագգիլլէ կիպի անկլալըմամալ տըր:

Իւչիւնճիւ դա'իտէ. Նէ թէմսիլլէր, նէ տէ սա'իր մէճաղլար Գիթապ Ե Մուգատտէստէ թա'լիմաթընըն իլք եախօտ պիրիճիք մէնպա'լ 'ատտ օլունմալըպ, անճագ աղիլէրին վասըլթալլէ թա'լիմաթ Ե մուսատտագա տահա զիյատէ վաղըճ եա սապիթ օլա պիլիլլէրինտէն, իլք վէ պիրիճիք մէնպա'լտան կիպի թէմսիլլէրտէն վէ մէճաղլարտան պիր կէօնէ թա'լիմաթ Ե տիլիլլէ վէ բուհանիլլէ իսթիլիթաճ էթմէմիլ ասլա ճա'իլ տէյիլ տիր:

Գիթապ Ե Մուգատտէստէ Էպի միւֆէսիլլէրինտէն պա'լըլարը էլլէրինտէ ճիչ պիր սէնէտ ի մա'գուլ օլմատըրը հալ-

տէ, Նահապետ քէթիկոստ թէմնիկնտէն շէյթանն 'խեւա-
նը հիքեայէտինն իսթինթաճէ, շէյթան Ալլահն գուլարը
արասընտա պիրինճի օլուպ 'իզլէթինտէն տիւշտիւքտէն սօնկ-
բա սա'իր մէլէքլէրի անլէրէ տահա խաֆիֆ վէ տահա գօլայ
խըտմէթ վա'տըյլէ քէնտինէ Տէմէֆքեար օլմադա ճէլպ էթ-
տի տէրլէր: Օն պարբրէ թէմնիկնտէ անլէրին պէշինին 'ա-
գիլէ վէ պէշինին սէֆիճէ օլմասը քէյֆիկէթինտէն իթիգա-
տաթ ք մէսհիկէյէ դահպ օլմալարն ետըսընն նիհայէթ
խէլաս վէ օլ պիր ետըսընն Տէլաք օլմադընը իսթինթաճ
էտէմէտիկիմիզ կիպի, Ղա'իպ օլան գօյուն թէմնիկնտէ եիւզ
գօյունտան եալընը պիրիսի եօլը շաշըմըշ տէնիլմէսինտէն,
եախօտ Տիրէճմ թէմնիկնտէ օն տիրէմտէն եալընը պի-
րիսի դա'իպ օլմասընտան՝ ատէմլէրին եիւզտէ տօգանն տօ-
գուզը եախօտ օնտա տօգուզը խէլաս պուլաճաղընը տախի
իսթինթաճ էտէմէլիզ. զիրա պուլ խուսուսլարտան հիճ պի-
րիսի պիր թա'լիմաթա էտա օլմազ:

Պու իքի գա'իտէլէր պուլնտան էվլէլէքի պապտա զիքը օ-
լունան մէպտէլէրտէն եա'նի ֆիթապ ք Մուգատտէսին հէր
հանկը սէօգիւ օլուքսա օլուն, անը եինէ ֆիթապ ք Մու-
գատտէստէ մէվճուտ վէ սուրէթ ի աշիքեարէտէ իզաճ օլուն-
մըշ իթիգատաթ ք տինիյէ ի էասսիյէ մուճէպինճէ թէֆ-
սիր էթմէք վէ անկաշըլմասը միւշքիլ սէօգլէրին մա'նասընը
իզաճ ու պէյան իչիւն տախի պաշգա վազըճ այէթլէրէ միւ-
րաճա'աթ էյլէմէք լազըմ օլաղընը թա'լիմ էտէն մէպտէ-
լէրտէն նէշէթ էտէր:

Շէպիհիլէրէ վէ եա սըրըլարն 'ալամէթլէրինէ (սահիֆէ 146)
վէ շէպիհի 'ամէլիյաթա տա'իր օլան սէօգլէր տախի թէշ-
պիհիթաճ նէվլնտէն օլաղընտան, անլէր տախի մէճաղարըն
թէֆսիրի հագգընտա պալատէ կէօսթէրիլէն գա'իտէ մուճէ-
պինճէ թէֆսիր օլունմալը տըր:

Մէճաղարը վէ թէմնիկլէրի թէֆսիր էթմէք իչիւն օլան
գա'իտէլէր ֆիթապ ք Մուգատտէսին հիքեայէ գապիլինտէն
օլան ֆըգրալարընը տախի թէֆսիր էթմէքտէ պիզէ մուլմէ-
նէթ էտէրլէր: Եէհուտի գալմընն Ալլահ իլէ օլան 'ալա-
գասը շիմաիքի քիլիսէ ի մէսիհիյէնին վէ հէր պիր խրիսթի-

յանըն հէման օ Ալլահ իլէ օլան 'ալագասը իլէ պիր տիր:
Եէհուտի գալմընն Մըսըրտա տիւշար օլաղը մուգայագա,
Մուսա վասըթասըյլէ անլէրին նէճաթը, պէրրիյէտէ սէր-
ուէրի տօլաշմալարը վէ ֆէն'ան տիյարընա տուխուլլէրի կիպի
խուսուսլարն խրիսթիյանլարն կէչիտիքլէրի 'եօմրտէ պաշլա-
րնա կէլէն վազը'ալար իլէ միւնասէպէթ ու միւշաճէպէթլէրի
վար տըր: Խարայէլիլէր պիլիմ թաճթ ք խտարէսինտէ եաշա-
տըղմըզ կիպի պիր հիւքիւմէթին թաճթ ք խտարէսինտէ եա-
շատըգտան վէ թըպըզ պիլիմ թաշղըմաթմըգա միւշապիհ
թաշղըմաթլէ խտարէ օլունտըգտան մա'տա անլէրին հիքեա-
յէսինտէ օլան վազը'ալար քիլիսէ ի մէսիհիյէնին հիքեա-
յէսինին մա'նալը միսալլէրի խիլիլէր: Բօմ. 15. 4: 1 Գօր.
10. 1—11. Խպր. 4: 1 Պեա. 2. 9, 10:

Եէհուտիլէրին վէ անլէրին էթրաֆընտա միւթէվաթթըն
օլան միլլէթլէրին արասընտաքի 'ալագա տախի քիլիսէ ի մէ-
սիհիյէ վէ անըն տիւշմէնլէրի սրասընտա օլան 'ալագայա
միւշապիհ տիր: Սատուճ էհայիսինն վէ իսմա'էլին, վէ
Մըսըր իլէ Պապէլ հիւքիւմէթլէրինին Ալլահն գալմը իլէ օ-
լան մուլմէլէսի, խրիսթիյանլէրին միւտտէթ ի 'եօմրլէրինտէ
վուգուճ պուլան օ կիպի վուգուլաթը 'արըզ ու իման էտէր:
Ղալ. 4. 23: Վահ. 14. 8: 'Ա.Տա ք 'Աթիգէ թէպա'իյէթ
էտէն գալմ՝ վէ անըն այլին ու 'ատէթի իլէ 'իպատէթ ի
ըուհանիյէսի պիրէր շէպիհիլէր իտի: Պիւթիւն խտարէ ի 'Ա-
թիգէ կէլէճէք նիմէթլէրին տալ սուրէթի եա ճէվճէրի օլ-
մալըզ, անճագ անլէրին կէօլիէսի իտի. զիրա տալ սուրէթ
վէ ճէվճէք ֆրիստոս իտի. Խպր. 9. 11, 23, 24: 10. 4:
Պէշլէճէ նէվ՝ ի պէշլէրին խիլղաթընտան պէրու լտէն գա-
թի՝ պիր սիլիլէ ի միւթէշապիհ տէվաճ էթմիշ օլուպ հէր
պիր միւշապէհէթ պիր հագգիլաթ ք մուհիմմէյի հալի օլա-
րագ ծիւմլէսի տէ ֆրիստոս խրաթէթ վէ վէզայիֆինն եա
անըն գալմընն ուղղալաճաղարը թէճրիպլէրի 'արըզ ու պէ-
յան էտէրլէր: Ավղուսթինօսըն չօք սէնէլէր մուգատտէմ
պուլուրաղը իւզրէ 'Ա.Տա ք 'Աթիգէ 'Ա.Տա ք ճէտիտին գա-
փալըսը վէ 'Ա.Տա ք ճէտիտ 'Ա.Տա ք 'Աթիգէն աչըզը տըր:
Հէֆ պու էօրնէքլէրի վէ Եէհուտիլէրին պիւթիւն հիքեայէ-

լէրինի թէֆսիր էթմէք, եա'նի անլէրին մա'նա ի բուհանի-
լէրինի իղահ էթմէք իչիւն ասըլ թէմսիլլէրի վէ մէճաղա-
լը թէֆսիր էթմէք իչիւն իսթի'մալ էթտիյիմիզ գա'իտէ-
լէրի իսթի'մալ էտէրիզ, Հիքեայէնին եա էօրնէյին մա'նա ի
'ուսմուսիսին եա պէյան էթտիյի հազիգաթը թէֆթիլլէ
ջօզ խուսուսի նօզթալարտա էհէմիլլէթ արար իսէք տէ,
ճիւմլէսինէ պիր տէրէճէ էհէմիլլէթ վէրմէմիզ իճապ էթ-
մէզ վէ տիգգաթ օլունմալը տըր քի հէր պիր ֆըզրանըն
թէֆսիրի պիւթիւն թէմսիլլին եա մէճաղըն մագսէտինէ վէ
Քիթապ ք Մուգատտէսին սա'իր ֆըզրալարընտա վաղըհէն
պէյան օլունան թա'լիմաթա միւթապըզ օլուն :

Պու գա'իտէլէրին իսթի'մալի խուսուսընտա միւլհէմ' միւ-
լէլիֆլէր պա'ղը խրիսթիյան միւլհէսսիրլէրին եախտըր կի-
պի պիր մա'նա ի բուհանինին իսպաթը իչիւն Քիթապ ք Մու-
գատտէստէ միւնտէրիճ վուգուլաթ ք թարիսիյէյէ ասըլ
խալէլ կէթիւրմէտիլլէրի կիպի, Եէհուսիլլէր միսիլլիւ տախի
լուղէթլէրտէն խաֆի մա'նալար չըգարմաղա չալըշմայըպ, եա-
լընըլ հէր պիր սէօղիւն դօլայ, թապի'ի վէ Քիթապ ք Մու-
գատտէսէ միւթապըզ օլան մա'նառըն իղհարա զայրթէթ է-
տէրէք, սա'իր շէյլէրի թէրըլէ 'ամէլի եա սուրէթ ի բուհա-
նիյէտէ էհէմիլլէթլի օլան թէֆսիրլէրլէ իթիֆա էտէրլէր :
'իպր . 5 . 41 : 9 . 5 : իսթիշատ թարիգիլլէ 'Ահտ ք 'Ա-
թիգտէն 'Ահտ ք ճէտիտէ ալընան վէ եա 'Ահտ ք 'Աթիգի
թէֆսիր էտէն պլէթլէրի թէֆթիլլէր էթտիյիմիզտէ անլէր եա
Էֆէնտիսիլլին զաթընա միւթա'ալլիզ հիքեայէյի, եա շէֆա-
'աթճըլըզ վաղիֆէսինի վէ մէլէթլէթիւնիւն բուհանիյէթիւնի
վէ եա քիլիսէսինին հալ ք միւսթաագպէլլինի պէյան իչիւն ի-
րատ եախիլթիլլէրի աշիքեար օլուն :

Պա'ղը միւլհէսսիրլէրին վաղըհ խուսուսլարտա կիզլի մա'-
նալար, եա մէճաղի մա'նալար պուլմագ էմէլլիլէր էթտիլլէրի
պիր գա'չ գուսուրը Քիթապ ք Մուգատտէսի միւթալա'ա է-
տէնլէրին իհթիրաղ էթմէլլէրի իչիւն պուրատա գիքը էթմէք
ֆա'իտէտէն խալի տէյիլ տիր :

Է'սքի քիլիսէ 'ուլէմասընտան պա'ղըրը թէք . 4 . 1 տէ 'իսալգ
էյլէտի' թէրէճէմէ օլունան 'իպրանիճէ լուղէթտէ' ֆէտէր ,

Օղուլ վէ Բուհ լուղէթլէրինին իւք հարֆլարըն պուլարագ ա-
նըլէ Էգանիմ' ի Սէլատէ թա'լիմինի իսպաթ էթմէք իսթիլլէր
խալի, Քէզալլը պլէթ ի մէզքիւրէտէ -լէֆ հարֆընըն ալթը
տէֆ'ա պուլունմասը վէ օլ հարֆըն իւղէրինէ իքի նօզթա գօ-
նըլտըգտա 1,000 կէօսթէրմէսի քէյֆիլլէթինտէն տախի տիւն-
եանըն ալթը պին սէնէ տէվամ' էտէճէյի իսթիլլարաճ էտիլ-
միշ վէ պու զանն տախի պիր հազիգաթ կիպի արալարըն-
տա գապուլ օլունմըշ խալի : Պու վէճհէ Պարնապատա խնատ
օլունան էսքի վէ սախթէ պիր թահրիրաթտա Եունանիճէ I ,
II , T հարֆլար Յիսուսը վէ անըն խալընը պէյան էթտիլլինէ
վէ օլ հարֆլարըն կէօսթէրիլլէրի 'ատէտլըր ճէմ'ան (I=10 ,
II=8 վէ T=300) 318 է պալիղ օլտըղըն նազարէն Ապրա-
համըն 318 ատէմ' խիթան էթմէսի (Թէք . 14 . 14 վէ 17 .
27) Յիսուսըն վէ անըն խալընըն մէճաղի նիշանը իտի տէ-
յիւ խալի'ա օլունմըշ տըր : Պարնապատըն մէզքիւր թահրի-
րաթընտա Մուսանըն " Հայվանաթտան հէր պիր չաթալ վէ
եարըզ թըրնագլը օլուպ կէվիշ կէթիլլէրինի եէյէսինիզ" (Լալ-
11 . 3) տէյիւ պուլուրտըրը քէլամ' կէվիշ կէթիլլէրին էվա-
միր ի իլահիյէ իւղէրինէ թէֆէքքիւր էտէնի, Եարըզ թըր-
նագլը տախի պու տիւննատա եաշայան վէ տիլթիլլէր իչիւն
տախի իւմիտի օլանը պէյան էտէր տէյիւ թէֆսիր օլունմըշ
տըր : Յուստինոսըն գալլինճէ Եա'գուպըն կիւրէշմէսի Էֆէն-
տիմիլլին պիր շէպիհի օլուպ անըն ուլլուգ պաշըսընըն եէրին-
տէն չըգմասը (Թէք . 32 . 25) տախի Քրիստոսըն ճէֆա վէ
Օյիւլմիւնիւ կէօսթէրիլլէր իմիշ, Թէրթուլիանօսըն գալլինճէ
տախի տու'ա ի Բապպանիտէ " Սէմա" վէ "Չէմին" լուղէթ-
լէրիլլէ (Մաթ . 6 . 40) ինսանըն ճէսէտի վէ բուհը իմա օլու-
նուր : Քըլէմէսին զիւ'միւնճէ Էֆէնտիմիլլին ճէմա'աթը իթ-
'ամ էթտիլլէր պէշ էքմէք (Եուհ . 6 . 9) ինսանըն հալատը
խամնէսինի պէյան էտէր : Կիւրիղ նամ' միւլէլլիֆ մէզքիւր
հիքեայէտէ զիքը օլունան պէշ էքմէք Մուսանըն պէշ քի-
թապլարըն վէ եինէ օրատա զիքը օլունան իքի պալըզ տա-
խի թա'իֆէլլէրին տէրեասընտա վիւճուտէ կէլէն ֆէլէֆէ ի
Եունանիլլէր իմա էտէր զանընտա պուլունուլթ :

Եինէ մէզքիւր միւլէլլիֆ քեահին ի ա'գամըն պէնտէսի օլան

Մալխոսըն Եւհոստիւրէրին պիր շէպիհի իտիյնի ֆարզէ ,
տնիւրի եւքտիկէրի իլէ թէհասարպա դոյարադ . " Պետրոս Մալ-
խոսըն սաղ գուլաղընը քեսէրէք այրըտըղը կիպի Եւհոստի-
ւր տախի գուլվիէ ի սամի'ատան մահրուժ էտիւրէրէք , տա-
'իմա մու'աննիտ վէ իթա'աթսըղ գալաճադլար" տէմիշ տիր ։
Աթանաս Մաթ . 5 . 29 այէթին թէֆտիրինտէ ճէսէտ քիլի-
սէյի , կէօղ վէ էլ էփիսգօփօսլար իլէ շէմմասլարը իմա է-
տէր վէ անլէր քիլիսէյէ պիր զարար իրաս էթտիքլէրի հալ-
տէ մու'թլադա գաթ' օլունուս տէֆ' էտիլմէլի տիրէր տէ-
յիւ պոլյուրուր ։ Հիլարիոնըն զաննընճա Մաթ . 6 . 26—30
այէթլէրտէ զիքր օլունան հալա գուլարը երլաճ ք խէպիսէ-
յի վէ դամպադլար երվաճ ք թալլիպէյի վէ սահրա օթը
թա'իֆէլէրի , հէմ Զէպէտի օղուլարընը վալիտէսի շէրի-
աթը վէ օղուլարը միւ'մին Եւհոստիւրէրի իմա էտէր իմիշ .

Պու կիպի թէֆտիրէր էսքի միւ'թէստիրէրճէ միւ'թէպէր ի-
տի , Անլէր Քիթապ ք Մուգատտէսին պիր թա'պիրինին մա-
նա ի զահրի վէ թարիխսինի մուհիմմ 'ատտ էթմէտիքտէն
մա'տա , պիւթիւն պիւթիւն զայր ի սահիհ տախի 'ատտ է-
տէրէր իտի . զիրա օլ վադթըն 'ուլմասընճա եալընըղ էս-
րար վէ եա մէճաղ նէվ'ինտէն օլան իֆատէլէր գապուլէ շա-
յան 'ատտ օլունուր իտի ։ Պու էճլտէն Որոգինէսին իտտի'ա-
սընճա խիլաթըն վէ Լուլթըն քէնտի գըղլարընը լէքէտար
էթմէսինին վէ Ապրահամըն իքի զէվճէսինին վէ Նա'գուպըն
Լիա վէ Բահէլ իլէ 'ադտ ք իպիլվաճ էթմէսինին հիքէայէ-
լէրի պիրէր մէճաղ տըր ։ Լիքի քիլիսէտէ գապուլ օլունմըշ
օլան պու կիպի թէֆտիրէր տիւրիւ տիւրիւ Ֆըրգալարըն
զուհոլըրնէ մէյտան վէրմիշ իտի ։ Պու Ֆըրգալարըն ճիւմլէ-
սի տէ Քիթապ ք Մուգատտէսին քէլամլարընը պալատէ պե-
յան օլունարըղ վէճհէ իսթէտիքլէրի կիպի թէֆտիր էտէրէք
քէնտի թա'լիմաթ ու զէհասլարընը թասարգէ ճէհտ ու
զայրէթ էտէրէր իտի ։ Վէ պու հալ օլ տէրէճէ իլէրլէտի
քի Քիթապ ք Մուգատտէսին մա'նա ի լուղիլիսի վէ հալի
պուրլունարըղ մա'նէվի վէ բուհանի նասիհաթլար սարֆ ք նա-
զար եա բէտտ օլունարլար ։ Մէսէլա պա'ղըլար վաֆթիղ է-
տիճի Եուհոստիւր իսմինտէ պիր շախս եօգ իտի , ֆադաթ

Եուհոստիւր Քիթապտտէսին մուգատտէմ զուհոլ էտէն Եւ-
հոստի փէյղամպէր զիւմիէսինին մէճմու'ինտէն քինայէ տիր .
քէզալիք Պէյթլէհէմ խանը վէ եէմիք հիքէայէտի տախի
թէ'սիրաթ ք իլահիյէնին պու տիւննայա կիրմէսինի թասպիր
էտէն պիր թէմսիլ տիր տէմիշլէր ։ Քէզալիք խիլաթըն եէ-
տի կիւնլէրի Ալլահըն իլէրինին քէմալընը , սուլար իւղէրին-
տէ Բուհոլլահըն հարէքէթի տախի խրիսթիյան վաֆթիղի-
նի իմա էտէն մէճաղի սէօղլէր օլուպ վուգուլաթ ք թարիխի-
յէտէն տէյիլ տիր տէյիւ զանն էտէրլէր ։ Հադիղի էհլ ի
թադվա օլանլար պու թէֆտիրէր ույաուրմա նազարըլէ
պադըպ անլէրի պի էսաս վէ զայր ի մա'գուլ թէխսլիլա-
թըն սէմէրէսի տէյիւ բէտտ էտէրլէր ։

ՕՆԻԻՉԻԻՆՃԻԻ ՊԱՊ

Իիպարաթ ք փէյղա'պէրանէյէ իէֆէր իէնն պա'ղը
ֆա'իտէլէր

Քիթապ ք Մուգատտէսի թէֆտիր իլիւն օն պիրինճի պապ-
տա կէօսթէրիլէն գալա'իտ ի քիւլիյէ , քէզալիք Քիթապ ք
Մուգատտէսին թէմսիլաթ ու իսթի'արաթընը թէֆտիր իլիւն
էվլէլիքի պապտա իշար օլունան գալա'իտ ի խուսուսիյէ մու-
հարէրաթ ք փէյղամպէրանէյի անկլամադ արգուսընտա պու-
լունանլարա քէաֆի տէրէճէտէ մու'ալէնէթ էտէր իսէ տէ
մուհարէրաթ ք փէյղամպէրանէյին պա'ղը խուսուսի մէզիյ-
յէթլէրի օլուպ անլէրի այրըճա զիքրլէ հալի օլարգլարը մէ-
զիլլէթլէրէ նազարէն իիպարաթ ք փէյղամպէրանէյի թէֆտիր
իլիւն պա'ղը խուսուսի գա'իտէլէր կէօսթէրմէք իճապ էտէր ։
'Ահտ ք 'Աթիգտէ փէյղամպէրլէրէ պա'ղէն Պասիր (Միւլ .
9 . 9) տէնիլմիշ տիր ։ Քէզալիք փէյղամպէրլէրէ Ալլահ թա-
րաֆընտան էտիլէն թէպիղաթ իլիւն " Վահի " տէնիլմիշ

տեր, 2 Թեմ. 9. 29, 'Օպատ. 1. Նահ. 1. 1 : Պու. 'Ինստան-
լարտան եւ իսմէրտէն փէյղամպերիք մէղկյէթինի վէ մու-
հարրերաթ ք փէյղամպերանէնին մահկյէթինի էյրէնիթիգ :
Նիւքսէք պիր եէրտէ տուրան առէմ' էնկինտէրիլէրին կէ-
ռէմէյէճէյի եէրլէրի եա'նի ուզագտա օլան տաղլարըն թէփէ-
լէրինի կէօրտիւլիւ կիպի "Պասիր" եա'նի փէյղամպեր տախի
ճէնապ ք Հազգըն վէրտիլի գուվլէթլէ սա'իրլէրին պուլուն-
տըղլարը մէվգի'տէն տահա եիւքսէք պիր մէվգի'տէ պուլուն-
հարագ հայիլ օլտըղը գուվլէ ի պասիրէթ վասթթասըյլէ ի-
լէրիտէ եիւքսէք տաղլարըն թէփէլէրի կիպի գուհուր էտէ-
ճէք օլան 'աղիմ' վազը'ալարը կէօրիւր վէ պա'ղէն անլէրի
քէնտի էօնիւնտէ հազըր վէ կէօղլէրի էօնիւնտէ իծրա օլուն-
մըշ վազը'ալար կիպի պուլուպ հէքեայէ էտէր : Պէշլէճէ Ի-
շա'եա փէյղամպեր (Իշա' 9. 6) 700 սէնէ դատար սօնկրա
տիւննայա կէլէճէք օլան Քրիստոս հազգընտա վահկյէ սէյ-
լէյէրէք անըն թէվլէլիւտիւնիւ վուգու' պուլմըշ կիպի
հազլ էտիպ "Պիղէ պիր չօճուգ տօղտու, պիղէ պիր օղու-
վէրիլտի" տէր : Պու. վահէին Քրիստոսա միւթա'ալլիք օլտը-
ղը փէյղամպերին պու. քէլամտա "Աճիպ, Միւշիւր, Ալլահ
իւլ Գատիր, Լպէտի ֆէտէր, Սէլամէթ Բէ'իսի" իսմէրէրինի
անա վէրմէօնտէն աշիքեար տըր : Քէզալիք պապ 53 տէ
Քրիստոսըն չէքտիլի հազարէթի, էզա ու ճէֆայը վէ էօլիւ-
միւնիւ խապէր վէրտիլի սըրատա սիղէ ի մաղի իսթի'մալ է-
տէրէք "Օ իսէ 'իսեանլարըմըղ իչիւն եարալանտը, կիւնահ-
լարըմըղ իչիւն տարպ օլունտու. սէլամէթիմիլ իչիւն օ թէ'-
տիպ օլունտու. վէ անըն պէրէլէրիլէ պիլ շիֆա պուլտըգ :
Թէ'ատտի կէօրտիւ վէ ճէֆայա օղրատը, լաքին աղղընը աչ-
մատը. պօղալանմաղա կէօթիւրիւլէն դօլուն կիպի, վէ
գըրգընլարը էօնիւնտէ սիւքիւթ էտէն դօլուն կիպի աղղընը
աչմատը : Միհնէթ վէ հիւքմ' իլէ գալտըրըլտը. վէ անըն
նէպլինի քիմ' պէյան էտէճէք տիր. զիրա օ հայաթտա օ-
լանլարըն տիյարընտան գաթ' օլունտու. գալմըմըն 'իսեանը
իչիւն եարալանտը" տէյիւ պուլուրուր : Իշա'. 53. 5, 7, 8 :
Պիրտէ եիւքսէք պիր տաղըն թէփէսինտէ տուրանըն կէօ-
լէրինէ ուզագտա օլան չէյլէր եա'նի միւթթէլիֆ տաղլարըն

թէփէլէրի, արալարընտա փէք չօգ ֆասիլէ վար իքէն եինէ
եէքտիկէրինէ մութթասըլ եաթատ չօգ եազըն կէօղիւքէ-
րէք, պագան առէմ' պու տաղլարըն արասընտաքի վասի' օ-
վա վէ վատիլէրի կէօրմէյիպ կէօղիւնիւ պիր տաղըն թէ-
փէսինտէն անիտէ օլ պիր տաղըն իւզէրինէ կէօրտիւ պիւ-
տիլի կիպի, պիր փէյղամպերին պասիրէթ կէօղիւ տախի
արալարը պիր չօգ զէմանլէրլէ ոյրըմըշ օլան վազը'ալա-
րը տէֆ'աթէն կէօրիւր վէ անլէրին արասընտա կէչէն զէ-
մանը իմա էթմէքսիլին անլէրի միւթէմատիէն եէքտիկէրի
արագսը սըրա կէչէն, պա'ղէն տախի եէքտիկէրի իլէ գա-
րըմըշ կիպի հազլ էտէր : Մէսէլա Իր. պապ 50 վէ 51 տէ
Պասլէլին իլք տէֆ'ա իսթիլա էտիլմէսի վէ անըն քիւլիլէն
խարապը եէքտիկէրինի թէ'ազուպ էտէն վազը'ալար կիպի
եէքտիկէրինէ ըապթ օլունմըշ իսէ տէ, օլ մէշուր շէհրի
ճարտիլէրին իսթիլա էթմէսինտէն անըն սօն խարապիլէթի-
նէտէք պին սէնէ գատար պիր միւլտաթ վար տըր : Իշա'.
պապ 10 վէ 11 տէ Եհհուտիլէրին Աշուրիլէր պօլընտըղընտան
խէլասը Մէսիհին էլիլլէ իծրա օլունաճագ բուհանի խէլաս ի-
լէ ըապթ օլունմըշ տըր : Քէզալիք Միսա, Հօշա', Հէզգիւլ
վէ Լքէմիա պու իքի վազը'այը պիրի պիրլէրինէ մէրպուլթ կի-
պի կէօթէրիլէր իսէ տէ, պուլարա Մէսիհին ճիհէթ ի թէ-
'ալլուգը օլտըղընը իֆատէ էթմէզլէր : Եհհուտիլէրին էսա-
րէթիւնտէն սօնկրա գուհուր էտէն Զաքարեա փէյղամպեր քի-
լիսէնին չօգ զէման սօնկրա հա'իլ օլաճաղը բուհանի խէլասը
խաքէնտէր ի Բուսի վէ Մագէտօնիարըլար էյամընտա Եհհու-
տիլէրին պիր աղ վազըթ հա'իլ օլտըղլարը խէլաս իլէ պիր-
լիքտէ կէօրիւր : Մէսիհին թէվաղուր վէ անըն ճէլալը հազ-
գընտա օլան վահիլէրտէ պու իքի խուսուպար եէքտիկէրինէ
մէրպուլթ կէօթէրիլիլլէր վէ Քրիստոսըն թահգիր ու գաթլ
էտիլմէսի վէ մէլէքիւթիւնիւն թահգիրիլլէ ճէլալէ հա'իլ օլ-
մասը արասընտա էփէյի վազըթ կէչէճէյինէ տա'իր հէման
հիլ պիր իմա էօգ տըր :

Իֆէնտիլիլ տախի Մաթ. պապ 24 տէ զիքը օլունան գապլ
էլ վուգու' ինպարաթընտա Եհրուշալիմին խարապիլէթինի
վէ բուգ ի ճէզայը եէքտիկէրի իլէ ըապթ օլունմըշ վազը'ա-

լար կիպի գեբը էթմիշ տիր։ Վաղբ'ա Երեւոյնալիսին խարա-
պիւթի խառնուածն պիւր գիւրտէթի 'ատտ օլունմալը տըր,
վէ պու գիւրտէթէ Եէհուտի միլլէթի Ալլահա գարըր էօ-
թէտէն պէրու էթտիքէրի 'իսեան վէ կէօթէրտիքէրի 'ի-
նատ վէ նիհայէթ Կէօհի ըտտ էթմէքէ իպրազ էթտիք-
էրի ֆէսատ իչիւն միւնաղաթ օլունուպ, էհլի թազվա օ-
լանլար տախի հիմայէ էտիլէճէքէրի իտի։ Լամի պու գիւր-
տէթ շէրիլէրի թէքտիւր վէ սալիհէրի քէնտի սէմալի մէլէ-
քիւթիւնէ գապուէ էթմէք միւնաղաթի վիւթիւն նէվ' ի
պէշէրէ հիւքմ' էյլէմէք իչիւն տիւնեանըն տիւրընտա վէ սօն
տէֆ'ա օլարագ Գրիտտոնըն զուհուրըն պիւր նէվ' շէպիհի
'ատտ օլունա պիւրի։ Պու էքի վաղբ'անըն վուգուէնտան էվ-
վէլ զուհուր էտէճէք 'ալամէթլէր վէ պիւրիքտէ ճէրէյան է-
տէն հալ ու քէյֆիլէթլէր եէքտիլէրինէ միւնաղաթ օլունըն-
տան Էֆէնտիմիլ պու էքի վաղբ'այըր եա'նի Եէհուտիլէրին
փայլթաթիւնըն խարապիւթի իլէ բուզ ի ճէզայը, պիւրի
պիւրիտէն այըրան ուզուն միւնտէթի իմա էթմէյրէք, գա-
րըրը պիւր հայտէ գեբը էտիւր։ Վաղբ'ա Էֆէնտիմիլին
մաղաթի միւնաղաթ պէլէ վուգուէ պուրաճագ մէզքիւր վա-
ղբ'ալարըն վաղթընը իֆատէ էթմէք օլունայըպ, ահաճագ էվվէլ-
տէն քէնտի շայիւրտիլէրինէ օլ վաղբ'ալարըն հէր հայտէ վու-
գուէ պուրաճագընը պիւրտիւրմէք իտի։ Վէ շիւպհէսիլ միւնմի-
լէրին տա'իմա ույանըք վէ միւնհէյա պուրաճագընը իչիւն
անլէրին վաղթ ու տա'իմալըն պէյան էթմէտի։ պու սէպէպ-
տէն մէյքիւր պապըն 36 ընճը այէթիտէ վաղըհ սուրէթտէ
"Ամա օլ կիւն վէ տա'իմա հագգընտա եալընը ֆէտէրտէն
մա'տա պիւր քիմէնին, վէ հաթթա սէմալաթտա օլան մէլա-
'էքէնին տախի մա'իւմաթըր եօգ տըր" տէյիւ պուրաճագըն։
Մար. 13. 32 տէ "Օղըն տախի մա'իւմաթըր եօգ տըր" քէ-
լամը 'իլամլէ օլունմըլ տըր քի շիւպհէսիլ օլ քէլամլէ Օղըն
տախի օ վաղթը պիւրմէտիլի սնկալըլըր վէ պիւրտէն 'ալէյհ
Ալլահ օ վաղթըր տաթիլէրէ պիւրտիւրմէք իսթէմէմիշ տիր։ Օ-
ղուէ Ալլահ օլունալէ հէր շէյէ 'այիմ' իտի, Լաքին ինսան օլունա-
լէ եալընը ֆէտէր թարաֆընտան քէնտիսինէ թէպիլ օլուն-
ան, քէնտիսինին տախի ինսանլարա թէպիլ վէ մուր օլ

տըր շէյլէրի պիւրի իտի։ Միւնաղաթ պէլէ վուգուէ պուրա-
ճագ պիւր վաղբ'անըն թամմ վաղթընը խապէր վէրմէք, խու-
սուսա մա'իւմաթ վէրմէնի ճալիպ ի մաղաթաթ օլա պիւրիլի
թաղաթիւրէ լուզումըր եէրէ տըր թէպիլ Էթմէք տաթմէ-
րին տա'իմա տիւրէթ իչիւն հաղըր վէ միւնհէյա պուրաճագ-
լարըն մանի' օլունաղընտան օ միւրիլի վաղբ'ալարըն վաղ-
թը թա'իւն էտիլմէմիշ տիր։ Պէյլէ պիւր գօրգու օլունտըր
հայտէ Ալլահ պա'ղէն վաղբ'ալարըն թամմ վաղթընը փէյ-
ղամպէրլէրէ պէյան էտէր, անլէր տախի օլ շէյլէրի գեբը է-
տէրլէր իտի, մէսէլա Ապրահամըն տօլալմալը վէ Մըսրտա
անըն զիւրիլիլէրին միւնաղաթէն իզամէթլէրի (Թէք. 15.
13) Էֆրայիմ' սըպլէնըն գըրըլմալը (Խշա' 7. 8) վէ Պապէլ
էսարէթի (Լը. 29. 10) կիպի վաղբ'ալարըն վաղթը խապէր
վէրիլմիշ իտի։ Լաքին էքսէրիլէ վաղբ'ալարըն զէման ը վու-
գուէ հագգընտա Պէտրոս բէսուլըն գեբը Էթմէրի իւզրէ փէյ-
ղամպէրլէրին մա'իւմաթըր եօգ իտի։ 1 Պէտ. 4. 10—12։

Քիթապ ը Մուգաթտէսին ինպարաթ ը փէյղամպէրանէյէ
տա'իւր օլան Ֆըգրալարընը խուսուսի պիւր մէզիլիլէթի տախի
անլէրտէ մէճալ ու իսթի'արէնին տէֆ'աթլէ իսթի'մալ օ-
լունմըլ օլմալ տըր։ Վաղբ'այի' ի միւնաղաթ պէլէ պա'ղէն տօղ-
րուտան տօղրույա պէյան էտիլմիշ, եա'նի վուգուէ պուրա-
ճագ վաղբ'ա սուրէթ ի վաղըհէտէ ագտէմէք իֆատէ օլուն-
մըլ տըր։ Ապրահամ "Թահգիք պիւլէսին քի նէպիլն քէն-
տիլէրինին օլմայան տիլարտա զարիպ օլունալ' անըն էհայիսի-
նէ քէօլէլէք էտէճէքլէր" (Թէք. 15. 13) տէնիլէն սէօլ պու
գապիլտէն տիր։ Լաքին էքսէրիլէ վահիլէր բույա կիպի օ-
լունալ անլէր վաղթալարըն վաղբ'այի' ի միւնաղաթ պէլէ մէճագէն
Պապիլին եա փէյղամպէրին կէօղիւ էօնիւնէ կէթիլիլիլէր-
Պէյլէճէ տէօրթ պէպիլէք միլլէթլէրին մէլիլէրինին աթ-
վար ը միւնաղաթ պէլէսի տէնիլտէն չըդան տէօրթ պէպիլէք
ճանալար, (Տան. 7. 3, 17) վէ Մատի, Ֆարսի վէ Եւանի-
լէրին սալթանաթընը թէվարիլի ի միւնաղաթ պէլէսի տախի
Գօլ վէ Թէքէ խայալաթըն (Տան. 8. 3, 5, 20, 21) Տանիլէ
իպրազ օլունմըլ տըր։ Պէյլէ բույալարըն իֆատէ
օլունան վաղբ'ալարըն թա'րիլի հալիլէ մէճագի օլուն

տէ, Քիթապը Մուգատտէստէ պուլունան վէ վահի նէվին տէն օլմայան իֆատէլէրտէ տախի մէճադ իսթիմալ օլուն մը տըր: Փէյլամպէրլէր Եէհուտի վէ վէրտիքլէր խապէրլէր տէ Եէհուտիլէր օլտըրընտան մէճադի թա'պիլէր 'ալ էլ 'ուսուլմ' Եէհուտի թէվարիխինն վազը'լարընտան վէ եա անլէրին 'իպատէթ ի բուհանիլէրինէ մախսուս օլան հալ ու քէյֆիլէթլէրտէն ալընմը տըր: Մէսէլա փէյլամպէրլէր Մէսիհին կէլմէսին վէ անըն մէլէքիւթ ի բուհանիլէրինէ գարարալմասըն խապէր վէրտիքլէր սըրատա Մէսիհի պիր մէլք կիպի զիքլէ, անը Եէհուտի մէլքլէրի արատընտա էն մէհուսը պիր մէլիլին մութթատըր օլտըրը կվաֆա մալիք կիպի կէսթէրէրէք, չօգ տէֆ'ա Տաուտ 'իւնվանընը անա վէրմիլէր տիր: Հօշ. 3. 5: Եր. 30. 9: Քէզալիք իտաւրէ ի 'աթիգէտէ էն 'ալի վէ միւքէմէլ շէյլէրին իսթլէրինի Մէսիհին 'ինայէթ ու ճէլալ մէլէքիւթիւնէ իթլադ էտէրլէր: Պու մէլէքիւթէ Եէրուշալիմ եա Սիօն թէսմիլէ օլունմը տըր (Իշա'. 62. 4, 6, 7: 60. 13—20, Ղալ. 4. 26—28, 'իպր. 12. 22, քէզալիք Իշա'. 60. 6, 7: 66. 23 է միւրամա'լթ օլունա): Մէսիհին տէվր ի ճէլալի Տաուտըն վէ Սիւլէյմանըն զէմանը իգպալարընա թէշպիհ էտիլմիշ տիր (Չաք. 3. 40: 3 Միւլ. 4. 25), քէզալիք պէնի Խորայիլին տիւշմէնլէրինէ նասըլ թա'իֆէ իթլադ օլունտուս իսէ, Մէսիհին մէլէքիւթիւնէ տիւշմէն օլանլարա տախի թա'իֆէ իթլադ օլունտըրը կիպի, օ 'ասըլարտա Եէհուտիլէր իլէ խուսուսի 'ատալթէթլէրի պուլունան գուվթէթլի միլթէթլէրին իսթլէրիլէ տախի եատ օլունուր, եա'նի Մէսիհին մէլէքիւթիւնէն տիւշմէնլէրինէ Մուապ (Իշա'. 25. 40), Ետամ (Իշա'. 63. 4: 'Ամոս 9. 12) վէ Մաճուճ (Հէզ. 38. 2) իսթլէրի վէրիլիր: Պու միլթէթլէրտէն վէ շէհրէրտէն էքսէրի հազգընտա խուսուսի իխպարաթը քէլէրալմպէրանէ վար իսէ տէ, եօգարտաքի պէթլէրտէ վէ սա'իր չօգ եէրլէրտէ պու իսթլէր իսթ ի խասս կիպի տէյիլ անճադ իսթ ի ճինս կիպի վէ եա. խօտ թէշպիհ գապիլինտէն օլտադ գուլլանըլմը տըր: Սօն կիւնլէրտէ Ալլահ Մուապըն վէ 'Եյլամըն էտիլլէրինի կէրի կէթիլէրէճէք (Եր. 48. 47, 49. 39) աէյիւ վարիտ օլան վա-

հիլէրտէ Քրիստոսըն մէլէքիւթիւնէն տիւշմէնլէրի քէնտի 'ատալթէթլէրինի թէրքլէ Ալլահ իլէ սուլճ օլաճադլար տէնիլէճէք եէրտէ Մուապ վէ 'Եյլամ իսթլէրի թէշպիհ թարիգիլէ տիւշմէն եէրինէ եա'նի իսթ ի ճինս կիպի գուլլանըլմը տըր: Փէյլամպէրլէր Մէսիհին խըտմէթին տախի պիր փէյլամպէր եա քէսահին խըտմէթի կիպի թա'րիֆ էտէրէք անըն հազգընտա 'ալի թաասալվուրաթը պէյան էթմէք իչիւն փէյլամպէրլէր եա քէսահիլիք խըտմէթլէրինտէն ալընան թա' պիլլէր վէ եա թէշպիհլէրլէր սէյլլէրլէր: Մէզ. 110. 4, 2աք. 6. 13, Եօէլ փէյլամպէր քէնտի լիսանընը Եէհուտիլէրին թէֆէքիւրաթը տիւշմէնլէրինէ ույաուարադ Բուհ իւլ Գուտսըն նիւգուլինտէն հասըլ օլան սէմէրէյի թա'րիֆ էթաիլի սըրատա անը գապուլ էտէնլէրին 'Ահա ը 'Աթիգին իւլ ճինս վահիլլէրինէ եա'նի իլլամլէ սէյլլէմէք, քէնտիսինէ վահի կէլմէք վէ բույա կէօրմէք կիպի մէվիսպլէրինէ սուլթէթ ի միւքէմէլէտէ մալիք օլաճադլարընը պէյան էտիլլար: 2աքարեա ճիւլթէ միլթէթլէրին հազգ Ալլահ սէճտէ էթմէյէ կէլէճէքլէրինի 'Խայմէ պայրամընը թուլթմադ իչիւն չըգաճազլար' (2աք. 14. 16) սէօղիլլէ իզահ էտէր: Հօշա' վէ սա'իր փէյլամպէրլէր Ալլահ գալմընըն մուհապլէթ ու սա. տազաթը քէսամիլէսինի Պա'ալըն 'իպատէթլէրին քիւլլէյէն թէրք օլունաճաղըլլէ (Հօշ. 11. 4—8, Եր. 42. 16) իզահ էտէրլէր:

Փէյլամպէրլէր վազայի ի միւսթազպլէ հազգընտա սէյլլէտիքլէրի սըրատա եօգարտա պէյան օլունտըրը իւզլէ քէնտի թէվարիլի ի միլլէյէ վէ թէֆէքիւրաթը տիւշմէնլէրին վէ 'իպատաթը բուհանիլէրի իւզլէրինէ միւ'էսսէս մէճադ պիր լիսան իսթիմալ էթաիլլէրի պիւթիւն 'Ահա ը 'Աթիգտէ վէ 'Ահա ը ճէտիտտէ աշիքեար տըր:

Ապրահամա քէնտի զիւրրիլէթի սէմանըն երլարզլարը գատար թէքէսսիւր էտէճէյի, վէ ճիւլթէ միլլէթլէր անընլէ վէ զիւրրիլէթիլլէ միւպարէք զըլնաճաղը պէյան օլունմը իտի: Փալլուս բէսուլն գալլինճէ պու խապէրլէրին իլք ֆըզրասը Ապրահամըն 'աղիմ վէ բուհանի զիւրրիլէթիլլէ եա'նի Ապրահամըն իմանը իղլէրինտէ երւրիլլէրէ 'ա'իտ օլուպ (Բոմ.

4. 16, Ղալ. 3. 8, 9) վա՛տ ք մեզքիւրըն իբնճի ֆըգրասը տախի եա՛նի ճիւմէ միլլէթլէրին Ապրահամէ վէ անըն զիւր-րիյէթիյլէ միւզարէք գըլընմասը, թա՛իֆէլէրին Գրիստոս վասըթասըլլէ խէլասա նա՛իլ օլմալարըլլէ իթմամ՝ օլունմըշ տըր. վէ պունա պինա՛էն Էֆէնտիմիլ ճէսէտ ճիհէթիյլէ Ապրահամ զիւրիյէթի իտի, Ղալ. 3. 14, 16, 19:

Բէսուլլէր ճիւմէ թահրերաթլարընտա պու մէպտէ իւզրէ սէզլլէրլէր: Քրիստոսա իման էտէրէք անըն իլէ միւթթէհիտ օլանլար Ալլահըն Խարայէլի իսմիլլէ ետտ օլունարագ (Ղալ. 6. 16) Թէն ճիհէթիյլէ օլան Խարայէլտէն թէֆրիք էտիլիլլէր (1 Գոր. 10. 18). էսքի վա՛տլար քէնտիսինէ մախսուս օլան (Թէք. 22. 16, 17) հադիգի խիթան (Ֆիլիփ. 3. 3, Բոմ. 2. 28, 29) ճիւմէ միւմիլլէրէ ա՛իտ տիր. (Խպր. 6. 18—20) այլէթլէր Եէշ. 1. 5, Խպր. 13. 5, 6 վէ Հօշ. 1. 10, 2. 23, Բոմ. 9. 24—36 այլէթլէր իլէ թաթպիգ օլունա:

Քէզալիք «Մագաիս» ետխօտ «Հէյթէլ» վէ «Քեհահինլէր» վէ «Մուգատտէսլէր» ետխօտ «Մուգատտէս», «Ճէմամթ» ետխօտ «Քիլիսէ» «Պաղ» վէ «Սիւրիւ» վէ «Միրաս» ետխօտ «Միրասըն գըսմը» վէ Խարայէլ գալմընա իթլագ օլունան պաշգա չօգ իսմլէր հէմ իտարէ ի աթիգէ վէ հէմ իտարէ ի ճէտիտէ թահթընտա եաշլայան միւմիլլէրէ ա՛իտ տիր. շու գատար վար քի պու շէյլէր իտարէ ի աթիգէ թահթընտա օլանլարա ճիւմանի վէ զէմանի ֆիքրիյլէ սէզլլէնմիշ, իտարէ ի ճէտիտէ թահթընտա եաշլայան միւմիլլէր իշիւն իսէ բուհանի վէ էպէտի ֆիքրիյլէ իրատ էտիլմիշ տիր:

Ենիէ փէյղամպէրլէրին սոն կիւնլէրտէ թէճէտտիւտինի խապէր վէրտիլլէրին նիւէ շէյլէր եա՛նի Եէհուտիլլէրին այլն ու ատէթլէրտէն իպարէթ օլան շէրի՛աթընտա զիքը օլունան գուրպան, քէհանէթ, քէֆարէթ, մէզպահ, չատըր, հէյթէլ վէ իպատէթ Ահմա ը ճէտիտտէ եա Էֆէնտիմիլլէ վէ եա անըն քիլիսէսինէ աթֆ օլունմըշ տըր: Քեհահին վէ իճ-րա ի քէֆարէթ էտէն վէ չատըր Քրիստոս օլունա անըն սէմայա՝ ուրուճընտան պէրի զէպա՛իհ ի բուհանիյէ թագաիմ էտէն անըն քիլիսէսի վէ քիլիսէնին ա՛ղասը պէյթ ի բուհա-նի, քէհանէթ ի միւլիւքեանէ, իւմմէթ ի մուգատտէսէ տիր: 1 Պիտ. 2. 5, 9:

Սամուէլ փէյղամպէր Խարայէլ թախթընտա պիր ատէմի էքսիք օլմայաճագ խիթապըլլէ Տաուտը թէ՛մին էթտիլիտէ պու թէպիլլաթ մա՛նա ի զահիրօսինէ կէօրէ թէֆսիր օլունա-տըգտա սալթանաթընըն նիհայէթինէ գատար քիմանին էք-սիլլէյէճէյի վէ մա՛նա ի պաթընիսինէ կէօրէ թէֆսիր օլունա-տըգտա հէր շէյ անըն Օղլու Քրիստոսըն այաղը ալթընա գո-նուլունճայա գատար քիմանին էքսիլլէյէճէյի միւրատ օլունա-մըշ իսէ տէ, պու սոնկրաքի մա՛նա հագգընտա Սամուէլ պիր շէյ տէմէյօր, ֆագաթ Տաուտ փէյղամպէր օլմաղլէ պու թէպիլլաթըն տալլ մա՛նասընը անկալարագ անը գըսմէն քէնտիսինէ աթֆ էթմէքլէ պէրապէր (3 Միւլ. 2. 4) սու-րէթ ի բուհանիյէտէ իթմամընը եալընը քէնտի Էֆէնտիսի-նէ աթֆ էտէր: Մէզ. 2 վէ 72 վէ 110: Պու մէզմուրլարըն ճիւմէսի Ահմա ը ճէտիտտէ Քրիստոսըն տիւնէայա կէլտիլի (Խպր. 1. 5, 6) վէ եա էմլաթտան գըլամ էթտիլի (Բոմ. 1. 4) վագըթ թէ՛սիսինէ միւպաշէրէթ էթտիլի մէլէքիւթէ միւթէ՛ալլըզ կիպի կէօսթէրիլմիշ տիր:

Ամօսըն, Հօշա՛րն, Խշա՛եանըն վէ սոնկրաքի փէյղամպէր-լէրին էն պէօյիւք մէվղու՛ք ը պահսարը Եէհուտիլլէրին էսա-րէթտէն ալտէթ էթմէսի վէ գապիլ ի թա՛միր օլմայաճագ տէրէճէտէ ինգըրագա ելու թիւթմիշ օլան իտարէ ի աթի-գէնին եէնիտէն իգամէ էտիլմէսի իտի, Էսարէթտէն էվլէլ վէ էսարէթ վագթընտա պուլունան փէյղամպէրլէր էսարէթ-տէն ալտէթի խապէր վէրիլլէր վէ եէնի մէլէքիւթիւն գա-րարլաշմասընը պու վասըթա իլէ իգահ էտէրլէր իտի, Հաճ-ճայ վէ Զաքարեա պիր հէյթէլին եէնիտէն ինչասընը խապէր վէրիյօրլար. վէ պու փէյղամպէրանէ թա՛պիլլէ քիլիսէյի տախի իմա էտիյօրլար: Հէյթէլին իբնճի տէֆա ինչասը խիթամ պուլտըգտան սոնկրա Մալախիա պիր գաթ կէլ-ճէյինի վէ Լավի օղուլլարընը թաթհիր էտէճէյինի վէ հէր քէս հագիգի վէ բուհանի խըտմէթ վէ իպատէթ թագ-տիմ էլլէյէճէյինի խապէր վէրմէյէ պաշլատը: Խիւլասա, եալընը փէյղամպէրլէր տէյիլ, պէլի հէր պիր միւլլէմ միւլլէյիֆ Ալլահըն էսքի գալմընըն վէ եա Քրիստոսըն քիլի-սէսինին հալ ը միւսթագապէլինի իտարէ ի աթիգէ թէվա-

րիւնիւնտէ Եւհստիւրին եւքտիկերին միւթէ՛աղբոյ ահվար-
նա մուկափըք թա՛պիւրէր իսթի՛մալըլէ թա՛րիֆ էտերէր :
Խմտի ինպարաթ ը փէյղամպերանէ իտարէ ի 'աթիգէյէ թէվ-
ֆիգ էտիւմիշ վէ եա անտէն ալընմա լուղէթիւրէլէ պէյան գը-
լընմըշ օլմաղլէ, քիլիսէ ի մէսհէյէ հազգընտա օ խապէրլէ-
րին իթմամը մա՛նա ի լուղէվիյէ կէօրէ օլմայըլ, անճադ էք-
սէրիյէթլէ մա՛նա ի մէճաղիյէ կէօրէ օլա պիլիւր :

Ինպարաթ ը փէյղամպերանէնին պաշգա պիր մէղիյէթի
վար տըր, քի օ տա փէք չօգ թա՛պիւրլէրինին իքի մա՛նայը
շամիլ օլմալարը տըր : Ապրահամա վէ Տաուտա էվլէճէ օ-
լան վա՛տար վէ իշա՛եանըն վէ սա՛իր փէյղամպերլէրին մու-
հարերաթընտա պուլուճան պիր չօգ ֆըգըլար իքի մա՛նայը
շամիլ տիրլէր : Թէք. 15. վէ 2 Միւլ. 7. 12—17 : Իշա՛. 52 :
Էք. 31. վէ 'Ամօս 9 պէթլէրին հալի օլարգլարը թա՛-
պիրաթ ը փէյղամպերանէ պիրինճի մա՛նայա կէօրէ իթմամ
օլուճմըշ իսէ տէ, իքինճի մա՛նայա կէօրէ անլէրին իթմամը
ուզըն պիր ղէմանտան սօնկրա վէ տահա 'աղամէթլի պիր
սուրէթտէ օլաճադ տըր : Մէսէլա, Տաուտ հազգընտա 'Ա-
նըն հիւքիւմէթիւնին թախթընը իլ էլ էպէտ սապիթ գըլա-
ճաղըմ" (2 Միւլ. 7. 13) տէնիլմիշ տիր : Պէտիհի տիր քի
իլ էլ էպէտ ճիւմլէսինէ պազըլարադ պու վա՛տ Տաուտ հազ-
գընտա իթմամ օլուճմամըշ տըր. ֆադաթ ճիւմլէ ի մէղքիւ-
րէ Տաուտ հազգընտա վարիտ օլարըլ ճիհէթլէ մէճաղ թա-
րիգիյէ ալ ի Տաուտըն միւտտէթ ի մէտիտէ օ հիւքիւմէթ-
տէ գալաճաղընը պէյան էտէր : Պու սուրէթլէ պու վա՛տտա
մէղքիւր օլան էպէտիյէթ սօնսըղ պիր միւտտէթ օլմայըլ,
անճադ ուզըն պիր միւտտէթտէն 'իպարէթ տիր : Ֆիլ հա-
գիգէ Եւհստա մէլիւրլէրի քէնտի սալթանաթլարընը պիւ-
թիւն միւտտէթիւնտէ ալ ի Տաուտտան եա՛նի Տաուտ նէս-
լինտէն իտիլէր, վէ հէման 400 սէնէ ղարֆընտա ալ ի Տա-
ուտտան օլան եիրմի գատար մէլիքլատէլէր պիրի պիրի ար-
աընճա փէտէրլէրի թախթընա չըգտըլար. հալպու քի իսրա-
յէլ սալթանաթընըն 250 սէնէտէն 'իպարէթ օլան գըստա
պիր միւտտէթ այըլ այըլ տօգուղ սիլսիլէտէն օն տօգուղ
մէլիք թախթա չըգմըշ տըր : Խմտի մա՛նա ի լուղէվիսի իւզ-

րէ պու վա՛տ գըսմէն Տաուտ հազգընտա իթմամ օլուճտու-
նտէ տէ, ըուհանի վէ 'աղամէթլի վէ վասի պիր սուրէթտէ
Մէսիհ հազգընտա իթմամ օլուճմըշ տըր :

Շուրարտ տախի ճա ի տիգգաթ տըր քի պէյլէ իքի մա՛-
նայը շամիլ վէ իքի ճիհէթլէ իթմամ օլուճան ինպարաթ ը
փէյղամպերանէտէն մա՛տա պիր չօգ հազայիգ ի քիւլլէյէ վէ
տիլադէյէ տախի վար տըր քի պուճար սըգ սըգ վէ տէվամ
իւզրէ իթմամ օլուճմագտա տըրլար : Աթի իւզ ղիքը թա՛-
պիրաթ ը փէյղամպերանէ պու գապիլտէն տիր. Բապըլ թէրք
էտէնլէր հէլաք օլաճաղար (Իշա՛. 4. 28). Ատէմլէրին ղու-
րուրը էնտիլիէճէք (Իշա՛. 2. 11). Հադգ վէ տօղրու օլանլա-
րըն էքմէյի վէ սուլը էքսիլմէէճէք (Իշա՛. 33. 15, 16). Պու
ահքեմանտան հէր պիրի խուսուսի քէյֆիյէթտէ սէյլէնիլմիշ
իսէ տէ, պիր դա՛իտէ ի քիւլլէյէ կիպի հէր ղէմանա կէօրէ
տօղրու վէ մուկափըք տըր : Փէյղամպերլէրին մուհարերաթլը
պու կիպի հադիգաթլէրլէ տուլ օլուպ անլը պիր հազգընտա
մէշհօր պիր միւհլլիֆ շէյլէ կիւզէլ պիր միւլահազատա
պուլուճմըշ տըր. Բըմագլար տէնիլգէ տօղրու ագտըգճա քէն-
տի գըլըլարընը մէյլէտար վէ միւֆէրիհ գըլարգլարը միսիւ-
լիւ ինպարաթ ը փէյղամպերանէնին թաթլը աղընթըս տա-
խի տա՛իմա միւթթադպէլէ նաղար էտէրէք իլէրի տօղրու ադ-
տըղը սըրատա քէնտիսինտէն իսթիֆատէ էթմէք իսթէյէն
հէր պիր 'ասրըն ճատէմլէրինի ալա մէյլէսիլ վէ ֆա՛իտէսիլ
պարագմաղ :

Ինպարաթ ը փէյղամպերանէնին թէֆսիլինէ կէլինճէ էն
մուհիմմ հօգթալար իշթէ պուճար տըր. եա՛նի ֆէյղամպեր-
լէրին ահվալ ու քէյֆիյէթի, Մէճաղի իտանըն մէղիյէ-
թի, Մէֆհուլը պիր օլուպ գըսմէն իթմամ օլուճմըշ ինպա-
րաթ ը փէյղամպերանէնին եւքտիկերի իլէ միւլսապագաթլը,
վէ խասսէթէն 'Ահա ը ճէտիտին ինպարաթ ը փէյղամպերա-
նէյի թէֆսիլ էթմէք թարգընը պիլգէ տօլլըրտան թա՛լիմ
եա ինթար էտէն դա՛իտէլէրի : Խմտի ինպարաթ ը փէյղամ-
պերանէյի նաղար ը միւթտա՛նայա ալան տաէմ,

Էվլէլա՛ հէր պիր փէյղամպերին պուլուճտըլը 'ասրըն ահ-
վալ ու քէյֆիյէթի իլէ օ փէյղամպերին վէրտիյի խապէրլէր-

տէ կեօգէթտիյի նօգթա ի նազարը արայրդ անկլամայը տըր :
 Հէր պիր փէյլամպէր քէնտի սէօղիւնիւ մոն'աւրըլարընա խի-
 թապ էթմիշ օլմաղլէ քէնտի խթիլաճընը օլ վազթըն աճվալ
 ու քէյֆիյէթինէ վէ եա քէնտի տիյարընըն հալ ու խթիլ-
 պալինէ, աւտապ ու 'աւտաթընա ուշտուրուր խտի : Փէյլամ-
 պէրին վէրտիյի խապէրլէրտէ կեօգէթտիյի նօգթա ի նազարը
 անկլամադ իչիւն տախի միւթալա'ա էտէն միւմբին մէրթէպէ
 քէնտինի փէյլամպէրին եէրինէ գօմայը վէ պուլունտորը մէվ-
 գի'տէն մաղիյէ վէ միւթադպէլէ պազմայը տըր : Փէյլամ-
 պէր տիյարը վիրանէ վէ խալի կէօրիւրսէ, միւթալա'ա էտէն
 տախի պու հալի քէնտի կէօղիւ էօնիւնտէ հազիգի սուրէթ-
 տէ կէօրմէլի տիր : Փէյլամպէրին կէօրտիւլիւ շէյլէր Գրիս-
 տոսա միւթէ'ալլըզ վազը'ալարտան 'իպարէթ իսէ, միւթա-
 լա'ա էտէն տախի հէման փէյլամպէր իլէ Էֆէնտիմիզին
 թէվէլիւտիւնիւ, եա էօլլամիւնիւ կէօղ էօնիւնէ ալմայը
 վէ եա անըն մէլէքիւթիւնէ քէնտիսինի խախալ էթմէլի տիր :
 Սանիյէն' միւթալա'ա էտէն փէյլամպէրին խթիլաճընա,
 մէճաղի թա'պիրլէրինէ վէ մա'նայը թէշպիհճէրինէ էյիճէ ա-
 շինա օլմայը տըր : Իխպարաթ ը փէյլամպէրանէ 'ալ էս սէ-
 վիյէ հիքէայէրտէն զիյատէ պու միսիլիւ թա'պիրլէրլէ
 տօլը տըր : անլէր շի'ր ուսլըպը իւզրէ թաճրի օլունմըշ օլ-
 մաղլէ պու թարզ լիսան անլէրէ էլզէմ հէմ տախի միւնա-
 սիպ խտի : Պու մէճաղի թա'պիրլէրին մա'նայարը իհթիմալ
 քի էվլէլէրի օ գատար աշիքէար վէ վաղըճ օլմամըշ օլունն,
 ֆադաթ շիմտի Գիթապ ը Մուգատտէսին մէճմալ էլիմիզ-
 տէ պուլունտորընտան անլէրին մա'նասը պիղէ կէօրէ աշըզ
 վէ մու'ալլէն տիր :

Մէսէլա' միհնէթ վէ մուգապալարա տա'իր օլան թա'-
 րիֆլէրի անկլամադ իչիւն աթիտէքի ֆըզրալար օգուստուն :
 Իշա' . 13. 13 : 29. 6 : 31. 4 : Էր . 4. 20—36 : Հէզ . 32.
 7, 8 : 38. 20 : Էօէլ 2. 10, 30, 31 : Սմա 8. 8, 9 : Ալ-
 լաճըն ճըֆը ու հիմայէսի վասըթասըլլէ թէհիքէլէրտէն խէ-
 լաս օլմադ նասըլ թա'րիֆ օլունտորընը անկլամադ իչիւն
 Հապ . 3. 3—19 : Զաք . 14. 4—11 այէթլէր օգուստուն : Խէ-
 աստան տօլսյը օլան մէսէրրէթին թա'րիֆլէրինէ վազըֆ օլ-

մադ իչիւն, Իշա' . 11. 1—14 : 33. 8—10 : 53. 12, 13 : 60.
 9—22 : 63. 17—23 : Եօէլ 3. 18 այէթլէրէ միւրաճա'աթ
 օլունա :

Սալիսէն' իխպարաթ ը փէյլամպէրանէյի թէֆսիր էթտի-
 յիմիզ սըրատա անլէրի, խուսուսա պիր մէս'էլէյէ միւթէ-
 'ալլըզ օլան ֆըզրալարը եէքտիլէրի իլէ մուգալէսէ էթմէնին
 չօգ եարտըմը օլուր : Պու էօլտա էտիլէն մուգալէսէ էքսէրի-
 յէ իխպարաթ ը փէյլամպէրանէյի մա'նա ի լուղէվիսինէ մի,
 եօգսա մա'նա ի մէճաղիսինէ մի համլ էթմէք լազըմ' կէլէճէ-
 յինի ֆէրզ ու թէմիղէ եարտըմ' էտէր : Մէսէլա, Իշա' . 11.
 5—10 այէթլէրտէ Մէսիհին մէլէքիւթիւ հազգընտա սէլա-
 մէթ մէլէքիւթիւ տէնմիշ իսէ տէ, էվլէլա պապ 9. 3—5 տէ
 օլ մէլէքիւթիւն մուհարէպէլէրի վէ զալէպէլէրի զիքը օլուն-
 մըշ տըր : Կէրէք 'Ահա ը ճէտիտ վէ կէթէք Իշա'եա քիթա-
 պընըն սա'իր ֆըզրալարը նազար ը տիգգաթա ալընտըգտա
 մէզքիւր մուհարէպէ վէ զալէպէլէրտէն մազսէտ ճիմանի
 մուհարէպէ վէ զալէպէլէր օլմայրդ, անճադ մէճադ թարի-
 գիլլէ բուհանի մուհարէպէ վէ զալէպէլէր օլտորը մէյտանա
 չըգար :

Իշա' . 66. 20 յի մա'նա ի լուղէվիսինէ համլ էտէճէք օլ-
 սադ 21 վէ 23 այէթլէրինի տախի մա'նա ի լուղէվիլէրինէ
 կէօրէ թէֆսիր էթմէք լազըմ' կէլէճէյինտէն իէհուսի քէհա-
 նէթ վէ խըտմէթինի եէնիտէն իհէա օլունմասը իճապ էտէր
 իտի . հալ պու քի 'Իպը . 9. 9 : 10. 9, 10 այէթլէրին ֆէհ-
 վատընճա հալ պիւթիւն պիւթիւն պուսուն խիլաֆընտա տըր :
 Հէզգիլէին 41—48 պապլարընտա միւնտէրիճ իխպարաթ ը
 փէյլամպէրանէյի մա'նա ի լուղէվիսինէ համլ էթմէք պիրին-
 ճի պազըլտա միւնասէպէթ ալլը իսէ տէ, էյիճէ տիգգաթ
 օլունտըգտա մէզքիւր պապլարըն համլ օլտըլը նիլէ ֆըզրա-
 լարը մա'նա ի լուղէվիլէրինէ համլ էթմէք եազըլըզ ալմայա-
 ճաղը աշիքէար օլուր . մէսէլա, պապ 17. 1—12 տէ թա'րիֆ
 օլունան վէ հէյքէլտէն չըգարադ Պահր ի Լուլ' սուլարընա
 շիֆա վէրէն վէ եէթիշտիյի եէրէ սէպէպ ի հայաթ օլան ճօշ-
 դուն տիպսիզ ըրմադտան մազսէտ մատտի պիր ըրմադ օլ-
 մայրդ' էն եազըն պիր իհթիմալէ կէօրէ փէյլամպէր անլէլէ

ԲՈՒՏ ԻՆԼ ԳՈՒՄՈՒՆԻ ՆԻԼՂՈՒՐԼՈՒԵ ԻՆՃԻԼԻՆ ՎԵՐԵՃԵԼԻ ՖԵԼԴ ՈՒ
ԿԵՐԵՔԵԹԻ ԻՄԱ ԷԹՄԵՔ ԻՍԹԵՐ: ՔԵԳԼԻՔ ԶԱՔ. 14. ՍԵԼԹ 8
ԿԵՅԼԵ ԱՆԽԼԱՐԼԻՄԻՐ ԽՐԻ:

ԲԱՅԻՆԻՆ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆԱՆ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵՂԻ
ԱՆԼԵՐԻՆ ԻԹՄԻՄԻՐ ԻԼԵ ՄՈՒԳԱՅԵՍԵ ԷԹՄԵԼԻ ԻՂ: ՊՈՒ ԿԻՄԻ ԻՆ-
ԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵՂԻՆ ԻԹՄԻՄԻՆԸ ՔԻԹՄԱՅ Ը ՄՈՒ-
ԳԱՄԱՏԵՍԱՏԵ ՎԵ 'ԱՏԻ ԹԱՐԻԽԵՐՈՒ ԿՈՒԼՈՐԸ: ՊՈՒ ՄՈՒԳԱ-
ՅԵՍԵ 'ԱՏԻ Ը 'ԱԹԻՔԻՆ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆԻՂ ՎԵ ԱՆԼԵՐԻՆ ԻԹՄԻՄ-
ԻՐ 'ԱՏԻ Ը ՃԵՏԻՍԻՆ ՄԻԼԵՃԻՄՈՒ 'ԱԼԵՂԻՔԻՆ ԹԱՐԱՓԵՐՆԱՆԻ
ԹԱՄԱՏԻՔ ՎԵ ԿԵԼԱՆ ԷՍԻԼԻՐ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵ-
ՀԱԳԳԵՆՈՒ ՃԱՐԻ ՕԼԱ ԿԻԼԻՐ: ՊՈՒ ԷՐՈՒՄԱՐԻ ՄՈՒԳԱՅԵՍԵԼԵՐ ՀԵ-
ՆՈՒԼ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆԻՄԻՐՈՒ ԵՐԱՆ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵ-
ՆԻՆ ԹԵՓԵՐԻ ՀԱԳԳԵՆՈՒ ԿԻԳԵ ՄՈՒՎԵՆԵԹ ԷՍԵՐ:

ՊԵՅԼԵ ԿԻՐ ՄՈՒԳԱՅԵՍԵ ԻԼԵ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵ-
ՏԵՆ ԷՔԵՐԵԼԻՆԻՆ ԹԵՄԻՄԻՐ ԹԵՄԻՄԻՐՆԱ, ՀԵՄԱՆ ՀԱՐՓԸ ՀԱՐՓԸ-
ՆԱ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆՄԵՐԸ ԿԵՐԵԼԵՐԻԿ: ԵՄԵՐ ԶԵՏԵՐԵՐՈՒՆ ԿԱ՝
ԳԵՐԱՐԸ ԵԱՆԻ ՊԱՅԵԼ, ՍՈՒՐ ՎԵ ՍՈՅՏԱ ՀԱԳԳԵՆՈՒ ՕԼԱՆ ԻՆ-
ԿԱՐԱԹ, ՀԵՄԱՆ ՄԵՍԻՅԻՆ 'ԷՍԵՐԻՆՈՒ ԿԱ՝ԳԸ ԽՈՒՍՈՒՍԻ ՎԱ-
ԳԸՎԱՐԱՐ 'ԱՐԱԳԱՍԸ ՕԼԱՆ ԻՆԿԱՐԱԹ, ՄԵՍԵԼԱ, ՄԵՐԵԿ ԵԱՎ-
ՐՈՒՍԵՆԱ ՐԱՔԻԿ ՕԼԱՃԱԳԸ, ԵԼԿԻՆԵԼԵՐԻՆԻՆ ԹԱԳՍԻՄՈՒ ԵՐԱՆԱ-
ՃԱԳԸ, ԳԱՄԻՐ ԶԵՐԵԼԵՐ ԻԼԵ ԹԱ՝ԵՆԻՆ ԵՐԱՆՈՒԿ ԷՍԻԼԻՆՈՒ
ԳԵՆԻՆԻ ԻԼԵ ՕԼԱՃԱԳԸ (ԶԱՔ. 9. 9: ՄԵԳ. 22. 18: ԻՂԱ՝. 53.
9) ԿԻՄԻ ԻՆԿԱՐԱԹ ԿՈՒ ԳԱՅԻՍԵՆ ԽՐԻ:

ՔԻԹՄԱՅ Ը ՄՈՒԳԱՄԱՏԵՍԻ ՄԻԼԹԱՐԱ՝Ա ԷՍԵՆԵՐՈՒՆ ԿԱ՝ԳԸ-
ՐԱՐԸ ԿԻՐ ԶՈՔ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵՂԻՆ, ԽՈՒՍՈՒՍԱ
ԿԵՐԵՔԵԼԱԹ Ը ԵՐԱՆՈՒԼԵԼԵ 'ԱՊՈՒ ՕԼԱՆԻՐԸ ԿԵՅԼԵՃԵ ԹԵ-
ՄԻՄԻՐ ԹԵՄԻՄԻՐՆԱ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆՄԱՍԻՐԸ, ՀԵՄԱՆ ԵՆՀՈՒՍԻԼԵ-
ՐԻՆ ԶԵՏԻՍԻ ՃԵՏԱԼԵՐԻ ՃԻՀԵԹԻՂԵ ԿԵՐԵՔ ԽՈՒՐԵ Ի 'ԱԹԻՔԵ-
ՏԵ ԿԵՐԵՔ ԽՈՒՐԵ Ի ՃԵՏԻՍԵՍԵ ՄԱՊԻՄԱ ԱԼԼԱՏԸ ՍԵՎԵԼԻԼԸ
ԳԱՎԻՐ ԿԻՄԻ ԳԵՐՈՒ ԵՐԱՆՄԱՍԻՐԸ, ՎԵ ԻՐԱՅԵԼ ՎԵ ԵՆՀՈՒՍԱ
ՍԱԼԹԱՆԱԹԻՐԱՐՆԱ ՄԻԼԹԵ՝ԱՐԱԳ ԵՐԱԿ ԿԵՐԵՔ ԷՍԱՐԵԹԱՏԵՆ
ԵՎԻԼԵ ԿԵՐԵՔ ԷՍԱՐԵԹԱՏԵՆ ՍՈՆԿՐԱ ԳԵՐՈՒ ԵՐԱՆԱՆ ԿԻՐ ԳԱՅ
ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵՂԻՆ ԷԼ ԱՆ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆՄԱՍԻՐԸ
ԵՐԱՐԸ ԿԵՐԵՔԵՐ (ԻՂԱ՝. 11. 12, ՀՈՒ. 2. 14—20, ԶԱՔ.
14), ՔԵԳԼԻՔ ԳԵՐԱՄԵՆ ԽՐԻՍԹԻՅԱՆԻՐԱ ՄԻԼԹԵ՝ԱՐԱԳ ԳԱՆՆ Օ-

ԼՈՒՍԱԿ, ՍՈՒՐԵԹ Ի ՀԱԳԼԵԼԵԼԵՍ ԽՐԻՍԹԻՅԱՆԻՐԱ ՄԱՊԱՍՈՒ
ՕԼԱՅԱՆ ԿԱ՝ԳԸ ԻՆԿԱՐԱԹ ՄԱՊԻՆ ՄԵՎՃՈՒՍ ԵՐԱՐԸՆԸ, ԿԻՐ
ՏԵ ԵՆՀՈՒՍԻԼԵՐԻՆ ՎԵ ՔԻԼԻՆ Ի ՄԵՍԻՅԻՅԻՆ ԹԵՎԱՐԻՆՈՒՆ
ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆՄԵՐԸ ԹԱՄԱՐԸ ԵՐԱՆԱՆ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴ-
ՂԱՄԿԵՐԱՆԵՂԻՆ (ՄԵՍԵԼԱ ԻՂԱ՝. 13. 9, 10; 23. 8; ՀԱՄ. 2.
6) ՄԻԼԹԱԳԱԿԵԼԵՆ ԵՆՀՈՒՍԵՆ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱՆՄԱՍԻՐԱ ՄԱ-
՝ԻՐ 'ԱՏԻ Ը ՃԵՏԻՍԵՍԵ ԿԱ՝ԳԸ ԻՄԱ ՈՒ ԻՂԱՐԵԹԼԵՐ ԿՈՒԼՈՒՆ-
ՄԵՐԸՆԸ ՄԻԼԴԱՏԵՍԵ ԷՍԵՐԵՔ (ՄԱԹ. 24. 29; 1 ԳՈՐ. 15. 54;
ԻՂԱ. 12. 26) ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆՈՒՆ ԷՔԵՐԵԼԻՆԻ
ԹԵՎԱՐԻՆ ԵՆՀՈՒՍԻԼԵՍ ԿԻՐ ՄԵՓ՝Ա ՃԻՄԱՆԻՆ ՎԵ ԿԱ՝ԳԸՐԱ-
ՐԸՆԸ՝ 'ԱՏԻ Ը ՃԵՏԻՍ ԽՈՒՐԵՍԻՍԵՍ ԿԻՐ ՄԵՓ՝Ա ՄԱ ԵՐԱՆՈՒ
ԻԹՄԻՄԻՐ ԵՐԱՐԸՄԱՆ ԿԱՅԳԱ ՄԻԼԹԱԳԱԿԵԼԵՆ ԿԻՐ ՄԱՀԱ ԿԻԼ-
ԹԻՆ ԿԻԼԹԻՆ ՃԻՄԱՆԻՆ ՎԵ ՀԱՐՓԸ ՀԱՐՓԸՆԱ ԻԹՄԻՄՈՒ ԵՐԱ-
ՆԱՄԱԳԼԱՐԸՆԸ ԽՈՒՐԵՎ ԷՍԵՐԵՔ: ՊՈՒ ԽՈՒՐԵՍԱՄԱ ԿՈՒԼՈՒՆԱ-
ՐԱՐ ՄԱՊՆԱ Ի ԼՈՒԳԵՎԻՆ ՄԵԿԱՆԻՆԻ ԳԱՎԵՃԵ ԹՈՒԹՄԻՐՈՒ ԵՐԱԿ
ԵՆՀՈՒՍԻԼԵՐԻՆ ԹԵՔԵՐԱՐ ՔԵՆՏԻՍ ԽՂԱՐԱՐԱՐՆԱ՝ԱՎԵԹԻՆԵ,
ՔԻՐԻՍՏՈՒՆ ԻՔԻՆՃԻ ՄԵՓ՝Ա ԿԵԼԵՃԻՆԵ (ՔԻ ԿԱ՝ԳԸՐԱՐՆԸ ԳԱՆՆԸՆ-
ՃԱ ԿԻՆ ՍԵՆԵԼԵՔ ՍԱԼԹԱՆԱԹԱՆԻ ԷՎԻԼԵ ՕԼԱՃԱԳ) ՎԵ ՔԻՐԻՍ-
ՏՈՒՆԻ ՄԵԼԵՔԻԼԹԻՆԵՆ ՄԱՊԻՐ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵՂԻՆ
ՀԱՐՓԸ ՀԱՐՓԸՆԱ ԻԹՄԻՄԻՐՆԱ ՄԻԼԹԵ՝ԱՐԱԳՐ ԽՐԵՐԱՐ:

ՊԻՐ՝ԱՐԱ ԿԱՅԳԱ ՄԻԼԹԵՍԻՐԵՐ ԽՈՒՐԵ Ի ՄԵՍԻՅԻՅԻՆ ԿԱՅ-
ԼԱՄԸՄԱՆ ՍՈՆԿՐԱ ԵՆՀՈՒՍԻԼԵՐ ԻԼԵ ԹԱ՝ԵՓԵԼԵՐ ՄԱՍՆԵՍԱ
ՕԼԱՆ ՖԵՐԸ՝ՔԻԼԼԻՆԸ ԳԱՐԸՄԸ ԵՐԱՐԸՆՈՒՆ, ՎԵ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը
ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԵՂԻՆ ՀԵՐ ԿԻՐ ԹԱ՝ԿԻՐԻ ԿԻԼԹԻՆ ԿԻԼԹԻՆ
ԼՈՒԳԵՎԻՆ ԹԵՓԵՐ ԵՐԱՆԱՆ, ԵՆՀՈՒՍԻԼԵՐԻՆ ՍԱԼԹԱՆԱԹ ՈՒ
ՄԻՅԱՆԵԹԻՆԻՆ ԵՆՀՈՒՍԵՆ ԹԵՍԻՍԻՆ ԼԱԳՐՄՈՒ ԿԵԼԵԿ, ԿՈՒ ԻՍԵ
ՔԻԼԻՆԻՆ ԹԵՐԱԳԵԼԻՆԻՆ ԷՍԵԼԸ, ԱՆՃԱԳ ԹԵՍԵՆԻՍԻՆԻՆ ՄԻԼԱ-
ԹԵԼԸՄՈՒ ԵՐԱՃԱՐՆՈՒՆ, ԿԻՐ ՏԵ ԵՆՀՈՒՍԻ ԿԵԼԵԹԻՆԻՆ ԵՆՀՈՒ-
ՍԵՆ ԻԳԱՄԵ ԷՍԻԼԵՍԻՆ 'ԱՊՈՒ ՕԼԱՆ ԻՆԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԸ
ԿԵՐԱՆԻ 'ԱՏԻ Ը ՃԵՏԻՍԵՍԵ ԹԵՔԵՐԵՐԻՐ ԷԹՄԵԼԵԿ, ԽՈՒՍՈՒ-
ՍԱ ԵՆՀՈՒՍԻ ԿԵԼԵԹԻՆԵՆ 'ԱՊՈՒ ԿԻՄԻ ԿԵՐԵԼԵՆ ԿԻՐ ԶՈՔ ԻՆ-
ԿԱՐԱԹ Ը ՓԵԼԴԱՄԿԵՐԱՆԸ 'ԱՏԻ Ը ՃԵՏԻՍԵՍԵ ԶԵԼԵԼԵԼԵ, ՎԵ
ԵԱ ԵՆՀՈՒՍԻԼԵՐԻՆ ԽՐԻՍԹԻՅԱՆԻՐԱ ԳԱՍՈՒԼ ԷԹՄԵԼԵՐԻՆ 'Ա-
ՊՈՒ ԿԻՄԻ ԿԵՍԵԹԵՐԻՐԸ ԵՐԱՐԸՆՈՒՆ (Ս՝ԱՄԼ. 2. 17—21 ՎԵ
ԲՈՒ. 11. 26 ՍԵԼԹԻՐ ԵՍԵԼ 2. 30, 31 ՎԵ ԻՂԱ՝. 59. 20 Ի-

լէ թաթաղեալ օլունա) իշթէ պունարա նազարէն պու իքինճի սընթֆ միւնթէսիրլէր տախի մէզքիւր ինպարաթ Ե փէյղամ պերանէյի մանա ի մէճաղի վէ բուհանիլէրինէ համլ էտէրլէր : Խամիսէն ինպարաթ Ե փէյղամպերանէտէ իսթիմալ օլունան մէճաղի սէօզլէրի թէֆօրի էթմէք իչիւն անլէրին էքսէրի միւշապէհէթ 'ալապսար իւզէրինէ մէպի օլաղընր խաթըրտան ուզաք թուլթմամալըյը : Մուհիմմ շէյլէրի իզահ էթմէք իչիւն 'ալէմ' ի թապի'իտէ օլան պէօյիւք շէյլէր թէշպիհ թարիգիլլէ իրատ օլունուր : Պէօյլէճէ էքրամ Ե սէմալիլէ վէ տաղլար վէ էիւքսէք աղաճլար իլէ սալթանաթլար վէ նուֆուզ սահիպի աստմլէր իմա օլունուր . քէզալիք օլալարլէ , աղաճ տալլարըյլէ , հաթթա քիւրէ ի արղլէ ահատ Ե նաո իմա էտիլլէ : Զէլլէլլէրլէ , գապըղալարլա , գարանլըղալարլա , ըրմագլարըն վէ տէնիլլէրին գանա թահիլ օլմալալըյլէ գարընըղալար վէ իսթիլալար իմա օլունուր : (Իշա' . 43 . 40 , 43 : Էր . 4 . 23—28 : Մաթ . 24 . 29 : Ա'մալ . 2 . 19 , 20) Գուվլէ ի նապիթէյէ մէտար օլան շէյլէր , մէսէլա չիհ , եաղմուր , փունար , տէրէ բուհանի ֆէյլ ու պերէքէթլէրի իմա էթմէք իչիւն իսթիմալ օլունուր : Եուն . 4 . 43 , 44 : Թա'պիրաթ Ե մէճաղիյէտէ հալալալարըն թապի'աթընտան տախի թէշպիլլէր ալընմըշ օլունալ երթընք հալալալար վէ գափընք գուշլար զուլմ ու թէ'ատտի էտէնիլլէր իմա էտէրլէր : 'Ասա լուղէթի թէ'տիպէ սէլահիլլէթի օլանը կէօսթէրի : Մ'սէրրէթ , 'իլմ' , մուվաֆֆաղըյլէթ վէ գուտսիյէթ եէրինէ նուր գուլլանըյը . գասալլէթ , ճէհալլէթ վէ ուղըրսուղըք վէ կիւնահ էէրինէ զուլլէթ իսթիմալ օլունուր : (Էսթ . 8 . 46 : Իշա' . 5 . 20 : Մ'էղ . 97 . 41 : Էֆ . 5 . 44) Նիշանլամագ էքսէրիյէ Ալլահ իլէ էտիլլէ պիր 'ահա իմա էթտիլլէ կիպի (Իշա' . 54 . 5 , 6 : Հօշ . 2 . 49 , 20) զինա տախի օլ 'ահարն փուլթիէրէսթիլլէր նազլ օլունամասըն իմա էտէր : Էր . 3 . 8—13 : Վահ . 2 . 22 : Պաղտան մագէտ էքսէրիյէ քիլիսէ օլունալ պարն եապանի իւզիւմ վէրմէսի տէ քիլիսէնի ֆա'իտէսիլլիլլէն վէ պաղըն չիլթէրինի սէօքիւլլէսի տէ քիլիսէնի մահգուշիլլէթ վէ խարապիլլէթինէ իմա տըր : Իշա' . 5 . 4—7 :

Ինպարաթ Ե փէյղամպերանէյի միւթալա'ա էտէնլէր սուհուլէթ օլմագ իչիւն իշպու գալա'իտ ի քիւլլիյէ իւզէրինէ շու ֆիհրիսթին 'իլալլէսի թէնսիպ էտիլլի , շէյլէ քի ֆիլթապ Ե Մուգատտէստէ թէշպիհ եա մէճաղ թարիգիլլէ իսթիմալ օլունան պալընա լուղէթլէր մանա ի հագիգիլլէր կէօսթէրիլլէր Ե Այբ բէն թէրթիպի իւզըն պուրատա կէօսթէրիլլէ տիր :

Աթ հէմ մուհարէպէյէ հէմ ճիհանկիրիյէ (Զաք . 40 . 3) հէմնէ հիւճուլլէր (Եօէլ . 2 . 4) 'ալամէթ տիր : Աթ Ա Պիս-Մի-Քի հիւքիւլլէթէ նա'իլ օլմաղը կէօսթէրի (Հապ . 3 . 8) : Իֆի Աթ-Լի Բօրէշ վէ Տարիուսը իմա էտէր : Իշա' . 21 . 7 :

Աթ Էշ Ալլահն քէլամընըն գուվլէթինէ (Էր . 23 . 29) քէզալիք պիր շէյի թաֆիլլէ էտէճէք վաթթալա (Զաք . 43 . 9 : Մալ . 3 . 2) 'ալամէթ տիր : Հէմնէ Թէ'ատտի (4 Պետ . 4 . 7) վէ եախօտ էղա ու ճէֆա (Մալ . 9 . 44) իմա էտէր :

Ալլահ իւզէրինտէ իմա եա տամղա պուլունմագ գուլ օլմագա 'ալամէթ (պագ Վահ . 22 . 4) օլունալ փուլթալա խըտմէթ էտէնլէրին ալընտա պիր տամղա , եա պիր իմա վէ եա պիր սայը պուլունուր իտի : Վահ . 43 . 46 , 47 պլէթլէր միւրաճա'աթ օլունա :

ԱՅԼ սէֆիհ վէ աղըն տիւշմէնի իմա էտէր : Էմ . 17 . 42 , Իշա' . 41 . 7 : Տան . 7 . 5 : Վահ . 43 . 2 :

ԱնԱթիւր հիւքիւլլէթէ վէ ալըպ գափամագ սէլահիլլէթէ 'ալամէթ տիր : Իշա' . 22 . 22 : Վահ . 4 . 48 : 3 . 7 : 20 . 4 :

ԱՍՄԱ ֆէյլ ու պերէքէթէ 'ալամէթ տիր : Էր . 2 . 21 : Հօշ . 14 . 7 :

'ԱՐԱՊԱ հիւքիւլլէթէ վէ եա հիմայէյէ 'ալամէթ տիր (4 Միւլ . 2 . 42) , Տիօրթ 'ԱՐԱՊԱ (Զաք . 6 . 4) տէօրթ պէօյիւք սալթանաթլարը կէօսթէրի : ԱԼԼԱՀԸՆ 'ԱՐԱՊԱ-ՍԸ թա'պիրինտէն միւրատ ճիւնուր Ե սէմալիլլէ տիր : Մ'էղ . 68 . 47 : Իշա' . 66 . 45 :

ԱՐԸ Աշուր մէլիլինի 'ապէրինի (Իշա' . 7 . 48) քէզալիք հէր պիր աղըն միւթէ'ատտիլլի (Թէս . 4 . 44 : Մ'էղ . 418 . 42) կէօսթէրի : Գասիմ Մըսրիլլէրին հրուֆաթ եէրինէ իս-

Թիմալ էթտերլերի նշանար արտաբնական ԱՐԸ մէլքը 'ալա-
մէթի տիր :

ԱՐՍԼԱՆ հիւքմ ու նուշուզը հայել օլանը պէյան էտէր :
'Ամս 3. 8. Տան. 7. 4. Վաճ. 5. 5 :

ԳԱՓԼԱՆ մէրհամէթսիլ վէ տէսիսէլի տիւշմէնի իմա է-
տէր : Իշա'. 41. 6 : Էր. 5. 6 : Տան. 7. 6 : Հապ. 4. 8 :
Վաճ. 43. 2 :

ԳՈՒՐՊԱՂԸ մէքրուհ վէ 'արսըլ տիւշմէնէ 'ալամէթ տիր :
Վաճ. 46. 43 :

ԳՕԼ գուվէթ հախօտ գուտրէթէ 'ալամէթ օլտըղը կիպի
(Մէշ. 40. 45 : Իշա'. 51. 9) սըղանմըլ գօլ տախի ֆի'լէ
չըդմըլ օլան գուտրէթի (Իշա'. 52. 40) իմա էտէր :

ԵԱՅ մուհարէպէ վէ զալէպէյէ 'ալամէթ տիր : Վաճ. 6.
2) : Հէմ տէ էյիլիպ պիւքիւտիլի 'ալադասըյէ հիլէյէ տա-
խի (Հօշ. 7. 46) բէմլ ու իշարէթ տիր :

ԵԻՄԷՅ հադիգաթը միւթալա 'ալամէթ վէ անտէն հիս-
սէմէնտ օլմաղա 'ալամէթ օլտըղը կիպի (Իշա'. 55. 4, 2)
պիր քիսէնիկէ կէշիրտիլի 'էօմիւն նէթիճէսինէ էրմէքտէն
տախի քիսայէ տիր (Իշա'. 3. 40 : Մէշ. 428. 2) : Հէմ տէ
պու թա'պիրլէ պիր առէմին մալ ու բահաթընըն զայ' օլտըղը
իմա օլունուր : Վաճ. 47. 46 : Մէշ. 27. 2 :

ԷԼ 'ամէլիյաթա (Մէշ. 90. 47) վէ ԹԻՄԻԶ ԷԼ սուչսըզ-
ըլա վէ (Էյ. 9. 30) ԳԱՆԼԷ ՏՕԼՈՒ ԷԼ ճիւրմ ու ճինա-
յէթէ (Իշա'. 4. 45) 'ալամէթ տիր : ԷԼ ԵԸՅԳԱՄԱԳ գան-
տան միւպէրրա' օլմադ վէ հա պիր գապահաթտան 'արի օլ-
մադ (Թէս. 21. 6—9 : Մաթ. 27. 24) տէմէք տիր : Միւշարէ-
քէթ Էլիւն ԷԼ ՎԷՐՄԷՅ իմթիյալ ու պէրէքեաթա միւլ-
հադ օլմաղա 'ալամէթ տիր (Ղալ. 2. 9) : ԷԼ ՈՒԶԱԹՄԱԳ
պաղաքան իթա'աթ էթմէյէ 'ալամէթ տիր (Մէշ. 68.
34) : ԷԼ ԳԱԼՏԸՐՄԱԳ Էէմին էթմէյէ 'ալամէթ տիր : Թէք.
44. 22 : Տան. 42. 7 :

ԷԼ ԻԶԻՆՏԷ ԵԱ ԻԻՍԹԻԿՆՏԷ ՏԱՄԳԱԼԱՐ ՊՈՒՂՈՒՆ-
ՄԱԳ գուլըղա 'ալամէթ տիր : Զաք. 43. 6 : Վաճ. 43.
46 : Պաղաքանըն իւղէրինէ ԷԼ գոմադ օլ զաթա պէրէքէթ
վէ սէլահիյէթ վէ հա պիր գապահաթ կէշիրմէյէ 'ալամէթ

տիր : Թէք. 48. 44—20 : Տան. 40. 40 : Այլահ էլինին փէյ-
ղամպեր իւղէրինէ գոնմաթը պիր գուվէ ի բուհանիյէ կէօս-
թէրիր : Հէշ. 4. 3 : 3. 22 :

ԷԼՊԻՍԷ հալ ու քէյֆիյէթէրէ 'ալամէթ տիր : ԹԻՄԻԶ
ԷԼՊԻՍԷ սալահա (Վաճ. 49. 8 : Զաք. 3. 3—5) ՊԵՅԱԶ
ԷԼՊԻՍԷ գուտսիյէթ ու սա'ատէթէ 'ալամէթ (Վաճ. 3.
4, 5) օլտըղը կիպի պիրինէ էլպիսէ հէտիյէ էթմէք տախի մու-
հապպէթ վէ տօսթըղա 'ալամէթ իտի : 1 Միւլ. 18. 4 :

ԷՕԼՁՄԷՅ հա ԹԱԳՍԻՄ ԷԹՄԷՅ զալէպէ էթմէք վէ
մալիք օլմադ քէյֆիյէթէրին իմա էտէր իսէ տէ, (Իշա'.
53. 42 : 'Ամս 7. 47) Զաք. 2. 2 տէ էօլմէք Էէնիտէն մա-
լէք օլմադ մա'նսորնտա տըր :

ԹԱՃ սալթանաթա 'ալամէթ տիր : Լալ. 8. 9 :

ԹԱՆՊՈՒՐ համա ու սէնա վէ մէսէրէթ 'ալամէթի օլունպ
(Մէշ. 33. 2 : 57. 8) էքսէրիյէ պիր զալէպէտէն սօնկրա
թանպուր չալընըր իտի : 2 Թէվ. 20. 28 : Իշա'. 30. 32 :
Վաճ. 44. 2 :

ԹԷՒԷ Մադէտօնիա մէլիքլէրինի, վէ խառնէթէն Մադէ-
տօնիալը իսքէնտէրի (Տան. 8. 5—8) իմա էտէր իսէ տէ,
'ալ էլ իթլադ շէրիլէրէ 'ալամէթ տիր : Մաթ. 25. 32,
33 :

ԻԼՔ 20ՃՈՒԳ քէնտի գարնտաղարնա հիւքմիւ կէլէնի
(Թէք. 27. 37) հախօտ քէնտի խանէսինին քեահիլի օլանը
կէօսթէրիր Ա'տ. 8. 48, 49 : Բէզալիք Ալահա թահա
օլունանը իմա էտէր (Խուր. 43. 4, 13) Հէմ տէ իլք չօճուգ
փէտէրինին իլք գուվէթի օլտըղը ճիհէթէ միւրաստան իրի
հիսսէ ալըր իտի (Թէս. 21. 47) : Բոմ. 8. 29 : Գօլ. 4. 45 է
տախի միւրաճա'աթ օլունա քի օրատա պու 'իւնիլան ֆրիս-
տոսա տա վէրիլիշ տիր :

ԻԻԶԻԻՄԻՆ Էէթիւմէսի պիր գալմըն միւճաղաթ կէօր-
մէք գէմանընըն հադալարըղըն, (Վաճ. 44. 48) վէ իւղիւմին
թօփլանմաթը պիր գալմըն հէլաք օլմադըն կէօսթէրիր (Վաճ.
44. 49) : Տէքքիւլիւշ տանէլէրին թօփլանըմաթ տախի պիր
գալմըն էսիր օլմադընա իմա տըր : Էր. 6. 9 :

ԼԷՎԻՅԱԹԱՆ հախօտ ԷթՏԷՅ (Իշա'. 27. 4 : 51. 9 :

Հէդ. 29. 3: 32. 2: Մեդ. 74. 13, 14) Մըրըր վէ եա Ալլա-
հա գարշը մնւհարիպ պուրւնան պիր հիւքիւմէթի իմա է-
տէր: Վաճ. 42. 9: 43. 4:

ԿԷՕԶ 'իլմէ, սատարաթա վէ ճէլալէ (Զաք. 4. 10) վէ
իրշատ էթմէյէ 'ալամէթ տիր: Էյ. 29. 15: ԲԷՕԹԻԻ ԿԷՕԶ
հաւէտէ (Էյմ. 23. 6: Թէս. 15. 9) վէ ԷՅԻ ԿԷՕԶ սէխա-
վէթէ 'ալամէթ տիր: Էյմ. 22. 9:

ՀԱՍՍՏ ՎԱԳԹԸ պիր միլլէթին մահվ օլմադ վէ եա տա-
ղըմադ վազթընը կէօթէթաթիյի կիպի (Էյ. 51. 33: Իշա'. 17. 5: Վաճ. 14. 14—18) ՕՐԱԳ տաթի մահվ էտէնի կէօթ-
թէրիր: Եօէլ 3. 13: Բէզալիք հաստ լաֆըլլէ հիւրբի-
յէթ ի քեամիլէ վէ եա պիր գալմըն եէնիտէն քէնտի վա-
թանընա 'ալմէթ էտէճէյի վազթ իմա օլմուր (Հօշ. 6. 11) հէմ տաթի քիլիսէնին չալընճաղը թարլայա 'ալամէթ
տիր: Մաթ. 9. 36—38:

ՃԱՆԱՎԱՐ գալիմ վէ եաղմաճը հիւքիւմէթլէրէ վէ եա
սալթ տիւնէկի պիր հիւքիւմէթէ 'ալամէթ տիր: Տան. 7. 3, 17: Հէդ. 34. 28:

ՄԷՆՆ իլահի վէ էպէտի զըտայը իմա էտէր: Վաճ. 2. 17: Պադ Խուր. 16. 33, 34:

ՄԱՐԱՐ Րօմա կիպի մաղրուր վէ թէ'ատտի էտիճի պիր
հիւքիւմէթէ 'ալամէթ տիր: Վաճ. 41. 8:

ՄԻԶԱՆ հազգանիյէթէ 'ալամէթ օլուպ (Էյ. 31. 6) պուղ-
տայ վէ սա'իր հուպուպաթ հազգընտա օլտըղընտա գըթըլդ
կէօթէթիր: Լալ. 26. 26: Հէդ. 4. 16: Վաճ. 6. 5, 6:

ՄԻԻՃԻՎՀԷՐԱԹՏԱՆ եանի գըլմէթլի թաշլարտան միւ-
րատ զիյնէթ վէ կիւզէլլիք տիր: Վաճ. 21. 19—21:

ՇԷՄՏԱՆ եախօտ ԳԱՆՏԻՆՆ Զուրա, մէսէրթէթէ, հազի-
գաթա վէ հիւքիւմէթէ 'ալամէթ տիր: Վաճ. 2. 5 հէմ
Խուր. 25. 31, 32է միւրաճա'աթ օլմուր: Լաքին 3 Միւլ. 11. 36 վէ Մեդ. 132. 17 տէ գանտիլ խալէֆ կէօթէթիր:

ՉԷՔԻՐԿԷԷԷԷԷ վէ տիյարը վիրան էտէն 'ապէրի իմա
էտէր: Եօէլ 1. 4: Չէքիրկէլէրին մէլիյի Ապատտոն Ափօ-
լեօն թէսիյէ օլմուր քի հէլաք եա խարապ էտիճի մա'-
նաընտա տըր: Վաճ. 9. 11:

ՊԱԳԸՐ ալադըլդ վէ եիւրէք գաթըլըրնա 'ալամէթ օ-
լուպ (Իշա'. 48. 4: Էյ. 6. 28) քէզալիք սէպաթ ու մէ-
թանէթէ տաթի իմա տըր: Մեդ. 107. 16: Իշա'. 45. 2:

ՊԱԼԸԳ գալմըրա 'ալամէթ տիր: Հէդ. 29. 4, 5:

ՊԱՊԷԼ քիլիսէնին փութփէրէսթ վէ զատտար տիւշմէնի-
նէ, խուսուտա փութփէրէսթ վէ փափայա թապի' օլան Րօ-
մայա 'ալամէթ տիր: Իշա'. 47. 6: Վաճ. 17. 5, 6, 18:

ՊԱՔԻՐԷ փութփէրէսթլիքտէն 'արի վէ սատըգ գուլըրա
'ալամէթ տիր: Վաճ. 14. 4):

ՊՈՒԽՈՒՐ տուայա 'ալամէթ տիր: Մեդ. 141. 2: Մալ. 1. 11: Վաճ. 8. 3, 4: Պուխուր մուհրազա մէզպահընտան
ալընան ալթէլլէ թազաիմ օլմուր իտի: Լալ. 16. 12:

ՊՈՒՂԱ աղըրն տիւշմէնէ իշարէթ տիր: Մեդ. 22. 12:
ՏԱՆԱ գալմա 'ալամէթ տիր: Էյ. 50. 27: Հէդ. 39. 18: ԱՂԸՎ վէ եա ԵՄԼԻՔ տաթի շէճրէ վէ եա էվէ Է-
շարէթ տիր: Մալ. 4. 2:

ՊՈՒՅՆՈՒԶ գուլվէթէ (Թէս. 33. 17: 3 Միւլ. 22. 11:
Էյ. 48. 25: Սմո. 6. 13: Միւ. 4. 13) քէզալիք սալթա-
նաթա (Տան. 8. 9: Վաճ. 13. 1) 'ալամէթ օլուպ Գուհնէն
պույնիւղըր տաթի գապահաթըլըրըն վիգայէսի իչիւն մէլ-
ճա' իտի: 3 Միւլ. 4. 50: Էյ. 15. 4: Սմո 3. 14:

ՊՐՈՒՆԸՆ չալընմաղը 'աղիմ պիր վազը'անըն զուհուրընը
իմա էտէր: Վաճ. 8. 6—13:

ՍԷՄԱ վէ ԶԷՄԻՆ իւշ մա'նատա իսթիմալ օլմուր.
պիրնիճիսի կէօլէ կէօրիւմէզ վէ մա'նալի, իքինճիսի կէօլէ
կէօրիւմիւր վէ մատտի, իւշիւնճիւսիսիսիսի տիր: Պու սօն
մա'նատա իսթիմալ օլմուրըտա սէմա հիւքմաղըրա, զէ-
մին գալմա, վէ սէմա վէ զէմին սալթանաթ վէ եա ուսուլը
տէվէթէ 'ալամէթ տիր: Իշա'. 51. 16: 65. 17: 66. 22:
Էյ. 4. 23—28: Մաթ. 24. 29—31: ՍԷՄԱՆ ՏԻԻՇ-
ՄԷՔ 'իզլէթ վէ եա հիւքիւմէթտէն տիւշմէյի իմա էտէր:
Լուդ. 40. 18: Վաճ. 9. 1: ՍԷՄԱ ԱԶԸԼՄԱՆ ՍԷՄԱ
ԱԶԸԼՄԱՆ ՊԻՐ ԳԱՓՈՒ ԵԷՆԻ պիր վաճիսի պաշա-
մասընը (Վաճ. 4. 4: 19. 11) իմա էտէր: Կիւնէլ, Այ.
Ելըրըլըր տէրէճէ ի ուլատա վէ եա տէրէճէ ի սանիյէտէ

պուլունան հիւքիւմէթէ 'ալամէթ տիր: Իշա'. 13. 10: ԵօէԼ 2. 10: Վաճ. 12. 1:

ՍԻՐԻՓՇԼՐԳ կիւնաճ տիվանէլիյինէ (Էր. 51. 7) վէ սերսէմիլէ 'ալամէթ օլուպ Ալլահն զազապը ինսանը սերսէմիլը իննէ աթար: Իշա'. 29. 9:

ՎԱԼԻՏԵ մահսու վէրէն շէյլերտէն քինայէ (վաճ. 17. 5) օլաղը կիպի Գրիստուրն քիլիսէսինէ տախի իմա տըր: Ղալ. 4. 2:

ՏԱՂ սէպաթ ու 'ալամէթէ 'ալամէթ տիր: Իշա'. 2. 2: Տան. 2. 35:

ԲԷՆԻՓ տիւրիւ տիւրիւ հալլէրէ 'ալամէթ տիր: ՍԻՅԱՆ րէնը սէֆալէթ վէ մաթէմէ 'ալամէթ տիր: Էյ. 30. 28, 30: Վաճ. 6. 5, 12: ՍԱՐԸ րէնը էօլիւմէ սէպէպ օլան խասթալըզա (վաճ. 6. 8), ԱԼ վէ ԳՐԶԸ րէնը Գան տէօքիւմէսինէ եա զալէպէյէ (Զաթ. 6. 2: Վաճ. 12. 3) վէ ԳՐԲԸ րէնը ճէմալէ վէ գուտսիյէթէ (վա'իզ. 9. 8: Վաճ. 3. 3, 4) 'ալամէթ տիր: ՊԷՅԱՉ վէ ԼԱՃԻՎԵՐՏԻ րէնը Եհհուտիլէր արատընտա մէլիյէ վէ քեահինն 'ա'իտ օլաղը կիպի էրզալանի տախի Բոմալըլարա մախսու իտի: Էյթ. 8. 15: Եուճ. 19. 2:

ԲԻԻԶԿԵԱՐ Եթիւլալ 'ալամէթ օլուպ (Էր. 4. 11—12) ԲԻԻԶԿԵԱՐԼԱՐԸ ԹՈՒԹՈՒԼՄԱՍԸ տախի սուլճ վէ աաալիշէ իմա տըր: Վաճ. 7. 4:

ՓԵԱՍԷ ազաղըճը շէյլէթէ (վաճ. 17. 4) հէմ տէ փութփէրէթիլը ային ու 'ատէթլէրինն 'ալամէթ (1 Գօր. 10. 20) օլաղը կիպի, հիսսէ ու նասիպի տախի կէօթէրիլ: Վաճ. 14. 10: 18. 6:

ՓԷԼՊ հէմ նափալիյէ հէմ իմանտան իրթիտատ էթմէյէ (Էյմ. 26. 11: Ֆիլի. 3. 2. Վաճ. 22. 15) հէմ տէ պա'ղէն ուշալըգըզա 'ալամէթ տիր: Իշա'. 56. 40:

ՓԷՐՈՒՊ 'ալամէթ ի միւլիւքհանէյէ (Խուր. 25. 18, 22: 3 Միւլ. 6. 23: 8. 7) քէզալիք մէլէլէրէ վէ եա Աւլաճա խըմէթէ էտէն րուճլարա (Թէք. 3. 24: Մէզ. 18. 40) 'ալամէթ տիր:

ՔԻԹԱՊ ԵԷՄԷՖ միւթալա'այա 'ալամէթ տիր. (Հէզ. 3. 4, 2: Վաճ. 10. 9, 10) Հայաթ քիթապը խէլաս պուլանլարըն նուֆուս տէֆթէրինի կէօթէրիլ: Վաճ. 3. 5: Քիթապլարըն ալըմսը սօն հիսապըն պաշլամասըն իմա էտէր: Վաճ. 20. 12:

ՔԻԹԱՊ, Էն, Դու Էու օլաղը հալտէ եէքաիկէրի արտընտ օլան ուզուն վաղը'ալարա իմա օլաղը կիպի (Հէզ. 2. 9, 10: Վաճ. 5. 1) Գէրէ - Գէրէ - Գէրէ Էսրարա 'ալամէթ տիր:

ՔԻՊՐԻԹ վէ ՔԻԻՔԻԻՐՏ էզա ու ճէֆա պէյան էտէր: Էյ. 18. 15: Վաճ. 14. 10: 20. 10:

ՕՐՄԱՆ շէհրէ եա սալթանաթա 'ալամէթ տիր: Իշա'. 10. 18, 19, 34: 32. 19: Էյ. 21. 44: Հէզ. 20. 46, 47:

Սաթիսէն ինպարաթ ը փէյլամպէրանէտէ զիբը օլունան վաղըթլար պահսընա կէլինճէ 'ալամէթ վէ գապուլ օլունմըլ գա'իտէ ի քիւլիյէ շու տըր քի սէնն թա'պիլի գուլաշըլմալըլ թադտիրտէ պիր կիւն պիր սէնն հիսապ օլունապ ինպարաթ ը փէյլամպէրանէտէ կիւն լաֆըլ պիղիմ 'աթի սէննմիլ տիր: Պու գա'իտէ պիր գաշ միսալլէրէ իսպաթ էտիլիլ վէ եաթուտ հէման ինպաթ տէրէճէսինն վարմըլ տըր: Ա'ա. 14. 34: Հէզ. 4. 5, 6 այթթլէրտէ Ալլահ սէրահէթէն "Հէր պիր սէնն եէրինն պիր կիւն վէրտիմ" տէյիւ պույուրմըլ տըր:

Եինն "Ջէման, վէ զէմանլէր վէ նըֆ ը զէման" թա'պիլիյէ (Տան. 7. 25) իւշ պուլուգ սէնն ի փէյլամպէրի անկլաշըլ վէ պիր եէվմ ի փէյլամպէրի պիղիմ պիր սէննմիլ տիր. պիր սէնն 12 այ վէ հէր այ 30 կիւնտէն ինպարէթ օլմալլէ պիր սէնն 360 կիւն էտէր. պու սուրէթլէ փէյլամպէրին պիր սէննսի պիղիմ 360 սէննմիլէ մա'աթիլ տիր: Պու հիսապա նաղարէն "Ջէման վէ զէմանլէր (եա'նի 2 զէման) վէ նըֆ ը զէմանտան անկլաշըլան իւշ պուլուգ սէնն ի փէյլամպէրի պիղիմ 1260 սէննմիլէ միւսալի օլմալլէ Ալլահա գաղըլ սէյլէյէնի վէ մուգաւտտէպլէրի իղզապ էտէնի զուհուրինտէն մահվ ու հէլաքընա գաւար օլան միւստէթ 1260 սէնն տիր: Վաճ. 11. 2, 3 վէ 13. 5: Միւտտէթ ի մէզքիւրէ պա'ղէն 1260 կիւն վէ պա'ղէն 12 այ թա'.

պերիկլէ ի քիստէ օլունմըշ տըր քի հիսապ օլունտըգտա իքիսի պեր կէլիր :

Պու ճիւմէլ իլէ պերապեր ֆիթապ Ե Մուգատտէսին հալի օլտըղը էն մէհնուր ինպարաթ Ե փէյղամպէրանէտէն պա'ղըլարընտա սէնէ լուղէթի թամմ պիզիմ իսթի'մալիմիղէ կէօրէ տիր : Պու սուրէթլէ Ապրահամ զիւրրիյէթիսին միւտտէթի ի զուրպէթի տօղրուտան տօղրույա 400 սէնէ (Թէք. 15. 13) տիր : Իշա'եսա տախի քէնտի վաղթընտան Եֆրայիմ որպթընըն մահվ օլունաճաղը վաղթա գատար օլան միւտտէթի 65 սէնէ հիսապ էթմիշ տիր : Իշա' 7. 8 : Եհհուտա էսարէթի իչիւն թա'եին օլունան եէթմիշ սէնէ 'ատէթա եէթմիշ սէնէ անկլաշըմալը տըր . վէ եէթմիշ հաֆթատան, քի անըն խիթամընտա Մէսիհ գաթ' օլունաճաղ իտի, 490 սէնէ միւրատ օլունուր : Տան. 9. 24—27 : Լաքին շուրասը սահիհ տիր քի Ալլահ փէյղամպէրլէր վասըթասըլլէ պիղէ խապեր վէրտիյի հէր պիր վաղը'անըն թամմ վաղթընը պէյան էթմէք իսթէմէյիպ անլէրի ասըլ քէնտի հիւքմիւ թահթընա գօմըշ տըր : Ինպարաթ Ե փէյղամպէրանէ պիր վաղը'անըն իլմամընա պիզի թէ'մին էտերէք իտարէ ի իլահիյէի հիւ օլմաղսա միւճմէլէն պիլմէք իչիւն պիղէ եարտըմ էտէն պա'ղըր էմարէլէր կէօթէրիր : Իթմամը օլմըշ պիթմիշ ինպարաթ Ե փէյղամպէրանէտէ պիլէ վաղըթլարը թէմամը թէմամընա թա'եին էթմէք չօք քէրրէ միւշքիլ տիր : Մէսէլա, էսարէթ 70 սէնէ տէվամ էթտի . լաքին պու 70 սէնէ նէ՞ վաղըթ պաշլատըր տէյիւ սու'ալ օլունա պիլիր . զիրա պու'նուն իչիւն իքի թարիխ մէպտէ իթթիխաղ օլունա պիլիր, պիրինճիսի Եհհուտաիմ մէլիյին էսարէթի իպթիտասընտան հէյքէլին իքինճի տէֆ'ա ինշասըր իչիւն ֆօրէշին ֆէրմանընա գատար օլան միւտտէթ տիր . (2 Թէվ. 36. 5—7, 20—23) իքինճիսի իսէ իլք հէյքէլին խարապընտան Ֆարա մէլիյի Տաբիուսըն ֆօրէշ ֆէրմանընը թէ'քիտ իչիւն վէրտիյի էմը ու ֆէրմանընա գատար (2 Թէվ. 36. 14—21 : Եղը. 6. 1—12) : օլան միւտտէթ տիր : Պա'ղըլար պիր իւչիւնճիլ մէպտէ տախի կէօթէրիլէր, եա'նի Նէպուղարատանըն էլիլլէ օլան սօն իսարէթտէն պէտ' իլէ իքինճի տէֆ'ա ինշա օլունան հէյքէ-

լին թագտիսինէ գատար միւրուր էտէն միւտտէթի (Եր. 52. 30 : Եղը. 6. 15—17) եէթմիշ սէնէ անկլարար :

Տանիէլ քիթապընտա զիւր օլունան եէթմիշ հաֆթալալըն թէֆսիրի տախի պու կիպի միւշքիլաթ թահթընտա տըր : Պու հաֆթալարըն պաշլանկըճը նէ՞ զէման օլտըղընա տա'իր ճիլլէլլէ քիթապլար եաղըմըշ իսէ տէ, Մէսիհին զուհուրըլլէ շիմտի միւշքիլաթ հալլ օլունմըշ օլուպ, Տա'նիլին վաղթընտա մէղքիւր ինպարլէ Մէսիհին զուհուրը զէմանը հաղգընտա էսքի Եհհուտիլէրէ անճագ գարանըգ պիր թէսալվուր վէրիլմիշ տիր : Պու միւշքիլաթըն պու եօլտա հալլընը կէօրէրէք հալա իթմամ օլունամմըշ ինպարաթ Ե փէյղամպէրանէնին վաղըթլարընը թէֆթիլէ էթմէք վէ անկլամաղ խուսուսընտա միւթէվաղը'անէ պէյան Ե Բէյ էթմէք վաճիպ տիր :

Ինպարաթ Ե փէյղամպէրանէյի անկլամաղ խուսուսընտա պու գատար միւշքիլաթ վար իսէ տէ, Եհհին անլէրի միւթալա'ա էտէն մէյուս օլմամալը տըր . զիրա ինպարաթ Ե փէյղամպէրանէյի միւթալա'ա էտէնլէրտէն հէր պիրի իքի շէյ եափա պիլիր : Եվլէլա, տիղգաթ էտերէք անլէրտէն ֆա'իտէլի չօք նասիհաթլար վէ 'իպրէթլէր ալա պիլիր . չիւքի ինպարաթ Ե փէյղամպէրանէտէ Եհհուտիլէրին իթա'թուրլըղը վէ անլէր 'ալէյհինտէ Ալլահ թարաֆընտան վէրիլէն շէտիտ թէքտիր վէ ճէղալար միւ'էսսիր սուրէթտէ նաղլ օլունմըշ տըր : Ինպար Ե փէյղամպէրանէ նէ գատար տէրին օլտա, անըն մա'նէվի ճիհէթլէրի սաֆի վէ աշիքեար տըր : Պագ Եր. 9. 11—16 : Սանիյէն ինպար Ե փէյղամպէրանէտէն ասըլ մագսէտ ու մերամ վաղըճ վէ աշիքեար օլմաստ տախի, օգույան անտէն պիր մա'իլմամ Ե իմմալիյէ ալա պիլիր : Մէսէլա, վաճ. 6. 2 տէ "Պէյաղ աթ" . քէլիմէսինին մա'նասը հէր նէ օլուրոս օլուն, շուրասը աշիքեար տըր քի օլ քէլիմէ իլէ իմա օլունան վաղըթ վէ եա վաղը'ա մէղքիւր պասպտա զիւր օլունան վաղըթլարըն եա վաղը'ալալըն իպթիտասըր օլուպ սէլամէթ վէ մուվաֆիաղըլլէթլէ տօլու օլաճագ տըր : Այաթ, 3, 4 տէ իքիստէ օլունան վաղըթ վէ եա վաղը'ա իսէ թէ'ատտի վէ գան տէօքմէքլէ տօլու օ-

լաճադ. Ֆադաթ սյաթ 5, 6 տա 'ատալէթի պիր իտարէ
դէմանը, հէմ տէ գըթլըդ վուգու' պուլաճադը վէ սյաթ 7,
8 տէ մուճիպի մէվթ օլան խասթալըդ վէ հէլաք դէմանը վէ
սյաթ 9—11 տէ ուղուն վէ աճը թէ'ատարիւր էյաթ, վէ
սյաթ 12—17 տէ 'ուսնուսի իթիթիլալը եա'նի սալթանաթ-
լարըն խարապ վէ միւհքէմ շէյլէրին ալթ իւսթ օլաճադը
իւսպար օլունմըշ տըր: Պու իւսպարաթըն հանկը դէման վէ
հանկը վադը'ա հադգընտա վարիտ օլադընա տա'իր փէք չօդ
միւսթէյիֆ դանն ու դէհապլար վար վէ տահա տա օլա պի-
լիր իսէ տէ, օ դէմանըն ահվալը 'ուսնուսի վէ մէշուրէ-
սի հադգընտա իթիթիլաֆ հօդ տըր վէ օլամադ: Պիւթիւն
Վահի քիթապը հադգընտա պէյլէ տէյէ պիլիրիդ. շէյլէ քի
խուսուսի լուղէթլէրին մա'նասը հէր նէ օլա շու աշիքեար
տըր քի իշիէնտիթիլին թէճէլի ու դուհուրնա դատար ֆի-
լիսէ դահմէթ վէ մուզապադ չէքէճէք, Ֆադաթ Րապպ 'ադիմ'
գուվլէթ վէ ճէլալ իյէ դուհուր էթտիքտէն սօնկրա դալի-
պիյէթ վէ մէս'ուսիյէթէ մազհար օլաճադ տըր: Պու հադի-
գաթ հէր 'ասրտա դիյատէսիյլէ մուճիպ ի թէսէլի օլադը
վէ ֆիթապը ը Մուգատտէսին իւսպարաթը փէյլամպէրանէ-
յէ տա'իր հէման պիւթիւն Ֆըգըրալը պու խուսուսը փէք
վադըհ սուրէթտէ պէյան էթտիյի էրպապընա մա'լիւմ տիր:
Պէյլէճէ իւսպարաթը փէյլամպէրանէ տա'լիւմ մա'նէվի վէ
ըուհանի տէրսլէր վէ եա նասիհաթլար վէրէրէք, ատէմլէրին
դայրէթիին թահրիք վէ անլէրին իմանընը թէ'քիտ էտէր:
Իւսպարաթը փէյլամպէրանէն էսրարնա վադըֆ օլմադ ի-
չիւն էն կիւղէլ հադըրըդ մէգքիւր նասիհաթլար տիգգաթ
վէ իթա'աթ էթմէք տիր: Նիւպուվլէթին սէօղլէրին օդու-
յուպ իշիտէնլէրէ վէ անտէ մուհարրէր պուլունանը հըֆիդ
էտէնլէրէ սուրէթ ի մախսուսէտէ միւսպարէք տէնիլմիշ տիր:
Վահ. 1. 3:

ՕՆ ՏԷՕՐՏԻԿՆՃԻԻ ՊԱՊ

Բիլնապը Մուգատտէսէ ինֆէր էյէն իսրէճպէն էա-
լի'անէ:

Բիթապը ը Մուգատտէսի քէսմիլէն անկլամադ, խուսուսա
անըն տիւրիւ տիւրիւ սէօղլէրինն գուվլէթ ու մէղէկէ-
թիին էյիճէ պուլմադ իչիւն նիլէ տէֆ'ա սա'իր քիթապլարա
միւրաճա'աթ էտէրէք կէրէք Եհհուսիլէրին վէ կէրէք պաշա-
էսքի միլլէթլէրին արասընտա ճարի օլան էֆքեար ու էվհա-
մա, վէ անլէրին ատապ ու 'ատաթընա վէ թարիի վէ թադ-
վիմ ի թէվարիիին աշիհա օլմադ, քէզալիք թարիի վէ ճօդ-
րաֆիա ի թապիլիլէրին վէ շարգ միլլէթլէրինն ուսուլ ու
'ատէթլէրինն պիլմէք Ֆա'իտէլի տիր:

Իվլէլա Եհհուսիլէր արասընտա ճարի օլան էֆքեար ու
էվհամը նազարը տիգգաթա ալալմ: Պու խուսուստա պի-
դիմ մա'լիւմաթմըդըն պաշըճա մէնպա'լարը թարիկուլար,
Սօհար վէ թալմիւտ տըր: Թարիկուլար հադգընտա 8 վէ 34
սահիֆէլէրտէ էփէյի մա'լիւմաթ վէրիլտի:

Սօհար Միլաթըն իրինճի 'ասըն ատէմլէրինտէն Րապպի Սիմ-
'օն իպնի Հօշա' նամ զաթըն հազարը պիր քիթապ օլուպ
Եհհուսիլէր արասընտա մազհարը իհթիլարմ' օլմուշ վէ էս-
րար նէվ'ինտէն օլուպ անլէրին կապապալ տէտիլլէրի 'իլմ'
պու քիթապտան ալընմըշ տըր: Սօհար Մէսիհին դուհուր-
նա վէ անըն մէլէքիւթիւնէ միւթէ'ալըդ գապլ էլ վուգու'
վէրիլէն խապէրլէրտէն պահա էթտիլի էճլտէն, Եհհուսիլէ-
րին պու պապտէ օլան էֆքեարընա տա'իր միւսպարը քէա-
ֆի մա'լիւմաթ վէրիր. շէյլէ քի իքի իւչ պահա միւսթէս-
նա օլարադ րէսուլլէրին 'Ահա ը ձէտիտտէ իրատ էթտիլլէ-
րի իւսպարաթը փէյլամպէրանէտէ Եհհուսիլէրին տալի ան-
լէր իլէ հէմէֆքեար օլադըլարը անկլալըլար: Իլ ճիւմլէ
Սօհարըն գալիինճէ 'Ահա ը ձէտիտտէ Մէղմուլարտան վէ
իլա'եանըն իւսպարաթընտան մէ'խուղ շէհատէթլէրին ճիւմ-
լէսի տէ Մէսիհ հադգընտա տըր:

Թալմուտ Միշնա վե Կեմարա տեհիլեն իբի գըամուտն միւ-
րեքքէպ տիր : Պիրինճիսի Եհհուտիլերին դանուկարընը հա-
վի օլուպ Եհհուտի մու'ալլիմլերին դանուկար թեվրաթըն
մուհարրէր օլան ահքեամընա 'իլալէ օլուհարադ Մուսատան
րիվայէթ օլուհարը վէ պէոյլէճէ րիվայէթ Թարիգիլէ 'ասը-
տան 'ասրա կէչերէք նիհայէթ Միլատըն իւչիւնճիւ 'ասրըն-
տա Միշնա իսմիլէ պիր քիթապա տերճ էտիլմիշ տիր : Ի-
քինճիսի , եա'նի Կեմարա Միշնանըն պիր նէլ' թէֆսիրի օ-
լուպ Եհհուտիլերին մէշուր րապուռնիլերինին վէ 'ալիմլերի-
նին Պապէլ էսարէթինտէն Միլատըն տէօրտիւնճիւ վէ պէ-
շինճի 'ասրընա դատար կէճուսկէճոն րուհանի վէ տիւնէէվի
շէլէր հադգընտա էթտիլէրի միւթալա'ալարը հալի տիր ,
քի աշլէրտէ չօգ մէճաղլար , թէմիլլէր վէ հիքեայլէր պու-
լուհուր : Կեմարանըն հալի օլուրը մատտէլէր տախի էփէյի
վադըթ պիր րիվայէթ կիպի Եհհուտիլէր արասընտա հըֆզ
օլուհարադտան սոնկրա Միլատըն տէօրտիւնճիւ վէ պէշինճի
'ասրընտա քիթապ հէյ'էթինէ դոնուլտու : Կեմարա իբի տիր .
պիրիսի Ֆիլիթին տիլարընը 'ալիմ Եհհուտի րապուռնիլէ-
րինին էսէրի օլուպ Միշնա իլէ պիրլիքտէ ճիլտ էտիլերէք ա-
նա Եհրուշալիմ Թալմուտը նամը վէրիլմիշ տիր : օլ պիր Կե-
մարա Պապէլ րապուռնիլէրինին էսէրի օլուպ օ տախի Միշ-
նա իլէ պիրլէտիրիլերէք Պապէլ Թալմուտը թէսմիլէ օլուհ-
արընտա : Պապէլ Թալմուտը միգտարճա Եհրուշալիմ' Թալ-
մուտընըն հէման տէօրթ միսի օլուպ 12 ճիլտտէն 'իպարէթ
տիր : Զիքր օլուհարըն իւղրէ Թալմուտըն միւհճթէվիլաթը
Պապէլ էսարէթի խիթամընտան Միլատըն տէօրտիւնճիւ վէ
պէշինճի 'ասրընա դատար թադրիպէն պին սէնէ դարձընտա
թափլանմըն օլուպ օլ վադթըն էն էհիլէթի Եհհուտի մու-
'ալլիմլերինին վէ 'ալիմլերինին տին վէ ֆէլէսֆէ հադգընտա
դահիպ օլուրընտա դիւ'մլէրէ տա'իր պիղէ չօգ մա'լիւմաթ վէ-
րէ պիրի : Թալմուտտա օլան շէլէր իլէ ինճիւ մուհարրի-
լէրինին դիքր էթտիլի շէլէր արասընտա չօգ տէֆ'ա աչըգ
միւշապէհէթլէր կէօրիւրիւզ : Կէօրիւրիւզ քի Քրիստոսըն
էթտիլի կիպի Եհհուտի րապուռնիլէրի քէնտի շալիրալէրինէ
թէմիլլէր , մէճաղլար վէ մէսէլլէրէ Թա'լիմ' էտերլէր ի-

տի : Կէօրիւրիւզ քի աշլէր տախի խէլաա , Վէլաաթի ի սա-
նիլէ , Վաֆթիլ , 'իսայէթ , իման քէլիմլէրինին իսթի'մալ
էտերլէրի տի : Անլէր պու քէլիմլէրի թամմ' Ահաթ շէտիտ-
տէ իսթի'մալ օլուհարըն մա'նատա իսթի'մալ էթմէմիշլէր
իսէ տէ , էնէն օլ քէլիմլէրին իսթի'մալ մէգքիւր մէս'էլէլ-
րին օլ 'ասրընտա մա'լիւմ' օլուրընտա կէօթէրէք Քի-
թապը Մուգատտէստէ պուհա տա'իր օլան քէլիմլէրին ա-
սըլ մա'նատըն թէնիլիլէ էարտըմ' էտերլէր :

Թալմուտտան էօրէնիլիլ քի Քրիստոսըն դուհուրը դէմա-
նընտա Եհհուտիլէր արասընտա Մէսիհին կէլիմլէրին 'ուհուլի
պիր ինթիլար վար իտի : ... աշլէր մէլէքիլէրինէ "կէլէճէք
տիւնէա" , "սէմալի Եհրուշալիմ" "մէլէքիլէթ իւս սէմա-
վաթ" ետիտ "մէլէքիլէթ Ուլլա" թէսմիլէ օլուհուր իտի ,
օլ մէլէքիլէթ "տախիլ օլմա" տէմէքլէ տախի Մէսիհ
շալիրտ օլմադ աշկալըլլէր իտի : Մէսիհին մէլէքիլէրինէ
մահիլէթի խուսուսընտա Եհհուտիլէրին չօգ եանկըլը դիւ'մ
լէրի օլուրընտան Մէսիհին աշլէրի տօղրուլթմաթ լաղըմ' ի-
տի : Պու խուսուսը ֆիքրտէ հըֆզ էտերէք Եհհուտիլէրին
մէգքիւր եանկըլը դիւ'մլէրինի տօղրուլթմադ իլիւն Քրիստոսըն
վէ րէսուլլէրին սէօլլէտիլլէրի սէօլլէրին գուլիլթինի վէ միւ-
նատէպէթինի էյիճէ աշկալա պիրիլիլ :

Եհհուտիլէր իմանա էէնի կէլիլ պիրիսի իլիւն . "Եէնի-
տէն տօղմուշ տըր" տերլէր իտի . իմտի Եհհուտիլէրին պու-
թա'պիրի իսթի'մալ էթմէլէրի Քրիստոսըն : Եուհ . 3 . 8 տէ
տէտիլինի իղահ էտէր : Եհհուտիլէր արտօրնտա "Պաղլա-
մադ վէ չէօղմէք" քէլիմլէրի պիր շէյին շէր'էն մէմու' օլ-
տըղընը նէհի էթմէք վէ շէր'էն վաճիպ օլտըղընը էմր էթմէք
պէյան էտէր իտի : Պու տախի Մաթ . 18 . 18 ոյլէթին ա-
սըլ մա'նատըն իղահ էտէր : Եֆէտիսիլիլ տաղտա էթտի-
լի վա'ղտա վէրիլէն թէնպիլլէր աթիտէքի Ֆրգալարըն դի-
յասըլլէ տահա աչըգ կէօրիւրիլլէր : Ֆերիսիլլէրին դանուկար
գալլին քէօթիւ միւշահաղալարը հիւ կիւնահ տէլիլ (պադ
Մաթ . 5 . 28) իտի : 'Ուլլէմա տախի էհլ ի Թաղվա օլան
Եհհուտիլլէրին մէգպահ իւղրիլէն դոմաղա եա'նի հէյլէլէ
կէթիլլէրէ մէճպուր օլուրընտա թադտիմէ եա հէտիլլէր

հաքիմ հուզուրընտա հիւքմ օլունաճադ գապահաթլարտան մա'տա հէր գապահաթլըն 'աֆլընա քեաֆի օլտըղընը իստի'ա էտերլէր իտի : Մաթ . 5 . 21—26 : Եէհուտի մու'ալլիմլէրի-նին զաննընճա ճինաս վէ եա ալտաթմա թարիքիլէ սէմա վէ զէմին հազգը իչիւն եէմին էթմէք 'աֆլ օլունուր պիր սէօզ օլուպ Ալլահ հազգը իչիւն եէմին էթմէք գաւտար է-հէմմիլէթի եօգ իտի : Մաթ . 5 . 33—36 : Եինէ ուզուճ տուննըն հէր հալտէ միւսթէճապ օլաճաղընը իստի'ա է-տերլէր իտի : Մաթ . 6 . 7 :

Պուրատա շուրասընը խաթրտա թութմալը քի էսքի Եէհուտիլէրին զիւ'մ վէ էֆքեարընա վադըֆ օլմադ էքսերի-յէ ֆիթապը Մուգատտէստէ իսթի'մալ օլունան լուղէթ-լէրին ասըլ մա'նասընը անկլամաղա եարտըմ էտեր իսէ տէ , օլ լուղէթլէրին ֆիթապը Մուգատտէստէ նէ' մա'նատա իսթի'մալ օլունաթլարընը թահգիգ իչիւն պու եարտըմ իրինճի տերէճէտէն պիր եարտըմ 'ատա օլունա պիլիր : Մէսէլա , պիր ալ էվվէլ զիքր օլունաթլը իւզրէ Եէհուտիլէր արասընտա իմանա եէնի կէլիլէրէ , եա'նի խիթան եա վաֆթիլլէ (երլգանմա իլէ) Եէհուտի օլանլարա "Եէնիտէն տողմուշ" թէսմիյէ օլունուր իտի , լաքին շուրասը աշիքեար տըր քի Եֆէնտիմիզին Նիգօտիմօս իլէ օլան միւքեալէմէսին-տէ պու թա'պիրին նէ միւնաստէպէթլէ գուլլանլարընը անկ-լաշըրը վէ մազսէտ նէ օլտըղընա տա'իր տէ պիր ֆիքը հա-սըլ օլուր իսէ տէ (Եուհ . 3 . 3) հազիգաթլը հալը եալընըլ ֆիթապը Մուգատտէստէն քեամիլէն էջրէնէ պիլիրիլ :

Խսրայլէլէ հէմճիվար պուլունան միլլէթլէրին թէսալվու-րաթլը տինիլէրին հազգընտա քէսպ ի մա'լիւմաթ էթմէք տախի չօգ ֆա'խտէլի տիր : Մէսէլա , Ֆինիգիլիլէր զիյնէթլի պալլարմար վազթընտա քէնտի գուրպանլարընըն էթինտէն պիր փարչա չիլ եէրլէր , պիր փարչա տախի կիւնէլտէ գու-րուտուրլար , պիր փարչա տախի ֆալճըրըլ իչիւն սու իլէ խաշարլար իտի , պաղըրասգ տախի ֆալճըրըլ վէ միւնէճճիմ-լիք իչիւն իսթի'մալ օլունուր իտի : Ֆազաթլ պու պիւթիւն ալիլլէրին իճրասընտան Եէհուտիլէր մէն' օլունաու : Մուհ-րագա եա'նի գուրպանը պիւթիւն պիւթիւն ալթէլէ եազմադ

էմրի տիւրլիւ տիւրլիւ մազսէտլէրէ մէպնի իտի իսէ տէ , պու մազսէտլէրտէն պիրի տախի Եէհուտիլէրին թա'խֆէլլէրին ալիլլէրինին իճրասընտան սազընտըմադ օլտըղը շիւպհէսիգ տիր : Լալ . 4 . 2—9 : 49 , 26 : Մէզ . 46 . 4 : Էր . 44 , 47 , 48 :

Եսքի Ֆարսիլէր ալթէլիէրէսթ օլուպ գուվլէթ ճիհէթիլլէ պիր օլան իքի ասլ գապուլ էտերլէր իտի , պիրսի խէլրին մէպտէ'ի օլուպ անա Հիւրմիւզ , վէ օլ պիրի շէրին մէպտէ'ի օլուպ անա Եհրիմէն թէսմիյէ օլունուր իտի : Ճէնապը Հազգ փէյգամպեր վասըթասըլլէ Ֆարս մէլիլի ֆօրէշ հազգընտա խիթապ էթտիլի սըրատա իհթիմալ քի պու իքի ասըլտան օլան զէհապլարա նազարէն "Նուրը վիւճուտէ կէթիլէն վէ զոլլէթի խալգ էտէն , սէլամէթի եափան վէ պէլիլէլի խալգ էլլէլէն , պուլարըն ճիւմլէսինի եափան Բապպ պէն իմ" (Խշա' . 45 . 7) տէլիւ պույուրմիշ տըր :

Շարգ ֆիլուսֆարընտան պա'ղըրը , մէսէլա Ղուստիլլէրին զիւ'մինճէ Ուլուհիլլէթին պիր գաշ ֆէլէգանը (բիւսթ) օլուպ անլէրէ ֆէլամ , Հայաթ , Նուր վէ սա'իրէ թէսմիյէ օլունուր իտի : Ձանն օլունաթլընա կէօրէ Ինճիլ մուհարրիլլէրինտէն օլան Եուհաննա (Եուհ . 4 . 1—8) պու զիւ'մլէրէ պագարադ մէլքիւր իսմլէրի Եֆէնտիմիզէ վէրիւր : Ղուստիլլէրին չօղլա-րը քէնտի մէպտէ'լէրինտէն գօլլայ պիր ախլադի գաննուն իս-թիլիթաճ էտերլէր իտի . սա'իրլէրի տախի աշըրը տերէճէ է-զիլլէթէ սապըր էթմէլիք թէնպիհ էտերլէր իտի : Ալթիտէքի ալէթլէր պու ֆըրգալարըն թա'լիմաթը 'ալէլլէրին տիր : 4 Եուհ . 4 . 1 , 2 , 7 : 2 . 22 , 23 : 4 . 2 , 3 , 9 , 14 , 15 : 5 . 4—5 , 9—20 : Վէ ալթիտէքի ալէթլէր անլէրին ախլադի գաննունլարը 'ալէլլէրինտէ տիր (4 Եուհ . 4 . 5 , 6 : 2 . 3—6 : 3 . 4—10 : 5 . 48 , 21) : Վահ . 2 . 6 տա զիքր օլունան Նիգօլա-վիլլէր իհթիմալ քի պու ֆըրգալարտան օլուն : Իվրօփա-տա էն զիյատէ ճարի օլան ֆէլսէֆէ Եունանիլլէրին ֆէլսէ-ֆէսի օլուպ , պուլարտան եալընըլ Եֆիգուրօլը վէ իսթի-գի տէնիլէն իքի ֆըրգալար Սհա ը ճէտիտտէ զիքր օլունմիշ տըր : Եֆիգուրօլը ֆըրգալարտան օլանլարըն զաննընճա Ալ-լահ ուզադ պիր եէրտէ սաքին օլուպ քեա'ինաթլըն իլլէրինէ ասլա միւստիլլէ էթմէլ : Խսթօիլլէր տերլէր իտի քի հէմ

Այլաճն հեմ տե ատեմէրին իւղէրինէ թեղպիւր եթմէղ վէ եանըմաղ պիր դատեր հիւքմ էտեր: Փալոս բեսուլ պու իքի էֆքեարը տախի ճերհ էտերէք (Ա՛մալ. 17. 18—32) վէ անէրին եանկըլարընր տողրուլտարաղ Այլաճն "Հէր պիրմիդտէն ուղաղ" օլմատըլընր վէ պիրդիմ ճիւմլէ 'ամէլլէ-րիմիդի պիրիպ "տիւննայը 'ատալէթ իւզրէ հիւքմ էթմէք իչիւն պիր կիւն թախսիս" էթմիլինի վա՛ղ էթտի: Միւխ-թէլիֆ միլլէթլէրին թէվարիխլէրինտէն թաճսիլ էթտիլիմիդ պու կիպի զէլալէթլէր պու եա շու միլլէթին վէ եա գալմըն զէլալէթլէրի իսէ տէ, ատեմին պօղուգ թապի'աթընն եանկ-լըշ մէլլէրինտէն իլէրի կէլմիշ օլտըղընտան պաշգա միլլէթ-լէրտէ վէ վազըթլարտա տախի ֆերգիլ թարգտա վէ հէյ'էթ-տէ մէյտանա կէլտի: Պու էճտէն Գիթապ Ե Մուգատտէ-սին ֆիւլան իսուսուսի միլլէթին եախօտ վազթըն զէլալէթի-նի ճէրհ էտէն քէլամլարը հէման օլ գուվլէթէ մալլը օլուպ մէղքիւր զէլալէթլէր նէ՛ վազըթ վէ նէրէտէ ֆերգիլ հէյ'էթ-տէ մէյտանա չըգարլար իսէ անէրին ճէրհի իչիւն իսթի-մալ օլունա պիրլըրէ:

Եէհուսիլէրին վէ սա'իր էոքի միլլէթլէրին մէսքէն, էլպի-սէ վէ պուշլարա միւմասիլ շէյլէրէ տա'իր օլան 'ատէթլէ-րինի պիրլէք տախի Գիթապ Ե Մուգատտէսի թէֆսիր իչիւն չօգ եարտըմ էտեր:

(ա) ՄԵՍԻԻՆԼԻԻ: Իսրայէլ գալմընն էճտատը չատըր-տա իգամէթ էտերլէր իտի: Չատըր թուֆանտան էվլէլ իհտա օլունուպ (Թէք. 4. 20) զաթէն չօպանլար իչիւն էլ-վէրիլի իտի: Պէրրէյէտէ Այլաճն մագախի օլմաղ իչիւն եափըլան չատըրըն դօշ տէրիսիտէն պիր էօրթիւսիւ վար ի-տի: Խուր. 26. 44: Լաքին Գիթապ Ե Մուգատտէստէ զիքը օլունան չատըրլար քէչի գըլընտան օլուպ պուշլարը գարըլար էյիրիպ տօգուրլար իտի, բէնքէրի տախի սիյահ իտի: Աշն. 4. 5: Գէթէնտէն մա'մուլ չատըրլար եալընը թէֆէրիւճ վէ եախօտ սէլը ու սէֆէրտէ դուլլանըլըր իտի: Իլքին իհ-տա օլունան չատըրլար իհթիմալէն շիմտիյէ գատար Արա-պիսթանտա կէօրիւլտիւլիւ կիպի ուղուն վէ տէօրթ քէօշէ օլուպ սէքիլ եա օն գատէմ իրթիֆա'ընտա իտիլէր: Մէշ-

հուր պիր տաէմին պա'ղէն իւչ վէ եա տէօրթ չատըր օլուր իտի, վէ պուշլարըն պիրի քէնտիսինէ, օլ պիրի 'ա'իլէսինէ վէ իքիսի տախի ուշաղլար վէ միւսաֆիրլէրինէ 'ա'իտ իտի: Թէք. 24. 67: Լաքին էքսէրիյէ պէօլիւք վէ ուղուն պիր չատըր փէրտէլէրլէ իքի, իւչ տա'իրէյէ պէօլիւնիւր իտի: Դէհատէթ չատըրը պու միսլալ—իւզրէ պէօլիւնմիւշ իտի: Խուր. 26. 31—37: Խա'գուպ քէնտիսի իչիւն էվ վէ հայ-վանաթը իչիւն աղըլ եափտը (Թէք. 33. 17) հէմ պաղլար-տա պէքճիլէրին մուհաֆաղատը իչիւն քիւլպէ եափըլըր իտի: Իյ. 27. 18: Իշա'. 4. 8: Պու քիւլպէլէր չատըր իլէ էվլէ նիսպէթէն օրթա մէսքէնլէր սայըլա պիրլը:

Իսրայէլիլէր Մըսըրտա կիւղէլ էվլէր կէօրմիւշլէր իտի ի-սէ տէ, Ֆիրիսթին տիյարընա կէլտիլէրինտէ էվլէլա օրատա քէնտիլէրտէն էվլէլ սաքին օլանլարըն եա'նի օլ տիյարըն ետրիլէրինն եափմըշ օլտըղլարը էվլէրտէ սաքին օլուպ պա'-տէհու քէնտիլէրի էվլէր պինա էթտիլէր վէ չօգ իհթիմալ տըր քի Եէհուսի մէլքէրինն էյամընտա մի'մարլըք սէնա-թը էփէյի իլէրի կիթմիշ իտի: Ֆիրիսթիլէրին մուսվէնէ-թիլլէ ինչա օլունան Սիւլէյման սէրայը ֆէնն ի մի'մարինն թէրագգիսինէ պիր 'ալամէթ տիր: Էրէմիանըն սէօլլէրին տէն (Էր. 22. 44) օ 'աթըրտա օլան պինալարըն միւքէլլէֆ վէ մուլթանթան օլտըղը անկալըլըր: Էքսէրիյէ ֆագիլէրին էվլէրի թօփրաղլէ վէ եա չամուրլէ եափըլտըղընտան տիվար-լար քէնտի քէնտինէ չաթլայըլ կըգըլըր իտի, վէ պէօլլէճէ նէվլ' ի պէշէրին պագատըլ 'էօմիւնէ փէք միւնտիպ միսալլէր իտի: Իյ. 24. 16: Հէղ. 42. 5: Մաթ. 6. 49: Չէնկիլէրին էվլէրի զիյատէ միւհէքմ օլուպ պուշլար էքսէրիյէ տէօրթ քէօշէլի եափըլը պիր էիւղիւ սօգաղ իւղէրինտէ օլտագ ա-լաղըտան պիր գափուսը, եօգարտան տախի պիր վէ եա իքի քիւչիւք փէնճէրէսի օլուր իտի: Պու գափուտան պիր տէհիլդէ չըգըլըր իտի, վէ անըն պիր թարաֆընտա պուլունան պաշգա պիր գափուտան ուշաղըն եա գափուճընն օտաքըն կիտիլը, պու գափուլը տախի կէչէրէք իւսթիւ ալըգ օլան տէօրթ քէօշէլի պիր հալլըյա չըգըլըր իտի: Պու հալլընն էթըա-ֆընտա եէր իւղէրինտէ տիվարլարըն եանընտան սըրա իլէ

սօֆալար օլուպ սօֆալարն իւզերինտէ տախի օլ կէնիլլեր-
տէ տար վէ ուզուն կէզիլէճէք եւրլէր վար իտի Գափուճը-
նըն օտասը դարըսընտա, հալլընն օլ պիր ուճընտա միւ-
սաֆիր օտասը օլուպ էվ սահիպի միւսաֆիրլէրինն օրատա
գասպուլ էտէր. վէ պա'ղէն պու օտատա քէնտի ումուրը-
նա պագար իտի Էվին տամը տիւզ օլուպ հալլըյա պագան
քէնարընտա գաֆէսլի փարմագլըզ օլտըղը կիպի, տըշարըքի
եա'նի սօգազ Թարաֆընտաքի քէնարը իւսթիւնտէ տախի
մաղղալլըզլար պուլունուր իտի Գամա վէ պինանըն հէր պիր
գաթընա կէթիւրէն ներտիպանլար էքսերիյէ հալլըտա գա-
փույա պիթիլիք օլան պիր քէօշէտէ եափըմըշ օլուպ էվ
կէլէնլէր աշաղըքի գաթըն օտալարընտան կէլմէքսիլինն եօ-
գարըքի օտալարա վէ տամա չըգա պիլիւր իտի Էհալի եա-
ղըն տամտա եաթըպ պուրասը սանքի հէր վագըթ տու'ա,
մաթէմ վէ իսթիրահաթ մահալի կիպի իսթի'մալ օլունուր
իտի Խայմէ պոյրամը վագթընտա տամլար իւզերինտէ չա-
տըրլար գուրմագ 'ատէթ իտի Դէնլիքլէր վէ զկյաֆէթլէր
էսնասընտա միւսաֆիրլէր էքսերի աշաղըքի տէօթի քէօշլի
հալլըտա Թէճէմիլ' էտէրլէր իտի քի անըն իւսթիւ պա'ղէն
էօթիւլիւ օլուր իտի:

Աթիտէքի այէթլէր վէ պուշլարա միւմասիլ տահա նիլէ
այէթլէր պու 'ատէթլէրի եաթըրա կէթիւրէք տահա աչըգ
անկաշըրլար: 2 Մէլ. 22. 8: 1 Միւլ. 9. 25: 2 Միւլ. 41.
2: Իշա'. 15. 3: Մար. 13. 15: Ա'մալ. 10. 9:

Էվլէրին գափուլարը էքսերիյէ քի գանատը օլուպ զըլանէ
իւզերինտէ տէօնլէր իտի, վէ գափանտըգտան սօնլրա տը-
շարտան աշտըրլմամագ իչիւն գափուլըն արգասընա սիւր-
կիւլէր գոյարագ միւհէմ գըլարլար իտի Թէս. 3. 5: Խա-
քի վագըթտա քիլիտլէր տիշ վէ եա փէնլէ շէքլինտէ սիւր-
կիւլէրտէն 'իպարէթ օլուպ անլէրի սիւրիւպ շէքմէքլէ գա-
փու քիլիտլէնիպ աչըր իտի Զաք. 16. 3: Իշա'. 45. 2:
Աղն. 5. 5: Դէհր գափուլարընտա օլտըղը կիպի էվ գափու-
լարընն իւզերինտէ տախի շէրի'թտան պիր քէլամ վէ եա պիր
Ֆըգըսըր հալի լէվլար գօնուլուր իտի ֆէնճէրէրէր գաֆէսի
օլուպ, գըշըն ինճէ փէրտէ վէ եա գանատլարլէ էօթիւլիւր,

Ֆագաթ ըշըգ տլաճագ գաստար պիր տէլիք պրաղըր իտի
(3 Միւլ. 7. 4, 5: Աղն. 2. 9): Զօշ. 13. 3 տէ պաճա զիքր
օլունմըշ տըր, լաքին տահա էքքի վագըթլարտա էվլէրին
պաճասը օլմուլըպ էէր էէր տէլիքլէր պրաղըլմըշ օլարագ օրա-
տան տիւման տըշարը չըգար իտի Զէնկինլէրին էվլէրինն օ-
տալարընը ըսթմագ իչիւն շարգտա շիմտիյէ գատար օլան
'ատէթ մուճէպինճէ մանկալ իսթի'մալ օլունուր վէ քէօ-
միւր եագըր իտի Էր. 36. 22:

Էվլէրին էշէասը տա'իմա ազ վէ ուֆագ Թէֆէք շէլլէրտէն
'իպարէթ իտի Թուրմագա մախսու օլան օտալարտա քիւ-
չիւք սօնտալիլէր վէ եա գանափիլէր, պա'ղէն տախի Թախ-
Թատան եափըմըշ մասալար գուլանլըր իտի Գա'ղէն տա-
խի քէլէտէն եախօտ հասիրտէն միտէր իսթի'մալ օլունուպ
անըն իւզերինտէ ատէմլէր պաղտաշ գուրարագ վէ եա տիզ
չէօքրէք օթուրլուր իտի 3 Միւլ. 2. 19: 1 Միւլ. 4. 9:
Էմա. 9. 14: Մար. 21. 12: Եաթմագ իչիւն տէօշէք վէ
փամուգտան էօթիւ իսթի'մալ էտէրլէր իտի Զարաֆ,
Ֆանէլա, Եօրղան վէ եաթագ մա'իւմ օլմուլըպ եալընդ
տամլարտա օտունտան, պա'ղէն ֆիլ տիշիտէն պիր եա-
թագ եախօտ խուրմա տալլարընտան եափըմըշ քէրէվէթ
պուլունուպ պուշլարըն իւզերինն տէօշէք սէրիլի իտի 'Ա-
մա 6. 4:

Էվին գափ գաճաղը Թօփրագտան վէ եա պագըրտան օլուպ
պա'ղէն տէրիտէն եախօտ մէշինտէն գապլար տախի պուլունուր
իտի Էվին 'ատի էշէասը տէօթի, Թէնճէրէ, Թէփսի, գա-
տէհ, Թուլում վէ պուշլարա միւմասիլ շէլլէր իտի Զըրաղ-
լար էքսերիյէ Թօփրագտան վէ մա'տէնտէն օլուպ զէլթոււն
եաղըյլէ եագըր իտի Զէնկինլէրին էվլէրինտէ չըրաղլար
շէմ'տանլար իւզերինն գօնուլուր իտի Գա'ղէն շէմ'տանլարըն
գօլլարը օլուպ հէր պիր գօլըն իւզերինն պիրէր գանտիլ գօ-
նուլուր իտի Խուր. 25. 31—40, Զըրաղլար հէման պիւ-
թիւն կէճէ եանար իտի Էյ. 18. 6, Էմա. 20. 20:

Երուշալիմ, Սամարիա վէ Գայսերիյէ շէհրլէրինտէն մա-
տա Ֆիլիսթին տիյարընն էքսէր շէհրլէրի 'ատի գասապա-
լարտան 'իպարէթ օլուպ, Երուշալիմտէն մա'տա իլլէրինտէ

հէյրէլ վէ եա 'ուսմամա 'ա'իտ էպնիյէ եօգ խոի, Պու գա- սապալարըն կէօրինիւշիւ ինթիզամնը, սօգաղարը գարան- լըգ վէ տար օլարըր կիպի գալարըրմ' եափմադ տախի 'ատէթ տէյիլ խոի: Մ'ուսանըն էյամընտա պիւն շէհրէրին էքսերի սուր իլէ մնւհաթ խոի: Ա'տ. 43. 29: Ապրահամըն էյա- մընտա պիւն գափուր շէհրէրին պուլունտըր զիք օլունու- յօր: Թէք. 49. 4: 'Ուսմամա 'ա'իտ օլան իշլէր էքսերիյէ պու գափուլարըն եանընտա ըույէթ օլունուր խոի: Թէք. 23. 40, 48: Թէս. 21. 49: Բա'. 4. 4—4: Մէյտանլար տախի օրա- տա պուլունուպ (2 Թէվ. 48. 9: Նէհ. 8. 1. 3.) Եհնու- տիլէր քէնտի մահաուլարըն վէ հայվանլարըն օլ մէյտան- լարտա սաթարլար խոի, լաքին սօնկրա սա'իր շարգ միլլէթ- լէրի կիպի սյըր փաղար եէրէրի եախօտ իւսթիւ եօրթիւլիւ շարըլար եափարլար:

(Բ) Ել ՊիՍԷ: Եհնուտիլէրին էլլիսէսի 'ալ էլ 'ուսմամ' իքի փարչատան 'իպարէթ օլուպ պիւրիս չըփլադ թէն իւղէ- րինէ կէօմէք եէրինէ կիյիլի խոի. պու կէօմէքլէրին եէնլէ- րի էքսերիյէ ուղուն օլուպ քէնտիլէրի տախի տիյլէ պէրա- պէր խոի իսէ տէ, սօնկրալար սյաղըն թօփուգլարըն էօր- թէճէք գատար ուղուն եափըրմադա պաշլանըլար: Իքինճիսի պիւր գաշ արշըն պօյունտա պիւր ըիտատան 'իպարէթ օլուպ օմուղ իւղէրինտէն ալընարադ պիւթիւն ճէսէտի էօրթէր ի- տի: Կէօմէք էվ իչինտէ կիյիլէճէք էլլիսէստէն 'իպարէթ օ- լուպ անըն իլէ տըշարը չըգմադ, եախօտ զիյարէթէ կիթմէք 'ատէթ տէյիլ խոի: Սալթ կէօմէքլէ տըշարը չըգանլար փի- թապը Մուգատտէստէ չըփլադ վէ եա էլլիսէսին չըգարմը թա'պիւրիլէ եատ օլունուրլար: Իշա'. 20. 2, 4: Ենհ. 21. 7, 43. 4:

Էլլիսէսին եէնլէրի էքսերիյէ էլի էօրթէճէք գատար ու- զուն խոի վէ ըէսմի ճէմ'իլէթլէրտէ պուլունանլար անընլէ էլլէրինի էօրթէրլէր խոի, լաքին սա'իր վագըթլարտա, պա խուսուս իշ կէօրմէք վագթընտա գօլարընը սըղայա պիւրլէր խոի: Իշա'. 52. 40: Հէդ. 4. 7:

Իւսթէ կէյիլէն էլլիսէ ճիւղպէտէն 'իպարէթ օլուպ պա'- զէն կէճէլէրի էօրղան վէ եա տէօլէք եէրինէ գուլանըր ի-

տի: Թէս. 24. 43: Խուր. 22. 27: Կէրէք փէյղամըլէրը օլուն, կէրէք պաշլարլար օլուն թա'ղիմ' վէ եախօտ թա'- զիյէ իչին պաշլարըն վէ իւղէրինի անընլէ էօրթէրլէր ի- տի: 3 Միւլ. 49. 13: 2 Միւլ. 45. 30: Խաթ. 6. 42: Պու էլլիսէսին իւղէրինէ գուշադ պաղլանտըր հալտէ գուշադտան էօգարընա գօյուն վէ եա գուճադ տէնի խոի: Լուգ. 6. 38: Մէդ. 79. 12: Շարգ միլլէթլէրինն մալիք օլարղարը էշէանըն էն միւղէյէն վէ մութանթանը պու էլլիսէլէր օ- լուպ չօգ տէֆ'ա մնհապպէթ 'ալամէթի օլարադ սա'իրլէրէ իիլ'աթ կիյարիլի խոի: Թէք. 45. 22: 4 Միւլ. 5. 22: Մալթէմ' վէ նէտամէթ 'ալամէթի օլարադ էլլիսէ երթմադ 'ատէթ խոի: Թէք. 37. 29, 34: 2 Միւլ. 3. 31: Եյ. 4. 20:

Իշ էլլիսէսի վէ եա կէօմէք քէթէնտէն եախօտ փամուգ- տան եափըր խոի: Զէնկինլէր պիւր կէօմէք եէրինէ պա'ղէն իքի կէօմէք կիյերլէր խոի, Պունլարտան պիւրի ինճէ պէգտէն օլուպ ալթտան, օ պիւրի տախի գալըն պէգտէն օլուպ իւսթ- տէն կիյիլի խոի: Պու կէօմէքլէրին գըյմէթի պէյաղըլարը նիպէթիւտէ օլուպ (վա'. 9. 8) պիլիմէրինէ ճիհէթ ի թէ'ալլուգը եօգ խոի. զիւրա պիլիմէրի տա'իմա պիւր խոի: Իւսթ էլլիսէսի 'ալ էլ 'ուսմամ' եիւն, եախօտ եիւն իլէ գըլ- տան գարըլը գուճաղարտան եափըր խոի:

Օլ վագթըն ատէմլէրի նագաշըլըգտա վէ եա իչին իչին- տէ, եա'նի իչին իլէ իշլէմէք սէն'աթընտա էփէյի մահր ի- տիլէր (Խուր. 33. 35) վէ կէօրինիւր քի պիւր ֆամիլէա վէ եա պիւր սըլթ խուսուսի սուրէթտէ ինճէ պէգ եա տիւլ- պէնտ սօգումադ սէն'աթընտա շէօհրէթ գաղանմը խոի: 4 Թէվ. 4. 21: Պէյադ վէ մալի ընէքլէր, հէմ տէ գըրմըր իլէ ալըն միւթէլիֆ ընէքլէրի էլլիսէ իչին չօգ-մագպուլ ընէք լէրտէն խոի: Քիթապը Մուգատտէստէ պունլարտան պաշ- գա ընէքլէր զիք օլունամալը տըր:

Իշ էլլիսէսին եախօտ կէօմէյին իւղէրինտէն, պա'ղէն ճիւղպէսին տախի իւղէրինտէն ուղուն պիւր գուշադ պաղլա- մադ 'վէ էօլըլըգտա վէ իշ վագթընտա գօփալարլէ սըղալը տըրմադ 'ատէթ խոի: 4 Միւլ. 4. 8: Եյ. 43. 4: Մալթ. 3. 4: Քիթալիլլէր տիլթի գալմէրինի պէլլէրինէ սօգաղը-

լարը կիպի (Հեղ. 9, 2) սա'իրէրի տախի պըչազ եախօտ խէն-
չէրէրէնի վէ սա'իր զիգը յիւթ եշեալարընը դուշաղլարնա
սօգարլար խտի : 4 Միւլ. 25, 43 : Մաթ. 10, 9 :

Այսպէս գապլարը մէշինտէն եախօտ օտուռտան թապանլար
օլուպ անլէր պիր գայընլէ այաղա պաղլանլըրլար խտի : Գու-
րունը վուսթատա ի վրօփալըր Նիշան օլմազ իւզըն պիր
չիֆթ ելտիվլէն վէրտիքլէրի կիպի իօրայէլ գալմը տախի պիր
ատէմին քէնտի վաղիֆէսին պաշգասընա իհալէ էթտիլինէ
վէ եախօտ հէր հանլը պիր տիգ ու ի'թայա 'ալամէթ օլ-
մազ իւզըն այազ գապընը օ տտէմէ վէրմէք 'ատէթ խտի :
Բա'. 4, 7 : Պիր թարլա վէ եա միւլք իւզէրինէ այազ գապը
աթմազ օլ միւլքին այազ գապընը աթման տտէմէ 'ա'խ
օլտըղընը կէօսթէրի խտի (Մեղ. 60, 8), վէ այազ գապը-
նը չըգարմազ թա'զիմէ 'ալամէթ խտի : Խուր. 3, 5 : Եւշ.
5, 45 : Պիրիսինն այազ գապլարընը թաամալարընը չէօ-
ղիւպ այաղընտան չըգարմազ վէ այազ գապլարընը թաշըմազ
խըրմէթճի վաղիֆէսի օլտըղընտան էտնալըզա 'ալամէթ ի-
տի : Մար. 4, 7 : Մաթ. 3, 41 : Ա'մալ. 13, 25 : Զօրապ
եա թօղլուգ ասալ գուլլարլըմաթը կիպի պիւթիւն էհալի
գըշտան վէ եօճըլըզ վաղըթլարընտան մա'տա տա'իմա եալըն
այազ կէզէր խտի :

Եէհուտիլէր քէնտի պօյըլարընը հէմ չօգ տէֆ'ա պաշա-
րընը աչըզ պրաղըրլար խտի : Պաշ էօթմէք լաղըմ' կէլտէ ի-
տի, 'ալի մէրթէպէտէ օլան քիմնէլէր պաշարընա սարըզ
սարարլար խտի, լաքին 'ավամմ'ը Նաա ալնլարընա մէնտիլ
պաղլարլար, գարըլարըն տախի պիրէր ալն պաղլարը օլուպ
իւսթիւնտէն տախի օմուզլարա գաատար էնէն պիր էօթիւ-
լէրի վար խտի :

Իօրայէլիլէր սաչ վէ սագալարընը սալը վէրիպ թրաշ է-
տէնլէրի փէք աղ խտի. ուսթրա իլէ սագալ պաշընը պօզ-
մազ տախի շէրի'աթա մուսալիֆ խտի : Լալ. 49, 27 : Թաս
պաշըլըզ փէք Նատիր օլուպ' պու հալ 'այպ սայըլըր խտի :
4 Միւլ. 2, 23 : Իշա'. 3, 24 : Եր. 47, 5 : Սագալ էրքէ-
լէյէ եա'նի սինն ի պիւլուղէ վարմաղա 'ալամէթ օլտըղը-
նա փէք մազպուլ սայըլըր խտի. սագալը թրաշ էթմէք :

եա եօլմազ եախօտ իւզէրինէ թիւքիւրմէք, հէմ սէլմալ-
մազ մազէտիլլէ օլմաթըր հալտէ անա սօգուռմազ պիլէ
պէօյիւք հագարէթ 'ատա օլմաուր խտի : 2 Միւլ. 10, 4—6 :
4 Թէվ. 19, 3—5 : Իշա'. 7, 20 : Սագալը տիւզէթմէք
վէ թէմիլ թութմամազ եա տիվանէլը վէ եա սօն տէրէճէ
հիւզն ու քէտէր 'ալամէթի խտի : 4 Միւլ. 21, 43 : 2 Միւլ.
19, 24 : Իշա'. 15, 2 :

'Ալ էլ 'ումուլ' պիւթիւն շարգ էհալիսինն եէմէքլէրի
սատէ օլտըր կիպի Իօրայէլիլէրի եէմէյի տախի սատէ ի-
տի. էն չօգ եէտիլէրի էքմէք, մէյվէ, պալ, սիւտ, թէրէ
եաղը վէ փէյնիւրտէն 'իպարէթ խտի : Շէրի'աթ մաւէպին-
ճէ հայվանաթման եալընը կէվիշ կէթիւրէնի վէ եարըզ
թըրնաղը օլանլարը, վէ պաղլըզլարտան տախի գանաթը
վէ փուլլու օլանլարը եէմէյէ մէ'զուն օլտըլարընտան վէ
պէօյլէճէ անլէրին եէյէճէյի հայվանաթ մահտուտ օլտը-
ղընտան թապի'ի աղ էթ եէնիւր խտի : Լալ. 41, 4—28 :
Գան, իշ եաղը, ճիլէր վէ պէօյրէյի եէմէք տախի մէֆու'
խտի : Գուշ էթի աղ եէնիւր խտի. Ֆիլիսթին տիլարընա եա-
լընը կէյրէճին վէ էվ թավուղը պէսլէրլէր խտի : Եուսուր-
թանըն եէնիլիլի եալընը իքի տէֆ'ա զիքը օլմալը տըր :
Գանաթը վէ փուլլու պաղլարըն եէմէյէ միւսա'ատէ վար ի-
տի իսէ տէ, պաղլարըն պաշգա եէյէճէքլէր կիպի չօգ իս-
թի'մալ օլմաուրընա բաթ կէլմէյօրը. պուռնուլա պէրա-
պէր պաղլըճըլը Եէհուտիլէր արաալտա էօթէտէն պէրու
սէն'աթ իթթի'իաղ էտիլիշ խտի : Եյ. 41, 4 : Իշա'. 49,
8 : Սուրըլըր Պահը Սէֆիտտէն Եէրուշալիմ գաատար սաթ-
մազ իլինն պաղլը կէթիւրլէր խտի (Նէհ. 13, 46) վէ պու
միւսա'ատէպէթլէ Եէրուշալիմ գափուլարընտան պիրինն "Պա-
լըզ գափուլը" տէնիլի խտի : Իճթի'մալ տըր քի պաղլը փա-
ղարը պու գափուլա եազըն օլմուշ օլուռն : 2 Թէվ. 33, 44 :
Նէհ. 3, 3 : Պէօճէքլէրտէն չէքիւկէր եէմէյէ բուսաթ վէ-
րիվիշ օլտըրը ալիքեար տըր : Լալ. 41, 22 : Զէքիւկէ շարգ-
տա 'ումուլէն եէնիլի խտի : Մաթ. 3, 4 : Էքմէք շիմիքի
կիպի սօմուն շէքլնտէ եափըլմալ եուֆգա վէ փիտէ կիպի
եափըլը խտի, վէ հէր ֆամիլեա քէնտի էքմէյին կիւնտէն

կիւնէ եվտէ փիշիւրի խոխ : Էքմէք փիշիւրմէք տախի պիր
Թարդտա տէյիլ խոխ : Գալըն փիտէլէրի քիւլտէ, եուէֆգա-
լարը տախի սաճտա վէ եաթօտ համիլէրտէ եափիւրմըլ օլան
Թէհնուրլարտա փիշիւրիւր խոխ : Թէք. 18. 6 : 1 ալ. 2. 4,
5 : Էվիլէլէրի էքմէք փիշիւրմէք, պուղտայ իւյիւլմէք գատըն-
լարըն իշի խոխ : Թէք. 18. 6 : 2 Միւլ. 13. 6, 8 : Էր. 7.
18 : Պու ճինս էքմէքլէրի պըչադլէ քէսմէյէ հաճէթ օլմայըլ,
էքսէրէյէ էլ իլէ տօղըսայըլ գօփարըրլար խոխ : Մէր. 4. 4 :

Եէհուտիլէր 'ալ էս սէվիյէ կիւնտէ լըի տէֆ'ա Թա'ամ
էտէրլէր խոխ, պիրինճիսի էօյլէտէն էվիլէլ իւչիւնճիւս վէ ալ-
թընճը սա'աթլարտա, լըինճիսի տախի ագչամ իւսթիւս սա-
'աթ օն պիրտէ. պու լըինճիսի անլէրին պաշլըճա ագչամ
Թա'ամը խոխ : Ագչամ Թա'ամընտա հաղըր պուլունանլար
սուֆրա էթրաֆընա գօնուլան մինտէրլէր իւղէրինէ սօլ Թա-
րաֆլարընա տայանարագ օթուրուրլար խոխ : շէօյլէ քի պի-
րինին պաշլ օլ պիրինին կէօքսիւնէ կէլիլ խոխ վէ պուլ Թարդ
օթուրմաղա "կէօքս իւղէրինէ տիւլմէք", եաթօտ "գու-
ճաղընա օթուրմաղ" տէնիլիլ խոխ : Յիսուս սօն ագչամ Թա-
'ամը վաղթընտա քէնտի շայիրտլէրի իլէ հէման պուլ Թարդ
իւղէր օթուրմըլ օլտըղընտան եանընտա օթուրան Եուհան-
նայա քէնտիսինէ էլէ վէրէճէք օլանըն քիմ օլտըղընը խապէր
վէրտի իսէ տէ, սուֆրատա օթուրան օլ պիր շայիրտլէրտէն
հիչ պիրի անըն սէօղիւնիւ իշիտէմէտի : Եուհ. 13. 23—28 :
Պէօյլէճէ եան իւղէրինտէ օթուրանըն պաղլարը արգասընա
տօղըն ուղանմըլ օլտըղընտան Թա'ամ օտ ասընա կիրէն քիմ
սէ էվիլէլ սուֆրատա օթուրանըն պաղլարընա եաղըն կէ-
լիլ խոխ : Պու էճլտէն Էֆէնտիլիլին պաղլարընը կէօղ եաշ-
լարըյլէ ըսլտան գարը իշիւն Ինճիլտէ "Արգատան պաղ-
լարը եանընտա" տուրմըլ խոխ տէնիլիլ տիր : Լուգ. 7. 38 :
Եէհուտիլէր պուլ 'ատէթի ֆարսիլէրտէն այմըլլար խոխ : Իհ-
թիմալ տըր քի անլէր տահա էսքի վաղթլարտա գանափէ
իսթիմալ էտէրլէր խոխ վէ շիմաթի շարգ 'ատէթի մուճէ-
պինճէ չօգ ալադ սուֆրալարըն էթրաֆընա տիգիլիլէր խոխ :

Եէհուտիլէր Թա'ամ վաղթընտա չաթալ, պըչադ իսթի-
մալ էթմէյիլ էլ իլէ ետաթլէրի ճիհէթլէ Թա'ամտան էվ-

վէլ վէ սօնկրա էլ երյգամագ 'ատէթ խոխ : Մար. 7. 5 :
Չօգ էսքի վաղթլարտա հէր պիր տա'վէթլիյէ պըրը հիսսէ
վէրիլիլ խոխ : Թէք. 43. 34 : Պագ. 4 Միւլ. 1. 5 : Լաքին
սօնկրալարը ճիւմլէսի պիր սահանտան եէրլէր խոխ :

Անլէրին 'ուսուսմէն իսթիմալ էթտիլէրի մէշուպաթ սու-
վէ եաթօտ սու իլէ գարըլմըլ շէրապտան 'իպարէթ (1 Թիմ.
5. 23) օլուպ անը եէմէք եէտիքտէն սօնկրա իշէրլէր խոխ :
Խշիլէրին վէ 'ասքէրլէրին 'ատի իչքիսի սու իլէ գարըլըգ
էքշի շէրապտան եա'նի սիրքէտէն 'իպարէթ խոխ : Էֆէնտի-
միլ խաչ իւղէրինտէ "սուսաթըմ" տէյիւ շիտա էթտիլի
վաղթ 'ասքէրլէրին անա վէրտիլէրի պուլ Նէվ' սիրքէ խոխ :
Մաթ. 27. 48 : Լաքին անա էվիլէլէ վէրիլէն իչքի 'էօտ ի-
լէ գարըլմըլ սիրքէ եաթօտ միւրը իլէ գարըլմըլ շէրապ խոխ :
Մաթ. 27. 34 : Մար. 15. 23 : Ի'տամ էտիլէճէք գապա-
հաթլարտա ույուշտուրուպ աղըր հիսս էթմէվէրի իշիւն
պուլ սիրքէտէն վէրիլիլ խոխ : Էֆէնտիլիլ անտէն իշիլէտի,
չիւնքի խաչ էօլիւմիւնիւ հիւսն ի ըրգասըյլէ տէր 'էօհաէ
էթմիլ օլտըղընտան անըն էլէմ ու 'աղապընտան գալընմագ
իսթէմէլ խոխ :

Ագչամ Թա'ամը վաղթլարընտա էվ սահիպի եաթօտ միհ-
մանտար պիղպաթ իչքիլի էվիլտէն հաղըրլարը միւսաֆիր-
լէրտէն հէր պիրիսինէ պըրը պըրը գատէհլէրլէ Թաղտիմ է-
տէր խոխ, շէօյլէ քի գատէհ էա քէտսէ լուղէթի չօգ տէֆ'ա
հէր պիր տտէմին հիսսէսինի կէօսթէրմէք իշիւն իսթիմալ
օլունուր : Մէգ. 11. 6 : Իշա'. 51. 22 : Մաթ. 26. 39 :
"Շէրապը մէմիլուճ" սու իլէ գարըլմըլ շէրապ տէմէք օլ-
մայըլ պահարլանմըլ գուվիլէթիլ շէրապ տէմէք տիր : Էմա.
23. 30 : "Միւսքիլ" սէրթ վէ սէրիշ էտիճի պիր իչքի օ-
լուպ խուրմատան վէ սա'իր կէօնապէօն մէվիլէրտէն չըգարը-
լըր խոխ : Լալ. 10. 9 : 4 Միւլ. 1. 15 :

Չօգ տէֆ'ա զիյաֆէթլէրտէ միւսաֆիրլէրի մէսհ էթմէք ի-
շիւն զիգըյլմէթ եաղլար իսթիմալ օլունուր խոխ : Մէգ. 23.
5. 45. 7 : Ամօս 6. 6 : Պէօյլէճէ պիր տէֆ'ա Թա'ալիմ իշիւն
պիր զիյաֆէթ էսնաղընտա ֆրիստոս մէսհ օլունուր : Մաթ.
26. 7 : Մէսհ էտէնին շիշէյի զըրմասը եաղըն էյի վէ ուղադ

եւրտէն կէթիւրիմիշ օլտըղընա վէ շիշէնին աղղը միւհընտի-
յինն տէլալէթ էտէր : Մար . 14 . 3 :

Ագըլամ կիւնէշ պաթըպ դարանըդ պաստըղը սըրալարտա
պաշըլընա թա'ամ էտիլըր իտի : պու միւնասէպէթլէ իշէրի-
տէ եանան դանտիլլէրին ըըղը վէ ֆամիլեա արասընտա օ-
լան մէսէրէթ սէմատա օլաճադ սա'ատէթէ, "խարիճտէ օ-
լան զուլլէթ" տախի մաճքիւմ օլանլարըն սէֆալէթինն
թէշպիշ էտիլըր իտի : Մար . 8 . 12 :

Բօմալըլար Ֆիլիսթին տիյարընը իսթիլա էթմէզտէն էվլէլ
Եէհուտիլլէրին նէ վէրկի վէրտիլի մա'լիւմ տէյիլ տիր : Մալ-
թանաթլարը էանասընտա Եէհուտի մէլիքէրինին վարիտաթը
հէտիյէլէրտէն (1 Միւլ . 10 . 27 : 16 . 20 : 2 թէվ . 17 . 5)
վէրասէթլէ ինթիլալ էտէն, էախօտ իսթիլա օլընան մէ-
մալիքին արաղի, պաղ վէ պաղէ վէ հայվանաթընտան,
(1 Միւլ . 21 . 7 : 3 Միւլ . 21 . 15, 16 : 4 թէվ . 27 . 28 :
2 թէվ . 26 . 10 : 32 . 28, 29) վէ պէլքի տէ մաճսուլթ վէ
հայվանաթըն 'իւշրիւնտէն (1 Միւլ . 8 . 15) քէզալիք զապթ
օլընան մէմէքէթլէր էհայիսինին վէրկիտիւնտէն (2 թէվ . 27 .
5) վէ մէմալիքտէ ախղ ու իթա էտէն թիւճարտան ալը-
նան կէօմրիւքտէն (3 Միւլ . 10 . 15 : 'էղը . 4 . 13, 20) 'ի-
պարէթ իտի : Պու իքի ճինս վարիտաթ էա'նի վէրկի վէ
կէօմրիւք ալթադ ֆարսիլլէրին վէ Աշուրիլլէրին ըհսմ ու 'ա-
տէթլէրինտէն օլըպ սօնկրալարը Եէհուտիլլէր պու ըհսմ ու
'ատէթի անլէրտէն ալտըլար :

Եէհուտիյէ Բօմալըլարըն թաճթ ը հիւքիւմէթինն կէշտի-
յի կիպի պիր թաճըրի ի նուֆուս օլըպ հէր քէսին իսի վէ
միւլքի տէֆթէրէ դայա օլընարադ ատէմ պաշընա պիր
միզտար "վէրկի" թարճ օլընաու : Պու վէրկի էհայի իւղէ-
րինն հէր շէհըն հիւքիւմէթի թարաֆընտան թարճ էտիլըր
իտի : Ֆադաթ պու վէրկի Եէհուտիյէտէ ինթիլալ վէ պիր
գաղ քէրըն 'իսեանս սէպէպ օլտու : Ա'մալ . 5 . 37 : Եէհու-
տիլլէր Եֆէնտիմիդի թէճընպէ էտէրէք պու թարճ օլընան
վէրկիյին "վէրկի" մի, եօդա վէրմէլէլմ'մի" տէյիւ սուալ
էթտիլլէր : Մար . 12 . 14 : Վէրկի իշիւն Բօմալըլարըն աղչէսի
օլան տինար վէրիլլէր իտի, վէ էյէր վէրկի վէրէն ատէմին տինա-

րը օլմալըպ պաշգա աղչէսի օլա իտի օլ աղչէյի սարաաֆլարա
կէօթիւրէրէք անը տինարա թէպտիլ էտէր իտի, դիրա Բօ-
մալըլարըն խաղինէսինն Բօմա աղչէսինտէն պաշգա աղչէ գա-
պուլ օլընմաղ իտի : Պու վէրկիտէն մա'տա տիլարա կիրէն
վէ չըգան մալլէր իշիւն տախի կէօմրիւք ալընըր իտի : Մար .
9 . 9 : Վիլայէթլէրին կէօմրիւյիւ Բօմա հիւքիւմէթի թարա-
ֆընտան իլլիզամա վէրիլլէր իտի . միւլթէղիմլէր տախի անը
քէնտի մէ'մուրլարը մա'րիֆէթիլլէ թօփլարլար իտի : 'Աճա ը
ճէտիտաէ կէօմրիւյիւ իլլիզամ էտէնլէրէ պաշ կէօմրիւք-
ճիւ, (Լուգ . 19 . 2) մէ'մուրլարա տախի կէօմրիւքճիւ տէ-
նիլմիշ տիր : կէօմրիւքլէրին պէզլլէճէ իլլիզամը միւլթէղիմ
վէ կէօմրիւքճիւլլէրին թէ'ատտիլլէրինն վէսիլլէ օլըպ (Լուգ .
3 . 12, 13 : 18 . 41 : 49 . 8) քէնտիլլէր տախի էքսէրիյէ
մէնֆա'աթ ը զաթիլլէրինն արայան մազուլէտէն իտիլլէր :

Եէհուտիլլէրին պաշգա պիր վէրկիլլէր տաճա օլըպ պու
տա Մուսանըն շէրի'աթը մուճէպինճէ ատէմ պաշընա էա-
րըմ մրադալտան (Խուր . 30 . 43) 'իպարէթ իտի քի անը հէր
Եէհուտի հէյքէլին խաղինէսինն թէ'տիյէ էթմէյէ պօրճու ի-
տի : Ճիւմլէ Եէհուտիլլէր, Ֆիլիսթին տիյարը խարիճինտէ ի-
գամէթ էտէնլէր պիլէ, պու վէրկիյի Եէհուտի աղչէսիլլէ
թէ'տիյէ էտէրլէր իտի : Հէյքէլէ օթուրան սարաաֆլար պու
էպի վէրկի իշիւն Եոնան վէ Բօմա աղչէլլէրինն թէպտիլ է-
տէրէք գալմա Եէհուտի աղչէսի վէրիլլէր իտի : Մար . 21 .
12 : Եոն . 2 . 15 : Պու վէրկի Ալլահա հէտիյէ 'ատտ օլընուր
իտի (Խուր . 30 . 41—43) . մէլիքէրին էվլատը պու վէրկիտէն
աղատ օլտըղը Եֆէնտիմիզ թարաֆընտան Պէտրոսա իֆատէ
օլընմալը մէզքիւր վէրկիյինն Ալլահա հէտիյէ նէվ'ինտէն
պիր վէրկի օլըպ քէնտիսի տախի Խաֆուլլահ օլմադ հասէ-
պիլլէ պէզլլէ պիր վէրկի իլէ միւլքիլլէթ օլմաղըղըն կէօթէ-
րի : Մար . 17 . 23—26 :

'Աճա ը ճէտիտաէ զիքը օլընան աղչէլլէրին էնվա'ը աշա-
ղըտա կէօթէրիլլէր :

Փուլ (Մար . 12 . 42) քի գըյմէթի իքի փարատան պիր
աղ էքսիք տիր :

Մանկըր (Մար . 12 . 42) իքի փուլ օլըպ գըյմէթի տէօրթ
փարատան պիր աղ էքսիք տիր :

Փուլ թերճեմէ օլունան ասսա'րիօն (Մաթ . 40 . 29) տէօրթ մանկըր օլուպ գըյմէթի օն պէշ փարա տըր :

Տինար (Մաթ . 22 . 49) օն փուլ օլուպ գըյմէթի իւշ զուլու օթուլ փարա տըր :

Իքի տիրհէմիք (Մաթ . 47 . 23) իքի տինար օլուպ գըյմէթի եէտի զուրուշ եիրմի փարա տըր :

Տէօրթ տիրհէմիք (Մաթ . 47 . 26) իքի տիրհէմիք օլուպ գըյմէթի օն պէշ զուրուշ տըր :

Մընա (Լուգ . 49 . 43) եիւղ տինար օլուպ գըյմէթի 375 զուրուշ տըր :

'Ահա Ը 'Աթիգտէ 'Էգրանըն վաղթընա գատար եախօտ Եէհուտիւրին Պապէլ էօարէթ ինտէն 'ալտէթ ինէտէք իւղէրինտէ եաղը վէ սուրէթ պուլունան ագչէնին զիքրի եօգ տըր : 'Էգր . 2 . 69 վէ Նէհ . 7 . 70—72 այլէթլէրտէ տիրհէմ տէյիւ թերճեմէ օլունան լուղէթ մէթնի 'Իպրանիտէ Դաբէն տըր . պուլ Գարսիւրին պիր ագչէնին իսմի օլուպ իճթիւմալ քի Եէհուտիւր անը Պապէլտէ գուլլանըրլար իտի : Մա կաբայիլի հիւքմաբլարընըն էյաւընտա Եէհուտիւր մըսգալ վէ եարըմ մըսգալ իսմիլլէ քէտիւրինէ մախսուս ագչէ քէտիւրի : Եսարէթտէն էվիլ Եէհուտիւր տախի սա'իր էսա քի միլլէթլէր կիպի ալթուշը վէ կիւմիւշիւ ախղ ու ի'թոյա վասըթա իթթիխաղ էթմիլլէր իտի իսէ տէ , մէսքիւք ագչէ կիպի սայը իլէ տէյիլ , անճադ թարթըր իլէ միւպատէլէ էտէրլէր իտի : Պէյլէճէ Թէք . 23 . 46 տա 'Ապրահամ 'Էֆրօն իլին ճէթ օղուլլարը հուղուրընտա սէյլէտիլ կիւմիւշիւ' եա'նի թիւճճար պէյնինտէ միւթէտալիլ օլաղըր կիպի , տէօրթ եիւղ մըսգալ կիւմիւշիւ վէզն էյլէտի' տէյիւ միւհարըրէր տիր :

Եէհուտիւր արասընտա իսթի'մալ օլունան թարթըրլար պունլար տըր , եա'նի

Գրաթ (Խուր . 8 . 43 : Լալ . 27 . 25) քի թագրիպէն տիրհէմին տէօրթտէ պիրի տիր :

Պէգա' (Խուր . 38 . 26) օն գրաթ օլուպ թագրիպէն 2^{1/2} տիրհէմէ միւսալի տիր :

Մըսգալ (Խուր . 30 . 43) իքի պէգա' օլուպ թագրիպէն 4^{86/100} տիրհէմէ միւսալի տիր :

Մընա (3 Միւլ . 40 . 17 ի 2 Թէլ . 9 . 46 իլէ թաթպիգ օլունա) եիւղ մըսգալ օլուպ թագրիպէն 4¹ գըյէ վէ 86^{1/10} տիրհէմէ միւսալի տիր :

Թալանթ (Խուր . 25 . 39 : 3 Միւլ . 20 . 39) օթուլ մընա օլուպ թագրիպէն 36 գըյէ վէ 183 տիրհէմէ միւսալի տիր : Պու թարթըրլար կէօրէ ալթուն վէ կիւմիւշիւն շիմիլքի ագչէյէ Նիսպէթէն գըյմէթլէրի աթիտէ կէօթէրիլիր :

Պիր գրաթ կիւմիւշիւն գըյմէթի թագրիպէն եիրմի ալթը փարա տըր :

Պիր մըսգալ կիւմիւշիւն գըյմէթի 43 զուրուշ տըր :

Պիր մընա կիւմիւշիւն գըյմէթի 1,300 զուրուշ տըր :

Պիր թալանթ կիւմիւշիւն գըյմէթի 39,000 զուրուշ տըր :

Պիր մըսգալ ալթունըն գըյմէթի 208 զուրուշ տըր :

Պիր թալանթ ալթունըն գըյմէթի 624,000 զուրուշ տըր :

Շուրասընը պէյան էթմէք լաղըմ տըր քի էսքի գէմանլար տա ալթուն վէ կիւմիւշիւն թէտալիւտէ օլան միգտարը շիմ տիքինէ Նիսպէթէն տահա աղ օլաղըր ճիհէթլէ գըյմէթլէրի տախի օ Նիսպէթտէ զիյատէ օլուպ պունա պինա'էն պիր մըսգալ կիւմիւշիւն շիմտի ալընա պլլէն թա'մա վէ սա'իր էշէանըն օլ վաղըթ օն միսլի ալընա պլլիր իտի : Մագալի մըսգալը սէօղիւնտէն զալիպա թարթըրլարն ասըր միգտարը միւրատ օլունալ պունուն ասըր Նիւմունէսի տախի ճէմա 'աթ չատըրընտա հըֆղ օլունուր , պաշգալ թարթըրլար տախի պունուն իլէ մուգայէսէ էտիլիր իտի : Պու Նիւմունէ էվիլլէրի ճէմա'աթ չատըրընտա հըֆղ օլունուր իտի . սօնկրալարըն հէյէթտէ հըֆղ էտիլտի , վէ պու ճիհէթլէ մագալի մըսգալը տէմէքլէ թամա' վէ հիլլէօրղ մըսգալ անկալըրըր : 'Ահա Ը 'Աթիգտէ 'ատէտլէ կիւմիւշիւ եա ալթուն զիքր օլունա տըրընտա զալիպա պիր մըսգալ աղըրըրընտա օլան ալթուն եա կիւմիւշիւ փարգասըր միւրատ օլունուր : Պէյլէճէ Եէհուտանըն քէտիլ Էֆէնտիլին քէտիլլէրի թէպիլմէ էթմէք իլին իւճրէթ մագամընտա ալաղըր օթուլ գըթի'ա կիւմիւշ օթուլ մըսգալ օլաղըր 390 զուրուշ իտի , վէ պու ագչէ պիր էսիրի էօլաիւրէն չայվանըն սահիպինտէն օլ էսիւրին սահիպինէ վէրիլմէսի շէրի'աթ Ը մուսալիլի հիւքմիւշիւ :

ճէ թալէպ օլունան թամմ օլ ադչէյէ միւսապի խոի : խուր . 21 . 32 : Քէղալիք էլիշա՝ փէյղամպերին քէլամըյէ ճիւղամ՝ իլլէթինտէն շիֆա պուլան Սիւրեանի համանն փէյղամպերէ հէտիյէ էթմէք իսթէտիյի 6,000 գըթ՝ա ալթուն ալթը պին մըսգալ օլուպ 1,248,000 զուրուզ գըյմէթինտէ խոի : Օրատաա զիքր օլունան օն թալանթ կիւմիւշ տախի 390,000 զուրուշտան զիյատէ էտէր : էլիշա՝ փէյղամպեր զէլալէթէ սէպէպ օլա պիլէճէք պու հէտիյէյի գապուլ էթմէտի իսէ տէ : անն փարա ճանլը իւրտմէթքեարը էֆէնախիսին իպրապ էթալիյի մէխաֆէթ Ուլլահը սէֆահաթ՝ա տտ էտէրէք օլ ադչէտէն քէնտիսի իչիւն պիւր միգտարընը ալմագ արզուսընա տիւշտիւ վէ նիհայէթ 760 լիւրա գըյմէթինտէ օլան իքի թալանթ կիւմիւշիւ գօփարա պիլտի : Պու ադչէլէրին գըյմէթին պիլմէք Քիթապը Մուգատտէսին նիչէ քէլամընը իւղահ էտէր : Պէօլէճէ 100 տինար եա՛նի 375 զուրուշ պորճու իչիւն քէնտի գափու եօլտաշընը հապս էթալիէն գուլ էֆէնա տիսինէ օն պին թալանթ պորճու օլտըղը հալտէ հէփիսի քէնտիսինէ պաղըլանմըլ խոի : Պու օն պին թալանթ մէպլաղ կիւմիւշ օլտա պիլէ 390 միլիօն զուրուշա պալիղ օլուր խոի : Մաթ . 18 . 23—35 :

Իքի Եէհուտիլէր արասընտա թուլ վէ մա՛նիաթ վէ հուպուպաթ միգեասը շունլար խոի :

Տէօրթ փարմագ (խուր . 25 . 25) քի շիմոիքի զըրա՛նն $14/100$ գըսմընա միւսապի խոի :

Գարըլ (խուր . 28 . 16) 12 փարմագ օլուպ շիմոիքի զըրա՛նն $43/100$ գըսմընա միւսապի խոի :

Զըրա՛ (թէք . 6 . 15) 2 գարըլ օլուպ շիմոիքի զըրա՛նն $86/100$ գըսմընա միւսապի խոի :

Գոււրաճ (Ա՛մալ . 27 . 28) 4 զըրա՛ օլուպ շիմոիքի զըրա՛նն $3 . 46/100$ գըսմընա միւսապի խոի :

Հէգգիէլին գամըլը (Հէգ . 40 . 3—5) 6 զըրա՛ օլուպ շիմալիքի զըրա՛նն $5 . 18/100$ գըսմընա միւսապի խոի :

Օգ աթըմը (Լուգ . 24 . 13) 400 զըրա՛ օլուպ շիմոիքի զըրա՛նն $345 . 64/100$ գըսմընա միւսապի խոի :

Եէվմ ի սէպթ եօլըլըղը (Ա՛մալ . 1 . 12) 5 օգ աթըմը օ-

լուպ շիմոիքի զըրա՛նն $1,728 . 1/5$ գըսմընա միւսապի խոի : Միւլ (Մաթ . 5 . 41) 10 օգ աթըմը օլուպ շիմոիքի զըրա՛նն $3,456 . 2/5$ գըսմընա միւսապի խոի :

Պիւր կիւնիւք եօլ 24 միլ օլուպ շիմոիքի զըրա՛նն $82,953 . 3/5$ գըսմընա միւսապի խոի :

Սէպթ կիւնիւ եօլըլըղը զալիպա Եէհուտիլէր Մըքըրտան Քէն՛անա կիթալիլէրի վաղըթ պէրրիյէտէ գուրտուղլարը օրտուկեահըն էն ուղադ նօգթասը իլէ թապութ իւլ՝ա՛հտ արասընա տիւշէն մեսաֆէյի կէօթէրի : Օրտունըն էն ուղադ նօգթասընտա պուլունան խարայէլիլէր իպատէթ իչիւն թապութ իւլ՝ա՛հտըն պուլունտըղը չատըրա գատար կիթմէյէ մէճպուր օլուպ՝ օ գատար եօլ էիւրիւմէյէ անլէր մէճուն օլտըղլարը իսթինթաճ էտիլիշ տիւր :

Մա՛նիաթ միգեասը պէր վէճ՛ ի աթի տիւր :

Լօճ (Լալ . 14 . 40) 100 տիւրհէմէ միւսապի խոի :

Հին (խուր . 30 . 24) 12 լճ օլուպ 3 գըյէյէ միւսապի խոի :

Պաթ եախօտ ճէրրէ (3 Միւլ . 7 . 26) 6 հին օլուպ 18 գըյէյէ միւսապի խոի :

Հօմէր եախօտ քօր (Իշա՛ . 5 . 40) 10 պաթ օլուպ 180 գըյէյէ միւսապի խոի :

Հուպուպաթ միգեասը պէր վէճ՛ ի աթի տիւր :

Գապ (1 Միւլ . 6 . 25) 4 գըյէյէ միւսապի խոի :

Էօյէք (Մաթ . 13 . 33) 6 գապ օլուպ 6 գըյէյէ միւսապի խոի :

Էֆա (Հէգ . 45 . 41) 3 էօյէք օլուպ 18 գըյէյէ միւսապի խոի :

Օմէր (խուր . 16 . 36) էֆանըն օնտա պիլի օլուպ 4 օգգա 320 տիւրհէմէ միւսապի խոի :

Հօմէր եախօտ քօր (Ա՛տ . 11 . 32) 10 էֆա օլուպ 180 գըյէյէ միւսապի խոի :

Միգեասաթ պիլմէք տախի Քիթապը Մուգատտէսին չօգ ֆըրալարընը իգահա եարտմ՝ էտէր : Մէսէլա , Իշա՛ . 5 . 8 —10 այէթլէրտէ Ալլահ թամա՛քեար վէ զալիմ քիմէլէրին թարլա վէ պաղլարընը միւճաղաթէն զալի ի միւնպիթ գըլմագլէ անլէրի թէհտիւ էթալիյի օրրատա «Օն Գէճէ՛ պաղ պիւր

պա՞ր վերեճեք, պիր քոթ թօխում պիր էֆա վերեճեք" տէնիլ-միշ տիր, քի հիսսապ կէօրէ պիր տէօնիլմ եւրտէն եալընըդ 48 դըյէ շէրապ վէ պիր թարլայա էքիլէն թօխումսան օն-տա պիրի ալըմըշ օլուր :

Եւհուտիլէր սէնէյի իքի սուրէթլէ հիսսապ էտէրլէր իտի : Պիրինճիսինէ կէօրէ սէնէ պաշը պահար մէվիմինտէն պաշ-լար իտի : Պու մուգատտէս սայըլան սէնէնին իլք այը Ապիպ այը օլուպ (Խուր . 43 . 4) շիմոիքի Մարթ ալընն եա նըսֆ ը ախիլինէ վէ եա Ապրիլ ալընն նըսֆ ը էվիլինէ թէսատիւֆ էտէն, եա'նի պահար մէվիմինտէ կիճէ իլէ կիւնտիւղիւն միւ-սալի օլտըղը պիր զէմանա էն եազըն տօղան էէնի այտան պաշլար իտի : Իսրայէլիլէր պու այտա Մըրըրտան չըգմըշ օլ-տըղլարնտան Ալլահ անլէրէ "Պու այ սիզէ սէնէ պաշլարնն պիրինճիսի օլուն" (Խուր . 42 . 2) տէյիւ պոչուրմըշ իտի : Եւհուտիլէրին պէօյիւք պայրամը օլան Ֆըսհ պու այըն 14 ին-տէ պաշլար իտի : Լավ . 23 . 5 :

Իքինճի հիսսապ կէօրէ սէնէ ի սէյասիլէ կիւնտէն պաշլար իտի : Մուգատտէս սէնէնին եւտինճի այը սէնէ ի սէյասիլէ-նին իլք այը օլուպ շիմոիքի սեպտեմբերին եարըրնտան հոկ-տեմբերին եարըրնտա դատար օլան միւտտէթէ թէսատիւֆ էտէր իտի : Տէյարըն իսթիրահաթը իչիւն սէպթ եաթօտ իս-թիրահաթ սէնէսի հէմ Եօպիլ սէնէսի պու այտան պաշլար իտի : Լավ . 23 . 8, 9 : Եւհուտիլէրին պէօյիւք քէֆարէթ կիւնիւ պու այըն 10 ընա (Լավ . 23 . 27) թէսատիւֆ էթ-տիլի կիպի խայմէ պայրամը տախի մէղքիւր այըն 13 ինէ (Լավ . 23 . 34) թէսատիւֆ էտէր իտի :

Սէնէ 12 շուհուր ը դամէրիլէյէ թագսիմ օլունուպ պուն-լար իւղէրինէ իգթիգա էթտիլի հալտէ սէնէ պաշընը ասլ օլ վաղթա եա'նի իլք պահարտա կիճէ կիւնտիւղ պիր օլ-տըղը զէմանա ըատթ կէթիլմէք իչիւն օն իքի այլարա պիր այ տահա 'իլալէ էտիլիլ իտի, վէ պէօյլէ պիր այըն 'իլալէսի 19 սէնէտէ եւտի տէֆա վազը' օլուր իտի :

Եւհուտիլէր կիւնիւ իքի սուրէթլէ հիսսապ էտէրլէր իտի : Պիրիսի կիւնէշին տօղմասընտան պաթմասընտա դատար օլան միւտտէթտէն 'իպարէթ իտի քի էսարէթտէն սօնկրա օն ի-

քի զայր ի միւսալի սա'աթլարա թագսիմ օլունուր իտի : Իքինճիսի 'ուամմիլէթլէ ագշամտան ագշամա պիր կիւն ի-թիպար օլունուր իտի . Ֆագաթ Բօմալլար շիմոիքի Էվրօ-փալլար կիպի կիւնիւ կիճէ եարըրնտան կիճէ եարըրնտա դատար իթիպար էտիպ անը տախի իքի միւսալի գըսմլարա թագսիմ էտէրլէր վէ պիր գըսմնա կիճէ վէ պիր գըսմնա կիւնտիւղ տէրլէր իտի :

Կիւնտիւղ օն իքի սա'աթա թագսիմ օլունուպ իւչիւնճիւ, ալթընճը վէ տօղսըղընճը սա'աթլար ճէմա'աթլա պիրիլէթտէ 'իպատէթ էթմէյէ թախսիս օլունմըշ իտի : Պու թագսիմ-լէրէ Եւհուտիլէր արասընտա էլան ըի'այէթ օլունուր : Պիր տէ կիւնտիւղ չօգ էքի վազըթլարտան Պապէլ էսարէթինէ դատար պէր վէճհ ի աթի թագսիմ օլունուր իտի :

Սահար վազթը .

Սապահ .

Մընագ վազթը քի էօյլէտէն իւչ սա'աթ էվիլ պաշլա-յըպ իւչ սա'աթ սիւրէր իտի :

Էօյլէ .

Սէրին վազթը քի էօյլէտէն իւչ սա'աթ սօնկրա պաշլայըպ իւչ սա'աթ սիւրէր իտի :

Ագշամ :

Պա'գէն էօյլէտէն թա կիւնէշին պաթտըղ վազթա դա-տար ագշամ տէնիլիպ պու տախի իքիլէ թագսիմ օլունա-րագ պունա նազարէն հէմ ագշամ հէմ տէ ագշամլար տէ-նիլիլ իտի . Նիթէքիմ 'Ահա ը 'Աթիգտէ 'ազշամ իւսթիւ" թէրճէմէ օլունան սէօղ էէրինէ մէթն ի 'իպրանիտէ "Իքի ագշամ արասը" տէնիլիլ տիր : Խուր . 42 . 6, Լավ . 23 . 5 :

Չօգ էքի զէմանլարտա կիճէ իւչ նէվլէթէ թագսիմ օ-լունմըշ իտի : Իլք նէվլէթ կիւնէշ պաթտըգտան կիճէ եա-րըրնտա դատար (Մէր . 2 . 49), օրթա նէվլէթ եարը կիճէ-տէն իւչ սա'աթ սօնկրայա դատար (Հաք . 7 . 49) վէ սա-պահ նէվլէթի օրթա նէվլէթին իսթամընտան կիւնէշին տօղտըղը վազթա դատար իտի : Խուր . 14 . 24, Լաքին իս-լաքեարըմըղն զուհուրը զէմանընտա Բօմալլարըն 'ատէթի մուճէպինճէ կիճէ տէօրթ նէվլէթէ թագսիմ օլունմըշ օ-

իլէ պիւթիւն սէպլթ կիւնիւնիւ վէ հաֆթանըն իւք կիւնիւնիւն
սապահըն դապրտա կէչիրմիշ օլտըղընտան օլ 'ատէթ մուճէ-
պիւնճէ կիւնլէրին ճիւղլէրի տախի պիրէր կիւն հիսապ օլու-
նարազ "իւչիւնճիւ կիւնտէ գըլամ էտէճէք" վէ հէմ "իպն
իւլ ինսան իւչ կիւն իւչ կիւն" ես'նի իւչ կիւն "ղէմինին
պաթմընտա օլաճազ" տէնիլէ պիրի իտի :

Եւհոտիւրէրին տաճա պաշդա չօգ 'ատէթլէրի վար իտի քի
անլէրէ տա'իր պուրտա եալընըլ մուխթասարճա մա'լիւմաթ
վէրէ պիրիքիւլ Մէսէլա, խոյմէ "պայրամընըն պէյիւք կիւ-
նիւ օլան սօն կիւնտէ" գալմ հէյքէլին գուրպինտէ օլան պիր
գոյյատան չըղըլ տա Սիւհա հափուղընա ազան սուտան ալը-
լար իտի : Պու սուլըն պիր գըսմընը մէսէրէթ սէտալարըլ-
լէ, իշա'եանըն "խէլտա փուշարլարընտան մէսէրէթլէ սու-
չէքէճէքսինիլ" (իշա' . 12 . 3) քէլամընը թէրէնիւմ էտէրէք
իչէրլէր իտի, պիր գըսմընը տա ագչամ գուրպանը իւղէրինէ
տէգըրլէր իտի : Իհթիմալ քի Իֆէնտիմիլին Եուհ . 7 . 37
տէ մուհարրէր օլան քէլամը պու 'ատէթի իմն էթսին :

Յըսզ պայրամը վաղըթլարընտա Եերուշալիմ էհալիսի
մախսուս օտալար թէտարիք էտիպ օտալարտա հէր հանկը
էճնէպի օլուրսա օլուռն պայրամ էտէ պիրի իտի . պու 'ա-
տէթ մուճէպիւնճէ Իֆէնտիմիլ պու մազսէտլէ թէտարիք օ-
լունմըլ պիր օտա պուլմալարը իչիւն Պետրոս իլէ Եուհան-
նայր կէօնտէրտի : Մար . 14 . 12—16 :

Իսքի գալմլար արասընտա միւհըլէմէք իչիւն չօգ 'ատէթ-
լէր վար իտի : Միւհը 'ալ էլ 'ումում երւղիւքտէն 'իպարէթ
օլուպ անըն թաշը իւղէրինտէ սահիպինին իսմի գաղըլը ի-
տի : Պիր շէյի միւհը ալթընա ալմազ օ շէյին տիգդաթլէ
մուհաֆաղսընա վէ եախօտ կիլի սաղլանմասընա 'ալամէթ
իտի : Իյ . 14 . 17 : իշա' . 29 . 11 : Տան . 6 . 17 : Քէզալիք
սէնէտ վէ սա'իր մուհարրէրաթըն սըհէթինի թաստըղ ի-
չիւն միւհը գուլլանըլը իտի : Նէհ . 9 . 38 : Իսթ . 8 . 8 :
Պա'ղէն տախի միւհըլէնէն շէյ միւհը սահիպինին մալի օլտը-
ղընը կէօթէրի իտի : Բոմ . 4 . 11 : 2 Թիմ . 2 . 19 : Վահ .
7 . 2 , 3 :

Իսքի Բոմալըլար զէմանընտա տօղան չօճուղլար էվլէլա

էվ խալըլ արասընտա էվլատ թանըլըպ պա'տէհու հիւքիւ-
մէթ թարաֆընտան թաստըղ վէ ի'լան օլուռնուր իտի . վէ
պէյլէճէ թաստըղ վէ ի'լան օլուռնուրալ չօճուղ փէտէ-
րինէ վարիս օլամաղ իտի : Պու ճիհէթլէ Խրիսթիյանլար ի-
չիւն "Օղուլըլը բուհընը ալտընըլ" տէնիլմիշ տիր . տէմէք օ-
լուր քի Խրիսթիյանլար քէնտի օղուլըլարընըն ըսմէն թաս-
տըղ ու ի'լանըլէ ճէսէտլէրինին խէլասընա մունթաղըր տըր-
լար : քի պու տախի Իֆէնտիմիլին իքինճի տէֆա զուհու-
ընտա իճրա օլուռնաճաղ տըր :

Իֆէնտիմիլին զէմանընտա Ֆիլիսթին մէլըրէրի քէնտի
հիւքիւմէթլէրինին թաստըղը իչիւն Գայսէրտէն վէ մէճիս ի
ս'յանտան բուխսաթ ալմազ եախօտ սա'իր պիր թէվէճէհիւհ-
մազհար օլմազ իչիւն Բոմայա կիտէրլէր իտի . պէյիւք չէ-
րօտէս վէ անըն օղուլլարը պու սէպէպլէ Բոմայա կիթաիլէր :
Իմաի Իֆէնտիմիլին Լուգ . 19 . 12—27 այլէթլէրտէ "Պիր ա-
սըլզատէ պիր հիւքմատարըլ սէլահիյէթինի ալըպ 'ալմէթ էթ-
մէք իւղըրէ , ուղազ պիր տիյարա հիյն ի 'աղիմէթինտէ" վէ
սա'իրէ տէյէրէք իրատ էթաիյի թէմնիլ օլ վաղթըն 'ատէ-
թինէ մութապըզ օլարազ Խնճիլին սըհէթինէ հիւ տէյիլ
իսէ տօլարըլլէ պիր տէյիլ տիր :

Իսքի զէմանլէրտէ հիւքիւմէթէ գարըլ գապահաթըլ տէ-
յիւ մահէմէյէ կէթիլիլմիշ պիր ատէմ հազընտա հաքիմ-
լէր ըէյ ի խաֆիյլէ հիւքմ վէրիլէր իտի . շէյլէ քի միւթ-
թէհիմին թաիլիյէ ի սէպիլինէ ըէյ վէրէնլէր ըէյ սանտըղը-
նա պէյալ պիր թաշ վէ մահէթիյէթինէ ըէյ վէրմէք իս-
թէյէնլէր սիյահ պիր թաշ պրաղըրլար իտի : Վահ . 2 . 17
այլէթտէ զալիպ օլանա պիր պէյալ թաշ վէրէճէք տէնիլմէ-
սի պուռնա իշարէթ տիր :

Խալա կերմէք Եւհոտիւրէրին 'ատէթի օլմայըլ Բոմալըլար
թարաֆընտան թէրթիպ օլուռնըլ պիր ճէզա իմի քի էսիր-
լէր վէ եախօտ թէշիլ վէ թէրգիլի միւլթէղիմ օլան գա-
պահաթլըլար պու սուրէթլէ միւհաղաթ օլուռնուրար իտի :
Հիւ պիր Բոմալըլ հազընտա պու միւհաղաթ թէրթիպ օ-
լուռնալ իտի : Պու ճիհէթլէ Քրիստոս "Թա'իֆէլէրէ թէս-
լիմ օլուռնուր" վէ էօլիւմիւնտէ "ատիլէր իլէ 'ատտ օլուռն

տու" տէնիլմիշ տիր: Մատ. 20. 19, Լուգ. 22. 37, Խշա', 53. 12:

Իսքի Եհնուտիւէր տա'իմա քէնտի եվրատարնա պիր սէն-
'աթ' էջրէտիրէր խաի. զէնկինյէր պիլէ էվրատարը պիր Ֆէ-
լարէթէ օղրատըզլարնա քէնտի թէ'պլիւշէրնի թէտարիք
էտէ պիլմէք իչիւն անլէրէ պիր սէն'աթ' էջրէտիրէր խաի:
Պու սէպէպէ մէպնի Փալլու րէսուլ 'իլմ' ու քիթապէթտէ
թէրպիյէ օլունմըշ խաի իսէ տէ, չատըրճըրք սէն'աթ'ընը
տաիի էջրէնմիշ խաի: Ա'մալ. 18. 3:

Եհնուտիւէր պիրի պիրէրնիս թէսատիւք էթտիքլէրի վա-
գըթ' սէլամլաշմաք իչիւն պիրի պիրէրնիս Էօփէրէր (Թէք. 27. 26: Խուր. 4. 27, 1 Միւլ. 10. 1, Մէշ. 2. 12, Ա'-
մալ. 20. 37) վէ ուզուն ուզատը հալ ու խաթըր սօրարլար
իտի. պու սէպէպտէն միւթ'ա'ճէլ իլլէրէ կէօնաէրիլէն տ-
տէմլէր սէլամ' ալլա վէրմէքտէն մէն' օլունալար խաի: 4 Միւլ. 4. 29: Լուգ. 10. 4, Եհնուտիւէր 'ուսնուսն, 'Ի-
մի'ն օլ' "Բապալ թարաֆընաան միւպարէք օլ' "Ա'ֆիլէթտէ
օլ' թա'պիրէրէրլէ սէլամլաշըրլար խաի: Հաք. 19. 20, Բա', 2. 4, 3. 10, 1 Միւլ. 25. 6, Մէշ. 129. 8:

Պէօյիւքլէրն զէլարէթնէ կիտէն քիմսէլէր էքսէրիյէ հէ-
տիյէ կէօթիւրիւրլէր խաի: Էմա. 18. 16, Մէլէրլէր վէ
հիւքմտարլար տաիի 'իզգէթ' վէ իքրամ' օլարաք հէտիյէլէր
վէրիլէր խաի (Էթթ. 8. 5), վէ իլի'աթ' օլարաք վէրիլէն պիր
էլլիսէյի կիլմէմէք անը վէրէնէ պէօյիւք հապարէթ' աատ
օլունուր խաի: Մատ. 22. 11, 12:

Իսքի վագըթլարտա շէհրէրէտէ շիմիքի կիպի խանլար օլ-
մատըղնտան Էօլըլար պիր շէհրէ եա քէօյէ վաարլ օլարդ-
լարնաա սօգազտա վէ շէհրնի գափուսընն եանընաա պիր է-
վէ տա'վէթ' օլունընճըյա գատար պէլէրլէր խաի: Թէք. 19. 1, 2, Հաք. 19. 15—21, Էքէնտիմիլիլն զէմանընաա խանլար
վար խաի, պու խանլարտա Էօլըլարըն խաթիւրաշաթը իչիւն
հազըր օտալար պուլունուր խաի իսէ տէ, հէր Էօլըն եա
միւսաաֆիր քէնտի Էէյէճէյիլնի, Էէճէյիլնի, Էազաճազընը վէ
Էաթ'աղընը քէնտիս թէտարիք էտէր խաի: Քրիստոս տաիի
պէօյէ պիր խանըն պալաղը պիր մահալիտէ տիւնեպա կէլ-

տի. զիրա խանաա քէնտիլէրնէ մախսուս Էէր Էօգ խաի:
Եօլըլար իչիւն պու ճինս գօնաք Էէրլէրի իշթիմալէն էճ-
տատըն վագըթլարտա տաիի Էօլ իւթիւնտէ պուլունուր ի-
տի: Թէք. 42. 27:

Էլլիսէ Էրթմաք, չուլ կիլմէք, պա'ղէն տաիի Էիւլ
Էօրթմէք վէ պա'ղէն պաշ իւզէրնիս թօփրաք սաշմաք Էաա
ու մաթէմէ 'ալամէթ խաի: 2 Միւլ. 3. 31, 19. 4, Էյ. 2.
12, Պիրիսինիս վէֆաթընտա անըն ազրապատը քէնտի էլլի-
սէլէրնի Էօգարըտան աշաղըյա գատար Էրթարլար խաի.
մաթէմ' ճէմիյէթիտէ պուլունան Էապանճըլար տաիի պիր
տէրէճէյէ գատար պէօյէ Էափարլար խաի, վէ իւճրէթէ
թուլունան նա'իհէլէր Էա'նի աղլալըճը գարըլար Նէվէն ու
մէրսիյէլէրլէ ճէնաղէ խալգընն տճարնը չօգ սէֆ'ա տը-
թըրըլար խաի: Էյ. 9. 17, 18, Մատ. 9. 23, Ա'մալ. 9. 39:

Էլլիսէն ճէսէտիի մալմա Էթմէք Դարգտա ուսնուս
պիր 'ատէթ խաի իսէ տէ, Եհնուտիւէր ճէսէտի Էօլ գօգու-
լու թէրքիլլէրլէ մէս հէտէրէք քէֆիսն սարմալը 'ատէթ է-
տիսիլլէր խաի: Տէֆն Էաիստ ճէնաղէ ալալը Էմի վէֆաթ-
տան սալարաք Էիրմի տէօրթ սա'աթ' զարֆընտա իճաա օլու-
նուր խաի: Էլլիս սանտըղա գօնուլմալալ ալաղընտան պաշը-
նա գատար քէֆին իչիսն ալընարաք իւթիւ տըղ պիր թա-
պուլ իչիսն գօնուլուր վէ Էլլէճէ գապար կէօթիւրիւրլէր
խաի: Ֆազիլլէր իչիւն 'ուսնուս'ա'իտ գապրիսթանլար օլուպ
մէլլէրլէր վէ նիչէ ֆամիլէալար տաիի քէնտիլէրի իչիւն մախ-
սուս գապրլար Էափարըրլար խաի: Գապր իւզէրնիտէ իճաա
օլունաճաք մախսուս պիր պլին օլմալալ Էալընը տէֆն կիւնիւ
մաթէմի պիր ալալա խիթամ' պուլուր խաի: Գապրիսթանլար
էքսէրիյէ շէհրէն պիր աղ ուզազտա գալալարտա օլունմը
մաղարալարտան 'իպարէթ խաի քի օրտաա սըրա իլէ հիւճրէլէր
օլունալ հէր պիր հիւճրէյէ պիրէր ճէնաղէ գօնուլուր խաի:

Էսքի 'ատի թարիլլէր տաիի աշինս օլմաք չօգ սէֆ'ա
Բիթապը Մուգատտէսի անկամաղա Էարթըմ' էտէր: Մէ-
սէլա, Թէք. 46. 34 տէ "Հէր պիր չօպան Մըրիլէրն մէ-
ֆուրը տըր" տէնիլմիշ տիր: Պէնի Իօրսիլլին սաքին օլմաալ
իչիւն Մըրըր տիյարընն պիր ուճընաա վագը' ճաշան տիյա-

ընդն անկերէ վերելման վէ պու եօլ իւն անկերին Մըսրիէր իւն տահա սըգը պիր 'ալադատան մէն' էտիլմէրին Մըսրիէրին չօպանլար 'ալէյճինտէ մա'իւմ' օլան նէֆրէթինտէն իւրի կէլիշ իտի :

Մըսրիէրին չօպանլար 'ալէյճինտէ պու կիպի պիր նէֆրէթիւր օլմասը քէյֆիէթի կերէք Մըսրիէրին տասը ը 'աթիգէ իւզէրինտէ պուլունան ըսամէրինտէն վէ կերէք էպի միւ'էրրիւլէրին սէօղէրինտէն աշիքեար տըր : Մըսրիէրին տախի գոյուն վէ սըգը սիւրիւլէրի հէմ անկերի կիւտէն վէ անկերի պադան ատէմլէրի վար իտի իսէ տէ , (Թէք . 47 . 6 : Խուր . 9 . 19 , 20) ասար ը 'աթիգէ իւզէրինտէ ըսամ օլունան չօպանլարն հէյ'էթի չիքքին վէ մէնֆուր իտի , Հեւրդոտոս վէ սա'իր էպի միւ'էրրիւլէրին իֆատէլէրինէ կէօրէ չօպանլար Մըսրիէր արասընտա դալմըն էն էանա վէ ալէզադ սընըֆընտան 'ատա օլունուր իտի : Ծօպանլըգ էտէն գապիւնէն էքսէր 'ատէթլէրի տախի Մըսրիէրին էֆքեար տիւնիլէրինէ չօգ մուխալիֆ իտի : Մէսէլա , 'Իպրանիլէր սըգըր էթի եէտիլէրի հալտէ Մըսրիէրնէ սըգըր մուգատտէս օլտըր ճիհէթլէ անը պօղաղամագ պէջիւք պիր կիւնաճ սալըլարագ էալընըգ ինէյին սիւտիւնիւ իչէրլէր իտի : 'Իպրանիլէր պուղա , քէչի վէ գոյուն գուրպան էտէրլէր իտի : Մըսրիէր տախի պու հայվանլարտան գուրպան թագաթիմ' էտէրլէր իտի իսէ տէ , անկերի սէչմէք խուսուսընտա 'Իպրանիլէրին 'ատէթլէրինտէն չօգ ֆէրգլի 'ատէթլէրի վար իտի : Ղալիպա Մուսանըն Ֆիր'օնա խիթապէն "Ալլահըմդա Մըսրիէր 'ինտինտէ մէքրուճ օլան զէպիհէյի թագաթիմ' էտէճէյիգ" (Խուր . 8 . 26) տէմէսի պէնի Խորայլիին թագաթիմ' էտէճէյի զէպիհէյի Մըսրիէրնէ թագաթիմի ճա'իլ օլմոյան հայվանլարտան օլտըղընը անկլաաըր : Դու տախի իհթիմալ տըր քի չօպանլըգ էտէն սըպթլարըն սերսէրիլիքլէ 'էօմի կէչիթմէլէրի վէ էաղմաճըլըգլէ կէչինմէլէրի Մըսրիէրին նէֆրէթլէրինն արթըրարագ , պու ճիհէթլէ "Հէր չօպան Մըսրիէրին մէնֆուր տըր" տէնիլէ պիլիր իտի : Պաղըլար Մըսրիէրին չօպանլար 'ալէյճինտէ մա'իւմ' օլան նէֆրէթինի պաղապ պիր սէպէպէ էա'նի պիր չօգ վազըթլար չօպանլարտան օլան մէ-

լիքէրտէն կէօրտիւքլէրի գուլմ' ու թէ'ատալիէ համլ էտէրլէր : Մանեթովա նամ' փէք էպի պիր միւ'էլլիֆին Մըսրա տա'իր էաղտըր թարիխտէն անկլաշըլտըղնա կէօրէ Միլատտան 2159 սէնէ էվիլլէրի Դարգատան պիր պէջիւք չօպանլար Մըսր իւզէրինէ հիւճուլմ' էտիպ օրատա պիր չօգ սէնէ գալիմանէ իճրա ի հիւքիւմէթ էյլէտիքտէն սօնկրա , Մըսր ը 'իւլէա մէլիլէրի թարաֆընտան թարա էտիլէրէք Ֆիլիսթին տիյարընա չէքիլտիլէր : Պու վազը'ա Խուսուֆըն Մըսր վալիլիլինտէն էվիլլէ օլմուշ օլտըր ճիհէթլէ Ֆիլիսթին հուսուտընտան չըգըպ Մըսրա կէլէն Խորայլիլէր հազգընտա Մըսրիէրին շիւպհէյէ վարմասը վէ կէօչէպէ չօպանլարն Մըսրիէրին մէնֆուր օլմասը պուտտան իլէրի կէլիյօր : Ապրահամըն Մըսրա 'աղիմէթի հիքեայէսինտէ չօպանլար 'ալէյճինտէ պէջլէ պիր 'ատալէթ 'ալամէթի կէօրիւլէյօր : Տէմէք օլտըր քի Ծօպան թէսմիլէ օլունան մէլիլէրին Մըսրա կէլմէլէրի հազգընտա Մանեթովըն պալտտէ մէգքիւր թարիխի սահճ օլուպ' օ արալըգ Մըսրտա չօպանլար հիւքիւմէթ սիւրիւլար իմիշ . պունուն իչիւն չօպանլարտան օլան Ապրահամա քիմնէ 'ատալէթ կէօթէրմէլ իտի :

Քէզալիք կերէք թէսնիլէ քիթապընըն կէքէք Երուշալիմին խարապը հազգընտա Քրիստոսըն վէրտիլի խապէրլէրին էն էյի թէֆուրի Խուսիֆօսըն Եհնուտի մուհարէպէլէրինէ տա'իր էաղմըշ օլտըր թարիխտէ պուլունուր : Խուսիֆօս Եհնուտի դալմընտան օլուպ թարիխի ի Միլատտան 37 սէնէ դատար սօնկրա Երուշալիմտէ տօղմուշ վէ Երուշալիմին մուհարէրէսինի կէօրիւլէ կէօրիւլէ իտի : Արէք քէնտի մու'սարըլարընը վէ կերէք թիթօս Գայսէրին շէհատէթիլլէ միւ'էրիլի ի մուամիլէյճին հիքեայէսինին սըհէթի թաստըգ օլունմըշ տըր :

Մաթթմանըն 2 ինճի պապընըն 2 վէ 3 սյէթլէրի տիւնեաւտա պէջիւք պիր մէլիք զուհուր էտիպ տիւնեայլ իտարէ էտէճէք տէյիւ Դարգատա 'ուսմալի պիր էֆքեար օլմասը քէյֆիլէթիլլէ իզաճ օլունուր : Լաքի մէշուր միւ'էրրիւլէրտէն օլան Տալիտոս վէ Սուլտանիոս օլ վազըթլարտա պէջլէ 'ուսմալի պիր ինթիզար օլտըղընը զիքը էտիլօրլար :

Լուգ. 21. 20, 21 տե Եֆէնտիմիդ քէնտի շայիբայէրինի ինթիրազ էթտիրմէք իչիւն « Եւրուշախի օրառուարլէ ի-
հաթէ օլունմըշ կէօրտիւյիւնիւզտէ . . . տաղարա դաշնըդ »
տէյիւ պոյսլըմըշ իտի, վէ խրիսթիյանլար պու նաոհհաթ-
տան իսթիֆատէ էտէրէք Բօմարլարըն 'ապէրի տահա շէհրի
մուհասնէրէ էթմէզտէն էվվէլ իրտանըն շարգընտա վազը'
Պիլլա նամ մահայլէ չէքիւտիւրլէրի 'ատի թարիսլէրտէն կէօ-
րիւիւր :

Ամալ. 9. 31 տե զիբը օլունտն սէլամէթին սէպէպի օ 'աւ-
րըն 'ատի թարիսլէրինտէն աշէքէար տըր : Քիլիսէնին պու
սէլամէթի փալլօսըն խրիսթիյանլըր դապուլ էթմէսինտէն
իլէրի կէլմէմիշ իտի. զիբա Ղալ. 1. 18 է նաղարէն քիլիսէ
'ալէյհինտէ օլան թէ'ատտիյաթա խիթամ վէրիլմէօի փալլ-
լօսըն խրիսթիյանլըր դապուլ էթմէսինտէն իւչ սէնէ սօնկ-
րա իտի : Պու սէլամէթին սէպէպի միլառտան 40 սէնէ սօնկ-
րա Բօմար Գայսէրի Գալիգուլանըն քէնտի թիմնալըն (արձան)
Ենհոլմիլէրին Տէյքէլինտէ Գուտու իւլ ագտաս տէնիլէն եւ-
րէ էթմէյէ չարլմառը իտի : Ենհոլմիլէր պուսու Տէյքէլէ
պէյիւք պիր Տիւրմէթսիլիք 'ատտ էտէրէք ռաշըրըպ դալմըշ
վէ պու սըրատա խրիսթիյան քիլիսէլէրինի իւնուտուպ նա-
ղարը տիգդաթլարընը մէզքիւր տէհէթիլ վազը'այա չէվիւր-
միլլէր իտի :

Ամալ. 17. 16 տա Աթինա իչիւն « շէհր փութլարլէ մէմ-
լու » իտի տէնիլմիշ տիր : Ելիանոս պու շէհրի Եուանիթման
փութխանէսի իոմիլլէ ետտ էտիյօր. վէ Պաւանիտա նամ
տիկէր պիր միւ'էրրիկ Աթինատա Եուանիթմանըն սա'իր
շէհրլէրինտէն զիյատէ փութ պուլունտըրըն Տիքէայէ էտիյօր :
Ֆէլիքսն վէ փալլօսըն արասընտա օլան միւքէպլմէյի
սաթճիլմէ օգուլանլար պիլէ բէսուլըն սատադաթ վէ թէր-
պիլէսինի կէօրէ պիլլըրլէր իսէ տէ, պու խուսուլար Եուանիթ-
ման Տիքէայէսիլլէ տահա զիյատէ իղահ օլունտըր : Եուանիթ-
ման դալիլնմէ Ֆէլիքս զուլմ ու թէ'ատտիտէ շէօհրէթ գա-
ղանմըշ վէ Ուրֆանըն սօն մէլիլինին զէվմէսի Տրուսիլլա իլէ
մու'ամլէլ ի զայր ի մէշրու'էյի իրթիքնապ էտէ կէլմիշ պիր
ղատատար իտի : Փալլօս նէ քէնտի պէրա'էթ ի զիմմէթինէ

տա'իր նէ տէ Ֆէլիքսն ախլադը զէմիմէսի հագդընտա տօղ-
րուտան տօղրույա պիր շէյ սէյլէմէլիպ, սնա սալահ վէ
ղապլմը Նէֆսֆապիլէթլէրի վէ կէլմէք 'Տէյպէթիլ ճէղա
հագդընտա իրատը նութօք էթտի : Փալլօսըն պու նութօք
շիւպէսիլ զէնտինէ պիր նէվ' թէվպիլ օլաղընը Ֆէլիքս
անկլատը իսէ տէ, սնըն սէօղլէրինտէ խիլաֆը թէրպիլէ
պիր թա'պիր վէ եա ի'թիրաղամիլ պիր նօթթա կէօրէմէտիլի
ճիհէթլէ դարըլըք վէրմէտի :

Քիլիսայը Մուգատտէսի թէֆսիլ էթմէք իչիւն Քիլիսէ
թէվարիլինին տախի էհէմմիլլէթի տէրքէար տըր. զիբա Քի-
թապը Մուգատտէսին մա'նասընը անկլամաղա վէսա'իլ ի
թէսհիլիլէրի օլան էպքի մութթաղիլէրին թէֆսիլի շիմ-
տիքի միւֆէսիլլէրին սէօղլէրինէ միւթաղըք օլուպ օլմատը-
ղը քիլիսէ թէվարիլինտէն անկալըլըր :

Իզմիր խրիսթիյանլարը թարաֆընտան դալմէ ալընըպ փօ-
լիգարփօսըն շէհիտ օլմատընը Տիքէայէսինի հալի մուֆա-
սալ պիր մէթթուպտա Ենհոլմիլէրին խրիսթիյանլար 'ալէյ-
հինտէ խրիսթիյանլար Քրիստոսըն եէրինէ փօլիգարփօսա սէճ-
տէ էթմէյէ մէլլալ տըրլար տէյիւ էթտիլլէրի իֆթիբայա
շու մինվալ իւզրէ եա'նի « փօլիգարփօսա սէճտէ էթմէմիլ
միւլմէն տէյիլ տիր, զիբա սէճտէ օլունաճագ զաթ եալը-
նըք Քրիստոս օլա պիլիլ վէ եալընըք օ տըր. պիլլ եալընըք
Անա սէճտէ էտէրիլ. շէհիտլէր օլա օլա բի'այէթ ու մու-
հապպէթէ մագհար օլա պիլիլ » տէյիւ ճէվապ վէրիլմիշ տիր :
Իլք իւչ 'աւրարտա Քիլիսէ Պապալարը Քրիստոս հագդըն-
տա էյլէ թա'լիմ էտէրլէր իտի : Պուսու իչիւն Եւսէրիոս
« Միւ'մին ատէմլէր վաղըթաղլէ եաղըլն իլահիլէր վէ
մէզմուլար Քրիստոսըն մէսհիլլէրինի իլան էտիպ սնա Ու-
լուհիլլէթ իսնատ էտէրլէր » տէմիշ տիր :

Քիլիսայը Մուգատտէսի տիգդաթլէ միւթալա'ա էթմէք
ճիւմլէնին պօրճու օլտըղը, սալ Քիլիսայը Մուգատտէսին
մուլթէլիլի ֆըգրալարընտան ալըգտան ալըղա կէօրիւտիւյիւ
կիպի, էպքի մէշնօր խրիսթիյան միւլիլիլլէրինին տախի պու
պօրճու լոյրըր վէճհ իւզրէ իճա էթմէք պապընտա օլան
միւ'էսալիլ թալիլիլլէրինի պիլմէք ֆա'իտէլի տիր : Զէրտէ-

հէն (Յովհան Ոսկեբերան), Հերոնիմոս, Որոգինէս վէ Աղվուս-
թինոս պիւ իթթիֆազ քէնտի վաղըթարընտա օլան ֆըրդ
ու ֆիւճուրըն սէպէպինի տտէմլէրին “ Գիթապ Ը Մուգատ-
տէս հազգընտա օլան ճէհինէ ” համլ էտէրլէր :

Գիթիսէյէ իտիսալ օլունան պիր թաղըմ հոնկըլ թա՛լի-
մաթըն ղէման Ը իսթիրա՛լ պիլինսէ, Գիթապ Ը Մուգատ-
տէսի թէֆտիր իչիւն ֆա՛րտտէն խալի օլմազ, Պու թա՛լի-
մաթ սօնկրատան իսթիրա՛լ էտիլիշ շէյլէրտէն օլմաղլէ Գի-
թապ Ը Մուգատտէսին թա՛լիմաթընտան օլմաղլըլարը իս-
թինթաճ էտիլիր . ղիրա Գրիստոսըն ՝աթընա եազըն ՝աթը-
լարտա եաշպըլ Գիթապ Ը Մուգատտէսին աղ մանասընը
անկլամաղա վէսա՛լի ի թէսհիլիլէրի օլան ղաթլար նէ քէն-
տիլէրի օ եօլտա պուլունտըլար, նէ տէ պաշալարընա էօլլէ
թա՛լիմ էթտիլէր : Մէսէլա, Բօմա էփիսգօփօթը օլան փա-
փանըն պիւթիւն տինհեանըն էփիսգօփօթը կիպի ալըլ օլտը-
ղը ՝իւնալանլար եէտինճի ՝աթրտէն (607) էվվէլ պուլունմաղլ,
Էսքիտէն Գիթապ Ը Մուգատտէսէ իլալլէ օլունուպ տա Գի-
թապ Ը Մուգատտէստէն սայմաղըլըմըլ պիր թաղըմ քի-
թապլարա վէ Վուլկաթա թէսմիլէ օլունան լաթինճէ թէր-
ճէմլէ էհէմմիլէթ վէրիլմէսի, եա՛նի միւլլէմ քիթապլար
սըրասընա դօնուլմաղլ վէ իսթիլարըլըն ըիվլյէթլէրի ահ-
քեամ Ը տինիլէտէն սայլըմաթը օն ալթընճը ՝աթրտա Տըի-
տենդ մէճլիսինտէ գապուլ օլունտու : Սվա՛մմ Ը նասըն իս-
թի՛մալ էթտիլի լիսանլար մէն՝ իլէ քիլիսէտէ իճրա ի ային
ու իպատէթ իչիւն եալընըլ լաթին լիսանընըն իսթի՛մալի
եէտինճի ՝աթրտա պաշլարա : Ինգըլապ Ը ճէվլէր (գոյափո-
խութիւն) թա՛լիմի էվվէլա ոէքիլինճի ՝աթրտա մէյտանա կէ-
տի : Սլա ի Բապպանիտէն շերապըն գալըրըլմաղլէ ա-
վա՛մմ Ը նասա եալընըլ էքմէք վէրիլմէսի օն պիրինճի ՝աթրտա
գարարաշաղըրըլտը : Եէտի էսրաթ թա՛լիմաթը էվվէլա օն ի-
քինճի ՝աթրտա իհտաս օլունտու : Թէվպէնին միւլքեաֆաթա
շայան պիր ֆաղիլէթ օլտըղը վէ էօլիւլէր իչիւն տու՛ա թա՛-
մէք, հէմ ճէհէննէմ աթէլինէ եանըլ թէմիլլէնմէք թա՛-
լիմաթը եէտինճի ՝աթրտան էվվէլ մէվճուտ օլմայըլ տնտէն
սօնկրա տաիլ Միլատըն 1140 սէնէսինէ գատար թա՛լիմաթ Ը

տինիլէ սըրասընա դօմազ խուսուսը գարարաշաղըրըլմաղլ ի-
տի : Փափալար օն իքինճի ՝աթրտան էվվէլ ա՛ֆվ էթմէք սէ-
լահիլէթի իտտի՛ասընտա պուլունմաղլար տըր : Փափաղա-
րա կիւնահ իգրարը էվվէլա օն իւչիւնճիւ ՝աթրտա լատերա-
նըն տէօրտիւնճիւ մէճլիսի թարաֆընտան էմր օլունտու : Գի-
լիսէ խատմէսինին էվլէնմէլէրի պիր գա՛րտէ ի քիւլլիլէ
վէ մէճպուրիլէ կիպի տէօրտիւնճիւ ՝աթըն էվալըրընտա
գարար ալթընա ալընտը իսէ տէ, պա՛ղը թարաֆտան պունա
ի՛թիրաղ էտիլէ կէլմէքտէ օլտըղընտան ֆափա եէտինճի Գը-
րիգոր օն պիրինճի ՝աթըն էվալըրընտա անը պէ թէքրար
թէքիտ էթտի :

Վազայի՛ ի թարիիլիլէյի պիլմէք Գիթապ Ը Մուգատտէսի
անկլամաղա չօգ եարտըմ էտէր : Մէսէլա, Փալլօս ըսուլըն
թիմթէօսա իսթապէն եաղաղը պիրինճի ըսալլէ մէքքիւր
ըսուլըն Խրիսթիյանըլը գապուլ էթմէսինտէն թաղքիպէն
օթուլ ոէնէ սօնկրա եաղըլմըլ տըր : Բէսալէ ի մէքքիւրէնին
պիրինճի պապընըն 15 ինճի այլթինտէ ֆալլօս ըսուլըն կիւ-
նահքեարալըն պիրինճիսի քէնտիսի օլտըղընա տա՛իր օլան
իգրարը փէք մուհիմմ տիր . չիւքի ըսուլ պու իգրարլէ
քէնտիսի հէր նէ գատար չօգ ոէնէլէր էվվէլ թէվպէ էթմիլ
վէ դուտիլէթաէ պու գատար իլէրի կիթմիլ իսէ տէ, պու
ճիւմլէ իլէ կիւնահա միւլպթէլա օլտըղը իչիւն տէրունի քէ-
տէր հիսս էթմէքտէն ֆէրաղաթ էթմէտիլինի պէյան է-
տէր :

Բէսուլլէրին ըսալլէլէրինին էն էսքիսի Սէլնիլիլէրէ եա-
ղընա պիրինճի ըսալլէ օլուպ՝ պու ըսալլէ ճիւմլէ մուգատտէս
պիրատըլէրէ գրա՛աթ օլունմաթը պապընտա ըսալլէնին 5
պապ 27 այլթինտէ մախսուսէն էմր օլունմըլ տըր : Պու էմր-
տէն անկաշըրըղընա կէօրէ ըսուլըն էյամընտա պու կիպի
թահրերաթ ֆէրտլէրէ կէօնտերիլէն մէքթուպլար կիպի տէ-
լիլ, անճապ՝ ալ էլ՝ ումնւմ մու՛մինլէր իչիւն թահրեր օլուն-
մըլ նիզամնամլէր տէլիւ գապուլ օլունմըլար իտի :

Պետրոս՝ ըսուլըն “ Փատիշահա հիւրմէթ էտինիլ ” (1 Պետ .
2, 17) տէլիւ թէնպիհ էթտիլի վաղըթ Բօմա հիւքմաթը
Ներօն Գայսէր կիպի պիր ղատտար օլտըղը նազար Ը տիգգա-

Թաալընտրգտա ընոսւլըն պոս թէնպիհնինն էհէմիյէթի
արթար: Թէքվին 5 վէ 11 պոպլարըն տիգգաթլէ միւթա-
լա'ա էթսէք կէօրիւրիւղ քի, Լամէք 56 սէնէ գոտար հագ-
քէթ ի Ատէմ իլէ վէ թագրիպէն 95 սէնէ գոտար տախի
Սամ իլէ մոս'ասըր իտի. Սամ տախի Ապրահամըն վէֆաթը-
նատէք հոյաթտա իտի. շէօյլէ քի իըրգաթ հիքեայէսինի
Լամէք Ատէմտէն, Սամ Լամէքտէն, Ապրահամ տախի Սամ
տան իշիթմիշ օլա պիլիբ: 0 'սարլարտա թէպիլիղաթ ք իլա-
հիյէյի եաղմագարըն սիլիլէտէն սիլիլէյէ ըիվայէթ էթվէք
փէք գօլայ օլտղղը պոս վագր'տտան աշիքեար կէօրիւնիւր:

Երևնէ թէ վարիտն պէտաննա կէօրէ Տառաք Էն զկյատէ
լէքտոր Էտնէ կրնասընն էլլի եաշնտան Բոնկրա վոգու
պուլմաք քէօթիւ հիտլլերն նէ տէրէճէ գուվլէթի օլա-
ղընա շէհատէթ Էտէր . քէզալլէ պուտան անկաշքլլը քի
ուզուն միտտէթ ումուր ք տինիլտէ թէճրիպէ կէօրմէ պե-
յէ ատէմի կրնաստան մուհասթօղայա քեաֆի տէյիլ տիր :

Թեվարիխտէն անկաւարըղմըզա կէօրէ Սիւլէյմանըն Աշէրա
իչինն եափաղըղ միւրթէֆէ'ալէր Եօշիանըն էյամընտաէք, եա'
նի Սիւլէյմանըն վէֆաթընտան սոնկրա 350 սէնէ պազի գալլ
աըլար: Պունասան էջրէնիլիլզ քի, հէր նէ գատար Սիւլէյմա-
նըն քէնտի վէֆաթընտան էվվէլ թէվլէ էթմիշ օլմաը իհ-
թիմալ իտի իսէ տէ, պիր գաշ նէսլ կէչինճէյտաէք սնըն
կիւնաճընըն սու'ի թէ'սիրի կէօրիւլմէքտէ իտի: 4 Միւլ. 23.
43 ալէթէ միւրաճա'ալթ օլունա:

Հէր պիր յիլլէթ պէոյիւք պիր վազքէոյը մէպտէ'ի թարիխ
իթիթիխազ էթմէք 'ատէա հիւքմիւնէ կիրմիշ տիր: Եսք
Բամալըար Բամա շէհրինին ինշասընը մէպտէ'ի թարիխ
իթիթիխազ էտէրէք անը շէհրին ինշա օրւնտըղը սէհէլի կէօս:

Իժերէն. Ա. Ս. Շ հրուֆաթիչէ իմա էտերլէր իտի: Պու թա-
րիխ Միլատտան 753 սէնէ էվիլէ տի: Եռւնանիլէր ցիբին-
ճի Օլիմփիայը մէպտէ՞ ի թարիխ իթթիխազ էթմիշլէր իտի
քի հէր պիը Օլիմփիա տէօթմ սէնէ միււտտէթտէն 'իպարէթ-
տիը: Պիբինճի Օլիմփիա Միլատտան 776 սէնէ էվիլէ էա'նի
Եհհուտիլէրին էտարէթինտէն 170 սէնէ էվիլէ օլոււպ 'Ալարի-
տնըն էյամընա թէսատիւֆ էտէր: Խրիսթիյանլար տախի
ֆրիւտտօըն տիւնէայա հէլմէսինի մէպտէ՞ ի թարիխ իթթի-
խազ էտէրէք աւա թարիխ Միլատ տէնիլտիլի կիպի թ. Մ.
վէ պա'գէն էալընըպ Մ. հարֆլարըլէ տախի իմա օլոււուը:
Խրիսթիյանլար խիլգաթը Ը Ատէմի տախի մէպտէ՞ ի թարիխ
իթթիխազ էտէրլէր. քի պու թարիխ իլէ թարիխ ի Միլատ
արաաընտա 4004 սէնէ միւրուը էլլէտի տախի զան'ն օլու-
ւուը: Ֆադաթ շիմաթիբ Ռոււմըր վէ Լրմէնիլէր Եէթմիշլէրին
Իժերճէնտէն իսթիլնտէն խիլգաթը Ը Ատէմ Միլատտայն
5308 սէնէ էվիլէ էպըրընա զահիպ օլուլօրլար. պու թարիխ
տախի ի. Ա. հարֆլարըլէ իմա օլոււուը:

Նէհուստիւրէր խիզաւթ Ը Ատէմի մէպտէ՝ ի Թարիխ իթթի-
խաղ էտէրէր իսէ տէ, աճը Միլատտան 3760 սէնէ մուգատ-
տէմ սայլը յօրլար: Պա՛ղըլարըն զաննընճա՛մ՝ Գրիստոսըն տիւն-
եայա կէլիղի աննի իչիւն ՝Ա՛հա Ը ՝Աթիգտէ Թա՛նէն օլունան
վազըթտան էվվէլ վուգու՛ պուլմիւշ տէյիւ իսնատ էթմէ-
մագսէտիլէ Նէհուստիւրէր գաստէն պու իքի վազը՛ա արասը-
նա տիւշէն միւստտէթի գըսսա կէօսթէրմէք իսթէմիղլէր տիր:
Ֆազաւթ հագիդաւթ Ը հալտէ պուսու իսպաւթ էտէճէք գա-
տար գուվվէթի պուրհանլար եօգ աըր: Թիթ. 3. 9 այլէթտէ
պէյան օլունարղընա կէօրէ Բէսուլլէրին էյամընտա պիլէ նէ-
սէպ օիւրիլէլէրի պապընտա միւպահէսէլէր վար իտի: Նէ-
հուստիւրէր պա՛ղէն Նուհ թուֆանըր, պա՛ղէն Մըըրտա՛ն
պէնի իսրայէլին խուրուճըր, պա՛ղէն տաիկ Սիւլէլման հէյ-
քէլինիկ ինչուսըր մէպտէ՝ ի Թարիխ իթթիխաղ էտէրէր:
Մուհամմէտիւրէր Միլատոն 622 սէնէսինտէ Մուհամմէտին
Մէքքէտէն Մէտինէյէ հիճրէթինի մէպտէ՝ ի Թարիխ իթթի-
խաղ էտէրէք աճա Թարիխ ի Հիճրէթ տէրլէր: Ֆազաւթ Մու-
համմէտիւրէրին սէնէլէրի սէնէ ի գամէրիլէ իթիպաւըլլէ

Եւթմիշէրին թերճէմէսի իլէ մէթն ի 'Խպրանի արասընտա
թարիխճէ կէօրիւլէն ֆերդին մէնչէ'ի պալատէքի ֆիհրիաթէ
միւրտաճ'աթլէ անկալըլըր, Եւթմիշէր Զուհ թուֆանընտան
էվիլէ կէլէն ալթը ճէտտին էլլատ սահլալի օլունճայա դա-
տար օլան հաշարընա 100 էր սէնէ զամմ ու 'իլավէ էթտիք-
լէրի կիպի, Լամէքին հաշընա տախի ալթը սէնէ զամմ է-
տէրլէր: Քէզալիք թուֆանտան սօնկրա կէլէն իւք ալթը
ճէտտին հաշարընա տախի 100 էր սէնէ զամմ էտէրլէր: Քէ-
զալիք Լուգանըն իֆատէսի կիպի (Լուգ. 3. 36) Եւթմիշէր
Գէյանը տախի սիլիլէյէ 'իլավէ էտէրէք Շալահն հէյն ի
թէվէլլիւտինտէ անըն 130 հաշընտա օլտըղընը վէ Սէրուճը
տախի 30 հաշընտա տէլէճէք եէրտէ, 80 հաշընտա տէյօր-
լար: Պու հիտապա կէօրէ թուֆանտան Ապրահամըն վադ-
թընա գատար Եւհուտիլէրին վէ Եւթմիշէրին արասընտա
օլան ֆերդ 780 սէնէ տիր:

Ալթն ի Սամիրի պու միւտտէթին թա'եինինտէ Եւթմիշ-
էրին թերճէմէսինէ մուվաֆըդ էսէ տէ, մէթն ի մէզ-
քիւրտէ Գէյանի սիլիլէյէ 'իլավէ էտիլմէմիշ տիր, պու էճը-
տէն պու միւտտէթին մէճմնը սէնէլէրի մէթն ի Սամիրիյէ
կէօրէ 130 սէնէ էքսիք տիր:

Եօդըրտա կէօթէրիլէն թարիլէրին հանկըր տաճա զի-
յատէ դապուլէ շոյան օլտըղընը հիւքմ էթմէք գօլայ տէ-

թաճ օլունուր քի թէք. 11. 26 տա "Թարահն սիննի եէթ-
միշէ պալիզ օլտըգտա" քէլամը Ապրահամըն թէվէլլիւտիւ
հազընտա տէլիլ, անճազ օ պիր դարնաաշարընը պիր
հազընտա տիր:

(բ) Ղալաթիալարա հաղըմըշ օլան բէսալէին 3. 17 ին-
ճի այլէթինտէն անկալըլտըղընա կէօրէ Ապրահամըն տաճէթ
օլունմասընտան թուր ի Սինտա շէրի'աթըն վէրիլմէսի արա-
սընտաքի միւտտէթ 430 սէնէ տիր: Իմտի իսրայէլիլէրին Մը-
սըրտա իզամէթլէրինին միւտտէթինի պուլմազ էչիւն Ապրա-
համըն տաճէթ օլունմասը իլէ Եսա'գուպըն Մըսրա էնմէսի
արասընտաքի միւտտէթի հանի 215 սէնէյի 430 սէնէտէն
թարհ էթմէք լաղըմ տիր:

ՆՈՒՀ ԹՈՒՅԱՆՆԵՐՏԱՆ ԽՈՐԱՅԻԼԻԵՐԻՆ ՄԵՐԱՐՏԱՆ ԽՈՒՐՈՒՃԻԱՐԴՆԱ ԳԱՏԱՐ

Սամ թուֆանտան	2.	2	սէնէ ոսնկրա Արֆախարը թէվիլտ էլլէտի. թէք. 11. 10
Արֆախար	35.	135	հաշընտա կըն Գէյանը.
Գէյան	30.	130	"
Շալահն	30.	130	"
Ապրի	34.	134	"
Ֆալէն	30.	130	"
Իսու	32.	132	"
Սէրուճ	30.	130	"
Նաճօր	29.	79	"
Քալահն	430.	130	"
Ապրահամ	75.	75	"
Խահադ	25.	20	սէնէ ոսնկրա
Եսա'գուպ	60.	60	հաշընտա կըն
Խալալէլլէր	130.	130	"
	215.	215	սէնէ Սըրտա իզամէթ էթտիլէր Եւթմ. թէք. մուճէ-
	857.	1632	պընճէ: Խուր. 12. 40, 41, Դալ. 3. 14. (բ)

Պաշարըն իւզէրին Եւհուտիլէրին հիտաղընա 1636 վէ Եւթմիշէրին հիտաղընա
2262 սէնէ հանի իւք միւտտէթին սէնէլէրի զամմ ու 'իլավէ օլունտըգտա խալալէլլէրին
Սըրտան խալալէր Եւհուտիլէրին հիտաղընա տիւնեանը 2513 վէ Եւթմիշէրին հիտա-
ղընա 3894 սէնէլին խալալէր էտէր հախօտ Եւհուտիլէրին հիտաղընա թալիլի ի Մի-
լատան 1491 վէ Եւթմիշէրին հիտաղընա 1614 սէնէ էվիլ տիր:

(ա) Պու այլէթլէրտէն անկալըլըր քի թարահ 205 հաշըն-
տա վէֆաթ էթտիլի վաղըթ օլուն Ապրահամ 75 հաշընտա
իտի: Պու սուրէթտէ թարահ Ապրահամըն տօղտըղը վաղըթ
430 հաշընտա օլտար լաղըմ կէլիլ, վէ պունտան իսթին-

յիւ տիր : Էքսերին զաննընճա Եւթմիշէրին թերճէմէսինտէ կէօսթէրիլէն ուղղուն միւտտէթ տաճա զիյատէ շայան Ե Ի-թիմատ օլուպ, պուճու Թէ'եհտ իչիւն աթիտէքի տէլիլէր իրատ օլունմը տըր :

1. Ինսանըն Էօմրիւ կիթտիքճէ գըսոսլմագտա օլտըղը նա-զար Ե միւթալա'այա ալընատ, Էճտատըն իլք օղուլլարը տիւն-եայա կէլտիլի զէմանտա պուլունտըղլարը սինն գըսոս միւտ-տէթտէն զիյատէ ուղղուն միւտտէթէ միւթապըգ կէլիլ :

2. Կէրէք Եւթմիշէրին թերճէմէսի վէ կէրէք մէթն ի Սա-միրի մուճէպինճէ Թուֆան վազը'ասըլլէ Ապրահամըն Թէ-վէլիւտիւ արասընտաքի միւտտէթ թագրիպէն 1100 սէնէ-տէն 'իպարէթ օլուպ մէթն ի 'Խպրանիտէ կէօսթէրիլէն միւտ-տէթ իսէ Թագրիպէն 350 սէնէյէ պալիլ օլույօր : Տալ պու-քի Թուֆան իլէ Ապրահամըն Թէվէլիւտիւ արասընտա ճէ-րէյան էտէն վազը'ալար եանի Կուճ զիւրիլէթիլին զիյա-տէսիլլէ Թէքէսիւր էտէրէք Հինտտէն վէ Աշուր տիյարըն-տան Հապէշիսթան, Մըսըր վէ Եոճանիսթանա գտտար եա-յըլմալարը վէ Պապէլ, Նինիվէ վէ Մըսըր հիւքիւմէթլէրի կիպի մուճիթազամ վէ գուվլէթլի հիւքիւմէթլէր թէշքիլ էթմէլէրի վէ Քէն'ան տիյարընտա սոքին օլան քիւչիւք գա-պիլէլէրի գօղարազ անլէրին եւրլէրինէ եւրլէլմէլէրի էօյլէ գըսոս պիր միւտտէթտէ մէյատանա կէլէմէյէճէյինտէն Եւթ-միշէրին թերճէմէսի իլէ մէթն ի Սամիրինին կէօսթէրտիլի միւտտէթ տաճա զիյատէ գապուլէ շայան տըր : Գըսոս, եանի մէթն ի 'Խպրանի մուճէպինճէ օլան Թարիս հիտապընը գապուլ էտէնլէր տախի պու Թարիսին սըճճէթինի իսպաթ իչիւն 'աթիտէքի սէպէպլէրի կէօսթէրիլէր :

1. Մէթն ի 'Խպրանիլի հէյ'էթ ի ալիլէսի իւզըն մուճա-ֆազայա տիգզաթ վէ իթինա էտիլմիշ օլմաղլէ անտէ կէօ-րիւլէն Թարիսին տաճա սահիճ օլմասը լազըմ կէլիլ :

2. Թէպիլղաթ Ե իլահիլէնին թէպէտտիւլտէն էմին օյա-րադ սիլիլէտէն սիլիլէյէ սիւր'աթլէ ինթիգալը իչիւն մէթն ի 'Խպրանիտէ կէօսթէրիլէն գըսոս միւտտէթ տաճա միւնասիպ տիւլէր :

3. Թուֆան իլէ Ապրահամըն Թէվէլիւտիւ վազը'ասը տա-

րասընտաքի միւտտէթ մէթն ի 'Խպրանի մուճէպինճէ փէք գըսոս պիր միւտտէթ օլուպ պու գըսոս միւտտէթ զարֆըն-տա ինսան պու գատար Թէքէսիւր էտէմէզ տէյէնլէրէ ճէ-վապէն տէնիլ քի շիմիլիլ Թէճրիպէլէրէ նազարէն եէնի շէն-լէնէն եւրլէրտէ աղ պիր միւտտէթ իչինտէ ինսանլարըն զի-յատէսիլլէ չօղալարըլարը կէօրիւլիւյօր : Պիր տէ օ 'ասարտա տտէմլէրին էրքէնճէ էվլէնտիլլէրի ֆարղ օլունսա, մէթն ի 'Խպրանիտէ կէօսթէրիլէն միւտտէթ զարֆընտա ինսանլարըն օ գատար չօղալմալարը միւմքինսիլ տիր տէնիլլէմէզ, զիրա մէթն ի 'Խպրանիտէ հէր նէ գատար միւտտէթ գըսոս կէօս-թէրիլիւյօր իպէ տէ, Եւթմիշէրին թերճէմէսինտէ պէյան օ-լունան միլլէթ վէ գապիլլէր տախի իրա'է էտիլմիշ տիր : Պու ճիճէթլէ պէյլէ պիր գըսոս միւտտէթ զարֆընտա տա-խի ինսանլարըն օ տէրէճէտէ Թէքէսիւրիւ միւմքին իտի :

Եէհուտի Թարիսինին իւչիւնճիւ միւտտէթի Խարայէլիլ-լէ Մըսըրտան խուրուճլարը հէքէպէսիլլէ պաշլայըպ Սիւ-լէյան հէյքէլինին ինշատընը վազըլնտաք տէվամ էտէր : Մէթն ի 'Խպրանիտէ (3 Միւլ. 6. 1) Սիւլէյան հէյքէլինին ինշատըն 'Պէնի Խարայէլին Մըսըր տիյարընտան խուրու-ճընըն տէօրթ եիւզ սէքսէնինճի սէնէսինտէ . . . իքինճի պյատա'պաշլանըլտը տէնիլմիշ տիր քի պու հիսապա նազարէն պու միւտտէթ 479 սէնէ վէ պիր այտան 'իպարէթ օլուր : Իմոի մէթն ի 'Խպրանի մուճէպինճէ Սիւլէյան հէյքէլի-նին ինշատըն Թարիս ի Միլատտան 4012 սէնէ էվլէլ պաշ-լանըլմը օլույօր իսէ տէ, Եւթմիշէրին թերճէմէսինի գա-պուլ էտէնլէրին հիսապընճա պու միւտտէթ 601 սէնէտէն 'իպարէթ տիր : Փալլօս Բէսուլըն սէօղլէրի տախի պու սօն հիսապը Թաստըգ էտէր, չիւքի Փալլօս Բէսուլ Ա'մալ. 13. 20 տէ "Պա'տէհու եանի Քէն'ան տիյարընը պէնի Խարայէլէ միրտա վէրտիլտէն սօնկրա Թագրիպէն տէօրթ եիւզ էլլի սէ-նէ Սամուէլ փէյղամպէրէ տէկին հաքիմլէր վէրտի" տէյիլ պուլուրմը տըր : Էյէր պու 450 սէնէ իւզէրինէ Խարայէլի-լէրին պէրրիլէտէ օլան էօլճըլըլարը վէ Քէն'ան տիյարընը իսթիլա էթտիլլէրի միւտտէթ իչիւն հիւ օլմազա 43 սէնէ զամմ էթսէք, (Եէշ. 14. 10 սյէթէ միւրաճա'աթ օլունա)

քէղալիք 40 սենէ Սառլըն (Ա՛մաւ. 13. 21) վէ 40 սենէ տա-
խի Տառւորն էյամբ հիւքիւմէթլէրի իչիւն (1 թէվ. 29.
27) վէ Սիւլէյմանըն հէյքէլ ինչաորնա պաշլամապտան էվ-
վէլ հիւքիւմէթ սիւրաթիւյիւ իւչ սենէյի (3 Միւլ. 6. 4)
տախի զամմ էտէճէք օլսագ, պէնի Իսրայէլին Մըսըրտան
խուրուճլարընտան Սիւլէյման հէյքէլինին ինչաորնատէք 578
սենէ կէչմիշ օլուր, քի պու միւտտէթ ղէքը օլուրնան 601 սե-
նէտէն 23 սենէ էքսիք տիր:

Եւհոտտի Թարիխինին տէօրտիւնճիւ միւտտէթի Սիւլէյ-
ման հէյքէլինին ինչաորնտան պաշլայարագ Եւհոտտիլէրին
Պապէլ էսարէթինտէն 'ալտէթինտէն սօնկրա հէյքէլին ի-
քինճի տէֆ'ա ինչաորնա գատար օլսն ղէմանա գատար տէ-
վամ էտէր: Պու միւտտէթ 476 սենէտէն 'իպարէթ օլուպ ա-
թիտէքի ֆիհրիսթտէ կէօրիւլէճէյի իւզը Եւհոտտա մէլիք-
լէրինին միւտտէթ ի սալթանաթլարըն պիրի պիր իւղէրինն
ճէմ' էտէրէք պուլունուր:

Սիւլէյման հէյքէլինին ինչաորնա Թարիխ ի Միլատտան 1012
սենէ էվվէլ Ֆարգ էթսէք, Սիւլէյմանըն 40 սենէտէն 'իպա-
րէթ օլսն միւտտէթ ի սալթանաթլընտան հէյքէլին ինչա-
որնտան էվվէլքի իւչ սենէյի չըգարսագ (3 Միւլ. 41. 42:
2 թէվ. 9. 30) 37 սենէ գալըր. պու սուրէթլէ Սիւլէյմանըն
օղլու Բէհօպը'ամըն սալթանաթլըն իպթիսասը Թարիխ ի
Միլատտան 975 սենէ էվվէլ իսապէթ էտէր:

	Միւտտէթ ի սալթանաթ	սենէ թ. Մ. էվ.	
Բէհօպը'ամ.	"	(2 թէվ. 42. 43)	47 975—958
Ապիյա	"	" (43. 2)	3 958—955
Ասա	"	" (46. 43)	41 955—914
Եւհօշաֆաթ	"	" (20. 31)	25 914—892
Եօրամ	"	" (21. 5)	8 892—885
Ախադէա	"	" (22. 2)	4 885—884
'Աթալիա	"	" (22. 42)	6 884—878
Եւհօաշ	"	" (24. 4)	40 878—839
Ամասեա	"	" (25. 4)	29 839—810
'Ուզգիա	"	" (26. 3)	52 810—758

	Միւտտէթ ի սալթանաթ			
Եօթամ	"	" (27. 4)	46	758—742
Ահազ	"	" (28. 4)	46	742—726
Հիդգիյա	"	" (29. 4)	29	726—698
Մանասա	"	" (33. 4)	55	698—643
Ամօն	"	" (33. 21)	2	643—644
Եօշիյա	"	" (34. 4)	31	644—610
Եւհօհադիմ Էսարէթտէն Էվվէլ (Եր. 25. 4, 14)			4	610—606

Պէշլէճէ Պապէլ էսարէթինին Թարիխ ի Միլատտան 606
սենէ էվվէլ Ֆարգ էթսէք, վէ էսարէթին 70 սենէսին տա-
խի պուլտան չըգարսագ հէյքէլին իքինճի տէֆ'ա ինչաոր
Թարիխ ի Միլատտան 536 սենէ էվվէլ օլմուշ օլուր: Պու
Թարիխ ի Սիւլէյման հէյքէլինին ինչաոր Թարիխ եա'-
նի 1012 սենէ արասընտա օլսն միւտտէթ տախի Եօգարտա
ղէքը օլուրտըր իւզը 476 սենէտէն 'իպարէթ օլուր: Եօ-
գարըքի ֆիհրիսթտէ կէօթէրիտի իւզը Եւհօշաֆաթըն
սալթանաթը 25 սենէ սիւրմիւշ իսէ տէ, անըն միւտտէթ ի
սալթանաթը Էալընը 22 սենէ հիսապ օլուրմըշ տըր, քի
Թարիխ ի Միլատտան 914—892 սենէ էվվէլ տիր: Պուլուն
սէպէպինի 4 Միւլ. 3. 4 ի, 4 Միւլ. 8. 46 է Թաթպիդ
էթսէք կէօրէ պիրիւղ. շէյլէ քի Ասապըն օղլու Եօրամ,
Եւհոտտա մէլիյի Եւհօշաֆաթըն սալթանաթըն 18 ինճի
սենէսինտէ Իօրպիլ իւղէրինն հիւքիւմէթ էթմէյէ պաշլա-
տը, վէ 5 սենէ սօնկրա եա'նի Եւհօշաֆաթըն սալթանա-
թըն 23 իւնճի սենէսինտէ օղլու Եօրամ քէնտի փէտէրի
Եւհօշաֆաթ իլէ պիրիլքտէ սալթանաթ էթտի. պու սու-
րէթլէ Թէքմիլ իքի սենէ վէ պիլքի իւչիւնճի սենէսին պիր
գըսմընտա փէտէրի իլէ պիրիլքտէ սալթանաթ էթմիշ տիր:
Պու էճլտէն Եւհօշաֆաթըն սալթանաթը 23 ինճի սենէսին-
տէ խիթամ պիւլմըշ Էախօս Էալընը 22 սենէ տէվամ էթ-
միշ 'ատտ օլուրտըր:

Քէղալիք Եւհօշաֆաթըն օղլու Եօրամըն սալթանաթըն
8 սենէտէն 'իպարէթ օլսն միւտտէթի ֆիհրիսթտէ պիր սե-
նէ էքսիք Էա'նի Թարիխ ի Միլատտան 892—885 սենէ էվ-

վել կեսօթերիմի տիր, զիրա 4 Միւլ. 8. 16 վէ 17 սյեթ-
լերինտե Եէհուտա մելիյի Եօրամ Ինիւն Խորայէլ մելիյի Եօ-
րամըն 5 ինճի սէնէսինտե Թաթիթա չըգտը վէ սէքիդ սէնէ
սալթանաթ Էթտի տէնիմիլ իսէ տէ, պապը մէգքիւրըն 25
ինճի այէթիմտե Խորայէլ մելիյի Եօրամըն 12 ինճի սէնէսին-
տե Եէհուտա մելիյի Եօրամըն օլու Ախաղիա սալթանաթ
Էթմէյէ պաշլատը տէնիմիլ օլտըղընտան Եօրամըն սալթա-
նաթը Է հալընըղ 7 սէնէ սիւրմիւշ օլուր. շէօյլէ քի եա Ա-
խաղիա փէտերի իլէ պիրիքտե սալթանաթ Էթմիշ վէ եա-
խօտ Էղլէպ ի իճթիմալէ կէօրէ փէտերի Եօրամ 7 սէնէ վէ
սէքիդինճի սէնէնին տախի հալընըղ պիր զըսմընտա սալթա-
նաթ սիւրմիւշ օլմալը տըր. միւլէրիի տախի 241 սահիֆէ-
տէ օլան չիսապ ուսուլինէ Թէվֆիգան սէնէնին պու պիր
զըսմընը պիւթիւն պիր ունէ 'ատտ Էտերէք 8 սէնէյէ իպլաղ
Էթմիշ տիր: Ֆիհրիթին պաշգա զըսմընտա տախի պու
կիպի սէպէպլէրէ մէպի պէօյլէճէ հազֆ ու Թէնդիլ կէօ-
րիւմէքտե տիր:

Եէհուտի Թարիխինին պէշինճի միւտտէթի հէյքէլին իքին-
ճի տէֆ'ա ինչասընտան Քրիստոսըն վէլատէթինէ գատար
կէլիր: Պու միւտտէթ միւթթէլիֆ մէխէղլէրտէն, խուսու-
սա 'ատի Թարիխլէրտէն Թա'սին Էտիլէ պիրի: Պուշլարա
միւրաճա'աթլէ միւտտէթ ի մէգքիւրէնին 536 եախօտ 537
սէնէտէն 'իպրէթ օլտըղը անկաշըլըր:

Իմտի Եէհուտի Թարիխինին միւթթէլիֆ միւտտէթլէրի
պուշլար տըր:

Խիլդաթը Ատէմտէն Նուհ Թու-	Մէթն ի Եէթմիշըր 'իպրանի Թէրճէմէսի մուճէպինճէ		Սէնէ
	Փանընա գատար	Փանընա գատար	
Թուֆանտան խուրուճա գատար	4656 .	2262	„
Խուրուճաճան Սիւլէյման հէյքէլի ինչադը-	857 .	4632	„
նա գատար	479 .	601	„
Հէյքէլին իքինճի տէֆ'ա ինչասընտա գատար	476 .	476	„
Հէյքէլին իքինճի տէֆ'ա ինչասընտան Քրիս-			
տոսըն վէլատէթինէ գատար	536 .	537	„
	4004 .	5508	„

Քիթապը Մուգատտէսին չօգ Ֆըգրայարը տախի հէք-
մէթ ի Թապի'իյէնին միւթթէլիֆ շիւպլէլէրինէ քէսպ ի մա'-
լիւմաթ Էտերէք իպահ օլուճա պիրի: Մէսէլա, Թէս. 32.
11—13 սյեթլէրտէ Ալլահըն քէնտի գալմը հազընտա օլան
շէֆգաթը գարթալըն քէնտի հալըլարը ինիւն օլան շէֆգա-
թընա Թէշլիհ հաթիլի: Եալըլար ուշա պիլէճէք գատար
պէօյիւտիւքլէրինտէ գարթալ հուվասըն Էրգըպ տաղարը
վէ հալըլարըն Էազընտա օլան տաղա տօղրու ուշուրուր,
քէնտիսի տախի անլէրին իւզէրինէ գանատըլընը Էայարագ
անլէրի մուհաֆազայա չալըլըր վէ գանատ չարփմագ վէ
տօղրու տուրմագ վէ քէնտի հարէքէթլէրիլէ քէնտիլէրինի
գոմանտա Էթմէք սէն'աթընը Էօյլէտիր: Եալըլար Էօրուլուպ
տէրմանըղ գալընճա քէնտիսի գանատըլընը Էայարագ Է-
նի ալըլմագտա օլան հալըլարը քէնտի իւզէրինէ ալըր վէ
պէօյլէճէ հալատա ուշար: Անլէրի գուվլէթլէնտիրմէք ինիւն
տէֆ'ալէրճէ անլէրի իւզէրինտէն աթար, Եալըլարը Էօրու-
լընճա, Էախօտ անլէրէ պիր տիւշմէնին հազլաշտըղընը կէօ-
րիւնճէ օ տաղիգէտէ հայրէթ վէրէճէք պիր մէհարէթլէ
Եալըլարըն ալթընա կիրէրէք անլէրի Էնիւն գուվլէթլէնտի-
րի Էախօտ Եալըլար իլէ տիւշմէն 'արաքընտա տուրուր,
Պու հիսս ի Թապի'իյէ հալընըղ գարթալ մալիք օլուպ անըն
պիւթիւն հարէքէթլէրի ա'մալը ի իւսհիյէ հազընտա պիգէ
իւթար ու նասիհաթ տըր: 'Աթիգ վէ ճէտիտ Քիլիսէնին
Թարիխինտէ վէ նիշէ միւմիշլէրին Թէրճէմէ ի հալլէրինտէ
Ալլահըն չօգ տէֆ'ա աճը վէ աղըլար վասըթաթըլէ քէնտի
գուլլարընըն հուվալարըն Էրգըպ բահաթ մէսքէլէրինտէն
այըրարագ ուզագ Էերլէրէ կէօթիւրտիւյիւ կէօրիւլիւր: Պա'-
գէն Էյի ատէմլէրի Էօրնէք կէօթէրէրէք քէնտի քէմալինի
վէ Յիսուս Քրիստոսըն Էվսաֆը ճէլիլէսինի պէյանիլէ անլէ-
րին իւզէրինէ գանատ կերէր, պա'գէն տախի քէնտի վա'տ-
լարըլլէ վէ Բուհըլլէ անլէրին Էիւրէքլէրինի գուվլէթլէնտի-
րէրէք սա'աթէթլէրինի Թէմիւն Էտեր:

Ֆիլիսթին կիպի տաղըրգ տիլարըլարտա մերքէպ վէ գաթըր
ումուրը պէլթիլէճէ աթտան զիլատէ միւլթէպեր 'ատտ օ-
լունմըշ օլտըղընտան պէօյիւք մէրթէպէտէ օլան ատէմլէր

տախի պինմէք իչինն անկէրի գուլանըրլար իտի : Պու հայ-վանլար Ապրահամըն վէ Ելուպըն սերվէթի սըրասընտա զիքը օլունուլօրլար : Թէք . 12 . 16 : Եյ . 42 . 12 : Սաուլըն Թօր-նը Մէֆիպօշէթ վէ Տաուտըն միւսթէշարը Ախիթօֆէլ մէր-քէպէ պինէրլէր իտի : Շուանմիկէ նամ խաթուան տախի մէր-քէպէ սէմէր վուրարադ պինէր վէ Քարմէլէ Ելիշա'ն եա-նընա կիտէր իտի : 4 Միւլ . 4 . 8 , 24 : Լաքին սօնկրալարը , խուսուսա Սիւլէյմանըն սալթանաթը վադթընտա աթըն գուլվէթի վէ երկրիւքիւյիւ իչինն անա տահա զիյատէ ի' թիպար օլունմաղա պաշլանար : Սիւլէյման ախըրլարըն կիւ-զէլ աթլարլէ տօլտուրտու , Պապէլ էսարէթինտէն սօնկրա տախի Եէհոաթիլէրին պէյիւքիլէրի եքսէրլէյէ աթլարա եա գաթըրլարա պինէրլէր իտի , շէյլէ քի անտէն սօնկրա սօ-գադտա մէրքէպէ պինմէք Ֆադիլլիյէ վէ էտնալըզա 'ալամէթ 'ատտ օլունուր իտի , վէ Քրիստոսըն վադթընտա եքսէրլէյէ ճարի օլան զիւ'մ' պու իտի : Զաք . 9 . 9 վէ Մաթ . 21 . 5 է միւրաճա'նթ օլունա :

Եէհոաթիլէր չիֆթ սիւրմէք իչինն հէմ' էօքիւզ հէմ' տէ մէրքէպ խթի'մալ էտէրլէր իտի իսէ տէ (Իշա' . 30 . 24 , 32 . 20) պու իքի ճինա հայվանլարն երկրիւյիւյլէրի միւսալի օլ-մայլպ պիւրի պիւրլէրինէ էշ օլամաղըլարընտան էօքիւզ իլէ մէրքէպի պիւր պօյնտըրըզա գօշմագ մէմու' իտի : Պունուն մէն' օլունմասընտան պիւր մագսէտ միւ'միլէր իլէ զայր ի միւ' մինլէրին պիւրի պիւրլէրի իլէ միւ'աշէրէթ ի տօթմանէ վէ ախ-նիյէտէ պուլունմալարընըն միւնատէպէթսիլլիյինի Թէֆհիմ' էթմէք օլա պիլի իսէ տէ , պունտան պիւրինճի վէ պաշլըճա մագսէտ հայվանլարը զալիմանէ վէ զատտարանէ իսթի'մալ-տէն հիմայէ էթմէք իտի :

Եա'գուպ քէնտի օղու Խոսաքարը " աղըլար արատընտա եաթար" մէրքէպէ Թէշլիհ հէթմէքլէ շիւպհիսիլ պու օղլըն-տան իլէրի կէլէճէք օրպլթըն տայանըգլըր վէ գուլվէթինի հէմ' տէ րահաթ սէվմէսինի իմա էթմէք իսթէմիշ տիւր : Թէք . 49 . 14 : Մէգքիւր սըպթըն հիքեայէսինտէ պօւ իրպարը փէյղամպըրանէ իթմամ' օլունտու , զիրա Խոսաքար էսարէթ պօյնտըրընըն մուհարէպէյէ վէ իսթիւրահաթը հիւրըլլէթէ

միւրաճաճ Թուլթարադ կիթալքճէ պիւր Թարաֆտան Ֆինի-գիլիլէրէ վէ օլ պիւր Թարաֆտան Քէն'անըլարա խարաճկիւ-ղար օլտու :

Սիւրիա գօյունլարընըն գույրուղը պաշգա եերլէրին գօյուն-լարընըն գույրուղընտան պէյիւք տիւր : Եերմի պէշ օգալըգ պիւր գօյունըն գույրուղը 'ալ էլ' ումում 6 օգգա կէլիւր , վէ գօ-յունըն գույրուղը սա'իւր եերլէրինտէն տահա մագպուլ 'ատտ օլունտըլընտան Եէհոաթիլէրին րուհանի սյինլէրինտէ գօշըն իչ եաղը իլէ գույրուղընըն Եէհօլայա Թագաթիմէ 'արղ օլուն-մասը քէահիլլէրէ էմը օլունմըշ իտի :

Գօյուն մէ'նուսիյէթի հայինտէ (ընտանի վիճակ) քէն-տինի գօրսմաղ զա'իֆ պիւր հայվան օլուպ պէպէնիպ մու-հաֆաղա օլունմագտա չօպանըն հըֆղ ու սիյանէթինէ միւհ-թաճ տըր : Պու հայվանըն քէնտի աղըրնտան սյըրլարադ զայպ օլմաղա մէյլալ օլմասը Քիթապը Մուգատտէստէ չօգ եերլէրտէ իմա օլունմըշ տըր : Մէգ . 419 . 176 : Իշա' . 53 . 6 : Զօպանըն գօյունլար հագգընտա օլան հըֆղ ու սիյանէ-թի վէ չօպանըն հիմայէսի Թահթընտա անլէրին էմիլիյէթի Եուհ . 40 . 2—10 այէթլէրտէ կիւզէլճէ Թա'րիֆ օլունմըշ տըր :

Արսլան գուլվէթ վէ շէճա'աթճա մէշուր տըր : Տիւշմէն էօնիւնտէն գաշմաղա մէճպուր օլսա արգասընը չէվիլմէյիպ կէօլլէրինի տիւշմէնէ տիքէրէք կէրի կէրի կիտէր : Ավաւաղը հայվանը Էօլտիւրտիւքտէն սօնկրա փարչա փարչա էտէր վէ զայէթ չափուք սուրէթտէ եէր : Մէգ . 17 . 42 , Հօշ . 43 . 8 : Հայթի իւլ հայվան 'իլմինէ աշինա օլան Էպի միւ'էլլիֆ-լէրին էֆքեարընճա արսլան եալըրլարը տախի ալ իլէ եա-շայլպ իղճիլ եերլէրտէն փէք ազ տէֆա ուզագալըրլար ի-սէ տէ , պէյիւքտիւքտէն սօնկրա շէնլիլլի եերլէրէ տախի կի-տէրէք ինսան դըմընա տահա զիյատէ զարար իրաս էտէր-լէր : Պու հայվանլարըն պուլունտաղը օրմանլարըն պիւրիսի Իր-տանըն Էնկին սահիլինտէ իտի . ըրմագ Թաշըպ սահիլինի պասաղըլ վաղըթ օրմանը տախի սու գափլար իտի , վէ օլ վաղըթ հէփ ճանալարլար պայըրլարըն Թէփէլէրինէ չըգա-րագ էքսէրլէյէ չօգ զարար իրաս էթտիլլէրինտէն (Եւ . 49 ,

49) «Իրտանըն ֆախրընտան օ տրսլան կիպի գուվվեթի մես-
քեն իւղէրինէ չըգաճագ» քէլամը Եւհոնտիյէտէ ղարպը մե-
սէլ օլմուշ խտի: Արսլանըն աղղընըղը ֆիթապ ը Մուգաստ-
տէստէ իմա օլունմըշ օլուպ տա'իմա ղարար մէվգըր'ինտէ
գուլլանընըշ տըր: մէսէլա 1 Պետ. 5. 8 տէ Դէյթան արս-
լանա թէշպիհ Էտիլմիշ տիր, վէ քիլիսէնին տիւշմէնլէրի տա-
խի օլ իսմլէ ետտ օլունուրլար: Իշա'. 5. 29:

Մէղ. 92. 42 տէ «Սալիհ խուրմա աղաճը կիպի թաղէլէ-
նիպ Լիպիանտա երղ աղաճը կիպի պէոյիւյէճէք» տէյիւ
մուհարրէր տիր: Պու աղաճլարըն խառնէլէրի սալիհ ատէմին
խասսէլէրինէ վէ ֆա'իտէլէրինէ չօգ կիւղէլ Էօրնէքլէր տիր:
Խուրմա աղաճը սօղուգ սէմթլէրտէ Էթիլմէյիպ անճագ սը-
ճագ վէ նիլէ տէֆ'ա գըրաճ Էթլէրտէ Էթիլիշիր: Փագաթ
սույու չօգ սէվտիյինտէն տա'իմա սուլանմագ իսթէր.
պու ճիհէթլէ խուրմա աղաճը պուլունտըղը Էթլին եագըն-
լարընտա շէնլիք վէ սու պուլունաճաղընտան խուրմա ա-
ղաճընը ուղադատան կէօրնէ Էօլքլար սու ալմագ իլին անա
սօղու կիտէրլէր: Քէզալիք պու աղաճ պոյճա կիւղէլ, սօղ-
րու վէ Էիւքսէք օլմագ վէ սըգ կէօլիէ վէրմէքլէ մէշուր տըր:
Անըն սըգ եափրաղլարը հէր 'ասրտա սէվինճ վէ մէսէրէթէ
'ալամէթ 'ատտ օլունմըշլար տըր: Խուրմա աղաճը ալա սօլ-
մագ վէ անըն իւղէրինէ ալա թօղ գօնմագ: Պունուն իլին
Խարայէլիլէր անըն տալլարընտան խայմէ պայրամընտա խայ-
մէլէր եափրաղլար իտի (Լավ. 23. 40—43). Մէսիհ իլէ պէ-
րապէր Երուշալիմէ կիրէն ճէմա'աթըն Էլլէրինտէ թուլթ-
տըղը տալլար խուրմա տալլարը իտի: Եուհ. 42. 43: Քէզալիք
սէմատա խէլաա օլմուշ քիմսէլէրին Էլինտէ խուրմա տալլա-
րը պուլունտըղը մուհարրէր տիր: Վահ. 7. 9: Մէնֆա'աթ-
ճա տախի պու աղաճըն միսլի Էօգ տըր: Աշուրիլէրին իֆա-
տէսինճէ խուրմա աղաճըն 360 տիրլիւ ֆա'իտէսի վար:
Անըն կէօլիէսի Էօլքլարա սէրինլիք վէրիւր: մէյիլէսի անլէրի
գուվվէթլէնտիրի, Էօլքլար սուսըղըրտան սըգըլաղլարըն-
տա խուրմա աղաճը անլէրի սուլա գըլաղուզլար: անըն եափ-
րաղլարընտան շիլթէ, տալլարընտան շիթ, լիֆլէրինտէն իֆ
եափըլըր: Պու աղաճըն մէյիլէսի խուսուսա գօճամըշ օլուղը

վաղըթ փէք լաթիֆ տիր, շէյլէ քի Էիւղ սէնէլիք օլուղը
վաղըթ տախի պու աղաճ չօգ լաթիֆ վէ կիւղէլ խուրմա
վէրիւր: Խուրմա աղաճը պիր քէօքտէն չօգ ֆիլիսլէր սալար
վէ հագիգաթէն պու կիւնաճլէ մէմու տիւնա պէրըրիյէ-
սինտէ պուլունտան սալիհ մա'նալը պիր թէշպիհ տիր:

Մէղքիւր մէզմուրտա ղիքը օլունտան երղ աղաճը տախի չօգ
կիւղէլ պիր աղաճ տըր: Պու աղաճ խուրմա աղաճը կիպի
սուլը սէվէր վէ սուլա վարմագ իլին քէնտի քէօքլէրինի գա-
յալարըն եարըղլարընա գատար սալար: Խուրմա աղաճը կի-
պի տախի տա'իմա Էէշիլ օլուպ գըշըն սօղուղնա տայլարըն վէ
տա'իմա եափրաղլարէ միւղէյլէն տիր: Գապուգը վէ եափ-
րաղլարը պաճարաթ նէվ'ինտէն օլուպ «Լիպիանըն գօգուսը»
թա'պիրի պունտան նէշ'էթ Էթմիշ տիր: Էրղ աղաճըն պիր
մէղիլլէթի տախի թա Էօղիւնէ գատար պիլթիւն պիլթիւն
սաղլամ վէ չիւրիւմէղ օլմասը տըր: Էրղ աղաճը տաղլարըն
թէփէլէրինէ ղիլնէթ վէ լէթաֆէթ վէրտիլի կիպի Էպիլիթ
իլին տախի քէրէսթէ վէրիւր: Պին սէնէլիք օլուղտան սօնկ-
րա պիլէ սօգուստըղը, եա պէրապէր գօնտըղը շէյլէրի կիւ-
վէտէն սաղլամագ գուվվէթիլնէ մայլիք տիր: Պէլթ իւր Բապ-
պըն գափուսընըն սէօյլէրինէ վէ թալանլարընա հիւսն վէ-
րէն երղ աղաճը իտի: Իմանտա սապիթ վէ ախլաղ ը հա-
սէնէլէ մայլիք ֆա'իտէլի սալիհլէրի իմա Էթմէք իլին պու
աղաճ կիւղէլ պիր թէշպիհ տիր:

Քիթապ ը Մուգաստէսի միւթալա'ա Էտէնլէրէ սուհու-
լէթ վէրմէք իլին անտէ ղիքը օլունտան կէօնալէօն նէպաթ-
լարըն պիր ֆիհրէթիլնի այր րէն թէթիլիլէ պուրայա տէրճ
Էթմէք ֆա'իտէն խալի տէյիլ տիր:

ԱԼՄՈՒԿ. Պու աղաճ 3 Միւլ. 10. 41, 42 վէ 2 թէվ. 2.
8: 9. 10, 41 տէ ղիքը օլունմըշ օլուպ հէմ սարը հէմ պէ-
յաղ նէվ'ի վար տըր: գօգուսը տախի կիւղէլ տիր: գանն օ-
լունուր քի ալմուկ շիմաթի սանտալ տէթիլէրի գօգուսը
աղաճ օլուպ Պահը ը Մուհիթ ի շիտի վէ Պահը ը Մու-
հիթ ի Քէպիր տատարընտա պուլունուր, վէ Քիթապ ը Մու-
գաստէստէ ղիքը օլունտըղը վէճլէ իսթի'մալ օլունուր:

ԱՊԱՆՍՍ (Հէղ. 27. 15) Պու օտուն րէնկի վէ սէրթ լիլի

ճէհէթիլէ փէք գըյալէթի տիր : Պու տիյարտա վէ խուսուսա Սէյլան ատասընտա կիւղէճէ եէթիշէն պիր նէվ' խուսումա աղաճընըն էօղիւնտէն 'իպարէթ տիր :

ԱՍՄԱ եախստ իիՁիիՄ ֆիիթիիՅիի (Թէք. 9. 20 վէ զայր) ճիւմլէյէ մա'իւմ պիր ֆիտան տըր : Ամմա պիւթիւն Շարգատա, Ֆիլիսթին տիյարընտա թէփէլէր վէ պայըլլոր իւղէրինտէ (իշա'. 5. 1 : Միխ. 1. 6) եախստ ալազ եւրլէրտէ եէթիշէր : Պա'ղէն ամմանըն տալարը աղաճլար իւղէրինէ ալընարազ կէօլէլիք եափըլըր 3 Միւլ. 4. 25 : Շարգատա պու կիպի կէօլէլիքլէր շիմտիյէ գատար պուլունուր վէ ամմալըք թէսմիյէ օլունուր : Կիւղէլ խույլու ատէմլէր ֆիթապը Մուգատտէստէ ամմանըն էյի նէվ'ինէ թէշպիճ էտիլտիքլէր կիպի (իշ. 2. 21 : իշա'. 5. 2) քէօթիւ վէ ալազ ատէմլէր տախի եապանի ամմայա թէշպիճ էտիլտիքլէր տիր : Թէս. 32. 32 :

ԱՐՏԸՃ ԱՂԱՃԸ. 3 Միւլ. 19. 4, 5 : Էյ. 30. 4 : Մէզ. 120. 4 տէ զիքը օլունմըշ տըր : Պու աղաճըն օտունը փէք փարազ եանար վէ չօք սըճաղըք վէրեր : Քէօթիւ փէք աճը օլունպ զիյատէսիլէ զարուրէթ ու մուզայադա օլմատըճա եհնմէլ : Պու քէօք քէօմիւր եափմազ իչիւն Արապլար 'ին տինտէ միւթէպէր 'ատտ օլունուր : Գօյունլար պու աղաճըն մէյլէսինի եւրլէր :

ԳԱՄԸՇ սիվրի եափրազը, ուղուն վէ պօղունլու մա'իւմ պիր օթ օլունպ ըրմաղլարըն վէ խէնտէքլէրին քէնարընտա վէ պաշգա նէմնաք եւրլէրտէ պիթէր : Ֆրաթ վէ Տիճլէ ըրմաղլարը արասընտա օլան պաթաղըլլարտա գամըշ չօք պուլունուր : 3 Միւլ. 14. 15 : իշա'. 19. 6 : 36. 6 : Հէզ. 40. 5 : Ուղուն գամըշ էօլիւ էօլլմէք վէ պալըք թութմագտա, քիւլիւքլէր տախի եաղը եաղմագտա գուլլանըլըր :

ԳԱՊԱԳ ԱՍՄԱՍԸ. Եուն. 4. 6—10 տա զիքը օլունմըշ տըր : Պու կէնիշ եափրազը, չափուք պէօլիւյէն վէ պու տիյարտա չէր քէսէ մա'իւմ պիր նէպաթ իսէ տէ, պա'ղըլլարըն զանընճա Եունուս քիթապընտա զիքը օլունան գապազ ամմաք Հինտ եաղը ֆիտանը տըր :

ԳԱՎԱԳ. Թէք. 30. 37, Հօշ. 4. 13 տէ մէզքիւր տիր : Պա'ղըլար զանն էտիլէր քի պու գալազ թէրճէմէ օլունան

լուղէթին 'իպրանիճէսի գարա քիւնիւք եախստ գարա պու խուր աղաճընը կէօթէրի : Եէթմիլլէր Թէքվին քիթապընտա անը գարա պուխուր, լաքին Հօշա' քիթապընտա գալազ թէրճէմէ էթմիլլէր տիր : Մէզքիւր իքի պլէթլէրտէ պուլունան լաֆլ Հէմ գալազ աղաճը Հէմ գարա պուխուր աղաճը մա'նաղըն կէլի : Գարա պուխուր աղաճընտան թաթըլ գօգուլը քիւնիւք չըգար :

ԶԱՖՐԱՆ. Աշն. 4. 14 : Պու սարը պիր չիւք օլունպ ֆիլիսլէր վէ սափը գուրուտըլարազ խօշ ըա'հալը պիր թէրքիպ եափըլըր վէ թա'ամա վէ շէրապա խօշ ըա'հալ վէրմէք իչիւն թաճըք էտիճի պիր 'իւաճ կիպի տախի խթի'մալ օլունուր իտի :

ԶԷՀՐԼԻ ՕԹ (Հօշ. 10. 4) պա'ղըլլարըն զանընճա մէթն ի 'իպրանիճէսի պու պլէթինտէ պուլունան օլլուղէթի պալտըրան տէտիքլէրի օթ իսէ տէ, սա'իլլէրին գալլինճէ պու լուղէթ չէր նէվ' աճը վէ զէհրի օթլարա իթլազ օլունուր :

ԵԱՊԱՆ ԽԸՅԱՐԸ 4 Միւլ. 4. 39 : Պունուն եափրազլարը ամմա եափրազլարըն պէնիկէր իսէ տէ, մէյլէսի զէհրի վէ աճը տըր : Պու եւրէ եայըլան ֆիտանըն մէյլէսինէ տօգուա նըլտըգտա անիտէ չաթլար վէ թօթմալըր տըլար տէօթիւիւր :

ԶԷՑԹՈՒՆ ԱՂԱՃԸ տա'իմա եւշիլ վէ Շարգատա փէք չօք պուլունան պիր ֆիտան տըր : 'իպրանիլէր արասընտա մուլվաֆֆադէթէ 'ալամէթ օլունպ (Մէզ. 52. 8) չէր 'ասրտա ֆէյզ ու պէրէքէթ վէ հիւան 'ալամէթի 'ատտ օլունմըշ տըր : Զէյթուն աղաճընըն տալարը խայմէ պայրամընտա խթի'մալ օլունուր իտի : Զէյթուն տալարը Եւրուշայիմին գուրպինտէ քեա'ին օլունպ զէյթունը չօք օլտըլը ճիհէթլէ Զէյթուն տաղը եատ օլունան պիր տաղտան (Նէհ. 8. 15) կէթիլիլը իտի : Պու տաղըն էթէյինտէ պուլունան պաղլէնին իսմի Գիթուհմանի օլունպ մա'նաղ տախի եաղ եա զէյթուն եաղը մա'սիլէսի տէմէք տիր :

ԶՈՒՖԱ ՕԹԸ Խուր. 12. 22 տէ գուֆա օթը թէրճէմէ օլունան լուղէթ եա քէքլէք օթը վէ եա անա պէնիկէր եուճ չազ վէ եիւնիւ պիր օթ տըր : Զուֆա օթը չէր նէ օլունուր

օլոռն պոռ օթ սոռ ճէղպ էթմէք խոստեոինէ մալիք օլուպ մայի՛ շէյլէրի սէրփմէքտէ խթի՛մալ օլունուր խոխ :

ԷԼՄԱ. ԻՏԹԻՄԱԼ քի Քիթապ Ե Մուգատտէստէ էլմա տէյիւ թէճէմէ օլունան լուղէթտէն միւրատ ալթուն բէն- կինտէ օլուն ալա եախօտ աղամ գալունը օլունն : Էմա . 25 . 44 : ԵօէԼ . 4 . 12 : Աղն . 2 . 3 , 5 , 7 . 8 :

ԷՊԷ ԿԵՕՄԷՃԻ եալընդ Էյուպ քիթապընտա (30 . 4) զիքը օլունմը օլուպ՝ պոռ տիյարտա հէր քէոէ մա՛լիւմ պիւր օթ տըր :

ԷՐԶ ԱՂԱՃԸ . Պոռ աղամ հազգընտա (267 ոահիֆէտէ) պահս էթալիք : ԻՏԹԻՄԱԼ քի լիսան Ե իպրանիտէ եէլ-քէլի-մէսինին մա՛նասը փէք կէնիշ օլունն : Պոռ ճիհէթլէ Լալ . 44 . 4 , 6 տա զիքը օլունան էրլ աղաճընտոն մագսէտ արաճ աղաճը օլա պիլիք : Պոռ աղամ Անա պէրրիյէսինտէ փէք՝ աաի պիւր աղամ իտի : Լիպան էրզի տէնիլէն աղամ էրլ աղաճընն ալա պիւր նէվ՛ի օլմալ տըր :

ԻՆՃԻՐ ԱՂԱՃԸ . Պոռ Ֆիլիսթին տիյարընտա մա՛լիւմ վէ (թէո . 3 . 7 , թէո . 8 . 8) կէնիշ եափրազը վէ կէօլկէլի պիւր աղամ տըր : 3 Միւլ . 4 . 25 : Մարթ ալընտա ֆիլիպլէնիւր (Մէր . 2 . 13) վէ միւթթէլիֆ ճինալէրինտէն սէնէտէ իւշ տէֆ՝ա մէյվէ ալընըր : Իլք մէյվէսի Յունիս ալընըն սոնլարըն-տա եէթիշիւր . էյի թատը օլուպ էքսէրիյէ թաղէ թաղէ եէ-նիլիք : Էր . 24 . 2 :

ԻՇԹԻՀԱ . Վա՛ . 42 . 5 տէ զիքը օլունան էլէկո լուղէ-թիլլէ՛ տլ էլ՝ ումոմ գէնճէֆիլ ֆիտանը անկալըլըր քի ա-նըն մէյվէսինտէն իշթիհա աչան պիւր թուրը եափըլըր :

ԼԻԻՖԻԱՆ (Թէք . 30 . 14 , 16 : Աղն . 7 . 13) մարուպ պէօ-յիւքիւլիւնտէ վէ պիլիսինտէ վէ գոյու եէշիլ եափրազը պիւր օթ տըր . մէյվէսի ուֆագ էլմա գատար օլուպ հասատ վաղթընտա եէթիշիւր : Պոռ էսքի գէմանտա միւֆէրրիհ վէ վաղ՝ Ե համլ իչիւն միւֆիտ՝ աոտ օլունուր իտի :

ԽԱՐՆՈՒՊ . Լուգ . 15 . 16 : Խարնուպ աղաճը օրթա պէօ-յիւքիւլէքտէ օլուպ մէյվէսի 6—8 փարմագ ուզունըլըն-տա վէ պիւր փարմագ էնիտէ տիւր քի անա թիւրքէտէ քէ-շի պոլյնուղը թա՛պիւր օլունուր : Չէքիւտէյի սէրթ վէ աճը

օլուպ իշէ եարամալ իսէ տէ , քէնտիսի թաթլը օլուպ հոյ-վանլարա , խուսուստ տոնուղլարա եէալիլիլիք : Ֆագիլլէր տա-խի անը եէրլէր : Պունտան պիւր նէվ՛ չուրուպ տախի եափըլըր :

ԽԱՐՏԱԼ ՕԹԸ . Պունուն թօթմը չօգ ուֆագ իոէ տէ , նէ-պաթիյունըն գալլինճէ խարտալ օթը՝ օթ նէվ՛ինին էն եիւք-սէյի վէ աղամապ էնիկղէյէնի տիւր :

ԽԸՅԱՐ (Ա՛տ . 41 . 5 , Իշա՛ . 4 . 8) պոռ տիյարտա մա՛-լիւմ օլուպ չօգ էքիլիք :

ԽԸՅԱՐՇԷՆՊԷՐ . Խուր . 30 . 24 , Հէղ . 27 . 19 տա մէղ-քիւր տիւր : Պոռ աղամ տարչինին՝ աաի պիւր նէվ՛ի օլուպ գա-պունընտան պօլ վէ աճը պիւր եաղ չըգար իոէ տէ , տարչին գատար պահարլը տէյիլ տիւր :

ԽՈՒՐՄԱ ԱՂԱՃԸ . Պոռ աղամ հազգընտա մուգատտէմա մա՛լիւմալ վէրալիք : Պոռ աղամ Ֆիլիսթին տիյարընտա պաշ-լընտ իրտան վառիսինտէ եէթիշիլիլիք՝ պունա պինա՛ն մէղքիւր վառիտէ պունանն Էրիհա շէհրինէ խուրմա ա-ղաճլարը շէհրի թէմիլյէ օլունուր իտի : 2 թէվ . 28 . 15 : Խուրմա աղաճը պաշգա չօգ եէրլէրտէ տախի պունուր : Խուրմա էլի մա՛նասընտա օլուն Պէյթ՝անիյա Եէրուշալիմին գուրպինտէ Զէյթուն տաղը իւղէրինտէ օլուն պիւր քէյ օլուպ օրատա խուրմա աղաճը քէսրէթլէ պունուր իտի . պու-նուն իչիւն Քիւստոսըն մէրքէպէ ըաքիպէն Եէրուշալիմէ կիրտիյի կիւն անըն իսթիգպալինէ չըգան Եէրուշալիմիլէր օլ գատար խուրմա տալլարըն փէք սոհուլէթլէ պունա պիլիք-լէր իտի : Եոհ . 42 . 13 է հէմ Նէհ . 8 . 15 է միւրաճա՛լթ օլունա :

ԽՕՇ ՐԱ՛ԻՀԱԼԸ ԳԱՄԸՇ . (Խուր . 30 . 23 , Հէղ . 27 . 19 : Իշա՛ . 43 . 24 , Էր . 6 . 20) Պոռ նէպաթ Հինտիսլմանտա վէ Մըրրտա պունուրուպ քէօքիլ վէ եափրազլարը պախուսոս տէյիլլիւլէքտէ չօգ թաթլը պիւր գօգու վէրիւր : Զանն օլու-նուր քի Ալիա ի Վոսթատա վաղը՝ Հիմալայա տաղլարընտ շիմոի պունուրան պիւր նէվ՛ թաթլը գօգուլը գամըլ Քի-թապ Ե Մուգատտէստէ զիքը օլունան գամըլապ էնիկղէր : Էր . 6 . 20 տէ զիքը օլունան գամըլ ուղաղ եէրլէրտէն կէլիւր իտի :

ԿԵՅԵՐԻՃԻՆ ԹԵՐՍԻ. ԻՏԹԻՄԱԼ քի 4 ՄԻԼ. 6. 25 տե
մեղքերը կեղերճին Թերսի նոխուտ օլուռն: 'Արապլար տախի
նոխուտա պենկղեր պիր նեվ' հուպուպաթա սերչե Թերսի
տերէր: Պա'ղըլար 4 ՄԻԼ. 6. 25 տե զիբը օլունան շէհրին
մոհհասերէսի էսնասրնտա գըթըլըգ փէք շիտտեթլի օլուպ
գալմ' ասլ կեղերճին Թերսինի եէմէյէ մէճպուր օլտու տե-
յիւ զանն էտերէր:

ԿՕՖԵՐ ԱՂԱՃԸ Եալընըլ Թէք. 6. 14 տե զիբը օլունմըշ
տըր: ԻՏԹԻՄԱԼ քի կօֆէր աղաճը չամ վէ Եախուտ սերվի նեվ-
'ինտէն պիր աղաճ օլտուռն: Պու աղաճլար տախի Սիւրիատա
փէք չօգ պուլունտըլը մա'լիւմ տիր:

ՀԻՆՆԱ. ԱՂՆ. 1. 14. 4. 13: Պու գօգուլը վէ լէյլակ կի-
պի չիէքի վէ քիւչիւք պոյլու պիր ֆիտան օլուպ Եափրադ-
լարընը Շարգտա վէ Մըսըրտա տեղիւպ Թօղ էտերէք Թըր-
նադ վէ սաչ պոյամագ իչիւն իսթի'մալ էտերէր: Մուսեա-
լարտա պախուտուս զատըն մուսեալարընն Թըրնադլարընտա
գըրմըլըլըգ էտերի կեօրիւմէքտէ օլտըղնտան հիննա Եա'նի
գընա իսթի'մալի Մըրիլէր արասընտա էսքիտէն 'ատէթ օլ-
տըլը զանն օլունուր: Պա'ղըլարըն գալլինճէ Թէս. 21. 12 տե
օլան սեօղ պու 'ատէթի իմն էտեր:

ՀԻԻՄՄԵՁ ԱՂԱՃԸ. 3 ՄԻԼ. 10. 27: Մեղ. 78. 47 վէ
ղայր: Պու աղաճ Եիւքսէք վէ կեօկէլի օլուպ Եափրադլարը
Թուլ Եափրադլարընա պենկղեր. մէյվէսի չօգ մագպուլ տե-
յիւ տիր. օտուռն տախի տէլիք տէլիք իսէ տէ, տոյանըլը
տըր. պու սեպէպտէն Մըրիլէր մուսեա սանաղդլարընը էք-
սերիյէ պու աղաճտան Եափրադլար իտի:

ՄԵՇԷ. Թէք. 35. 8. Իշա'. 2. 13. 6. 13. 14. 14.
Հեղ. 27. 6. Հօշ. 4. 13. 'Ամօն. 2. 9. Զաք. 11. 2 տե մեղ-
քիւր տիր: Մէշէ Ֆիլիսթին տիյարընտա փէք նատիր տիր,
Պաշանտա փէք պէյիւք մէշէ աղաճլարը վար իսէ տէ, պուն-
լար Եա տա'իմն եէշիլ տուրան մէշէ աղաճլարը վէ Եա փա-
լամուտ աղաճը տըր: Քիթապ ը Մուգատտէստէ փալամուտ
զիբը օլունմալ իսէ տէ անըն Եափրադլարը իւզէրինտէ պու-
լունան գըրմըլ պէօճէյինտէն Եափրմըշ օլան գըրմըլը պոյա
զիբը օլունուր: Խուր. 25. 4. Լալ. 14. 4. 6. վէ զայր:

Պու պէօճէք մեղքիւր աղաճըն Եափրադլարը իւզէրինտէ հա-
սըլ օլուպ էվլէլէրի աղաճըն պիր նեպաթի գըսմը օլտըլը
զանն օլունուր իտի: Բէնկի չօգ գըրմըլը օլտըլը իչիւն էսքի
վաղըլթտա գըրմըլ տէնիլէն ալ պոյա պունտան Եափրըլ իտի:
ՄԵՐԻՃԻՄԵՔ. Պիր նեվ' հուպուպաթ օլուպ չօրպա իչիւն
իսթի'մալ օլունուր: Թէք. 25. 34. 2 ՄԻԼ. 17. 28:

ՄԵՐՍԻՆ ԱՂԱՃԸ Իշա'. 41. 19: Ֆիլիսթին տիյարըն-
տա Եապանի վէ Եիրմի սյադ գատար Եիւքսէքիլինտէ պիր
աղաճ օլուպ Եափրադլար գոյու վէ փարլադ վէ չիէյի պահար-
ը տըր: Պու խղաճըն տալլարը խայմէ պայրամընտա գուլ-
լանըլը իտի: Դէհ. 8. 15: Պու աղաճըն 'Իսքանիճէսի Ա-
րա օլուպ Էսթէր մէլիքէ տախի պու իսմլէ Թէսմիյէ օլուն-
մըշ իտի: Էսթ. 2. 7:

ՄԻԻՐ Ի ՍԱՖԻ. Քիթապ ը Մուգատտէսին մէթն ի 'Իպ-
րանիսինտէ միւրը ի սաֆի Թէրճէմէ օլունան իքի լուղէթ
վար տըր. պիրինճիսի Էր լուղէթի օլուպ Խուր. 30. 23:
Մեղ. 45. 8 տե վէ սա'իւր մահալլէրտէ միւրը ի սաֆի Թէր-
ճէմէ օլունմըշ տըր: Զանն օլունուր քի պու պէթլէրտէ զիբը
օլունան միւրը ի սաֆի 'Արապիսթանտա վէ Աֆրիգատա պի-
թէն պիր նեվ' աղաճտան աղար վէ մու'ալէճէտէ իսթի'մալ
օլունուր չօգ պահարըլ վէ մուհարրիք պիր սամը տըր. Բէն-
կի էվլէլա պէյաղ վէ Եաղ նեվ'ինտէն իսէ տէ, պա'տէհու
սերթլէշիր, Բուսլար պունու շէրապ Թէրքիպի իչիւն իսթի'-
մալ էտերէր իտի: Իքինճիսի Էր լուղէթի օլուպ պու տա-
խի Թէք. 37. 25. 43. 41 տե միւրը ի սաֆի տէյիւ Թէրճէ-
մէ օլունմըշ տըր: Ասլ միւրը ի սաֆի Թէրճէմէ օլունան Էր
Ֆիլիսթին տիյարընտա պուլունմալ: Զանն օլունաղընտ կեօ-
րէ Էր աղաճը շիմոի լատէն տէտիքլէրի աղաճ օլուպ Ֆիլիս-
թին տիյարընտա վէ Գըպըս առասընտա չօգ պուլունուր վէ
սամըլնտան Թաթըլ գօգու Եափըլըր: Քիթապ ը Մուգատ-
տէստէ զիբը օլունան պաշգա սամըլար աթիտէքիլէր տիր:

Գաւնի (Խուր. 30. 34) պունուռն գօգուսը գուվլէթի իսէ
տէ, 'օ գատար կիւղէլ տէյիլ տիր: Պու սամըլ շէմիյէ պի-
չիմինտէ պիր աղաճտան տամլար վէ Խուր. 30. 34 տէ էմը
օլունան Թէրքիպին պիր գըսմը տըր:

Գրառ. Գրառ. (Խուր. 30. 34) Պու տախի շիւղհէսիզ պիր նէվ' սամիլ իսէ տէ, հանկըր օլտըրը շիմտի մա'լիւմ տէյիլ տիր: Զանն օլունտըրնա կէօրէ օլ վագըթ միւրր ի սաֆինին պիր էսնա ճինսինէ գարա քիւնիւք տէնիլիր իտի:

Պագր. Թէք. 37. 25: 43. 41 տէ պահար տէյիլ թէրճէմէ օլունտան լուղէթին 'Խպրանիճէսի հէմ պահար, հէմ տէ պիր նէվ' քիթիրէ կէօթէրիր:

Պէլէսա. (Թէք. 37. 25: Էր. 8. 22) Ֆիլիսթին, 'Արապիսթան վէ Աֆրիգատա չօգ պուլունտան պիր նէվ' աղաճտան ալընըր պահարըլ սու տըր քի անտէն Էարալարա սիւրմէք իչիւն պիր նէվ' եաղ չըգարըլըր: Պէլէսան Ֆիլիսթին տէյարընէ կէյ մահասըլթընտան պիրիսի սպըլըր իտի:

Գրառ. Գրառ. Պու պիր սամիլ օլունտ գարա պուլունտ տէնիլէն պիր ճինս քիւնիւք աղաճընտան չըգար վէ չօգ գօգուլը տըր: 'Խպրանիլէր քէնտի 'Խպատէթ ի բուհանիլէրի էսնասընտա թիւթսիւ իչիւն քիւնիւք իսթի'մալ էտէրլէր իտի վէ պու միւնասէպէթլէ պա'ղէն տուա քիւնիւք թէշպիճ էտիլմիշ տիր: Լալ. 2. 2: Մէգ. 441. 2: Վահ. 8. 3, 4: Պունուէն էն էյի ճինսի շիմտի Հինտիսթանտան կէթիրիլիր:

ՆԱՆՆԱՆ. Պու՝ Մաթ. 23. 23: Լուգ. 41. 42 տէ գիքր օլունտըր: Թաթըլը գօգուլը պիր նէվ' մա'լիւմ նէպաթ տըր քի պահարաթ կիպի թա'ամլարտա իսթի'մալ օլունտըր:

ՆԱՐԱՆԱՆ. Պու տէյարտա հէր քէսէ մա'լիւմ օլան աղաճ տըր: Էքքի զէմանլարա պու աղաճ փէք միւթէպէր իտի: Թէս. 8. 8: 4 Միւլ. 44. 2: Աղն. 8. 2: Հաճ. 2. 49: Եօէլ 4. 42:

Հէյքէլին տիրէրէրինին պաշարընա թէգէնիսթ իչիւն Էափմա նարար գօնուլմը իտի: 3 Միւլ. 7. 48, 20: Եէհաւ տիրէրտէ քեհսին ի ա'ղամըն Էֆօտը Էթէյիլնտէ տախի նար բէսմէրի վար իտի: Խուր. 28. 33, 34:

ՆԱՐՏԻՆ. Մէսհ օլունտագ իչիւն պու աղաճտան կիւղէլ վէ գըլմէթի վէ խօշ բա'իհալը պիր Էաղ Էափըլըր: Աղն. 4. 42, 4. 43, 44: Մար. 44. 3: Եօհ. 42. 3: Պունուէն քէօքիւնսն չըգան տալարըն ուճու Էքքէր կիպի սիլիւր տիր:

ՆԵՐԿԻՍ (Աղն. 2. 4) պիր նէվ' սօղանտան չըգար զա-

յէթ կիւղէլ վէ լաթիֆ գօգուլը պիր չիչէք տիր: Սիւրիա նըն հէր ճիհէթինտէ պուլունտըր:

ՈՒՏ. Պու աղաճ Հինտիսթանտա էլան պուլունտա Ակիլ թէսմիլէ օլունտըր: Ուտ աղաճը չօգ թաթըլը գօգուլը օլունտ (Մէգ. 45. 8) Շարգատա օլան պիր ըիվայէթէ կէօրէ պու աղաճ Ատէն ճէննէթի աղաճլարընտան իմիշ: Ա՜տ. 24. 6: Ուտ աղաճը չօգ պահար օլունտ քէֆինէ խօշ բա'իհա վէրմէք իչիւն իսթի'մալ օլունտըր իտի:

ՍԱՄԱՆԱՆ. Գիթապը Մուգատտէստէ չօգ տէֆ'ա գիքր օլունտըլ տըր 2 Միւլ. 6. 5: Աղն. 4. 47 վէ զպըր: Պա'ղըլըրն զաննընտա մէթն ի 'Խպրանիտէ իսթի'մալ օլունտան Կէօլ լուղէթի տըլ սէրվի վէ Էա արտըճ աղաճընը կէօթէրիր: Սա'րլէրին զաննընտա մէգըլըր լուղէթ չաճ վէ սէրվի նէվ' ինտէն օլան աղաճլարն հէֆիսինէ իթլագ օլունտ: Ակիլէրին զաննընտա տախի էրդ աղաճընը կէօթէրիր: Պու աղաճլարն ճիւլմէսի Ֆիլիսթին տէյարընտա պուլունտըրն տան վէ Գիթապը Մուգատտէստէ չօգ տէֆ'ա սէրվի վէ չաճ աղաճը պիրիքտէ գիքր օլունտըրնտան Իհթիմալ քի մուգատտէս միւ'էրիֆլէր պու լուղէթլէր վէ մէգըլըր աղաճլարն հէր պիր նէվ' ինի անկաթմաճ 'իսթէրլէր:

ՉԼՆԱՐԱՆԱՆ. (Թէք. 30. 37: Հէգ. 31. 80) Պու աղաճ Սիւրիատա չօգ պուլունտըր հէմ տէ կիւղէլ պիր աղաճ տըր:

ՉԵՐԻՆԻՆ. Պու օթ Էալընըլ իշա՝. 28. 25, 27 ալ յէթլէրտէ գիքր օլունտըր քի պունուէն թօփմը սիյահ օլունտ թա'ամլարա պահարաթ կիպի վէ աճը պիր թաթ վէրմէք իչիւն իսթի'մալ օլունտըր:

ՊԱԳԼԱ. 2 Միւլ. 47. 28 վէ Հէգ. 4. 9 տա գիքր օլունտըր: Պունուէն ճինսլէրի չօգ իսէ տէ, Էէքտիկէրինտէն աղ ֆէրզի տիրէր:

ՇԻՄՇԻՐ. Պու աղաճ Էվրօփատա սուրէթ ի Խուսուսիէտէ Էէթիշտիրիլիպ պըրու գըստա իսէ տէ Շարգատա Էապանի օլարագ Էէթիշիւր, քէնտիսի տախի իրի վէ պըրլու օլունտ: Իշա՝. 41. 49. 60. 43: Տաղըլը մահալլէրի սէվէր վէ Լիպիան կիպի քիւրէճ թաշը օլան թօփրագտա փէք ալա կէրիշիւր:

ՊԱՏԵՄԱՆԱՆ. Պու աղաճ իլք պահարտա հէր պիր ա-

ղաճառան եկվել չիէք աշմագտա օլտըղընտան 'Իպրանիճէ ուշանմըլ մա'նասընտա օլան շահէր իսմիլէ եատ օլունմըլ տըր: Պու աղաճըն չիէքլէրի իւք աշըլըլընտա էլմա աղաճընըն չիէկի կիպի կիւլ բէնկիւնտէ իսէ տէ, սօնկըսլարը աղաւըլը վէ պու սէպէպտէն պատէմ աղաճը իիթիլարըղա 'ալամէթ իթիթիլաղ օլունմըլ տըր: Վա'. 12. 5: Երբէն չիէքլէնտիլի իչիւն տախի չափուք վէ անսըղըն եէթիլէն մու'ա-վէնէթէ 'ալամէթ տիր: Եր. 1. 11: Ա.տ. 17. 8: Թէք. 43. 11:

ՊՈՒԹՄ ԱՂԱՃԸ. Պու աղաճ իշա'. 6. 13 վէ Հօշ. 4. 13 տէ զերը օլունմըլ օլուպ չօգ պէօյիւր, վէ պիր ճինս թաթըլը զօգուլու եաղ վէրիւր քի անա պուլմ' եաղը տէնիր:

ՊՈՒԹՈՒՐ ԱՂԱՃԸ Վաճ. 18. 12 տէ մէզքիւր տիր: Պու աղաճ Բօմալըլար 'ինտինտէ փէք միւթէպէր օլուպ լիմօն աղաճը թէսմիլէ օլունուր իտի: Պունուն աղաճը եալընըլ Աֆրիգատա Աթլաս տաղարը գուրպինտէ պիթէր վէ չօգ եաղըլ վէ գօգուլը օլուպ սէնտէրօս սաղըղը պունտան չըգար:

ՍԱԶ վէ ՊԱԹԱԳ ՕԹԸ (Ե.յ. 8. 11). Սաղ սուլաք եէրլէրտէ պիթէն պիր օթ տըր: Իշա'. 35. 7: Պաթաք օթը (Խուր. 2. 3) Մըսըր խասըրը օլուպ սէքիղ, զն գատէմ' եիւք-սէքիլինտէ օլուր. ոսփը իւչ քէօշէլի վէ եափրագսըղ օլուպ թէփէսի իսէ կէնիշ վէ եուճաք վէ թիւլիւ տիր: Պու օթ գայրը (Իշա'. 18. 2) խասըր. իփ վէ սա'իր պունլարա միւմասիլ շէլլէր եափմաղա իսթիմալ օլունուր իտի. քէ-ղալիք Մըսըրն մէշուր քեաղըտը պունտան եափըրը իտի: Պու օթըն սափընըն իչ գըսմը գաթ գաթ քէսիլիպ պիր թախ-թա իւղէրինէ եան եանա գօնըլտըգտան սօնկըս չիրիլլէ եա-փըլտըրըլը իտի. պա'տէհու պու մինվալ իւղըն եափըլմըլ օլան գաթլար պատղը ալթընա դօնուլուր վէ գուրուտըգտան սօնկըս քեաղըտ կիպի գուլլանըլը իտի: Մըսըր սաղը եա խասըրը տէտիլէրի օթ պու տըր: Պաթաք օթը 'նիլ քումա-ղը ճիվարըլընտա Պապէլ գուրպինտէ վէ Հինտիսթանտա պուլունուր: Ե.յ. 8. 11:

ՍԱՐԸՄՍԱԳ. եալընըլ Ա.տ. 11. 5 տէ զերը օլունուր: Հերոգտոսըն գալինճէ Մըսըրտա էհրամլարը եափան 'ամէ-լէյէ վէրիլէն թա'ամլարտան պիրիսի պու իտի:

ՍԷՆԹ ԱՂԱՃԸ (Խուր. 25. 5) ագասիա տէտիլէրի ա-ղաճ տըր: Պունուն պէտէնի տիւղ վէ տիքէնլի, գապուղը քիւլ բէնկիւնտէ վէ աղաճը դայէթ խաֆիֆ վէ տայանըղը օլտըղընտան, եէրտէն եէրէ կէօթիւրիւլէճէք թապուլ իւլ 'ահտ վէ անըն էտէվաթը իչիւն փէք միւնասիպ պիր աղաճ իտի: Պու նէվլէ 'ա'իտ օլան աղաճլարըն ճիւմէօի տախի չի-էք աշար վէ չիէքլէրի Խօշ րա'իհա վէ հիւսնլէրի ճիհէթիլ-լէ մէշուր տըր:

ՍԷՏԷՖ ՕԹԸ. Պու եալընըլ Լուգ. 11. 42 տէ մէզքիւր տիր, պաղլէլէրտէ եէթիլտիրիլիւր վէ եափրաղընըն սէրթ վէ աճը պիր գօգուլը վար տըր: Երբի վաղըլթլարտա հէքիմէր մու'ալէճէ իչիւն պունու չօգ գուլլանըլար իտի:

ՍԷՕՅԻՍ (Ե.յ. 40. 22: Իշա'. 44. 4) պու տիլարտա մա'լիւմ պիր աղաճ տըր: Երբի վաղըլթլարտա պու աղաճըն տալարը մէսէրէթէ 'ալամէթ 'ատտ օլունմըլ իտի իսէ տէ, (Լալ. 23. 40), չիմաի մէզքիւր աղաճըն ոսղըմ' սէօյիւտ վէ եա Պապէլ սէօյիւտիւ թէսմիլէ օլունան նէվլի իհթիմա-լէն Մէշ. 137. 1, 2 տէ զերը օլունան վաղըլա սէպէպինտէն գատալէթ վէ մաթէմէ 'ալամէթ 'ատտ օլունմըլ տըր:

ՍՈՒՍԷՆ. Իհթիմալ քի պու լուղէթ Ֆիլիսթին տիլարըն-տա եէքտիլէրինէ միւլապիհ պիր գալ ճինս չիէքլէրին իսմի իտի: 'Ահտը 'Աթիգտէ զիքը օլունան սուսէնտէն միւրտա իհթիմալ քի նիլ ի Ֆէր օլուն: Պու ճինս սուսէն եէնիլիւր. քէօքիւ, Ֆիլիսի վէ թօսմլարը եաղ օլուն, գուրու օլուն չօգ թաթըլը օլուպ "սուսէնլէր արապընտա օթլանմաք" (Աղն. 2. 16: 4. 5) թա'պիրի իհթիմալէն պու ճինսի իմա էտէր: 'Ալատիլէրին սուսէնի' թէսմիլէ օլունան եա'նի սու սու-սէնի տախի պունլարըն պիր նէվլի իտի: Աղն. 2. 1, 2: Պու չիէք պայրամլարտա թաղըլըլը իտի. հէյքէլին թէգէնիւ-թընտան պիր գըսմը տախի սուսէնլէրին նաղընտան 'պա-րէթ իտի: 3 Միւլ. 7. 49:

'Ահտը ճէտիտտէ զիքը օլունան "Սահրա դամպաղը" (Մաթ. 6. 28) գըլմըլը եապանի զամպաք օլուպ պիւթիւն ճէլիլ տիլարընտա մա'լիւմ տիր, վէ սարըք շէքիլտէ պիր կիւղէլ չիէք օլարաք Ապրիլ վէ Մայիս ալարընտա աշըլը

վէ իՆթիմալ քի Էֆէնտիմիզ տախի տաղ իւզէրինտէ վէր-տիյի վաղը ու վազըթ իրատ էթտի :

ՍՈՂԱՆ. Պու տիյարտա հէր քէսէ մա'լիւմ' պիր օթ օլուպ սըճագ տիյարլարտա չօգ լէղիզ վէ պէսլէյիճի տիր : Ա'տ. 11. 5 :

ՏԱՐԸ (Հէզ. 4. 9) ուֆագ տանէլի մա'լիւմ' հուպուպաթ տըր :

ՏԱՐԶԻՆ Խուր. 30. 23. Էմ. 7. 17. Աշն. 4. 14 : Վահ. 18. 13 տէ մէղքիւր տիր : Պու Հինտիսթանտա վէ Չինտէ պուլունան պիր Ֆիտանըն գապուղը օլուպ էյի ճինսի Մալապարտան վէ Սէյլան ատապընտան կէլիր :

ՏԷԼԻՃԷ (Մաթ. 13. 25) պիր նէվ' օթ տըր քի եէնի պիթտիյի գէմանլարտա պուղտոյա պէնկզեր : Պու օթ եէրին գուվվէթինի էքսիլտիր վէ մուզիլը խասասը օլան թօխմը վար տըր :

ՏԻՖԷՆ. Ֆիլիսթին տիյարլարտա տիքէնլի Ֆիտանլար միւխթէլիֆ օլուպ Եէհուտի Բապպուանիլէրինին գապլինճէ Գիթապը Մուգատտէստէ տիքէնին միւխթէլիֆ ճինսլէրինի կէօրէ եիրմի իքի լուղէթ գուլլանլըմը տըր : Պու լուղէթ լէրլէ պէյան օլունան Ֆիտանլարըն էքսերի շիմտի էյիճէ թէֆրիգ էտիլէմէզ վէ հէման հիչ պիրիսի տէ իչէ եարաւմազ : Պաղըլարըն զաննընճա Էմ. 24. 31 վէ Էյ. 30. 7 տէ ըսըրդան թէրճէմէ օլունան 'իպրանիճէ լուղէթ շարգտա մա'լիւմ' վէ սա'իր Ֆիտանլարա մուզիլը օլան եապան խարտալը մա'նապընտա տըր :

Տիքէնին նէվ'լէրինտէն օլան Գաբ' Լու (Հաք. 9. 14, 15) ինճէ տիքէնլի վէ ուզուն տալլար սալար : Պաղըլարըն զաննընճա Գրիստոսըն պաշնա գօնըլան տիքէն թաճ գարա չալտան եափըլմը իտի. վէ պունա պինա'էն պու տիքէնի Գրիստոս տիքէնի տախի տէնիր :

Տիքէն, ըսըրդան, գարա չալը վէ սա'իրէ շիմտի Ֆիլիսթին տիյարլարտա չօգ պուլունուր : Գարա չալը օլ գատար չօգ տըր քի վասի' օվալարը գափարը վէ չօգ պէշիւք օլուր :

ՓԷԼԻՆ. Էմ. 5. 4 : Մէր. 3. 15 : Պունուն միւխթէլիֆ ճէնսլէրի օլուպ ճիւմլէսի տէ չօգ աճը տըր. 'աթթարլարըն

սաթտըղլարը փէլին, փէլին Ֆիտանընըն եափրաղլարնտան, չիչէլէրինտէն վէ ուֆագ ուֆագ թօխմլարնտան միւրէքքէպ տիր :

ՓՐԱՍԱ. Ա'տ. 11. 5 տէ Գաբ' թէրճէմէ օլունան 'իպրանիճէ լուղէթ պաշգա մաճալլէրտէ օթ տէյիւ թէրճէմէ օլունուր (3 Միւլ. 18. 5. Էյ. 8. 12. Էմ. 27. 25). զիրա պու լուղէթին տալ մա'նապըն էշիլլը տէմէք տիր : Լաքին Ա'տատ քիթապընըն մէղքիւր պապընտա սօղան վէ սարըմապ լուղէթլէրիլէ պիրիքտէ գօնուլմը օլտըրընտան զանն օլունուր քի օրատա օթ լուղէթիլէ էթթէտէն պէրու Մըսըրտա մա'լիւմ' օլան Գաբ' անկլարլըմը տըր :

ՓԷԹԷՆ. Խուր. 9. 31 տէ քէթէն, Լաքին Իշա'. 42. 3 վէ 43 17 տէ Ֆիլիլ թէրճէմէ օլունան 'իպրանիճէ լուղէթ քէթէն օթըն կէօթէրիր : Պու օթ Մըսըրտա վէ Սիւրիատա չօգ էքիլիր վէ պունտան պէզ, իփ վէ Ֆիլիլ եափըլըր : Պաղըլարըն զաննընճա Էյ. 1. 6 վէ Հէզ. 27. 16 տա գուլմաշ թէրճէմէ օլունան լուղէթ փամուգ կէօթէրիր քի իՆթիմալէն էքեր վազըթլարտա անտէն Հինտիսթանտա պէզ եափըլըր իտի, վէ անտէն էվլէլա Մըսրա վէ սօնկրա Ֆիլիսթին տիյարլարն կէթիլիր իտի : Հէզ. 27. 16 տա մէղքիւր էրղաւանի իՆթիմալէն քէնէվիր տէնիլէն Ֆիտանտան եափըլըր իտի :

ՓԻՄԻՈՆ. Իշա'. 28. 25, 27 : Պու չէօրէք օթընա պէնկզէր, թօխմընըն տախի աճը վէ հէրարէթ վէրիճի պիր թատը վար տըր : չիչէյի պաճարը օլուպ թուզ իլէ գարըշտըրըլարագ թա'ամլարա պաճար թատը վէրմէք իչիւն իսթի'մալ օլունուր : Պու օթ Մալթա ատապընտա եէթիլտիրիլը. վէ Իշա'եանըն մէղքիւր պապընտա թա'րիֆ օլունուրը վէճճլէ թօխմընը չըգարըլար :

ՓԻՇՆԻՃ շէմիլէ շէքլինտէ պիր Ֆիտան օլուպ պիպեր տա. նէօի գատար եուվարլագ քիւլ ընկինտէ պիր թօխմ' վէրիր : Մի'տէյէ գուվվէթ վէրիր զաննըլլէ թաթըր եափանլար վէ էճղաճըրտը պունուն մէյվէսինի իսթի'մալ էտէրլէր : Խուր. 16. 31 վէ Ա'տ. 11. 7, 8 տէ զիքը օլունուր :

ՖԼՍԸԳԻ (Թէք. 43. 11) Սիւրիատա վէ Հինտիսթանտա մա'լիւմ' պիր մէյվէ տիր :

Քիթապը և Մուգատտէստէ մէզքիւր մա'տէնիյաթը տախի մուխթասարէն պուրայա տէրճ էտէլիմ' :

1. Մա'տէնիւր վէ թօփրադար :

Ենթ հախօտ թօփրադար. Լիսանը 'իպրանիտէ եէր, թօփրադար, տիւնեա վէ սա'իրէ կէօսթէրիւր իւչ լուղէթ վար տըր. Էրէն կէրէք մա'մուր կէրէք դայր ի մա'մուր եէր մա'նասընտա տըր. Արա'ն ապլ գըրմըղը թօփրադար հախօտ թիմար օլունա-ճադ եէրի, պա'ղէն տախի պիղիմ' իւղէրինտէ սաքին օլադըմըլ քիւրէ ի 'արդը կէօսթէրիւր. Ահա գուրու թօփրադար հախօտ թօղ կէօսթէրիւր : Սա'իր լուղէթէր տախի վար տըր քի ուֆադ թօփրադար հախօտ ապլ թօղ (Թէն. 28. 24 : Նաճ. 4. 3) վէ դէրէ մա'նասընտա տըր : Իշա' . 40 . 45 :

Ենթ ԳԱԹՐԱՆԸ. Սիւրիա վէ Պաճը և Լութ գուրպինտէ վէ Ֆիլիսթին տիյարընըն սա'իր մաճալէրինտէ չօգ պուլուն-նուպ պունա գիյր տախի տէնիւր : Պունուն պէօլիւք փարչա-լարը Պաճը և Լութ եիւղիւնտէ եիւղէրէր : Եէր դաթրանը չամուր եէրինէ տախի իսթի'մալ օլունուր իտի (Թէք. 41. 3) վէ Շարգտա չօգ թարաֆլարտա շիմտիյէ գատար իսթի'մալ օլունամագտա տըր : Պլինիոսըն նաղլինճէ Մըսրիլէր եէր դաթ-րանընը զիֆթիւք դարըշտըրարադ սաղտան հափտըլարը գա-լըգլարը սըվարլար իտի : Խուր . 2. 3 է միւրաճա'աթ օլունա :

ԹՈՒԶ. Ֆիլիսթին տիյարընտա, խուսուսա Պաճը և Լութ սաճիլինտէ չօգ պուլունուր : Պու տէնիլին սույը չօգ թուղլու օլունպ տէնիլին ճէնուպ ի դարպիսինտէ վադը' կէնիշ տէրէյէ թուղլու քէսրէթի ճիճէթիյէ թուղլու քէսրէթի թէսիյէ օլունուր իտի (2 Միւլ. 8. 43 : Մէդ. 60 սէրքէլիմ') վէ էլ-էէվմ օրատա պիւր թուղլու պայըրը վար տըր : Սէֆ. 2. 9 տա մէզքիւր 'Թուղլու մա'տէնի' իճթիմալէն Պաճը և Լութըն էթ-րաֆընտա դադըլմըլ չուգուրլար իչիւն տէնիլիմը տիւր քի օ-րայա տէնիլիլին սույը ադըլ գուրուադգտան սօնկրա գալըն պիւր թուղլու դարը պարալըր իտի : Թուղլու լուղէթի մէճադ թա-րիգիյէ մուգատտէս, գուրթարըճը սըճէթ վէրիճի վէ պօ-ղուլմագտան վէ չիւրիւմէքտէն ճըֆըլ էտիճի տէմէք տիւր : Լալ

2. 13 : Մաթ. 5. 43 : Մար. 9. 49 : Գօլ. 4. 6 : Պու միւ-նասէպէթիւք 'Թուղլու 'աճաթ' տախի տէնիլիմը տիւր : 2 Թէվ. 43. 5 : Քէզպիլը թուղլու եէրտէ պիւր շէյ պիթմէտիյինտէն թուղլու գըսըրլըղա 'ալամէթ իտի : Մէդ. 407. 34 : Էր. 47. 6 :

ԿէօՅԻՐԶԻԼԷ : Էմ. 25. 20 : Կէօյէրչիլէ մա'տէնի մա'լ լիւմ պիւր մատտէ տիւր : Պու մա'տէն իւղէրինէ սիւրքէ տէօ-քիւլտիւքտէ ֆէնա պիւր գօգու վէրիւր վէ Էմ. 25. 20 տէ իմա օլունադըր իւզըր կէօյէրչիլէնին խասասընը պօղար :

ՆԱԹՐՈՆ : Էր. 2. 22 : Սապօն կիպի սույու քէօփիւրթ-մէք խասասըր օլան պիւր մատտէ տիւր : Մըսրտա նաթրօն եա'նի սօտա կէօյէրի մէվճուտ օլունպ եաղըն սուլարը գու-րուադգտան սօնկրա գաղըլարադ սօտա չըգարըլըր :

ՆԵՖԹ. Եէր դաթրանընտան չըգան պիւր եաղ օլունպ Ֆիլիսթին տիյարընտա պուլունուր վէ քիւքիւրթ կիպի չօգ էյի եանար :

ՊԱԼԶԸԳ. Պու եաղը պիւր թօփրադար օլունպ չանագ, չէօմ-լէք եափմագ իչիւն իսթի'մալ օլունուր : Իշա' . 29. 46 : 45. 9 : Էր. 48. 4, 6 : Գուլմ' իլէ գարըշտըրլարադ էպնիյէ ին-չասընտա տախի իսթի'մալ օլունուր : Էր. 4. 49 :

ՔԻԼԻՔԻԼԻԹ. Պու մա'տէն օլունպ պա'ղէն սյըրճա, պա'ղէն տախի սա'իր մա'տէնիւր վէ թաշլար իլէ գարըշտը պուլունուր վէ էրիտիլէրէք թասֆիլէ օլունուր : Ֆիլիսթին տիյարընտա եէր եէր, խուսուսա Պաճը և Լութ սաճիլինտէ փէք չօգ պուլունուր : Քիւքիւրթ Սատուլմ վէ Ղամօրա շէճըլէրինին ալթ իւսթ օլմասընա վասըթա կիպի իսթի'մալ օլունադըն-տան էքսէրիյէ Ալլաճըն դաճը ու զաղապը մագաւմընտա զիւր օլունուր : Թէք. 49. 24, 25 : Մէդ. 44. 6 : Իշա' . 34. 9 : Հէդ. 38. 22 : Վաճ. 44. 40 :

2. Թաշլար

ԳԱՅԱ. Իսմ' ի ճինա տիւր. Թէս. 8. 16 տէ զիւր օլունան սէրթ գայալարըն էքսէրի պէյադ, գըրմըղը վէ եէնիլ 'ը-մագը թաշլարընտան 'իպարէթ տիւր : Եէրուշալիմ ճիվարըն-տա օլան գայալար իչէճ Բալաբը տըր (Իշա' . 27. 9) . Ֆադսթ Պաճը և Լութ գուրպինտէ պուլունան գայալար ալթէն տիւր :

ՄԷՐԺԱՆ. Ուփազ սու պեօճքէրինին քերէճ Թաշընտան
'ալ էս սէվիյէ աղաճ վէ պա'գէն երտըղ շէքլինտէ Թէշքիլ
էթտիքէրի եուվալար տըր: Բէնկինին վէ շէքլինին կիւզէլլե-
յի ճիհէթիլլէ գըլմէթի տիր: Էյ. 28. 18, Հէզ. 27. 16,
Թիւճճարըն Սուրա կէթիւրտիքէրի մէրճան իհթիմալ քի
Պահր Ը Հինտտէն իտի:

ՄԷՐՄԷՐ. Քերէճ Թաշընն սըգ եախօտ սերթ պիր ճինսի
օլուպ 'իպրանիճէ իսմի աշալ մա'նասընտա տըր. վէ Թաշըն
բէնկի էքսերիյէթլէ պէյաղ օլտըղը ճիհէթլէ պէյլլէ տէնիլ-
միշտիր. 1 թէվ. 29. 2, Էսթ. 1. 6, Աղն. 5. 15, Մէրմէր
Թաշըն 'Արապիսթան վէ Հինտիսթանտա փէք չօգ պուլունուր,
Եուսիֆօսըն նագլինճէ Հէրօտէսին ինչա էթտիյի հէյքէլ
պէյաղ մէրմէրտէն իտի. իհթիմալ քի Հէրօտէս սնիլէրի 'Ա-
րապիսթանտան վէ եախօտ Սուրիա տաղլարընտան կէ-
թիւրթմիշ իտի:

ՇԻՇԷ. Սու մէրմէրինտէն եա'նի պէյաղ վէ եուվաղ վէ
իշէնիլմէսի գօլլայ պիր նէվ' Թաշտան եափըլան դապ տըր:
Էյքի դէմանլարտա պիր ճինս 'ագիգ Թաշընտան տախի պէյ-
լէ դապլար եափըլը իտի: Մաթ. 26. 7, Մար. 14. 3,
Լուգ. 7. 37, Պլինիոսըն դապլինճէ Խօշ րա'իհայը եաղլարը
գօմագ իշիւն պուլտան գուլթուլար տախի եափարլար իտի,
նիթէքիմ Մըրըրտա պէյլլէ գուլթուլար էլ սն եափըլը:
Խօշ րա'իհայը մուհաֆաղա էթմէք իշիւն շիշէնին աղղը տա-
'իմա մէօհրլէնմէքտէ օլտըղընտան շիշէյի գըրմագ մէօհրիւ
ալմագ տէ մէք տիր:

ՊԻԼԼՈՒՐ եախօտ ՊԷԶԱՍԻ, չադմագ Թաշըն ճինսինտէն
ճամ կիպի շէֆֆաֆ պիր Թաշ օլուպ 'իպրանի վէ Եուլանի
լիսանլարընտա պուղ Թա'պիրիլլէ իֆատէ օլունուր: Էյ. 28. 18,
Հէզ. 1. 22, Վահ. 4. 6:

ՓԻՐԻՇՃ. Փիրէճ Թաշընը եադարագ քիրէճ եափմագ վէ
քիրէճի սըվա վէ պատանա իշիւն գուլլանմագ էքի դէման-
լարտան պերի 'ատէթ տիր: Թէս. 27. 2, 4, Իշա'. 33. 12,
'Ամօս 2. 4:

3. Զիդըլմէթ Թաշլար.

'Ա.Գ.Ի.Գ. (Թէք. 2. 12, Խուր. 25. 7, Էյ. 28. 16, Հէզ.

28. 13) 'ալ էս սէվիյէ Թըրնագ բէնկինտէ շէֆֆաֆ պիր
Թաշ օլուպ հէքքեաբլար 'ինտինտէ չօգ գըլմէթի տիր:

'ԱՅՆԻՀԸՐՐ. չադմագ Թաշըն իլէ սա'իր ճէվհէրլէրտէն միւ-
րէքքէպ բէնկեարէնկ սերթ պիր Թաշ տըր: Եուլանիլէր Սի-
շիլիա ճէգիրէսինտէ քեա'ին Աքատէս նէհրինէ նիւպէթէն
պուլնա աքատէս տէմիշէր տիր: Խուր. 28. 19, 39. 12:

ԳԸՐՄԸԶԸ 'Ա.Գ.Ի.Գ. 'Ա.Յ.Ի.Տըր տէտիքէրի Թաշ նէվ'ին-
տէն վէ ինսան ճէսէտի բէնկինտէ պիր Թաշ տըր քի 'Արա-
պիսթանտա վէ տախի Ասիանըն Լիտիա էյալլէթինտէ օլան
Սարտիստէ քէսրէթ իւղրէ պուլունուր: Խուր. 28. 17, Հէզ.
28. 13, Վահ. 4. 3, 21. 20:

ԵԱԳՈՒԹ. փօրթուգալ բէնկինտէ գըրմըղ, շէֆֆաֆ պիր
Թաշ տըր: Սէյլան ճէգիրէսի իլէ Հինտիսթանտա պուլուն-
ուր: Խուր. 28. 19, Վահ. 21. 20, 9. 17:

ԵԷՇԻՄ. Եէշիլ, գըրմըղ վէ սարը րէնքի ղայրի շէֆֆաֆ
պիր Թաշ օլուպ ճիւա էթմէյէ փէք ուլղուն տըր: Խուր. 28.
20, Իշա'. 54. 12, Հէզ. 28. 13, Վահ. 4. 3, 21. 11, 18:
ԶԷՊԻՐՃԷՏ. ալթուն կիպի փարլագ սարը պիր Թաշ տըր:
Խուր. 28. 20, 39. 13, Հէզ. 1. 16, Վահ. 21. 20, Աշ-
նիյէթ իւլ Աշանինին 5 պապ 14 այլէթինտէ զէք օլունան
Թաշլար պուլ նէվ'տէն օլտըղլարը զանն օլունուր:

ԶԻԻՄՐԻԻՏ. կէօնակէօն տէրէճէտէ աշգ վէ գօյու Եէշիլ
բէնքի կիւզէլ պիր Թաշ տըր: Խուր. 28. 17, Հէզ. 28. 13:

ԷԼՄԱՍ. Պու իսմ փէք սերթ Թաշլարա վերիլիր: Խուր.
28. 18, Էյ. 17. 1, Հէզ. 3. 9, 28. 13, Զաք. 7. 12:

ԿԷՓԵ ԵԱԳՈՒԹ. 'ալ էլ իթլագ փէք սերթ վէ կէօք բէն-
կինտէ շէֆֆաֆ պիր Թաշ տըր. կէօքտէ Ալլահ Թախթը շէք-
ճէ պուլնա Թէշպիհ էտիլմիշ տիր: Խուր. 24. 10, Պաք Հէզ.
1. 26, Վահ. 21. 19:

ՃԷՊԷԼԼԵԳՈՒՄ. Պու պիր ճինս մա'ի բէնքի շէֆֆաֆ
վէ չադմագ Թաշըն նէվ'ինտէն պիր Թաշ տըր. պուլուն գըր-
մըղըր տախի պուլունուր: Եուլանիլէրին զաննընճա պու-
լարըն 'իշէթտէն հըֆլ էտիճի պիր գուլվէթի օլմաղլէ տ-
նա աֆիւլա տէրլէր իտի քի իշիլ գուլլանմայան, եախօտ
սէրիօշ օլմայան մա'նասընտա տըր. 'իպրանիճէսի իսէ բուլա

մանասնտա օլան Խաւժ լուղէթինտէն օլուպ ըսյա կէթի-
րիճի տէմէք տիր : Խուր. 28. 19. 39. 12 : Վահ. 21. 20 :
Էն տ'լա ճէպէլլէգուժ 'Արապիսթան, Էրմէնիսթան վէ Հին-
տիսթանտա պուլունուր իտի :

ՇԵՊՁԻՐԱՎ. Խուր. 28. 18 : Հէդ. 28. 13 : Պու լուղէթ
Եադութ, ճէպէլլէգուժ, 'այնիճըր վէ պունլարա միւմասիլ
պիր գաչ ճինս պէրրադ վէ գըրմըր Բէնըլի թաշարա իթլադ
օլունուր. չինքի պու Նէվ' թաշար չօդ փարլար :

ՊԵՋԱՍԻ (Վահ. 21. 20) գիւմըիւտ կիպի Եէշիւ, զի-
գըլմէթ պիր թաշ տըր :

ՍԱՐԸ ԵԱԳՈՒԹ Եախօտ ԹՈՓԱՋ (Խուր. 28. 17, Էյ. 28. 19, Հէդ. 28. 13, Վահ. 21. 20) գըլմէթլի պիր
թաշ օլուպ ճէնուպի 'Արապիսթանտա պուլունուր : Պու
միւնասէպէթլէ 'Արապիսթան քէօրֆէղինտէ վադը' պիր
առայա թօփադ իսի վէրիմիշ տիր : Եադութըն գըրմըրա
վէ Եէշիլի տախի պուլունուր :

ՍԱՐԸՃԱ ԶԻՍՐԻԻՍ. (Վահ. 21. 20) պիւլըր կիպի պիր
թաշ տըր :

4. Մա'տէնէր .

ԱԼԹՈՒՆ. պու մա'տէն պա'ղէն խալիս վէ պա'ղէն կիւ-
միւշ վէ տէմիր իլէ դարըրդ պիր հալտէ պուլունուր : Եէ-
հուտիլէտէ պուլունան ալթունըն չօդը 'Արապիսթանտա վա-
դը' Օֆիր վէ Շէպատան կէթիլիլի իտի : 3 Միւլ. 9. 28 :
Մէդ. 45. 9 : 72. 15 : Շիմօի 'Արապիսթանտա ալթուն մա'-
տէնի պուլունուր իտի տէ, Էսքի միւ'էրրիլէրին գալլինճէ
Էյամը դատիմէտէ չօդ պուլունուր իտի : Տան. 10. 5 տէ
վէ 2 Թէվ. 3. 6 այէթլէրտէ զիբը օլունան մահալլէր չիմօի
մէճհուլ տըր : Չէքիճլէնմիշ Եա'նի տէօյիւլիւշ վէ Եախօտ
պաշգա մա'տէն իլէ դարըրդ ալթուն 3 Միւլ. 10. 16, 17
այէթլէրինտէ զիբը օլունմըշ տըր : Ալթուն պա'ղէն աթէշ
իլէ թասֆիլէ օլունուր իտի (Էյմ. 17. 3) . վէ ալթունըն թաս-
ֆիլէսինտէ գուրշուն, սիւմէ, թուղ, գալլայ վէ քէփէք
գուլանըր իտի : Ալթուն թէղէինաթը փէք դատիմ վա-
գըթլարտա վար իտի : Ալթունըն ալըշ վէրիշտէ գուլանըրը

իլք տէֆ'ա օլարադ Տաուտըն զէմանընտա սէօյլէնիօր :
1 Թէվ. 21. 25 :

ԳԱԼԱՅ. Էլք տէֆ'ա օլարադ Ա'տատ 31. 22 տէ զիբը օ-
լունմըշ տըր : Թիւճճարլար սնը Խաֆանիտա վադը' թար-
շիտէն Սուրա կէթիլիլիլ իտի : Հէդ. 27. 12 : Գալլայ.
կիւմիւշ ճիւրիւֆիւ կիպի տախի զիբը օլունուր : Իշա' 1.
25, Հէդ. 22. 18, 20 :

ԳՈՒՐՇՈՒՆ. Էլք տէֆ'ա օլարադ Խուր. 15. 10 տա զիբը
օլունմըշ տըր : Ճիւլա պուլունմաղտան Էվիլէ կիւմիւշիւ թաս-
ֆիլէ Էթմէք իչիւն պու մա'տէն գուլանըր իտի (Էյ. 6.
29, Հէդ. 22. 20) : Ամօ 7. 7 տէ շագուլ թէրճէմէ օլու-
նան լուղէթին 'Խալանիճէտի գուրշուն տէմէք տիր :

ԽԱԼԻՍ ՓԻՐԻՆՃ. Հէդ. 1. 4, 27. 8. 2 : Վահ. 1. 15 :
Իճթիմալ քի Քիթապը Մուգատտէտէ խալիս փիրինճ տէ-
յիւ զիբը օլունան չէյ ալթուն իլէ պադըրըն մէդճ ու թէր-
քիպինտէն հասըլ օլան պիր մատտէ օլուն : Ֆադաթ պա'-
ղըրըն զանընա կէօրէ խալիս փիրինճ Էյի ճիւլանմըշ փի-
րինճ տէմէք տիր :

ԻԽԻՄԻԻՇ. 'Խալանի վէ Եունանիճէտէ Բէնիլին Նիպէ-
թէն պէյաղ մա'տէն թէսիլլէ օլունուր : Պա'ղէն խալիս վէ
պա'ղը քէրրէ տախի քիւքիւրթ վէ սա'իր մա'տէնըր իլէ դա-
րըրդ պիր հալտէ պուլունուր. Էսքի վադըթլարտա փօթա-
տա գուրշուն իլէ Էրիտիլէրէք Էճնէպի մատտէլէր գուրշուն
իլէ պիրլէշմէսիլլէ խալիս կիւմիւշ մէյտանա չըգար իտի :
Հէդ. 22. 20—22 : Չօդ տէֆ'ա Եէրտէ տամար տամար պու-
լունուր : Էյ. 28. 1 : Պու մա'տէն թարշիշտէն կէթիլիլիլ
իտի : Հէդ. 27. 12 : Էյ. 10. 9 : Վէ փէք Էսքի զէմանըր-
տան պէրու մա'ամէլթա ագչէ կիպի գուլանըր իտի :
Մուգալ թա'պիլիլլէ զիբը օլունան ագչէ հէր Նէ գատար
սիքքէլի ագչէ տէյիլ իտի իսէ տէ, վէզնիլէ կէօրէ ալըշ վէ-
րիլէ վաւըթա իթթիխաղ օլունմըշ իտի : Թէք. 20. 16, 23.
15, 16 յա վէ պու քիթապըն 235 սահիֆէսինէ միւրաճա'աթ
օլունա' : Էրէմիանըն Էյամընտա տախի պէօյլէ իտի : Էյ. 32.
9 : Կէօնակէօն Էտէվաթ վէ թէղէինաթը պէյթիլլէ պու մա'-
տէնտէն Եափըր իտի : Թէք. 44. 2 : Խուր. 12. 35 : Ա'-
տատ. 7. 13 : 10. 2 :

ՊԱՌԴՐԻ եախօտ փիրիսնձ . Պազըր Գըպըրնտա քիւլլիյէթ
իւզըրէ պուլունուր իտի : փիրինձ պաշգա պիր շէյ օլմայըպ
չինգօ եախօտ գալլայ իլէ գարըըզ պազըրտան իպարէթ տիր .
պու մատտէ զէման ը գատիմտէ տէմիր եերինէ գուլլանըրը
իտի : Պազըր վէ փիրինձին սուրէթ ի 'ուսուլիյէտէ իսթի' -
մայինէ տա'իր գատիմ' խունանի վէ Մըսրի միւլէլիֆէր պաշս
էտիյօրլար : Պու մա'տէնլէր եայ վէ էպիհաս ի սա'իրէ եափ-
մաղա գուլլանըրը իտի : Սիւլէյման Տէյքէլինին տիրէքէրի
(4 Միւլ. 25. 13—17) , Էյվանտա պուլունան համուզ վէ
էտէվսթ ը սա'իրէ փիրինձտէն իտի : 3 Միւլ. 7. 40—47 , 4
Միւլ. 25. 13 : 'Էյր. 8. 27 տէ զիքր օլունան ալթուն կիպի
զիգըյմէթ փիրինձ իճթիմալ քի ալթուն իլէ պազըրտան
միւրէքքէպ իտի :

ՍիիրՄի (4 Միւլ. 9. 30 : Էր. 4. 30 : Հէզ. 23. 40)
մա'իւլմ' պիր մա'տէն տիր քի տէյիւլիւպ թօզ հայինէ կէլ-
տիքտէն սոնկրա կէօղէ չէքիլիր : Էլ եէվմ' Արապիթան ,
'Սճէմիսթան վէ սա'իր մէմայլք ի շարգիյէտէ իսթի'մալ օ-
լունուր :

ՏէՄիՐ . պու մա'տէն փէք էսրի վազըթլարտա Սիւրիատա
քէսրէթ իւզըրէ պուլունուր իտի : Թէս. 8. 9 : Ալէթլէր պուն-
տան եափըրը իտի : Թէք. 4. 22 : Ա'տ. 33. 16 : Թէս. 19. 5 :

Էյսրի զէմանլարտա չէլիք եափմագտա չէօհրէթ պուլմուշ
օլան ֆայիպ գապիլէսի Սիւրիանըն շիմալընտա վէ Պահր ը
Սիյահըն սէվահիլինէ եազըն եերլէրտէ իգամէթ էթտիյինտէն
Էրէմիա 15. 12 տէ զիքր օլունան շիմալ տէմիրի իճթիմալ
քի չէվ տէմէք օլուն :

Քիթապ ը Մուգատտէստէ մէզքիւր մէմէքէթլէրին աշ-
վալ ը ճօրաֆիյապընը պիլմէք տախի քիթապ ը Մուգատ-
տէսի անկլամաղա չօգ եարտրմ' էտէր : քիթապ ը Մուգատ-
տէս պիզէ , պէնի տտէմին իլք մէպէնի տէյիւ Էրմէնիսթան
եայլասընը վէ Տիճլէ իլէ Ֆրաթ նէհրլէրի արապընտա վազը'
միւնպիթ սահրալարը կէօսթէրիլ : Շէն'ար տիյարընտա թէ-
փէսի սէմայա գատար պիր պուրճըն ինշար կիպի միւթէ-
քէպպիրանէ պիր թէշէպպիւս Դուհ սիլիլէսինին տաղըմա-
ընա սէպէպ օլուր : Սամ վէ օղուլլարը , Պահր ը Սիյահ ի-

լէ Պահր ը Մուհիթ ի Հինտի արապընտա վազը' տիյարլարտա
իգամէթ էտէրլէր . Համըն նէսի Աֆրիգայը , վէ պիր վազըթ
սոնկրա Եաֆէթ նէսիլին իգամէթ էթտիլի վէ Միլլէթլէրին
ատալարը (Թէք. 10. 5) թէմիյէ օլունան եերլէրի եա'նի
Պահր ը Սիյահ սէվահիլի իլէ Պահր ը Սէֆիտին շիմալ սէ-
վահիլինի իսթիլա էտէրլէր : Պու էճտէն Եաֆէթին սիլիւ-
լէսի պիւթիւն Էյրօփայա վէ Ասիանըն շիմալինէ եայը-
լուր :

Արարաթ օլապընտան ճէնուպ ի զարպիյէ տօղրու կիտիլ-
տիքտէ Ֆիլիսթին տիյարընտա վազը' Լիպնան տաղլարընա
եթթիլիլիլ , վէ պու սըրա տաղլարըն էն եիւքսէք թէփէլէ-
րինտէն պիրի օլան Հէրմօնա չըզընձա ֆիթապ ը Մուգատ-
տէստէ մէզքիւր տիյարլար էթրաֆտա կէօրիւլիլ : Պու տա-
ղըն թէփէսինտէ տուրարագ եիւզիւմիւզիւ ճէնուպա տօղ-
րու տէօնտէրտիլիմիզտէ սօլ թարաֆըմըգա Արապիթան
պէրըլիյէսի , վէ պէրըլիյէնին էօթէսինէ Էրմէնիսթանտան չը-
գարագ վէ էլ ճիգիրէ թէմիլի օլունան տիյար իչինտէն կէ-
չէրէք իրան քէօֆէզիլին տէքիլլէ Ֆրաթ վէ Տիճլէ նէհր-
լէրի տիւլէր : Ֆրաթ նէհրի քէնարընտա Պապէլ չէհրի' վէ
Տիճլէ քէնարընտա Դինիլլէ ինշա էտիլիլ իտի : Մէզքիւր
Հէրմօն տաղընտան ճէնուպա տօղրու նաղար էթտիլիմիզտէ
էօն թարաֆըմըգա Ֆիլիսթին տիյարըն տիւլէր : Պունուն
զարպ ճիհէթինէ տիւլէն սահիլին շիմալինտէ Ֆինիգէ ,
եա'նի Սուր վէ Սայտա սահիլի պուլունուր : ճէնուպ թա-
րաֆընտա իտէ Ֆիլիսթին տիյարըն պուլունուր : ճէպէլ ի
Լիպնանըն իքի սիլիլէսի պիւթիւն Ֆիլիսթինտէն կէչէրէք
սօլտան Պահր ը 'Ահմէրէ , վէ սաղտան իսրայէլիլէրին զըզ-
սէնէ տօլաշտըլարը Անա չիպհ ի ճէգիրէսինէ տօղրու թէտ-
րիճէն ալալարագ միւնթէհի օլուր : Մըսըր , Անա չիպհ ի
ճէգիրէսինին զարպ թարաֆըն տիւլէր : Քէզալիք Հէրմօն
տաղըն թէփէսինտէն սաղ թարաֆա տէօնտիլիմիզտէ 'տէ-
նիկ ատալարը' իսթիլլէ եատ օլունան Գըպըրը , Արիտ ,
Մալթա , վէ Սիլիլիա տաղլարընը հալի օլան Պահր ը Սէ-
ֆիտի կէօրիւլիլ , Շիմալ տէօնիւնձէ ճէպէլ ի Լիպնանըն
Ասիա ի Սուղրայա ուղանմը օլան իքի սիլիլէսինի կէօրիւ-

րիւզ. Լիպնան վատիսի պու իքի սիւսիլէ արասընտա օլուպ Պա'ալպէք շէհրի պու վատիսի տիր: Ասիա ի Սուլթաննըն Ա'մալ ք Ռուսուլտա զիքր օլունան պիր չօգ էյալէթլէրի պունուն շիմալ ճիհէթինէ տիւշէր: Պուրատան տախի զարպա տօղրու կիտիլէրէք Ատալար տէնիդինտէն կէչիլտիքտէ Մազէտօնիայա վարլըմը օլուր, քի անըն ճէնուպ ճիհէթինէ տէ Ախայիա եանի Եունանիսթան, շիմալ ճիհէթինտէ Թրաքիա մէյճուտ տըր:

Հէրման տաղը Թէփէսինտէն եիւզիւմիւզիւ ճէնուպէ տօղրու տէօնտէրտիյիմիզտէ սօլ Թարաֆըմըզա իրտան էօթէսինտէ վազը' ճիլ'ատ եայլասը վէ Պաշան մէր'տլարը տիւշէր: Պու տիյարըն քեաֆֆէսինին մանգարէսի կիւղէլ վէ չալըրը չիմէնի տիր: Պու տիյարըն վատիլէրի պուզտայ վէ զէյթունըզլարէ, Թէփէլէրի իսէ պաղլարէ գափլանմը տըր: Ա'տ. 32. 1—4: Ամմենիլէր, Մուտպիլէր վէ Էտօմիլէրին տիյարըն պու մահալին ճէնուպ Թարաֆընտա իտի:

Իրտանըն շարգ ճիհէթինտէ, Լիպնանըն ճէնուպէ տօղրու ուզանան սիւսիլէսի իլէ, Նէֆթալի, Էֆրայիմ, վէ եախօտ Իսրայէլ վէ Եհնուտա տաղլարը վէ եինէ իրտանըն զարպ ճիհէթինտէ ճէնուպ տօղրու ուզանան սիւսիլէ արասընտա. քի վատիլէ իրտան վատիսի տէնիլի քի օրատա Թէպէրէյէ եանի ճէլիւ տէնիլի, իրտան նէհրի, վէ Պահր ք Ռութ, պուլունուր: Իրտան նէհրինին ուզունըղը Թէշէլէ Էթիսիյի միւնհէնիլէրլէ (պտոյա) պէրապէր 200 միւ տիր. Թէպէրէյէ տէնիդինին էնի պէշտէն սէքիլ միլ գատար տըր: Եուն. 6. 19: Մաթ. 14. 24 իլէ Թալմպիգ օլունա: Սուր տիյարը, Շարօն վատիսի վէ Ֆիլիսթին մէմլէքէթի Լիպնանըն Ղարպ սիւսիլէսի իլէ Պահր ք Սէֆիտ արասընտա վազը' տըր: Իշպու տաղլարըն զարպ ի ճէնուպիսի, եանի Ղազգանըն էօթէ Թարաֆը պիր չէօլ տիր քի Պահր ք Սէֆիտին սահիլ ի զարպիսի օրայա միւնթէհի օլույօր: Իրտան վատիսի տախի Սինա պէրէյէսինէ վէ իրտանըն շարգ Թարաֆընտա օլան տարաքի տախի Էտօմ պէրէյէլէրինէ միւնթէհի օլուր:

Նինէ պուլունտըղըմը Թէփէտէն եազըն օլան եէրլէրէ նազար Էթիսիքտէ պիր Թարաֆը Պահր ք Սէֆիտ տօղրու

սիւլմը, տիկէր իքի Թարաֆընտա տախի Իսրայէլ տաղլարընըն միւնթէհիսընտա վազը' Քարմէլ տաղը իլէ ճիլպօ' տաղլարը արասընտա Թէշէքէիւ էտէն պիր վատի կէօրիւրիւզ: Պու վատի միւրուր ք զէմանլէ Եիզրա'էլ վատիսի, եախօտ Եիզրա'էլ վէ Մէհիտտօ օվաթը իսմիլլէ եատ օլունտու: Գի. շօն տէրէսի, օլ էքի տէրէ պու վատիտէն կէչէրէք 'Աքքօ գուրպինտէ Պէյիւք տէնիլլէ եանի Պահր ք Սէֆիտ տէօքիւլիւր: Հաք. 4. 13, 5. 21: Նազարէթ տէնիլլէն գասապա պու վատիսին շիմալինտէ պուլունան տաղլար արասընտա տըր: Պու վատի պիր չօգ մուհարէպէլլէրէ մէյտան օլմուշ իտի: Տէպօրա իլէ Պարազըն վէ ճիտ'օնըն Ֆիւթուհաթլէրի, Ֆիլիսթիլէրին Սաուլա չալտըզլարը սօն զալէպէ, Ախալըն Պէնհատատա չալտըզ զալէպէ, Մըրիլէրին Եօշիա 'ալէյհինտէ օլան մուհարէպէլլէր վէ Ֆիւթուհաթլէրի, պուրատա 'ուգու' պուլտու: Աշուրիլէրին, Ֆարսիլէրին, Սալպիլուրն, Մըրիլէրին վէ 'Օմմանըլարըն մուհարէպէլլէրինէ պուրատը մէյտան օլմուշ իտի: Նափօլէօն Պօնափարթ Սիւրիատան չըգմաղա մէճպուր օլմաղտան էվլէլ պուրատա պէյիւք պիր զալէպէ գազանտը: Թափօր տաղը պու վատիսին շիմալ Թարաֆընտա տիւշէր, Հաք. 4. 12—24: 4 Միւլ. 31. 1—7, 3 Միւլ. 20. 22—30: 4 Միւլ. 23. 29:

Ֆիլիսթին տիյարը վէ անա վէրիլէն իսմլէր:

Քիթապ ք Մուգատտէստէ Ֆիլիսթին տիյարըն էն էվլէլ Քէն'ան տիյարըն իսմիլլէ եատ օլունմաղա պաշլատը, զիրա Նուհըն Թօրնու օլան Քէն'անըն զիւրիլլէթի (Թէք. 40. 15—18) պու տիյարտա իգամլէթ էտէր իտի: Պա'տէհու պէնի Իսրայէլէ օլան միւնտապէթիլլէ Իսրայէլ տիյարը, վէ եաւրէթտէն 'ալտէթ էտէլլէրին հէման ճիւմլէօն տախի Եհնուտա սըպլընտան օլտըղընտան Եհնուտիյէ իսմիլլէ Թէմիլլէ օլունմաղա պաշլատը: Ալլահ պու տիյարը Ապրահամ վէ անըն զիւրիլլէթինէ վա'տ էթմիշ օլտըղընտան (Թէք. 12. 7, 13. 14, 15) անա Տիյարը մէվ'ուտ տախի սէնմիշ տիր: Ֆիլիսթիլէր պու տիյարըն ճէնուպ ի զարպիսինտէ սահիլտէ սաքին օլտըզլարընտան անա Ֆիլիսթին տիյարըն տախի տէ.

նիլիւր : Բեզայիբ Բիթապը Մուգատտէստէ պու տիյար մուգատտէս խամիլէ (Ջաբ. 2. 12) տախի եատ օլունմը տըր. պա'ղէն տախի տիւնեա, ղէմին վէ եէր իսմէրիլէ ղիբը օլունուր : Լուգ. 2. 1. 4. 23. 21. 26. Ա'մալ. 11. 28. Խա'գ. 3. 17 : Պու միւնասէպէթլէ Սիւլէյման հազարնտա Նէհրտէն եա'նի Գրաթ Նէհրտէն թա ղէմինին միւնթէհա լարնա գատար սալթանաթ սիւրէճէք տէնիլմիշ տիր : Մէղ. 72. 8 : Արապիսթան Նէհուտիլէնին ճիհէթ ի ճէնուպիլէսինէ տիւլէր իտի. Շէպա շէհրի տախի Արապիսթանըն միւնթէհաթնտա եա հուտուտընտա օլաղընտան Շէպա մէլիբէսի Սիւլէյմանըն հիքմէթինի տինիլէմէք իշիւն ղէմինին միւնթէհալարընտան կէլտի տէնիլմիշ տիր :

Ֆիլիսթին տիյարընըն վիւս'աթը վէ թագսիմաթը :

Պիւթիւն Խարայէլ տիյարընըն թուլը Տանտան Պիրշէպա. 'ատէք 140 միլ օլուպ էն վասի' 'արգը տախի 90 միլ եա 30 սա'աթ օլտղըր կիպի հիսապը միւթէվասսիթ իւզրէ 'արգը 30 միլ տիր : Նուհ թուֆանընտան սոնկրա թագրիպէն եէտի եիւղսէնէ օրատա Բէն'անիլէր իգամէթ էթտիլէր. պունյար տախի օն սըպթ եա թա'պիր ի ախէրլէ գապիլէտէն 'իպարէթ իտիլէր : Թէք. 13. 19—21 : Պունյարըն էն գուվիլէթիսի Ա. մարի գապիլէսի օլտղընտան պա'ղէն օլ տիյարըն պիւթիւն սէքէնէսի պու իսմլէ ղիբը օլունուր : Թէք. 13. 16 : Ա'մօս 2. 10 :

Խարայէլիլէրին օլ տիյարա տուխուլէրինտէ Ֆիլիսթիլէր, Մու'ապիլէր, Միտեանիլէր, Ամօնիլէր վէ Ա'մալգին վէ Է. տօմըն ղիւրբիլէթի Բէն'ան տիյարընա հէմհուտուտ օլուն եէրլէրտէ, հաթթա պա'ղըլարը Բէն'ան տիյարընտա իգամէթ էտէրլէր իտի : Նէշու' տիյարըն օն իբի հիսսէլէ թագսիմ է. տէրէք Խարայէլին օն իբի սըպթընտան հէր պիրինէ պիրէր հիսսէ վէրտի. շու գատար վար քի Լավի սըպթընա այրըճա հիսսէ վէրիլմէյիպ անլէրին իգամէթ կեաշլարը օլ պիր սըպթըլարըն հիսսէլէրի տախիլինտէ օլտղը հասէպիլլէ Նուսուֆըն օղուլարը օլան Էֆրայիմ վէ Մանասսայա այրը այրը հիս-

սէլէր վէրիլտի. պու ճիհէթլէ Խարայէլ սըպթլարընըն օն ի. քի 'ատէտի հալի իւզրէ գալար :

Պու սըպթլարտան Ալէր, Նէֆթալի, Զէպուլօն վէ Խասա. քար Բէն'անըն շիմալ թարաֆընտա իգամէթ էթտիլէր. տի. յարըն պու գըւմընա սոնկրատան ճէլիլ թէսմիլէ օլունուպ անըն շիմալ ճիհէթինէ տախի թա'իֆէլէր ճէլիլ իսմի վէրիլտի :

Էֆրայիմ սըպթը իլէ Մանասսա սըպթընըն նըսֆը տիյարըն օրթա գըւմընտա սաքին օլտըլար քի պուրասընա սոնկրատան Սամարիա թէսմիլլէ օլունուտ :

Նէհուտա, Պէնեամին, Տան վէ Սիմ'օն սըպթլարըն սոնկրատան Նէհուտիլէ տէնիլլէն ճէնուպ թարաֆընտա իգամէթ էթտիլէր :

Բա'ուպէն, վէ ճատ սըպթլարըն իլէ Մանասսա սըպթընըն տիկէր նըսֆը Խրաանըն շարգ թարաֆընտա սաքին օլտըլար քի պուրասընա տախի սոնկրատան օպիր թարաֆ մանաթնտա օլան Բերէա իսմի վէրիլտի :

Սիւլէյմանըն սալթանաթը վագթընտա Խարայէլիլէրին հուտուտը փէք վասի' օլուպ սըպթլարըն թագսիմի օլ գատար էյի հըֆը օլունմտըղընտան Սիւլէյման քէնտի պիւթիւն մէմալիբիլի թէքրար օն իբի գըւմա թագսիմ էտիպ հէր գըւմ իւզրէրինէ այրը այրը մէմուրլար գատու : 3 Միւլ. 4. 7—19 : Սիւլէյմանըն վէֆաթընտան սոնկրա օղուլ Բէհօպր'ամըն վագթընտա Խարայէլիլէրին գըւմըն ա'գամը անա գարշը 'իսեան էտէրէք Խարայէլ հիւքիւմէթի իսմիլլէ այրը պիր հիւքիւմէթ թէսիս էթտիլէր, վէ անըն փայլթաթիլ Սիթար եաթուտ Շէքիմ նամ շէհր իտի : Պէնեամին վէ Նէհուտա սըպթլարը քեամիլլէն Տան վէ Սիմ'օն սըպթլարըն տախի գըւմէն Բէհօպր'ամըն թաճթըն հիւքիւմէթինտէ գալտըլար քի սոնկրա պու հիւքիւմէթէ Նէհուտա հիւքիւմէթի տէնիլտի. փայլթաթ տախի Երուշալիմ իտի : Խարայէլ հիւքիւմէթի 234 սէնէ տէվամ էթտիլէրտէն սոնկրա Աշուր մէլէյի Շալմանասարըն էլիլլէ խարապ օլտու վէ սոնկրա պիւթիւն տիյար կիթտիլէք Բիլտանիլէրին, Ալէքսանտրըն իսպէֆիլէրի օլունուլարըն վէ Նէհուտիլէրին եա'նի Մակարայէլիլէրին վէ սոնկրալարըն Բամալարըն էլինէ կէշտի :

Քրիստոսըն վաղթընտա Եհնուտիյէ տիյարը պէշ էյալէթէ թադսիմ' օլունմը իտի :

Ա. ՃԻԼԻԼ քի Քրիստոս եքսերիյէ օրատա մէքս էտեր վէ օրատա վա'ղ վէրեր վէ օրատա միւճիղէրի իղհար էտեր իտի . անըն շայիրտլերինն էքսերիսի տախի ձէլիլի իտի : Ի. շա'. 9. 4 : Մաթ. 2. 22, 26. 69, 28. 7, 16, Լուգ. 4. 44, 15 : Պու էյալէթ Եհնուշալիմոնն ուղագ օլուպ էհալիսի Սամարիալըսիլէ իթիլաթ էթտիքլէրի, լիսանլարը տախի գապա վէ գարըըդ օլաըդ ճիհէթլէ ձէլիլ Եհնուտիլերինն մէնֆուրը իտի :

Բ. ՍԱՄԱՐԻԱ քի Իսրայէլ տիյարընըն մերքեղնտէ վազը' օլուպ ձէլիլ իլէ Եհնուտիլէրի պիլի պիրինտէն թէֆրիգ էտեր իտի : Եռհ. 4. 4 :

Գ. ԵԼՅՈՒՏԻՅԷ քի հէման Եհնուտանըն եղբի մէմուլիքինն հալի պուրընտըը եերլէրտէն 'իպարէթ իտի :

Դ. Բերէա եա'նի ԻՐՏԱՆԸՆ ՕՊԻՐ ԹԱՐԱՖԸ քի 1. րէ'իս էր բուպ' Լիւսանիալնն հիւքիւմէթ սիւրտիլիւ Ապիլինէ (Լուգ. 3. 4), 2. Թարաթնիթիս, 3. Իթուրիյա (Իթել. 4. 31) եաթօտ Հալլան (Հէգ. 47. 16, 18), 4. Ճօլան (Եհշ. 20. 8), 5. Պաշան եա'նի էսքի Պաշանըն պիր գըռմը, 6. Արնօն վէ Եապպօգ արասընտա վազը' ալ Բերէա (քի պուրատա վաթթիղ էտիճի Եռհաննանըն պաշը քէսիլտի) Վէ 7. օն շէհրէր մա'նասընտա օլան Տէգափօլիս : (Մաթ. 4. 25) տէնիլէն եերլէրտէն 'իպարէթ իտի :

Ե. Բօմալըլար Թարաֆընտան իսթիլա օլունուպ Ֆիլիսթինն իլհագ էտիլէն Էյոսմ' մէմլէքէթի քի Եհնուտիլէրինն միւնթէհա ի ճէնուպինտէ վազը' եերլէրի վէ 'Արապիսթանըն պիր գըռմըն տախի հալի տիր :

Թարիի ի Միլատտան 37 սէնէ էվլէլ պէտ'իլէ թա Էֆէնտիմիղին տօղտըը սէնէյէ գատար հէման պու պիւթիւն տիյարը իւղէրինն հիւքիւմէթ էտէն զաթ Էյոսմի խանէտանըլընտան Եհնուտիլիյի գապուլ էթմիշ օլան պէոյիւք շէրօտէս իտի : Օլ վազըթ պու տիյարըրտան ալընան սէնէվի վէրիկ թագրիպէն եէտի եիւղ թալանթ ալթուս եա'նի տէօրթ միլէօն իրա իտի : Հէրօտէսին վէֆաթընտան սօնկրա Եհնու

տիյէ, Սամարիա վէ Էյոսմ' իւղէրինն անըն օղու Արքէլայօս իճրա ի հիւքիւմէթ էթտի վէ 10 սէնէ սալթանաթ էթտիքտէն սօնկրա նէֆի էտիլէրէք անըն հիւքմ' էթտիյի տիյարըլար Բօմալը վալիլէրէ թէֆէիղ օլունտու քի Փօնթօլը ֆիլթօս պու վալիլէրտէն պիրիսի իտի . պու զաթ Միլատտան 26—36 սէնէսինն գատար վալիլէք էթտիքտէն սօնկրա 'աղլ օլունարագ քէնտի քէնտիսինի էօլտիւրտիւ, Հէրօտէսին վէֆաթընտան սօնկրա ձէլիլ վէ ալ Բերէա Հէրօտէսին Անթիպաս Հէրօտէս նամ' օղընա վէրիլտի քի պու վաթթիղ էտիճի Եռհաննայըլ գաթլ էտէն վէ ֆիլթօս թարաֆընտան քէնտիսինն կէօնտէրիլտի վազըթ Էֆէնտիմիղի իսթիհա էյլէյէն Հէրօտէս տիր : Անթիպաս Հէրօտէս Թարիի ի Միլատտան 40 ընճը սէնէսինտէ Իսփանէայա նէֆի էտիլէրէք օրատա մէնֆիլէն էօլտիւ :

Թարաֆօնիթիս վէ Իթուրիյա Հէրօտէսին իւլիւնճիւ օղու օլան վէ Ֆիլիպպօս տէնիլէն Հէրօտէս վէրիլտի : Լուգ. 3. 4 : Պու Գայսերիյէ ի Ֆիլիպպօս նամ' շէհրի պիւս էթտի (Մաթ. 16. 13) վէ Թարիի ի Միլատտան 34 ինտէ օրատա էօլտիւ :

Պէօլիւք Հէրօտէսին Թօրնու օլան Հէրօտէս Աղրիպպաս պիւթիւն տիյար իւղէրինն Թարիի ի Միլատտան 41—44 սէնէլէրինտէ սալթանաթ էթտի : Պու սօն Թարիիտէ եա'նի 44 տէ Եա'գուպ բէսուլը գաթլ էթտի, քէնտիսի տախի պիր աղ սօնկրա Գայսերիյէտէ էօլտիւ : Պունուսն օղու օլան տիլէր Աղրիպպաս Հէրօտէս հէմ' Թարաֆօնիթիս տիյարընըն հէմ' ձէլիլն րէ'իս էր բուպ' օլտու . ֆալլօս Գայսերիյէտէ պու նուն հուղուրնտա իրա ը նութգ էթտի : Ա'մալ. 25. 13, 26 : Եհնուշալիմ' խարապ օլաըգտան սօնկրա Բօմայա կիթտի վէ օրատա Թարիի ի Միլատտան 400 իւնճիւ սէնէսինտէ էօլտիւ : Պու Աղրիպպաս Հէրօտէս, Հէրօտէս խանէտանընըն սօնը տըր : Աղրիպպաս Հէրօտէս էօլտիւքտէն սօնկրա Եհնուտիլ թէքրար Բօմալը վալիլէրէ թէսլիմ' օլունտու քի պուրտան Ա'մալ ի Բուսուլ քիթապընտա Ֆէլիքս վէ Ֆէսթօս մէգբիւր տիր :

Ֆիլիսթին տիյարը գայալըգ վէ տաղըրգ օլուպ սալթը զա-

րիւպ պիր տերէճէտէ միւսթէլիֆ տիր : Լիպնանըն էն եիւքսէք
թէփէլէրի Պասը ք Սէֆիտտէն 10,000 գատէմ՝ եսթատ 4,600
զըրա՝ գատար եիւքսէք օլուպ, Իրտան ըրմաղընըն մէճրատը
Թէպէրիյէ կէօլու եանընտա հէման եինէ Պասը ք Սէֆիտտէն
316 զըրա՝ ալլադ տըր : Լաքին Պասը ք Լուծ եանընտա պու
էնկինիք 606 զըրա՝ա եէթիշտիյի կիպի Պասը ք Լուծըն
սուլընըն սաթհը Պասը ք Սէֆիտտին սաթհընտան 600 զըրա՝
ալլադ տըր : Տաղլար Եիզրա՝էլ վատիսինտէն ճէնուպէ տող-
րու կիթտիքճէ եիւքսէլէրէք Եէրուշալիմ գուրպինտէ Պասը ք
Լուծըն սաթհընտան 1,800 զըրա՝ եիւքսէլիք : շէօլէ քի
Պասը ք Լուծ գուրպինտէ օլուպ Եէրուշալիմտէն եալընը
20 միլ եա՛նի 7 սա՛թ ուզադ օլան Եէրիհա շէհրի Եէրու-
շալիմտէն 4572 զըրա՝ ալլադ տըր : Եէհուտիյէնին տաղլըք
ճիհէթլէրինտէ եա՛նի Եէրուշալիմին ճէնուպ թարաֆընտա
տաղլարըն իրթիֆա՛ը գիյատէ օլտըղընտան ճէիլտէն Եէ-
րուշալիմէ վէ Մըսրտան Եէհուտիյէյէ կիթմէք իշին լէ-
հա, Եէրուշալիմտէն ճէիլէ վէ Եէհուտիյէտէն Մըսրա
կիթմէք իշին տախի Էնֆա՛ թա՛պիրի գուլլանըրը իտի : Լուգ .
10 . 30 : Եուհ . 7 . 10 : Ա՛մալ . 24 . 4 : Պու ալէթլէր Թէք .
26 . 2 վէ 46 . 3 ալէթլէր իլէ թաթպիգ օլունա :

Պու տաղլարըն Էքսէրիսի մաղարալար իլէ տօլու տըր : Պու
մաղարալարըն Էթրաֆընտա փէք պէօլիւք մէրալար օլուպ
(Ս՛մա 1 . 2) պուշարտան պա՛ղըլըրընըն թէփէլէրի իւղէրին-
տէ պուլունան տիւղ եէրլէր վաթթըյլէ պուզապ թարալա-
րը իտի : Գալալարըն եարըղլարընտա եա գօղըզլարընտա վէ
թօփրադ Էփէլիճէ տէրին օլտըրը եէրտէ գէթուն վէ ինճիր
աղաճլարը եէթիշտիլիլ իտի : վատիլէր մէյվէտար վէ չօք
մահուտար իտիլէր : Էքիպ պիլմէյէ եարամայան պէրբիլէ-
լէր պիլէ օթլու վէ աղաճը կէնիշ չիմէնզարարա պէնկէթ-
լէր իտի : Էլ հասըլ Ֆիլիսթին տէյարընտա հէր իղիմէ մախ-
սուս մահուտար եէթիշտիլիլ պիլիլ : Հէման պիր տաղ-
սիլիլէօնտէ մինթադա ի հարրէտէ եէթիլէն ինճիր վէ խուր-
մա վէ մինթադա ի միւթէտիլէտէ եէթիլէն մէշն վէ չամ
պիթէր : Մէմլէքէթին հալատը պիւթիւն պիւթիւն միւլլիլմ
օլմաղլէ կիւնէշէ գարշը տախի օլալարը Էհալի իշիւլար վէ

զայրէթէշ հէմ տէ շէճի՝ պիր թապիլաթա մալիք օլմայա-
ճաղլար իտի : վէ մէմլէքէթ պիւթիւն պիւթիւն գալալըք վէ
տաղլըք օլալարը գալմ՝ քէնտի լէվադիմաթընը իսթիհասլ
իշին գօնշու թա՛իֆէ միլլէթլէր իլէ՝ աղաքը՝ ա՛հա Էթմէյէ
մէճպուր օլաճադ իտի : Լաքին գէթուն աղաճը վէ պուզապ
եէթիշտիլէն տաղլար : Լիպնանըն գար իլէ գալիլ թէփէլէ-
րի վէ Իրտանըն տէրին վէ սըճադ վատիսի, մէրա՛ վէ զըրա-
՛թա միւնասիպ եէրլէր հէփ պուշարը հէման պիր տէյարտա
պուլունարադ Ալլահըն միւնթէխապ գալմընըն իսթիյաճա-
թընա Էլ վէրիշի օլուպ Գիթապը Մուգատտէսին օլալար
վէ տաղլարտան չըգան ըրմաղլար, սու փուշարալըր վէ տէրին
սուլարը օլան պիր տէյար (Թէս . 8 . 7—9) տէտիլ քէլմամ
տախի միւթապըք տըր :

Տաուտըն վաղթընտա պու տէյարըն սէքէնէսի իճթիմալ
քի 4—5 միլեօն իտի (2 Միւլ . 24 . 9) . պու հիսապ իւղէր հէր
միւլարէպա՛ միլէ 4 եա 5 եիւղ ա՛տէմ՝ աիւշէր : Պու կիպի
չօք սէքէնէսի օլան եէրլէր չիմաի Եվրօփանըն էն չօք սէքէ-
նէսի օլան եէրլէրինտէ կէօրիլիլ : Շիմալքի Սիւրիա Տաու-
տըն մէմալիքինին տէօրթ միպի օլտըրը հալտէ անճադ պիր
պուլուգ միլեօն սէքէնէսի վար տըր : վէ օլ գատար աղ ա-
տէմլէր քէնտի լէվադիմէլիլին կիւճլէ Էլէ կէթիլէ պիլիլէր :
տէյարըն պէօլիւք գըսմը տախի պիւթիւն պիւթիւն մահ-
սուլարը տըր : Ֆիլիսթին տէյարընըն Էսքի մահուտարըրը
Գիթապը Մուգատտէստէ Ալլահըն խուսուսի պէրէքէթինէ
համլ օլունմըլ օլտըրը կիպի օլ տէյարըն չիմալքի զայր ի
միւնպիթ հալի տախի եինէ Ալլահըն՝ աղիմ՝ դաղապընա համլ
օլունուր : Լալ . 26 . 3—5 : Թէս . 7 . 12—14 . 11 . 8—15 .
28 . 1—12 յէ միւրաճա՛թ օլունուպ պուշարը Թէս . 28 .
46—24 . 38—42 . 29 . 23—25 իլէ թաթպիգ օլունա :

Ֆիլիսթին տէյարընտա պիւթիւն եաղ եաղմուր կէլմէլիպ
կիւնտիւղ սըճաղը տախի չօք չիտտէթլի իսէ տէ : աղալմա-
րը վէ կիճէլէրի սէրին օլուպ քէսրէթլէ չիհ Էնմէքտէ օլտը-
ղընտան ալըք հալատա եաթան Էօթընըն Էլպիսէսի ըսլանըպ
կիւնէշ տողըրը կիպի չափուք գուրուր : 2 Միւլ . 47 . 42 :
Մէգ . 133 . 3 : չօք . 6 . 4 . 14 . 5 :

Եւաղ վագթընտա սու աղ օլաղընտան սու գուշուլարը վէ փուշարլար չօգ մագպուլ տըր : Սու գուշուլարը սէպէ-
պիլլէ պիր տէֆ'ա Ապիմէլիք վէ Իսհադ արասընտա միւճա-
տէլէ վագթ' օլտու : Մուսա տախի Իսրայէլիլէրին գաղմա-
տըզլարը սու գուշուլարը Ալլահտան անիլէրէ վէրիլէճէյի քէյ-
ֆէյէթինի դէրէ Էտէրէք անը Ալլահն պէօյիւք պիր մէվէն-
պէսի 'աւտ Էտիյօր : Թէս . 6 . 11 : Պու սու գուշուլարըն-
տան պա'ղըլարը 160 դատէմ' եա'նի 73 զըրա' տէրինլիլիտե
օլուպ Էալընը Էաղմուր սուլը իլէ տօլար իտի : Մէզ . 84 .
6 : Պէրրիլէտէ Էօլըլըք Էտէնլէր պա'ղէն 80 միլ եա'նի իւչ,
տէօրթ կիւնլիւք Էօլ սու պօլլմագպըզըն կիթտիլէտէն սօնկ-
րա պիր սու գուշուլարըն թէստաիւֆ Էթտիլէրինտէ անտէ
տախի փէք չօգ տէֆ'ալար սու պօլլուճմաղ . պու Էճլտէն
Գիթապ Ը Մուգատտէստէ սաթիթէ մաւ'ալլիմլէրին սուսըզ
փուշարլար իլէ մուգայէսէ օլուճմաթ չօգ միւնասիպ պիր
թէշալիճ տիր . զիրա նիհայէթտէ պօլնլարը տինկլէյէլէրին
իւմիտի պօշա չըգմըշ օլուր : 2 Պէտ . 2 . 17 , 18 : Պու պէր-
րիլէլէրտէ ուզագտան պիր օվանըն սուլա պէնկղէր փարապ
կէօրիւնիւչիւ տախի մէ'յուսիլէթէ միւ'եսսիր պիր միսալ տըր .
զիրա շիտտէթլի սուսըզլըգտան միւզթարիպ օլան Էօլըլար
կիւնէչին չէրարէթի թէ'սիրիլլէ ուզագտան սու կիպի կէօ-
ղիւքէն սէրապը կէօրտիւքլէրի կիպի սու զանըլլէ օ Թա-
րաֆա տօղըն գօշարլար իսէ տէ , անա Էաղլաշտըզլարընտա
զանլարը պօշա չըգաղընը կէօրիւնճէ մէլիլ վէ մաճղօն
գալըլար : Նիչէ տէֆ'ալար տէվէլէր վէ Էօլըլար պու Էօլ
իլէ ալտանըլար : Էյ . 6 . 18 , Էյ . 15 . 18 : Ֆիլիսթին տի-
յարընտա Էսէն շարգ ըիւզկէարը նէպաթաթա փէք մուզիրը
տիր : Պու ըիւզկէար գըշըն գուրու վէ սօղուգ օլուպ Էաղըն
տախի գուրու վէ սըճագ օլմաղլէ Էափրազլարը չափօճագ
գափուրուր (Թէք . 41 . 6 , Հէզ . 17 . 10 , 19 . 12 , Հօշ . 13 .
15) . Պահըր Սէֆիտտէ տախի կէմիլէրէ չօգ դարաք իրաս Է-
տէր : Մէզ . 48 . 7 , ֆափլօսըն պիտիլի կէմիլին փարէլէնմէ-
սինէ սէպէպ օլան վէ Էյփօզլիտօն տէնիլէն ըիւզկէար պու
իտի : Ամալ . 27 . 14 , Գարպ ըիւզկէարը չափօք կէլէն սա-
ղանագլար կէթիլիպ ուզղն պիր գօրագլըգտան սօնկրա տա-

խի շիտտէթլի Էաղմուրլարըն Էաղմաթընա սէպէպ օլուր :
3 Միւլ . 18 . 44 , 45 : Լուգ . 12 . 54 : Շիմալ ըիւզկէարը
սօղուգ վէ գուրու տըր : Էյ . 25 . 23 : Էյ . 37 . 9 , 22 :
Ճէնուպ (Լօտու) ըիւզկէարը սըճագ օլուպ գաարըղայա սէպէպ
օլուր : Լուգ . 12 . 55 : Զաք . 9 . 14 : Պա'ղը քէրրէ պիւթիւն
քէարվանլար պու ըիւզկէարլարըն կէթիլտիլի գուճար ալ-
թընտա գալըլար : Սամ Էլի ճէնուպ ըիւզկէարընէն Էն սը-
ճագ վէ Ֆէնասը օլուպ նիլէ տէֆ'ա չէլաքը մուճիպ օլուր :
1655 տէ տէօրթ պին վէ 1688 տէ Էիրմի պին քիչի սամ Էէ-
լի չարփարագ չէլաք օլմըշ տըր : Իշա' . 17 . 13 : 32 . 2 , Հօշ .
13 . 3 : Ալլահն շէրիլլէրի սիււ'աթլէ մաճվ Էթմէսի Գի-
թապ Ը Մուգատտէստէ պու գաարըղալար թէշալիճ Էտիլ-
միշ տիր : Էյ . 4 . 27 , 10 . 25 :

Ֆիլիսթին տիյարընտա պուղտայ Էքտէրիլէ կիւզ մէվիլ-
մինտէ Էքիլիպ պահար մէվիլմինտէ պիլիլի . պու սէպէպտէն
կիւզ մէվիլմինտէ օլան Էաղմուր իլք Էա Էքիւ Էաղմուրը
տըր . պահար մէվիլմինտէ Էաղան Էաղմուրլար տախի սօն
Էա պիչին Էաղմուրը օլուպ (Եօլ 2 . 23) պիրիսի քիլիէ տի-
րիլիք վէրտիլի կիպի օլ պիրի տախի պաշագլարըն թանէլէն-
մէսինէ վասըթա օլուր : Եաղմուր պօլլութլարը Էքտէրիլէ
Պահըր Սէֆիտտէն կէլէրէք Ֆիլիսթին տիյարընը զարպ
թարաֆընտան կէլիլլէր : Լուգ . 12 . 54 : Օրագ վէ Էաղ վագ-
թընտա Ֆիլիսթին տիյարընտա Էաղմուր Էաղմաթ խարիգ
իւլ 'ատէ պիր քէյֆիլէթ օլտըղընտան 4 Միւլ . 12 . 17 տէ
թա'րիֆ օլուճտըղը իւզրէ խալգա տէճէթ վէ չայրէթ վէրիւր
իտի : Աթիսէքի ֆըզալար Ֆիլիսթին տիյարընտա մէվիլմ-
լէրին նասըլ օլտըղընա , ունէնին միւթթիլիֆ ալլարընտա մաճ-
սուլաթըն Էէթիլմիսինէ վէ Եէհուտիլլէրին սէնէվի պայրամ-
լարընը վագթլարընտա տա'իլ մա'իլմաթլարը չալի տիր :

Եէհուտիլլէրին սէնէ ի տինիլլէրինին իլք այլը Ապիպ Էա'-
նի Նիսան այլը օլուպ սէնէ ի սիյասիլէրին Էէտինճի այլընա
թէստաիւֆ Էտէր քի 30 կիւնտէն 'իպարէթ տիր . պիզճէ
տախի Մարթ այլընը նիհայէթլէրինէ վէ Ապրիլ այլընը իպ-
թիտալարընա տիւլէր : Խուր . 12 . 2 : 13 . 4 : Նէճ . 2 .
4 , Էյթ . 3 . 7 , պէթլէրէ չէմ պու քիթապըն 238 ինճի

տահիֆէսինէ միւրոճա'ած օլունա : Ֆրսճ պայրամը պու ա-
յըն 14 ինէ իսապէթ էտէր վէ 16 սընտա պիչինին թուրֆան-
տալարընըն տէմէտէրի քեաճինէ կէթիւրիլի իտի (Լավ. 23.
10, 11), էիրմի պիրի ֆրսճ պայրամընըն վէ ֆէթիւր պայրա-
մընըն սօն կիւնիւ իտի : Պու այտա սօն եաղմուրլար եաղա-
րազ էքինէր քէմալինի պուլուր (Թէս. 11. 14, Եօէլ 2. 23 :
Ջաթ. 10. 1) : Տալա տախի եաղմուրլար սէպէպիլլէ նէմնաք
վէ սօղուգ օլուր : Եօնճ. 18. 18 : Էրիճա դուրպինտէ ար-
փա եէթիլի : պուղտայլարտան պաղլարընըն պաշաբա-
րը թանէլէնմէյէ պաշլար : Ինճիր աղաճը ֆիլիսլէնի իսէ տէ,
գըշ Ինճիրի տաճա աղաճըր իւղէրինտէ պուլունուր : Մաթ. 21.
19 : Մար. 41. 13 : Պունտան սօնկրա սըճազ պաշլար
վէ խուսուսա օվալարտա սըճազ շիտտէթլի օլուր, ըրմադ-
լար տախի եաղան եաղմուրլար սէպէպիլլէ ճօշար : Եէշ. 3.
15, 1 թէվ. 12. 15, Էր. 12. 5 :

Սէնէ ի տինիյէնին իքինճի այլ թիար եա Զիվ օլուպ
(3 Միւլ. 6. 1) սէնէ ի սիյասիյէնին 8 ինճիսինէ թէսաաիւֆ
էտէր քի 29 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիղճէ տախի Ապրիւ
վէ Մայիս այլարընըն պիրէր գըսմլարընըն այլըր : Հէր նէ սէ-
պէպէ մէպին պիրինճի ֆրսճ պայրամըն իճրա էտէմէյէնլէր
իչիւն օլան իքինճի ֆրսճ պայրամըն (Ա'տ. 9. 10, 11) պու
այըն 14 ինէ իսապէթ էտէր : Սօն եաղմուրլար տաճա տէ-
վամ էտէրլէր, չօգ տէֆ'ա եաղմուրլարտան էվիլէ ֆուրթու-
նա չըգար : 3 Միւլ. 18. 45, Մաթ. 8. 24 : Պու այտա ար-
փա չէր էէրտէ եէթիլլի օլուպ էքսէրիյէ պուղտայլարտան
իւշ ճաֆթա էվիլէ պիչիլի :

Սէնէ ի տինիյէնին իւչիւնճի այլ Սիվան օլուպ (Էթ. 8.
9) սէնէ ի սիյասիյէնին տօղուղընըն այլնա թէսաաիւֆ է-
տէր քի 30 կիւնտէն 'իպարէթ տիր, պիղճէ տախի Մայիս
վէ Յունիս այլարընըն պիրէր գըսմլարընըն այլըր : Խամին իս
ճաֆթալար պայրամըն պու այըն ալթընճը կիւնիւնէ թէսա-
աիւֆ էտէր քի պուղտայլըն (Խուր. 34. 22 : Լավ. 23. 15—
20) վէ սա'իր մաճսուլաթըն (Թէս. 26. 2, 40) թուրֆան-
տալարըն թագաթմ օլունուր : Պու այտա եաղ պաշլար վէ
չօգ գօրաղլըգ օլուր : Ապրիլտէն Սեպտեմբերէ գատար նէ

եաղմուր եաղար, նէ տէ կէօք կիւրէմէսի իշիտիլի : 4 Միւլ.
12. 17, Էս. 26. 1 : Սապաճլարըն էրքէն պուլուլար կէօ-
րիւնիւր իսէ տէ, տէրճալ տաղըլըր (Հօշ. 6. 4, 13. 3).
կիճէլէյին տախի քէօրէթ իւղրէ չիճ տիւշէր (Էյ. 29. 19 :
Մէզ. 133. 3) իսէ տէ, շիմալ վէ շարգ բիւզկեալարըն օր-
թալըր գուրուտուր : Թէք. 41. 6 : Հէզ. 17. 10 : Պուղտայ
եալարտա Յունիստէ, տէրին վատիլէրտէ իսէ Մայիս իպ-
թիտալարնտա եէթիլլէյէ պաշլար, օթ պա'զը եէրլէրտէ
պիր արշըն էիւքսէլի :

Սէնէ ի տինիյէնին տէօրտիւնճիւ այլ թէմմուգ օլուպ սէ-
նէ ի սիյասիյէնին օնընճը այլնա թէսաաիւֆ էտէր քի 29
կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիղճէ տախի Յունիս վէ Յունիս
այլարընըն պիրէր գըսմլարընըն այլըր : Պու այտա սըճազ շի-
տէթլէնիւր. իւղիւմ (Լավ. 26. 5), փիրինճ վէ թուրֆանտա
ինճիր եէթիլի :

Սէնէ ի տինիյէնին պէշինճի այլ Ապ օլուպ (Էդր. 7. 9)
սէնէ ի սիյասիյէնին 11 ինճի այլնա թէսաաիւֆ էտէր քի
30 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիղճէ տախի Յունիս վէ Օգոս-
տոս այլարընըն պիրէր գըսմլարընըն այլըր : Պու այտա սըճազ-
լարըն շիտտէթլիլէ եէր գալրուլըր. Լիպիան տաղընըն գար-
լարըն տախի ճէման պիւթիւն պիւթիւն էրիմիշ օլուր : Եէ-
րուշտիմտէ ինճիր վէ Էրիճատա գէյթուն եէթիլի, իւղիւմ
տախի քէմալինի պուլուր :

Սէնէ ի տինիյէնին ալթընճը այլ Էյլուլ օլուպ (Նէճ. 6.
15) սէնէ ի սիյասիյէնին օն իքինճի այլնա թէսաաիւֆ էտէր
քի 29 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիղճէ տախի Օգոստոս վէ
Սեպտեմբեր այլարընըն պիրէր գըսմլարընըն այլըր : Պու այտա
սըճազլար տաճա տէվամ էթմէքտէ օլուպ ճէր եէրտէ իւ-
ղիւմ քէօմէ զէմանը կէլի :

Սէնէ ի տինիյէնին եէտինճի այլ թիլիլի եա Էթանիմ օ-
լուպ (3 Միւլ. 8. 2) սէնէ ի սիյասիյէնին իւք այլնա թէ-
սաաիւֆ էտէր քի 30 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիղճէ տա-
խի Սեպտեմբեր վէ Տեպտեմբեր այլարընըն պիրէր գըսմլարընըն
այլըր : Պու այլն պիրինէ պօրուլար պայրամըն (Լավ. 23. 24 :
Ա'տ. 29. 1) վէ օնընա քէֆարէթ կիւնիւ (Լավ. 23. 27,

28) վէ օն պէշինէ խայմէ պայրամը (Խուր. 23. 16 : Լավ. 23. 34, 39) խապէթ էտէր : Պու ալտա էքին էքմէք զէմանը պաշլար, կիւնտիւզ սըճադ իսէ տէ կիճէլէրի սու տօնաճադ գատար սօղուգ օլուր : Թէք. 31. 40 : Իլք եաղմուրլար էք սէրիյէ սաղանագլէ պաշլարլար, վէ էքէճէք վէ պիէճէք վազըթ տըր :

Սէնէ ի տինիյէնին սէքիզինճի այը Մարքիսիւն եա Պուլ օլուպ (3 Միւլ. 6. 38) սէնէ ի սիյասիյէնին իքինճի այընա թէսատիւֆ էտէր քի 29 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիզճէ տախի Հոկտեմբեր վէ Նոյեմբեր այլարընը պիրէր գըսմարընը այլըր : Իլք եաղմուրլար պա'զէն պու ալտա պաշլար : Պուգ-տայ վէ արփա էքիլիր, պաղլար տախի պօզուլուր :

Սէնէ ի տինիյէնին տօգուզընճը այը ֆիսլէվ (Ձաք. 7. 3 : Նէհ. 1. 4) օլուպ սէնէ ի սիյասիյէնին իւչիւնճիւ այընա թէսատիւֆ էտէր քի 30 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիզճէ տախի Նոյեմբեր վէ Գեկտեմբեր այլարընը պիրէր գըսմարընը այլըր : Պու ալըն 25 ինտէ թագտիս պայրամը իճրա օլու-նուր : Խուհ. 10. 22 : Գըշ պաշլար, եափրաղլար տէօքիւ-լիւր վէ տաղլարա գար եաղար :

Սէնէ ի տինիյէնին օնընճը այը Թէպէթ օլուպ (Խսթ. 2. 16) սէնէ ի սիյասիյէնին տէօրտիւնճիւ այընա խապէթ էտէր քի 29 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիզճէ տախի Գեկտեմբեր վէ Յունվար այլարընը պիրէր գըսմարընը այլըր : Պու ալտա տաղլար իւզէրինտէ սօղուգ չօդ օլուր վէ տօլու վէ գար եաղար : Գըրլար, պայրլար եաղմուրլար սէպէպիյէ եէնիտէն եէշիլէնմէյէ պաշլար :

Սէնէ ի տինիյէնին օն պիրինճի այը Շուպաթ օլուպ (Ձաք. 1. 7) սէնէ ի սիյասիյէնին պէշինճի այընա թէսատիւֆ էտէր քի 30 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիզճէ տախի Յունվար վէ Փետրվար այլարընը պիրէր գըսմարընը այլըր : Պու այ գըշ մէվսիմինէ թէսատիւֆ էթտիյինտէն իպթիտալէրի չավա սօղուգ օլուր իսէ տէ ըընմաղա եիւզ թութար : Հուպուպաթ տաճա էքիլիր վէ պատէմ աղաճը չիէքէնին :

Սէնէ ի տինիյէնին օն իքինճի վէ սօն այը Ատար ('Էգր. 6. 15 : Խսթ. 3. 13) օլուպ սէնէ ի սիյասիյէնին ալթընճը ա-

յընա թէսատիւֆ էտէր քի 29 կիւնտէն 'իպարէթ տիր. պիզճէ տախի Փետրվար վէ Մարտ այլարընը պիրէր գըսմարընը այլըր : Պու ալըն 4 ինտէ Փուրիմ պայրամը իճրա օլու-նուր : Խսթ. 9. 26—28 : Պու ալտա էքսէրիյէ կէօք կիւրլէր վէ տօլու եաղար :

Եէհուտի այլարը պու օն իքի այտան 'իպարէթ իսէ տէ, պու այլարը չէր սէնէ սէնէնին չէման օ մէվսիմինէ թէսատիւֆ էթտիրմէք իչիւն չէման չէր իւչ սէնէտէ պու օն իքի այա պաշլա պիր այըն 'իլավէսի (Նահանջ) լաղըմ կէլիր իտի : Պու 'իլավէ օլունան այա Վէատար եախօտ իքինճի Ատար թէս-միյէ օլունուր իտի : Մէվսիմլէր տա'իր շիմտիյէ դատար վէ-րիլէն մա'իւմաթ ֆիթապ ը Մուգատտէսին պիր չօդ սէօղ-լէրինի էյի անկրամաղա եարտմ էտէր : Մէսէլա, Խարայէ-լիլէրին Խրտանտան կէչմէսի իլք այըն օնընճը կիւնիւնտէ (Եէշ. 4. 19) եա'նի ըրմաղըն գըշ եաղմուրլարընտան ճօշար-ղը վազըթ (Եէշ. 3. 15) վազը' օլուրընը կէօրէրէք, օլ վա-զը'ատա իզճար օլունան միւճիզէնին 'աղամէթի աշիքետար օ-լուր քի սնընէ սուլար շադգ օլունուպ գալմ ըրմաղըն օլ պիր թարաֆընա դարատան կէչէ պիտի :

Հէզգիլէլ զէմանընտա օրագ իլլէրինէ պագմայարագ գալ-մըն 'եէտի կիւն տահա պայրամ' թութմադ իչիւն" դարար էթմէսի (2 Թէվ. 30. 23) անլէրին 'իպատէթէ օլուն շէվգ ու արզուլարընա 'ալամէթ իտի :

Եէհուտիլէր Ֆըստան էվիլէլ թէտարիք օլմադ իւզրէ Եէ-րուշալիմ ճիվարընտա օլուպ գըշ եաղմուրլարընտան պօզուլ-մըշ գապրլարը սըվարլար եա պատանա' էտէրլէր իտի : Իհ-թիմալ քի օլ վազըթտա վէ չէման պու քէյֆիյէթ միւ-նասիպէթիլէլ Էֆէտիմիզ Ֆէրիսիլէրի պատանալը գապը-լարա թէշպիհ էթմիշ տիր : Մաթ. 23. 27, 29 :

Էֆէտիմիզ Ֆըս գուզուսըն թագտիմ օլունաղը կիւն-տէ սալպ օլունուպ պիչին 'տէմէթլէրինին թուրֆանտալարը թագտիմ օլունաղը կիւնտէ գըյամ էթտիյինտէն իհթի-մալ քի պոնա իշարէթ օլարագ "Ուգույա վարանլարըն թուրֆանտալար" իսմիլլէ եաա օլունմըշ տըր : 1 Գօր. 15. 20 : Տիյարըն թուրֆանտալարը չէքէլէ թագտիմ օլունաղ-

ղը կհանտէ, եա'նի 'իյտ իւլ խամսիյն կհանանտէ Բուհ իւլ Գուռոս րէսուլլէրին իւղէրինէ նիւզուլ էթտի վէ եէվմ'ի մէղքիւրտէ "Սէմա թաճթընտա պուլունան հէր իւմմէթ-տէն կէլիլ" իւլ պին քիշի քիլիսէյէ զամմ' օլունտու: Ա'մալ. 2. 5, 41:

Երուշալիմ' Իսրայէլիէրին պաշլըճա շէհրի օլուպ պուշա Ապրահամըն վաթթընտա Սալիմ' թէսմիյէ օլունուր իտի (Թէք. 14, 18) իսէ տէ, Իսրայէլիէր օրասընը զապթ էթտիքլէրի էսնատէ անա Եէպուս (Եէշ. 15. 8) վէ էհալիսինէ Եէպսուսի տէնիլի իտի: Եէշ. 15. 63: Իճթիմալ քի պու իքի իամէրտէն եա'նի Եէպուս վէ Սալիմ' իամէրինտէն Եէպուսալիմ' իամի թէրքիպ օլունուպ կիտէ կիտէ 'Խպրանիճէ սէլամէթ մահալի իմիստ էսաար մահաարնտա օլան Եերուշալիմ' լուղէթինէ միւնգալիպ օլտու: Շէհրին պիր գըսմը Պէնեամինէ վէ օլ պիր գըսմը տախի Եէհուտայա 'ա'իտ իտի: Եէշ. 15. 63: 18. 28 է միւրաճա'աթ օլունա: Պիւթիւն շէհրէ եիւքսէք պիր գա-յալըդ իւղէրինտէ եափըլմը օլուպ շիմալ ճիհէթինտէն մա'տա օլ պիր իւլ թարաֆլարը շիվի պայըրլար վէ աշաղըտան իւլ թարաֆընտան տէրին պիր տէրէ իլէ իհաթէ օլունմը տըր. տէրէնին օլ պիր թարաֆը տախի թէքըր եիւքսէլ տիլինտէն (Մէգ. 125. 2) պիր եօրճու շէհրէ էյիճէ եազլաշ-մաարգճա շէհրի կէօրէմէղ: Եերուշալիմին ճիվարը չօգ թաշ-լըգ վէ պիւթիւն պիւթիւն գուրու վէ մահաարը տըր:

Եերուշալիմին ճէսամէթի տա'իմա պիր տէլիլ իտի: Սօն տէֆա թիթօսըն էլիլէ խարապ էտիլտիլի զէման հէր վա-գըթտան զիյատէ ճէսիմ' իտի: Եերուշալիմ' շէհրի օլ վա-գըթ Սիօն, 'Աքրա, Մօրիա վէ Պէգէթա թէսմիյէ օլունան պայըրլարը եա տաղլարը հալի օլաղընտան շէհր սուրընը մուհիթի թաղըրիպէն տէօրթ պուչուգ միլ իտի: Սիօն տաղը շէհրին ճէնուպինտէ օլուպ անըն գուրպինտէ վէ շիմալ ճիհէթ-թինտէ տախի 'Աքրա վար իտի: Սիօն 'Աքրատան զիյատէ եիւքսէք օլուպ Եերուշալիմին պու գըսմընա եօգարըքի շէհր վէ 'Աքրա իւղէրինէ եափըլմը օլան գըսմընա տախի աշաղըքի շէհր թէսմիյէ օլունուր իտի, վէ պուշլար եիւքսէք պիր հի-սարլէ պիրի պիրինտէն սյըլմը իտի: Եօգարըքի շէհր Տաու-

տըն պինտքէրտէսի օլուպ քէնտիսի տախի օրատա իգամէթ էտէր իտի: Մօրիա տաղը 'Աքրանըն շարգ թարաֆընա տիւշէր' Հէյքէլ պուրտա եափըլմը օլաղընտան միւրուր ու 'ուպու-րը թէսմիլ իշիւն Մօրիա վէ 'Աքրա արատընտա օլան տէրէ հէման տօլտուրըլմը իտի: Եիւնէ շիմտի իւղէրինտէ 'Խօմէր ճամի'ի պուլունան Մօրիա տաղը պիր քէօփրիւ վէ թապեա վաարթասըլլէ Սիօնա մութթասըլ իտի: Աղըրիպաա նամ' մէլիլին շէհր իշիւն ալաղըր Պէգէթա տաղը շէհրին շիմալ ճիհէթինտէ իտի:

Իւք հէյքէլ Սիւլէյմանըն վաարթասըլլէ ինչա օլունարագ 34 սէնէ գատար միւղէլլէն վէ մահաար գալտը, պա'տէհու Մըրը մէլիլի Շիշագ կէլէրէք անը եաղմա էթտի, սօնկրա տախի պիր գաշ տէֆա միւթէ'տտտիտ տիւշմէնլէր էլիլլէ եաղմա էտիլէրէք նիհայէթ Պապէլ մէլիլի Նէպուսխանտա սար զէմանընտա Թարիխ ի Միլատտան 588 սէնէ էվիլէ ա-թէշէ եազըլտը. 4 Միւլ. 25. 8, 9, 2 Թէվ. 36. 17—21:

Իքինճի հէյքէլ Զէրուպապէլ վաարթասըլլէ պինա օլուն-տու իսէ տէ, էվիլէքի գատար շէրէֆլի տէլիլ իտի: Հաճ. 2. 3. Սիւրիա մէլիլէրի եա'նի Իսքէնտէր ի Բուսինին խա-լէֆլէրի վաթթընտա Անտիոքոս Եպիֆանէս Թարիխ ի Մի-լատտան 168 սէնէ էվիլէ մուհրագա մէղպահը իւղէրինտէ Զէֆա իւլահընը սանէմինի իգամէ էտէրէք հէյքէլի նէճիս էթտի վէ իւլ սէնէ էօլլէ գալտըգտան սօնկրա Թարիխ ի Միլատտան 163 սէնէ էվիլէ Մակաբայէլի Եէհուտանըն եէ-տիլլէ թէմիլլէնիպ թէճտիտ օլունտու:

Քրիստոսըն վէլատէթինտէն օն ալթը սէնէ էվիլէ Պէյիւք Հէրօտէս պու հէյքէլի թա'միլէ պաշլատը վէ տօգուլ պու-չուգ սէնէտէ պու իշտէ 18,000 'ամէլէ իլլէթտի վէ էվիլէրի հէյքէլին շէրէֆ ու 'աղամէթինէ իսալ էթմէք իշիւն հիւ պիր մապրաֆ էսիրկէմէտի: Հէրօտէսին վէֆաթընտան սօնկ-րա Եէհուտիլէր պինանըն թէվի' ու թէվէրինին իլէրի կէ-թիւրտիւլէր, վէ Լֆէնտիլի վա'ղ էթմէյէ պաշլատըղըն-տա հէյքէլին պու թա'միլ իշի տահա խիթամ' պուլմամըլ իտի իսէ տէ, Հէրօտէսին զայրէթիլլէ էպիլիէ քէրէսթէլէ-րինին թէտարիքի վէ իշէ պաշլանըլմասը զէմանընտան օ վաղ-

Թա գատար 16 սենե միւրուր էթմիշ իտի: Եռւհ. 2. 20: Պուռնաւն տա գըրգ սենե սօնկրա Թիթօս Երուշալիմի մուհաւերէ ետեր իբէն հէյքէլի հալի իւզրէ հըֆը Եթմէյէ ճէհա էթտի իսէ տէ, անըն պու եօլտա օլան զայրէթի պօշա չըգըպ Եռսիֆօսըն գալլինձէ Ենպուրսանասարըն էլիլէ իւք հէյքէլին աթէշէ վէրիլտիլի այըն հէման օլ կիւնիւնտէ եա'նի պիլիմ շիմտիքի Զուլիս այընա մուգապիլ օլան Ապ այընըն օնընտա հէյքէլ աթէշէ վէրիլտի: Իհթիմալ քի պիւրինձի հէյքէլտէ պուլունան թապուլ իւլ 'ահա վէ թաշ լէվ հալար վէ սէմաւան թուլթուշարըլըլ օլան մուգատտէս աթէշ պու իքինձի հէյքէլտէ եօգ իտի: պու ճիւմլէ իլէ պէրապէր պիւլթիւն միլլէթլէրին արզու էթտիքլէրի Զաթըն օրայա կէլմէսի վէ օրատա թա'լիմ էթմէսիլլէ իքինձի հէյքէլ պիւրինձիտէն տահա ղիյատէ շէրէֆլի օլտու: Հաճ. 2. 7—9:

Պու հէյքէլին պիւլթիւն պինսար պէյաղ մէրմէր թաշընտան օլուպ էթրաֆընա տախի չօգ էիւքսէք պիր տիվար չէքիլմիշ իտի: "Կիւղէլ" իսմիլլէ եատ օլունան շարգ գափուսընտան իչէրի կիրէն ատէմ էվիլէլա յըշարըքի եա'նի թա'իֆէլէրէ մախսուս օլուպ հէյքէլի իհաթէ էտէն հէմ տէ հէր պիր թարաֆընըն թուլը 200 զըրա' գատար օլան հալլըլը կէօրիւր իտի: Ալըլ վէրիշ մահալը պու հալլըտա օլուպ անտէ վէպիհէ իչիւն լաղըմ օլան շէյլէր, մէսէլա, թուզ, քիւնիլէք վէ հայլան սաթըլըր իտի: հէմ պուրատա սարըրաֆըր տախի օթուրուրլար իտի վէ իհթիմալ քի էթրաֆտաքի օտալարտան պիրիսի տախի խաղինէ օտալը իտի: Պու հալլըտան իչէրի վէ անտէն պիր գաշ այադ էիւքսէք պաշգա պիր հալլը օլուպ անա գատընլար հալլըսը թէսմիյէ օլունուր իտի վէ պիր տիվար պու իքի հալլըլըր եէքտիլէրինտէն թէֆրիգ էտէր իտի: Պու օրթա տիվարըն իւզէրինտէ գալըն հարֆէլլէ եաղըլը եաղըլար վար իտի քի օրայա կիրմէյէ միւլթէմաի օլան թա'իֆէլէրին վէ նափաք քիմնէլէրին միւլթաղաթըն պէյան էտէր իտի: Եֆ. 2. 13, 14:

Պուռնաւն տախի օն պէշ պասամաղըլ պիր նէրտիպանլէ չըգըլըր պաշգա պիր հալլը վար իտի քի պուռնա տախիլի վէ

եախօտ էրքէլլէր հալլըսը տէնիլիլ իտի: Պու իքի հալլըյա իսրայէլ հալլըսը տախի տէնիլիլ իտի քի քեահին մադախտէ պուլսուր թադալիմ էթտիլի հէնկեամտէ, գալլմ պու հալլըլըտա տու'ա էտէր իտի: Լուգ. 1. 9, 10: Պու միւրէպպա' հալլընըն տէօրթ քէօշէսինտէ ճիւլթաղըլըրն թաթհիրին վէ նէղը իֆասընա մախսուս օտալար վար իտի:

Իսրայէլ հալլըսընտան իչէրիյէ տօղրու կէչիլտիքտէ քեա'հինլէր հալլըսընա վարըլը քի օրայա կիրմէյէ եալընըլ քեա'հինլէր մէ'ղուն իտի: Պու հալլըտան օն իքի պասամաղըլ պիր նէրտիպանլէ տալ հէյքէլէ կիրիլիլ իտի վէ օրայա կիթմէք իչիւն միւլթաղի ատէմլէրին հէյքէլէ վէրտիլլէրի հէալիլէրին մահֆուզ օլտըղը էյվանտան կէչմէք լաղըմ իտի: Լուգ. 21. 5: Պու էյվանտա Սանհէտրիմ տէնիլիլ մէճիւս իչիւն մախսուս օտալար վար իտի իսէ տէ, պա'ղէն օլ մէճիւս տըշարըքի հալլընըն օտալարընտա տախի թէճէմիլլէ' էտէր իտի:

Մէգքիւր հալլըտան տալ հէյքէլէ կիրիլիլ իտի, վէ անըն իչինտէ մադախի վէ գուտա իւլ ագտաա օլուպ անլէր պիր փէրտէ իլէ եէքալիլէրինտէն թէֆրիգ օլունմըլար իտի: Գուտա իւլ ագտաա կիրէճէք եօլ պիրիճիք միյանձը Զիսուս Գրիստոս վաթթիւսըլլէ օլտըղըլը վէ էօյլէճէ օլ մուգատտէս մահալէ կիրմէյէ հէր քէս մէ'ղուն պուլունտըլըն կէօսթէրմէք իչիւն Եֆէնտիմիլ սալպ օլունտըլը վաղըթ պու փէրտէ եօգարըտան աշաղըյա գատար իքի շադգ օլտու: 'Իպը. 10. 49—22: Գուտա իւլ ագտաա իւլ ուղունլըլը 20 զըրա' վէ 'արըլը 20 զըրա' իտի: Պուրայա եալընըլ քեահինի ա'ղամ սէնտէ պիր տէֆ'ա եա'նի քէֆարէթ կիւնիւնտէ կիրէ պիլիլ իտի: Լալ. 16. 2, 15, 31: 'Իպը. 9. 2—7: Երուշալիմ խարապ օլտըղը էանատէ Թիթօս պուրատա ալթուն շէմ'տանը, հուզուր էթմէյի սօֆրասընը վէ Եօպէլ սէնէսինի ի'լան էթմէք իչիւն իսթիմալ օլունան մուգատտէս պօրուլըրը պուլտու: Ել եէվմ Բօմատա Թիթօսըն գալլմ ը զաֆէրի իսմիլլէ եատ օլունան քէմէր իւզէրինտէ պու էտէրլէրին ըէսմլէրի պուլունուր: Պու քէմէր Գիթապ ը Մուգատտէսին սըհհէթ ի Եֆատտընա պիր տէլլէ տիր:

Հէյքէլի իհաթէ էտէն սուրըն զարպը շիմալիսինտէքի քէօշէտէ պէօյիւք Հէրօտէսին ինչա էթաիլի Անտոնիա Նամ միւհէքէմ պիր գալ'ա վար տըր, պու գալ'ա պիր նէրտիպան վասըթասըյլէ հէյքէլին հալլըարընա մութթասըլ օլուպ Բօմալը 'ապքերլէրին պիր պէօյիւքիւնիւն թաշթ ք մուհաֆա-դասընտա իտի: Եունանի Տրօփիմոսը փալլօս հէյքէլէ կէթիւ-միշ տիր դաննըյլէ Եէհուտիլէրին չըգարտըղը վէլլէլէյի թէս-քին իչիւն պին պաշը պու գալ'ատան սէրի'էն եէթիւմիշ ի-տի: Պու գալ'ա Բօմալը վալլէլէրին սէրայը օլուպ ֆիլաթօս Գայսէրիյէտէն Եէրուշալիմէ կէլաիլիստէ իհթիմալ քի պու-րատա իգամէթ էտէր իտի: Տա'վալար տախի պուրատա պիղ-զաթ վալլինին հուզըրընտա րու'յէթ օլունուր իտի: Եուն. 18. 28, 33, 49. 9, Մաթ. 27. 27: Սէրայըն էօնիւնտէ Ղապպաթա տէնիլէն թաշ տէօշէմէլի պիր մահալ օլուպ պուհուոն իւզէրինտէ տիվան եա մահէքէմէ եափըմըշ իտի: Եէհուտիլէր Նամպը օլմագտան իծթինապէն վալլինին սէրա-յընա կիրմէտիքէրի էճլտէն տա'վալարընա պուրատա պաղը-լըր իտի: Փիլաթօս մախֆիճէ ցիսուսը իսթիլիթագ էթաի-լինտէ սէրայըն իչինտէ օլուպ Եէհուտիլէր տըշարըտա թաշ տէօշէմէտէ պէքլէմէքտէ իտիլէր: Պա'տէհու ֆիլաթօս ցի-սուսը տըշարը չըգարտարագ անը Եէհուտիլէրին էօնիւնտէ թաշ տէօշէմէ իւզէրինտէ հիւքմ' էթաիքտէն սօնկրա 'աու-քէրլէրէ թէսիլմ' էթաի, անլէր տախի Եէֆէնտիլիլի թէք-րար սէրայ իչինէ կէօթիւրէրէք օրատա իսթիհզա էթաի-լէր (Մար. 15. 46, 20) վէ նիհայէթ անը 'ատալէթ գափու-սընտան եա'նի հէյքէլին զարպ թարաֆընտան շէհրին խարի-ճինտէ վաղը' Գօլգօթա տէնիլէն մահալէ կէօթիւրիւպ սալլ էթաիլէր:

Հէյքէլին շիմալ ի շարգիսինտէ գօյուն փաղարը օլուպ Պէյթհաստա հալուղը անըն իթթիսալինտէ իտի: Փաղարտա հէյքէլին խըտմէթլէրի իչիւն լաղըմ' օլան գօյունլար սաթը-լըր իտի վէ քեաշինլէրէ թաղտիմ' օլունմագտան էվլէլ գօ-յունլարը օլ հալուղտա երգարլար իտի:

Չէյթուն տաղը Եէրուշալիմին շարգ թարաֆընտա օլուպ Գէտրօն տէրէսի տախի շէհր իլէ պու տաղ տըտընա տիւ-

շէր: 3,000 սէնէտէն ղիյատէ տիր քի պու տէրէ գապրիս-թան մահալի կիպի իսթիմալ օլունուր: Պու տէրէ 'Ահտը 'Աթիգտէ Եէհուտիլէր լաթիսի թէսմիլէ օլունուր: Եօէլ 3. 2:

Եէրուշալիմին ճէնուպ թարաֆընտա Հիննօմ տէրէսի եա'նի 'իպրանիճէ Կէյհիննօմ թա'պիլինտէն մուհարրէֆ ճէհէն-նէմ տէրէսի վար տըր: Պու տէրէտէ վաղթըյլէ Եէհուտի-լէր Մօլք փութընա 'իպատէթ վէ քէնտի չօճուգլարընը ա-նա գուրպան թաղտիմ' էտէրլէր իտի իսէ տէ, մէլիք Եօշիյա անլէրի հագիլի թաղալայա իրճա' էթաիքտէն սօնկրա օրատը մէղպէլէ իթթիսալ էտիլտի, 4 Միւլ. 23. 10, 2 Թէվ. 28. 3: Պու տէրէյէ աթըլան սիւփրիւնթիւյիւ իղալէ էթմէք ի-չիւն օրատա տա'իմա աթէլ-էաղարըլմագտա օլտըղընտան օրատը կէլէճէք ճէղպա պիր միսալ 'ատա օլունմըշ տըր: Մաթ. 5. 22: Տէրէնին ճէնուպ ճիհէթինտէ օլան էնիլին իւզէրինտէ Չէօմէքճինին թարալար օլուպ սօնկրատան սաթըն ալընտըղը մագսէտէ մէպնի Հագալտամա եա'նի գան թար-լատը թէսմիլէ օլունուր:

Եունիֆօսըն գալլինճէ Եէրուշալիմին թախրիպի էնասըն-տա Եէհուտիլէրտէն պիր միլիօնտան ղիյատէ քիմնէլէր թէ-լէֆ վէ 97,000 քիշի տախի էսիր էտիլտի: Պու վաղը'ատան թաղրիպէն ալթմըշ սէնէ սօնկրա Եէհուտիլէր թէքըտը օ-րայա թօփլանմագա պաշլայընճա, եինէ նէֆի էտիլտիլէր, վէ ի'տամ' ճէղատըյլէ թէհտիա օլունարագ օրայա 'ալտէթլէրի մէն' էտիլտի. հէյքէլին եէրի տախի թարալ կիպի սիւրիւլ-տիւ: Լաքին պիր գալ էիւղ սէնէ սօնկրա շէհր թէքըտը պինա օլունուր: Ֆարսիլէր Միլատըն 614 սէնէսինտէ Եէ-րուշալիմի եաղմա էթաիլէր վէ օլ վաղթթ 90,000 Խրիսթի-յան գաթլ օլունուր: Շէհր ի Ֆէղքիւր 637 տէ 'Արապլար թարաֆընտան զալթ օլունուր, վէ Սալիպիլունըն իսթիլա' էթաիլէրի ղէման (1099—1187) միւթէսնա օլարարագ 1517 սէնէսինէ գատար 'Արապլարըն թաշթ ք իտարէլէրինտէ գալ-տը. պա'տէհու 'Օամնլըլարըն թաշթ ք իտարէլէրինէ կէչ-տի: Եէրուշալիմ էլ ան թագրիպէն 40,000 նուֆուսը հալլի պիր շէհր տիր:

Թիթոս Երուշաղիմի խորապ էթաիքստէն սօնկրա Եւ-
հուարիւրտէն փէք չօղը ճէլիլ տէնիղի սահիլնտէ վաղը՝ Թե-
պէրիյէ նամ՝ շէհրէ Կիթաիլէր վէ օրասը ուղուէ միւտա-
տէթ աշիւրին քիթապէթ վէ իպատէթ ի րուհանիյէլէրինին
պաշլըճա մահալի օլտու։

Երուշաղիմին ճէնուպ ճիհէթինտէ վէ անտէն Թագրիպէն
20 միլ մէսաֆէտէ վաղը՝ Հէպրօն շէհրի տիւնեանն էն էսքի
շէհրէրինտէն պիրիսի տիր։ Ապրահամ՝ իսհապ վէ Ես'գուպ
պուրատա իգամէթ էտիպ քէնտիլէրի վէ դէվճէլէրի պուրատա
տէֆն օլունտըլար։ Ճասուլար տիյարը մէվ'ուտէ կէօտէ-
րիտիքէրի վաղըթ պու շէհրտէ Սնաք օղուլարը իգամէթ
էթմէքտէ իտի։ Եէշու՝ պու շէհրի խորապ էթաի վէ Էէրի
Քալէպէ վէրիլտի իտէ տէ։ Ինչա օլունտըլտան սօնկրա Լա-
վիլիլէրին շէհրէրինտէն պիրիսի օլտու։ Տաուտ պու շէհրտէ
Խորայէլ իւղէրինէ մէս՝ օլունտու։ Ապշլարմ քէնտի փէտէ-
րի իւղէյհնտէ իսեան էթաիլի վաղըթ՝ ասքէրինի պուրայա
ճէմ՝ էթաի։ Տաուտ տաիի իշպօշէթին գաթիլէրինի պու
շէհրին հալուղարունտան պիրիսի պաշլընտա աստը վէ պու
հալուղարտան պա'գըլարը էլ ան մէվճուտ տըր։ Ա՛տ. 13.
22։ Եէշ. 10. 36—38. 14. 13. 21. 13. 2 Միւլ. 2. 3. 4.
11. 13. 7. 12. 4. 12. Հէպրօնն շիմօի Թագրիպէն ալթը
պին Սրապ էհալիսի օլուպ Մուհամմէտիլէրին դէյարէթ մա-
հալի օլան մէշուր պիր ճամիլէրի վար տըր։ Պուշլարն զան-
նընճա Մաքիէլա մաղարատը վէ Ապրահամն, իսհապն վէ
Ես'գուպն մէղարըլը պու ճամիլին ալթընտա տըր։

Էրիհա շէհրի Երուշաղիմին շարգ Թարաֆընտա վէ անտէն
20 միլ մէսաֆէտէ տիր։ Եօլ տա'իմա իղսիզ վէ թէհիլէրի
օլտըղընտան Հէրոնիմոսն վաղթընտա գանլը եօլ թէհիլէրի
օլունուր իտի։ Խորայէլիլէր պու շէհրէ Էաղլաշարըլարնտա
մէնն քէսիլտի վէ գալմ՝ Քէն'ան տիյարնն մէյլէսինտէն
Էէմէյէ պաշլարըլար։ Եէշուլն վաղթընտա պու շէհր միւլ-
ճիլէ իլէ խորապ օլունուպ անը պինա էթմէյէ ճէսարէթ է-
տէնէ լա'նէթ օգուհտու։ Պու լա'նէթին ահքեամը 320 սէ-
նէ սօնկրա Հիւլէ հաղղընտա իճրա օլունտու։ Էրիհա շէհրի
Էլիշա'ն վաղթընտա փէյղամպէրլէր իչիւն մէրթէպ օլմուշ

իտի։ Եէշ. 6. 26. 3 Միւլ. 16. 31. 4 Միւլ. 2. 4. 5.
Պէօյիւք Հէրօտէս պուրատա վէֆաթ էթաի։

Ճիլճալ նամ՝ շէհր Էրիհա իլէ Խրտան տարաշնտա օլուպ
Խորայէլիլէր Եէշուլն վաղթընտա Խրտան ըրմաղը իքիյէ
շաղգ օլունարապ գուրու Էէրտէն կէշէր իքէն ալարըլարը օն
իքի Թաշը պուրատա տիքտիլէր։ Սամուէլ իճրա ի հիւքմ
իչիւն հէր սէնէ ճիլճալա կիտէր իտի։ Սաուլ տաիի օրատա
մէլիք նասպ օլունտու։ Պու շէհրտէ Էվիլէտէն պիր փէյղամ-
պէր մէրթէպի վար իտի իտէ տէ։ Ախաղ մէլիլին վաղթըն-
տա օրատը փուլթիլէրէթիլիք մէրքէզի օլտըղընտան փէյղամ-
պէրլէրճէ մէքրուհ պիր Էէր իտտ օլունտու։ պէյլէճէ պէնի
Խորայէլին օրատա քէնտի վա'տըլարնը Ալլահ իլէ թէճաիտ
էթաիլէրի վէ քէնտի իսքէրլէրի իլէ չօգ-տէֆա Ալլահ
գուրպան Թագալիմ էթմէյէ չըգ-տըլարը շէհր փուլթիլէրէթ-
իլէ սէպէպիլէ նէճիս օլտու։ Եէշ. 4. 19. 20. 1 Միւլ. 7.
16. 10. 8—13. 11. 13. Հօշ. 9. 13.

Էրիհա տան զարպ ի շիմալէ տօղրու 13 միլ Էաիօտ 13 սա-
լաթ վէ թարըլպէն Երուշաղիմտէն տաիի շիմալէ տօղրու
օ գատար ուղապ օլան Սամարիա շէհրին թարիի ի Միլատ-
տան 926 սէնէ Էվիլէ Խորայէլ մէլիլին Սմրի ինչա Էտիպ անը
քէնտիլինէ փայլթաիլէր էթաի։ Սամարիա պիր վալտինին
հալղէսինտէ վաղը՝ Էիւքսէք պիր թէփէ իւղէրինտէ պինա
օլունմըշ օլտըղընտան փէք միւհքէմ պիր շէհր իտի իտէ տէ.
Աշուր մէլիլին Շալմանասար իւհ սէնէ մուհասէրէտէն սօնկ-
րա անը ալտը։ 4 Միւլ. 18. 9. 10. Անտէն սօնկրա Սամա-
րիա Խաքէնտէր ի Բուսինին վաղթընտա գատար փէք ազ
տէֆա՝ զիքը օլունմըշ տըր։ Խաքէնտէր ի Բուսի պու շէհրի
ալարապ անըն էհալիսինին գըսմ՝ ը ա'ղամընը գաթլ էթաի.
պաղիսինի տաիի Սամարիա տան իքի սա'լաթ մէսաֆէտէ վա-
ղը՝ վէ զայէթ էսքի օլան Շէքիմ շէհրիտէ իքէեան էթաի։
Պէօյիւք Հէրօտէս Սամարիայը Էէնիտէն պինա Էտէրէք ա-
նա Պայսէր՝ Ավղուսթօսըն իսմինէ մէնսուպէն Սիպատթի ի նա-
մըն Էլէրտի քի շիմօի Սէպուսթիլէ իսմի անտէն մէ'խուղ
տըր։

* Ավղուսթօս լաֆօը Երուշաղիմէ Սէվասթօս տէմէք տիր։

Պատճառն է Սեփիտ սասնիկնուտ վե Երուշաղիմին շինալ ի դար-
պի ճիհեթինուտ, անտէն թագրիպէն 53 միլ մէսաֆէտէ օլան
Գայսէրիյէ շէհրի տախի Ամալ ի Բուսուլտա չօգ տէֆա
ղիքը օլունմըշ տըր : Ամալ. 8. 40 : 9. 30 : 10. 4. 24 :
11. 41 : 12. 19 : 18. 22 : 21. 8 : 23. 23, 33 : 25. 4, 4,
6, 13 : Պու շէհր տախի պէոյիւք Հէրօտէսին պինաքէրտէ-
լէրինտէն օլուպ ուղուն միւստէթ Եհհուտիյէյէ կէլէն Բօ-
մալը վալիլէրին մագարը ը հիւքիւմէթի օլտու : Դիմօի պու
շէհր պիւս պիւթիւն խարապ տըր վե կեօլէպէ 'Արապլարտան
պաշգա օրատա քիմսէ պուլունմաղ :

Երուշաղիմին ճիհեթ ի շինալիյէսինուտ վե անտէն 150 միլ
եա'նի 50 սա'տթ մէսաֆէտէ օլան Դամ շէհրի Պատճառն է Սե-
փիտէն 50 միլ ուղադ օլան կիւզէլ պիր օլա իւզէրինտէ վե
Լիպինան շարգի էթէյինտէ ինչա օլունմըշ տըր : Պարատա
վե Ավաճ եախօտ Բիթապ ը Մուգատտէսին դալլինճէ Ապա-
նա վե Ֆարֆար ըրմագլարնտան սուլարըլան օլա ճէնէթ
կիպի օլուպ կիւզէլիք վե Ֆէյլ ու պէրէքէթճէ 'ազլարա
հայրէթ վէրըր : Դամ էօթէտէն պէրու մա'մուր վե մահալ ի
թիճարէթ պիր շէհր տիր : Դամըն պաշըճա սօգաղարնտան
պիրի օլուպ էլ եէվմ չարըր սօգաղը իսմիյէ եատ օլունան
ճատտէ շէհրին պիր թարաֆընտան օ պիր թարաֆընա տօղ-
րու կէշէր վե իհթիմալ քի փալլօսըն վաղթընտա "Տօղրու"
տէնիլէն սօգադ պու իտի : Ամալ. 9. 41 :

Քէզալիք Դամըն շինալ ճիհեթինուտ վե Որոնթէո նէհրի
(տաի ըրմաղը) եանընտա Համաթ (Համա) իսմինտէ պաշգա
էսքի պիր շէհր վար տըր քի Սիւրիանըն Համաթ համ մէմլէ-
քէթինին մագարը ը հիւքիւմէթի իտի : Պու մէմլէքէթ Որոն-
թէո նէհրինին տար վատիսինտէ քեա'ին օլուպ անըն մէտիլի
եա աղղը Բիթապ ը Մուգատտէստէ "Համաթ մէտիլի"
թա'պիր օլունուր քի տիյար ը մէվ'ուտըն միւնթէհա ի շի-
մալինտէ տիր : Ա'տ. 34. 8 : 3 Միւլ. 8. 65 : Հէլ. 47. 17 :

Ճօղրաֆիսաճա օլան մա'լիւմաթ Բիթապ ը Մուգատտէստէ
պիրի պիրլէրինէ միւպալին կիպի կէօրիւնէն սէօղլէրին եէքտի-
կէրինէ թէվֆիգինէ վատըթա օլտըղը կիպի նիլէ սէօղլէրին
տախի տօղրու անկալըրմարնա վատըթա օլուր : Մէսէլա, Ա-

օլա լուղէթի 'Սհա ը ճէտիտտէ պա'ղէն 'ուսում' Ասիանըն
շինալի Ասիա ի Սուղրա եա Անատօլու տէնիլէն գըօմընը, պա'-
ղէն տախի Ասիա ի Սուղրանըն պիր քիւչիւք գըօմը օլուպ փա-
յիթաթիլ Էֆսուս օլան մահալի կէօթէրտիյինտէն Բէսուլ
Ասիա ի Սուղրանըն պիր գըօմը օլան "Ասիատա" Ալաճըն
քէլումընը վա'ղ էթմէքտէն մէն' օլունտըղընտա քէզալիք Ա-
սիա ի Սուղրատա օլուպ անըն պիր էյալէթի օլան Պիթանիա-
յա կիթմէք քէնտիսինէ խօշ կէօրիւնտիւ : Ամալ. 2. 9 : 16.
6 : 4 Գօր. 16. 19 : Վաճ. 4. 4 :

Ամալ. 4. 12 տէն Էֆէտիսիլի Չէյթուն տաղընտան սէ-
մայա 'ուրուճ էթտիյի անկալըրըր իսէ տէ, Լուգ. 24. 50 տէ
Քրիստոս քէնտի շայիրտլէրինի Պէյթ'անիայա չըգարտըր վե
օրատան սէմայա 'ուրուճ էթտի տէնիլմիշ տիր : Լաքին պու
իքի իֆատէլէր արասընտա հիւ պիր միւպալէնէթ էօգ տըր,
զիրա Պէյթ'անիա քէզիւ Չէյթուն տաղըն շարգ թարա-
ֆընտա օլ տաղըն թէփէսի գուրպինտէ օլտըղընտան Էֆէն-
տիսիլի 'ուրուճ էթտիյի եէր Չէյթուն տաղը իւզէրինտէ
համ տախի Պէյթ'անիա ճիվարընտա օլա պիրի իտի :

Քրիստոսըն վաղթընտա Եհհուտիլէր Եհհուտի միլլէթի
խարիճինտէ պուլունան ճիւմլէ միւթէմէտտին միլլէթլէրէ
Եունանի իսմինի վէրտիլէրի կիպի (Ամալ. 19. 10 : 20. 21 :
Բամ. 4. 16 : 2. 9, 40 : 10. 12) Եունանիլէր տախի սա'իր
միլլէթլէրէ պարպար տէտիլլէրինտէն ինճիլ մուհարրիլի
Մաթթանըն Քէն'անըր տէտիյի գարըյա Մարգօս Եունանի-
յէ վե Սիւրօֆինիգ թա'իֆէսինտէն տէյօր : Մաթ. 15. 22 :
Մար. 7. 26 : Մարգօս պու ինճիլ խասսէթէն Բամալըր
իլին եաղմը օլտըղընտան Բամալըր Ֆինիգ լաֆըղնտան
մէգքիւր գարըյը Քարթակինէլի զանն էթմէսինլէր տէյիւ
Սիւր լաֆըղնըն 'իւպլէսինի միւնասիպ կէօրտիյիւ միւհթէ-
մէլ տիր : զիրա Բամալըր Քարթակինէ շէհրինէ Ֆինիգիլի-
լէրին շէհրի վե Քարթակինէլիլէր տախի Ֆինիգիլի թէսմիլէ
էտէրլէր իտի :

Քէզալիք Քրիստոսըն զէմանընտա չօգճա Եհհուտիլէնին
խարիճինտէ իգամէթ էտէն վե իսան վե 'աւտէթ ճիհեթիյէ
Եունանիլէրէ իգթիտա էյլէյէն Եհհուտիլէրէ Եունանիլէր

եախօտ Երուսաղիմէ թէքէլլիւմ էտէնէր տէնիր խոխ: Ա՛մաւ. 6. 4. 9. 29:

Իշա՛. 28. 1 տէ Սամարիա իչիւն "Ա՛ւյ Լֆրայիմ՝ սեր- խօշարընըն զուրուր թաճընա, անըն իֆթիխար էթտիյի զիյ- նէթ սօլմաւ չիչէք տիր, քի շերապտան մէսթ օլմուշարըն սէմիզ վատիսի պաշընտա տուրուր" տէնիլմիշ տիր: Իշա՛եա- նըն պու սէօղիւ մէսէրէթ վէ զիյնէթ կիւնդէրինտէ չիչէքլէ թաճլանմաղա տա՛իր օլան գատիմ՝ աւտէթի իմա էտէր իսէ տէ, իճթիմաւ քի փէյղամպէր Լֆրայիմին փայթաթիթ օ- լան Սամարիանըն մէվգըլինէ նաղարէն անա "զուրուր թա- ճը" թէսմիյէ էթմիշ օլտուն, զիրա հաղիգաթէն Սամարիա "սէմիզ վատիսի պաշընտա" եա՛նի միւտէվիլէր պիր թէփէ իւ- զէրինտէ պինա օլունմըշ օլտըղընտան պէլքի պու միւնտու- պէթլէ փէյղամպէր մէվքիւր շէհրի սերխօշըն պաշընը թէվ- երին էտէն թաճա թէշպիճ էթմիշ տիր:

Քէզալիք Լաօմ շէհրէրինին պաշըճասը օլան Պէտրայա խիթապէն փէյղամպէր (Օպատ. 3) "Լյ գայա եարգլարըն- տա սաքին օլուպ, մէսքէնի եիւքսէք օլան" տէմիշ տիր: Պու սէօղ տախի 'ասը ը հաղըրտա վիրտնէլէրի պուլունան օլ մէշ- հուր շէհրին մէվգըլինէ փէք մութապըգ կէլիր:

Եուհ. 4. 4 տէ Քրիստոս հաղընտա "Սամարիա իչիւտէն կէշմէսի իճապ էթտի" տէնիլմիշ օլտըղընտան, պո՛ղըլար "իճապ էթտի" թա՛պիրինի Քրիստոսըն իրատէ ի իլահիյէ- սինի իճրա իչիւն օրատան կէշմէսի իճապ էթտի տէյիւ թէֆ- սիր էթմիշ տիր իսէ տէ, պու քէլամ եալընդ պիր մէվգըլճէ՛ օլան իճապը կէօթէրիր, զիրա Սամարիա Եհնուտիյէ իլէ ճէլիլ արասընտա օլտըղընտան տօղրուտան տօղրույա ճէ- լիլտէն Երուսաղիմէ կիթմէք իչիւն Սամարիատան կէշմէք իղթիզա էտէր:

Քիթապ ը Մուգատտէստէ նիչէ տէֆ՝ա "Տէնիլ" թա՛պի- րինտէն պիր պէօյիւք ըրմադ միւրատ օլունուր: Պէօյլէճէ Նիլ ըրմաղընա Նաճ. 3. 8 տէ տէնիլ իսի վէրիլմիշ տիր: Վէ պու տախի փէյղամպէրին թա՛րիֆի Մըսրիլէրին Նիլ ըրմա- ղը սահիլինտէ վէ Պահր ը Սէֆիտտէն տախի 300 միւ մէսա- Ֆէտէ պուլունան Նօ-ամօն եախօտ թէփէս նամ Մըսրըն էա-

քի փայթաթիթ ը հաղընտա օլտըղընտան աշիքէար օլուր: Նիլ ըրմաղըն էլան պահր եա՛նի տէնիլ իսիլլէ եատ օլուն- մաղտա օլմասը պունա պիր տէլիլ տիր: Քէզալիք տէնիլ լաֆղըլլէ Լը. 51. 36 տա Ֆրաթ ըրմաղըն տախի իմա օլուն- մըշ տըր: Քիթապ ը Մուգատտէսին մուհարրիլէրի հաղի- գաթէն ատա օլմայան մահալլէրէ տախի ատա տէմիշ տիր: Պունուն սէպէպի իսէ իճթիմաւ քի Եհնուտիյէտէն եախօտ Ֆիլիսթին տիլարընտան օրալարա կիթմէք իչիւն տէ- նիլտէն կէշմէք իճապ էթտիլլի օլմուշ օլտուն: Պադ. Թէք. 40. 5: Մէղ. 72. 40 վէ ղայր:

ՕՆ ՊԵՇԻՆՃԻ ՊԱՊ

'Ահա ը ճէտիտտէ 'Ահա ը 'Արիփէն էտէն իսիլլէնտա:

'Ահա ը ճէտիտտէ 'Ահա ը 'Աթիգտէն էտիլլէն իսթիշատ- ար չօգ ֆա՛խտէլի տիր, զիրա պու իսթիշատար 'Ահա ը 'Աթիգին վէ 'Ահա ը ճէտիտտէն սսլ վէ խուսուսի թա՛լիմա- թընըն հէման պիր օլտըղընը աչըգ պիր սուրէթտէ կէօթէ- րիլլէր: Քէզալիք Քիթապ ը Մուգատտէսին հիքէայլէրինի, մէճաղարընը վէ իսպարաթ ը փէյղամպէրանէյի իզահ ու թէֆսիր էթմէք վէ պունլարտան տիւրիլ տիւրիլ հաղայիգի տիլիլլէ վէ նէսայիճ ի մուհիմմէ իսթիլլէթաճ էլլէմէք իչիւն պու իսթիշատար պիղէ 'ամէլի էօրնէքլէր տիր. վէ էօրնէք- լէրի կէօթէրէն միւէլլիֆլէր միւլճէմ՝ ղէվաթտան պուլուն- տըղարըն ճիհէթլէ անլէրին գըսմէթի չօգ տըր:

'Ահա ը ճէտիտտէ 'Ահա ը 'Աթիգտէն էտիլլէն իսթիշատ- ար չօգ իսէ տէ, ճիւմէսի իքիյէ թաղսիմ օլունա պիլիր. եա՛նի պիրինճիսի 'այնէն էտիլլէն իսթիշատար տըր. իքին- ճիսի 'մէալէն էտիլլէն իսթիշատար տըր: 'Այնէն էտիլլէն իսթիշատար 263 օլուպ մէալէն էտիլլէն իսթիշատար իսէ 376 տըր քի ճէմ՝ան 639 էտէր:

Պեր վէճճի աթի զիքը օլունան քիթապլարն հալի օլտըդ-
լարը իսթիշատար բադամէ կէօսթ էրիւմիշ տիր :

Մաթ .	37	Մ. 43	Մ. 43	Գ. 43	—	Մ. 2	Մ. 2
Մար .	47	40	40	2 Սէլ .	—	2	2
Լուգ .	49	31	31	1 թիմ .	4	4	4
Եուհ .	45	49	49	2 թիմ .	4	4	4
Ս. մալ .	31	21	21	'իպր .	33	44	44
Բոմ .	52	45	45	Եա'դ .	5	10	10
1 Գ. օր .	48	47	47	1 Պետ .	40	9	9
2 Գ. օր .	9	6	6	2 Պետ .	4	9	9
Ղալ .	9	5	5	1 Եուհ .	—	4	4
Է. ֆ .	4	3	3	Եհ .	—	4	4
Ֆիլի .	—	2	2	Վ. հ .	4	415	415

Պունլար արասընտա Մուսանըն պէշ քիթապլարն 'այնէն
էտիլէն իսթիշատար 90 'ատէտ օլտըղը կիպի մէ'ալէն էտի-
լէն իսթիշատար 100 տէն զիյատէ տիր : Մէզամիրտէն 'այ-
նէն էտիլէն իսթիշատար 71 վէ մէ'ալէն էտիլէն իսթիշատ-
լար 30 տըր : Իշա'հատան 'այնէն էտիլէն իսթիշատար 56
վէ մէ'ալէն էտիլէն իսթիշատար 48 տիր :

Բէսուլլէրին վագթընտա Եթիմիլէր թէրճէմէսի մէթն ի
'իպրանիտէն զիյատէ օգունմագտա օլտըղընտան 'Ահա ը ճէ-
տիտտէ 'Ահա ը 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշատարն էքսէրի
Եթիմիլէր թէրճէմէսինէ միւթապըգ օլտըլ, անճագ պա'ղը-
լարը մէթն ի 'իպրանիյէ միւթապըգ օլտըղընտան պու իս-
թիշատար իլէ Եթիմիլէր թէրճէմէսի արասընտա պա'ղը
ֆէրգլէր պուլունուր . պու ճիւմէ իլէ պէրապէր իսթիշատ-
լարն ճիւմէսի կէրէք մէթն ի 'իպրանիին վէ կէրէք Եթի-
միլէր թէրճէմէսինին մէ'ալինի սուրէթ ի 'ուսմուլիյէտէ պէ-
յան էտէրէր :

Քէզալիք 'Ահա ը ճէտիտ միւ'էլիֆլէրի 'Ահա ը 'Աթիգտէն
պա'ղէն 'այնէն վէ պա'ղէն թէվի' վէ եա իսթիտար թա-
րիգիյէ իսթիշատ էթիմիլէր իսէ տէ , սսլ մա'նոյա խալէ
կէլմէմիշ տիր :

Կէօրիւնիւր քի 'Ահա ը ճէտիտ միւ'էլիֆլէրի շու էսա
իւրէ 'Ահա ը 'Աթիգտէն իսթիշատ էլլէմիլէր տիր . եա-
նի Եթիմիլէր թէրճէմէսինի մէթն ի 'իպրանիյէ հէման միւ-
թապըգ պուլարլար իսէ , թէրճէմէսին վէ թէմուլիլլէ միւ-
թապըգ պուլմատըլար իսէ , սոգըրուտան սոգըրույա մէթն ի
'իպրանիտէն իսթիշատ էթիմիլէր տիր : Մէսէլա , Մաթիմ
էքսէրիյէ Եթիմիլէր թէրճէմէսինտէն իսթիշատ էտէր իսէ
տէ Մէսիհէ միւթէ'ալիլ պա'հարտա մէթն ի 'իպրանիյի
թէրճիհ էտէրէք անտէն 'այնէն իսթիշատ էտէր : Լաքին
Փալլա 'իպրանիլէրէ եազտըղը ըսալէտէ հէման տա'իմա
հէմտէ 'այնէն Եթիմիլէր թէրճէմէսինտէն իսթիշատ էտէր :

'Ահա ը ճէտիտտէ 'Ահա ը 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշատ-
լարն մէթնտէն ֆէրգլի օլմասընն սէպէպի էքսէրիյէ միւլ-
հէմ միւ'էլիֆլէրին լուղէթլէրտէն զիյատէ մա'նա ճիհէթի-
նէ էհէմիլիյէթ վէրմէլլէրի տիր . Ֆագաթ պա'ղը մա'հալլէրտէ
պու ֆէրգ ու թէֆալլաթ (բաբէլ-Բէլ-Է) զաստէն թէրէթ-
թիլպ էթիմիշ տիր . մէսէլա , պա'ղէն իսթիշատ էտէն միւ-
'էլիֆ սարֆ գա'իտէլլէրինէ իսթիտալէն էթիտիլի իսթիշատ-
լարտա պուլունան լուղէթլէրին քէմիլլէթ , շախիլլէթ վէ
զէման վէ սա'իլէսինի սէօղիւնիւն իգթիզաւընտան թէպտիլ
եա'նի միւֆրէտի ճէմ' եախտա ճէմ'ի միւֆրէտ , վէ մա'իլմը
մէճհուլ , եախտա մէճհուլը մա'իլմ' վէ պա'ղա պուլար
կիպի շէլլէրի թէպտիլ էթիմիլէր տիր : Լուգ . 4 . 12 յի
թէս . 6 . 16 իլէ , հէմ' Լուգ . 8 . 40 ը Իշա' . 6 . 9 իլէ
քէզալիք Եուհ . 49 . 36 յի վէ Մէզ . 34 . 20 յի Խուր . 12 .
46 իլէ թաթպիգ էլլէ :

Քէզալիք 'Ահա ը ճէտիտ մուհարրիլլէրի մէվըն' ը պա'հ
օլան պիր մէսէլլէյէ տա'իր 'Ահա ը 'Աթիգտէն իսթիշատ
էթիտիլլէրի սըրտա պիր ֆիքր ի մախուս պիր թա'պիր ի
'ուսմուլի իլէ իֆատէ օլունտըղըն կէօրիւնճէ սոգըրուտան
սոգըրույա ֆիքրիլլէրին պէյան էթմէք իւրէ թա'պիր ի 'ու-
սմուլի Եթիլինէ մագամա միւնասիպ պիր թա'պիր ի խու-
սուսի իգամէ էտէրէք 'Ահա ը 'Աթիգիին միւլհէմ' օլան մա'-
նտըն պէյան ու իղահ էտէրէր : Պու գապիլտէն օլտըգ
Փալլա 'իպրանիլէրէ եազտըղը ըսալէտէ (Պապ 5 . 40)

Մէզ. 110. 4 տէ՛ պուլունուպ սուրէթ ի 'ուսուսիլէտէ քեա-
հին հէմ՝ քեահին ի ա'զամ՝ մա'նասընտա օլան 4-հէն լուղէ-
թինի մէվզու՝ ք պահս իլէ միւթէնասիպ օլմագ իւղրէ քեա-
հին ի ա'զամ՝ թէրճէմէ էթմիշ տիր։ Եինէ օ թէսալէտէ (պապ
1. 6) 97 ինճի Մէզմուրըն 7 ինճի այէթինտէ Ալլահ վէ պա-
թըլ մա'պուտ, մէլէք վէ էմիր վէ բէ'իս մա'նալարընը շամիլ
օլան Էլհէմ քէլիմէսինի մէվզու՝ ք պահս միւթէնասիպ օլ-
մագ իւղրէ "մէլէք" թա'պիրիլլէ թէրճէմէ էթմիշ տիր, վէ
իսթիշատ օլունան այէթտէ Էլհէմ՝ քէլիմէսինին մա'նասը
տախի օ տըր։ Քէզալիք Փալլուս բէսու 1 Գօր. 3. 20 տէ
Մէզ. 94. 11 տէն իսթիշատ թարիգիլլէ ալտըրը այէթտէ
մէզքիւր օլուպ հաքիմ, 'ազիլ վէ տիրայէթլի մա'նալարընը
շամիլ օլան ադէ՛ լուղէթինի "հիւքէմա" թա'պիրիլլէ թէր-
ճէմէ էթմիշ տիր։

Քէզալիք պա'ղէն ինպարաթ ք փէյղամպէրանէտէն իսթիշ-
ատ թարիգիլլէ ալունան այէթլէրտէն պիր Ֆըզրասը մէվզու՝ ք
պահսա ճիհէթ ի թէ'ալլուգը օլմամագլէ պէրասպէր իրատ օ-
լունաըն օլա տախի տիկէր պիր մէս'էլէնին պահսընա կիրիշ-
մէք իզթիլա էսէճէյինէ վէ պու իսէ միւ'էլլիֆին մագսէտի
խարիճինտէ պուլունալընա պինա'էն, օ Ֆըզրա իսթիշատ-
տան իագաթ էտիլմիշ տիր. մէսէլա, Մաթթա պապ 21.
5 տէ Զաքարեանըն պապ 9. 9 տա օլան պիր սէօղիւնիւ
իսթիշատ թարիգիլլէ զիբը էթտիլլի սըրատա "խէլաս սա-
հիպ" լաֆըրըն թէրք էթմիշ տիր. չիւնքի Մէսիհին խէլաս-
քեաը օլմասընըն օլ վագը'ա իլէ խուսուսի 'ալագասը Էօգ ի-
տի։ Քէզալիք Փալլուս 'իպը. 10. 16 տա, Էր. 31. 33 վէ
34 իւ իսթիշատ թարիգիլլէ զիբը էթտիլլի սըրատա պիր
Ֆըզրայը թէրք էտէր քի օլ վագըթ տահս իճըա օլունմա-
մըշ պիր վա'տը հալի իտի։

Իմտի միւհէմ միւ'էլլիֆէր 'Ահմ ք 'Աթիգին լուղէթլէրին-
տէն ղիլլատէ մա'նա ճիհէթինի կէօղէթմիշ օլտըզլարը գա'ի-
տէ ի քիւլիլլէ տէյիւ գապուլ օլունալըգտա, լուղէթճէ կէօ-
րիւլէն Ֆէրգլէրի սէհվ վէ եա ղաֆլէթ էսէրի տիր տէյիւ
հէման հիւքմ վէրմէմէլի տիր. պէլքի տէ լուղէթճէ կէօրիւ-
նէն Ֆէրգլէրի տիգըթլէ պագըլա պիր չոգ միւֆիտ նասի-

հաթլարը միւթէզամին օլտըզլարը սնկալըրաճագ տըր։

'Ահմ ք ճէտիտտէ 'Ահմ ք 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշա-
տն պիր պաշլընա ֆա'իտէսի տախի սնլէր վասըթասըլլէ
'Ահմ ք 'Աթիգ իլէ 'Ահմ ք ճէտիտին Էսաս ու թա'լիմաթը
պիր օլտըրը կէօրիւնիւր։ Պէշլէճէ 'Ահմ ք ճէտիտին հալի
օլտըրը իսթիշատլարտան սնկալըրը քի բուհ ի ինսանինին
մագհարը ք հալաթ օլմասը իմանլէ, խէլաս տախի Քրիստոս
վասըթասըլլէ օլտըրընա վէ ինսան իչիւն մուգատտէս օլմագ
Ֆէրիգէտէն պուլունալըրընա քիլիսէ ի մէսիհիյէ նասըլ ինա-
նըրսա քիլիսէ ի Եհնաթիյէ տախի Էշլէ ինանըր իտի։

Իմանլէ վէ Քրիստոս վասըթասըլլէ խէլաս օլմագ թա'լի-
մաթը 'Ահմ ք 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշատլարլէ կէօթէ-
րիլմիշ տիր. Բոմ. 1. 17. 4. 6—13, Ղալ. 3. 6—9. 1 Պէտ.
2. 6, 7. Եուհ. 8. 56. Քէզալիք 'իպը. 3. 7—13 այէթլէր-
տէ առէմլէրին իմանալըլը սէպէպիլլէ մահքիւմ օլտըզլարը
կէօթէրիլմիշ տիր. Վէ քէզալիք Բոմ. 10. 11—13 վէ 11. 5
այէթլէրտէ ղիբը օլունան 'ինայէթ վա'տը վէ իլահի ինթիսապ
նէվ՝ ի պէշլէրին իրթիտալը գատար վասի՝ օլտըրը կէօթէ-
րիլմիշ տիր։ Պաշա Էէրլէրտէ տախի. մէսէլա, 2 Գօր. 6.
16, 17. Մաթ. 22. 37—39, 23. 23. 1 Պէտ. 4. 16 սոթթ-
լէրտէ ինսան իչիւն մուգատտէս օլմագ Ֆէրիգէտէն օլտըրը
վէ սալ գուտսիլլէ մուհասպլէթէ մէնութ պուլունալըրը
'Ահմ ք 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշատլարլէ կէօթէրիլմիշ
տիր։ Քրիստոս տախի սէյրէթ ի իլահիյէսի վէ թա'լիմաթը
'ալիլլէսիլլէ առէմլէրի գուտսիլլէթէ թէշլիգ էթմիշ տիր.
Ես'գուպ բէսուլըն էթտիլլի իսթիշատլարա նաղարէն (Ես'գ.
4. 6) 'ինայէթ տախի միւթէվաղըլարա հէմ խուսուսա օլ 'ի-
նայէթի էյի թարգտա իսթիմալ էտէնլէրէ վէրիլլի. Նիհա-
յէթ Էֆ. 6. 1—3 վէ 1 Պէտ. 3. 10, 11 այէթլէրտէ պու
'Էօմբտէ իհասն օլունան ղէմինի նիմէթլէր իտարէ ի ինճիլի-
յէ թահիթընտա պիլլէ պիղիմ՝ Ալլահ օլան իթա'աթըմըզա
մէնութ օլտըրը պէլան օլունուր։

'Ահմ ք 'Աթիգտէ Ալլահ հագգընտա սէշլէնիլէն սէօղլէր
'Ահմ ք ճէտիտտէ Մէսիհին Ուլուհիյէթինէ վէ Բուհ իւլ
Գուտսըն թէ'սիրաթընա տա'իր օլան տէլիլլէր կիպի ղիբը օ-

լուծուրդ: Մէսէլա, իշա'եա 8. 43, 44 տէ դիբը օլունան թէօքէզ թաշըլէ Եէհօլայը միւրատ էտէրէք իսրայէլին պու թէօքէզ թաշընա չարփաղընը զիբը էթտիյի կիպի 'Ահա Ե ձէտիտ միւ'էլիֆէլէրի տախի թէօքէզ թաշըլէ Քրիստոսը միւրատ էթմիշէր տիր: Բոմ. 9. 32, 33: 1 Գօր. 1. 23: Քէ- զալիք իշա'եա փէյղամպէր 45. 18—25 այէթլէրտէ հէր տիղ պանա չէօքէճէք տէյէն զաթա Բապպ եա'նի Եէհօլա թէս- միյէ էտէր: Փալլօս րէսուլ իսէ Բոմ. 14. 40, 41 այէթ- լէրտէ ճիւմէնին Քրիստոսս իթա'թ էտէճէյինի իսպաթ ի- չիւն իշա'եանըն մէզքիւր քէլամընը Քրիստոսս հազգընտա ի- րատ օլունմըշ տէյիւ դիբը էտէր: Քէզալիք իշա'եա 6. 4— 40 այէթլէրտէ նազլ ու հիքեայէ օլունան րույատա փէյ- զամպէր իէ սէօյլէշէնին սէսինէ "Բապպըն սէտասը" տէն- միշ տիր. Եուհաննա իսէ (12. 41) օ րույայը Քրիստոսըն իզ- հար Եէլայի նէյլ'ինտէն 'ատտ էտէր: Փալլօս տախի Ա'մալ. 28. 25 տէ օ սէօյլէյէնին Բուհ իւլ Գուտս օլտըղըն ի- ֆատէ էտէր: Քէզալիք Մէզմուրըն 97. 7, 45. 6, 7, 102. 25—27 այէթլէրի, քի պու այէթլէրտէ տիւննանըն րէ'իսի վէ թէզայիւր դապուլ էթմէզ խալիզի տէյիւ պիր Զաթ վասֆ օլունույօր, օ այէթլէրի րէսուլ 'Իպրանիէր րէսայէ- սինտէ (1. 6, 8, 10) Քրիստոսս հազգընտա իրատ էտիյօր:

Բուհըն էօլմէզ օլտըղը, էօլիւլէրին դըյամ էտէճէյի վէ րուլ ի ճէզա թա'լիմաթընըն տախի 'Ահա Ե 'Աթիգ եա'նի Եէհօլա քիլիսէսինէ իլճամ օլունմըշ իտիյի 'Ահա Ե ձէ- տիտտէ 'Ահա Ե 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշատարլէ պէյան օլունուր: Մաթ. 22. 32, 'Իպր. 41. 5, 43, 44, Եէհ. 14. 15, 1 Սէլ. 5. 2, Վահ. 6. 17, Վէ Եօէլ 2. 31, Մալ. 4. 5, Տան. 12. 2, Հօշ. 13. 44:

Յազաթ շուրաորնը խաթրտան չըգարմամալ քի 'Ահա Ե ձէտիտտէ 'Ահա Ե 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշատարլէ պըր պը- րը Ֆըգրալարտան 'իպարէթ օլտըղը ճիհէթլէ պու իքի 'Ահա- րըն դապ'իտ ու թա'լիմաթըն հէփ պիր օլտըղը պու Ֆըգրա- րըն թէմամիլլէ կէօսթէրիլէմէզ: Մէշհուր միւ'էլիֆէլէ- տէն պիրի "Պիւթիւն տիյանէթ ի Եէհօլաիյէ լուղէթին թամմ մանասըլլէ թէքմիլ պիր ինպար Ե փէյղամպէրանէ

օլտըզ. 'Ահա Ե ձէտիտտէ 'Ահա Ե 'Աթիգտէն էտիլէն իս- թիշատար իսէ եալընը անըն րուհըն կէօսթէրիլ" տէմիշ տիր:

'Ահա Ե ձէտիտտէ 'Ահա Ե 'Աթիգտէն էտիլէն իսթիշատ- ար քիթապ Ե Մուգատտէսի թէֆսիր վէ անտէն հազայիգ ի տինիյէ վէ նէսայիհ ի տիլազիյէ իսթիյնթաճ իչիւն 'ամէլի նիւմնէնէլէր օլտըղը եօգարտա պիր օլունտու: Լուգ. 24. 27 տէ հիքեայէ օլունտըղը իւզրէ Լէֆէնտիլիզ դըյամ էթ- տիքտէն սօնկրա 'Էմմուտս կիտէն իքի շայիրտլէրէ եօլտա եաղլաշըզ "Մուտտան վէ հէփ փէյղամպէրլէրտէն պաշա- լալ" ճիւմէ քիթապլարտա քէնտինին հազգընտա պուլու- նան շէյլէրի անլէրէ թէֆսիր" էյլէմիշ տիր: 'Ահա Ե 'Աթիգին Քրիստոսըն զաթը վէ սիյրէթինէ տա'իր պիր չօք չէհատէթլէրի հափի օլտըղը պու վազը'տտան աշիքեար. օլուր: Բապպըմըզ Յիսուս Քրիստոս օ սըրատա Քիթապ Ե Մուգատտէսին հան- կը դըսմլարընը թէֆսիր էթտիյինի պիլմէզ իսէք տէ, պուշ- գա տէֆ'ալար կերէք շայիրտլէրինէ սէօյլէտիյի նիլէ սէօյլէր- տէ վէ կերէք Եէհօլաիլէրէ վէրտիյի ճէվապլարտա քէնտի սիյրէթ ու թա'լիմաթըն հազգընտա 'Ահա Ե 'Աթիգտէն տիւր- լիւ տիւրիւ Ֆըգրալար իսթիշատարլէ թէֆսիր էտէրէք ան- լէրին իքմալ օլունմըշ իտիյինի իմա էթտի: Մաթ. 8. 47, 42. 17—21, 13. 35, 21. 4, 5, 27. 35, Եւհ. 12. 38—41, 13. 25, 17. 12, 19. 24 այէթլէրէ միւրաճա'թ օլունա:

Պու իսթիշատար հէմ տէ կերէք Քրիստոս վէ կերէք միւլ- հէմ րէսուլլէր թարաֆընտան անլէրէ վէրիլէն թէֆսիրլէր օլ- քէլամլարը անկլամամըզա քէաֆի օլտըգտան պաշգա Քի- թապ Ե Մուգատտէսին սա'իր սէօյլէրինի տախի թէֆսիր ի- չիւն պիլմէզ գա'իտլէր կէօսթէրիլէր: Քէզալիք 'Ահա Ե ձէ- տիտ միւ'էլիֆէլէրին քէնտի վա'զ էթտիլէրի թա'լիմաթը թաստըզ վէ թա'լիմ էթտիլէրի թէնպիհլէրի իսպաթ էթ- մէք մագսէտիլլէ 'Ահա Ե 'Աթիգտէն իսթիշատ էթտիլէրի սըրատա թուլտըղլարը եօլ օլ շէյլէրի իսպաթ էթմէք իչիւն նէ թարիգ թուլտըմալ վաճիպ օլտըղըն պիլմէ էօյրէտիր: Մէսէլա Լէֆէնտիլիզ Ալլահա մախուս օլան իսմին րէ'իսլէրէ վէրիլմէսինտէն, օլ իսմին տահա զիյատէ միւնասէպէթլէ Օղլա

վերելեճէյնիս իսթինթաճ էտէր: Եռւհ. 10. 34—39: Քեզաւ-
լիք իշա'. 55. 3 տէ "Տառուտա իհասն պուրուրըլան մերա-
հիմ ի սատրգայը հալի" քէլամընտան եանի Տառուտըն զիւր-
րիէթինէ էպէտէն անըն թաթիթընտա օթուրմուգ խուսու-
սընտա օլան վա'տտան իսթինթաճ էտէր քի պու վա'տըն
թէ'ալլուգ էթտիյի զաթ եանի Քրիստոս էմվաթտան գը-
յամ էթմիշ տիր: Ա'մալ. 13. 34:

Եռւհ վէ Լուծ զէմանլարընտա օլան տինսիլիքտէն վէ
անըն նէթիճէլէրինտէն հէր 'ասրտա տինսիլիքտէ տէվամ
իւզրէ եաշայանլար իչիւն վա'ղ ու նասիհաթլար չըգարըլմը
տըր: Լուգ. 17. 26—29: Մաթ. 24. 37: Փալլուս րէսու-
'Ահա ը'Աթիգտէն տէլիլէր վէ էօրնէքլէր կէթիւրէք պէշա-
րէթի թէպշիր էտէնլէրին պէշարէթտէն թէ'պլիւշ էթմէ-
լէրին իսպաթ էտէր: 1 Գօր. 9. 9—14: 1 Թիմ. 5. 18:

Յագաթ պու իսթիշատլարտա զիքը օլունան քիմսէլէր՝
հագգլարընտա իսթիշատ իրտա օլունան ասէմլէրին շէպիհ-
լէրի տիրէր, տէնիլէմէզ. քէզալիք պու սնկրաքի ասէմլէր
տաթի իսթիշատլարտա րէսմ ու թա'րիֆ օլունան սալ քիմ
սէլէր տիր տէմէք տաթի փէք եանկըշ տըր. պիզէ կէօրիւնիւր
քի իսթիշատ պիր մէպտէ'ին թէշպիհ ու էօրնէյի տէյիւ
իրտա օլունուր. զիրա հէր գանղը պիր մէպտէ' թէշպիհ ու
էօրնէքլէ տահա էյի անկլաշըլըր: Մէսէլա, Փալլուս րէսու-
լ օմալըլարա եագտըղը րէսալէտէ (պապ 9) Ալլահըն ինթի-
խապ ու թագտիր ի էզէլիսին ինքեար էտէնլէրէ գարըշ հէր
'ասրտա հէմ տէ իտարէ ի 'աթիգէ տէվրէլէրինտէ ինթիխապ
վէ թագտիր ի էզէլիսին վիւճուտին իսպաթ իչիւն պա'ղը
Ֆըզըրալար իրտա էտէրէք կէօսթէրիյօր քի ձէնապ ը Հագգ
Ապրահամըն պիւթիւն նէպլինի տէյիլ, անճագ Սարստան օ-
լան օղլու իսհագը ինթիխապ պուրուրմըշ տըր, իսհագըն
տաթի պիւթիւն զիւրրիէթինի տէյիլ, անճագ Եա'գուպըն
էվալտըն ինթիխապ պուրուրարագ պուշար իտէ տահա տօղ-
մագտան վէ էյի եա քէօթիւ իշլէմէզտէն էվիլէ ինթիխապ
պուրուրմըշ տըր:

Իմտի 'Ահա ը 'Աթիգտէն իսթիշատ էթմէք խուսուսընտա
'Ահա ը ձէտիսին միւլհէմ միւ'էլլիֆէրինին թուլտարըլ մէս-

լէքտէն պիղիմ իսթինթաճ էտէճէյիմիլ գա'իտէ պու տըր,
եանի կէրէք թա'լիմաթը տինիյէ իսպաթը վէ կէրէք պիր
վէճիպէ ի սիւլագիյէ թա'լիմի իչիւն 'Ահա ը 'Աթիգտէն վէ
'Ահա ը ձէտիստէն իսթիշատ էտիլիյի սըրստա կէթիւրի-
լէն տէլիլէրին պիղիմ իսպաթընա չալըշտըղմըլ թա'լիմա-
թա վէ եա թա'լիմինէ չալըշտըղմըլ էմիէ եաթօտ անըն
մէպտէ'ինէ միւթապըգ օլուպ օլմատըղը կիւզէլէճէ նագար ը
տիգգաթա ալընմալ տըր: Պիր չօգ ասէմլէր վար քի մէվ-
ղու' ի պահա թէ'ալլուգ ու 'ալագասը օլմայան այէթլէրի
իսթիշատ թարիգիյէ իրտա էտէրէր: Մէսէլա, պա'ղըլարը
վէֆաթ էթմիշ 'աղիլէրին քէմիլէրինն րի'այէթ վաճիպ օլ-
տըղըն իսպաթ իչիւն Մէզ. 34. 20 տէ Բապ "անըն (սա-
լիհին) ճիւլէ քէմիլէրինն հըֆըլ էտէր վէ անլէրտէն պիրի
գըրըլմալ" քէլամըն տէլիլ կէթիւրէք Ալլահ-սալիհլէրին
քէմիլէրինի պու տէրէճէ իսթիմամլէ հըֆըլ էթիլի հալտէ
պիղիմ՝ անլէրի րի'այէթ էթմէմիլ տահա զիյատէ վաճիպ տիր
տէրլէր: Պու կիպի պիր իտաթի'ա ֆիթմալ ը Մուգատտէսին
քէլամընը եանկըշ վէ միւնասէպէթսիլ թարղտա գուլլան-
մագ տըր. զիրա մէզքիւր Մէզմուրը տիգգաթլէ միւթալ'ա
էթիլիմիլտէ տէլիլ կէթիւրիլէն այէթին մա'նա ի միւրատը
սալիհլէրին քէմիլէրինի գապրտա հըֆըլ էթմէք տէյիլ, ան-
ճագ հալ ը հայաթլարընտա անլէրի քէտէրսիլէճէ վէ Ֆէրահ
ու մէտէրրէթլէ եաշաթմագ օլտըղը տըր: Ինճիլ մուհարրի-
րի Եռւհաննա մէզքիւր այէթի Քրիստոս հագգընտա իրտա
էտէրէք Քրիստոս սալղ օլունտըղը վագըթ օ այէթին իքմալ
օլունտըղընը եանի անտէն պիր քէմիք գըրըլմատըղընը պէ-
յան էտէր իտէ տէ, (Եռւհ. 19. 36) Քրիստոսըն քէմիլէրի
գըրըլմագտան մէսուս օլմասը հագգընտա մէզքիւր այէթին
իրտալ իլէ անըն քէմիլէրինին պիր սալիհին քէմիլէրի կի-
պի մուգատտէս վէ 'իպատէթէ լալըգ օլտըղընը կէօսթէրմէք
օլմայըլ անճագ անըն Մէսիհ օլտըղընը վէ Ալլահըն անը
խուսուսէ սուրէթտէ հըֆըլ էթմէսին կէօսթէրմէք իչիւն իտի
Եէյթման թէճիպէ իչիւն Եֆէնտիմիլ քէնտի քէնտիսինի
հէյքէլին պուրճընտան աշաղը աթմաղա թահրէք չալըշտը-
ղը վագըթ ֆիթմալ ը Մուգատտէսին "Քէնտի մէլա'իքէսինէ

սենին հագգընտա էմը էտէճէք տիր, վէ ալաղընը թաշա
չարփամանգ իչիւն սենի էլլէրի իւզէրինէ գալլաբաճաղար»
(Մաթ. 4. 6) քէլամընը տէլիլ կէթիւրի իսէ տէ, պու տէ-
լիլ մաթլուպա մուլաֆըգ տէլիլ տիր. զիրա Ալլահ քէնտի
գուլլաբը պիհուտէ ետէք ալաղլարընը թաշա չարփաղլարըն-
տա անլէրի հըֆը էտէճէլի խուսուսընտա մէգըիւր պլէթ ի-
րատ օլունմամըշ տըր. պու պլէթին մանասը շու տըր քի
Ալլահն գուլլաբը խարիգ իւլ 'ատէ պիր վէճիպէ իֆասընա
տա'վէթ օլունաղլարընտա Ալլահ անլէրի կէրէք 'ուսուսի վէ
կէրէք խուսուսի հըֆը ու հիմայէսիլլէ թէհլէքտէն սաղլա-
յաճաղ տէմէք տիր: Պէջլէճէ շէյթանըն իղվա ու տէսիսէսի-
նի մէյտանա չըգարմաղ իչիւն Բապլըմըղ 'Աստը 'Աթիգտէն
միւնասիպ պիր պլէթ զիրը էտէրէք, եա'նի "Ալլահն օլուն
Բապլը թէճրիպէ էթմէյէսին" (Մաթ. 4. 7) տէլիւ շէյթա-
նըն հիլէ իլէ իրատ էթտիլի եանիլըշ տէլիլ ըբատ էլլէտի:
Բապլըմըղ պու քէլամլէ շէյթանա' իջլէ էթմէյէ պիր ֆարգ
օլմատըղը հալտէ սենին թէքլիֆինի իճրա էտէմէմ, վէ էթ-
սէմ տախի ֆա'իտէլի պիր նէթիճէ իլէրի կէլմէլիպ անճաղ
Ալլահն թէճրիպէ էթմիշ օլաճաղըմտան պէնի թէհլէքտէն
հըֆը էտէճէլիլի մէ'մուլ էտէմէմ, տէմէք իսթէմիշ տիր:

Մուգատտէս միւլէլիֆլէր ֆիթապը Մուգատտէսի թէ-
թէպպիւլ էթմէք վէ հէր թա'լիմաթը անընլէ թէճրիպէ վէ
իսպաթ էլլէմէք զըմնընտա պիզիմ պօրճըմըղը քէլամ վէ մի-
սալ իլէ պիզէ թա'լիմ էթտիլի սըրատա Ալլահն քէլամը-
նըն շէհատէթինի 'աքսինէ համլ էթմէքտէն վէ եախտ պաշ-
գա ճիհէթէ շէլիլմէքտէն սաղընմամըղը թալիլէ էտէրլէր:

Պետրոս ըհսուլ (2 Պետ. 3. 16) պիր թաղըմ "ճահլ վէ
սէպաթսըղ" քիմնէլէր հագգընտա ֆալլու ըհսուլըն "կիւճ
անկալըլըր սէօղլէրինի հէմ սա'իր քիթապլարը տախի քէն-
տի հէլաբլարը իչիւն թէղէրի էտէրլէր" տէլիւ պուլուրուր:

Լաքին պուհու տէմէքլէ ըհսուլըն մաղսէտի ֆիթապը Մուգատտէսին կիւճ անկալըլըր գըմլարընը պիլէ թէթէպ-
պիւլ էթմէքտէն տտէմլէրի մէյուս գըլմաղ օլմայըպ, պիլ
'աքս անըն մաղսէտի ֆիթապը Մուգատտէսի էջրէնմէք
զըմնընտա պէջլիւք զայրէթ վէ տիգգաթ լաղըմ օլաղընը

թալիլէ պիրլէ "Դամի սիղ, էյ սէվկիւլիւլէր, պուհու էվ-
վէլտէն պիլմէքլէ սաղընընըղ, օլմայա քի ֆասըղլարըն հիլէսի-
նէ թուլթուլարաղ քէնտի սէպաթընըղտան տիւշէսինիլ: Ամ-
մա Բապլ վէ խէլապըտարմըղ Յիսուս ֆրիստոսըն 'ինայէ-
թինտէ վէ 'իլմիտէ նիւմա պուլունըղ" (2 Պետ. 3. 17, 18)
տէլիւ պուլուրուր: ֆիթապը Մուգատտէսին քէլամլարընը
եէքտիկէրի իլէ մուգայէսէ էտէրէք օլ քէլամլարը տիգգաթ
վէ զայրէթլէ էջրէնմէլէր վէ հէմ օգուտըղլարընը տօղրու
անկլամաղ իչիւն Բուհ իւլ Գուստըն տէլալէթինի թէվաղուլ
իլէ տիլէյէնլէր շիւպհէսիղ հագգիգաթը պիլմէյէ վէ ֆիթապը
Մուգատտէսին էջրէթտիլի թա'լիմաթը վէ ֆարղլարը օլ
հագգիգաթտան իսթինթամ էթմէյէ գատիր օլաճաղլար տըր:
ֆիթապը Մուգատտէսի պու վէճհլէ միւլթալա'ս էտէն քիմ-
սէ ճահլ վէ մա'լիւմաթսըղ օլաղըղ հալտէ պէն պու քէ-
լամլարը եանիլըշ անկլարըմ վէ պանա մուճիպ ի հէլաք օլա-
ճաղ թարղտա թէֆսիր էտէրիմ տէլիւ գօրգամսըն, անճաղ
հէր պլէթին ալ մանասընը անկլամաղ իչիւն էտէ պուլու-
նան վասըթալարը իսթիմալ էթտիլտէն սօնկրա 'Եյէր հիք-
մէթտէ նօգսանըղ" օլաղընը կէօրիւրսէ "թա'նիպ էթմէյէ-
րէք ճիւմլէյէ զընա իլէ իհսան էտէն Ալլահտան տիլէսին" վէ
լաղըմ օլուն հիքմէթ քէնտիսինէ վէրիլէճէք տիր:

ԳԸՍՄ Ը ԷՎՎԷԼ ԽԻԹԱՄ ՊՈՒԼՏՈՒ

ՅԻՀՐԻՍԹ

'Ագիգ. 282 :
 Աղէկէրին էսփա'ը, Եէհուտի-
 ւերին վէ պաշգաւ էսքի միւ-
 լէթիւրին արասընտա . 233 :
 Աթ, մէճաղէն իսթի'մալի . 207 :
 Ալըն իւզէրինտէ իսմ' եա տամ-
 զա պուլունմադ . 207 :
 Աթէշ, մէճաղէն իսթի'մալի .
 207 :
 Աթուռն . 281 :
 Ալթուռն էսքի վազըթաա օ-
 լան գըյմէթի . 235 :
 Ամուկ . 267 :
 'Ահա Ե 'Աթիգին իլհամ Ե ի-
 լահի օլտըղը . 92, 93 :
 'Ահա Ե 'Աթիգին լիսանլարը .
 4—9 :
 'Ահա Ե 'Աթիգին սահիճ օլտը-
 ի'թիմատա շայան օլտըղը .
 51—55 :
 'Ահա Ե 'Աթիգին իսպարաթ Ե
 փէյլամպէրանէսի . 60—72 :
 'Ահա Ե 'Աթիգ իլէ 'Ահա Ե ճէ-
 տիտին իւզէ թագսիսի . 2, 3 :
 'Ահա Ե 'Աթիգ իլէ 'Ահա Ե ճէ-
 տիտ թա'իլմաթընն վահ-
 տէթի . 413—415, 317 :
 'Ահա Ե 'Աթիգին սահիճ օլտը-
 զը . 51—55 :
 'Ահա Ե ճէտիտտէ 'Ահա Ե 'Ա-
 թիգտէն էտիլէն իսթիլհա-
 տաթ . 313 :
 'Ահա Ե ճէտիտ քիթապլարը-
 նն Միլասըն իլք 'արը-
 ընտան պէրու մա'իւմ' օլ-
 տըղը . 44, 45 :
 'Ահա Ե 'Աթիգ քիթապլարընն
 նէ վէճէճէ ճըֆղ օլունտըղը
 վէ թօփրանտըղ . 41—43 :
 'Ահա Ե ճէտիտին էլ հազը

նուսիւէլերինտէ կէօրիւլէն
 ֆէրդէր . 37—40 :
 'Ահա Ե ճէտիտ թանգիլմաթը
 'Ահա Ե 'Աթիգին իլքամը օլ-
 տըղը . 415, 416 :
 'Ահա Ե ճէտիտին իլհամ Ե ի-
 լահի օլտըղընա տա'իլ պիւր-
 ճանլար . 90—92 :
 'Ահա Ե ճէտիտին լիսանը . 9,
 40, 50 :
 'Ահա Ե ճէտիտին սահիճ օլտը-
 զը . 40—51 :
 'Ահա Ե ճէտիտ իլէ 'Ահա Ե 'Ա-
 թիգ նազիլյաթընն սահիճ
 օլտըղը . 60 :
 'Ահա քէլիմէսիին կէօնակէօն
 իսթի'մալի . 4, 2 :
 'Ահա Ե լիսանը . 40 :
 Անաթիթարըն մէճաղէն իսթի'-
 մալի . 207 :
 Ա.յ, Եէհուտիլէր արասընտա .
 238 . 297 :
 Ա.յ, մէճաղէն իսթի'մալի . 207 :
 Ա.յիճըր . 283 :
 Ապանու . 267 :
 Ամա, մէճաղէն իսթի'մալի .
 207 :
 Աշա ի Բապանիտէ 'ալամմը
 նաաա հալընըզ էքմէք վէ-
 ըրիմէսի . 250 :
 Արամի լիսանը . 7 :
 'Արապա, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի . 207 :
 Արըլար, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի . 207 :
 Արտըճ աղաճը . 268 :
 Արսլան . 265 :
 Արսլան, մէճաղէն իսթի'մալի .
 208 :

Գալայ . 285 :
 Գամըշ . 268 :
 Գայա . 281 :
 Գայսերէյէ, ֆիլիսթինտէ . 310 :
 Գանսիլ, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի . 210 :
 Գապազ ամամար . 268 :
 Գապըլար, Եէհուտիլէր վէ
 սա'իլ էսքի միլլէթլէր արա-
 սընտա . 245 :
 Գալազ աղաճը . 268 :
 Գատիմ Սիւրեանի լիսանը . 7 :
 Գարթալ . 263 :
 Գափրան, մէճաղէն իսթի'մալի .
 208 :
 Գըրմըղը 'ազիգ . 283 :
 Գուրչու . 285 :
 Գուրպաղը, մէճաղէն իսթի'-
 մալի . 208 :
 Գօլ . 208 :
 Գոյուն . 265 :
 Գոյուն փաղարը, Եէրուշալիմ
 տէ . 306 :
 Գօնազ Եէրլէրի, Եէհուտիլէր
 վէ էսքի միլլէթլէր արասըն-
 տա . 245 :
 Կազութ . 283 :
 Կայ, մէճաղէն իսթի'մալի . 208 :
 Կապան իւլարը . 269 :
 Կէթմիշլէր թէրճէմէսի իլէ
 մէթնի 'իպրանի արասընտա
 կէօրիւլէն ֆէրգ . 257—259 :
 Կէթմիշլէրին ֆիթապ Ե Մու-
 գատտէս թէրճէմէսի . 43,
 44, 314 :
 Կէհուտի թարիխի . 255—262 :
 Կէհուտիլէր արասընտա էօ-
 քիլիւն վէ մէրքէպին չիֆթ
 սիւրմէք էչիւն իսթի'մալի .
 264 :

Եէհուտիլէր արասընտա թու-
 լիգետար . 236 :
 Եէհուտիլէրին 'իլալէ էթտիլ-
 լէրի այ . 301 :
 Եէհուտիլէրճէ կէճէ նէվլէթ-
 լէրի . 239 :
 Եէհուտիլէր արասընտա հու-
 պուպաթ միգետար . 237 :
 Եէհուտիլէր արասընտա մա'ի-
 'աթ միգետար . 236 :
 Եէհուտի մէլիքլէրինի վարի-
 տաթը . 232, 233 :
 Եէհուտիլէր արասընտա միգ-
 էաա . 236, 237 :
 Եէհուտիլէրին սալ վէ սազալ
 խուսուսընտա 'ատէթլէրի .
 228 :
 Եէհուտիլէրին սէնէ, այ վէ
 կիւն խուսուսընտա հիսապ-
 լարը . 238 :
 Եէհուտիլէր արասընտա վէրկի
 վէ կէօմիւք . 232, 233 :
 Եէհուտիլէրին ազլէլէրի . 233
 —236 :
 Եէհուտիլէրին թարթըլարը .
 234 :
 Եէհուտիլէրին զիլաֆէթ խու-
 սուսընտա 'ատէթլէրի . 230,
 231 :
 Եէհուտիլէրին մէպտէ'ի թա-
 րիխի վէ անլէրին միւտտէ-
 թի . 252—262 :
 Եէհուտիլէրին վէ սա'իլ էսքի
 միլլէթլէրին կէօնակէօն 'ա-
 տէթլէրի . 243—245 :
 Եէհուտիլէրին վէ սա'իլ էսքի
 միլլէթլէրին մէպէն, էվ էշ-
 ետար վէ էլպիսէսի . 222—227 :
 Եէհուտիլէրին վէ սա'իլ էս-
 քի միլլէթլէրին զիլարէթէ
 կիթմէք 'ատէթլէրի . 244 :
 Եէհուտիլէրին վէ սա'իլ էսքի
 միլլէթլէրին էլպիսէսի . 226,
 227 :

Ինչհետև իրեն թա'ամբ. 229 :
 Ինչհետև իրեն վե սա'իր էսքի
 միլլեթ լեքին մեքենլերի. 222 :
 Ինչհետև իր. 289 :
 Ինչմէք, մեճաղէն իսթի'մալի.
 208 :
 Ինչիմ. 283 :
 Ինչտի էսրար թա'լիմաթընըն
 դէմանը ի հտասը. 250 :
 Ինչուշալիմ էհալիսի. 307 :
 Ինչուշալիմին թիթօս վասը-
 թասը. լլէ խարապը. 307 :
 Ինչուշալիմին խարապընա տա-
 իր իխպարը փէյղամպէրա-
 նէ. 193, 194, 247, 248 :
 Ինչուշալիմին ճիվարը. 307 :
 Ինչուշալիմին վասֆը. 302 :
 Ինչուշալիմ հէյքէլինին վաս-
 ֆը. 303—305 :
 Ինչ. 280 :
 Ինչը գաթրոնը. 280 :
 Զա'ֆրան. 269 :
 Զէհրիթ օթ. 269 :
 Զէմին, մեճաղէն իսթի'մալի.
 211 :
 Զէյթուն աղաճը. 269 :
 Զէյթուն տաղը. 306 :
 Զիգըլմէթ թաշլար. 282—284 :
 Զիյաֆէթ, Ինչհետև իր ա-
 րասընտա 231 :
 Զիւմրիւտ. 283 :
 Զուֆա օթը. 269 :
 Էթտէր. մեճաղէն իսթի'մալի.
 209 :
 Էլ, մեճաղէն իսթի'մալի. 208 :
 Էլ եէվմ Սիւրեանի տէնիլէն
 իսան. 9 :
 Էլմա. 270 :
 Էլմա. 283 :
 Էլպիսէ, Ինչհետև իր առա-
 քնտա. 226, 227 :
 Էլպիսէ, մեճաղէն իսթի'մա-
 լի. 209 :
 Էլսինէ ի Սամիլէ. 4 :

Էլտէ պուլունան ֆիթապը ը
 Մուգատտէս աղընա միւ-
 թապըգ օլտըղը. 28—34 :
 Պու խուսուտա օլտն տէ-
 լիլլէրին գափի վէ գաթի'թ օլ-
 տըղը. 35, 36 :
 Էլտէ պուլունան ֆիթապը ը
 Մուգատտէսի Սլլաճ թա-
 րաֆընտան օլտըղըն իս-
 պաթը. 94, 95 :
 Էլշեա, Ինչհետև իր առաքն-
 տա. 225 :
 Էպէ կէօմէճի. 270 :
 Էտամ մէմլէքէթի. 292 :
 Էրդ աղաճը. 267, 270 :
 Էրիհա. 308 :
 Էփիգուրօլը ֆիլոսօֆլարըն
 թա'լիմի. 221 :
 Էօլիւլէր իչիւն տու'ա էթ մէնին
 դէմանը իսթի'րա'ը. 250 :
 Էօլիւնիւն ճէսէտինի մուսնա
 էթմէք 'ատէթի. 245 :
 Էօլմէք, մեճաղէն իսթի'մա-
 լի. 209 :
 Էօքիւղ. 264 :
 Թա'ամ, Ինչհետև իր առաքն-
 տա. 229 :
 Թա'իֆէլէրին էֆքէտը իսթի-
 լէլէրին. 220—222 :
 Թալմուտլար վէ անլէրին հա-
 վի օլտըղը մա'լիւմաթ. 218,
 219 :
 Թաճ. 209 :
 Թանպուր, մեճաղէն իսթի'-
 մալի. 209 :
 Թաշլար, 281—284 :
 Թարթըլար, Ինչհետև իր ա-
 րասընտա, 234, 235 :
 Թարիւմլար. 8 :
 Թէմսիլ. 146 :
 Թէմսիլաթ ու իսթի'արաթը
 թէֆտիլ իչիւն պիլինճի գա-
 իտէ. 179, 182 : Խբինճի
 գա'իտէ. 184, 185 : Իւ-

չիւնճիւ գա'իտէ. 185 :
 Թէշպիհ. 145 :
 Թէպիլլաթը իսահիլէնին սիլ-
 սիլէտէն սիլսիլէյէ կէշմէսի.
 252 :
 Թէպիլլէ շէհրի. 308 :
 Թէվլէ հադգընտա եանկըլը
 թա'լիմ իսթի'րա'ը. 250 :
 Թիթօս վասըթաթըլլէ Ինչու-
 շալիմին խարապը. 307 :
 Թուղ. 280 :
 Թօփրադ. 280 :
 Ի'թիգատաթը իսթի'լէ ի է-
 սապիլլէյէ միւթապըգ թէֆ-
 սիլ. 177 :
 Իլհամ ը իսահիլին միւստէթի
 թէպիլիլի. 110, 111 :
 Իլք չօճուգ, մեճաղէն. 209 :
 Իսպարաթը փէյղամպէրանէ-
 նին ախլագի մա'նալը հափի
 օլտըղը. 215, 216 :
 Իսպարաթը փէյղամպէրանէ-
 նին թէֆտիլի. 191 :
 Իսպարաթը փէյղամպէրանէ-
 նին իբի մա'նալը շափիլ օլ-
 տաթ. 201 :
 Իսպարաթը փէյղամպէրանէ-
 տէ մեճաղ ու իսթի'արէ.
 195—198 :
 Իսպարաթը փէյղամպէրանէ-
 տէ զիքը օլտնան վազըթ-
 լար. 213—215 :
 Ինգըլապը ճէվէր թա'լիմի.
 250 :
 Ինճիլ աղաճը. 270 :
 Իշթիհա. 270 :
 Իրտանըն օ պիլ թարաֆը. 292 :
 Իւղիւմ, մեճաղէն իսթի'մա-
 լի. 209 :
 Լէվիլաթան, մեճաղէն իս-
 թի'մալի. 209 :
 Լիսան ը Սարապի. 9 :
 Լիսան ը Իսուանի. 10 :
 Լիսան ը Իպրանի. 4, 5 :
 Լիւֆֆաճ. 270 :
 Լիսիս փիլիմ. 285 :
 Լիսարապիլէթ հադգընտա իս-
 պարաթ. 193, 247 :
 Լիսարուպ, նէպաթ. 270 :
 Լիսարաթ օթը. 271 :
 Լիլլար. 271 :
 Լիլլարէնպէր. 271 :
 Լիսըմա աղաճը. 266, 271 :
 Լիսը իսահիլը գամըլ. 271 :
 Կէօղ, մեճաղէն իսթի'մալի.
 210 :
 Կէօմիլէք, Ինչհետև իր առա-
 քնտա. 232, 233 :
 Կէօյէրճին թէրսի. 272 :
 Կէօյէրիլէ. 281 :
 Կէօք եադուլթ. 283 :
 Կիճէ նէվլէթլէրին, Ինչհետև
 լէր վէ սա'իր միլլէթլէր ա-
 րասընտա. 240—242 :
 Կիւմիւլ. 285 :
 Կիւմիւլիւն էսքի վազըթլար-
 տա գըլմէթի. 235 :
 Կիւնաճըն նէթիճէսի. 252 :
 Կիւն, Ինչհետև իր առաքն-
 տա. 237, 238 :
 Կօֆէր աղաճը. 272 :
 Հաստա վագթը, մեճաղէն իս-
 թի'մալի. 210 :
 Հէպըն. 308 :
 Հէրօտէս վէ անըն զիւրրիլէ-
 թի, 156. 292. 293 :
 Հիննա. 272 :
 Հիննամ տէրէսի. 307 :
 Հիքմէթ ի թապիլիլէ. 263 :
 Ղուստիլլէրին թա'լիմաթը.
 221 :
 Ճանալար, մեճաղէն իսթի'-
 մալի. 210 :
 Ճէլիլ. 288 :
 Ճէհէննէմ աթէլինէ եանըպ
 թէմիլլէմէք թա'լիմաթը.
 250 :

- ձիւնալ. 309,
 ձիւնմէզ աղածը. 272,
 ձողրաֆիլյան օլան մա'րիւն-
 թըն էհէմիլյէթի. 310-313,
 Մագաւի մըսգալը. 235,
 Մաթէմ 'արամէթի. 245,
 Մանէվի մէնէլէլէրի վէ 'իլմի
 ախլաղըն պէշլուք մէպտէ-
 լէրինի պէյան իչիւն ֆի-
 թապը Մուգատտէսին իթ-
 թիխաղ էթաիլի ուսուլ.
 403,
 Մասալ. 146,
 Մա'տէնէր. 284, 285,
 Մա'տէնէր վէ թօփրաղար.
 280, 281,
 Մէթն ի 'իպրանի մուճէպինճէ
 թարիխ. 255, 256,
 Մէլիբէրին վարիտաթը, Է-
 հուտիլէր արասընտա. 232,
 233,
 Մէճաղ ու թէշլիհ. 141-144,
 Մէճաղըն նէվի. 145, 146,
 Մէճաղարը վէ թէմաիլլէրի
 թէֆսիր էթմէք իչիւն օլան
 գա'խալէր ֆիթապը Մու-
 գատտէսի անկրամաղա մու-
 'ալէնէթ էթաիլի. 186-188,
 Մէնն, մէճաղէն իսթի'մալի.
 210,
 Մէշէ. 272,
 Մէսիհին կէլմէսի հազգընտա
 իսթիզար. 247,
 Մէսքէն. 222,
 Մէրճան. 282,
 Մէրճիմէք. 273,
 Մէրմէք. 282,
 Մէրքէպ. 263,
 Մէրսին աղածը. 273,
 Մըսըր, մէճաղէն իսթի'մալի.
 210,
 Միգան, մէճաղէն իսթի'մալի.
 210,
 Միւհըր վէ միւհըրմէք 'ատէ-
 թի. 242,
 Միւրը ի սաֆի. 273,
 Մուսանըն շէրի'աթը մուճէ-
 պինճէ օլան էարմ մըսգալ
 վէրկիսի. 233,
 Նա'նա. 274,
 Նար աղածը. 274,
 Նարաին. 274,
 Նէֆթ. 281,
 Նինիլէնին ասարը 'աթիգէ-
 սի. 8,
 Շամ. 310,
 Շէմ'տան, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի. 210,
 Շիշէ. 282,
 Շէպիհ. 146,
 Շէպիքաղ. 284,
 Ուսուլը թէֆսիր. 149-179,
 'Ուտ. 275,
 Չամ աղածը. 275,
 Չէքիքէ, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի. 210,
 Չէօրէք օթը. 275,
 Չնար աղածը. 275,
 Չիմիք. 275,
 Չօպանլար. 245, 246,
 Պազըր. 286,
 Պազըր, մէճաղէն իսթի'մալի.
 211,
 Պազլա. 275,
 Պաթաք օթը. 276,
 Պարգ, մէճաղէն իսթի'մալի.
 214,
 Պալլըք. 281,
 Պահար. 274,
 Պապէլ, մէճաղէն իսթի'մալի.
 211,
 Պատէմ աղածը. 275,
 Պաքիթէ, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի. 211,
 Պէզաթի. 284,
 Պէլէսան. 274,
 Պէյթհատտ հալուղը. 306,
 Պիլլուր. 282,

- Պիլմէճէ. 146,
 Պուլթմ աղածը. 276,
 Պուսուր մէճաղէն իսթի'մալի.
 211,
 Պուրա, մէճաղէն իսթի'մալի.
 211,
 Պուրնուզ մէճաղէն իսթի'մա-
 լի. 211,
 Պորու, մէճաղէն իսթի'մալի.
 211,
 Սագալ, Էնհուտիլէր արասըն-
 տա. 228,
 Սաղ. 276,
 Սամարիա. 292,
 Սար էագուլթ. 284,
 Սարճաղ զիւմիւտ. 284,
 Սարմազ. 276,
 Սէլամլաւադ 'ատէթի. 244,
 Սէմա, մէճաղէն իսթի'մալի.
 211,
 Սէնէնին իքի սուրէթլէ հիւս-
 պը. 238,
 Սէնթ աղածը. 277,
 Սէպիթ կիւնիւ հօլըլը. 237,
 Սէրիսլըք, մէճաղէն իսթի'-
 մալի. 212,
 Սէրիւտ. 277,
 Սըրը. 146,
 Սիւրմէ. 286,
 Սուսէն. 277,
 Սօհար. 217,
 Սօղան. 278,
 Վագայիթ թարիխիյէ. 251,
 Վալիտէ, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի. 212,
 Վէրիլի. 232, 233,
 Վուկաթմ. 17, 250,
 Տաղ, մէճաղէն իսթի'մալի.
 212,
 Տարը. 278,
 Տարչին. 278,
 Տէրմէ. 278,
 Տէմըր. 286,
 Տէօրթ ինճիլին ֆիւրաճէյէ
 թէրճէմէ վէ թապ'ը. 27,
 Տէֆն էթմէք 'ատէթի. 245,
 Տէլանէթ տա'իր օլան տէր-
 քիթապլարը. 123, 124,
 Տին քէլիմէսինտէն միւրատ նէ
 օլաղը. 118,
 Տիքէն. 278,
 Բէնք, մէճաղէն իսթի'մալի. 212,
 Բէսալլէրաէն պաղըլարըն
 վաղթը թահրիթի. 251,
 Բիւզկեսը, մէճաղէն իսթի'-
 մալի. 212,
 Փափաղարա կիւնաճ իգրարը-
 նըն զէմանը իսթի'մալի. 251,
 Փափաղարըն 'աֆիլ էթմէք սէ-
 լաճէյէթի իտա'իսը. 251,
 Փափանըն պիւթիւն ախնեսա-
 նըն էփիսգօփօսը օլմագ իտ-
 ա'իսը. 250,
 Փէրին. 278,
 Փէշիթօ նամ Սիւրեանիճէ
 թէրճէմէ. 15,
 Փէրէա. 292,
 Փիլաթօսըն սէրայը. 306,
 Փուլթարլէ մէմլու օլան Ա-
 թիւա. 248,
 Փրասա. 279,
 Քեսսէ, մէճաղէն իսթի'մա-
 լի. 212,
 Քէթէն. 279,
 Քէյպ, մէճաղէն իսթի'մալի.
 212,
 Քէրուպի. 212,
 Քիթապը Մուգատտէսի Ալ-
 լաճ թարաֆընտան օլաղը.
 55-89,
 Քիթապը Մուգատտէսին
 անկաշըլմասըն մու'ալէ-
 նէթ էտէն վասըլթալար,
 Էքի 'ատի թարիխիյէ. 245,
 Հիքմէթ ի թապի'իյէ. 263,
 Վագայիթ թարիխիյէ. 251,
 Քիլիսէ թէվարիլի. 249,
 Քիլիսէյէ իտիւս օլունան պիւր

Թագրմ եանկըն Թա'լի-
մութ. 250, 251:

Քիթապը ը Մուգատտէսի
Թէֆսիր էթմէք իշիւն գա-
'իտէլէր.

Պիրինճի գա'իտէ 149—158,
իքինճի ,, 158—160,
իւշիւնճի ,, 161—164,
Տէօրտիւնճի ,, 165—170,
Պէշինճի ,, 170:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Աւ-
լաճ Թարաֆընտան օլտըղը-
նա տա'իր Խալաֆի պուր-
հանլար. 72—83:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Աւ-
լաճ Թարաֆընտան օլտըղը-
նա տա'իր ուղհանի պուր-
հանլար. 83—88:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Էւ-
նի Թէրճէմէլէրի վէ Թապ'ը.
27:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Էւ-
քի Էլ Էաղը նուսխէլէրի.
49:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Էւ-
քի Էլրմէնիճէյէ Թէրճէմէ-
սի. 48:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
Թիւրքմէյէ Թէրճէմէսի վէ
Թապ'ը. 26, 27:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Լա-
թիւնճէյէ Թէրճէմէսի. 47,
250:

Քիթապը ը Մուգատտէստէ լի-
սան ը Խալաֆիյէ մախուս
օլան պա'ղը Էլֆաղ ը զա-
րիպէ. 150—154:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
Տըֆղ օլունուպ Թօփլանտը-
ղը. 41—44:

Քիթապը ը Մուգատտէստէ
մէղքիւր մէմլէթէլէրին ահ-
վայ ը ճօղրաֆիյալը. 286
—289:

Քիթապը ը Մուգատտէսին շիմ-
տիքի վէ Էսքի Էլրմէնի լի-
սանը իւղրէ Թապ'ը. 26:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Էլ-
Էաղը նուսխէլէրի. 21—24:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Իս-
փանէօլ լիսանը իւղրէ
Թապ'ը. 27:

Քիթապը ը Մուգատտէսին վա-
գայի'ի Թարիխիյէսի. 251:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
վաճտէթի, Էանի պիւթիւն
Քիթապըն պիր մագսէտի վէ
պիր Թա'լիմաթը հալի օլ-
մասը. 411—413:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
Միւրեանիճէյէ Թէրճէմէսի.
45:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
վաճտէթի Է մագսէտինին
սըրըրը. 415:

Քիթապը ը Մուգատտէսի անկ-
լամագ վէ Թէֆսիր Էթմէք
իշիւն հիւրմէթի Թապ'իյէ-
նին Էհէմմիյէթի. 263:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Աւ-
լաճ Թարաֆընտան օլտըղը-
նըն պուրհանլարընըն իճմա-
լը. 88, 89:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
գրամլարը. 4:

Քիթապը ը Մուգատտէստէ վէ-
րիլէն Էանկըն Թէֆսիրէ-
րին միսալլէրի. 188—191:

Քիթապը ը Մուգատտէսին Էվ-
սաֆ ը մախուսէսի. 95:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
Թէտրիճէն պէյան օլունա-
ղը. 405—409:

Քիթապը ը Մուգատտէս Իւ-
համ ը իլահի օլտըղը. 89:

Քիթապը ը Մուգատտէսին քե-
լիմէլէրինի Թահգիզ զըմնըն-
տա սալ ու զայրէթ. 48—24:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
տիւրիւ տիւրիւ Թապ'ը. 24:

Քիթապը ը Մուգատտէսին շա-
լան ը գապուլ օլմայան
Էմֆսիրէրի. 481—486:

Քիթապը ը Մուգատտէսին ու-
սուլ ը Թա'լիմի. 421—424:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
Թապ'լարը. 24—27:

Քիթապը ը Մուգատտէսի
Էմրի Թէֆսիրտէ 'ատի Թա-
րիխէրին մու'ալէնէթի. 245
—262:

Քիթապը ը Մուգատտէսին մա-
նասընը Թահգիզ իշիւն ի-
րատը լոպըմ կէլէն սու'ալ-
լէր. 478:

Քիթապը ը Մուգատտէսի Թէֆ-
սիր իշիւն իարիճտէն իսթի-
'անէ. 217:

Քիթապը ը Մուգատտէսի միւ-
թալա'ա Էթմէք ճիւմլէնին
պօրճը օլտըղընա տա'իր քի-
լիսէ պապալարընըն Էֆքեա-
րը. 249, 250:

Քիթապը ը Մուգատտէսին պէ-
յան վէ Թա'լիմ Էթալիյի
հաղիգաթ մուճէպինճէ հա-
րէթէթ վաճիպ օլտըղը. 98:

Քիթապը ը Մուգատտէսին պիր
ուսուլպ ը մուսթազամ իւղ-
րէ օլմասըղը. 417, 418:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
Պուլղարճայա Թէրճէմէսի
վէ Թապ'ը. 27:

Քիթապը ը Մուգատտէսին միւ-
թէնէվլի'ի Ֆիհրիթ տէֆ-
թէրլէրի. 46:

Քիթապը ը Մուգատտէստէ
Իամ ի խասարըն իսթի-
մայի. 454—458:

Քիթապը ը Մուգատտէստէ զամմ
Էթմէք ճա'իզ օլմասըղը.
411, 412:

Քիթապը ը Մուգատտէս հա-
գայիգ ի տինիյէնին իզհարը
օլտըղը. 96:

Քիթապը ը Մուգատտէս տէ-
լիւ գապուլ օլունմայան քի-
թապլար. 425:

Քիթապը ը Մուգատտէս տէ-
լիւ գապուլ օլունմայան քի-
թապլար հաղգընտա Թրէ-
թէն մէճլիսինին գարարը.
430:

Քիթապը ը Մուգատտէս տէ-
լիւ գապուլ օլունմայան քի-
թապլարըն Ֆիհրիթի. 425
—435:

Քիթապը ը Մուգատտէս տէլիւ
գապուլ օլունմայան քի-
թապլարըն Թա'լիմաթ ը
պաթըլէսի. 432:

Քիթապը ը Մուգատտէս տէ-
լիւ գապուլ օլունմայան
քիթապլար հաղգընտա քի-
լիսէ պապալարընըն վէ միւ-
թէրճիլէրին շէհատէթի.
428—431:

Քիթապը ը Մուգատտէսին վա-
գայի'ի Թապ'իյէյի 'ա-
վամ ը նա տարսընտա ճա-
րի օլան Թա'պիրաթլէ պէ-
յան Էթալիյի. 403:

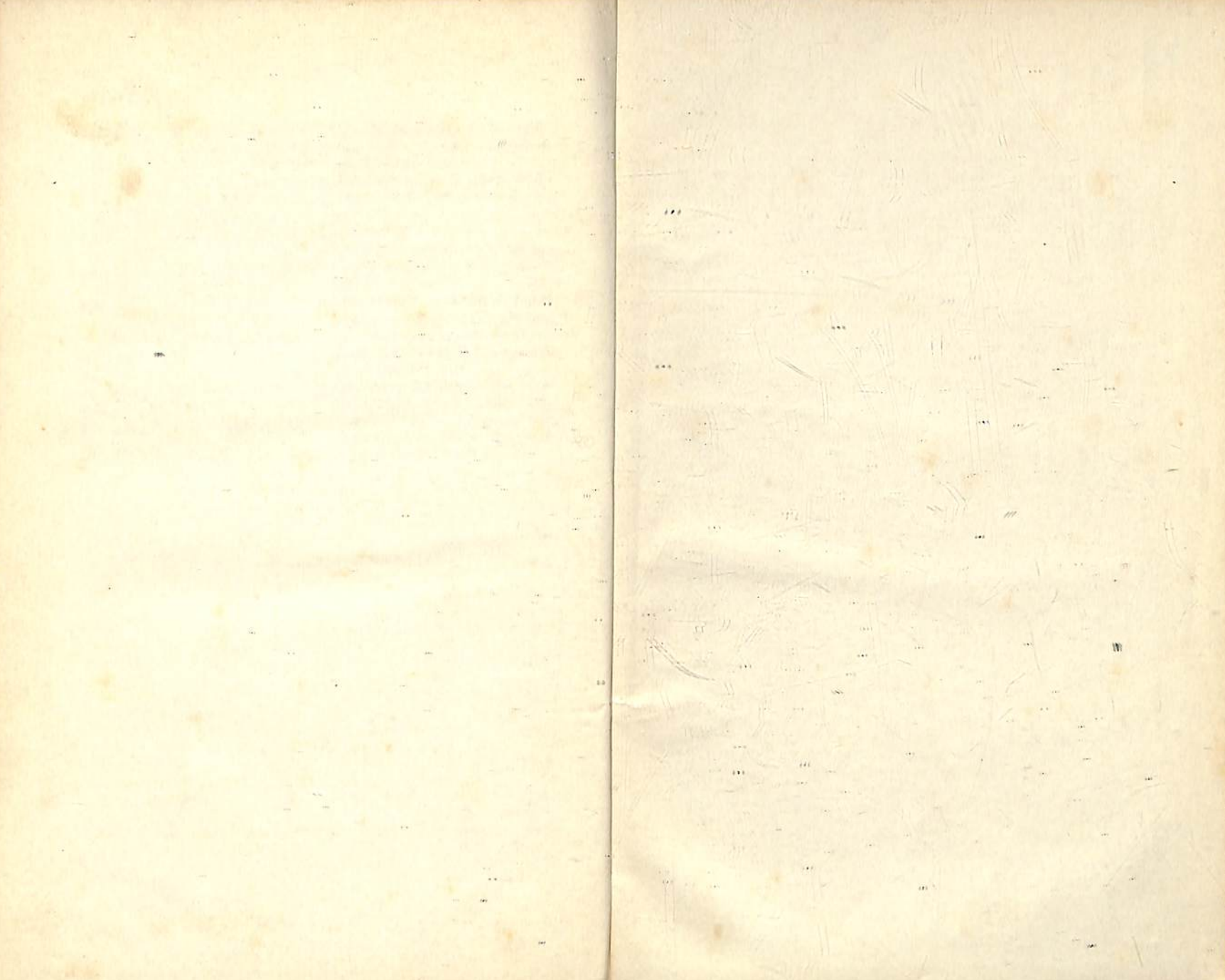
Քիթապը ը Մուգատտէստէ
լուղէթլէրին մէճաղ Թարի-
զիլլէ իսթի'մայի. 206:

Քիթապը ը Մուգատտէսին
տիւնեա հիքեպլէսինտէ կէօ-
ղէթալիյի իոթմա. 97:

Քիթապը ը Մուգատտէստէն
ուսուլ ը տինիյէնէ պիղէ
մուգթալի օլանտան պաշգա
պիր շէյ Էօրէնմէյէ չալըշ-
մամագ վաճիպ օլտըղը. 98:

Քիթապը ը Մուգատտէսի վա-
ղըթ սըրասը իլէ օգումանըն
ֆա'իտէսի. 409:

- Գիթապ ը Մուգատտէսի նէ
 կիպի պիւր րուհէ Էջրէնմէք
 վաճիպ օլտըղը. 147—149 :
 Գիթապ ը Մուգատտէսին վա-
 գայի թապի՛րյէյէ մու-
 խայիֆ օլմատըղը. 99 :
 Գիթապ, մէճաղէն իսթի՛մա-
 ի. 213 :
 Գիլիսէ խատէմէսինին Էվլէն.
 մէմէլէրի. 251 :
 Գիլիսէտէ իճրա ի ալին ու ի-
 պատէթ իչիւն Լաթին լի-
 սանընըն իսթի՛մալի. 250 :
 Գիշիճ. 279 :
 Գիրէճ. 282 :
 Գիւնիւք. 274 :
 Գիւքիւրթ. 281 :
 Գիւքիւրթ, մէճաղէն իսթի՛-
 մալի. 213 :
 Գրիստոսըն Եւրուշալիմ հադ-
 գընտա իխպարը. 193, 248 :
 Գրիստոսըն իզհար Էթաիյի
 միւճիղէլէր. 56 :
 Գրիստոսըն Ուլուհիյէթի. 249 :
 Օրման, մէճաղէն իսթի՛մալի.
 213 :
 Յըստըգ. 279 :
 Յիլիսթին ախարընըն վիւս-
 լաթը վէ թադսիմաթը. 290,
 291 :
 Յիլիսթինտէ սէնէնին մէվսիմ-
 էլէրի, ալլարը, հէր պիւր ա-
 յա մախսուս օլան մահսու-
 լաթ վէ սէնէվի պսյրամ-
 լար. 295 :
 Յիլիսթին ախարը, վէ ահա
 վէրիլէն իսմիլէր. 289 : Սէ-
 քէնէսի 295 : Տաղլարը վէ
 վատիլէրի. 294 : Հավա ի
 իգլիմի. 294, 295 :

4_n

\$.

